שבועות

[1]שתים שהן ארבע ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע יציאות השבת שתים שהן ארבע [2]מראות נגעים שנים שהן ארבעה [א]את שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתים הרי זה בעולה ויורד [ב]יש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בפנים ויום הכפורים תולה עד שיודע לו ויביא בעולה ויורד [ג]אין בה ידיעה בתחלה אבל יש בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בחוץ ויום הכפורים מכפר שנאמר [3]מלבד חטאת הכפורים [4]על מה שזה מכפר זה מכפר [5]מה הפנימי אין מכפר אלא על דבר שיש בה ידיעה אף החיצון אין מכפר אלא על דבר שיש בה ידיעה [6]ועל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרין דברי ר' יהודה ר"ש אומר שעירי הרגלים מכפרין אבל לא שעירי ראשי חדשים ועל מה שעירי ראשי חדשים מכפרין

על

שבועות שתים שהן ארבע. בשבועת ביטוי שפתים הכתוב בויקרא (ה) אלא קרבן עולה ויורד קאמר כדמפרש בפרק שלישי (דף כ.): **שתים.** כתיבי בקרא דכתיב (ויקרא ה) להרע או להיטיב ומפרש במשנה פרק שלישי (דף כה.) אוכל להיטיב לא אוכל להרע שמענה את עצמו וה"ה לכל דבר שהוא הן ולאו להבא [ד] להרע או להיטיב להבא משמע ובפ"ג (שם) מרבה מן המקרא אף דברים שאין בהן הרעה והטבה ומיהו שתים מינהו ותו לא דבר וחילופו: **שהן ד'.** יש לרבות מריבוי הכתובים כדמפרש בפ"ג (שם) אף דבר וחילופו לשעבר כגון אכלתי והוא לא אכל או לא אכלתי ואכל: **ידיעות הטומאה.** חיוב קרבן עולה ויורד ממחמת טומאת מקדש וקדשיו הכתובה אצל שבועת ביטוי או נפש כי [1] תגע וגו' (ויקרא ה) וילפינן בפירקין [ז.] שאין הכתוב מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו שנכנס בשוגג למקדש אחר טומאה זו או אכל בשר קודש: **שתים שהן ארבע.** שתים כתיבי דכתיב (ויקרא ה) ונעלם ממנו והוא טמא משמע שנתעלמה ממנו טומאה וע"י אותו העלם אכל קודש הרי אחת או שנכנס למקדש הרי שתים. ולפי שאין חייב עליה אלא אם כן ידע בתחלה שנטמא ואח"כ נעלמה ממנו ולאחר מעשה נודע לו שחטא משום הכי קרי לי' ידיעות: **שהן ארבע.** יש לרבות מן המקרא עוד שני חיובים העלם קודש והעלם מקדש וזכור הוא את הטומאה: **יציאות השבת שתים שהן ארבע.** הוצאת מרשות היחיד לרשות הרבים למדנו מן המקרא שחייב בפרק הזורק במסכת שבת (דף לו:) מוילו משה ויעבירו קול במחנה וגו' [ח] (ומתרגמינן) לא תפיקו מרה"י לרה"ר. זהו שתים לאחת לעומד בחוץ והושיט ידו לפנים ונטל חפץ והוציאו לחוץ ואחת לעומד בפנים ונטל חפץ ממקומו והוציאו בידו והניחו בחוץ: **שהן ארבע.** יש ללמוד מאלו שכשם שהקפידה תורה מרשות לרשות בהוצאה כך הקפידה בהכנסה והרי הן שתים לאחת לעומד בפנים והושיט ידו לחוץ ונטל חפץ והכניסו ואחת לעומד מבחוץ ונטל חפץ והושיטו בפנים והניחו: **מראות נגעים.** שהמצורע מביא עליהם קרבן לטהרתו שנים כתובין במקרא [ויקרא יד] שאת ובהרת והן חלוקין במראיהן כדמפרש בגמ' [ה:]: **שהן ארבעה.** יש לרבות תולדה לזו ותולדה לזו כדמפרש בגמ' [שם]: **אם שיש בה ידיעה.** כוליה אטומאה קאי. ובגמרא [ג.] מפרש אמאי מפרש מילי דטומאה בריש ויציאות ומראות כל חדא וחדא מפרש במסכת דידה להכי לא פרשיהו בהאי מסכת והאי דתניהו הכא משום דדמו להדדי בשתים שהן ארבע: **ידיעה בתחלה.** שידע שנטמא: **וידיעה בסוף.** משאכל את הקודש בהעלם או נכנס למקדש ויצא ונודע לו שבטומאה אכל או בטומאה נכנס: **והעלם ביניהם.** כשאכל את הקודש נעלמה ממנו טומאה או קודש וכן הנכנס למקדש נעלמה ממנו טומאה או מקדש: **הרי זה.** בקרבן המפורש באותה פרשה [ויקרא ה] לעשיר חטאת בהמה ולעני עוף ולדל שבדלים עשירית האיפה והיא מנחת חוטא האמורה בכל מקום וזהו לשון עולה ויורד לעשיר עולה ולעני יורד. ובגמרא [ד.] מפרש מנא ליה דבידיעה בתחלה ובסוף והעלם ביניהם כתיב: **שעיר הנעשה בפנים.** שלשה שעירים נעשין לכבוד ביום"כ אחד מתן דמו לפנים וחבירו משתלח לעזאזל כמה שכתוב באחרי מות [ט] ואחד קרב במזבח החיצון במוספין והוא כתוב בפרשת פינחס [י] עם שאר כל מוספי המועדות: **תולה.** להגין עליו מן היסורין שאע"פ שאינו יודע שחטא יש לו לדאוג שכל השוגגין צריכים כפרה לכשידעו אלמא קודם ידיעה עונשים הן: **עד שיודע לו.** שאכל קודש בטומאה: **אין בה ידיעה בתחלה.** שלא ידע בטומאה מימיו זה לא יבא לכלל קרבן עוד לעולם שהרי אין קרבן בא אלא על שיש בו ידיעה בתחלה: **שעיר הנעשה בחוץ ויום הכפורים מכפר.** ויום הכפורים הוא עצמו מועיל עם הקרבנות שנאמר (ויקרא כג) כי יום כפורים הוא: **שנאמר.** בשעיר הנעשה בחוץ ושעיר חטאת אחד מלבד חטאת הכפורים והוא שעיר הנעשה בפנים הקישם לך הכתוב ללמד שעל מה שזה מכפר זה מכפר: **מה פנימי אינו מכפר אלא על דבר שיש בו ידיעה.** בתחלה דהכי ילפינן בהדיא בגמ' [לקמן ז:] דאינו תולה אלא על דבר שיש בו ידיעה בתחלה: **אף חיצון אינו מכפר אלא על דבר שיש בו ידיעה.** [7] מאי ניהו ידיעה בסוף ולא בתחלה דלא אתא דלכלל קרבן ומכפר זה כפרה גמורה בלא תלייה. וא"ת כיון שהוקשו יכפרו שניהם על שיש בו ידיעה בתחלה וא"מ לטומאה שאירעה בין זה לזה הא פריך בגמ' (דף ח:) ומשני לה: **שעירי הרגלים.** בכל הרגלים נאמר [8] שעירי חטאת. ובגמ' [לקמן ט.] מפרש מנא ליה דאשאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף מכפר: **ר"ש אומר שעירי הרגלים מכפרים.** עליה אבל לא שעירי ראשי חדשים:

על

שבועות. הא דלא פתח האי מסכת כל כיוצאי שבועות כשבועות כדפתח נדרים ונזיר משום דתנא ממכות קא סליק כדמפרש בגמרא הוצרך לפתוח בשתים שהן ארבע והואיל ולא מצי פתח בכיוצא תו לא חש לשנות אח"כ וא"ת אמאי לא תני ידיעות בריש הא בקרא כתיב בריש אם נפש אשר תגע וגו' ויו"ל דשבועות הוא עיקר המסכת דסדר ישועות קאי ומגב שבועות תני ידיעות משום דגבי הדדי כתיבן כדמפרש בגמרא ג"ג משום דמילי דשבועות כתיבי בקרא בריש ונפש כי תחטא וגו' (ויקרא ה) והוא עד דהיינו שבועת העדות והאי דלא פתח בשבועת העדות משום דלית בהו שתים שהן ארבע: **ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע.** תימה דהעלמות הו"ל למיתני דהיא עיקר מילתא העלם טומאה דקודש ומקדש והעלם קודש ומקדש וי"ל דניחא ליה למנקט לשון ידיעה מטעמא דמפורש בפ"ב (דף יד:) ידיעות קמייתא דליתנהו בכל התורה כולה קא חשיב ג"ג לאידך ליגא דידיעות בתרייתא דאתיין לידי קרבן קא חשיב ולהך ליגא הא דלא תני נמי ידיעות השבת משום דניחא ליה למינקט יציאות דבמלאכות גופייהו איכא שתים שהן ארבע אבל הכא לא מצי למינקט הטומאות שתים שהן ד' דליכא אלא תרתי טומאת קודש וטומאת מקדש: **יציאות** השבת שתים שהן ארבע.

בגמ' מפרש שתים הוצאה דעני ודבעל הבית שהן ארבע הכנסה דעני ודבעל הבית ותימה אמאי חשיב דעני ודבעל הבית בתרתי דמה לי עני ומה לי בעל הבית ויש לומר דאלטריך למתניהו משום דקס"ד דלא הוי דרך הוצאה אלא כשעומד ברשות היחיד ונטל פירות ויצא לרשות הרבים אבל כי האי גוונא דגופו ברשות היחיד וידו ברשות הרבים או איפכא לאו דרך הוצאה היא ובכי האי גוונא אמר בפ"ק דשבת (דף ג:) ידו של אדם אינה לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים ואלטריך למיתני תרוייהו דאי תנא חדא לא הוה שמעינן אידך ומהאי טעמא ניחא ליה דלא תני דרך הוצאה שלשת כדפרישית ור"ת מפרש דהוצאה מלאכה גרועה היא דמה לי אם מוציא מרשות היחיד לרשות היחיד ומה לי לרשות הרבים לכך הוצרך לפרש כל עניינים דעני ודעשיר ותדע דמלאכה גרועה היא מדאמר בריש הזורק (שבת דף לו: ושם) הוצאה גופא היכא כתיבא ודרשים לה מויכלא העם מהביא כו' וקאמר אשכחנא הוצאה הכנסה מנלן סברא היא מה לי אפוקי מה לי עיולי ולשאר אבות לא בעינא קרא אלא מחייבינן כל דהוו במשכן והוצאה היתה במשכן כדאמר בפרק במה טומנין (שם דף מט:) הס הורידו קרשים מעגלה לקרקע ואתם אל תוציאו הס העלו קרשים לעגלה ואתם אל תכניסו ולשאר תולדות לא חייבינן דלהוו במשכן אלא אאב לחודה אבל תולדות דהוצאה בעי בפרק הזורק (שם דף לו:) או סברא או דלהוו במשכן כגון מכנים וזורק ומעביר ומושיט והיינו משום דמלאכה גרועה היא ואין להאריך כאן יותר:

מראות נגעים שנים גרסינן ולא שתים דמראה לשון זכר הוא כדכתיב (שמות ג) את המראה הגדול הזה ותנן נמי במס' נגעים (פ"ל משנה ד) ומייתי לה בהמזבח מקדש (זבחים דף פח: ושם) מראות נגעים רבי דוסא בן הרכינס אומר שלשים ושתים עקביא בן מהללאל אומר שבעים ושנים והא דקתני התם טובא משום דחשיב נמי פתיכי אי נמי כייל נגעי בתים ובגדים [מ]:

מכלי

א א מיי' פי"ל מהל' שגגות הלכה ל סמג לאוין ריח ועשין רטז:
ב ב ג ד מיי' שם הל' ט:

[1] שבת ב., ב) פירש"י על זה עיין לקמן ה:, ג) [יומא ע.:], ד) [עי' תוס' לקמן ח: ד"ה מה פימיין], ה) [ולהבא. רש"ן], ו) [ל"ל אשר], ז) [שמות לו], ח) בדפו"י ליתא ועי' רש"ש, ט) [ויקרא טז], י) [במדבר כט], כ) ל"ל ומאי. רש"ל, ל) [ויקרא כח וכט], מ) [וע"ע תוס' שבת ב: ד"ה מלאות],

תורה אור השלם

1. שָׂעִיר עִזִּים אֶחָד חַטָּאת מִלְּבַד חַטַּאת הַכִּפֻּרִים וְעֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם:
במדבר כט יא

מוסף רש"י

שבועות שתים. שבועות של ביטוי להרע או להיטיב, שתים הן להתחייב עליהן קרבן עולה ויורד האמור בפרשה, דנפקי מלהרע או להטיב, דמשמע להבא, אוכל ולא אוכל, שהן ארבע. יש לך לרבות עוד שתים מריבוי הכתוב לכל אשר יבטא האדם לרבות לשעבר, אכלתי ולא אכל, לא אכלתי ואכל (שבת ב.).
ידיעות הטומאה. האמורות בקרבן עולה ויורד או נפש כי תגע וגו' ואמרינן שאין הכתוב מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו, שלאחר שנטמא אכל קודש או נכנס למקדש וילפינן (לקמן ד.) שאינו מתחייב אלא בידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתים, כגון שידע שנטמא ונעלם ממנו טומאה ואכל קדש ומשאכל ידע שאכלו בטומאה, שתים הן ממשמעות הכתוב ונעלם ממנו והוא טמא, משמע שנעלם ממנו טומאה אבל זכור הוא שאכל קדש ושזה מקדש, הרי שתים, העלם טומאה לגבי קדש והעלם טומאה לגבי מקדש, שהן ארבע. יש לך לרבות עוד שתים מריבוי ונעלם ונעלם ג' פעמים, לרבות את הזכור לטומאה אבל נעלם ממנו קדש, כסבור שחולין הן, או נעלם ממנו מקדש (שם). **מראות נגעים.** ליטמא בהן, **שנים** הן, שאת ובהרת, שהן **ארבעה.** מריבוי ספחת שהוא משמע טפילה, כמו (ש"ל ב) ספחתי גם אל אחת וגו', מרבה טפילה לזו ולזו, תולדה לשאת ותולדה לבהרת, ושנו חכמים בהרת עזה כשלג, שניה לה כפיד השיכל, שאת כלמר לבן, שניה לה כקרום ביצה. מראה לשון זכר הוא משום הכי תני שתים שהן ארבעה (שבת ב: וכעי"ז לקמן ה:).
יש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף. שכשנטמא ידע שנטמא ונעלמה ממנו טומאה ונכנס למקדש ושוב לא נודעה לו כגיקתו (זבחים מ:) וכשיצא לא נודע לו שנכנס בטומאה שיביא קרבן (כריתות כה:). **שעיר הנעשה בפנים.** על ישראל, ופר על הכהנים (שם). **עד שיודע לו.** שנכנס למקדש טמא (כריתות כה:).

מכדי תנא ממכות סליק. אע"ג דקיימא לן (ע"ז דף ז.) דבתרי מסכתות אין סדר למשנה ה"מ לענין מחלוקת ואחר כך סתם שרבי לא שנה לתלמידיו המסכתות על הסדר אבל אחר ששנאן סדרן על מכונן בהוייתן זו אחר זו[ט]: **חייב** על הראש שתים. נראה דאע"ג דעל הזקן אינו חייב אלא בתער כדאמר בפ' בתרא דמכות (דף כא.) דבעי' גילוח שיש בו השחתה [י]בהקפת הראש חייב אף במספריים כעין תער כדמוכח בפ' ג' מיניס (מזיר דף מא: ושם) דקאמר מי כתיב ראשו ולא זקנו הוה אמינא תרתי משמע דאתי עשה ודחי לא תעשה ומשמע דהקפת כל הראש שמיה הקפה ואכתי בתער מנלן ולהכי כתיב זקנו ואי לא מחייב בהקפת הראש אלא בתער א"כ שפיר שמעינן מראשו דגילוח מצורע בתער מדאמר רחמנא דעשה דמצורע דאי לאו דהקפה והא דקתני בתוספתא דמכות גבי ראש דאינו חייב עד שיקיפנו בתער איכא למימר מאי תער כעין תער כדאשכחן פרק ב' נזירים (שם דף נח:) דאמר רב מיקל אדם כל גופו בתער ומפרש התם כעין תער וליכא למימר דהקפת הראש שרי במספריים ונקט בתוספתא דוקא תער לאפוקי מספריים ומ"מ מראשו לא שמעינן דגילוח מצורע בתער כיון דהקפת הראש אסור נמי במלקט והיטני דהא ודאי במלקט והיטני לא אפשר במצורע דגילוח כתיב ביה וא"כ מראשו ידעינן תער וכרבי אליעזר דאמר בפרק אלו הן הלוקין (מכות דף כא.) דמלקט והיטני נמי גילוח עבדי ליכא לאוקמי' דא"כ מזקנו נמי לא שמעינן תער דהא מלקט והיטני הוי גילוח שיש בו השחתה ומיהו מתורת כהניס דקתני יש בראש מה שאין בזקן שהראש אסור במספריים כבתער אין ראיה דבגזיר איירי דקתני התם מה ת"ל ראשו לפי שנאמר תער לא יעבור על ראשו וכו' ואהא מסיק מה ת"ל ראשו מה ת"ל זקנו מפני שיש בראש מה שאין בזקן כו': ועל

חייב על הראש שתים. [ט]ר' מאיר אומר כל השעירין כפרתן שוה על טומאת מקדש וקדשיו היה ר"ש אומר שעירי ראשי חדשים מכפרים על הטהור שאכל את הטמא ושל רגלים מכפרין על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף ושל יום הכפורים מכפר על שאין בה ידיעה בתחלה אבל יש בה ידיעה בסוף [כ]אמרו לו מהו שיקרבו זה בזה אמר להן יקרבו אמרו לו הואיל ואין כפרתן שוה היאך קרבין זה בזה אמר להם כולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו ר"ש בן יהודה אומר משמו שעירי ראשי חדשים מכפרין על הטהור שאכל את הטמא מוסיף עליהן של רגלים שמכפרין על טהור שאכל את הטמא ועל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף מוסיף עליהן של יום הכפורים [מ] שהן מכפרין על הטהור שאכל את הטמא ועל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף ועל שאין בה ידיעה בתחלה ולא בסוף אבל יש בה ידיעה בסוף אמרו לו מהו שיקרבו זה בזה אמר להם הן אמרו לו אם כן יהיו של יום הכפורים קרבין בראשי חדשים אבל היאך של ראשי חדשים קרבין ביום הכפורים לכפר כפרה שאינה שלה אמר להם כולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו [א]ועל זדון טומאת מקדש וקדשיו שעיר הנעשה בפנים ויום הכפורים מכפרין [ב]על שאר עבירות שבתורה הקלות והחמורות הזדונות והשגגות [ג]הודע ולא הודע עשה ולא תעשה כריתות ומיתות בית דין שעיר המשתלח מכפר אחד ישראלים ואחד כהנים ואחד כהן משוח מה בין ישראלים לכהנים ולכהן משוח אלא [ד]שהפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו ר"ש אומר כשם שדם השעיר הנעשה בפנים מכפר על ישראל כך דם הפר מכפר על הכהנים כשם שוידויו של שעיר המשתלח מכפר על ישראל כך וידויו של פר מכפר על הכהנים: **גמ'** מכדי תנא ממכות סליק מאי שנא דתני שבועות משום דתני [ה]חייב על הראש שתים אחת מיכן ואחת מיכן ועל

על טהור שאכל את הטמא. אדם טהור שאכל את הקודש טומאת וגמרא [ט:] מפרש מנא ליה. ואף על פי שאין בה חיוב כרת ניתנה כפרה זו על כך: **כל השעירים כפרתן שוה.** כל השעירי מוספין בין שעיר הנעשה בחוץ דיוס הכפורים בין של רגלים בין של ראשי חדשים כפרתן שוה כולן מכפרים על כל בין על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה לבסוף בין על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף בין על טהור שאכל את הטמא ונפקא מינה לטומאה שאירעה בין זה לזה. אבל שעיר הנעשה בפנים לא נחלקו עליו שאינו מכפר עם אלו ולא אלו תולין את תלייתו כשיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף כדאמר בגמרא (דף ח:): **היה ר"ש אומר.** האי נקט לה משום דבעי למימר אמרו לו מהו שיקרבו זה בזה אם אבד שעיר שהופרש ליום הכפורים ונתכפרו באחר ומצא זה ברגל או בראש חדש מהו שיקריב לשם שעירו של יום: **היאך יקריבו.** והלא כשהופרש לא לכפר על כפרה זו הופרש ורבי מאיר דקאמר להא בשלמא אי אמרינן כולן כפרתן שוה יקרב שהרי כולם כפרה אחת מכפרים אלא לדידך זה הופרש לכפר על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף היאך יקרב לכפר ברגל על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף או בר"ח לכפר על טהור שאכל את הטמא: **כולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו.** כל דהו וכיון דבכך שוין ואע"פ שכפרותיהן חלוקות יכול הוא ליקרב דהא לכפר על טומאת מקדש וקדשיו הופרש ועל טומאת מקדש וקדשיו הוא קרב: **משמו.** של ר"ש. וסתם ר"ש הוא ר"ש בן יוחאי: **ועל זדון טומאת מקדש וקדשיו.** סתמא היא: **הודע ולא הודע.** בגמ' [פ] מפרש לה: **אחד ישראל כו'.** בגמ' [ו] פריך מאי קאמר שבתחלה השווה והדר תני מה בין ישראל לכהנים: **אלא שהפר מכפר על הכהנים** גרסי' ול"ג שדם הפר: **אלא שהפר מכפר על הכהנים.** כל שעיר הפנימי מכפר על ישראל דהיינו תליית יסורין דיש בה ידיעה בתחלה ולא בסוף וזדון טומאת מקדש וקדשיו וכן כפרת שעיר החיצון פרו של כהן הקרב ביוה"כ בפנים כמו שמפורש באחרי מות [ז] מכפר על הכהנים כדליף בגמרא [ח]: **רבי שמעון אומר וכו'.** לחלוק בא על שאומר למעלה אחד כהנים ואחד ישראלים שוין בכפרת שאר עבירות בשעיר המשתלח ואין חלוקין בכפרתן אלא בטומאת מקדש וקדשיו וקאמר ר' שמעון כשם שאתה מודה בדם השעיר הפנימי שמכפר על ישראל כפרתו בלא שוה וידוי אלא כפרת הזיות הדם שאין וידוי בשעיר הפנימי אלא במשתלח כך דם הפר מכפר בלא שוה וידוי על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו אייתר ליה וידוי של פר במקום וידויו של שעיר המשתלח לכפר על הכהנים בשאר עבירות ואין להם כפרה בשעיר המשתלח: **גמ' ממכות סליק.** כך סדר המשנה שבועות אחר מכות: **על הראש.** על הקפת ראש שתים דהא כתיב (ויקרא יט) ופאה לשון סוף וקצה הוא כמו (שמות מז) לפאת יס (שם) לפאת נגב מקום חיבור הגלגולת עם הלחי והן מקום הלדעין: ועל

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פי"א מהל' שגגות הלכה ט סמג עשין רטז:
ד ב מיי' פ"א מהל' תשובה הלכה ב:
ה ג מיי' פי"א מהל' שגגות הלכה ט:
ו ד מיי' פי"ב מהל' עכו"ם הלכה ח סמג לאוין מז טוש"ע י"ד סי' קפא סעיף ח:

מוסף רש"י

חייב על הראש שתים. על הקפת הראש חייב שתי מלקיות, דשתי פאות יש לו לראש, שהראש כשתי מתיכות, מקום השיער מתיכה אחת ומקום הפיס והזקן מתיכה אחת, ומתחברות זו עם זו בצד האוזן מלפניו, מקום שלועזין טנפל"א ושם נקרא פאה שסם סוף הראש מקום חיבור הפרקים, ומגלח שיש לו שתי פאות, לידעא מכאן ולידעא מכאן, וחייב עליהן שתים (מכות כ. עי"ש).

רבינו חננאל

מכדי תנא ממכות סליק. כלומר מסכת מכות השלים. מ"ט פתח אחריה מס' שבועות. ופשטנא איידי דתנא במכות וחייב

הגהות הב"ח

(א) במשנה מוסיף עליהן של יום הכפורים שהוא מכפר על הטהור:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה חייב וכו' בהקפת הראש חייב אף במספרים. לפ"ז נראה דגם במלקט והיטני חייב כיון דלא מקפי' ראש לזקן לענין מספרים מנ"ל לפטור בראש במלקט והיטני אף דתוס' כתבו אחר כך וליכא למימר דגבי במספרים וכו' להקפת הראש אסור במלקט הרי דר"ל דלענין מספרים אתקש ולמלקט לא אתקש. הייני לאתקש רק לענין המפורש בקרא זו דלא תעשה דבעי' הסתה ולמלקט לא אתקש. אבל בהיפך לומר דלמלקט אתקש ולמספרים לא אתקש מה"ת לחלק וא"כ למה דפסקי' בש"ע סי' קפ"ז ס"ג דראוי לאוש להתוקרים בהקפת הראש במספרים ה"ל יש לאסור במלקט וא"כ יהיה אסור לסרוק פאות הראש. ול"ע לדינא וכתבתי מזה בתשובה:

(ב) [לקמן ט.], (ג) [עי' תוס' לק' י. ד"ה מהו], (ד) [כריתות יח: כו.], (ה) מכות כ., (ו) [לקמן יג:], (ז) [לקמן יג:], (ח) [ויקרא טז], (ט) [לקמן יג:], (י) [וע"ע תוס' ב"ק קב. ד"ה אין ותוס' ריש ב"מ ב. ד"ה שניס ותוס' ריש ב"ב ב.],

ועל הזקן שתים. מכל לד ב' לדעים לפי שהלחי רחב כנגד הלדעים ויש לכל דבר רחב קלה לשני לדדין ברלשו: **וא' מלמטה.** בסנטר שהלחיים מחוברין שם והעלם קלר מלמטה בסנטר שקורין מונטו"ן בלע"ז: **חדא.** מזהרה דמיחייב עליה תרתי היינו דומיא דשתים שהן ארבע: **לכולהו.** כל ב' שהן ד' שמלא שנאמר כאן: **ודמיין להדדי בקרבן עולה ויורד.** בהא דמיין להדדי ששתיהן עולה ויורד: **ומפרש ידיעות.** דקתני את שם בה ידיעה וכו' ופרש כולה מתני' מילי דידיעות טומאה ושבקינהו למלתא דשבועות: **דזוטרין מיליהו.** שני פרקים אלו הראשונים: **שרי להו.** מתיר אותן. כלומר מתיר התנא עצמו מהן ונפטר מהן תחלה: **שבועות שתים וכו'.** פרישת לכוליה במתני': **ידיעות טומאת קדש.** שנעלמה ממנו טומאה ואכל קדש: **וידיעות טומאה דמקדש.** שנעלמה ממנו ידיעת טומאה ונכנס למקדש: **ידיעת קדש.** שנעלמה ממנו ידיעת קדש וסבור שאין זה קדש ומתחלה ידע: **הוצאה דעני.** העומד בחוץ: **והוצאה דבעל הבית.** העומד בפנים: **שאת ובהרת.** אבל ספחת אינו שם נגע אלא שם תולדה כדמפרש לקמן (דף ו.) בפרקין: **אינו חייב.** קרבן: **אלא על העתיד.** דלייק להרע או להיטיב לקמן בפ"ג [1]: **ואי רבי עקיבא האמר כו'.** במתניתין בפרק שני ומתניתין קתני שהן ארבע: מה

ועל הזקן שתים מכאן. נראה דמשחת ונשחת שניהם חייבין כמו בהקפת הראש דאמר בפ' ב' מזירים (מיר דף מז: ושם) אחד המקיף ואחד הניקף במשמע ואע"ג דהתם דרים מדכתיב לא תקיפו לשון רבים וגבי זקן כתיב לא תשחית לשון יחיד הא כתיב נמי בכהנים לא יגלחו לשון רבים וילפינן מהדדי לענין גילוח שיש בו השחתה בפרק ב' מזירים (שם דף נח:) וגב"ש דפאת פאת ילפינן מהדדי בפ"ק דקדושין (דף לה: ושם) ובהדיא תניא בתוספתא [פ"ג] דמכות המשחית פאת זקנו של חבירו שניהם חייבין ואסור לישראל להניח לנכרי להקיף ראשו ולהשחית זקנו הא אמר רב הונא בפ' ב' מזירים (מיר דף מז:) המקיף את הקטן חייב וה"ה איפכא דלא מקיש מקיף לניקף[2] ואע"ג דהתם פליג עליה רב אדא בר אהבה משום דכתיב לא תקיפו אחד המקיף ואחד הניקף משמע ואתקש מקיף לניקף כל היכא דניקף מיחייב מקיף נמי מיחייב ומשמע התם דלרב אדא בר אהבה אפי' איסורא דרבנן ליכא מדקאמר ליה לרב הונא בגיך הקטנים לדידך מאן מגלח להו א"ל חובה משמע דלדידיה ניחא דשרי אפי' לאיש אין הלכה כרב אדא דסתמא דהש"ס בפרק א' דבבא מציעא (דף י:) כרב הונא דקאמר איכא ביניהו איש דאמר לאשה תקיף לי קטן דלליצנא דתלי בבר חיובא הכא אשה לאו בת חיובא היא מיחייב שולחה משמע דאי מקיף ליה גדול מיחייב ועוד נראה דאפי' רב אדא מחייב היכא דניקף בר חיובא אע"ג דמקיף לאו בר חיובא ולא פטר אלא היכא דניקף לאו בר חיובא הוא מדלא קאמר איש דאמר לקטן או לנכרי אקיף לי גדול והוי נפקותא לרב אדא ויש לדחות משום דלרב הונא דלא מקיש מקיף לניקף לא ייחס גדול להקיף עצמו וגם אין להביא ראיה מדאמר ביבמות (דף ה. ושם) דאתי עשה דמצורע ודחי לאו דהקפה מדכתיב ראשו משמע דכ"ע מודו דאסור ע"י אשה ונכרי דאי שרי לרב אדא אמאי דחי הא אפשר לקיים שניהם דיש לדחות דאצטריך קרא למימר דדחי היכא דאין שם אשה ונכרי ואין לומר ימתין עד שימצא אשה או נכרי או קטן מדבעי למימר בפ' שילוח הקן (חולין דף קמא.) דאתי עשה דמצורע ודחי עשה דשילוח הקן ולא אמרינן ימתין עד שימצא אחר אבל יש להביא ראיה מפ' ב' מזירים (מיר דף מז:) דקאמר ודלמא לאו טמאין אינון וקעביד הקפה ומשני שמואל באשה וקטן ודייק התם דקסבר שמואל דהקפת כל הראש שמה הקפה מדלא אוקי בגדול והשתא אי שרי לרב אדא כי מקיף ליה לאו בר חיובא אכתי תקשי ליה ולוקמה בגדול ויקיפנו לאו בר חיובא דהא שמואל כרב אדא ס"ל מדשרי להקיף באשה וקטן ומשמע דמקיף בר חיובא הוא דלא פירש באשה וקטן ומגלח להו אשה וקטן: **חדא** דמיחייב עליה תרתי. בהתראה אחת איירי ובגילוח בבת אחת או בזה אחר זה תוך כדי דיבור דלא מ"ל אישתליין דאי בכמה התראות לא הוה פליג ר' אליעזר בפ' בתרא דמכות (דף כ.) דאמר אם נטלן כולן כאחת אינו חייב אלא אחת ואע"ג דהתם מצרכי קרא למחייב על כל קרחה וקרחה ועל כל שריטה ושריטה הכא לא צריך קרא דפאות מחלקות ור' אליעזר ליה מחלקות: **גבי** הדדי כתיבי ודמיין **אהדדי.** בטעמא דכתיבי גבי הדדי סגי דלאמר במס' נדרים (דף ג:) וא"ת גבי מראות נגעים ליתני כולהו דדמיין אהדדי בקרבן עולה ויורד וי"ל דליתיה בדלי דלות וא"ת מ"מ ליתני במתניתין קודם יציאות שבת כיון דאיתא בדלות ודמי טפי לשבועות וי"ל דהני לכפר והני להכשיר: **פתח** בשבועות ומפרש ידיעות. וליכא למימר דמיהא דסליק מפרש בריש דהא ממראות נגעים קא סליק: **איידי** דזוטרן מיליהו. אע"ג דנפיקי מיליהו משבועות בטוי דידיעות איכא תרי פרקי קמאי ומשבועת בטוי ליכא אלא פרק ג' מ"מ מילי דכל שבועות נפישין טפי שבועת בטוי שבועת העדות ושבועת הפקדון ושבועת הדיינין:

והדר תני שבועות. אע"ג דלא דמי דידיעות מפרש מילי דידיעות בריש והדר תני תנים שהן ארבע ובשבועות מפרש שתים שהן ארבע בריש: **שהן ארבע אכלתי ולא אכלתי.** וא"ת ומה דוחקיה לפרושי הכי דהשתא קשיא ליה בסמוך אי ר' שמעאל האמר אינו חייב כו' לימא שהן ארבע אזרוק ולא אזרוק ונתוקמא מתניתין שפיר כר' שמעאל וי"ל דבפ"ג (לקמן דף יט:) בהדיא תנן שהן ארבע אכלתי ולא אכלתי והיינו מתניתין קיימא לפרושי מתניתין דהכא ואין להקשות דליתני תנים שהן שמונה אזרוק ולא אזרוק זרקתי ולא זרקתי דלא תני אלא דבר וחילופו כדפירש בקונטרס במתניתין[3]: **אי** ר' ישמעאל **האמר אין חייב בו'.** וא"ת תקשי ליה נמי ידיעות דמתניתין בעיא ידיעה בתחלה כדתנן כל שם בה ידיעה בתחלה כו' ור' שמעאל לא בעי ידיעה תחלה כדמוכח בפירקין (דף ט.) דקאמר לר' שמעאל אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף בר קרבן הוא ואמר נמי בספ"ב (לקמן דף יט:) הא מני ר' שמעאל היא דלא בעי ידיעה בתחלה וי"ל דמידיעות לא בעי למיפרך דהמ"ל דידיעה דמתני' היינו ידיעת בית רבו ור' שמעאל סבר לה כרבי דאמר ידיעת בית רבו שמה ידיעה כדאמר בירושלמי ר' שמעאל כרבי ורבי כר' שמעאל אע"ג דגמ' דידן פליג אירושלמי וסבר דר' שמעאל לא בעי ידיעה בתחלה אפי' ידיעת בית רבו מדלא מוקי לקמן דמילון מכפר אאין בה ידיעה תחלה אפי' ידיעת בית רבו משמע דלעולם בר קרבן הוא אפי' אין בו ידיעה בתחלה כלל וכן משמע בפ"ב (לקמן דף יד: ושם) דבעי ר' ירמיה בן בנו שעלה לא"י ונעלם ממנו מקום מקדש מהו וקאמר אי אליבא דר' שמעאל הא לא בעי ידיעה בתחלה ומסיק דבעי אליבא דרבי דבעי ידיעת בית רבו משמע דר' שמעאל לא בעי ידיעה כלל בתחלה מ"מ השתא אי הוי מני אתיא מתניתין כר' שמעאל נימא דודאי בעי ר' שמעאל ידיעת בית רבו אבל לפי האמת דמתניתין אתיא כרבי אמרי' דר' שמעאל לא בעי ידיעה בתחלה כלל דלא מצינו תנא דסבר דהוי ידיעת בית רבו ידיעה אלא רבי ומיהו מתניתין דפ"ב (שם.) דקאי לפרושי פירקין משמע קצת דבעי ידיעה גמורה דקתני נטמא וידע משמע שהידיעה היא אחר שנטמא דהיא ידיעת הטומאה לאפוקי ידיעת בית רבו דהיא קודם הטומאה ונראה דמידיעות לא מצי למיפרך שהיה יכול לדחוק ולתרץ כדקאמר התם[4] מקראי ליה ליה מגמרא אית ליה: **מהן** לחיוב מהן לפטור. אהאי שיטוא ואשיטוא דמלקות ה"מ למיפרך מסיפא דמוכח דמתני' לענין חיוב קרבן וא"ת בשלמא כי מוקי לה כר' שמעאל דאע"ג דאינו חייב אלא על העתיד מ"מ שפיר תני בהו שהן ארבע הואיל וקעביד איסורא במזיד אבל כי מוקי כר' עקיבא אמאי תני ליה כלל כיון דשוגג הוא ולא מייתי קרבן וי"ל דמ"מ חשיב להו שפיר שהן ארבע הואיל וקעביד איסורא בשוגג:

הא

[1] [בכורות יג.], [2] [לקמן יט:], [3] שבת ב., [4] לקמן כא. כה. [תמורה ג:], [5] לקמן יד:, [6] [דף כה.], [7] [ל"ל וה"ה איפכא ואע"ג כו'], [8] [וע"ע תוספות שבת ב. ד"ה שבועות], [9] [לקמן יט:],

לעזי רש"י

מינטו"ן. סנטר

מוסף רש"י

ועל הזקן שתים מיכן ושתים מיכן. חמש פאות יש לו לזקן, אחד למטה מן האוזן, מקום שלחי התחתון יוצא ומתפרד שם, ושם נקרא פאה בחודו של לחי שבולט לחוץ שם מתחלת הזקן וכל מה שלמעלה עד הילדעא בכלל פאת הראש היא, ושתי השיכולות כל אחד מהן לסוף הלחי נקרא פאה, ואחת מלמטה. שיער שבין השיכולות באמצע הסנטר שלועזין מנטו"ן (מכות כ.). שתים שאוכל ושלא אוכל. הן שתים המפורשות, דכתיב להרע או להיטיב, דמשמע להבא, ולא אוכל להרע, אוכל להיטיב, שהן ארבע אכלתי ושלא אכלתי. הן שתים הנוספות ממדרש חכמים, כדיליף לה ר"ע לקמן (כה.) מריבוי הכתוב (לקמן יט:).

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פי"ב מהל' עכו"ם הלכה ז סמג שם טוש"ע יו"ד סי' קפא סעיף יא:

ח ב מיי' פי"א מהל' שבועות הלכה א ג טוש"ע יו"ד סי' לו סעיף א:

ט ג מיי' פי"א מהל' שגגות הלכה א:

י ד מיי' פי"ב ופי"ג מהל' שבת סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמז:

יא ה מיי' פ"א מהל' טומאת צרעת הלי' ב:

רבינו חננאל

על הזקן שתים והן שתים שהן ארבע כדתני שתים מיכן ושתים מיכן ואחת מלמטה חדא ומיתייב עלה תרתי תנא נמי בתרה שבועות שתים שהן ארבע. ואיידי דתנא שבועות תנא נמי ידיעות הטומאה דבפרשה אחת כתיבי ותרוייהו בקרבן עולה ויורד נינהו. אם עשיר מביא כשבה או שעירה ואם הוא דל שתי תורים או שני בני יונה. ואיידי דתנא הני תנא נמי יציאות השבת ומראות נגעים דדמיין להו. ואיידי (דתנא) [דדיני] דידיעות הטומאה הוויין דידהו מעט פסיק שרי להו והדר תני שבועות: שבועה שאוכל ושלא אוכל שאכלתי ושלא אכלתי. הנה שתים להבא ושתים לשעבר. ידיעות הטומאה ולא ידע הקדש ולא המקדש או ידע ידיעות הקדש והמקדש ולא ידע הטומאה הרי אלו שתים שהן ד'. וכן הוצאה דעני והוצאה דבעל הבית הכנסה דעני והכנסה דבעל הבית הרי אלו יציאות שתים שהן ארבע. ומקשינן מני מתני' אי ר' ישמעאל קשיא שבועות. דתנן בפ"ג ר' ישמעאל אומר אינו [חייב] אלא על העתיד שנאמר להרע או להיטיב ואנן אוקימנא למתני' שאכלתי ושלא אכלתי שהוא לעבר. אי ר' עקיבא קשיא ידיעות. דתנן בסוף פ"ב ר' עקיבא אומר על העלם טומאה חייב ואינו חייב על העלם מקדש. ואנן אוקימנ' למתני' על העלם זה וזה. ופרקינן איבעית תימא ר' ישמעאל. לעולם ארבע הן ומהן לחיוב והן שלא אוכל ושאוכל. ומהן לפטור שאכלתי ושלא אכלתי. ואיבעית תימא ר' עקיבא מהן לחיוב ומהן לפטור:

הא דומיא דמראות נגעים קתני. הא דלא פריך מיליאות השבת משום דיליאות גופייהו לא ידעינן דהוו בכולהו לחיובא אלא מדומיא דמראות נגעים לקמן בפירקין (דף ה.): **לעולם** בר' **ישמעאל.** לקמן (דף ד.) מפרש אמאי לא מוקמינן לה נמי כר' עקיבא:

אבל לענין מלקות חיובי מיחייב וכדרבא. סוגיא דהכא כרבין דאמר התם (דף כא.) אכלתי ולא אכלתי שקר ואזהרתיה מלא תשבעו בשמי לשקר אוכל ולא אוכל עובר בלא יחל ואיזהו שוא נשבע לשנות את הידוע ואליביה מסקינן בפירוש ריבתה תורה אבל רב דימי אמר התם אכלתי ולא אכלתי שוא ולא לריכנא להאי ריבתה תורה ולדידיה לא מיתוקמא ב' שהן ד' דלא מפרשי טפי הני מהני למלקות ולפי זה למאי דמסיק קסבר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו תימה לר"י דמאי מיפרשי הני טפי מהני ורלה לדף על גב דלענין מלקות כולהו שוין מ"מ שייך שפיר למיתני בהו ב' שהן ד' משום דבשתים קרבן נמי אית בהו אע"ג דמתניתין לא אייריי אלא במלקות וריצב"א פי' דסוגיא זו כרבין כדפי' ולדידיה מיפרשי טפי אוכל ולא אוכל מאכלתי ולא אכלתי דפשטי' דלא תשבעו משמע להבא כדפירש בקונט' גבי רב דימי דהכי קאמר רחמנא לא תשבעו בשמי כדי לשקר בשבועה לאחר זמן ואפי' רבין מודה והא דמפיק ליה מפשטיה ומוקי לה באכלתי ולא אכלתי היינו משום דלהבא נפקא מלא יחל ולהכי חשיב הכא אכלתי ולא אכלתי שהן ד' דלא מיפרשי משום דקרא לא משמע אלא להבא ולא מוקי ליה באכלתי ולא אכלתי אלא משום דלא ניחא ליה לאוקומי בלאו יתירא:

וכדרבא. תימה דאמאי מייתי מילתיה דרבא אדרבה ר"ל לאתויי מילתיה דר' יוחנן דאמר[ב] לשוא לשוא שתי פעמים אם אינו ענין לשבועת שוא תנהו ענין לשבועת שקר דממילתיה דר' יוחנן הוה לקי אפילו באוכל ולא אכל אי לאו מילתיה דרבא וי"ל דהיינו דפריך בשלמא אכלתי ולא אכלתי כדרבא אלא אוכל ולא אכל לאו שאין בו מעשה הוא ומשני דקסבר ר' ישמעאל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו פירוש ולית ליה דרבא [ג]אלא דריש לשוא לשוא ב' פעמים אם אינו ענין לשבועת שוא תנהו ענין לשבועת שקר בין אוכל ולא אכל בין אכלתי ולא אכלתי:

בפירוש ריבתה תורה. פירש בקונט' מלשוא לשוא ב' פעמים ואין נראה לאין זה בפירוש דלהכי דרשא גופה פריך לקמן (דף כא.) ומאי שנא פירוש דאפי' אוכל ולא אכל נמי אלא נראה כפירוש ר"ח דפירש בפירוש ריבתה תורה דבדברות הראשונות כתיב (שמות כ) לא תענה בריעך עד שקר ובדברות אחרונות כתיב (דברים ה) עד שוא לומר דשוא ושקר אחד הן: **אי הכי קשיא** הך **דאלו** הן הלוקין. פירש בקונטרס דל"ג ליה משום דלמסקנא דהכא מני סבר דאין לוקין עליו ופריך התם אי הכי לאו שאין בו מעשה נמי לפי המסקנא דהכא ועי"ל [ד]דהתם רולה לייחד דרבי ישמעאל דקאמר התם חייבי מיתות ב"ד ישנן בכלל מלקות אפי' למ"ד אין לוקין עליו ולמאי דפריש' דדוקא הכא סבר רבי ישמעאל דלוקין עליו מלשוא שוא אמי שפיר: **התראת** ספק היא. אבל משום דהוי לאו שאין בו מעשה לא מיפטר דקסבר ריש לקיש דלוקין עליו ותימה דבפ' ד' מיתות (סנהדרין דף סה: וש"ס) פטר ר"ל חסמה והגיגה בקול דעקימת שפתיו לא הוי מעשה וי"ל דהתם אליבא דרבנן קאמר דבהשוכר את הפועלים (ב"מ דף 5: וש"ס) פריך ליה רבי יוחנן ממתני' דאם המיר מומר וסופג את האדרעים ומשני ר"ל הא מני ר' יהודה היא כלומר ואנא אמרי אליבא דרבנן: אינו אבל המומיר משום לא מומירו ולא שובר בטומא משום לא תשבעו (שם פד.). כל דהוה היא למומיר דלמא ר' יהודה היא ומשום דבא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה אלא האי סתמא אשכח. דתנן בפרק כיצד צולין את הפסח אבל המומיר בפסח הטהור אינו לוקה מ'. ואמרינן וממאי דהאי מתני' דר' יעקב היא משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה דקא פטר ליה למומיר דלמא ר' יהודה היא ומשום דבא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה הוא שאין לוקין עליו. אלא האי סתמא אשכח. דתנן שבועה אינו לוקה מ'

אינו חייב אלא אחת. דמאחר שנשבע עליו שבועה ראשונה נאסרת עליו וכי הדר מישתבע ה"ל נשבע לקיים את המלוה ותנן לקמן (דף מז.) נשבע לקיים את המלוה ולא קיים פטור משבועת קרבן: **זו היא.** להבא דלקי עלה דהויא לה לאו שיש בו מעשה אבל אוכל ולא אכל לא לקי: **אלא מעיקרא סבר לה כו'.** הלכך רבי יוחנן ס"ל כסתמא בתרא דהדר ביה רבי מקמייתא: **ומשנה לא זזה ממקומה.** ומשנה ראשונה אע"פ שחזר בו מסתימתה מאחר שפשטה ברוב התלמידים לא היה יכולת בדורות שאחר רבי לשכחה מפיהם ולבטלה מבית המדרש והניחו את שתיהן והמשכיל יבין שאחרונה עיקר שחזר בו מן הראשונה: **לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד.** האמור בשבת לא ניתן לעונש מלקות אלא שאם יעבור עליו יתרה בו המתרה שהוא בסקילה ויסקל ואם לא התרה בו סקילה והתרה בו מלקות אין דינו ללקות שלא לעונש מלקות כתבו מתחלה. ומשנינן להכי אוקימנא כרבי ישמעאל דאמר במסכת מכות לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אם התרו בו מלקות ולא מיתה מלקין אותו דתניא [1] אחת חייבי כריתות ואחת חייבי מיתות ב"ד ישנן בכלל מלקות מ' דברי רבי ישמעאל: **הא לאו הכי מקומקמא כר"ע.** בתמיה. והא קשיא ידיעות הטומאה כדאמר לעיל (דף ג.) דלר"ע (א) אינו חייב על העלם קדש ומקדש: ומשני **לאו אמרת ר' ישמעאל היא.** דהוי קשיא לן שבועות גבי קרבן ואוקימנא למלקות ולא קשיא לן לר"ע נמי אי לאו משום קושיא דלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אם התרו בו מלקות ולא מיתה מלקין אותו דתניא [2] אחת חייבי כריתות ואחת חייבי מיתות ב"ד ישנן בכלל מלקות מ' דברי רבי ישמעאל: **הא לאו הכי מקומקמא כר"ע.** בתמיה. והא קשיא ידיעות הטומאה כדאמר לעיל (דף ג.) דלר"ע (ב) אינו חייב על העלם קדש ומקדש: ומשני **לאו אמרת ר' ישמעאל היא.** דהוי קשיא לן לר"ע נמי אי לאו משום קושיא דלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דשמעינן ליה לר"ע בסמ' מכות [ג.:] דאין לוקין עליו אי הוה קשיא לן ידיעות לקרבן הוה מוקמינן לה למלקות כולה מתניתין ור"ע והוה ניחא לן לאוקמה אליבא דר"ע משום דכולהו סתימתאי אליבי' דאמרי' (סנהדרין דף פו.) סתם מתני' ר"מ סתם ספרא ר' יהודה סתם תוספתא ר' נחמיה וכולהו אליבא דר"ע ממנו קבלו: **אי הכי.** דמתני' למלקות: **ידיעות.** דמשמע ועצלמו היכי [3] תנן הא התראות ניהו ואין כאן העלם: **הא לא קשיא.** כלומר אם אין לך קושיא אחרת זו יש לתרץ כך: **תרתי הוא דהויין.** דאין מלקות אלא מ"כ הזכירו את הטומאה והקודש או את הטומאה והמקדש ותרתי הוא דאיכא מלקות לקודש ומלקות למקדש דבשלמא לקרבן איכא אדע העלם טומאה ואכל קודש וזכור הוא לו העלם טומאה ודע למקדש וזכור הוא לו העלם קודש ואכלו העלם מקדש ונכנס לו וזכור הוא את הטומאה: **ותו ה"נ נעולה ויורד.** והא במזיד אוקימתה: **אלא אמר רב יוסף.** לעולם לקרבן ודקשיא לך לא רבי ישמעאל ולא ר"ע היא ר' סתמה ואליבא דתנאי. וה"ג בשבועות נסיב לה כר"ע בידיעות נסיב לה כר' ישמעאל. ולא מסתם סתמינהו אלא ה"ק שבועות לר"ע שתים שהן ד' ידיעות לר' ישמעאל שתים שהן ד': **אמריתא נשמעתא כו'.** אי פירשתי שמועה זו של רב יוסף לפני רב כהנא ואמר דהאי נסיב לה אליבא דתנאי דקאמר רב יוסף לא תימא נסיב ולא ס"ל ולא סתמינהו אלא ודאי מסתם סתמינהו רבי והכי קסבר לה בשבועות כר"ע ובידיעות כר' ישמעאל וטעמא דנפשיה קאמר: **ונעלם ונעלם שני פעמים.** תרי ונעלם כתבי גבי טומאת קרבן עולה

אינו חייב אלא אחת זו היא שבועת ביטוי שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד זו היא דחייבין על זדונה מכות אבל אוכל ולא אכל לא לקי מכדי האי סתמא והאי סתמא מאי חזי דעביד כי האי סתמא לעביד כי האי סתמא ולטעמיך רבי גופיה היכי סתם לן הכא הכי והכא הכי אלא מעיקרא סבר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו וסתמה והדר סבר אין לוקין עליו וסתמה [4] ומשנה לא זזה ממקומה במאי אוקימתא כר' ישמעאל ולמלקות מראות נגעים מאי מלקות איכא בקוצץ בהרתו וכרבי אבין א"ר אילעא [5] דא"ר אבין א"ר אילעא כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה יציאות שבת מאי מלקות איכא לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא [6] אוכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו משום הכי קא מוקמינא כר' ישמעאל [7] דאמר לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין עליו הא לאו הכי קיימא כר"ע קשיא ידיעות לאו אמרת רבי ישמעאל היא ולמלקות ר"ע נמי ולמלקות אי הכי ידיעות התראות מיבעי ליה הא לא קשיא תני ידיעות דהתראות אי הכי שתים שהן ארבע תרתי הוא דהויין ותו את שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתים העלמה למלקות מאי עבידתיה ותו הרי זה בעולה ויורד אלא אמר רב יוסף [8] רבי היא ונסיב לה אליבא דתנאי בידיעות נסיב לה כרבי ישמעאל בשבועות נסיב לה כר"ע אמר רב אשי אמריתא לשמעתא קמיה דרב כהנא ואמר לי לא תימא רבי נסיב לה אליבא דתנאי וליה לא ס"ל אלא רבי טעמיה דנפשיה מפרש [9] דתניא מנין שאינו חייב אלא על שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתים ת"ל [1] ונעלם ונעלם שני פעמים דברי ר"ע רבי אומר אינו צריך [2] הרי הוא אומר ונעלם

אבל אוכל ולא אכל לא לקי. דלמעט אכלתי ולא אכלתי לא אמי כדאמר בפ"ג (לקמן דף כא: וסס) דקלי בלהבא וממעט להבא ולא אזרוק וזרק חייב לכ"ע ולישא למימר נמי דאתי למעוטי נשבע לבטל המלוה דהא קתני לה התם (דף מז.) בריש' דהך מתני' ולא"ת היכי דייק מהכא דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו דלמא טעמא משום דהוי התראת ספק וי"ל דמשמע ליה דפטור ולא מיתה הוא דעבר אפילו שגגתה קרבן עולה ולא אכל לא לקי מכדי האי סתמא והאי סתמא מאי חזי דעביד כי האי סתמא לעביד כי האי סתמא ולטעמיך רבי גופיה היכי סתם לן הכא הכי והכא הכי אלא מעיקרא סבר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו וסתמה והדר סבר אין לוקין עליו וסתמה [6] ומשנה לא זזה ממקומה במאי אוקימתא כר' ישמעאל ולמלקות מראות נגעים מאי מלקות איכא בקוצץ בהרתו וכרבי אבין א"ר אילעא [5] דא"ר אבין א"ר אילעא כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה יציאות שבת מאי מלקות איכא לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא [6] אוכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו משום הכי קא מוקמינא כר' ישמעאל [7] דאמר לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין עליו הא לאו הכי קיימא כר"ע קשיא ידיעות לאו אמרת רבי ישמעאל היא ולמלקות ר"ע נמי ולמלקות אי הכי ידיעות התראות מיבעי ליה הא לא קשיא תני ידיעות דהתראות אי הכי שתים שהן ארבע תרתי הוא דהויין ותו את שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלמה למלקות מאי עבידתיה ותו הרי זה בעולה ויורד אלא אמר רב יוסף [8] רבי היא ונסיב לה אליבא דתנאי בידיעות נסיב לה כרבי ישמעאל בשבועות נסיב לה כר"ע אמר רב אשי אמריתא לשמעתא קמיה דרב כהנא ואמר לי לא תימא רבי נסיב לה אליבא דתנאי וליה לא ס"ל אלא רבי טעמיה דנפשיה מפרש [9] דתניא מנין שאינו חייב אלא על שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתים ת"ל [1] ונעלם ונעלם שני פעמים דברי ר"ע רבי אומר אינו צריך [2] הרי הוא אומר ונעלם

לויה ונכנס לפנים ממחיצתו הא אמר בפרק אלו דברים (פסחים דף סז. וע"ש במד"ה הכתוב) דלא לקי שהכתוב נתקו לעשה דכתיב בדד ישב מחוץ למחנה מי אייר לענין קרבן ניחא דיש קרבן לאחר שנטהר מנגעו: **בקוצץ** בהרתו. משמע הכא דאין לוקין אלא על קלילת ד' מרלאות נגעים וקשה דבפ' ר"א דמילה (שבת דף קנ:: וסס) משמע דלקי אף על קלילת נגעים טהורים דאין נרעת דוחה את העבודה ופריך [3] ונקלקן בהרתו דאתי עשה דעבודה ודחי לאו דקולא בהרתו ומשני מחוסר טבילה התינח נגעים טמאים נגעים טהורין מאי איכא למימר משמע דלקי אקלילת נגעים טהורים ואומר ריש"א דהתם נמי לא איירי אלא בד' מרלאות וטהורים דקאמר כגון דעמד בעייני בזה ובזה או כהה וקרי ליה טהורה לפי שאין מוחלט ואין מחוסר טבילה שכבר טבל: **הא לאו הכי מתוקמא כר"ע קשה ידיעות.** תימה דהא ודאי אי הוה סבר ר"ע לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין עליו הוה אתיא מתני' שפיר כר"ע ולא הוה קשיא ליה ידיעות כיון דלמלקות אייר מתני' דאינטריך למימר דסבר תנא דמתניתין לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין עליו וי"ל דקשיא ליה ידיעות כי מוקמינן מתני' כר"ע אע"ג דמתניתין אייר למלקות כדמסיק בתר הכי אי הכי ידיעות התראות מיבעי ליה אבל כרבי ישמעאל ולמלקות אתי שפיר הא דקתני ידיעות דמתני' אייר בין לקרבן בין למלקות והשתא אתי שפיר דיש לישב אי הכי דפריך אמאי מוקי כרבי עקיבא ולמלקות דכרבי ישמעאל ולמלקות מ"ש כדפרישית: **רבי** עקיבא נמי ולמלקות. וא"ת מ"כ סבר ר"ע לאו שאין בו מעשה לוקין עליו כדאמר הגמ' לעיל אליבא דר' ישמעאל והיכי מצי סבר לוקין עליו והא למ"ד לוקין עליו משום דגמר ממולשה ש"ר ועדיס זוממין כדאמר בפ"ק דמכות (דף ב:) ור"ע דאומר עדיס זוממין קנסא הוא לא מצי גמר דאיכא למימר שכן קנס ויל"ל דדלמא סבר כרב דימי דאמר בפ"ג (לקמן דף כ:) אכלתי ולא אכלתי שבועת שוא היא ולקי עליו מלא יעקה ולמאי דפרישית לעיל דלוקה גבי שבועה קאמר לעיל דלקי עליו אתי שפיר:

ונעלם

עין משפט
נר מצוה

טז א מיי' פי"ח מהל' סנהדרין הלכה כ:
יז ב מיי' פי"ל מהל' שגגות הלכה ח:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה אבל וכו' דחשיב התראת ספק אפי' שיבר כנפי'. לא זכיתי להבין דהתם שעת עבירה הלקיתה ובשעה ששיבר כנפיס אינו העבירה אלא למבטל בזה תיקון הנעשה ויתחייב המלקות למפרע בשעה שלקח. בזה לא שייך ההתראה על שעת שיבור כנפיס בעתה אינו עושה העבירה. וכשלקח היה התראת ספק שמא לא יבשר כנפיס. אבל הכא דהעבירה אינו על שעת שבועה אלא על שעה שעובר על השבועה דקס בלאו דלא יחל וכיון דאנו דינן למייבו בהטלתו ליס לדונו בלאו שיש בו מעשה דעתה הוא יעשה עבירה דהטלתו ליס עובר על שבועתו שאינו אוכלו. מ"כ ההתראה הוא עתה כשמטילו ליס ולא הוי התראת ספק ועי"ג:

רבינו חננאל

שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה. אינו חייב אלא אחת. זו היא שבועת ביטוי שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד. ודייק"ר מינה מדקתני זו היא זהו דלקי. דעבד מעשה דאכל אבל אוכל ולא אכל לא לקי. ומאי אולמיה דהאי סתמא מהאי סתמא. ותו רבי היכי סתים הכא לאו שאין בו מעשה לוקין עליו והכא סתים לן לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. ופשטינן מעיקרא סבר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו וסתם הכי. והדר סבר לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו וסתם הכי. ונדחת הראשונה דהלכתא כבתראה. ומשנה לא זזה ממקומה. ור' יוחנן דאמר כסתמא בתראה. ומקשינן במאי אוקימתה למתני' דהכא דקתני שתים שהן ארבע למלקות ולא לקרבן. מראות נגעים מאי למלקות איכא. ופרקינן כגון דאיכא אחד מאלו ארבע' מראות נגעים בראשי אבריו וקצצן שלוקה. כר' אבין דאמר כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא בלא תעשה. יציאות השבת לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא ואין לוקין עליו. ופרקינן להכי אוקימנא כר' ישמעאל דתניא אחד חייבי [כריתות ואחד חייבין] מיתות ב"ד ישנן בכלל מלקות ארבעים דברי ר' ישמעאל. אבל לר' עקיבא ולמלקות לא מיתוקמא. דהעלמה במלקות ליכא. דהא ליכא מלקות אלא בידיעה והתראה. ותוב הא לקרבן היא דהא קתני בעולה ויורד. אלא אמר רב יוסף רבי היא. ובשבועות סבר לה כר' עקיבא דמחייב אפילו לשעבר. ובידיעות הטומאה סבר לה כר' ישמעאל דמחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש.

ונעלם ונעלם ב' **פעמים**. פי' בקונט' תרי ונעלם כתיבי גבי טומאה בקרבן עולה ויורד ונעלם ממנו והוא טמא ונעלם ממנו והוא ידע קמא למיגמר מייה על העלם טומאה הוא חייב ולא על העלם מקדש ואידך קרא יתירא הוא לדרשא והטל והוא ידע בין שני ונעלם ודרוש דלאחר שהיתה לו ידיעה נעלם ולמימר דבעי ידיעה בתחלה וידיעה בסוף לא בעי קרא דאי לא ידע שחטא אמאי מייתי קרבן ע"כ לשון הקונט' וקשה הרבה לפירושו ג' דאמאי איצטריך ונעלם למימר דאינו חייב על העלם מקדש דמהי תיתי דאיצטריך קרא למיפטריה תדע דהא לרבי איצטריך ונעלם לחייבו על העלם מקדש ועוד דפירש דלידיעה בתרייתא לא צריך קרא דאי לא ידע שחטא אמאי מייתי קרבן ג"כ בכל החטאות דכתיב או הודע ליבעי ידיעה בתחלה ועוד הרי רבי דרש והוא ידע לידיעה בתרייתא וכתיב קרא לאורחא דמילתא אף ע"ג דלא איצטריך ג"ע איצטריך לידיעה בתרייתא למעוטי הפרים קרבן קודש שנודע לו דאפי' למ"ד בפ' דם שחיטה (כריתות דף כב:) אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה ואם הפרים אשמו קודש שידע הוי קדוש כחטאת דכתיב או הודע אליו מודה דבעי ידיעה ועוד דבסוף פ"ב (לקמן יט:) קאמר דר' ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה מדאצטריך תרי ונעלם להעלם מקדש ולהעלם טומאה משמע דר"ע בעי ידיעה בתחלה דרש ליה מונעלם יתירא לכך נראה לר"ת דר"ע דרש ליה מונעלם יתירא מכלל שידע ורבי מונעלם דאתי לגופי' דרש מכלל שידע ידיעת בית רבו ועוד יש לפרש ונעלם ונעלם שתי פעמים שדי והוא ידע בין תרי ונעלם דהשתא איכא ידיעה אחר העלמה וקודם העלמה: **ר"ע** דמחייב לשעבר משום דדריש **ריבויי ומיעוטי**. וא"ת דבפ"ק דב"מ (דף ד: ושם) גבי סלעין דיינרין קאמר ר"ע דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות וא"כ דרש כללי ופרטי דלמאן דדרש ריבויי ומיעוטי לא ממעטי' אלא שטרות כדמוכח בסמוך ולספרים דגרסי התם רבי יעקב ניחא וי"ל דאפי' מאן דדרש ריבויי ומיעוטי כי איכא תרי מיעוטי מוקמת חד למעוטי קרקעות וחד למעוטי שטרות כדמשמע בפ' מרובה (ב"ק דף סג. ושם) [9] ור"ע אית ליה נמי שום מיעוט אחרינא גבי שבועות למעוטי קרקעות וי"מ דהיא דהזהב (ב"מ דף נז: ושם) דממעט קרקע משבועה מקרא דכי יתן איש מכלל ופרט וכלל אינה עיקר דרשה אלא מקרא דממעטי' כפל מעל כל דבר פשע ממעטינן נמי שבועה והתם איכא טובא מיעוטי למעט שטרות וקרקעות וקרא דכי יתן איש אתא לדרשא אחריתי כי יתן איש (לקמן מב.) עד שיתן כשהוא איש כסף [10] כליס (שם לט:) מה כליס שניס כו' ועי"ל דאפי' מאן דדרש ריבויי ומיעוטי מיעוט וריבה ומיעט לא דרש אלא דרש ליה בפרט וכלל ופרט כדמשמע פ' ג' מיניס (מיר דף לה. ושם) ומ"ל דר"ע ידרוש גבי שבועות בפרט וכלל ופרט דכה"ג דרש גמ' בב"מ (דף מז:) כי יתן איש אל רעהו חמור וגו' בכלל ופרט וכלל ובפ' ג' מיניס (מיר דף לה.) מאן דדרש ריבה ומיעט דרש ליה בפרט וכלל ופרט: **בכל** פודין בכור אדם. הא דפליגי בפ"ק דקדושין (דף כט.) גבי הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודש לבנו ר' יהודה אומר בנו קודמו [11] ומפרש כגון דאיכא חמש בני חורין וחמש משועבדים לרבי יהודה מלוה הכתובה בתורה כמלוה הכתובה בשטר דמיא ואזיל כהן וטריף הנך משועבדים לאו דמפריק בקרקעות אלא ימכרם ויתן דמים לכהן: **יצאו** שטרות. הא דמשמע הכא דשייך בשטרות מכר מדאיצטריך למעוטי שטרות מפורש במקום אחר (כתובות פה: קדושין מח. ובשאר דוכתי): **דתניא** מרצע. הוי מצי לאיתויי מהתם דהקומץ רבה (מנחות דף כח:) גבי מנורה של עץ ושל אבר ושל גיסטרון רבי פוסל ור' יוסי בר' יהודה מכשיר: **הסול** והסירה והמקדח. זו ואין ל"ל זו קמני דהמקדח ומתכת ומכתב ה"ל למיתני בריש המודה בהו רבי שהן של מתכת: **לרבות** כל דבר הנלקח ביד. לאו דוקא דהא ממעט סס: דתנא

[1] ונעלם מכלל דידע [1] והוא ידע הרי כאן שתי ידיעות אם כן מה ת"ל [1] ונעלם ונעלם לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש אשכחן בידיעות דאית ליה טעמיה דנפשיה שבועות דלית ליה טעמיה דנפשיה מנלן סברא הוא [6] (לישנא אחרינא אשכחן בידיעות דסבר לה כר' ישמעאל בשבועות דסבר לה כר"ע מנלן סברא הוא) ר"ע מאי טעמא קא מחייב לשעבר דדריש ריבויי ומיעוטי רבי נמי דריש ריבויי ומיעוטי דתניא [3] רבי אומר בכל פודין בכור אדם חוץ מן השטרות ורבנן אמרי [8] בכל פודין בכור אדם חוץ מעבדים ושטרות וקרקעות [6] מאי טעמא דרבי דריש ריבויי ומיעוטי [2] ופדויו מבן חדש ריבה [2] בערכך כסף חמשת שקלים מיעט תפדה חזר וריבה ומיעט וריבה ריבה הכל מאי ריבה כל מילי ומאי מיעט מיעט שטרות ורבנן דרשי כללי ופרטי ופדויו מבן חדש כלל בערכך כסף חמשת שקלים מיעט תפדה חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאינן מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות אע"פ שמטלטלין אין גופן ממון ורבי דריש ריבויי ומיעוטי ופדויו מבן חדש ריבה בערכך כסף חמשת שקלים מיעט תפדה חזר וריבה ריבה מיעט וריבה ריבה הכל מאי ריבה ריבה כל מילי ומאי מיעט מיעט שטרות אמר ליה רבינא לאמימר וכו': (ב) תוס' ד"ה ר"ע וכו' כשהוא אינו כסף או כליס:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ר"ע וכו' ור"ע אית ליה נמי. עי' לקמן דף כה. תוס' ד"ה רב:

מוסף רש"י

חוץ מן השטרות. אלא יש לו שטר על חבירו בה' סלעים ונתנו לכהן שיגבה אותו חוב בפדיון בנו, אינו פדוי (בכורות נא.) **בערכך כסף חמשת שקלים** מיעט. כסף ולא מידי אחרינא (שם). **מיעט שטרות.** דלא תזיכי מידי (שם). **תפדה חזר וכלל.** ואע"ג דהאי תפדה כתוב קודם לפרט, אפילו הכי דייניין ליה בכלל ופרט כדאמרינן לקמן (שם). **הסול.** קיסם שנאשא חד שקורין בחוק"ל (שם לז:). **והמקדח.** טריינל"ל (שם) עריי"ל (קדושין נא:). **והמכתב.** עט ברזל (בכורות שם, ושם נא.) גרייפ"ל שמוקקין בפנקסיהן (קדושין שם). **במאי קא מיפלגי גבי** קול וסילת, **רבי דריש** כללי ופרטי. כגון התורה מקום שכולל ופורט דוקא שהפרט פירוש של כלל ואין בכלל אלא מה שבפרט, וכי חזר וכלל לא הוסיף לך בכלל האחרון אלא הדומה לפרט (קדושין נא:).

עין משפט נר מצוה

יח **א** מיי' פי"ח מהל' כלכלה ו' סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סי' שה סעיף ג:

יט **ב** מיי' פ"ג מהל' עבדים הלכה ט סמג עשין פג:

תורה אור השלם

1. אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דָּבָר טָמֵא אוֹ בִּנְבֵלַת חַיָּה טְמֵאָה אוֹ בִּנְבֵלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בִּנְבֵלַת שֶׁרֶץ טָמֵא וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאָשֵׁם:
אוֹ כִי יִגַּע בְּטֻמְאַת אָדָם לְכֹל טֻמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם:
ויקרא ה ב, ג
2. וּפִדְיוֹן מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֻשֶׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא:
במדבר יח טז
3. וְלָקַחְתָּ אֶת הַמַּרְצֵעַ וְנָתַתָּה בְאָזְנוֹ וּבַדֶּלֶת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאַף לְאֲמָתְךָ תַּעֲשֶׂה כֵּן:
דברים טו יז

לעזי רש"י

גריפ"א [גרפי"א]. מכתב, חרט.

רבינו חננאל

ר' עקיבא מחייב לשעבר מרבוי הכתוב שנאמר לכל אשר יבטא האדם בשבועה. דתנן א"ל ר' עקיבא א"כ אין לי אלא דברים שיש בהן הרעה והטבה. דברים שאין בהם הרעה והטבה מנין. א"ל מרבוי הכתוב. א"ל אם ריבה הכתוב אפילו לדברים שאין בהם הרעה והטבה. ריבה הכתוב נמי לשעבר וכיון דר' עקיבא דריש רבויי ומיעוטי ור' נמי דריש רבויי ומיעוטי שמעינן מינה דר' נמי מחייב לשעבר כר' עקיבא. דתניא ר' אומר בכל פודין את הבכור חוץ מן השטרות. שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה. ופדויו מבן חדש. ריבה לפדות בכל דבר. בערכך כסף חמשת שקלים מיעט כל דבר זולתי כסף. תפדה חזר וריבה כו'. וחכ"א בכל פודין בכור אדם חוץ מקרקעות ועבדים ושטרות. שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה. ופדויו מבן חדש כלל. בערכך כסף פרט. תפדה חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט כו'. ומקשה רבינא והא אשכחן לר' דדריש נמי כללי ופרטי דתניא ולקחת את המרצע. מרצע אין לי אלא מרצע מנין לרבות הסול והסירה והמקדח והמחט והמכתב ת"ל ולקחת לרבות כל דבר הניקח ביד. דברי ר' יוסי בר' יהודה. ר' אומר מרצע. מה מרצע של מתכת אף כל של מתכת. ואמרינן במאי פליגי. ר' יוסי דריש רבויי ומיעוטי ולקחת ריבה כל דבר הניקח. את המרצע מיעט הכל זולתי המרצע. ונתתה באזנו חזר וריבה כל דבר הניתן ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל. ר' אומר ולקחת כלל את המרצע פרט. ונתתה חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט כו'.

מסורת הש"ם

(א) ס"א ל"ג, ב) בכורות נא., ג) בכורות נא., ד) בכורות נא. ה) קדושין כא:, ד) [ויקרא ה.], ה) [שם], ו) [לקמן ה.], ז) [ל"ל אחר ד"ה ופדויו], ח) שיך נע"ל, ט) ומפרש היכא דליכא אלא ממש קלעים כ"ש שבחי דהוא קדיש דמלוה דגופו עדיף כי פליגי כגון דאיכא ממש. כל"ל רש"ל.

הגהות הב"ח

(א) גמ' תוך מעבדי' ושטרו' וקרקעות (מאי עעמא דדכי דרש ריבויי ומיעוטי וכו' אף על פי שמטלטלין אין גופן ממון) תא"מ וי"ב ס"א ואמרינן במאי קא מיפלגי רבנן דרשי כללי ופרטי ור' דריש ריבויי ומיעוטי רבנן דרשי כללי ופרטי ופדויו מבן חדש כלל בערכך כסף חמשת שקלים פרט תפדה חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאינן מיטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות אע"פ שמטלטלין אין גופן ממון ורבי דריש ריבויי ומיעוטי ופדויו מבן חדש ריבה בערכך כסף חמשת שקלים מיעט תפדה חזר וריבה ריבה מיעט וריבה ריבה הכל מאי ריבה ריבה כל מילי ומאי מיעט מיעט שטרות אמר ליה רבינא לאמימר וכו': (ב) תוס' ד"ה ר"ע וכו' כשהוא אינו כסף או כליס:

(ג) ס"א ל"ג, ד) בכורות נא., ה) בכורות נא. ו) [ויקרא ה.], ז) [שם], ח) [לקמן ה.], ט) [ל"ל אחר ד"ה ופדויו], י) שיך נע"ל, יא) ומפרש היכא דליכא אלא ממש קלעים כ"ש שבחי דהוא קדיש דמלוה דגופו עדיף כי פליגי כגון דאיכא ממש. כל"ל רש"ל.

ריבויי ומיעוטי. וריבה הכל ומיעט סם הכי מפרש לה בקדושין [כפ:]: **והכא.** גבי פדיון הבן להכי דריש ליה בריבויי ומיעוטי משום דאין הפרט בין שני כללות: **כדתנא דבי רבי ישמעאל.** בחלו טריפות [חולין פז.] דאיכא תנא דדרים את זה תאכלו מכל בשר בהמה ובגחלים פרט במים חזר וכלל ופליג עליה תנא דבי רבי ישמעאל ואמר במים סמוכין זה לזה ואמ"כ כתיב בימים ובגחלים הלכך אין זה כלל ופרט אלא הטילהו ביניהם לדרשו בריבויי ומיעוטי: **ורבנן.** דפליגי עליה דרבי ודרשי ליה בכלל ופרט סבירא להו כדאמרי במערבא: **אין האיש מנוקה מעון.** שבא עליה אחר שנסתרה: **ידיעת בית רבו.** שלמד בבית רבו שהנוגע בטומאה טמא [*] והוא ידע שהרגיש בנגע אבל לא התבונן לשום על לבו שנטמא [1] (בטומאה כשנוגע בה) שמה ידיעה: **ד' בפנים.** שתים לחיוב הכנסה דעני והכנסה דבעל הבית וב' לפטור כשזה עוקר וזה מניח דכתיב [2] בעשותה העושה את כולה (שבת דף ג.): **דעיקר שבת.** שעיקר מסכת בחיסורי שבת: **אבות.** יציאות שהן מן התורה: **תולדות.** הכנסות דלא מיפרשן בהדיא: **פרטי הויין.** ומתני' דהכא ד' תנן: **שתים לחיוב.** הוצאה דעני והוצאה דבעל הבית: **ושתים לפטור.** אחת שהעני פושט ידו לפנים ונתן בעה"ב לתוכה והעני הוציאה ועבד איהו הנאה ולא עבד עקיר' ובעה"ב עקר ולא הניח ושניהם פטורין ואחת שבעה"ב פושט ידו מליאה לחוץ ונטל העני מתוכה והניח בעבד נמי בעל הבית עקירה והעני הנאה ושניהם פטורין בשתי הוצאות הללו: **חיובי מאי ניהו יציאות.** דהא יציאות קתני ויציאות דחיובא תרתי הוא דהויין חדא דעני וחדא דבעה"ב:

דתנא דבי ר' ישמעאל במים במים שני פעמים כו'. תימה דר' ישמעאל תני בי"ג מדות התורה נדרשת והא איכא טפי הך מדה דשני כללות הסמוכו' דדרשינן בריבה ומיעט: **בשבועות** נסיב לה כר' עקיבא ולא סבר לה. זימנין דלא בעי למימר הכי בפרק כיסוי הדם (חולין דף פה:) גבי רבי חייא דנפל ליה [3] יציבה בכיתני' וא"ל רבי לא ונחור ופריך ולימא ליה לא ומטרוף דהא רבי רמה דבריו של ר"ש בכיסוי הדם ושנאם בלשון חכמים דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה ולא בעי למימר תני לה ולא סבר לה:

ונעלם מעיני אישה מכלל דה"ל ידיעה מעיקרא. י"מ דה"ל ידיעה שנטמאת דהכי משמע קרא ושכב איש אותה שכבת זרע ונעלם וגו' וקשה לפירוש זה דהיכי דמי אי בשעת השקאה מזכר מן הטומאה למה משקה אותה הא בעינן ידיעה אמאי משקה אותה הא בעינן ידיעה מעיקרא והוא סבור שלא היתה לו ידיעה מעולם ומיהו יש לישב דמיירי כשאינו מזכר ומ"מ משקה אותה מספק דע"י השקאה יתברר אם היתה לו ידיעה מעיקרא או לאו ולפי המפרשים דונעלם קאי אסתירה מיירי שפיר דבשעת השקאה זכור מן הסתירה אבל מ"מ קשה אמאי חשיב ליה אין מנוקה אם לא בא עליה משנסתרה וי"ל כיון דשכח מוכיח שלא הקפיד ולא חשיב מנוקה מעון דאפילו אינו מוחה אעון בניו ובנותיו אין מים בודקין את אשתו כדאיתא בפ"ב דסוטה (דף מז:) [4] ואמר נמי התם אם אתם מקפידין על עצמכם המים בודקין את נשותיכם: **ידיעת** בית רבו שמה ידיעה. אף על פי שדבר זה לא נעלם ממנו שגם עתה יודע כן ולא אתי למעוטי אלא תיובתא שנשבה וכן בסוטה יודע שאם נטמאה אסורה וגבי תורה נמי אף בשעת העלמה נמי יודע שהיא בעולה: **אמר** ליה רב פפא לאביי והא תנן כו' מי איכא דלית ליה ידיעת בית רבו. ה"ה דה"מ למיפרך אהא דדרים מקרא דונעלם לידיעת בית רבו ומי איכא דלית ליה ידיעת בית רבו: **שתים** שהן ד' בפנים. הכא פי' בקונטרס בפנים היינו הכנסות ובחוץ היינו הוצאות ואין נראה מדאיצטריך לקמן למימר וקמפרש הכנסה לאלתר ה"ל לאוכוחי משתים שהן ד' בפנים דהוו כולהו

ריבויי ומיעוטי אין בעלמא כללי ופרטי דריש והכא היינו טעמא כדתנא דבי ר' ישמעאל [6] דתנא דבי ר' ישמעאל [1] במים במים שני פעמים אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעט ורבנן אמר רבינא כדאמרי במערבא כל מקום שאתה מוצא שתי כללות הסמוכות זה לזה הטל פרט ביניהן ודונם בכלל ופרטו השתא דאמרת רבי כללי ופרטי דריש בעל כורחיך קשיא שבועות אלא בשבועות נסיב אליבא דר' עקיבא וליה לא סבירא ליה: גופא מנין שאינו חייב אלא על שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתים ת"ל [2] ונעלם ונעלם שני פעמים דברי ר"ע רבי אומר אינו צריך הרי הוא אומר ונעלם מכלל שידע והוא ידע הרי כאן שתי ידיעות א"כ מה ת"ל ונעלם [6] לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש: אמר מר ונעלם מכלל שידע מאי משמע אמר רבא מדלא כתיב והיא עלומה ממנו א"ל אביי אלא מעתה גבי סוטה דכתיב [3] ונעלם מעיני אישה מכלל דהוי ידע מעיקרא אי הוה ידע מי בדקו לה מיא והא [5] תניא [4] ונקה האיש מעון והאשה ההיא תשא את עונה [8] בזמן שהאיש מנוקה מעון המים בודקין את אשתו אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו ותו גבי תורה דכתיב [5] ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים נסתרה מכלל דאיכא דהוה ידע [3] ביה והכתיב [6] לא ידע אנוש ערכה אלא אמר אביי קסבר רבי [7] ידיעת בית רבו שמה ידיעה א"ל רב פפא לאביי אלא דקתני אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף מי

איכא דלית ליה ידיעת בית רבו א"ל אין משכחת לה בתינוק שנשבה לבין הנכרים: יציאות שבת שתים שהן ארבע: [9] תנן התם יציאות שבת שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ מאי שנא הכא דתנא שתים שהן ד' ותו לא ומאי שנא התם דתני שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ התם דעיקר שבת הוא תני אבות ותולדות הכא דלאו עיקר שבת הוא אבות תני ותולדות לא תני אבות מאי נינהו יציאות יציאות תרתי הויין וכ"ת מהן לחיוב ומהן לפטור והא דומיא דמראות נגעים קתני מה התם כולהו לחיובא אף הכא כולהו לחיובא אלא אמר רב פפא התם דעיקר שבת תני חיובי ופטורי הכא חיובי תני ופטורי לא תני חיובי מאי נינהו יציאות [9] יציאות תרתי הוא דהויין שתים דהוצאה ושתים דהכנסה והא יציאות קתני אמר רב אשי תנא הכנסה נמי הוצאה קרי לה ממאי

דתנן

הכנסה וגראה כמו שפירש בקונטרס במסכת שבת (דף ג.) שתים הוצאה והכנסה לחיוב של בעל הבית העומד בפנים שהן ארבע הוצאה והכנסה לפטור ובחוץ לעני העומד בחוץ וריב"א פירש שתים להוצאה לחיוב והוצאה לפטור שהן ד' הכנסה לחיוב ולפטור לבעל הבית העומד בפנים וכן לעני העומד בחוץ דה"ל מפרש לעיל מתני' דהכא שתים הוצאה דעני ודבעל הבית שהן ד' הכנסה דעני ודבעל הבית ובירושלמי בעיא מי איכא לפרושי מתני' כמו שפירש בקונט' או כריב"א ואין להאריך ואין להקשות לפירוש ריב"א הא דמפרש וחזיא במתני' דשבת כסדר הקונט' הכנסה והוצאה דעני ולא מפרש הוצאה והוצאה הכנסה והכנסה דניחא ליה למינקט הכי כדי לקצר פשט עני ידו לפנים או שנטל כו' והוצאה והוצאה היה צריך להאריך ועוי"ל שתים שהן ד' בפנים חיוב שחייב ומביא קרבן עליהם בפנים בעזרה דהיינו ב' הוצאות וב' הכנסות ושתים שהן ד' בחוץ היינו פטור: **ומאי** שנא הכא דתני שתים שהן ד' ותו **לא.** וא"ת ולישני דהכא לא מצי תני כי התם משום דדומיא דמראות נגעים קתני כולהו לחיובא וי"ל דשפיר הוה דומיא דמראות נגעים הוא"ל ואיכא בהו ד' לחיובא והר"ר משה פירש משום דומיא דמראות נגעים אין לו להניח מלפרש דיני שבת אבל בתר דמסיק דהכא נלו עיקר שבת הוא פריך שפיר והא דומיא דמראות נגעים קתני: **אבות** תני תולדות לא תני. אע"ג דבמראות נגעים תני אבות ותולדות התם משום דאי מפשר למצות ב' שהן ד' בענין אחר: **והא** יציאות קתני. לפי הפשט משמע דלא פריך אלא אהך דהכא משום דלא תני פטורי אבל אהכא דשבת דתני חיובי ופטורי ניחא ליה ותימה דהיכי משכחת לה בהוצאות גרידא ב' שהן ד' לבעל הבית וכן לעני ומפרש ר"י דהשתא חשיב אף פטור לפטור ומותר דמשכחת כל הח' בהוצאות:

מי

מכלל שהוא יודע. שאין אדם מי שלא קרא המקרא הזה בבית רבו בבית הספר. ועוד כתיב והוא ידע. הרי ידיעה אחרת. הנה ידיעה בתחלה והעלם בינתים וידיעה בסוף. ונעלם השני לאו בא. לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש. והא דתנן אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף. אוקימנא בתינוק שנשבה לבין הנכרים ולא היתה לו ידיעה בבית רבו כלל. יציאות השבת שתים שהן ד'. ואקשינן אמאי לא תני שתים שהן ד' בפנים וכו' כדקתני במסכת שבת. ופרקינן התם תני אבות ותולדות הכא אבות תני תולדות לא תני. אבות מאי ניהו יציאות וכו'. וכבר פירשנוה במקומה:

(מז:). **יציאות שבת.** הוצאות שמרשות לרשות המורות בשבת, וגמ' מפרש דהכנסות נמי קא קרי ליציאות הוא"ל ומוציא מרשות לרשות (שבת ב.). **שתים שהן ארבע בפנים.** לאותן העומדים בפנים, שתים מן התורה הוצאה והכנסה דבעל הבית, ופפרק הזורק בריסיה נפקא לן מויהו משה ויעבירו קול במחנה וגו', לא תפיקו מרס"ו לרס"ו להניח מלפרש דיני שבת אבל בתר דמסיק דהכא כדליף התם, ועל שתים אלו חייב חטאת על שגגתו ועל זדונו ועל הטמאתו אם קיקלה, וכן בכל מלאכת שבת (שם). **שהן ארבע.** מדבכהכה וסיפיו שתים לאחר לאחר לכתחלה ואם עשה פטור (שם). **ושתים** שהן **ארבע בחוץ.** שתים מן הפחות, הוצאה והכנסה דעני העומד בחוץ, ושתים מדבריהם כשהמלאכה נעשית על ידי שנים זה עוקר וזה מניח לכתחלה אסור ואם עשה פטור, כדליף

כגמרא שנים שעשאוה פטורים (שם). **תני אבות ותולדות.** יציאות והכנסות, שהיציאות אבות הן, דמויעבירו קול במחנה לא משמע אלא הוצאות, אלא משכחת אמרינן מכדי מרשות לרשות קפיד קרא מה לי אפוקי מה לי עילוי (שם ב.). **יציאות תרתי הויין.** דעני ודבעל הבית, ומאי שהן מרבע דקתני התם (שם). מהן לחיוב ומהן לפטור. יציאות דעני ודבעל הבית לחיוב ויציאות שתים של פטור, שתי עקירות של הוצאה, כגון פשט בעל הבית ידו מלאה לחוץ ונטל עני מתוכה, הרי פטור של בעל הבית דקתניא ליה תנא דמתני' וכגון פשט העני ידו לפנים ונתן בעל הבית לתוכה הרי פטור לה' (ס"א של עני) שהוא אסור לכתחלה, דגזרינן שמא יעשה הנאה על עקירתו, והיינו שהן מרבע דקתני התם (שם). **מה התם כולהו לחיובא.** שבתיות מהן שנעשות בה וכנגם למקדש חייב, ולהכי פריך ממרראות נגעים, דאילו שבועות וידיעות פלוגתא היא, דאיכא מ"ד בשבועות (לקמן כה.) אינו חייב אלא על הטמאת נבלת, וידיעות נמי איכא לה"ד (לקמן יד:) אינו חייב אלא על העלם טומאה (שם). **חיובי מאי נינהו יציאות.** כלומר יציאות קתני דמשמע הוצאה, לכך אמתה הי מחיובי קתני ע"כ יציאות לחוד דייהו, ומשני הכנסות נמי קתני בהדייהו (שם).

ב א מיי' פ"ג מהל' סוטה הלכה מ סמג עשין מה:

מוסף רש"י

ריבויי ומיעוטי. אין הפרט פירוטו של כלל שתאמר אין בכלל אלא מה שבפרט, אלא למעוטי הוא בא, לפי שבכלל היה מרבה את הכל וגם המיעוט אחריו לומר בזה וכיוצא בו בכללו לך, הילכך אפילו לא חזר וכלל היימי מביא כעין הפרט וכי חזר וריבה ריבה הכל ולא מיעט לך אלא דבר אחד ומקרו הכתוב לחכמים איזה דבר הראוי למעט מן הכלל. פי' מיעוט, ממעט קצת ממשמעו (קדושין נא:). **במים במים שני פעמים.** מתאמר כל אשר במים, כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים, הוא"ל וכלליה הם והפרט אינו ביניהן, אלא אתייהם כתיב בימים ובגחלים, דמשמע דימים ובגחלים הוא דבעינן סנפיר וקשקשת אבל שיחין ומערות לא, אין זה נדרש בכלל ופרט, דלא ליתרבי אלא בעין הפרט, אלא בריבה ומיעט וריבה ואתרבי כל מילי אלא למיעוט מהני למעוטי פורתא חדא מילתא ותו לא (ב"ק סד:) כלומר כל מקום שנאמר ב' כללות זו אצל זו ופרט אחריהן, כגון הכא את זה מאכלו מכל אשר במים אשר לו סנפיר וקשקשת במים, דהיינו שני כללות דמשמע דבכל מים בעינן סנפיר וקשקשת אבל הגדלים במים מכוסמין מיתאכלי בלא סנפיר וקשקשת, אין זה כלל ופרט, לא דיינין ליה בכלל ופרט, אלא מטילין הפרט ביניהן ודנין אותו בריבויי ומיעוטי (בכורות נא.) הואיל ושני הכללות סמוכין, כשמטיל פרט שאתריהם ביניהם מדה בתורה היא שלא תדונם בכלל ופרט פרטא בדבר ומיעוט, אלא בדבר ומיעוט, דלהכי אלא פלגינהו רחמנא לפרטא מכללא דלא תדרשיה בכלל ופרט, ואיכא בין ריבה ומיעט לכלל ופרט, דכי דרשינן כלל ופרט הוי פרט פירוטו של כללא ואין בכלל אלא מה שבפרט, ואפילו דבר הדומה לו אין לך להביא, וכשכלל לך כלל שני אחר הפרט, אהני לאתויי מידי דדמי ליה לפרט, אבל כי דרשינן ריבה ומיעט, לא פירש המיעוט את הריבוי אלא מיעט שלא משמע ממנו הכל אלא זה והדומים לו, ונלאו רבוי שני הוי מרבינן כל דדמי ליה לאתויי, ואהני רבוי שני לאתויי כל מילי, ואהני מיעוט לאמעוטי מידי דלא דמי ליה כלל, והכי מפרשינן בפרק נגמר הדין (סנהדרין מה:) גבי כל הנסקלין נתלין, דריבוי ומיעוט לחודיה מיימי כל דדמי ליה בכל מילי (חולין סז.). **בזמן שהאיש מנוקה מעון.** שלא בא עליה לאחר שנסתרה, שהתורה אסרה עליו לכתיב (במדבר ה) והיא נטמאה (יבמות יח. וכעי"ז קדושין כז:) שלא בא עליה משנסתרה עליו, האשה היא תשא את עונה, שיבדקוה המים (סוטה כח.). **אין האיש מנוקה מעון.** משון ניאוף באשה האסורה לו, אין מזו שנסתרה בין באחרת (שם

ג ב מיי' פ"ב מהל' שבועות הלכה ד סמג עשין לד:

ד ג מיי' פ"ב מהל' שבועות הלכה ה סמג עשין לד:

ה ד מיי' פ"ב מהל' שבועות הלכה ה סמג עשין לד:

ו ה מיי' פ"ב מהל' שבועות הלכה ה סמג עשין לד:

ז ו מיי' פ"ב מהל' שבועות הלכה ה סמג עשין לד:

ח ז מיי' פ"ב מהל' שבועות הלכה ה סמג עשין לד:

ט ח מיי' פ"ב מהל' שבועות הלכה ה סמג עשין לד:

י ט מיי' פ"ב מהל' שבועות הלכה ה סמג עשין לד:

יא י מיי' פ"ב מהל' שבועות הלכה ה סמג עשין לד:

יב יא מיי' פ"ב מהל' שבועות הלכה ה סמג עשין לד:

יג יב מיי' פ"ב מהל' שבועות הלכה ה סמג עשין לד:

יד יג מיי' פ"ב מהל' שבועות הלכה ה סמג עשין לד:

תורה אור השלם

1. אֶת זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמַּיִם בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹּאכֵלוּ: ויקרא יא ט
2. אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דָּבָר טָמֵא אוֹ בְּנִבְלַת חַיָּה טְמֵאָה אוֹ בִּנְבֵלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בִּנְבֵלַת שֶׁרֶץ טָמֵא וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאָשֵׁם: אוֹ כִי יִגַּע בְּטֻמְאַת אָדָם לְכֹל טֻמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם: ויקרא ה ב, ג
3. וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת זָרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמְאָה וְעֵד אַיִן בָּהּ וְהִוא לֹא נִתְפָּשָׂה: במדבר ה יג
4. וְנִקָּה הָאִישׁ מֵעָוֹן וְהָאִשָּׁה הַהִוא תִּשָּׂא אֶת עֲוֹנָהּ: במדבר ה לא
5. וְנֶעְלָמָה מֵעֵינֵי כָל חָי וּמֵעוֹף הַשָּׁמַיִם נִסְתָּרָה: איוב כח כא
6. לֹא יָדַע אֱנוֹשׁ עֶרְכָּהּ וְלֹא תִמָּצֵא בְּאֶרֶץ הַחַיִּים: איוב כח יג

הגהות הב"ח

(ח) גמ' ונעלם ונעלם למייב על העלם טומאה:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ידיעת וכו' והוא ידע שהרגיש. עיין לקמן דף יד: תוס' ד"ה לו:

רבינו חננאל

ופרקינן רבי בעלמא בכללי ופרטי דריש ולענין בכור איידי דכתב ופדויו מבן חדש תפדה סמוכים זה לזה ואח"כ כתב בערכך כסף חמשת שקלים סבר אין זה כלל ופרט אלא ריבוי ומיעוט. וכדתנא דבי ר' ישמעאל בענין הדגים דכתיב וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים מכל שרץ המים ומכל נפש החיה אשר במים שקץ הם לכם. תנא דבי ר' ישמעאל במים במים שתי פעמים אין זה כלל ופרט אלא ריבוי ומיעוט רבי סבר לה כתנא דבי ר' ישמעאל ודריש לה בריבויי ומיעוט. ורבנן סברי כדאמרי במערבא כל מקום שאתה מוצא שני כללות סמוכין זה לזה הטל פרט ביניהן ודונם בכלל ופרט. וכבר פירשנוה בסוף פרק ראלו טרפות. ואסיקנא אלא ר' בשבועות נסיב לה למתני' כר' עקיבא ולא סבר לה כוותיה דחייב לשעבר. גופא מנין שאינו חייב אלא בשיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתים. ת"ל ונעלם שתי פעמים דברי ר' עקיבא. רבי אומר אינו צריך שני ונעלם. אלא ונעלם

מי לא עסקינן דמעייל כו'. ואם תאמר ומאי שנא דתני תולדה דהוצאה משאר תולדות של אבות ועוד תימה דקתני סיפא הרי אלו מ' אבות מלאכות חסר אחת משמע דלא תני שום תולדה וי"ל דודאי המוציא מרשות לרשות עיקרה לא תנא אלא משום הוצאה אלא דכיון הכנסה דרך קלרה ור"ת פי' משום דהוצאה והכנסה גרועות הן והוי חידוש תנא לה להכנסה לחודה בהדה:

וקמפרש הכנסות **לאלתר.** ריב"ם לא גרים לאלתר דבלא לאלתר מוכח שפיר דלא מצינן לאסכוחי ב' שהן ד' בפנים וכן בחוץ בלא הכנסות ומיהו לפי מאי דפרישית לעיל גרס ליה שפיר: **רבא** אמר רשויות קתני. פי' בקונ' בפ"ק דשבת (דף ג:) יציאות השבת שתים כלומר שתי רשויות רשות הרבים ורה"י ועל ידיהם יש לך ד' איסורים בפנים וד' בחוץ ולפירושו לא ה"ל למיתני וב' שהן ארבע בחוץ אלא ושהן ד' בחוץ לכך מפרש ר"י דה"ק ברשויות שבת יש ב' חיובים שהן ד' בפנים וב' חיובים שהן ד' בחוץ[ט]: **רבא** אמר. יש שמוחקים רב אשי בתירוצא דלעיל דתנא הכנסה הוצאה קרי לה דהש"ס לא היה קובע דברי רבא אחר רב אשי דביום שמת רבא נולד רב אשי[ע] ואין למחקו בשביל כך דמילתא דרבא לא קאי לתרוצי קושיות ורבא לא בא אלא ליישב דמתני' דקתני יציאות ולא קתני הוצאות דהיינו רשויות והש"ס קבעה כאן משום דבהכי מיתרצא פירכא דוהא יציאות קתני תדע דאי בא לתרץ מי דוחקו לומר כן הא ע"כ תנא הכנסה הוצאה קרי ליה מההיא דהמוציא מרשות לרשות: **שנים** שהן ד' בחרת בו'. סדר לבנויתן שלג אמר לבן סיד ההיכל וקרוס ביצה והיה נראה לומר דכל למעלה משלג בכלל שלג ומאמר ועד שלג בכלל אמר ומסיד ועד אמר בכלל סיד ומקרוס ועד סיד בכלל קרוס והוה אתי שפיר הא דתנן במסכת נגעים (פ"ח משנה ד) ע"ב מראות דהרבה מראות נגעים יש אבל אין לחלקם לענין צירוף אלא לארבעה אבל קשה דהיכי פריך לקמן ויאמרו מקרוס ביצה ולמעלה טמא ומצטרף איך היינו מחלקים אותן לד' מראות הללו והיאך הייתי יודע סדר צירופן אם לא מנאם לכך נראה דאין דרך הנגע לבא אלא בד' מראות הללו ואין מראות אחרות בינתייס וכן פירש בקונטר' בסמוך וע"ב דחשיב במסכת נגעים חשיב פתיכי או נגעי בתים ובגדים כדפי' במתני' ומיהו אפשר שבכל אחד יש כמה מראות שיש שלגים לבנים זה מזה וכולן מראה שלג וכן אמר לבן נקי בן יומו דמפרש לקמן לבן מאמר אחר והכל מראה אמר וכן סיד וקרוס אבל לעולם לא יבא הנגע כ"א בד' מראות הללו: **שאת** בצמר לבן. הש"ס מקצר ומדלג דר"מ דאמר בריש מסכת נגעים שאת בקרוס ביצה שייה לה כאמר לבן וראה דאמר לבן דר"מ לא אייר בנקי בן יומו כמו חכמים אלא אמר שאינו נקי ושאחר מסיד דאין סברא לשאת שהיא שאחורה מכולן שתהיה תולדתה לבנה מתולדה דבחרת שהיא לבנה מכולן: **אם** כן טיהרת סיד מלצרף. תימה תקשה נמי ליה טיהרת בחרת מלצרף דאי בהדי סיד איכא אמר דעדיף מסיד ואי בהדי אמר לאו מינה הוא ובקונטרס פירש דבחרת ושאת שמצטרפים כדדרשינן בת"כ והיה מלמד שמצטרפים זה עם זה וקשה דא"כ תולדות נמי יצטרפו וע"ק דבירושלמי ברישא מכילתין אומר רבי יוסי ב"ר בון והיו אין כתוב כאן אלא והיה מלמד שאין מצטרפות זה עם זה תני חזקיה לנגעי צרעת אין כתוב כאן אלא לנגע מלמד שאין מצטרפות ומיהו ההיא גופה תימה דמייתי לה אהך דמסיק התם דמצטרפים וע"ע שם: **טיהרת** סיד ההיכל מלצרף. וא"ת אמאי לא מקשה בפשיטות דמתני' דלא כר' עקיבא דבמתני' קתני שייה כסיד ההיכל משמע דמצטרפין סיד עם השלג אבל לא עם האמר ולר"ע אדרבה מצטרפת עם האמר ולא עם השלג שגבוה ממנו ב' מעלות וי"ל דה"פ אם נאמר מתני' ר"ע היא והא דקתני שייה לה כסיד ההיכל לא להצטרף עמהם אלא לומר שתולדה היא ולא מצטרף עם האמר אע"פ שאין גבוה ממנו כ"א מעלה אחת ור' עקיבא דקתני זו למעלה מזו לא שיצטרף הסיד עם האמר דהא לאו תולדה היא אלא לומר שלא יצטרף הסיד עם השלג אע"ג דתולדה היא הואיל וגבוה ממנו ב' מעלות א"כ טיהרת סיד ההיכל: **אי** הכי קרום של ביצה נמי. פירוש אא"ב דמתניתין דלא כר' עקיבא שפיר והר"ר משה מאייבר"א פירש אא"ב דר' עקיבא דקאמר זו למעלה מזו מודה נמי דאב ותולדה דידיה מצטרפין והא דקאמר זו למעלה מזו אתא לאוסופי דאפילו סיד ואמר או סיד וקרוס מצטרפין אף על גב דלאו בר מייהי הוא ומתניתין נמי דקתני ושייה לה כו' סבירא לה נמי זו למעלה מזו אלא דאתא לאשמועינן דאפי' שלג וסיד או אמר וקרוס שגבוהות זו מזו שתי מעלות מצטרפין הואיל ובר מייהי הוא אתי שפיר דכולהו מצטרפין אהדדי בר משלג וקרוס שאין מצטרפין זה עם זה יחד אלא לדידן דפרכת א"כ טיהרת סיד ההיכל אם כן סבירא לך דלרבי עקיבא לעולם לא מצטרפין אלא עם סמוכה מעלה אחת ולמתני' אין מצטרפין אלא אם כן בר מייהי ואי אמרת מתניתין כרבי עקיבא לא מצטרפין אלא אב ותולדה דידה שהיא גבוה מעלה אחת א"כ קרוס נמי תקשי לך:

לף

כא א מי' פ"ז מהל' שבת הלכה ח סמג לאוין סה:

כב ב מי' פ"ח מהל' טומאת צרעת הל' ג:

רבינו חננאל

תנן התם בתחלת מסכת נגעים מראות נגעים שנים שהן ד'. בהרת עזה כשלג. שניה לה כסיד ההיכל. שאת כצמר לבן. שניה לה כקרום ביצה ואמרינן הא מתניתא דלא כר' עקיבא דאמר מראות נגעים זו למעלה מזו. דאם כן טיהרת סיד ההיכל מלצרף דבהדי מאן נצרפיה כלומר שיעור הבהרת. כדתנן (רפ"ו דנגעים) כגריס הקילקי מרובע מקום הגריס תשע עדשות. מקום עדשה ד' שערות נמצאו ל"ו שערות. עתה אם תהיה בהרת כחצי גריס וחציה כסיד ההיכל אינה מצטרפת לדברי ר' עקיבא דאמר זה למעלה מזה שהרי השאת למעלה מן הסיד של היכל הוא. תצטרף הסיד בהדי שאת לאו תולדה דשאת היא. ואקשינן אי הכי נימא כקרום ביצה נמי בהדי מאן נצרפיה בהדי שאת הרי סיד עדיף מיניה. בהדי סיד תרוייהו תולדות נינהו.

מסורת הש"ס

ט) שבת עג., ב) ג' יעב"ן דקא וכ"ה בס"ח, ג) נגעים פ"ח מ"ח שבת ב:, ד) שבת מד., ה) בלפו"י הגירסא במנין, ו) [שיך לעיל במשנה], ז) [ויקבא יג], ח) [דף ו:], ט) [שם], י) ל"ל והגבוה, כ) [לקמן ו.], ל) ל"ל ונשנו, מ) [מו"כ מזרייע פרשה ח], נ) ל"ל ליה. רש"ל, ס) [עי' בתוס' דשבת ב: ד"ה רשויות קתני], ע) [כדלעיל בקדושין עב:],

---

הגהות הב"ח

(א) גמ' ורא אמר רבא מאן תנא מראות נגעים: (ב) רש"י ד"ה הוצאה וכו' שמוציאו: (ג) ד"ה לאו מולדה דידיה הוא דהא וכו' בת"כ דבהרת ושאת דמצטרפי דכתיב והיה: (ד) ד"ה נצרפי' וכו' שאין שניהם מולדה לאב:

גליון הש"ם

גמ' תנן התם מראות נגעים. עי' בסוגיא זו בתשובת דברי ריבות סי' כ"ה:

מוסף רש"י

המוציא מרשות לרשות. קתניא מנין אבות מלאכות בפרק כלל גדול (שבת ב:). מי לא עסקינן דקא מעייל כו'. הא על כרחך אהכנסה נמי מייב כדקתני מתני' הנגעים מייב וקתני המוציא (שם). מתניתין נמי דיקא. דהכנסה נמי קרי הוצאה, דקתני יציאות. ועל כרחך לא מצית מפרש לה ליציאות לתודייהו קאמר, ומאי שהן ארבע מיובי ופטורי, דהא מפרש הכנסה בריפא, דקתני מילא פשט הנגע את ידו לפנים ההיינו הכנסה וקתני לה בפירוש דיציאות, אלמא הכנסה נמי קרי לה הוצאה (שם). **רבא** אמר. דקשיא לך ליתנא דיציאה בין הכא בין התם רשויות קתני. רשויות שתים, רשות היחיד ורשות הרבים, שהן ארבע בפנים כו' כלומר ועל ידיהן יש לך ארבע איסורין בפנים וכנגדן בחוץ, ומהן לחייב ומהן לפטור, וההיא דשבועות כולהו לחיובא כדלקמינא (שם).

דתנן. [ט] בענין אבות מלאכות המוציא מרשות לרשות: **מי לא עסקינן דקא מעייל עיולי.** דעל כרחך קיימא לן נמי בהא דחייב וקרי ליה המוציא: **הוצאה קרי לה.** [ע] שמוציאה ממקומו: **מתני'.** במסכת שבת [ב:] דייק דהכנסה קרי יציאה דקאמר יציאות השבת שתים וכו' ופירש הכנסה לאלתר דקתני התם [ב.] כילד העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית דהיינו הכנסה: **תנן התם.** בתחלת מסכת נגעים: [ו] **שנים שהן ארבעה.** מראה לשון זכר הוא להכי תנן להו בלשון זכר כדכתיב (יחזקאל ח) מראה הנוגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה' וגו': **שנים.** כתובין שאת ובהרת [ז] דספחת אינו אם נגע כדלקמן [מ] אלא לשון טפל לאחריה: **שהן ארבעה.** יש לך ארבעה להם ב' תולדות מרבויא דספחת כדלקמן [נ]: **בהרת עזה כשלג וכו'.** עזה לבנה ביותר ולקמן [ו:] מפרש מנא ליה: **שניה לה כסיד ההיכל.** דלא"ג דאמר לבן עזה לבנוייתו מסיד על כרחך שאת שהוא אב קרוב אל לבנוייתו של בהרת הוא אלא שגבוה ממנו מעט מתוך שאינו לבן כמוהו וכל דבר שחור נראה גבוה מן הלבן ולפיכך נקרא שאת. והשניות שנתרבו להם סיד וקרוס ביצה והסיד לבן מן הקרוס ולמטה מן הקרוס אינו נגע אלא בוהק וטהור הוא ושני מראות של תולדות הלבנה לאב הלבן [י] הגבוה לאב הגבוה הלכך סיד לבהרת וקרוס לשאת וריבה הכתוב את התולדות להצטרף עם אבותיהן [כ] לכגרים שהוא שיעור נגע: **מאן תנא מראות נגעים** גרסינן. ולא גרסינן שניים שהן ארבעה דכולי עלמא הכי אית להו. אלא הכי קאמר מי שנה משנה זו בלשון אבות ותולדות דלא כר' עקיבא דאי כר' עקיבא כיון דאמר לקמן [ו.] מראות נגעים זו למעלה מזו [ל] נשנו כסדר מעלתן השלג והאמר והסיד והקרוס ואמרינן לקמן [שם] שכסדר משנתן הן מצטרפין זה לזה ואין אחד מצטרף לגבוה הימנו שתי מעלות אלא מעלה אחת: **אם כן.** דהוה שנאן בלשון אבות ותולדות: **טיהרת.** מראה הסיד מלהצטרף דמדתניא לסיד שייה לבהרת ולא תניא נמי שייה לשאת והרי אף משאת היא פחותה ש"מ סבירא ליה לתנא דלא בת מינה דשאת היא ולא מיצטרפא בהדה ומהשתא בהדי מאן נצרפה אי בהדי בהרת אביה הא איכא שאת שהיא כאמר דעדיפא מינה בלובן ומצאת בהרת למעלה מן הסיד שתי מעלות ור' עקיבא זו למעלה מזו בעי: **נצרפיה בהדי שאת.** שהוא מעלה אחת: **לאו תולדה דידיה** (ג) . דהא שקלת לה מייה ושויתיה מין בהרת ולר' עקיבא הכי איבעי לי' למיתתא בהרת עזה כשלג ושאת כאמר לבן ושייה לה סיד ההיכל וקרוס ביצה דינמלי למימר כולהו מינא דהדדי נינהו ובהרת ושאת מצטרפין ושאת וסיד נמצא לו צירוף לסיד והכי אמרינן בת"כ בבהרת ושאת דמצטרפי והיה מלמד דמצטרפין זה עם זה [מ] אבל השתא דמחלקת תולדה לזו ותולדה לזו סבירא לן שאין מצטרף כל אחד אלא עם אביו: **אי הכי.** דאית ליה לר"ע דלא מצטרפי לגבוה ממנו שתי מעלות: **קרוס של ביצה נמי.** אמאי לא קשיא לך [נ] בהדי מאן נצרפיה אי בהדי שאת אביו איכא סיד דעדיף מייה הרי השאת גבוה שתי מעלות: **נצרפיה בהדי סיד.** לאו בר מייה הוא [ס] שאינה תולדה לאב אחד. ומשנינן האי

האי מאי בשלמא בלא סיד היכל קרום ביצה לא קשיא דאע"ג דקרום ביצה מתתאי דשאת רחמנא אמר [1] ולשאת ולספחת ספחת טפילה לשאת אע"ג דמנחתא מיניה טובא אלא סיד היכל קשיא אלא מחוורתא מתניתין דלא כרבי עקיבא והיכא שמעינן לרבי עקיבא זו למעלה מזו אילימא מהא דתניא [ו] אמר רבי יוסי שאל יהושע בנו של רבי עקיבא מרבי עקיבא מפני מה אמרו מראות נגעים שנים שהן ארבעה אמר לו ואם לאו מה יאמרו יאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא אמר לו [א] לומר שמצטרפים זה עם זה אמר לו ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין זה עם זה אמר לו [2] לומר לך [ג] כל כהן שאינו בקי בהן ובשמותיהן אינו רואה את הנגעים ואילו מסיד היכל ולמעלה לא קאמר מדלא אמר ליה ש"מ דשמיע ליה לר' עקיבא דאמר כולהו לבהדי שאת מצטרפין ודלמא שאת ותולדתה בהרת ותולדתה אלא מדרבי חנינא דאמר ר' חנינא משל דרבי עקיבא למה הדבר דומה [3] לארבעה כוסות של חלב אחד נפלו לתוכו שתי טיפין של דם ואחד נפלו לתוכו ארבע טיפין של דם ואחד נפלו לתוכו שמונה ואחד נפלו לתוכו שתים עשרה טיפין ואמרי לה [ד] ששה עשרה טיפין שכולן מראות לובן הן אלא שזה למעלה מזה וזה למעלה מזה אימור דשמעת ליה לרבי עקיבא בפתוך בחלוק מי שמעת ליה וכי תימא כי היכי דשמעת ליה בפתוך הכי שמעת ליה בחלוק ובפתוך גופיה מי שמעת ליה [ה] והתניא רבי עקיבא אומר אדמדם שבזה ושבזה כיין המזוג במים אלא של בהרת עזה כשלג ושל סיד דיהה הימנה ואם אף על גב דמנחתא מינה טובא. פירש בקונטרס דלר' עקיבא סיד וקרום הוו תרוייהו תולדה דשאת וספחת אשאת קאי ולא אבהרת והא דקבעי בסמוך טפילה לבהרת מנא ליה לרבנן קבעי דלרבי עקיבא אין לבהרת אוס טפילה וכן פירש לקמן וקשיא דהא בקונטרס פירש בעלמו דאית ליה לר' עקיבא ג' שהן ארבע וכן נמי מוכח בסמוך דקאמר מפני מה אמרו מראות נגעים שנים שהן ארבעה כו' ושנים שהן ארבעה משמע שמכל אד יוצאה תולדה אחת כמו שתים שהן ארבע דשבת וידיעות ושבועות ועוד כיון דלספחת לא קאי אלא אשאת מנ"ל לרבות שתי תולדות לא גרבה לה כ"א סיד אבל קרום נימא דטהור ועוד דאמר לקמן משל דרבנן למה הדבר דומה לתרי מלכי ותרי איפרכי מלכו של זה למעלה ממלכו של זה ופריך האי זו למעלה מזו וזו למעלה מזו כו' והיינו כרבי עקיבא משמע דלרבי עקיבא נמי יש לכל אד תולדה לכך נראה לפרש דלר' עקיבא נמי סיד תולדה דבהרת ואפ"ה אין מצטרפת עמה הואיל שגבוהה ממנה שתי מעלות אבל עם השאת מצטרפת שאין גבוהה הימנה אלא מעלה אחת והא דקאמר האי לאו בת מינה הוא היינו אס מתניתין כר' עקיבא אתיא וקרום שהיא תולדה דשאת מצטרפת עמה ואע"ג דמרחקא טובא מדכתיב טפי ספחת אשאת מבהרת מדלא כתיב ונשאת ולבהרת ולספחותיהס והשתא הא דקבעי לקמן טפילה לבהרת מנא ליה בעי נמי לר"ע: **מפני מה אמרו. פירוש למה הזכירו כלל שמותיהן: **ויאמרו** מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין. פירוש ויפרשו דמצטרפין זה לזה הסמוכים במעלה אחת דאס לא יפרשו הוה אמינא דכולהו מצטרפי בהדי הדדי ואע"פ שלא הייתי יודע כל דין לירופן כגון קרום בהדי אמר בזה לא היה חוסש דהשתא נמי דתני ג' שהן ד' לא שמעינן כל סדר לירופן:

כל כהן שאינו בקי בהן ובשמותיהן בו'. כשאין ישראל (ד) חכס עמו דאס ישראל בקי עמו אפי' כהן שוטה אומר לו ישראל אמור טמא והוא אומר וישראל בקי היינו דמסברו ליה וסביר כדאמר בריש ערכין (דף ג. ושס) ואס תאמר ומה לנו לזה הישראל הואיל ויש שס ישראל אחר המסבירו ויש לומר כגון שהמסביר עיניו כהות ואינו יכול לראות(ו): **ואחד** נפל לתוכו י"ב. כאן לא כפל טיפות משום דכבר נפלו הרבה ובדבר מועט שמוסיפין עליו ניכר: ואס

אם כל כהן שאינו בקי בהן ובשמותיהן בו'. כשאין ישראל (ד) חכס עמו דאס ישראל בקי עמו אפי' כהן שוטה אומר לו ישראל אמור טמא והוא אומר וישראל בקי היינו דמסברו ליה וסביר כדאמר בריש ערכין (דף ג. ושס) ואס תאמר ומה לנו לזה הישראל הואיל ויש שס ישראל אחר המסבירו ויש לומר כגון שהמסביר עיניו כהות ואינו יכול לראות(ו): **ואחד** נפל לתוכו י"ב. כאן לא כפל טיפות משום דכבר נפלו הרבה ובדבר מועט שמוסיפין עליו ניכר: ואס

מלמד שמצטרפין וסיד לשאת ממילא דהא דמיא לה וכן קרום לשאת דספחת בשאת כתיבא ורבי לה תולדה וזו למעלה מזו דר' עקיבא בסיד ושאת ובהרת מיתוקס: אלא סיד ההיכל. כי מפלגת להו בתרתי מיני זו תולדה לזו וזו תולדה לזו: **קשיא.** היאך יצטרף בהרת לסיד ותולדתו (ד) לרבי עקיבא דאית ליה זו למעלה מזו דהא ליכא למימר לרבי עקיבא דכי היכי דאיתרבאי טפילה לשאת ממשמעות איתרבאי טפילה נמי לבהרת מדרשא כדאמר לקמן לרבנן דא"כ זו למעלה מזו דרבי עקיבא היכא איתיה אבות ותולדות הוא דאיכא ואין בהס לירוף אלא לגבוה ממנו שתי מעלות: **והיכא שמעינן ליה לר' עקיבא.** דקפיד אסדר מעלות לירוף: **יהושע בנו של ר' עקיבא.** הוא יהושע בן קרחה שר' עקיבא קרא היה כדאמרי' בבכורות (דף נח.) חוץ מן הקרא הזה: **מפני מה כו'.** כדמפרש בעי ואזיל יאמרו מקרום כו': **ואם לאו מה יאמרו.** מחזר היה (ג) שמפרש מה הוא שואל: **יאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא.** אחר שאין לנו חלוק במראות לובן למעלה מקרום ביצה אלא ד' מראות הללו יאמרו כל מראה לובן שהוא מקרום ולמעלה טמא דקיימא לן (פסחים דף ג:) לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה ולמה הזכירו שמותן: **אמר לו לומר לך שמצטרפין זה עם זה.** לכך שנאוס וסידרוס לומר לך שכסדר הזה משנתן וכך דרך לירופס. ועדיין אין אנו יודעין באיזה סדר הוא שונה אותן ומתשובות בנו אנו באין ללמוד: **אמר לו ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין זה עם זה.** ומתשובתו אנו למידין סדר משנת אביו: **ואילו מסיד ולמעלה לא קאמר ליה.** יאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומסיד ולמעלה טמא ומצטרף. שמע מינה שמיע ליה מייניה כולהו בהדי שאת מצטרפין עליון אחד לשתי תולדות דאי אלקא דעתך משנת אביו כסדר משנתנו תולדה לבהרת סיד ותולדה לשאת קרום ביצה הכי הוה ליה למימר יאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרף מסיד ולמעלה טמא ומצטרף ומדיהבינן עליון לסיד בפני עצמו ועליון לקרום בפני עצמו ממילא שמעינן דמצטרפין דקאמרי רבנן כל חד לעליון שלו אמרי והא מסברא ידעינן דעליונו של סיד שלא של (ה) קרום למר דכיון דאין חלוק מראות בלובן מקרום ולמעלה אלא ד' אלו ובקרא תרי כתיבי והכתוב מעיד שבהרת לבנה כדלקמן [ע"ב] והשאת קרובה לה כמשמעה גבוהה ממילא כי יהבת תולדה לזה ותולדה לזה מראה הסיד תתן לבהרת ומראה הקרום תתן לשאת אאס באתה ליתן מראה סיד למר מפני שהוא קרוב לה למי תתן מראה הקרום הכי הוה ליה למימר ולא הוה ליה למימר יאמרו מקרום ולמעלה טמא ומצטרפין דאי הוה תני הכי לא הוה אלקא דעתך לחלק תולדה לזה ותולדה לזה ומדאותביה הכי ש"מ שמיע ליה שאין תולדה לבהרת אלא עליון אחד לשתי תולדות והלכך על כרחך הוא שאת דרבי ליה רחמנא טפילה וסדר משנתן דקא"ל שנאנית כסדר לירופן הכי קא"ל זו למעלה מזו נשנו שלא והלמר והסיד וקרום ומצטרפין שלא עס הלמר והלמר עס הסיד והקרוס דהא ליכא למימר דשמיע ליה מייניה שתיהן תולדה לשתיהן דהא מהיכא תיתי שיהא הקרוס מצטרף לשלא לא כסדר מעלות ולא מן המקרא אלא ודאי בהדי שאת הוא דשמיע ליה מייניה דמצטרפין דרחמנא יהביהו ליה טפילה לשאת ולא לבהרת ולכך השיבו יאמרו מקרוס ולמעלה טמא ומצטרפין והכל יודעין לירוף מראה דאמרי' לדומה (ו) הוא לו דקאמרינן וכל מה שאדם יכול להבין מסדר משנתן בהזכרת שמותן היה מבין מאליו שאין לך אדם מסדרן אלא כסדר שהן שנויים עכשיו: **ודלמא שאת ותולדתה בהרת ותולדתה.** שמיע ליה והכי נמי קא"ל יאמרו מקרוס ולמעלה טמא ומצטרפין דאי הוה קפיד למיחשב ולמיזל כי רוכלא: **משל דרבי עקיבא.** סדר לירופן: **פשוט** (ז) הוא נגע לבן אדמדם הכתוב בתורה [ויקרא יג] דמדקאמר שנפלו לתוכו טיפי דם מכלל דבפתוך קאמר: **שבזה ושבזה.** על כרחך על ראשון ושני קאמר שכן לשון משנה והכי קאמר אדמדם שבראשון ושני סימן פתיכת אודם שבהס נכרת במקוס אחר כגון טיפת דס בחלב ומראהו לא אדום ולא לבן אלא כיין המזוג וסביבותיו לבן: **אלא שאדמומיתו של שלג עזה.** כלומר לבנה משל סיד ושל סיד דיהה הימנה ומדקתני הכי בסיפא שמעינן לרישא דשבזה ושבזה דקאמר בשלג וסיד קאמר. אלמא סדר משנתו של רבי עקיבא סיד אחר שלג: ואס

כג א ב מיי' פ"ז מהל' טומאת צרעת הלכה ג סמג עשין רלד ועיין בכ"מ ובהשגות:
כד ג ד מיי' שם הל' ד:

רבינו חננאל

ודחינן הא לא קשיא דאע"ג דקרום ביצה מתחתיו דסיד כלומר מכהייה מסיד ההיכל. רחמנא אמר ולשאת ולספחת ספחת טפילה לשאת. אלא סיד ההיכל קשיא. אלא מחוורתא מתני' דלא כר' עקיבא. והיכא שמעינן לר' עקיבא דאמר זו למעלה מזו. אילימא כדשאיל ליה בריה מפני מה אמרו מראות נגעים שנים שהן ד' ולא אמרו מקרום ביצה ולמעלה בלבנות טמא והשיבו אביו לומר שמצטרפין זו עם זו. ואמר לו ויאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין זו עם זו וכו'. ודייקת מדלא אמר ליה מסיד ההיכל ומקרום ביצה ולמעלה ש"מ דשמיע ליה מאבוה דבהדי שאת מצטרפי דבעינן זו למעלה מזו. דלמא לא אמר הכי. אלא שאת ותולדתה דהוא קרום ביצה והוא הדין לבהרת ותולדתה דהוא סיד ההיכל אלא (מדתניא המזוג שבזה ושבזה כיין המזוג במים. אלא של שלג עזה ושל סיד דיהה הימנה ואמר) [מדר"ח דאמר] ר' חנינא משל דר' עקיבא למה הדבר דומה לד' כוסות של חלב אחד נפל לתוכו שתי טיפות דם ואחד נפל לתוכו ד' טיפות דם כו' עד שכולן מראה לבן הן אלא שזו למעלה מזו. ודחינן אימור דשמעת ליה לר' עקיבא זו למעלה מזו בפתוך. פי' במעורב. בחלוק. כלומר בשאינו מעורב מי שמעת ליה הכי. ואפי' בפתוך גופיה מי אית ליה האי סברא. והא תנן בתחלת מסכת נגעים ר' עקיבא אומר אדמדם שבזה ושבזה כיין המזוג במים אלא של שלג עזה ושל סיד דיהה הימנה.

תורה אור השלם

1. וְלִשְׁאֵת וְלִסַּפַּחַת וְלִבֶהָרֶת: ויקרא יד נו

הגהות הב"ח

(א) גמרא ליה והתנן ר' עקיבא: (ב) רש"י ד"ה ואם לאו מה הוא שואל: (ג) ד"ה פתוך מעורב והוא: (ד) תוספות ד"ה כל וכו' כשאין ישראל בקי עמו דאס:

(ה) [תוס' דנגעים פ"ח], כתיב משמע לשאת ולספחת ולנטפל עמה ס"מ דרבי לה רחמנא טפילה וטפילה כל שהוא במשמע ובלבד שיהא ממראות נגעים: **ואף ע"ג דמנחתא מינה טובא.** וס"ל לר"ע דלשאת רבי לבהרת לא רבי דהא ספחת בשאת הוא דכתיב הלכך שאת הוא דמצטרפא לבהרת דסמוכה לה וכתיב והיה (ג) מלמד שמצטרפין וסיד לשאת ממילא דהא דמיא לה וכן קרוס לשאת דספחת בשאת כתיבא ורבי לה תולדה וזו למעלה מזו דר' עקיבא בסיד ושאת ובהרת מיתוקס: **אלא סיד ההיכל.** כי מפלגת להו בתרתי מיני זו תולדה לזו וזו תולדה לזו: **קשיא.** היאך יצטרף בהרת לסיד ותולדתו (ד) לרבי עקיבא דאית ליה זו למעלה מזו דהא ליכא למימר לרבי עקיבא דכי היכי דאיתרבאי טפילה לשאת ממשמעות איתרבאי טפילה נמי לבהרת מדרשא כדאמר לקמן לרבנן דא"כ זו למעלה מזו דרבי עקיבא היכא איתיה אבות ותולדות הוא דאיכא ואין בהס לירוף אלא לגבוה ממנו שתי מעלות: **והיכא שמעינן ליה לר' עקיבא.** דקפיד אסדר מעלות לירוף: **יהושע בנו של ר' עקיבא.** הוא יהושע בן קרחה שר' עקיבא קרא היה כדאמרי' בבכורות (דף נח.) חוץ מן הקרא הזה: **מפני מה כו'.** כדמפרש בעי ואזיל יאמרו מקרוס כו': **ואם לאו מה יאמרו.** מחזר היה (ג) שמפרש מה הוא שואל: **יאמרו מקרוס ביצה ולמעלה טמא.** אחר שאין לנו חלוק במראות לובן למעלה מקרוס ביצה אלא ד' מראות הללו יאמרו כל מראה לובן שהוא מקרוס ולמעלה טמא דקיימא לן (פסחים דף ג:) לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה ולמה הזכירו שמותן: **אמר לו לומר לך שמצטרפין זה עם זה.** לכך שנאוס וסידרוס לומר לך שכסדר הזה משנתן וכך דרך לירופס. ועדיין אין אנו יודעין באיזה סדר הוא שונה אותן ומתשובות בנו אנו באין ללמוד: **אמר לו ויאמרו מקרוס ביצה ולמעלה טמא ומצטרפין זה עם זה.** ומתשובתו אנו למידין סדר משנת אביו: **ואילו מסיד ולמעלה לא קאמר ליה.** יאמרו מקרוס ביצה ולמעלה טמא ומסיד ולמעלה טמא ומצטרף. שמע מינה שמיע ליה מייניה כולהו בהדי שאת מצטרפין עליון אחד לשתי תולדות דאי אלקא דעתך משנת אביו כסדר משנתנו תולדה לבהרת סיד ותולדה לשאת קרוס ביצה הכי הוה ליה למימר יאמרו מקרוס ביצה ולמעלה טמא ומצטרף מסיד ולמעלה טמא ומצטרף ומדיהבינן עליון לסיד בפני עצמו ועליון לקרוס בפני עצמו ממילא שמעינן דמצטרפין דקאמרי רבנן כל חד לעליון שלו אמרי והא מסברא ידעינן דעליונו של סיד שלא של (ה) קרוס למר דכיון דאין חלוק מראות בלובן מקרוס ולמעלה אלא ד' אלו ובקרא תרי כתיבי והכתוב מעיד שבהרת לבנה כדלקמן [ע"ב] והשאת קרובה לה כמשמעה גבוהה ממילא כי יהבת תולדה לזה ותולדה לזה מראה הסיד תתן לבהרת ומראה הקרוס תתן לשאת אאס באתה ליתן מראה סיד למר מפני שהוא קרוב לה למי תתן מראה הקרוס הכי הוה ליה למימר ולא הוה ליה למימר יאמרו מקרוס ולמעלה טמא ומצטרפין דאי הוה תני הכי לא הוה אלקא דעתך לחלק תולדה לזה ותולדה לזה ומדאותביה הכי ש"מ שמיע ליה שאין תולדה לבהרת אלא עליון אחד לשתי תולדות והלכך על כרחך הוא שאת דרבי ליה רחמנא טפילה וסדר משנתן דקא"ל שנאנית כסדר לירופן הכי קא"ל זו למעלה מזו נשנו שלא והלמר והסיד וקרוס ומצטרפין שלא עס הלמר והלמר עס הסיד והקרוס דהא ליכא למימר דשמיע ליה מייניה שתיהן תולדה לשתיהן דהא מהיכא תיתי שיהא הקרוס מצטרף לשלא לא כסדר מעלות ולא מן המקרא אלא ודאי בהדי שאת הוא דשמיע ליה מייניה דמצטרפין דרחמנא יהביהו ליה טפילה לשאת ולא לבהרת ולכך השיבו יאמרו מקרוס ולמעלה טמא ומצטרפין והכל יודעין לירוף מראה דאמרי' לדומה (ו) הוא לו דקאמרינן וכל מה שאדם יכול להבין מסדר משנתן בהזכרת שמותן היה מבין מאליו שאין לך אדם מסדרן אלא כסדר שהן שנויים עכשיו: **ודלמא שאת ותולדתה בהרת ותולדתה.** שמיע ליה והכי נמי קא"ל יאמרו מקרוס ולמעלה טמא ומצטרפין דאי הוה קפיד למיחשב ולמיזל כי רוכלא: **פשוט** (ז) הוא נגע לבן אדמדם הכתוב בתורה [ויקרא יג] דמדקאמר שנפלו לתוכו טיפי דם מכלל דבפתוך קאמר: **שבזה ושבזה.** על כרחך על ראשון ושני קאמר שכן לשון משנה והכי קאמר אדמדם שבראשון ושני סימן פתיכת אודם שבהס נכרת במקוס אחר כגון טיפת דס בחלב ומראהו לא אדום ולא לבן אלא כיין המזוג וסביבותיו לבן: **אלא שאדמומיתו של שלג עזה.** כלומר לבנה משל סיד ושל סיד דיהה הימנה ומדקתני הכי בסיפא שמעינן לרישא דשבזה ושבזה דקאמר בשלג וסיד קאמר. אלמא סדר משנתו של רבי עקיבא סיד אחר שלג: ואס

ואם איתא ליתני של צמר דיהה הימנו. תימה דע"כ צריך למתני שלג וסיד דאת"ק קאי דקתני הפתוך שבשלג כיון המזוג בשלג הפתוך שבסיד כיון המזוג בחלב דברי ר' ישמעאל רבי עקיבא אומר כו' וי"ל דהיינו דקמשני אמרי אין כדתניא כלומר לא נקט סיד דוקא אלא קאי את"ק או שמא רבי נתן מגיה נמי במילתיה דרבי ישמעאל שאת במקום סיד: **ואין אחרת לבנה.** והא דכתיב (תהלים קמז) הנותן שלג כצמר אורחיה דקרא למיתני שאינו מצוי במצוי: **גלימא** דביתנא ושחקיה. פי' בקונטרס דחדש יותר נכון ולא יתכן דבפ' כל היד (נדה דף יז.) משמע דשחקים לבנים יותר ומעלו טפי לבדיקה אלא לענין חשיבות נקט ליה דומיא דכל הני דלעיל ומיהו בנדה י"ל דמעלו לבדיקה לפי שהם רכים יותר אבל הקונטרס פירש שם לפי שהם לבנים יותר[ו]: **לא** הזהיר **אלא על טומאת** מקדש וקדשיו. פירש בקונטר' אזהרת קדש דכתיב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר ותימה דבפרק בתרא דמכות (דף יד:) משמע דבין לרבי יוחנן ובין לריש לקיש אתי האי קרא לאזהרת תרומה ואזהרת קדש נפק' לן לר' יוחנן מג"ש דטומאתו טומאתו ממקדש ולר"ל מבכל קדש לא תגע ויתכן פירוש הקונטרס להרוא תנא דאמר בפ' הערל (יבמות עה. ושם) בזב בעל ג' ראיות ובמצורע מוחלט הכתוב מדבר ומאי אשר יטהר עד דמייתי כפרה והני אמוראי דמכות כרבי ישמעאל דפליג עליה התם ומוקי לה בתרומה ור' יוחנן גופיה מסיק לה בפרק הערל (שם דף עד.) משמיה דרבי ישמעאל אזהו דבר השוה בזרעו של אהרן הוי אומר זה תרומה: **אימא** תרומה. פירוש אימא נמי תרומה אבל אין לפרש אימא דוקא תרומה אבל מקדש וקדש דאיכא כרת לא תסגי ליה בקרבן עולה ויורד דהא בסמוך לא פריך הכי אלא משום דכתיב ביה מיעוטא וה"נ דהוה מצי למיפרך אימא טמא ששימש שאפשר להיות איסור עבודה אלא איסור מקדש כגון שנטמא בעזרה ואלא אלא שהייה והפך בגמרא דרך הליכתו כדאמר בפ"ב לקמן (דף יז:) אלא משום דהיא גופה גמר מתרומה בפרק אלו הן הנשרפין (סנהדרין דף פג:) להכי נקט תרומה ומטומאת כהנים לא מצי למיפרך אלא הוזהרו אלא על המת והכא כתב שרץ ונבלה:

לא אשכחן עון מיתה דמחייב עליה קרבן. תימה ה"נ לא אשכחן עון כרת דמחייב עליה קרבן עולה ויורד[ט] וים לומר דהרוא טעמא עדיף ליה טפי:

עולה

ואם איתא של צמר דיהה הימנה מיבעי ליה אמרי אין הכי נמי והתניא רבי נתן אומר לא שאמר ר' עקיבא של סיד דיהה הימנה אלא של צמר דיהה הימנה ומנלן דבהרת עזה היא אמר אביי אמר קרא [1]ואם בהרת לבנה היא היא לבנה ואין אחרת לבנה תנו רבנן [א]בהרת עמוקה וכן הוא אומר [2]ומראה עמוק מן העור [ב]כמראה חמה העמוקה מן הצל [3]שאת [ג]אין שאת אלא גבוה וכן הוא אומר [4]על כל ההרים הרמים ועל כל הגבעות הנשאות ספחת אין ספחת אלא טפילה וכן הוא אומר [5]ואמר ספחני נא אשכחן טפילה לשאת טפילה לבהרת מנלן אמר רבי זירא נאמרה [6]לבנה בשאת ונאמרה לבנה בבהרת מה לבנה האמורה בשאת יש לה טפילה אף לבנה האמורה בבהרת יש לה טפילה במתניתא תנא הטיל הכתוב לספחת בין שאת לבהרת לומר לך כשם שטפילה לשאת כך טפילה לבהרת: שאת כצמר לבן: [ג]מאי צמר לבן אמר רב ביבי אמר רב אסי צמר נקי בן יומו שמכבנין בו למילת אמר רבי חנינא משל דרבנן למה הדבר דומה לתרי מלכי ולתרי איפרכי מלכו של זה למעלה ממלכו של זה ואיפרכו של זה למעלה מאיפרכו של זה האי זה למעלה מזה וזה למעלה מזה הוא אלא מלכו של זה למעלה מאיפרכיה דנפשיה ומלכו של זה למעלה מאיפרכיה דנפשיה רב אדא בר אבא אמר כגון מלכא ואלקפטא [7]רופילא וריש גלותא האי זה למעלה מזה הוא אלא כגון מלכא ורופילא ואלקפטא וריש גלותא רבא אמר כגון שבור מלכא וקיסר א"ל רב פפא לרבא הי מינייהו עדיף אמר ליה [ד]בחורשיא קא אכיל ליה פוק חזי טיבעא דמאן סגי בעלמא דכתיב [7]ותאכל כל ארעא ותדושנה ותדקנה [ו]א"ר יוחנן זו רומי חייבת שטיבעה יצא בכל העולם כולו רבינא אמר כגון גלימא דעמר ושחקיה סדינא דביתנא ושחקיה: את שיש בה ידיעה בתחלה וכו': ת"ר מנין שאין הכתוב מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו ודין הוא הואיל והזהיר וענש על הטומאה וחייב קרבן על הטומאה מה כשהזהיר וענש על הטומאה לא הזהיר וענש אלא על טומאת מקדש וקדשיו [3]אף כשחייב קרבן על הטומאה לא חייב אלא על טומאת מקדש וקדשיו ואימא תרומה שהזהיר וענש לא אשכחן עון מיתה דחייב עליה קרבן אימא ה"מ קרבן קבוע אבל

ואם איתא. דלמר אחר שלג תני להו: **של צמר דיהה הימנה מיבעי ליה.** דיהה פלית"ל בלע"ז: עמוקה וגבוה ללו דוקא קאמר אלא גרלית כעמוקה: [ו] **טפילה לבהרת מנלן.** לרבנן קבעי לה דאילו לרבי עקיבא לית ליה ריבוי טפילה לבהרת: **ספחני.** אספני: **בן יומו.** ביום הולדו: **מכבנין.** לשון הרחלים יולאות כבונות (שבת דף נב:) וכמו (גיטין דף יד:) תנתן כבנתי לבתי פרמוי"ל והוא (א) בת נפש שקורין נוסק"ל שמחברין בה פתיחות פי החלוק כך כשנולד הכבש והאם לוחכתו אין [ב] אמרו נקי [ב] באותו יום והרולה להלניעו למילת עושה לכבש מעטה עור ומכבנו עליו שלא יתפרד ומנלא האמר מכוסה כל הימים: **מלכו של זה.** בהרת שהוא מלכו של סיד למעלה משאת שהוא מלכו של קרוס ולכן הן מלטרפין הבהרת והשאת ואיפרכו של מלך זה למעלה מאיפרכו של מלך זה סיד למעלה מקרוס וממילא שמעינן דסיד למטה משאת הוא: **אלא מלכו של זה למעלה מאיפרכיה דנפשיה'.** כל איפרכוס הולך אחר מלכו כך כל תולדה מלטרפת לאביה: הכי גרסינן **ומלכו של זה למעלה מאיפרכיה דנפשיה: מלכא ואלקפטא.** שני מלכים הם ומלכא חשיב מאלקפטא: **רופילא.** איפרכוס של מלכא: **וריש גלותא.** איפרכוס של אלקפטא: **כגון מלכא ואלקפטא.** כשמהלכין זה אחר זה כסדר זה הולכים: **האי זה למעלה מזה הוא אלא כגון מלכא ורופילא ואלקפטא וריש גלותא.** כשמהלכין שנים שנים כל איפרכוס הולך אחר מלכו: **שבור מלכא.** מלך פרס וקיסר מלך רומי וכל אחד יש לו איפרכוס: **הי מינייהו חשיב.** שבור לו קיסר: **בחורשיא אכיל ליה.** האיש הזה מוטמן ביערים כל ימיו אלא שמע בטיבעה של מלכות רומי והולרך לשאול זאת. ורב פפא משום דאקדים רבא שבור מלכא לקיסר הוא דשייל' ורבא מילתא עשה שהיה מתחיל במלכותו כדאמר במס' חגיגה (דף ה:) שדור דבי שבור מלכא וגרבדוהו: **רומי חייבת.** תרגום של רשעה שנאמר (מלאכי א) וקראו להם גבול רשעה: **רבינא אמר.** משל דרבנן כגון גלימא דעמרא שהוא מלובן כשהוא חדש ולידונו מבהיק הרבה יותר משל טלית ישנה: **וגלימא דביתנא ושחקיה.** שהחדש לבן הרבה משל ישן אבל החדשות של זו ושל זו קרובות להיות שוות. כך הבהרת גבוהה הרבה מן הסיד שהוא תולדתו והשאת מן הקרוס והאבות קרובים להיות שוים: **שאין הכתוב מדבר.** פרשת קרבן עולה ויורד [ויקרא ה] שחייבתו קרבן על הטומאה מנין שאין מחייבו על מגע אלא אם כן אוכל באותה טומאה קדש או נכנס למקדש: **ודין הוא.** הרי אתה דן מאליו: **הואיל והזהיר וענש.** על הזדון טומאה

וחייבין נמי קרבן על שגגת טומאה מה מלינו כשהזהיר וענש כרת על זדון טומאה בטומאת מקדש וקדשיו הזהיר וענש שנאמר (ויקרא כא) [ז] לא יטמאו את מקדשי הרי זה אזהרת מקדש בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר (שם כב) הרי אזהרת קדש כי את מקדש ה' טמא ונכרת (במדבר יט) הרי עונש מקדש והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים וגו' (ויקרא ז) הרי עונש קדש: **תרומה.** אם אכל תרומה בטומאה להזהיר וענש דכתי' בקדשים לא יאכל ותרומה בכלל מדכתי' בה בהרמה עניגה ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים ואמרינן ביבמו' (עד:) דבתרומה קאי מדתלי' בהערב שמש דאילו קדשים עד דמייתי כפרה: **וענש.** ומתו בו כי יחללוהו [ח]: **לא אשכחן עון מיתה דמחייב קרבן.** שאין חטאת באה אלא אשגגת כרת כדאמרי' בהוריו' (ח.): מידי

ואכל מבשר זבח השלמים ונכרתה וחייב קרבן על הטומאה שנאמר או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה וגו' מה זה שהזהיר וענש לא הוא אלא בטומאת מקדש וקדשיו. אף זו הטומאה שחייב בה קרבן אינו אלא בטומאת מקדש וקדשיו. ודחי' ואימא טומאת תרומה דהא אית בה ההזהרה וענוש דכתיב ולא תשאו עליו חטא ומתו בו כי יחללוהו. ופרקינן תרומה עון מיתה היא ולא אשכחן בעון מיתה דחייב קרבן. ואמרינן נהי דאינו חייב קרבן קבוע עולה ויורד ליחייב.

ה) נראה דל"ל ואם איתא של שאת דיהה הימנה הוה ליה כו'. ו) תוי ל"ל דתתלתו דמייתי בהאכילה דאיתקש קודש וכו'. ז) תוי ל"ל דתתלתו כדמתרגמינן בקראתו בשחיקותיה. ח) תוי ל"ל דתתקלו בשחיקותיה.

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"ח מהל' טומאת צרעת הל' ו:

כו ב עיין בהסגות שם וכ"מ:

ג [מיי' פ"י מהל' שגגות הלכה ה]:

תורה אור השלם

1. וְאִם בַּהֶרֶת לְבָנָה הִוא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְעָמֹק אֵין מַרְאֶה מִן הָעוֹר וּשְׂעָרָה לֹא הָפַךְ לָבָן וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע שִׁבְעַת יָמִים: ויקרא יג ד

2. וְרָאָה אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה בַהֶרֶת לְבָנָה וְגַם הִוא הָפַךְ שֵׂעָר לָבָן בַּבַּהֶרֶת וּמַרְאֶה עָמֹק מִן הָעוֹר צָרַעַת הִוא בַּמַּכְוֵה פָּרָחָה וְטִמֵּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נֶגַע צָרַעַת הִוא:
ויקרא יג כה

3. אָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ סַפַּחַת אוֹ בֶהָרֶת וְהָיָה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרַעַת וְהוּבָא אֶל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל אַחַד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים:
ויקרא יג ב

4. וְעַל כָּל הָהָרִים הָרָמִים וְעַל כָּל הַגְּבָעוֹת הַנִּשָּׂאוֹת: ישעיהו ב יד

5. וְהָיָה כָּל הַנּוֹתָר בְּבֵיתֶךָ יָבוֹא לְהִשְׁתַּחֲוֹת לוֹ לְאֲגוֹרַת כֶּסֶף וְכִכַּר לָחֶם וְאָמַר סְפַחֲנִי נָא אֶל אַחַת הַכְּהֻנּוֹת לֶאֱכֹל פַּת לָחֶם: שמואל א ב לו

6. וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵת הָבְעֶבֶת בָּעוֹר וְהִיא הָפְכָה שֵׂעָר לָבָן וּמַרְאֵית בָּשָׂר חַי בִּשְׂאֵת:
ויקרא יג י

7. כֵּן אָמַר חֲזִיוֹתָא רְבִיעָיְתָא מַלְכוּ רְבִיעָאָה תֶּהֱוֵא בְאַרְעָא דִּי תִשֵּׁנָא מִן כָּל מַלְכְוָתָא וְתֵאכֻל כָּל אַרְעָא וּתְדוּשִׁנַּהּ וְתַדְקִנַּהּ: דניאל ז כג

רבינו חננאל

ה) הוה ליה למימר דהא שאת עדיפא מסיד. אמרי אין דהא תניא הכי ר' נתן אומר לא שאמר ר' עקיבא של סיד דיהה הימנה אלא של שאת דיהה הימנה. בהרת עזה כשלג שנאמר והנה מרים מצוערת כשלג. בהרת לבנה היא. אין לבנה למעלה הימנה. תנא הטיל הכתוב הספחת בין שאת לבהרת. כשם שטפילה לזו כך טפילה לזו. ומנא לן שהספחת טפילה היא שנאמר ספחני נא אל אחת הכהנות לאכל פת לחם. שאת אין שאת אלא גבוהה שנאמר על ההרים הגבוהים ועל הגבעות הנשאות. ומראה עמוק מן העור כמראה חמה העמוקה מן הצל. שאת כצמר לבן שהוא נקי בן יומו שמכבנין אותו למילת. א"ר חנינא משל (דר' חנינא) [דרבנן] למה הדבר דומה לתרי מלכי ותרי איפרכי. מלכו של זה למעלה מאיפרכו (של זה) דנפשיה וכן מלכו של זה למעלה מאיפרכו דנפשיה והוא כגון מלכא ורופילא אלקפטא וריש גלותא. א"ל רב פפא לרבא שבור מלכא חשיב או קיסר. א"ל רבא בי חרשיה אכול ליה. פי' מכה אוכלת לך בעניך. כלומר אינך רואה טיבעא דמאן סגי בעלמא אלא טיבעא דקיסר קאדלא כו' ויחזן דאמר מאי דכתיב ותאכל כל ארעא ותדושנה ותדקנה. זו רומי חייבת שטבעה יוצאה בכל העולם. ו) כדמתרגמינן בקרחתו בשחיקותיה שחקיהו. פי' בלאותיהם: **מתני'** כל שיש בה ידיעה בתחלה כו' ת"ר בתורת כהנים מנין שאין חייב אלא בטומאת מקדש וקדשיו. והזהיר וענש על הטומאה במקדש. והזהיר ולא

מסורת הש"ס

ה) [נ"ב פל. בכורו' מפ. מולן סג.], ג) [סוטה ס:], ג) [שבת נד.], ד) [נכלפון רומי הוא שר המיב. מוסף הערוך], ה) [עי' בערוך ערך מרס ג' מה שפירש בשם רב האי גאון], ו) ע"ז ב:, ז) [ל"ל אחר ד"ה ספחני], ח) [רש"ש מס"ז], ט) ל"ל כאותו. יעב"ץ וכ"ה הרש"ל בדפוס הראשון, י) ל"ל ולא יטמאו את מחניהם (במדבר ה), כ) [ויקרא כב], ל) [וע"ע תוס' נדה יח. ד"ה הא],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מכבנין וכו' והוא בית נפש:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה לא אשכחן וכו' וי"ל דה"ש עדיף טפי. וקשה לי דמ"מ אחרי דאמרי' מידי דהוי אשמעינת קול ולגבי תרומה ליכא כלל סברת לא מלינו דעון מיתה מייב קרבן דמידי דהוי אשמעינת קול ונשאר ממילא הסברא לאוקמי בתרומ' ולא במקדש מכח הסברא דלא מלינו דעון כרת דלסגי בעולה ויורד א"כ מאי פרכי' ואימא הא לגבי המעוטי הקדש הא לזה ל"ל קרא דמסברא מוקמי' בתרומה ולא במקדש ומוכח דבה למעט תרומה וא"ע:

לעזי רש"י

פלית"א [פלד"א]. חיוור. פרמוי"ל [פירמ"ל]. סגר. נוסק"א. סיכה, מכבנה.

מוסף רש"י

עמוק. דהיינו שפל, כמראה חמה שנראית עמוקה, שפל מן הגל (בכורות מא.) חמה אגל גל גרלית עמוקה, וכן כל לבן ואמור בבשר נראה הלבן עמוק, כך בהרת לבנה היא (חולין נב.). **שמכבנין בו.** קושרין בגד סביבו ביום שולד שנמרו נקי ומשמר נמרו אלא יטוקי, למילה. לעשות מלמרו כלי מילה. מכבנין, על שעשין כמין קרסי מתכת לחבר הבגד, כמו תגנן כביתי לבתי, טסק"ל בלע"ז (שבת נד. ועי' יחזקאל כז יח). **ואלקפטא.** דוכוס (זבחים צו:).

רבינו חננאל (המשך)

יטמאו את מחניהם. וענש שנאמר כל הנוגע במת בנפש האדם אשר יומת ולא יתחטא [את משכן ה' טמא] ונכרתה וגו' (במקדש) [ובקדש] הזהיר אמר ריש לקיש בכל קדש לא תגע וגו' וחניא כוותיה ומפורש בפרק אלו הן הלוקין בתחלתו ג) דאתקש קדש למקדש. ועוד מפורש ביבמות פרק הערל כי זו הנגיעה אכילה היא. וענש הנפש כי תגע בכל טמא בטומאת אדם או בבהמה טמאה וגו'

מידי דהוה אשמיעה קול. שבועת העדות ושבועת ביטוי דאיתנהו נמי בקרבן עולה ויורד ואין עונש על זדונן לא מיתה ולא כרת: **אמר קרא בה.** לכל טומאתו אשר יטמא בה בענינא דעולה ויורד כתיב: **ואימא.** חיובא בתרומה היא ובה למעוטי מקדש והואיל וזדונו כרת לא תסגי ליה בעולה ויורד אלא קבוע לעשיר ולעני שוה: **עליה דרבי.** משום דהוא יליף לה שפיר: **אקרא אני חיה.** בקרבן עולה ויורד כתיב (ויקרא ה) או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה ודי אם הייתי קורא בנבלת חיה טמאה שנכתב ראשון ולא היה צריך לחזור ולכתוב בהמה שהרי בהמה בכלל חיה שנא' (שם יא) זאת החיה אשר תאכלו וסמיך ליה כל בהמה מפרסת פרסה: **ונאמר להלן.** באוכל קדשים בטומאת הגוף בלו את אהרן [1] (א) נפש כי תגע בכל טמא בטומאת אדם או בבהמה טמאה ואכל מבשר זבח השלמים: **אימא תרומה נמי.** אתרבאי דאיכי נמי איתקש לקודש דכתיב בכל קדש ודרשינן [2] בכל לרבות תרומה שאסורה לטבול יום כגון יולדת בימי טוהר שלה שהיא טבולת יום ארוך שאין לה הערב שמש עד מלאת ימיה שמביאה למחר כפרתה: **מקדש לא ממעטינן.** מדין קודש שכן ביאתו בכרת כאכילת קודש: **שכן אכילה.** וחיובו ע"י אכילה הוא: **שלש כריתות בשלמים.** באוכלן בטומאה אחת באמור אל הכהנים [3] כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים וגו' ואמרינן בזבחים בפ' רביעי (דף מה:) הא יקרב אכילה הוא ומהו יקרב בראוי להקרבה שהוקדש בכלי ושמיש בלו את אהרן [4] והנפש אשר תאכל [5] מבשר זבח השלמים וסמיך לי' והנפש כי תגע בכל טמא ובתרוייהו כתיב ונכרתה: **אחת גלוי.** ההיא דאל הקדשים שכלל את הכל ואחת מן השמים לפרט ומדה זו נדרשת בתורת כהנים בתחלת הספר דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד כו' כיצד והנפש אשר תאכל מבשר זבח השלמים וגו' והלא שלמים בכלל כל הקדשים היו ולמה יצאו להקיש אליהם ולומר לך מה שלמים מיוחדים קדשי מזבח אף כל קדשי מזבח מיוחדים לבדק הבית לגד אלא ה"ל למימר מה שלמים מיוחדין שיש להן מתירין כדדרש ר' שמעון לקמן גבי פיגול ונלריך כרת שלשי לדברים שאין להן מתירין ומנ"ל לאוקמה לטומאה הכתובה בתורה סתם או לדברים שאין נאכלין וי"ל דלדברים שאין להם מתירין לא אטריך דבפ' ב"ש (זבחים דף מד.) מרבי להו מאשר הם מקדישים ולספרים דגרסי התם דמרבו להו מואל הקדשים לא יתכן דהאי קרא גופיה מוקמינן ליה הכא לכלל: **תנהו** ענין לטומאת מקדש. אבל לתרומה ליכא למימר דכרת בתרומה ליכא ומיהו בסמוך דנפקא לן מטומאתו קשה דנוקמה בתרומה וכ"מ משום דכתיב גבי כרת הכי נמי כתיב גבי אכילה ומיהו עדיפא מינה פריך: **ואחת לדברים שאינן נאכלין.** ואזהרה מוהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל דדרשינן בפרק רביעי דזבחים (דף מו:) לרבות עצים ולבונה לי נמי כרת לא בעי אזהרה מידי דהוה אפסח ומילה:

אתיא טומאתו טומאתו. ואע"ג דגבי תרומה נמי כתיב טומאה בפרשת אמור אל הכהנים שמא אתי לדרשה אחריתי וא"ת ולר"ל דלא גמר ג"ש דטומאה כדאמר בפרק בתרא דמכות (דף יד:) מנליה וי"ל דאתיא ליה מהיקשא דלעיל מבכל קדש לא תגע דלא מוקי ליה בתרומה כלל כדמוכח התם וא"ת ולמה לן השתא בנין אב דהואיל וענש והזהיר בברייתא דלעיל וי"ל דברייתא נמי סמיך אהך ג"ש ונקט בנין אב לאפוקי משאר עבירות ואילטריך

עולה ויורד נייתי. וא"ת קרבן קבוע נמי ה"ל למיפרך דנייתי מידי דהוה אשפחה חרופה דלית בה כרת ומייתי קרבן קבוע וי"ל דהתם אשם הוא דמייתי ולא חטאת: **מקיש** מקדש לקודש. ובאכילה דקודש איירי קרא כדאמר בפר' בתרא (דף יד:) **ואימא** אף תרומה. דכתיב בכל קודש משמע לפי סוגיא דשמעתין דהאי קרא איירי בין בתרומה בין בקודש ותימה דסוגיא דמכות (שם) מוכחת דלא מיירי בתרוייהו דר"ל מוקי ליה בקודש גרידא ורבי יוחנן בתרומה גרידא וי"ל דסוגיא דהכא כברייתא דת"כ דתניא התם בכל קדש לא תגע יכול אף במעשר ת"ל ואל המקדש לא תבא מה מקדש דבר שיש בו נטילת נשמה אף כל כו' יצא מעשר אי מה מקדש הנכנס בו בטומאה עונש כרת אף קודש האוכלו בטומאה עונש כרת יצתה תרומה ת"ל בכל קדש לרבות את התרומה אלמא בהדיא מוקי קרא בתרוייהו וה"ה דהוה מצי למיפרך לפי סוגיא דמכות הניחא לר"ל אלא לר' יוחנן דמוקי לה בתרומה מא"ל: **אחת לכלל ואחת לפרט.** פירש בקונטרס וא"ת כלל ופרט ואין בכולל אלא מה שבפרט ואגב ריהטיה לא דק דה"ל להקשות פרט וכלל הוא ונעשה כלל מוסיף על הפרט דהפרט בלו וכלל בלמור ומה שפי' דמדת כלל ופרט המרוחקין אינה כמדת כלל ופרט וכלל אין נראה דבפ' גנמר הדין (סנהדרין דף מו.) מוכיח דריבה ומיעט הוי כמדת כלל ופרט המרוחקין ובקונטרס גופיה פירש לעיל (דף ד:) דריבה ומיעט שוה למדת כלל ופרט וכלל וא"ת כיון דמדת כלל ופרט המרוחקין זה מזה שוה למדת כלל ופרט וכלל א"כ לא הוה לן למעוטי קדשי בדק הבית לגד אלא ה"ל למימר מה שלמים מיוחדין שיש להן מתירין כדדרש ר' שמעון לקמן גבי פיגול ונלריך כרת שלשי לדברים שאין להן מתירין ומנ"ל לאוקמה לטומאה הכתובה בתורה סתם או לדברים שאין נאכלין וי"ל דלדברים שאין להם מתירין לא אטריך דבפ' ב"ש (זבחים דף מד.) מרבי להו מאשר הם מקדישים ולספרים דגרסי התם דמרבו להו מואל הקדשים לא יתכן דהאי קרא גופיה מוקמינן ליה הכא לכלל: **תנהו** ענין לטומאת מקדש. אבל לתרומה ליכא למימר דכרת בתרומה ליכא ומיהו בסמוך דנפקא לן מטומאתו קשה דנוקמה בתרומה וכ"מ משום דכתיב גבי כרת הכי נמי כתיב גבי אכילה ומיהו עדיפא מינה פריך: **ואחת לדברים שאינן נאכלין.** ואזהרה מוהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל דדרשינן בפרק רביעי דזבחים (דף מו:) לרבות עצים ולבונה לי נמי כרת לא בעי אזהרה מידי דהוה אפסח ומילה:

אתיא טומאתו טומאתו. ואע"ג דגבי תרומה נמי כתיב טומאה בפרשת אמור אל הכהנים שמא אתי לדרשה אחריתי וא"ת ולר"ל דלא גמר ג"ש דטומאה כדאמר בפרק בתרא דמכות (דף יד:) מנליה וי"ל דאתיא ליה מהיקשא דלעיל מבכל קדש לא תגע דלא מוקי ליה בתרומה כלל כדמוכח התם וא"ת ולמה לן השתא בנין אב דהואיל וענש והזהיר בברייתא דלעיל וי"ל דברייתא נמי סמיך אהך ג"ש ונקט בנין אב לאפוקי משאר עבירות ואילטריך

ולר"ש דאמר כו'. במסכת זבחים בפרק ב"ש (דף מה:): **הואיל ואמר ר' שמעון כו'.** חטאת הפנימית כגון פר ושעיר של יום הכפורים ופר כהן משיח ופר העלם דבר שטעונין הזייה בפנים על הפרוכת ועל מזבח הזהב: **כשלמים.** משום דפיגול בשלמים כתיב יליף ר"ש מינה שאינה נהנית בחטאות הפנימיות: **שלש טומאות.** בהנך שלש כריתות כתיב בכל חדא וטומאתו עליו: **כתיב הכא.** בעולה ויורד: וכתיב

עולה ויורד ניתי מידי דהוה אשמיעת קול ואביטוי שפתים אמר קרא [1] בה בה למעוטי תרומה. אימא בה למעוטי מקדש דלא סגי ליה בקרבן עולה ויורד עד דמייתי קרבן קבוע קרי רבא עליה דרבי דולה מים מבורות עמוקים דתניא [6] רבי אומר אקרא אני חיה בהמה למה נאמרה נאמר כאן [2] בהמה טמאה ונאמר להלן [3] בהמה טמאה מה להלן טומאת קודש אף כאן טומאת קודש אשכחן טומאת קודש טומאת מקדש מנלן אמר קרא [4] בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא איתקש מקדש לקודש אי הכי תרומה נמי [5] דאמר מר בכל קדש לא תגע לרבות את התרומה הא מיעט רחמנא בה אימא בה למעוטי מקדש מסתברא מקדש לא ממעטינן שכן בכרת כמותה אדרבה תרומה לא ממעטינן שכן אכילה כמותה אלא אמר רבא שלש כריתות בשלמים למה אחת לכלל ואחת לפרט ואחת לטומאה הכתובה בתורה סתם ואיני יודע מה היא הוי אומר טומאת קודש ואם אינו ענין לטומאת קודש דנפקא ליה מדרבי תנהו ענין לטומאת מקדש והאי מיבעי ליה לכדרבי אבהו דאמר רבי אבהו [6] שלש כריתות בשלמים למה אחת לכלל ואחת לפרט ואחת לדברים שאינן נאכלין ולר"ש [7] דאמר [8] דברים שאינן נאכלין אין חייבין עליהן כרת משום טומאה לאיתויי חטאת הפנימית דס"ד אמינא הואיל [9] ואמר ר"ש כל שאינו קרב על מזבח החיצון כשלמים אין חייבין עליו משום פיגול משום טומאה נמי לא קמ"ל דמיחייב אלא אמרי נהרדעי משמי' דרבא שלש טומאות בשלמים למה אחת לכלל ואחת לפרט ואחת לטומאה הכתובה בתורה סתם ואיני יודע מה היא הוי אומר טומאת קודש ואם אינו ענין לטומאת קודש דנפקא ליה מדרבי תנהו ענין לטומאת מקדש והאי נמי מיבעי ליה [10] איידי דבעי למכתב כרת לכדר' אבהו כתב נמי טמאות דלא סגי לה בלאו הכי אלא אמר רבא אתיא טומאתו טומאתו כתיב הכא [1] לכל טומאתו

וכתיב

זה מזה בשני עניינים וכך מפורש במנחות בפרק כל המנחות באות מלה (דף מה:) דהיכא דפרט מרוחק מן הכלל נידון במדה זו ללמד על הכלל וכו'. ואם תאמר מה בין זו למדת כלל ופרט וכלל שאתה דן כענין הפרט הרבה יש שמדת כענין הפרט באה להוסיף על הפרט בכלל אחרון דברים אחרים שאין כתובין בו וזו באה לגלות על הפרט ולא להוסיף עליו ודברים רבים למידין במדה זו שאינן באין במדת כענין הפרט כגון בהבערה שאנו אומרים לחלק יצאתה ובמדה זו היא באה [7] הבערה בכלל היתה ולמה יצאה להקיש אליה ולגלות על כל הכלל שכשם שחייב על הבערה בפני עצמה כך חייב על כל אב מלאכה שבכלל בפני עצמו: **ואחת לטומאה הכתובה בתורה סתם כו'.** ואחת מן הכריתות האלו שהיא יתירה נכתבה לגלות על הטומאה הכתובה אצל עולה ויורד וסתמה הכתוב ולא פירש על איזו טומאה חייבתו תורה קרבן הופנה כרת ללמדך שלכפר על כרת זה הוא בא שהוא טומאת קדש: (**אם אינו ענין כו'**) **לדברים שאינן נאכלין.** כגון עצים של מערכה ולבונה וקטרת אם אכלן בטומאה חייב:

ופר כהן משיח ופר העלם דבר שטעונין הזייה בפנים על הפרוכת ועל מזבח הזהב: **כשלמים.** משום דפיגול בשלמים כתיב יליף ר"ש מינה שאינה נהנית בחטאות הפנימיות: **שלש טומאות.** בהנך שלש כריתות כתיב בכל חדא וטומאתו עליו: **כתיב הכא.** בעולה ויורד: וכתיב

א) [חולין עפ. לקמן יט.], ב) יבמות עה. מכות יד:, ג) [זבחים מו. שם איתא ר' יוחנן], ד) שם מה:, ה) [זבחים מג.], ו) [פסחים סז: יבמות נד: וש"נ], ז) [ויקרא ז], ח) [יבמות עה.], ט) [ויקרא כב], י) [ויקרא ז], כ) [ל"ל תאכל בשר מזבח השלמים וסמיך ליה ונפש כי כו' כ"ה בדפו"י],

תורה אור השלם

1. אוֹ כִי יִגַּע בְּטֻמְאַת אָדָם לְכֹל טֻמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם:
ויקרא ה ג
2. אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דָּבָר טָמֵא אוֹ בְּנִבְלַת חַיָּה טְמֵאָה אוֹ בִּנְבֵלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בִּנְבֵלַת שֶׁרֶץ טָמֵא וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאָשֵׁם:
ויקרא ה ב
3. וְנֶפֶשׁ כִּי תִגַּע בְּכָל טֻמְאַת אָדָם אוֹ בְּבַהֲמַת טֻמְאָה אוֹ בְּכָל שֶׁקֶץ טָמֵא וְאָכַל מִבְּשַׂר זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיְיָ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ: ויקרא ז כא
4. וּשְׁלִשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדַמֵּי טָהֳרָהּ בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא עַד מְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ:
ויקרא יב ד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ונמצר וכו' אהרן ונפש כי:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אחת לכלל וכו' הבערה בכלל היתה. שבת דף ע ע"ש:

רבינו חננאל

מידי דהוה אשמיעת קול ואביטוי שפתים. שהיא (ב) שבועה ואין בה כרת חייבין בה קרבן עולה ויורד. אמר קרא בה וגו'. ואתא רב למיפשטיה מהא דרבי. דתניא רבי אומר אקרא אני. פי' כיון שריבתה התורה בהמה בכלל חיה וחיה בכלל בהמה כו'. פירשנו זו בפרק אלו טרפות. מאחר דכתב קרא או בנבלת חיה טמאה. למה לי למכתב או בנבלת בהמה טמאה. אלא נאמר כאן בהמה טמאה. ונאמר להלן בשלמים ונפש כי תגע בכל טמא בטומאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שקץ טמא ואכל מבשר זבח השלמים וגו' מה להלן בטומאת קדש אף כאן זה שכתב (ג) בטומאת בהמה טמאה אכילת טומאת קדש ואתקש מקדש לקדש דכתיב בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא. ואימא תרומה דכתיב בכל קדש ואמרינן לרבות את התרומה: אמר קרא אשר יטמא בה. בה ולא בתרומה. אימא בה

ב) גולי ל"ל שהוא פיסול לאו ואין בה כרת וכו'.
ג) ל"ל לף כלן זה שכתב בנבלת בהמה טמאה מיירי בחילת קודש בטומאה

מוסף רש"י

אקרא אני חיה. לגבי קרבן עולה ויורד, אי בנבלת חיה טמאה אי בנבלת בהמה טמאה, ודי היה לי בקריאת חיה ויודע אני שבהמה בכלל חיה, בהמה למה נאמרה (חולין עא.). **ונאמר להלן.** בטומאת שאכל את הקדש בפרשת לו ונפש כי תגע בכל טמא בטומאת אדם או בבהמה טמאה (שם). **מה להלן טומאת קודש.** כלומר בטמא שאכל את הקודש, אף קרבן עולה ויורד, דכתיב או נפש כי תגע וגו', ומשמע דבנגיעת טומאה מחייב ליה קרבן עולה ויורד, דילפינן בהא גזירה שוה ללא מיחייב עד דאכיל קודש או יכנס למקדש (שם). **לרבות את התרומה.** דאסורה בה כל ימי טוהר שהיא טבולת יום ארוך לטומאת לידתה (יבמות עה.). **שלש כריתות בשלמים.** אמור אליהם לדורותיכם וגו' (ויקרא כב) והנפש אשר תאכל בשר וגו' (שם ז) נפש כי תגע בכל טמא בטומאת אדם וגו' (שם. זבחים מו.). **אחת לכלל ואחת לפרט.** לדרוש דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, כיצד והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים, והלא שלמים בכלל כל הקדשים היו ולמה יצאו להקיש אליהם ולומר לך מה שלמים מיוחדים קדשי מזבח אף כל קדשי מזבח מיוחדים (שם מו:). **לדברים שאינן נאכלין.** כגון עצים ולבונה שאינן ראויים לאכילה, אם אכל מהם בטומאת הגוף חייב (שם). **כל שאינו קרב על מזבח החצון כשלמים.** שפגול כתיב בהו (זבחים מג.) שלמדנו בהם פגול לכל הזבחים (שם יד.)

רבינו חננאל (המשך)

ולא במקדש כו'. קדש ומקדש תרוייהו כרת כתיבא בהו. ולאפוקי תרומה דלית בה כרת. אדרבה קדש ותרומה תרוייהו בני אכילה נינהו. לאפוקי מקדש דנגיעה היא: שלש כריתות. והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה. וכתיב ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה' ונכרתה. וכתיב כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' ונכרתה. פי' דברים שאין נאכלין. עצים ולבונה וקטרת ומפורש בתורת כהנים. ר' (ישמעאל) [שמעון] אומר מה [שלמים] מיוחדין שהן ראוים לאכילה וכו' יצאו עצים ולבונה וקטרת שאינן ראוין לאכילה. ואסקינא אלא אמר רבא אתיא טומאתו טומאתו כתיב הכא בקרבן או כי יגע בטומאת אדם לכל טומאתו אשר יטמא בה

וכתיב התם [1]טמא יהיה עוד טומאתו בו מה להלן טומאת מקדש אף כאן טומאת מקדש ואלא בה למה לי לרבות נבלת עוף טהור הא אמרת בה מיעוטא הוא משום דמיעוטא הוא אייתר כתיב [2]או כי יגע דבר נגיעה אין דלאו בר נגיעה לא וכתיב בה מיעוטא הוה מיעוט אחר מיעוט [ב]ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבו': יש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בפנים וכו': ת"ר [3]וכפר על הקדש מטומאות בני ישראל וגו' יש לי בענין זה להביא שלש טומאות טומאת ע"ז וטומאת גילוי עריות וטומאת שפיכות דמים בע"ז הוא אומר [4]למען טמא את מקדשי בגילוי עריות הוא אומר [5]ושמרתם את משמרתי לבלתי עשות מחקות התועבות וגו' ולא תטמאו בהם בשפיכות דמים הוא אומר [6]ולא תטמא את הארץ יכול על ג' טומאות הללו יהא שעיר מכפר ת"ל [3]מטומאות בני ישראל ולא כל טומאות מה מצינו שחלק הכתוב מכלל כל טומאות הוי אומר טומאת מקדש וקדשיו אף כאן בטומאת מקדש וקדשיו דברי ר' יהוד' ר"ש אומר ממקומו הוא מוכרע הרי הוא אומר [3]וכפר על הקדש מטומאות מטומאות של קודש יכול על כל טומאה שבקודש יהא שעיר זה מכפר תלמוד לומר [3]ומפשעיהם לכל חטאתם [ג]חטאים דומיא דפשעים מה פשעים שאינם בני קרבן אף חטאים שאינם בני קרבן ומנין ליש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף ששעיר זה תולה ת"ל לכל חטאתם חייבי חטאות במשמע אמר מר יש לי בענין זה להביא ג' טומאות טומאת ע"ז וטומאת גילוי עריות וטומאת שפיכות דמים האי ע"ז היכי דמי אי במזיד בר קטלא הוא אי בשוגג בר קרבן הוא במזיד ולא אתרו ביה בשוגג ולא אתיידע ליה גילוי

ולאיכ הסס. בטומאת מקדש בפרשת פרה אדומה: **כה למה לי.** למעוטי תרומה דמהיכא תיתי לחיובא דמהני לא אתיא שכן כרת: **לרבות נבלת עוף טהור.** המטמאה בבית הבליעה שאם אכלה ונכנס למקדש חייב: **משום דמיעוטא הוא דאייתר.** מיעוט זה בא לרבות כדמפרש ואזיל ואיתרבאי ביה נבלת עוף טהור ע"י מיעוט אחר מיעוט: **כתיב או כי יגע.** בטומאת אדם בעולה ויורד כתיב: **דלאו בר נגיעה.** שאינו מטמא בנגיעה אלא בבית הבליעה על ידי אכילה כדכתיב (ויקרא י) אשר תאכל נבלה וטרפה וכבס בגדיו ומוקמינן לה בנבלת עוף טהור בתורת כהנים [ג] ואמרינן התם יכול תטמא במגע ת"ל לטומאה בה אין לך אלא האמור בה שאין לה טומאה אלא אכילתה: **וכפר על הקדש.** בשעיר הנעשה בפנים כתיב באחרי מות: **מטומאות ולא כל טומאות.** והואיל ולא פירש לך על איזו מהם לא מסרן אלא לחכמים לפרש על איזו מדבר לא ולמד בנין אב: **מה מצינו שחלק כו'.** כלומר איזהו טומאה מצינו חלוקה במקום אחר טומאת מקדש וקדשיו ולקמן [ת.] מפרש לה היכא: **אף כאן.** שחילק להיות בכפרה ואין שאר טומאות עמה דע שבטומאת מקדש וקדשיו הכתוב מדבר: **אף כאן בטומאת מקדש וקדשיו** גרסינן ולא גרסינן נחלוק: **ממקומו הוא מוכרע.** אין אתה צריך להכריעו ממקום אחר כי בו עצמו הכריע הכתוב שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו: **יכול על כל טומאה שבקדש.** בין שיש בה ידיעה בין שאין בה ידיעה: **מה פשעים שאינן בני קרבן.** שאין פשע אלא מזיד: **אף חטאים שאינן בני קרבן.** יצא שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם ביניתים שהיא בת קרבן: **ומנין לשיש בה ידיעה בתחלה כו'.** ולא לשאין בה ידיעה בתחלה אע"פ שאף היא אינה בת קרבן: **לכל חטאתם.** הרואי לבא לכלל חטאתם יצאה שאין בה ידיעה בתחלה שאינה באה לכלל חטאת עוד לעולם: הכי גרסינן **חייבי חטאות במשמע** ולא גרסינן כל חייבי חטאות: **חייבי חטאות במשמע.** הרואי לבא לידי חטאת לכשתוודע לו ידיעה בסוף: **בר קרבן הוא.** כבר מפורש קרבן בפרשת שלא לך [במדבר טו]: **במזיד ולא אתרו ביה.** ואינו נהרג בלא התראה כדאמרי' בסנהדרין בפרק היו בודקין (דף מא.): **ולא אתיידע ליה.** סלקא דעתך אמינא לתלי ליה להגן מן היסורין עד שיוודע לו:

דאתי מקל וחומר משעיר המשתלח דמכפר על [ד] כמה עבירות ומרובה כפרתו אפ"ה אינו מכפר אבר קרבן כדדרשינן ביה חטא חטאים דומיא דפשעים וכ"ש אבר קטלא ואבר מלקות דלא מכפר כדמוכח התם דאמר חייבי מלקות שעבר עליהן יום הכפורים חייבין ופריך פשיטא מ"ש מחייבי חטאות ואשמות ודאין ומ"ת ונוקי כגון דאתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה וי"ל דהאי [ב] נמי נפקא לן מסיפא דברייתא דלא תלי ליה: **במזיד ולא אתרו ביה.** ואם תאמר והא לא אתיא לכלל חטאת וי"ל דהשתא דמוקי במזיד לא הוי חטאים אלא פשעים ובפשעים לא בעינן דאתיא לכלל חטאת דכולהו לאו בני חטאת נינהו אבל גבי שפיכות דמים קשיא דמוקי ליה בשוגג ולא אתיידע ליה והא לא אתי לכלל חטאת ואין לומר הואיל ואתי לכלל גלות אתי לכלל חטאת קרינא ביה דהא מוקי להו נמי בהנך דלאו בני גלות נינהו ויש לומר אף על גב דלא אתי לכלל חטאת אין לחוש כיון דתלי נמי אטומאת מקדש וקדשיו דאתי לכלל חטאת וכן משמע לקמן דפריך ויכפר פנימי אדידיה ואדחיצון ואע"ג דכפרת חיצון לא אתי לכלל חטאת ומ"ת והיאך אפשר לאוקמה במזיד והא לא משכחת ביה כפרת חיצון דהיינו אין בה ויש בה וי"ל דאין לחוש דמוקמא כפרת חיצון אטומאת מקדש וקדשיו גרידא ומ"ת והיכי מצי לאוקמה במזיד ולא אתרו ביה הלא בגדי כהונה מכפרין על אלו ג' עבירות [ה] אפוד על ע"ז כתונת על שפיכות דמים ומכנסים על גילוי עריות וי"ל דבעי למימר ששעיר הפנימי יכפר עמהם וזה בלא זה לא יועיל ואע"ג דלקמן פריך ויכפר פנימי אדידיה ואדחיצון ולא בעי למיפרך ויכפרו תרוייהו אחד דשתי קרבנות ודאי אין סברא שיבואו לכפר על דבר אחד אבל זה אפשר דבגדי כהונה יכפרו עם קרבן דבר אחד: **בשוגג ולא אתיידע ליה.** ואם תאמר והמקשה מה היה סבור דהא כי מוקמינן ליה בטומאת מקדש וקודש אייר נמי בשוגג ולא אתיידע ליה דהיכא דאתיידע ליה בר קרבן הוא ויש לומר דמטומאת מקדש וקדשיו אתי שפיר דאיכא לאוקמה במזיד ואפילו אתרו ביה דליכא [ו] כרת ומשום הכי פריך עפי אהנך ג' טומאות דאיכא למיפרך בין בשוגג בין במזיד אבל קשיא דאטומאת מקדש וקדשיו נמי איכא למיפרך אמזיד אי במזיד בר מלקות הוא דחייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן:

גילוי

וכתיב התם יהיה עוד טומאתו בו. מה להלן (קרבן) [טומאת מקדש] אף כאן קרבן בטומאת מקדש וקדשיו. אשר יטמא בה לרבות נבלת עוף טהור דלא מטמא במגע אלא בבית הבליעה: ת"ר וכפר על הקדש מטומאת בני ישראל. יש לי בענין זה להביא ג' טומאות. טומאת ע"ז וטומאת גלוי עריות וטומאת שפיכות דמים. טומאת ע"ז שנאמר למען טמא את מקדשי ולחלל את שם קדשי. בג"ע כתיב כו'. עד ומנין שעל שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף שעיר ויו"כ תולה. שנאמר לכל חטאתם חייבי חטאות במשמע. אוקמוה [טומאת ע"ז] יש לומר לך אם הוא במזיד ולא אתרו ביה דלאו בר קטלא הוא. או בשוגג ולא אתיידע ליה דלאו בר קרבן הוא שעיר זה תולה והוא הדין בטומאת גלוי עריות וטומאת שפיכות דמים כו'.

תורה אור השלם

1. כָּל הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא אֶת מִשְׁכַּן יְיָ טִמֵּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מֵי נִדָּה לֹא זֹרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טֻמְאָתוֹ בוֹ:
במדבר יט יג
2. אוֹ כִי יִגַּע בְּטֻמְאַת אָדָם לְכֹל טֻמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם:
ויקרא ה ג
3. וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם:
ויקרא טז טז
4. וְאֲנִי אֶתֵּן אֶת פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ כִּי מִזַּרְעוֹ נָתַן לְמֹלֶךְ לְמַעַן טַמֵּא אֶת מִקְדָּשִׁי וּלְחַלֵּל אֶת שֵׁם קָדְשִׁי:
ויקרא כ ג
5. וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמַרְתִּי לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מֵחֻקּוֹת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָהֶם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא יח ל
6. וְלֹא תְטַמֵּא אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ כִּי אֲנִי יְיָ שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: במדבר לה לד

הגהות הב"ח

(א) תוספות ד"ה מי וכו' דמכפר על עבירות ידועות ומנויה וכו' כדדרשינן ביה התם. נ"ב בפ' בתרא דכריתו:
(ב) באי"ד וי"ל דהאי מיהא נפקא:

מוסף רש"י

מה פשעים שאינם בני קרבן. דפשעים היינו מרדין, שמורד בגרנו, וכן הוא אומר (מ"ב ג) מלך מואב פשע בי (בריתות כה:).

(ג) [יומא מג. וש"נ], כריתות כה:, ג) [לחמי פרק יב], ד) [לשון הש"ס מגומגם ויש להגיה דאתמי במקום דמ"כ. רש"ן], ה) [זבחים פח:], ו) [נ"ל לאלא כרת],

(ה) [יומא מג. וש"נ], כריתות כה:, ג) [לחמי פרק יב], ד) [לשון הש"ס מגומגם ויש להגיה דאתמי במקום דמ"כ. רש"ן], ה) [זבחים פח:], ו) [נ"ל לאלא כרת],

אי נמי בהנך דלאו בני גלות. הרבה שנויין במסכת מכות (פ"ב) כגון שהרגו דרך עלייה או מי שיצאה אבן מתחת ידו והוציא הלה לאשו וקבלה: **מה חלק.** בטומאת מקדש משאר טומאות: **דמייתי עולה ויורד.** ושאר שגגת עבירה בקרבן קבוע: **דמייתי שעירה ולא כשבה.** ובשאר כריתות או כשבה או שעירה: **חלק להקל קאמרינן.** האי מה מצינו שחלק חילוק שהוא להקל מיבעי לן לאסכוחי דומיא דשעיר הפנימי דקולא הוא שיחיד מתכפר בקרבן לבור שלא חסר בו ממון משלו: **והאי חלוק להחמיר.** שאם לא ימצא שעירה אלא בדמים יקרים יביאנה בעל כרחו: **ואימא יולדת.** שאם עבר עליה יום הכפורים אוכלת בקדשים בלא קרבן: **ולא לגל עומאתם.** וקרבן יולדת אינו בא לכפרה אלא לטהרה מטומאתה לאכול בקדשים: **ולרבי שמעון דאמר כו'.** במסכת נדה בפרק המפלת (דף לא:): **יולדת חוטאת היא.** שכשכורעת לילד נשבעת שלא תזקק לבעלה: **ממקומו הוא מוכרע.** ואיהו לא צריך להך דרשה דחלק: **מה חלק דמייתי לפרים** לא גרסינן שאין זה להקל שהפרים אינן קריבין ולבד הקרבן הם באין ז' ימים לפני הקרבן והכי גרסינן אימא מצורע. וחלק דידיה לא מיצטריך לפרושה דהא פרש גבי קושיא דיולדת ומאי חילוק דמייתא בעולה ויורד והיא גופה איתא במצורע: **ז' דבריס.** מפרש במסכת ערכין בפרק יש בערכין. אלמא על חטאת אתי קרבן דליה: **הפס מגגעיה איכפר ליה.** בלעבר נגעו נתכפר לו העון: **ואימא נזיר טמא.** דכתיב (במדבר ו) וביום השמיני יביא שתי תורים: **ולא לגל עומאתם.** וכי מייתי נזיר קרבן למיחל עליה נזירות טהרה מייתי כדכתי' (שם) והזיר לה' את ימי נזרו והימים הראשונים יפלו ונזרת הכתוב הוא דלא חיילא נזירות עד דמייתי קרבן: דרבי אלעזר הקפר במסכת תענית (דף יא.): **חוטא הוא.** שגיער עצמו מן היין: **כי היכי דעביד לפני ולפנים.** דמפרש לעיל במנינא אחת למעלה וז' למט' מדם הפר וכן מדם השעיר ואתא האי וכפר על הקדש לאיתויי היכל שיעשה כמו כן על הפרוכת מבחוץ: **נייתי פר ושעיר אחריני קמ"ל.** וכפר מההוא גופיה והדר כתיב וכן יעשה לפרוסי מה היא כפרה שהכתוב מצוה עליו שיהא ככל אשר עשה לפנים: **מיניה משמע.** ואייתר ליה וכפר על הקדש לדרשה: ה"ג **מאי ניהו יש בה ידיעה כו'** ולא גרסינן טומאה במקדש מאי ניהו. והכי פירושא קתני מה פשעים שאינן בני קרבן אף חטאים ומאי ניהו טומאה דממעטינ מהאי קרא הניא דבא קרבן ואיזו זו שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף: **האי בר קרבן.** עולה ויורד הוא ולמה לי למימר דלא ניכפר האי שעיר עלה: **סמוך לשקיעת החמה.** ערב יום הכפורים ולא היה שהות להביא קרבנו: והשעיר אינו בא לכפר אלא על הטומאה ויש לומר כיון שעל ידי הטומאה בא לו שגיער עצמו מן היין פעם שניה כדאמר בנזיר (דף ג. ע"ב) ששנה בחטא קרינן ביה וכפר מטומאתו ודוקא לרבי אלעזר הקפר אבל לרבנן אפילו נטמא במזיד הקרבן אינו בא על החטא דהא אפילו נטמא באונס דלאו חוטא הוי לרבנן מביא קרבן ומאשר חטא על הנפש הוי לרבנן לשון חסרון כמו (מלכים א ח) והייתי אני ובני שלמה חטאים וכמו (שופטים כ) אל השערה ולא יחטיא ולכל חטאתם ליכא לפרושי הכא לשון חסרון הוה דהא דומיא דפשעים כתיב: **דאתידע** ליה סמוך לשקיעת החמה. ואם תאמר הא נמי גילף משעיר המשתלח בדדיליה נמי דרשינן חטאים דומיא דפשעים ויש לומר דלא דרשינן ביה דומיא דפשעים אלא לענין אם נודע לו מבעוד יום שראוי להביא קרבן אבל סמוך לשקיעת החמה לא חשיב בר קרבן להכי אייתר בשעיר הפנימי חטאים דומיא דפשעים דאפי' אתיידע ליה סמוך לשקיעה לא תלי: ומאי

גילוי עריות כו' אי במזיד בר קטלא הוא. ובהנך דליכא קטלא אלא כרת ליכא לאוקומה דהא איכא למיפרך בר מלקות הוא כדפריסית: **ואימא** יולדת. פירש הקונטרס יולדת שעבר עליה יום הכפורים תאכל בקדשים ואין צריכה להביא קרבן ואף על גב דאם כן לא אתי לכלל חטאת אין לחוש כיון דבטומאת מקדש וקדשיו אתי לכלל חטאת כדפריסית לעיל ולא מקרי נמי פעמים בשנה הואיל ואין זמנה קבוע אלא פעם אחת בשנה אבל קשה דהא בר קרבן הוא ואיך יכפר על בר קרבן וי"ל דהואיל וקרבן יולדת לא אתי לכפרה אלא להכשיר בקדשים אין זה בר קרבן אפילו לר' שמעון דאמר יולדת חוטאת היא מכל מקום עקרו אינו אלא להכשיר בקדשים אבל קשה מאי פריך דאי פריך שלא תצטרך להביא קרבן כלל הוה ליה לשנויי כדמשני גבי שעיר המשתלח בפרק בתרא דכריתות (דף כו.) דיולדת כי קמייתי קרבן לאשתרויי בקדשים ואנזיר נמי משני דלא מייתי אלא כדי למיחל עליה נזירות טהרה לכך נראה לרבינו תם דהכא מספק יולדת פריך כגון ספק אם נפל הפילה אם רוח הפילה ולא הוחזקה עוברה דאי הוחזקה בתר רובא אזלינא כדמוכח בפרק המפלת (נדה דף כט.) או לא הרגישה שהפילה דלאו בת קרבן היא ואע"ג דמייתא חטאת העוף על הספק כדאמרינן[ה] בסוף נדה (דף עב.) לא חשיב בר קרבן מידי דהוה אחייבי אשמות תלוין דלא חשיבי בני קרבן בפרק בתרא דכריתות (דף כה:) כיון דאין באין אלא על הספק ועוד דהא איכא עולת העוף שאין מביאין על הספק והשתא פריך הכא דיתלה לה השעיר עד לאחר יום"כ שתביא חטאת העוף וכן כל הני דבסמוך אבל בפרק בתרא דכריתות (דף כו.) פריך דלא תביא כלל דהשתא אתי שפיר דלא משני הכא כדמשני התם: **אמר** קרא לכל חטאתם. וא"ת קרבן יולדת נמי איקרי חטאת וי"ל דבעי שבא על חטאת דומיא דפשעים ולא מצי לשנויי אמר קרא וכפר דביולדת נמי כתיב וכפר והיינו שמכפרה ומטהרה לאכול בקדשים: **ואימא** מצורע. ומאי חלק וכו'. ואם תאמר והא מייתי נמי אשם וי"ל בחטאת שלו מייתא חלק להקל: **על** ז' דברים נגעים באין. תימה והא לא מייתי בעלמא קרבן אחנך עבירות אלא כשהוא מצורע והיכי תיסק אדעתין לאחטאה קמייתי דלאו לכפרה מייתי אלא לאשתרויי בקהל: **אימא** נזיר טמא. פירוש ולא ידע שנטמא ומאי חלק דמייתי תורין אע"ג דמייתי נמי אשם מכל מקום הקרבן שחייבו הכתוב לבד מאשם חלק להקל: **ולרבי אלעזר הקפר דאמר נזיר חוטא הוא כו'.** ואם תאמר והא לא איקרי חוטא אלא לפי שגיער עצמו מן היין וגראה לריב"ן דס"ד לאתרוייהו מייתי לכפרה ולאשתרויי בקהל ומשני דלאו לכפרה מייתי אלא לאשתרויי בקהל: **אימא** נזיר טמא. פירוש ולא ידע שנטמא ומאי חלק דמייתי תורין אע"ג דמייתי נמי אשם מכל מקום הקרבן שחייבו הכתוב לבד מאשם חלק להקל: **ולרבי אלעזר הקפר דאמר נזיר חוטא הוא כו'.** ואם תאמר והא לא איקרי חוטא אלא לפי שגיער עצמו מן היין

מאי היא חלוקת טומאת מקדש וקדשיו מכל חייבי קרבן דאינון בעולה ויורד. ואימא ע"ז דחלוקה טומאתה דהיא בשעירה. ודחינן אגן חלק להקל קאמרינן. וחלוקה דטומאת ע"ז להחמיר עליה היא. מפורשת בספרי. ואימא יולדת ואליבא דר' שמעון דאמר יולדת חוטאת היא. כי בשעה שכורעת לילד נשבעת שלא תזקק לבעלה. ודחינן ר' שמעון לטעמיה דאמר ממקומו הוא מוכרע. ואימא טומאת מצורע שהוא חוטא. דאמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן על שבעה דברים נגעים באים. על לשון הרע. ועל שפיכות דמים. ועל שבועת שוא. ועל גילוי עריות. ועל גסות הרוח. [ועל הגזל]. ועל צרות העין. על לשון הרע שנאמר מלשני בסתר רעהו אותו אצמית. ואין צמיתות אלא צרעת דמתרגם לצמיתות לחלוטין. ואמרינן מצורע מוחלט. זו השמועה מפורשת בסוף כריתות. ואמר שאני נגעים דהתם כפר ליה נגעיה. ואימא נזיר וכו' אלעזר הקפר דאמר במסכת תענית כי כל נזיר חוטא הוא. ושנינן סבר לה כר'

גילוי עריות נמי היכי דמי אי במזיד בר קטלא הוא אי בשוגג בר קרבן הוא במזיד ולא אתרו ביה בשוגג ולא אתידע ליה שפיכות דמים נמי ה"ד אי במזיד בר קטלא הוא אי בשוגג בר גלות הוא במזיד ולא אתרו ביה בשוגג ולא אתידע ליה אי נמי בהנך דלאו בני גלות נינהו אמר מר יכול על שלש טומאות הללו יהא שעיר מכפר ת"ל [1]מטומאות ולא כל טומאות מה מצינו שחלק הכתוב מכלל כל הטומאות בטומאת מקדש וקדשיו אף כאן בטומאת מקדש וקדשיו דברי רבי יהודה מאי חלק דמייתי בעולה ויורד אימא ע"ז ומאי חלק (סימן ע"ז יולדת מצורע נזיר (וכו')) דמייתי שעירה ולא כשבה אמר רב כהנא אנן חלק להקל קאמרינן והאי חלק להחמיר הוא (ה) אימא יולדת דחלק דמייתא עולה ויורד אמר רב הושעיא [1]לכל חטאתם ולא לכל טומאתם ולר' שמעון בן יוחאי דאמר יולדת נמי חוטאת היא מאי איכא למימר רבי שמעון לטעמיה דאמר ממקומו הוא מוכרע (ו) אימא מצורע (ז) אמר רב הושעיא לכל חטאתם ולא לכל טומאתם ולר' שמואל בר נחמני [2]דאמר על שבעה דברים נגעים באין מאי איכא למימר התם נגעיה דאכפר ליה וקרבן לאישתרויי [3]בקהל ואימא נזיר טמא דחלק דמייתי תורים ובני יונה אמר רב הושעיא לכל חטאתם ולא לכל טומאתם ולר' אלעזר הקפר [7]דאמר נזיר נמי חוטא הוא מאי איכא למימר סבר לה כר' שמעון דאמר ממקומו הוא מוכרע אמר מר ר' שמעון אומר ממקומו הוא מוכרע הרי הוא אומר [1]וכפר על הקדש מטומאות מטומאתו של קודש כו' שפיר קאמר רבי שמעון ורבי יהודה אמר לך ההוא מיבעי ליה כי היכי דעביד לפני ולפנים הכי נעביד בהיכל ורבי שמעון ההוא [1]מוכן יעשה נפקא ורבי יהודה אי מההיא הוה אמינא ניתי פר ושעיר אחריני ונעביד קמ"ל ור' שמעון וכן יעשה לאהל מועד מיניה משמע אמר מר יכול על כל טומאות שבקודש יהא שעיר זה מכפר ת"ל מפשעיהם לכל חטאתם וגו' מאי ניהו יש בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף האי בר קרבן הוא לא צריכא דאתידע ליה סמוך לשקיעת החמה ס"ד אמינא אדמייתי

ניתלי

ניתלי

תורה אור השלם

1. וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְּאֹתָם:

ויקרא טז טז

הגהות הב"ח

(ה) גמ' הוא ואימא יולדת: (ו) שם מוכרע ואימא מצורע:

מוסף רש"י

נגעיה דאכפר ליה. יסורים ובשם של נגע כפרו לו על אותו חטא (סוטה טו.). לאישתרויי (בקהל) בקדשים. שם טומאות שהצריכן הכתוב כפרה לטהרתן, זב וחבר ויולדת ומצורע ונזיר שנטמא (שם).

[ה] [כריתות כו.], [ו] ערכין טז. ע"ש [סוטה טו. ע"ש כריתות כו. ע"ש], [ז] [בסוטה טו. וכריתות כו. איתא לאישתרויי בקדשים אבל מצא בקהל דהכא בגמרא וכן בתוס' דהכא ד"ה על' ז' דברים וכו' אין לו מובן. שוב מצאתי בס' ב"ש שכתב בסוגיא דכריתות מפי עצמו ומפי עדות דע"ל הכא כמו דאיתא בכריתות ומצא בקהל דהכא טעות הוא עכ"ל ואולם מידוש דתוס' דהכא ד"ה על ז' דברים וכו' ונראה לריב"ן וכו' הזכירו ונקטו בלשונם לאשתרויי בקהל שני פעמים ובאין שפק דצריכין תיקון וע"ל גם בתוס' על נכון לאשתרויי בקדשים], [ד] מיר יט. כב. תענית יא. ב"ק לא: נדרים י., [ט] [בתמורה לד. ובמיר כטו.],

1. וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם:
ויקרא טז טז

2. וְכִפֶּר אַהֲרֹן עַל קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מִדַּם חַטַּאת הַכִּפֻּרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יְכַפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לַיְיָ:
שמות ל י

רבינו חננאל

שמעון דאמר ממקומו הוא מוכרע. ודייק האי תנא מדלא כתיב על חטאתם אלא לכל חטאתם להגך דאתו לכלל חטאת. ומאן נינהו מי שיש בו ידיעה בתחלה ואין בו ידיעה בסוף עדיין דלכי מיתידע ליה בעי לאיתויי קרבן. ומאחר שאינו מכפר למה תולה. אמר רבא להגן עליו מן היסורים. אבל אם מת מיתה ממרקת עונו: **מתני'** אין בה ידיעה בתחלה אבל יש בה ידיעה בסוף כו':

ומאי נינהו אין בה ויש בה. ולא בעי למימר אין בה ואין בה ומי משום דהא שעירי הרגלים ושעירי ראש חדשים מכפריס ס"ד נפיק מיפך כתיב התם לה' חטאת שאין מכיר בו אלא ה' ואפי' לר' שמעון דלא דרים לה' לא ה"מ למינקט מאי נינהו אין בה ואין בה משום היקשא דמתניתין על מה שזה מכפר זה מכפר:

ונכפר כפרה גמורה. וא"ת ומי עדיף משעיר המשתלח דאינו אלא תולה כדאמר בפרק בתרא דכריתות (דף כה.) דחייבי חטאות ואשמות ודאין חייבים להביא אחר יוה"כ וי"ל דהכא ממשמעות דקרא קא פריך דוכפר לכל חטאתם משמע שמכפר לגמרי כל החטא אבל גבי שעיר המשתלח לא כתיב לכל חטאתם אלא גבי וידוי ולא גבי כפרה:

מאי לכל חטאתם דאתי לכלל חטאת. תימה דפריך בפרק בתרא דכריתות (דף כו.) גבי שעיר המשתלח אימא כי מתיידע אחר יוה"כ נמי לא מייתי חטאת ואמאי הא בדידיה נמי כתיב לכל חטאתם וי"ל דהתם נמי כיון שנודע לו קודם יוה"כ שהיה בספק והיה לו להביא אשם תלוי אלא שעיר המשתלח מכפר אפי' כשנודע לו אחר יוה"כ ידיעה ודאית לא יצטרך להביא חטאת דשפיר מיקרי אתי לכלל חטאת הואיל ואתא לכלל אשם אבל פשיטא היכא דלא נודע לו כלל אפי' ידיעת ספק קודם יוה"כ שיביא חטאת כשיודע לו מדרשה (ב) דכל חטאתם כדדרים הכא אי נמי גבי שעיר המשתלח ליתן למידרש דוקא הגך דאתו לכלל חטאת שהרי מכפר על כמה עבירות שאינן כלל בני קרבן על עשה ועל לא תעשה ושאר עבירות אי נמי שעיר המשתלח עדיף שתולה כי אתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה כדפרישית:

ג) **מה** פנימי אין מכפר אלא על דבר שיש לו ידיעה אף חיצון וכו'. ואם תאמר התינח לר' שמעון דלא דרים חטא שאין מכיר בו אלא ה' דאיצטריך היקשא דלא מכפר חיצון (ג) ארגליס אלא לר' יהודה אמאי איצטריך היקשא הא ע"כ חיצון מכפר אאין בה ויש בה דבמאי מוקמת ליה דליכא למיפרך דנפיך מיפך חיצון ארגליס דהא כתיב לה' חטאת שאין מכיר בה אלא ה' ואין לומר דאיצטריך היקשא דלא מכפר אשאר עבירות אלא בטומאת מקדש וקדשיו דמלשון מתניתין משמע דאיצטריך אאין בה ויש בה וי"ל דאי לאו היקשא הוה מוקמינן כפרת חיצון באין בה ואין בה דטומאת מקדש וקדשיו וכפרת ר"ח וארגליס באין בה ואין בה בשאר עבירות ולא הוי דרשינן הואיל וזה בא בזמן קבוע (ד) מה זה אין מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו כו' כדדרים תנא דבי ר' ישמעאל אלא הוי דרשינן מה זה מכפר אאין בה ואין בה אף זה כו' אבל השתא דאיכא היקשא דחיצון מפנימי על כרחך דרשינן כדדרים תנא דבי ר' ישמעאל:

ניכפר פנימי אדידיה ואדחיצון. אע"ג דלא אתי לכלל חטאת אין לחוש כדפרישית לעיל:

ונפקא מינה היכא דלא עבד חיצון. ואם תאמר א"כ חיצון למה בא בכלל וי"ל משום טומאה שאירעה בין זה לזה: **כפרה** אחת מכפר ואין מכפר שתי כפרות. ואם תאמר אמאי לא משני דאי מכפר נמי אדחיצון אם כן תהיה כפרה זו פעמים בשנה וי"ל דאין לחוש כיון דעיקר כפרתו הכתובה בו דהיינו יש בה ואין בה לא תהא אלא פעם אחת בשנה ואם תאמר תיפוק ליה מדאיתקש חיצון לפנימי דבעינן שלא תהא כפרת חיצון אלא פעם אחת בשנה תדע מדקאמר בסמוך גבי חיצון האי שעירי רגלים ושעירי ר"ח מכפרין פירוש ואם כן הוא פעמים בשנה וכן לקמן פריך והא כי כתיב אחת בשעיר הפנימי כתיב ומשני מדאתקש חיצון לפנימי ובסמוך נמי דפריך וניכפר חיצון אדידיה ואדפנימי ליתני דאין חיצון מכפר ג' כפרות מדאיתקש וי"ל דכיון דלא כתיב אחת בגופיה דחיצון אלא דיליף בהיקשא אית לן למעוטי שלא יכפר פנימי אדחיצון וחיצון אדפנימי ואדרבה מכח היקשא אית לן לומר על מה שזה מכפר זה מכפר ומכח דאיתקוש להדדי הוא דפריך אבל חיצון ור"ח וארגליס דלא איתקוש להדדי פריך בסמוך שפיר הא שעירי רגלים ושעירי ר"ח מכפריס דלענין כפרת אחריס הוי כאילו כתיב אחת בשנה בגוף דחיצון: **וניכפר** חיצון אדידי' **ואמאי דעביד פנימי.** ואם תאמר המקשה דלא ידע הך דרשה אחת בשנה אמאי לא פריך דליכפרו או ליתלו תרוייהו אפנימי ותו לא וי"ל דאהך קושיא ודאי ידע שיתרץ לו אחת בשנה הואיל וחיצון אינו מכפר כפרה אחרת אלא זו אבל אפירכא דפריך וניכפר חיצון אדידיה ואדפנימי לא מיסתבר ליה למקשה דנימעוט מאחת בשנה כיון דעיקר כפרתו לא הוי דפנימי אי נמי י"ל דסברא הוא שלא יבאו שניהם על דבר אחד ולא יועיל זה בלא זה וזה אין סברא לומר שיועיל ולא בא חיצון אלא משום טומאה שאירעה בין זה לזה והשתא אתי שפיר דקאמר לעיל ונפקא מינה היכא דלא עביד חיצון ולא קאמר נפקא מינה להגן ביני ובינו דהיכא דעביד חיצון אמ"כ לא יכפר פנימי אדחיצון כדי שלא יבא חיצון לטומאה שאירעה בין זה לזה בלבד וא"ת ונימא דלעולם אתו תרוייהו אדפנימי לחוד והוי פנימי לתלות וחיצון לכפרה וי"ל דאי חיצון מכפר לגמרי אם כן לא אתי לכלל חטאת והיאך יתלה על זה פנימי: **לטומאה** שאירעה בין זה לזה. הכא לא קאמר ונפקא מינה להיכא דלא עבד פנימי דקאמר לעיל דפנימי קרב קודם חיצון ט ואי ליכא אלא חד יעשו פנימי ולא חיצון:

כפרה זו **לא תהא כו'.** פ"ה דלאו היינו קרא דלעיל וגרסה דסברתו דלא מצינו למדרש הך דרשה מקרא קמא אע"ג דכתיב ביה נמי אחת בשנה משום דלא סגי דליכתוב אחת בלא שנה ולא מצינו למידרש מיניה אלא דרשה קמייתא דאין מכפר שתי כפרות י) (ורש"י) [ור"י] מפרש דהא דרשה נמי שמעינן מקרא קמא מדלא כתיב אחת בעשור וכתיב בשנה וקרא אחרינא אינו דרשה:

אלא

ניתלי ליה קמ"ל אמר מר מנין (ו) שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף ששעיר זה תולה מנין מאי קא קשיא ליה הכי קא קשיא ליה השתא דאמרת חטאים דומיא דפשעים מה פשעים דלאו בני קרבן אף חטאים נמי דלאו בני קרבן אימא מה פשעים דלאו בני קרבן לעולם אף חטאים דלאו בני קרבן לעולם ומאי נינהו אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף אבל יש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף כיון דכי מתידע ליה בר קרבן הוא אימא לא ליתלי וכי תימא אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בחוץ ויוה"כ מכפר ס"ד אמינא ניפוך מיפך אמר קרא [1]לכל חטאתם מכלל דבני חטאות נינהו ונתכפר כפרה גמורה אי כתיב מחטאתם כדקא אמרת השתא דכתיב לכל חטאתם להנך דאתו לכלל חטאת וכי מאחר שאינו מכפר למה תולה אמר ר' זירא לומר שאם מת מת בלא עון א"ל רבא אם מת מיתה ממרקת אלא אמר רבא להגן עליו מן היסורין: אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בחוץ ויוה"כ מכפר כו': מכדי איתקוש איתקוש להדדי ונכפר פנימי אדידיה ואדחיצון ונפקא מינה להיכא דלא עבד חיצון אמר קרא [2]אחת (ז)כפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות וניכפר חיצון אדידיה ואמאי דעביד פנימי נפקא מינה לטומאה דאירעה בין זה לזה אמר קרא [2]אחת בשנה (ח)כפרה זו לא תהא אלא

ניתלי ליה. מן היסורים: **מאי קשיא ליה.** דאמר ומנין שעל זה מכפר הא יליף לה דעל שאינה בא קרבן מכפר וזו אינה בא קרבן ואתיא ליה מחטאים דומיא דפשעים: **ניפוך מיפך.** זה יכפר על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף דלא אתי לכלל קרבן והחיצון יתלה על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף ולהכי איצטריך לכל חטאתם: **לכל חטאתם.** ולא כתיב מפשעיהם וחטאתם לומר עכשיו הוא בפשע שאינו בר קרבן ויתלה עליו עד שיבא לכלל חטאת: **שאם מת.** קודם שיוודע לו: **מיתה ממרקת.** דהכי אמרינן בפרק בתרא דיומא (פו.) שמיתה ממרקת כל העונות שעשה תשובה עליהן ואין התשובה גומרת כפרתן ולא יום הכפורים גומר כפרתן כגון עבירות חמורות: **וניכפר פנימי אדידיה.** לתלות על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף: **ואדחיצון.** על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף: ה"ג **ונפקא מינה להיכא דלא עבד חיצון.** אם לא היה להם שעיירים בכל הצורך: **אמר קרא אחת.** וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה ובמזבח הפנימי כתיב שמכפר עליו מדם הפר ושעיר פר להכהנים ושעיר לעם. והכא קרא יתירא הוא דלמאי איצטריך אי לאוריי לך שדם חטאת הכפורים מכפר עליו בהדיא כתיב באחרי מות (ג) ואלא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו וגו' אלא לדרשה אתא וקאמר אחת דאין כאן אלא כפרה אחת: **אמר קרא אחת בשנה.** תרי זימני כתיבי אחת בשנה וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה מדם חטאת הכפורים אחת בשנה יכפר בריש דקרא סמך אחת לוכפר על קרנותיו ודרשינן מיניה וכפר אחת שאין כאן אלא כפרה אחת (ד) לימד שאינו מכפר כפרה אחרת ובסיפא דקרא סמך יכפר לבשנה דכתיב אחת בשנה יכפר

לומר שאין אחד מכל קרבנות השנה מכפר כפרה זו אלא זה בלבד: (ד) **ורבי ישמעאל דאמר וכו'.** בשילהי ידיעות הטומאה (לקמן דף יט:) מוקמינן דלא בעי רבי ישמעאל ידיעה בתחלה בקרבן עולה ויורד: כפרתן

מסורת הש"ס

(ו) [לקמן י:], (ז) [ויקרא מז], (ח) [ולימד. רש"ל], (ד) [שייך לדף ט.], (ט) [שייך למשנה דלעיל ב.], (י) [ותולי ל"ל ור"ש והיינו רבינו שמואל אל רבינו שמשון],

הגהות הב"ח

(א) גמ' מנין ליש בה: (ב) תוס' ד"ה מאי וכו' מדרשא דלכל חטאתם: (ג) שם ד"ה מה וכו' חיצון אדרגלים: (ד) **בא"ד** קבוע וזה בא בזמן קבוע מה זה:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה לטומאה וכו' ואי ליבא אלא חד יעשו פנימי ולא חיצון. תמוה דא"א לעשות פנימי בלא הגללה. אמ"כ דאיתי בספר מענין החכמה לבעל עלי אלמוגיס שעמד בזה:

כפרתן שוה. ונפקא מינה לטומאה שאירעה בין זה לזה: **אלא למאי הלכתא איתקש.** הואיל דלאו לידיעה איתקוש כדתנן במתני' [ב.]: **אינו מכפר בשאר עבירות.** אלא בטומאת מקדש וקדשיו כדדרשינן לעיל [ז:]: **מאי טעמא דרבי יהודה.** דאמר כל האחריס מכפרין על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף חוץ משל יוה"כ: **לחטאת לה'.** בשל ראש חדש כתיב: **הביאו כפרה.** להפיס דעתה של לבנה: **ר"כ.** דלכדר"ש כן לקיש לחודיה הוא דאתא: **וכפר נמי אשאר עבירות.** כל חטא אלא נודע דהא קרא סתמא כתיב: **וזה בא בזמן קבוע.** שעיר יוה"כ דחילון: **מה זה אינו מכפר כו'.** דהא איתקש לפנימי: **הא נמי דתנא דבי רבי ישמעאל.** הואיל וזה בא כו' וילף להו מי מדראש חדש: **מרובה כפרתו.** של יוה"כ שהוא מכפר על כל עבירות תאמר ברגלים ואע"ג דכתיב בהו לכפר [ט] אימא לא מכפרי אמידי דעון כרת: התם

אלא אחת בשנה: ולר' ישמעאל דאמר אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף בר קרבן הוא שעיר הנעשה בחוץ אמאי מכפר על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף האי שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרין סבר לה כר"מ דאמר [6] כל השעירים כפרתן שוה על טומאת מקדש וקדשיו אלא למאי הלכתא איתקש חיצון לפנימי מה פנימי אינו מכפר בשאר עבירות אף חיצון אינו מכפר בשאר עבירות: על שאין בה ידיעה בתחלה ולא בסוף שעירי רגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרין דברי ר' יהודה: א"ר יהודה אמר שמואל מ"ט דר' יהודה אמר קרא [1] ושעיר עזים אחד לחטאת לה' חטא שאין מכיר בו אלא ה' יהא שעיר זה מכפר והאי מיבעי ליה לכדר"ל [3] דאמר ר"ל מה נשתנה שעיר של ר"ח שנאמר בו לה' אמר הקב"ה שעיר זה יהא כפרה [4] על [7] שמיעטתי את הירח א"כ לימא קרא על ה' מאי לה' לכדאמרן ואימא כוליה להכי הוא דאתא א"כ נימא קרא חטאת ה' מאי לה' שמעת מינה תרתי ונכפר נמי אפי' בשאר עבירות תנא דבי ר' ישמעאל הואיל וזה בא בזמן קבוע וזה בא בזמן קבוע מה זה אינו מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו אף זה אינו מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו אשכחן שעירי ראשי חדשים שעירי הרגלים מנלן וכי תימא הא נמי כדתנא דבי ר' ישמעאל איכא למיפרך אי מדראש חדש שכן תדיר אי מדיום הכפורים שכן מרובה כפרתו וכי תימא הא

אלא פעם אחת בשנה. אע"ג דכי מתיידע ליה אחר יוה"כ מביא חטאת מ"מ כפרה זו של תלויה אינה אלא פעם אחת א"נ לא מיקרי פעמים בשנה אלא כשזמנן קבוע: ולרבי ישמעאל דאמר לא בעי ידיעה בתחלה כו' ופשיטא ליה להש"ס דלא בעי אפי' ידיעת בית רבו לפי המסקנא דמוקי (לעיל דף ה.) מתני' כרבי דלא מסתבר ליה שיסבור שוס תנא דידיעת בית רבו שמה ידיעה אלא רבי: **חיצון אמאי מכפר.** וליכא למימר שיתלה על שיש בה ויש בה היכא דאתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה דהאי בר קרבן הוא אע"ג דגבי שעיר הפנימי אי לאו קרא דחטאים דומיא דפשעים ה"א דתולה מ"מ הואיל וגלי לך קרא התם דלא מכפר אמידי דבר קרבן סברא הוא דכולהו נמי לא מכפרי והשתא אתי שפיר הא דקאמר לקמן אמילתיה דר"ש אשעירי רגלים ע"כ אין מכפרים אלא אאין בה ואין בה ולא מוקמה אש בה ויש בה ואתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה אבל אין נראה לומר דהא דלא קאמר הכא דמכפר אש בה ויש בה ואתיידע ליה סמוך לשקיעת החמה משום דחילון איתקש לפנימי וכסמוך דקאמר אלא למאי הלכתא איתקש להדדי המ"ל דאיתקש להכי אלא דבלאו הכי משני שפיר דלקמן אמלתיה דר"ש גבי שעירי רגלים לא יתייסד בכך: **על** שאין בה ידיעה **לא** בתחלה **ולא** בסוף. וא"ת ורבי ישמעאל נפיק וימא דפנימי מכפר אאין בה ואין בה ושעיר החיצון אש בה ואין בה דהא אין בה ואין בה אתי לכלל חטאת לרבי ישמעאל וי"ל דמ"מ טפי אתי לכלל חטאת יש בה ואין בה דבר שיש בה ידיעה מעיקרו בקל יכול ליזכר מדבר שלא היתה לו ידיעה מעולם ולפי המסקנא דרבי ישמעאל סבר לה כר"מ דכל השעירים כפרתן שוה אתי שפיר דלא מ"ל נפיק מיפך דהא בר"ח כתיב לה' שאין מכיר בו אלא ה' וא"ת לרבי ישמעאל למאי איצטריך לכל חטאתם וי"ל כי היכי דלא נימא דנכפר כפרה גמורה: **סבר** לה כר"מ. דאלו דוקא כר"מ דר"מ בעי ידיעה בתחלה דקתני לקמן דכולהו מכפרין על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף ואילו לר' ישמעאל האי בר קרבן הוא: **מאי** טעמא דר' יהודה. וא"ת מאי קבעי הא ע"כ ליכא לאוקומה לכפרה דרגלים ודר"ח אלא באין בה ואין בה דאיש בה ידיעה בתחלה או בסוף פנימי וחילון מכפרין וי"ל דבעי מאי טעמא דמכפרי אטומאת מקדש וקדשיו אימא בשאר עבירות אי משום בנין אב דתני דבי ר' ישמעאל הא איכא למיפרך כדפריך בסמוך מה ליוה"כ שכן מרובה כפרתו ומשני לחטאת לה' חטאת שאין מכיר אלא ה' וכיון דמכפר אאין בה ואין בה לא שייך למיפרך מה ליוה"כ כו' דגילוי מילתא בעלמא הוא לחטאת דקרא היינו טומאת מקדש וקדשיו כדאמר בסמוך: **שעיר** זה יהא כפרה עלי. פירש בערוך שעיר זה כפרה לישראל ועלי לקבוע זמן כפרה זו וקבעתי בר"ח להפיס דעתה של ירח: **הואיל** וזה **בא** בזמן קבוע. פ"ה שעיר חילון וכן ג"ל דאי מפנימי גמר בסמוך דפריך מה ליוה"כ שכן מרובה כפרתו ה"ל למיפרך שכן נכנס דמה לפני ולפנים ועוד אדיליף מפנימי לילף משעיר המשתלח דמכפר אשאר עבירות אע"ג דשעיר המשתלח אין קרבן פנימי נמי לאו קרבן גמור הוא דנשרף חוץ למחנה ואית לן למילף טפי משעיר המשתלח דהוי חוץ מחוץ אבל השתא דגמר מחילון ניחא טפי דדמו אהדדי טפי משעיר המשתלח וניחא נמי דאיצטריך לעיל היקישא דחילון מכפר מפנימי דאין ללמוד מפנימי מבנין אב דחוץ מפנים לא ילפינן וא"ת אי מחילון גמר תפשוט מהכא דדבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בבנין אב דחילון גופיה לא ידעינן דמכפר אטומאת מקדש וקדשיו אלא משום דהוקש לפנימי ובעיא היא בפ' איזהו מקומן (זבחים דף נ.) וי"ל דהאי לא חשיב בנין אב אלא גילוי מילתא בעלמא כדמוכח בסמוך והשתא נמי א"ש דקאמר ואיתקוש שעירי רגלים לשל ר"ח אע"ג דשל ר"ח לא ידעינן אלא בבנין אב דחילון וחילון מהיקשא דפנים ובקונטרס פירש בסמוך דדבר הלמד בבנין אב חוזר ומלמד בהיקש וילפינן שעירי רגלים מר"ח אע"ג דר"ח לא ידעינן אלא בבנין אב מיוה"כ וא"א לומר כך דהא בעיא היא בפרק איזהו מקומן (שם דף נא.) אי דבר הלמד בבנין אב חוזר ומלמד בהיקש אי לא ועוד דהכא גרע מדבר הלמד בהיקש דאינו חוזר ומלמד בהיקש כדפ"ה גופיה בסמוך דהכא שעירי ראשי חדשים גמרינן משעיר החילון דגמר בהיקש מפנימי[1]:

אף זה אינו **מכפר כו'.** ואין להקשות וילף מהאי בנין אב דליכפר נמי ר"ח אכפרה דחילון דהא איתקש חילון לפנימי אלא תהא כפרתו פעמים בשנה ועוד לענין זה איכא למיפרך מה ליוה"כ שכן מרובה כפרתו דהשתא ליכא למימר גילוי מילתא הוא דקרא דר"ח לא משמע אלא אאין בה ואין בה: **שעירי** רגלים מנ"ל. הכא אין לפרש מנין דלא מכפרי נמי אשאר עבירות כדבעי לעיל אדר"ח דא"כ מאי פריך בסמוך שכן תדיר שכן מרובה כפרתו אדרבה כ"ש דנילף מהתם דאע"ג דחמירי לא מכפרי נמי אשאר עבירות אלא יש לפרש מנלן דמכפרי אטומאת מקדש וקדשיו דאיכא כרת אימא דלא מכפר אלא בשאר עבירות דליכא כרת כיון דאין כפרתו מפורשת ולא דמי לדר"ח שמפורשת דחטא שאין מכיר בו משמע כל חטאים שאינם ידועים כדפירש הקונטרס בסמוך ולהכי בעי מנלן דלא מכפרי נמי אשאר עבירות ולהכי נמי חשיב לה בסמוך גילוי מילתא בעלמא: **שכן** מרובה **כפרתו.** פ"ה מרובה כפרה של יום והדין עמו דאין לפרש שמכפר על טומאת מקדש וקדשיו דאית בהן כרת דהא היא גופה בעינן למילף וא"ת והיכי בעי למילף מדיוה"כ והא דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בבנין אב ומה צריך פירכא דשכן כפרה מרובה וי"ל דאיצטריך האי פירכא דלא נילף מדר"ח דאי פרכת מה לדר"ח שכן תדיר נימא יוה"כ יוכיח אבל השתא דאיכא פירכא ליכא למימר תוכיח וא"ת ונילף במה הלך מתרוייהו וי"ל דאיכא למיפרך שכן מרובה כפרתו דר"ח הואיל ותדיר חשיב קלת מרובה כפרה:

ה) [לעיל ב:], ג) חולין ס:, ג) זהו סוד מסורות הקבלה ואין להבינו כמשמעו ח"ו כי כל כבודה בת מלך פנימה, ד) [בס"ד: עלין], ה) [במדבר כח], ו) [וע"ע תוספות זבחים נ. ד"ה לא איכתוב],

תורה אור השלם

1. וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לַחַטָּאת לַיְיָ עַל עֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ:

במדבר כח טו

מוסף רש"י

כל השעירים. כל שעירי מוספין, בין שעיר הנעשה בחוץ דיום הכפורים, בין של רגלים בין של ראשי חדשים, כפרתן שוה. מלון מכפרים על כל, בין על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף, בין על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף, בין על טהור שאכל את הטמא, ונפקא מינה לטומאה שאירעה בין זה לזה, אבל שעיר הנעשה בפנים לא נחלקו עליו שאינו מכפר עם אלו ולא אלו תולין את תליתו כשיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף כדאמר בגמ' (לעיל ב:). **חטא שאין מכיר בו אלא ה' יהא שעיר זה מכפר.** ושאר השעירים למדים ממנו (במדבר כח טו). **שנאמר בו לה'.** בכולהו רגלים כתיב ושעיר חטאת אחד ולא כתיב בהו לה' (חולין ס:).

אסיקנא דשני השעירים הנעשה בחוץ והנעשה בפנים אינן מכפרים בשאר עבירות. אלא בטומאת מקדש וקדשיו בלבד: **מתני'** על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף כו'. מאי טעמא דכתיב ושעיר עזים אחד לחטאת לה'. חטא שאין מכיר בו אלא ה'. שעיר זה מכפר. ו) ואחריתי יהא כפרה לפני שמיעטתי את הירח. ואקשי' [ויכפר] שעיר ר"ח אשאר עבירות. ודחינן תנא דבי ר' ישמעאל הואיל וזה בא בזמן קבוע ושעיר יום כפורים בא בזמן קבוע. מה שעיר יום הכפורים אין מכפר אלא בטומאת מקדש וקדשיו. אף זה כן.

ו) גולי ל"ל ואמרינן מו.

הא גמרינן ר"ח מיוה"כ ולא פרכינן. הכא לא גרסינן שכן מרובה כפרה דר"מ מיוה"כ קולא בעינן למילף שלא יכפרו נמי בשאר עבירות ולא שייכא האי פירכא דאומרא אלא גרסינן ולא פרכינן ותו לא הויינו פירכא שכן אינו תדיר: **כדאמר** רב **חמא שעיר ושעיר כו'**. תימה ועגלת דלא כתיב ביה ושעיר מנ"ל אי בבנין אב דשאר רגלים תפשוט מהכא [1] דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בבנין אב ועוד דאי בבנין אב אתי למילף בקמא דבתר ר"ח נכתוב ושעיר ואינך ניתי בבנין אב ושמא יש לפרש דלא דייק הכא אלא בהוא שעיר דכתיב בתר ר"ח ואינך ושעיר לשון דרשה וממילא אתו שאר רגלים דכיון דגלי בחד הוו אחריני למד סתום מן המפורש ואפילו בנין אב לא צריך ולקמן דפריך מעגלת ויוה"כ עיקר קושייתו מיוה"כ ופריך דוקא לר"מ משום דאמר כל השעירים כפרתן שוה ואפילו ביוה"כ ור"ת פי' דה"ג סמיך אהיקשא דרבי יונה כדמסיק לקמן ולא נקט אלא תחלת סוגיא דלקמן [2] דהוי כמו וכו' ואע"ג דר' יהודה אית ליה היקשא דבמועדיכם וכר"מ מ"מ לא מסתבר ליה לרבי יהודה לומר שיהו כל השעירים כפרתן שוה כמו שאומר ר"מ משום דעדיפא ליה היקשא דחילון לפנימי ואית לן למימר דאין מכפר ב' כפרות וגם שלא תהא כפרתו פעמים בשנה ור' מאיר עדיפא היקשא דמועדות:

אבל חטא שפופו ליודע כמי שיש בה ידיעה לבסוף דמי. וא"ת ולפ"ז אמאי הולרך לשנויי לעיל דר' ישמעאל סבר לה כר"מ נימא דחילון מכפר אאין בה ואין בה שפופו ליודע דאהאי לא מכפר רגלים ור"מ דכיון שפופו ליודע לא קרינן ביה חטא שאינו מכיר בו אלא ה' ויש לומר כיון דהאמת דלר' יהודה חטא שפופו ליודע מכפריס רגלים ור"מ לא מסתבר ליה להש"ס שיחלוק

עליה רבי ישמעאל בדבר זה:

אי מה להלן עולין כו' ונפקא מינה היכא דנשבר הציץ כו' וציץ נפקא מינה לטומאה שאירעה בין זה לזה. ואם תאמר אמאי לא משני כדמשני בסמוך דאין אחר נושא אותו עון וי"ל דליכ לא מקרי אחר לגבי ר"מ כיון דעולין לא כתב בר"מ אלא דיליף מציץ אבל אעון העבה דכתיב בר"מ משני שפיר בסמוך דאין אחר נושא אותו עון ומהר"ר שמואל מפרש מה להלן עולין כלומר דליכ מכפר אקרבן עד שיהא מרוצה ור"מ מכפר על עון המקריב שהקריבו בטומאה והשתא אין אנו צריכין לנפקותא דנשבר הציץ ומשני עון העבה כתיב פי' עון דלא שייך אלא בעבה ועולין שייך אף בקרבן אי נמי עון העבה ולא עון הכהן: **וניכפר** ר"ח אדידיה ואדציץ. פירוש קרבן שקרב בטומאה בשעה שקרב ר"מ דקרבנות שקרבו בטומאה קודם ר"מ אין סברא שיכפר להיאך יכפר למפרע מה שכבר קרב בטומאה: **וניכפר** ציץ אדידיה ואדר"ח. וא"ת ואמאי לא משני דעון אחד הוא נושא ולא ב' עונות וי"ל דגבי ציץ כתיב עון הקדשים וטומאת בשר ועולין הוו תרוייהו עון הקדשים ועוד עון הקדשים משמע שפיר ב' עונות דקדשים משמע קדשים הרבה: **אמר** קרא אותה. אפירכא קמייתא לא מצי לשנויי הכי דאותה אעון העבה קאי ודוקא בטומאת בשר אין אחר נושא עון: **רב** אשי אמר העבה בו'. נראה דלא פליגי וע"כ איצטריך דרשה דאותה משום פירכא דלקמן דרגלים אמאי לא מכפרי אדר"ח ודרשה דרב אשי נמי איצטריך לר"ש כר' יהודה דלא משמע ליה אותה כדלקמן: **הכא** נמי שעיר ושעיר. אהיקשא דר' יונה סמיך כדפרישית לעיל:

ואיתקוש

הא גמרינן ר"ח מדיוה"כ ולא פרכינן התם כפרה מיכתב כתיבא גלויי מילתא בעלמא הוא אבל הכא איכא למימר כולה מילתא לא גמרינן אלא כדא"ר חמא בר' חנינא [3] שעיר ושעיר ה"נ שעיר ושעיר ואיתקוש שעירי רגלים לשעירי ראשי חדשים מה שעירי ראשי חדשים אינן מכפרין אלא על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף אף שעירי הרגלים אינן מכפרין אלא על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף: איבעיא להו כי אמר ר' יהודה על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף הני מילי בחטא שאין סופו ליודע אבל חטא שסופו ליודע כמי שיש ידיעה בסוף דמי ושעיר הנעשה בחוץ ויוה"כ מכפר או דלמא אפילו חטא שסופו ליודע השתא מיהא חטא שאין מכיר בו אלא ה' קרינא ביה ת"ש דתניא על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף וחטא שסופו ליודע שעירי הרגלים ושעירי ר"ח מכפרים דברי ר"י: ר"ש אומר שעירי הרגלים מכפרין אבל לא שעירי ר"ח וכו': א"ר אלעזר א"ר אושעיא מאי טעמיה דר"ש אמר קרא [1] ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה והאי קרא בשעיר דר"ח כתיב ויליף עון עון מציץ נאמר כאן עון ונאמר להלן [2] עון מה להלן טומאת בשר אף כאן טומאת בשר אי מה להלן עולין אף כאן עולין עון העדה כתיב מכדי מיגמר גמרי מהדדי נכפר דר"ח אדידיה ואדציץ נפקא מינה להיכא דנשבר הציץ אמר קרא עון עון אחד הוא נושא ואין נושא ב' עונות ונכפר ציץ אדידיה ואדר"ח נפקא מינה לטומאה דאירעה בין זה לזה אמר קרא אותה אותה נושא עון ואין [4] אחרת נושא עון רב אשי אמר כתיב הכא עון העדה עדה ולא קדשים והתם כתיב עון הקדשים קדשים ולא עדה אשכחן שעירי ראשי חדשים דמכפרי על טהור שאכל את הטמא שעירי רגלים דמכפרי על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף מנלן כדאמר ר' חמא ברבי חנינא [3] שעיר ושעיר ה"נ שעיר ושעיר

ואיתקוש

הפס לפרה. בגופיה כתיב (במדבר כח) לחטאת לה' פירש לך הכתוב בו כפרה על חטא שאינו ידוע ומשמע דכל חטאים שאינם ידועים במשמע: **גלוי מילתא בעלמא הוא.** דגמרי מיוה"כ שלא יכפר אלא (ב) טומאת מקדש וקדשיו הלכך ליכא למיפרך מה ליוה"כ שכן מרובה כפרתו דהא לא גמרינן מיניה כפרה אלא מיעוטא הוא דגמרינן מיניה (ג) אבל כולה מילתא כגון שעירי הרגלים דלא מיפרשא כפרה דידהו לכפר הוא דכתיב בהו ולא פירש על מה (ד) וא"ת בא ללמוד משל יוה"כ שיכפר על טומאת מקדש שהוא עון כרת פרכינן מה ליוה"כ שכן מרובה כפרתו: **שעיר ושעיר.** שעיר הוה מלי למיכתב בכולהו וכתיב ושעיר וי"ו מוסיף על ענין ראשון להקיש ומהו להיקש איתקוש שעירי הרגלים לשל ר"ח והוא כבר למד בבנין אב מיוה"כ ודבר הלמד בבנין אב חוזר ומלמד בהיקש. כל המלמד בכל המדות חוזר ומלמד חוץ מהלמד בהיקש שאין חוזר ומלמד בהיקש בקדשים והכי אמרינן בזבחים בפרק איזהו מקומן (דף מט:): **שפופו ליודע.** כגון שראוהו שנטמא ונכנס למקדש וסופו להודיעו: **ואוסף נתן לכם.** בשעיר החטאת אשר לרש משה והנה שורף כתיב ושל ר"ח היה. ושלשה שעירים קרבו ביום שהוקם המשכן והוא יום שמיני של מלואים שעיר של ר"ח דכתיב (שמות מ) באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד ושעיר דנאשון שהקריב לחנוכת המזבח ובכל הנשיאים אומר (במדבר ז) שעיר עזים אחד לחטאת ובשעיר שמיני כתיב [3] (ויקרא ט) ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת והשנים אכלו ושל ר"ח נשרף כדלעיל בתורת כהנים [4] ובשחיטת קדשים בפ' טבול יום (זבחים דף קא:): **עון עון מלין.** דכתי' בי' ונשא אהרן את עון הקדשים (שמות כח): **מה להלן טומאת בשר.** שאין הציץ מרצה על טומאת הגוף אלא על הדם או על החלב או על הבשר של עולה שקרב בטומאה [5] ומרצה ציץ על הקרבן שמכשירו לרצון שאין הבעלים צריכין להביא קרבן אחר אף כאן טומאת בשר יכפר על האוכל בשר קודש טמא והוא טהור: **אי מה להלן עולין.** מה הציץ אינו מכפר על שום חטא אלא מרצה על העולין אף זה ירצה על העולין כי היכי דעביד ציץ ונפקא מינה להיכא דנשבר הציץ ולא יכפר על עון האדם האוכל: **עון העדה כתיב.** אלמא מכפר על עון אנשים הוא: **מכדי מיגמר גמרי מהדדי.** בגזירה שוה ניכפר אתרוייהו ניכפר אדידיה כדקאמרת עון העדה כתיב על אדם האוכל טומאת בשר ואמאי דעביד ציץ לרצות על העולין אם נשבר הציץ: **כין זה לזה.** בין ר"מ לר"ח: **אותה.** ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה: **רב אשי אמר כו'.** ה' יתירא דהעדה ודקדשים דרשם למיעוטא:

ניכפרו

(ה) [נקמן י.], (ו) [נקמן יוד.], (ז) בס"ת: ושעיר שמיני דכתיב, (ח) [שמיני פרק ב], (ט) [פסחים פ:], (י) [זבחים נ.],

תורה אור השלם

1. מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש כי קדש קדשים הוא ואתה נתן לכם לשאת את עון העדה לכפר עליהם לפני יי׳:
ויקרא י יז
2. והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לכל מתנת קדשיהם והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני יי׳:
שמות כח לח

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואין אחר כל"ל: (ב) רש"י ד"ה גלוי כו' אלא על טומאת: (ג) **בא**"ד מיניה הס"ד ואמ"כ מ"ה כולה מילתא: (ד) **בא**"ד מה ואתה נא:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה כדאמר וכו' דהוי כמו וכו'. כעין זה ברכות דף מה ע"ב תוס' ד"ה שלשה. שבת דף קכג ע"א תוס' ד"ה אסוכי. גיטין דף פ ע"ב תוס' ד"ה זו. מיר דף כד ע"ב תוס' ד"ה ת"ש. לקמן דף מא ע"א תוס' ד"ה ומאן. מעילה דף יב ע"ב תוס' ד"ה חלב:

---

(1) עי' מי' רי"ן מיגש. (2) וכ"מ לעיל שנשבר הציץ וכו'

ניכפרו אדיוס הכפורים. על כפרת שעיר הנעשה בחוץ שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף: **הא אמרינן.** לקמן אחת בשנה כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה ואע"ג דהאי בשעיר הפנימי כתיב הא איתקוש להדדי כדאמר במתני' [ב.]: **קס"ד כל חד וחד מחבריה גמר.**

ואיתקוש שעירי רגלים לשעירי ר"ח. ואם תאמר ה"ל דבר הלמד בג"ש דר"ח מנין וחוזר ומלמד אדרגלים בהיקש ופלוגתא היא דרב פפא ומר זוטרא באיזהו מקומן (זבחים דף נ.) ואי הוה אמר דפנימי נמי איתקוש בהאי היקשא דמועדות שהוזכר בסדר קרבן מוספין דכתיב מלבד חטאת הכפורים הוה אמי שפיר דהשתא איתקש רגלים לפנימי דמכפר אטומאת מקדש וקדשיו אבל קשה לר"ש בן יהודה ולר"מ דאית להו דרגלים מכפרים אטהור שאכל הטמא היכי ילפינן הא בהיקש מר"ח ר"ח גופיה לא ילפינן ביה הך כפרה אלא מג"ש מנין וע"ק אי פנימי נמי איתקש בהאי היקשא אמאי איצטריך לרבי יהודה חטאת לה' חטא שאין מכיר בו אלא ה' הא איתקש ר"ח ורגלים לפנימי דמכפר אטומאת מקדש וקדשיו וליכא לאוקמה בהו אלא באין בה ואין בה וי"ל כיון דאין לאו עבודה היא אלא תכשיט חוזר ומלמד דהא דלמד אינו חוזר ומלמד היינו בעבודה עצמה אבל קשיא לר"מ היכי ילף בר"ח ורגלים אין בה ויש בה מחיצון הא חיצון גופיה לא גמרינן אלא משעיר הפנימי שמכפר על דבר שיש בה ידיעה ותירץ ר"ת בספר היסר דכיון דהך היקשא דמועד הוי היקשא גמור לחיצון ורגלים מר"ח לענין חטא שאין מכיר בו אלא ה' דכתיב ביה בהדיא עבדינן היקשא לכולה מילתא אפילו לדברים דלא גמר אלא בהיקש ממקום אחר וכן מוכח בסוף פרק איזהו מקומן (סס דף נז.):

קס"ד דכל חד וחד מחבריה גמר **איני והאמר רבי יוחנן** וכו'. השתא לא קשיא עצרת ויום הכפורים מא"ל כדפרין בסמוך משום דכיון דכל חד וחד מחבריה גמר אפילו להך דלא כתב ביה נמי שעיר ושעיר ילף מהך דלעיל הואיל והך דלקמיה כתב ושעיר אבל לקמן פריך שפיר דכיון דכולהו מר"ח גמרי לא מצי למילף עצרת ויום הכפורים דלא כתב בהו ושעיר הואיל ויש הפסק ביניס ובין ר"ח:

אלא דרגלים ניכפרו אדר"ח. הא דלא פשיטא ליה דרשה דאותה כמו דרשה דעון משום דר"ש בן יהודה דריש עון ולא דריש אותה וכן צריך לפרש בסמוך גבי דרשה דאחת דפשיטא ליה טפי דרשה דאחת בשנה מדרשה דאחת יכפר:

מ"מ הו שיקרבו זה בזה. של ר"ח זה בר"ח אחר או של רגל זה ברגל אחר ניחא לכולהו שיקרבו ותימה דבעיא היא בפ"ק דזבחים (דף ו.) אי מכפר עולה אעשה דלאחר הפרשה והשתא אי לא מכפר היאך יקרב הא לא הופרש על טומאה שאירעה בין זה לזה וי"ל דהכא כיון דנאבד נעקר הפרשתו ואחר שהופרש במקומו כיפר על עבירות שהיה לו זה לכפר וכשיבא ר"ח תחול עליו הפרשה לעבירות שעברו קודם לכן והא דמייתי התם מכבשי עצרת ולא אמרי' כשנשחט הראשון איגלאי מילתא שלא תחול על השני הפרשה עד שעת שחיטה לא דמי כלל לשעיר שאבד דכבשי עצרת על דעת כן הופרשו שישחטו זה אחר זה:

אותה

ואיתקוש שעירי הרגלים לשעירי ראשי חדשים מה שעיר דראש חודש במילתא דקודש מכפרי אף שעירי רגלים במילתא דקודש מכפרי וכי תימא ניכפרו אדראש חדש הא אמרינן [1] אותה אותה נושא עון ואין אחר נושא עון וכי תימא ניכפרו אדיום הכפורים הא אמרי' [2] אחת בשנה [ו] כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה אמאי מכפרי אי על שיש בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף האי בר קרבן הוא אי על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף האי שעיר הנעשה בפנים ויום הכפורים תולה אי על שאין בה ידיעה בתחלה אבל יש בה ידיעה בסוף האי שעיר הנעשה בחוץ ויום הכפורים מכפר על כרחך אינו מכפר אלא על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף: ר' מאיר אומר כל השעירים כפרתן שוה כו': [3] אמר ר' חמא בר ר' חנינא מאי טעמא דר' מאיר אמר קרא שעיר ושעיר הוקשו כל השעירים זה לזה [ז] וי"ו מוסיף על ענין ראשון קסלקא דעתך כל חד וחד מחבריה גמר [ח] והאמר ר' יוחנן כל התורה כולה למידין למד מלמד חוץ מקדשים שאין למידין למד מלמד הא לא קשיא כולהו מקמא גמרי תינח כל דכתב ביה ושעיר עצרת ויוה"כ דלא כתב ביה ושעיר מנלן אלא [ט] אמר ר' יונה אמר קרא [3] אלה תעשו לה' במועדיכ' [י] הוקשו כל המועדי' כולן זה לזה: והא ר"ח לאו מועד הוא איברא ר"ח נמי איקרי מועד כדאמר אביי [יא] דאמר אביי תמוז דההיא שתא מלויי מליוהו דכתיב [4] קרא עלי מועד לשבור בחורי אמר רבי יוחנן ומודה ר"מ בשעיר הנעשה בפנים שהוא אינו מכפר כפרתן והן אינן מכפרין כפרתו הוא אינו מכפר כפרתן כפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות הן אינן מכפרין כפרתו אמר קרא אחת בשנה כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה תניא נמי הכי על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף ועל שאין בה ידיעה בתחלה אבל יש בה ידיעה בסוף ועל טהור שאכל את הטמא שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים ושעיר הנעשה בחוץ מכפרין דברי ר' מאיר ואילו שעיר הנעשה בפנים [יב] שיירה וכפרתן נמי שיירה: היה ר' שמעון אומר שעירי ראשי חדשים מכפרין על טהור שאכל את הטמא כו': בשלמא דראשי חדשים לא מכפרי אדרגלים דאמר קרא עון עון אחד הוא נושא ואינו נושא שני עונות אלא דרגלים ניכפרו אדראשי חדשים אמר קרא אותה אותה נושא עון ואין אחר נושא עון בשלמא דרגלים לא מכפרין אדיום הכפורים דאמר קרא אחת בשנה [יג] כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה אלא דיום הכפורים ניכפרו אדרגלים אמר קרא אחת [י] כפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות והא כי כתיב אחת בשעיר הנעשה בפנים הוא דכתיב אמר קרא [5] מלבד חטאת

1. מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש כי קדש קדשים הוא ואתה נתן לכם לשאת את עון העדה לכפר עליהם לפני יי׳:
ויקרא י יז
2. והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה ויעש כאשר צוה יי׳ את משה:
ויקרא טז לד
3. אלה תעשו לי׳ במועדיכם ובדרתיכם לבד מנדריכם ונדבתיכם לעלתיכם ולמנחתיכם ולנסכיכם ולשלמיכם:
במדבר כט לט
4. סלה כל אבירי אדני בקרבי קרא עלי מועד לשבר בחורי גת דרך אדני לבתולת בת יהודה: איכה א טו
5. שעיר עזים אחד חטאת מלבד חטאת הכפרים ועלת התמיד ומנחתה ונסכיהם:
במדבר כט יא

מוסף רש"י

שעיר ושעיר. שעיר הוה מצי למיכתב בכולהו וכתיב ושעיר, וי"ו מוסיף על ענין ראשון להקיש (לעיל ט:). קרא עלי מועד. תמוז דשילוח מרגלים מלויי מליוהו וכלו מרגלים דידהו בט' באב בפרק בתרא דתענית, והוקבעה להם בו בכיה לדורות, ויום עיבור החדש קרוי מועד (פסחים עז.). דאמר קרא אחת בשנה. מרי זימני כתיבי אחת בשנה, וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה מדם חטאת הכפורים אחת בשנה יכפר, בריש דקרא סמך אחת לוכפר על קרנותיו ודרשינן מיה וכפר אחת, שאין כאן אלא כפרה אחת ולימד שאינו מכפר כפרה אחרת, וכסיפיה דקרא סמך יכפר לבשנה, דכתיב אחת בשנה יכפר, לומר שאין אחד מכל הקרבנות השנה מכפר כפרה זו אלא זה בלבד (לעיל ח:).

רבינו חננאל

ובציץ כתיב עון הקדשים ולא עון העדה. ר' מאיר אומר כל השעירים כפרתן שוה על טומאת מקדש וקדשיו מאי טעמא ושעיר ור"ו מוסיף ומקיש זה לזה. ואקשינן השלישי אינו למד מן השני דהנה השני תלמוד הוא. וא"ר יוחנן דאין למדין למד מלמד בקדשים. ופריקינן כולהו משעיר קמא ילפי. ואקשינן והא שעיר יוה"כ ושעיר עצרת דלא כתיב בהן ושעיר. ופריק ר' יונה אלה תעשו לה' במועדיכם הוקשו כל המועדים כולם זה לזה. ור"ח נמי איקרי מועד כדאביי דאמר (אמר) [כו'] קרא עלי מועד לשבור בחורי. וא"ר יוחנן מודה היה ר' מאיר בשעיר של יוה"כ הנעשה בפנים שאינו מכפר כפרתן. מאי טעמא אחת כתיב כפרה אחת הוא מכפר ואינו מכפר שתי כפרות. והן נמי אינן מכפרין כפרתו. מאי טעמא אחת בשנה. כפרה שאין מתכפרת אלא פעם אחת בשנה יוה"כ מכפר. תניא נמי הכי דשעיר הנעשה בפנים אין אחר מכפר כפרתו ולא הוא מכפר כפרת אחרים: **מתני'** היה ר' שמעון אומר שעירי ר"ח מכפרין על טהור שאכל טמא ושל רגלים מכפרין כו'. אמרו לו מהו שיקרבו זה בזה. פי' אם לא נקרבו שעירי הרגלים ברגלים. מהו שיקרבו שעירי הרגלים בר"ח. וכן שעיר ר"ח ברגלים. אמר להם יקרבו. הואיל וכולם באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו: **גמ'** בשלמא דר"ח לא מכפר אדרגלים. עון כתיב בה. עון אחד הוא נושא ואינו נושא שתי עונות. אלא דרגלים אמאי לא מכפרי אדר"ח כו'. ופשוטה היא ואסיקנא אמר קרא

אותה לא משמע ליה. וא"ת א"כ מנלן דמכפר אחין בה ואין בה דלמא לא מכפר אלא אדר"ח גרידא דהיינו טהור שאכל את הטמא ולא טמא שאכל את הקודש דבשלמא לר"ש כיון דדריש אותה על כרחך מיבעי ליה לאוקומה כפרה דרגלים אחין בה ואין בה כדקתני לעיל ולר"מ נמי אע"ג דלא דריש אותה אתי שפיר דהא דריש חטא שאין מכיר בו אלא ה' וגם אית ליה ג"ש דעון עון מצינו ולפיכך כולהו מר"ח אבל לר"ש בן יהודה דלא דריש אותה ולא דריש נמי חטא שאין מכיר בו אלא ה' דהא קאמר דרשא חדא לא מכפרת אלא על טהור שאכל את הטמא קשה וי"ל דלענין זה ודאי דריש אותה כיון דלרגלים אין להם כפרה אחרת אלא זאת אבל בשאר לרגלים כפרה אחרת דהיינו אין בה ואין בה מכפר נמי אדרשא חדא ולא פשיטא ליה דרשה דאותה דסבירא ליה דאין סברא למעט שלא ישא אחר אותו עון אלא בשאינו נושא אלא עון זה והשתא אתי שפיר הא דפריך לעיל אלא דרגלים אמאי לא מכפרי אדר"ח פי' אמאי לא מכפרי נמי אדר"ח ולא פשיטא ליה דרשה דאותה כיון שיש להן כפרה אחרת כדפרישית מיהו גבי דרשה דאחת בשנה דפשיטא ליה טפי מדרשה דאחת יכפר צריך לפרש כדפירשתי לעיל ועי"ל דלר"ש בן יהודה איתקוש שעירי רגלים לשעיר החיצון מה חיצון מכפר על דבר שיש בו כרת דהיינו טומאת מקדש וקדשיו אף שעירי רגלים כן: **קדושה** שבהן להיכן הלכה.

וא"ת הא דפרך בתרא דכתובות (דף קה. וסס) אמר דדייני גזירות טוטלין שכרם מתרומת הלשכה וכן (שם קו.) מגיהי ספרים וטובא חשיב התם אלמא לב ב"ד מתנה עליהן ומאי קשיא ליה הכא וי"ל דשאני התם דלא קדש קדושת הגוף: **מותר** הקטורת. פ"ה מותר משלשה מנין היתירים בכל שנה ממלוא חפנים ביום"כ דאי אפשר שיכנסו כולם בחפניו ובחנם פירש כן דבלאו הכי יש מותר שבכל שנה היו מפטמין (ג) שס"ה מנים למנין ימות החמה וג' מנים לחפני כה"ג ביום הכפורים ומשס"ה היה נשאר בכל שנה פשוטה י"א מנין כמנין ששנות החמה יתירים על שנות הלבנה ואע"פ שהיו צריכין למלאות בהן לשנים מעוברות שהן גו"מ י"א י"ד י"ז י"ט מ"מ צריכין היו לחדש בר"ח ניסן כדי שיהיו מתרומה חדשה ומיהו הא דתניא בפ"ק דכריתות (דף ו:) (ד) דלא' לע"ב שנה היו בו חלאים של שרייס א"א לפרש אלא ממותר ג' מנים של יום הכפורים שהרי כל מותר של י"א של שנה פשוטה היו צריכין למלאות במעוברות ובסוף המחזור חמה ולבנה שוין רק שעה אחת ותפ"ה חלקים אלא המותר שלשה מנים היה נשאר ולא היה נכנס בחפניו אלא חצי מנה וב' מנים וחצי נשאר בכל שנה נמצא לע"ב שנה ק"פ מנים ועוד חסר ד' מנים לפלגא דשס"ח ולא דק וי"ס דל"ג שתים אלא אחת לשבעים שנה ומו לא וכן יש בירושלמי פרק טרף בקלפי ויחא טפי למימרא דלא דק דאי גרסי' שתים לא ניחא כל כך ובפטום הקטורת הכתוב במחזורים גרס אחת לשתים שנה או לשבעים שנה ויכול להיות כשכלים ס' שנה בשתי שנים פשוטות זו אחר זו:

מפרישין. לא גרסי' ממנה שמתרומת הלשכה היו מפרישין והתם במסכת שקלים (דף ו.) לא מיירי בתרומת הלשכה ומאי ממנה שיין: **מפרישין** שכר האומנין. פ"ה שמזכין להן ע"י אחד מן הגזברין ולפי' הא דקאמר בסמוך ומחללין אותה על מעות האומנין היינו מדעתן מאחר שכבר זכו בהן ומיהו לשון מפרישין לא משמע אלא הפרשה בעלמא וקאמר נמי נותנין אותה לאומנין בשכרן משמע שעדיין לא זכו בשכרן ולכך גרשה לבב ב"ד מתנה עליהן והפרשה בעלמא יהיו חולין ואם תאמר ולמה להו כולי האי יתנו הקטורת מתחלה לאומנין בשכרן ומיהו לדן עוזאי דאמר במס' שקלים בפ' התרומה (שם) דאין הקדש מתחלל על המלאכה ניחא ואפי' לר"ע נמי דאמר מתחלל על המלאכה ה"מ בקטורת דיחיד כגון במקדים נכסיו והיו בהן דברים הראוים לקרבנות לצור דגבי הני מיתניא אבל בקטורת של צבור החמירו טפי אי נמי הכא איירי בשכר פטום אומני הקטורת של שנה חדשה וצריך ליתן להן מתרומה חדשה ולמאי דאמרינן במעילה בפרק ולד חטאת (דף יד: וסס) דהני אומנין באומני הבנין מ"מ אין יכולין לתת הקטורת בשכרן דאין נותנין שכרן אלא מקדושה בדק הבית: (ט) **וכי תימא דכל קדושת דמים נפסל בטבול יום.** וא"ת בלא נתינה למכתשת נמי תיפסל דמעיקרא נמי קדושת דמים הוא וי"ל דאפילו קדושת דמים לא פסלה בטבול יום אלא בנתינה למכתשת וכתישה שראוי להקריב אבל קודם כתישה לא: הוכשרו

חטאת הכפורים ואיתקוש חיצון לפנימי: רבי שמעון בן יהודה אומר משמו כו': מאי שנא דראשי חדשים דלא מכפרי אדרגלים דאמר קרא [1]עון עון אחד הוא נושא ואינו נושא שני עונות דרגלים נמי לא ניכפרו אדראשי חדשים דאמר קרא [1]אותה אותה הוא נושא עון ואין אחר נושא עון אותה לא משמע ליה מ"ש דרגלים דלא מכפרי אדיום הכפורים דאמר קרא [2]אחת בשנה [6]כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה אי הכי דיום הכפורים נמי לא ניכפרו אדרגלים אחת כתיב כפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות אחת לא משמע ליה אמאי דכי כתיב אחת בשעיר הנעשה בפנים כתיב אי הכי דרגלים נמי נכפרו אדיום הכפורים דכי כתיב אחת בשעיר הנעשה בפנים כתיב לעולם אחת משמע ליה ושאני הכא דאמר קרא [2]וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה קרנותיו דמזבח הפנימי הוא דכפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות הא דחיצון אפילו שתי כפרות [3]אמר עולא אמר רבי יוחנן [8]תמידין שלא הוצרכו לצבור נפדין תמימים יתיב רבה וקאמר לה להא שמעתא א"ל [3]רב חסדא מאן ציית לך ולר' יוחנן רבך וכי קדושה שבהן להיכן הלכה אמר ליה את לא תסברא דלא אמרינן קדושה שבהן להיכן הלכה [7]והתנן [2]מותר הקטורת מה היו עושין בה מפרישין [9]ממנה שכר האומנין ומחללין אותה על מעות האומנין ונותנין אותה לאומנין בשכרן וחוזרין ולוקחין אותה מתרומה חדשה ואמאי נימא קדושה שבהן להיכן הלכה א"ל קטורת קאמרת שאני קטורת דקדושת

וחטאת יום הכפורים היינו פר כהן גדול ושעיר וכיון דבשעיר הפנימי כתיב וחיצון איתקש לפנימי דרשינן נמי מחיצון שאין אחר מכפר כפרתו אבל אחת דריסיה דקרא דדרש' מיניה דהוא אינו מכפר כפרת אחרים לא מידרים אחיצון דהא לאו בשעיר כתיב אלא במזבח כתיב וכפר אהרן על קרנותיו של מזבח הפנימי אחת הלכך שעיר החיצון לא מימעיט מהכא דלאו למזבח איתקש: **תמידים שלא הוצרכו לצבור.** שלקחוס ממעות תרומת הלשכה ותנן (ערכין דף יג.) אין פוחתין מששה טלאים המצוקרין בלשכת הטלאים וכשמגיע ר"ח ניסן לא היו מקריבין שוב קרבנות לצבור ממעות התרומה של אשתקד כדאמר במסכת ראש השנה (דף ז.) חדש בחדשו (ט) חדש והבא קרבן מתרומה חדשה ומנלאו בכל שנה ושנה ארבעה טלאים בלשכת הטלאים ממעות התרומה היינו לא הוצרכו לצבור להקריב בשנה שעברה: **נפדין תמימין.** להכשירן בשנה זו מחללין אותן על מעות חולין ואותם המעות יצאו למותר התרומה ישנה שעושין מהן רקועי פחים ליפוי לבית קודש הקדשים כדתנא במסכת שקלי' (פ"ד מ"ד) וכיון שיצאו לחולין חוזרים ולוקחים אותם ממעות תרומה חדשה ויקרבו בשנה זו. ואע"ג שאין בהמת קדשי יחיד מתחללת בלא מום כדקיימא לן (מנחות דף קא.) מואם כל בהמה טמאה (י) דאמר מר בבעלי מומין שנפדו הכתוב מדבר אלו של צבור נפדים ולקמיה [יא.] מפרש טעמא. ובלא חולין אי אפשר לפדותן ממעות תרומה החדשה שאין הקדש מתחלל על הקדש. הא מילתא נקט הכא משום דמותביה לקמן (י) ממתני': **קדושה שבהן.** קדושת הגוף שבהן דקיים לן שאינה מתחללת בלא מום היכן הלכה: **ואת לא תסברא.** דבמידי דצבור לא אמרינן קדושה שבהן להיכן הלכה היכא (ט) דחילול לצורך תקנה: **מותר הקטורת.** הנותר בכל שנה מתרומה ישנה: **מה היו עושין בה.** להכשירה לשנה הבאה דאין לך שנה שאין בה מותר קטורת משלשת מנים יתירים שמפטמין בכל שנה למלוא חפנים ביום"כ ואי אפשר שיכנסו כולם בחפניו כדתניא בברייתא (דף ו:) אחת לשבעים או לשבעים שנה היתה חציה של שרייס: **מפרישין שכר האומנין.** מתרומת הלשכה שכר אומני בית אבטינס מפטמי הקטורת דאמר במסכת יומא (דף לח.) שהיו טוטלין בכל שנה שנים עשרה מנים: **ומחללין אותה על שכר מעות האומנין.** מזכין המעות לאומנין על ידי אחד מן הגזברים והרי הן חולין ואחר כך יחללו הקטורת עליהם ונותנין אותה לאומנין והרי היא חול וחוזרים ולוקחים אותה מתרומה חדשה והכי נמי מילתא טפי ולא למכרה ולחזור ולקנותה דזילא מילתא: **נימא קדושה שבהן להיכן הלכה.** דס"ד שהמכתשת כלי שרת הוא וכיון דקדשה לה בכלי הויא לה קדושת הגוף ואילו מידי דיחיד שקדש בכלי אין לו פדיון: דקדושת

כח א מיי' פ"ד מהל' קלים הלכה יא:
כט ב מיי' שם הל' יג:

רבינו חננאל

מלבד חטאת הכפורים. ואתקש חיצון לפנימי: **מתני'** ר' שמעון בן יהודה אומר משמו שעירי ר"ח מכפרין על טהור שאכל הטמא מוסף עליהם של רגלים שמכפרין על טהור שאכל הטמא ועל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף. מוסף עליהן של יוה"כ שמכפר על טהור וכו'. וגמרא דילה פשוטה היא. ואקשינן אי הכי דרגלים נמי נכפרו אדיום [כפורים] דכי כתיב אחת בשעיר הנעשה בפנים כתיב. ופרקינן אלא לעולם אחת משמע ליה ושאני התם. דאמר קרא על קרנותיו אחת בשנה בקרנות המזבח הפנימי הוא דמכפר כפרה אחת. אבל בקרנות מזבח החיצון מכפר אפילו שתי כפרות: יתיב רבה וקאמר אמר עולא אמר ר' יוחנן תמידין שלא הוצרכו לצבור נפדין תמימין: אמר ליה רב חסדא מאן צאית לך ולר' יוחנן רבך. וכי קדושה שבהן להיכן הלכה: אמר ליה רבה והרי קטורת שנשתיירה מן השנה שעברה שנינו בשקלים פ"ד שמחללין אותה על מעות האומנין. פי' אומנין שבנו ביה"מ או עשו מלאכה בקדש ובאין ליטול שכרן נותנין להן בשכרן מותר התרומה ומחללין אותה בשכרן כו'. אמאי מחללין אותה נימא קדושה שבהן להיכן הלכה אלא ש"מ כל כי האי גוונא לא אמרינן קדושה שבהן להיכן הלכה. ופריק שאני קטורת

תורה אור השלם

1. מִדּוּעַ לֹא אֲכַלְתֶּם אֶת הַחַטָּאת בַּמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא וְאֹתָהּ נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת אֶת עֲוֹן הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לִפְנֵי יְיָ׃

ויקרא י יז

2. וְכִפֶּר אַהֲרֹן עַל קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מִדַּם חַטַּאת הַכִּפֻּרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יְכַפֶּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לַיְיָ׃

שמות ל י

הגהות הב"ח

(א) גמ' מפרישין שכר האומנין כל"ל ותי' ממנה ממתק: (ב) רש"י ד"ה ואת לא וכו' היכא דחילולו לצורך: (ג) תוס' ד"ה מותר וכו' היו מפטמין שס"ח מנים שס"ה מנים לשס"ה ימים למנין ימות כל"ל:

מוסף רש"י

מותר הקטורת. מה שהיה נשאר על שס"ה מנה, מה היו עושין בה. דלאחר שנכנס ניסן אין רואיה להקטרה, דבעינן חדש והבא קרבן מתרומה חדשה (מעילה יד:). מפרישין ממנה. ממותר הקטורת כנגד שכר האומנין (מעילה יד:).

(ו) [נעיל מ:], (ז) זבחים ז. ע"ש, (ח) [פסחים לג.: וש"נ], (ט) כריתות ו. [שקלים פ"ד מ"ה ע"ש מעילה יד:], (י) [במדבר כח], (יא) [ויקרא כז], (יב) [דף יא:], (יג) [ע"ש לאיתא אחת לשנים או לשבעים שנה], (יד) שייך לדף יא.,

דקדושת דמים. אין בה אלא קדושת דמים שנקחה מתרומת הלשכה אבל בכלי לא קדשה דתקדש קדושת הגוף דמכתשת שנשחקה בה ולא כלי שרת היא: **בטבול יום.** אם נגע בה: **המנחות.** מנחת יחיד: **מועלין בהן משהוקדשו.** דקדושת דמים בת מעילה היא: **קדשו בכלי.** הבית לעזרה ותנה בכלי שרת: **הוכשרו.** נגמרה קדושתה ליפסל בטבול יום. וכל לשון הכשר לשון תיקון שמתקנו ומזמינו לך: **הקומץ.** של מנחת יחיד: **והלבונה.** של מנחת יחיד: **ומנחת כהנים.** שהיא כליל ואינה נקמצת: **ומנחת כהן משיח.** חציתי כהן גדול שבכל יום מחציתה בבוקר ומחציתה בערב: **ומנחת נסכים.** הבאה עם הבהמה שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש והן כולן כליל: **קדשו בכלי בו'.** והך דפליג לה בתרתי בבי הך והך לעיל דהמנחות מועלין בהן כו' משום דבסיפא יש חילוק ביניהם במילי אחרניתא במסכת מעילה דבההיא דלעיל לא קתני וחייבין עליה משום פיגול ונותר וטמא בקדושת כלי עד שיקרב הקומץ והבזך שכולן כליל קתני בקדושת כלי דידהו וחייבין עליהם משום נותר ומשום טמא. קתני מיהא קטורת וקתני קדשו בכלי וע"כ (ה) מתניתין לעיל גבי קדושת מכתשת תנא נפסלת בטבול יום ולא תנא ליה והכא תנא ליה ש"מ קדושת כלי דהכא לאו מכתשת היא אלא כלי שנעשת הקטרה דומיא דקומץ ולבונה ושאר השנויים כאן עמה אלמא מכתשת לא מקדשא ליה קדושת הגוף: **הואיל ולורבה** (ג) . אינה משנה את מראיתה הלכך אע"ג דקדושת הגוף היא לא מיפסלא בלינה ומיהו משקדשה בכלי ליקרב גזור בה רבנן פסול לינה דלמא אתי לאכשורי בשאר המתקדשים בכלי: **מכל מקום קשיא קדושה שבהן להיכן הלכה.** בין בתמידין בין בקטורת: **לב ב"ד מתנה עליהם.** בשעת לקיחה דלא ליקדשו קדושת הגוף אלא הצריכין לשנה וכל מידי דליבור נותנין ב"ד לב: **והא מר הוא דאמר.** במסכת תמורה: **הקדיש זכר לדמיו.** הקדיש איל לדמיו: **קדוש קדושת הגוף.** ואינו נמכר מאחר שהקדישו והוא עצמו ראוי להקריבה אינו יוצא מידי מזבח [תמורה לג.]. והכא נמי למאי מהני תנאה דלב ב"ד כי אמרי' נמי יהו לדמיהן קדשי להו לגופייהו: הא

הוכשרו ליפסל בטבול יום. וא"ת כי לא קדשו בכלי נמי ליפסל בטבול יום מידי דהוה אחולין שנעשו על טהרת הקודש דמיפסל בטבול יום כדמוכח בסוף נדה (דף עא: ושם) דתנן היושבת על דם טהור מערה מים לפסח ודייקינן מערה אין נוגעת לא לחולין שנעשו על טהרת קודש כקודש דמו וי"ל דתנא דהכא סבר לא כקודש דמו כחזרו לומר דהתם דהרי הוא כמגע טמא מת בקדשים ולא לחולין א"נ הכא מיירי מדאורייתא וה"ה דמקודש לכן מיפסלי מדרבנן ואם תאמר א"כ מאי פריך לעיל נימא דקדושת דמיס היא והא דקתני נפסלת בטבול יום היינו מדרבנן וכמשנה ראשונה דהתם דסברה דבקודש דמו וי"ל דאי מטעם דבקודש דמו מיפסלא בטבול יום א"כ אפילו לא נתנה במכתשת נמי דכיון דמדרבנן מיפסלא אפי' אינה ראויה להקרב נמי או שמא קטרת לא מיפסלא משום חולין שנעשו על טהרת קדש דלא שייך בה האי טעמא כיון דלאו בת אכילה היא אבל לעיל קאמר שפיר וכ"ת כל קדושת דמיס מיפסלא בטבול יום ולא קשה ליה אפי' לא נתנה במכתשת נמי דלא מפסלא קדושת דמיס כל זמן שמחוסר מעשה בגופו דהיינו כתישה והשתא נמי ניחא מה שמקשה דאמאי לא פריך מרישא דתנא לעיל מהך דהמנחות כו' דמייתי הכא ובפ"ב דמעילה (דף ט.) שתי הלחם ולחם הפנים מועלין בהם משהוקדשו קרמו בתנור הוכשרו ליפסל בטבול יום קרמו אין לא קרמו לא ולפי מה שפרישית דקדושת דמיס לא מיפסלא בטבול יום כל זמן שמחוסר מעשה בגופו לא ה"מ למיפרך מרישא דאפילו נתנה בתנור אכתי מחוסר קרימה וכשיחבו עליהן הזבח אחר הקרימה שהיא אפייה:

אלא מעתה תיפסל בלינה אלמה תנן כו'. פירש בקונטרס דדייק מדקתני לעיל גבי מכתשת טבול יום ולא קתני לינה והכא תנא לינה ש"מ דכלי דהכא לאו מכתשת היא אבל אי לאו הך מתניתין דמייתי מברייתא גופה דמכתשת דקתני טבול יום ולא קתני לינה לא מצי למיפרך דאיכא למימר תנא טבול יום וה"ה לינה וא"ת ותקשה ליה מטבול יום גופיה דבברייתא קתני דמכי נתנה למכתשת נפסלה בטבול יום ואילו הכא תנן קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום דהיינו כלי דבשעת הקטרה אין לא קדשו לא וי"ל דהא לא הוה קשה ליה כולי האי דמצי למימר דבקטרת אפילו לא קדשו בכלי נפסלת בטבול יום והא דנקט קדשו בכלי לענין טבול יום לא נקט אלא משום מנחת כהנים ומנחת כהן משוח השנויים כאן [אבל לעיל דייק שפיר לא קדשו לא אטבול יום דקדשו בכלי אבל אטבול יום ומחוסר כפורים ולינה דאל"כ בחנם נקט ט"] תדע דהא קומץ נמי אפילו לא קדש בכלי נפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ולינה מכי נתקדשה המנחה (ג) ו) בפיסא דקתני לעיל המנחות מועלין בהן והא דתנא קומץ בהדי הנך משום סיפא דקתני וחייבין משום נותר וטמא דקאי אכולהו אבל מלינה פריך שפיר דליכא למימר דהוא הדין לא קדשו ונקט קדשו משום מנחת כהנים וחבריה דא"כ אמאי תנא בהדייהו ועוד י"ל דהא פשיטא ליה דאין קטורת נפסלת בלינה משעת נתינה במכתשת שהרי היו עושים אותה בתחלת השנה לצורך כל השנה ולא מייתי מהך מתניתין אלא דשייך פסול לינה בקטורת דאי לאו מתני' ה"א דאין שייך בקטורת פסול לינה כלל: **הואיל** וצורתה בכל השנה בולה. פי' בקונטרס שאין מראיתה משתנה הלכך אע"ג דקדושת הגוף היא לא מיפסלא בלינה מיהו משקדשה בכלי ליקרב גזור בה רבנן לינה דלמא אתי לאכשורי בשאר המתקדשים בכלי ולפי' אי אפשר לה ליפסל אלא מדרבנן וקשה דבפרק הוציאו לו (יומא דף מח. ושם) בעי רב פפא חישב בחפיצת קטורת מהו ופשיט לה מהא דאמר ר"ע הסלת והלבונה והגחלים והקטורת שאם נגע בטבול יום במקצתן פסל את כולן ומדפסיל בטבול יום פסלה נמי לינה ומדפסלה לינה פסלה נמי מחשבה והקשה בקונטרס שם דאמאי לא מייתי ראיה מהכא דפסלה לינה וליכא למימר דהתם מייתי ראיה דמדאורייתא פסלה לינה ומהכא ליכא לאוכוחי דפסלה מדאורייתא דהא לפ"ה דהכא ע"כ לא פסלה אלא מדרבנן לכ"ע לפרש שאני קטורת הואיל וצורתה כל השנה בולה שעיקר מלאתה בכך לעשותה בולה בתחלת השנה ולאחר קידוש כף אפשר דמיפסלא מדאורייתא כשאר קרבנות ועוד כיון דיש שיעור להקרבת קטורת פרס שחרית ופרס ערבית אין כלי שרת מקדשה (ד) שלא מדעת כדמשמע בפ"פ לולב וערבה (סוכה דף נ.) אי נמי אין כלי שרת מקדשים אלא בזמנן אפילו ליפסל כדמוכח בפ"פ שתי הלחם (מנחות דף ק.) אע"ג דבפ"פ לולב וערבה צריך לומר דמילוי ערב שבת חשיב בזמנן לפי שא"א למלאות בשבת גבי מכתשת חשיב אפשר והשתא אתי שפיר דלא מצי למידק מהכא דפסלה לינה מדאורייתא אבל מההיא מוכח שפיר דפסלה מדאורייתא מידי דהוה אטבול יום דפסל מדאורייתא מדפסל אפילו ע"י צירוף כלי ואע"ג דטבול יום חמיר דפסיל משנתנה למכתשת קידוש כף חשיב לגבי לינה כנתינה למכתשת לטבול יום ועי"ל דלאו מדפסול טבול יום דייק פסול לינה אלא כלומר מדפסול ע"י צירוף כלי אלמא צריך הקטרה לכלי דבשאין צריך לכלי אין כלי מצרפו ואפי' הוי צירוף כלי מדרבנן לא תקון אלא בצריך לכלי מדאורייתא וכיון דבעי כלי א"כ פסלה לינה כדדייקי' בפרק התכלת (שם דף נא.). על מחבת מלמד שטעונה כלי דאי אפי' לא מאתמול מיפסלא בלינה אבל קשה דתפשוט מסיפא דהכא דפסלה דאורייתא דקתני וחייבין עליהן משום נותר דמשמע דקאי נמי אקטורת ועוד דקתני ופיגול אין בהן לפי שאין להם מתירין ואי לא מיפסלא מחשבה תיפוק ליה דלא פסלה מחשבה: **מכל** מקום קשיא. תימה אי מכתשת מיקדשא קדושת הגוף א"כ היכי אמר בערכין (דף י:) גבי מכתשת שניקבה (פ) ונשברה ושלחו אומנין מאלכסנדריא של מצרים ותקנוה האמר בזבחים (דף פח.) כלי שרת שנשברו אין מתקנין אותן ושניקבה אין מתיכין לתוכה אבר דאין עניות במקום עשירות וי"ל דמכתשת של משה שאני שהיתה מפטמת ביותר וי"מ דודאי לא היתה כלי שרת אלא שהקטורת היה קדוש קדושת הגוף בדבורו שהיה אומר יהא זה קטורת היה חל עליה קדושת הגוף אחר כתישה במכתשת שהיה ראוי להקטיר כמו הבהמה שהיא קדושה כשאומר יהא זה לעולה יהא זה לחטאת וכי משני לעיל שאני קטורת דקדושת דמיס היא ה"ק דכשאומר יהא זה לקטורת לא חייל עלה קדושת הגוף: **פר** ושעיר של יום הכפורים. פי' בקונטרס דלכך ימותו דלא חזי לשנה הבאה משום תרומה ישנה ובפ' שני שעירים (יומא דף סה:) ליתא למסקנא הכי אלא מסקינן דלא בעינן חדשה אלא למצוה וטעמא דימותו משום דחיישינן לתקלה:

וכן

דקדושת דמים הוא אלא מעתה לא תפסל בטבול יום אלמה תניא נתנה במכתשת נפסלת בטבול יום וכי תימא כל קדושת דמים מיפסלי בטבול יום והתנן (ו)א**המנחות מועלין בהן משהוקדשו קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה קדשו בכלי אין לא קדשו בכלי לא אלא מאי קדושת הגוף היא אלא מעתה תיפסל בלינה אלמה** (ב)**תנן הקומץ והלבונה והקטורת ומנחת כהנים ומנחת כהן משוח ומנחת נסכים מועלים בהן משהוקדשו קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה קדשו בכלי אין לא קדשו בכלי לא אמר ליה לינה קאמרת שאני קטורת הואיל וצורתה בכל השנה כולה מ"מ קשיא וכי קדושה שבהן להיכן הלכה אמר רבה** (ג)**לב בית דין מתנה עליהן אם הוצרכו הוצרכו ואם לאו יהיו לדמיהן א"ל אביי** (ד)**והא מר הוא דאמר** (ג)**הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף לא קשיא הא דאמר לדמי עולה הא דאמר** (ה)**לדמי נסכים איתיביה אביי** (ו)**פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהם וכן**

לא מיי' פ"ב מהל' מעילה הלכה ז:
לא ב מיי' פ"ד מהל' שקלים הל' יא יב:
לב ג מיי' פ"ה מהל' ערכין הלכה יד:

רבינו חננאל

דקדשי דמים הוא ולאו קדושת הגוף. והתמידים קדושתן קדושת הגוף היא: אי הכי אמאי נפסלת הקטורת במגע טבול יום מעת שנתנה למכתשת לשוחקה ועדיין לא קדשה. וכי תימא כל דבר שהוא קדושתו קדושת דמים נפסלת במגע טבול יום. והתנן במס' מעילה פ"ב המנחות מועלין בהן משהוקדשו קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום כו'. אם קדשו בכלי הן נפסלין ואם לא קדשו בכלי שרת אין נפסלין. הנה קדושת דמים הן אלו המנחות ואינן נפסלין בטבול יום. ולא מצא תשובה. ואמר ליה (רבה) [רב חסדא] אלא מאי הקטרת קדושת הגוף היא אי הכי תפסל בלינה כמו הזבחים. אלמה תנן במעילה פ"ב הקומץ והלבונה והקטורת אם קדשו בכלי הוכשרו להיפסל בלינה. ודחי רבה שאני קטורת דאע"ג דקדושת הגוף היא כיון דצורתה בכל השנה. כלומר הואיל והיא נעשית מתחלת השנה אין הלינה פוסלת בה אלא עד שתקדש בכלי. ויש מי שאומר כיון שהקטורת כך צורתה לא גמרינן מינה דלא אמרינן קדושה שבהן להיכן הלכה. כמו שאין אומרים בקטורת קדושה שבה להיכן הלכה אלא מחללין אותה. כך [אין] אומרים בתמידין קדושה שבהן להיכן הלכה אלא נפדין תמימים. אלא אמרינן שאני קטורת והקושיא בתמידין עומדת. וי"א כיון שהן קדושת הגוף שניהן שוין. והא דאמר מ"מ קשיא וכי קדושה שבהן להיכן הלכה אתרוייהו מקשינן. ורבא מפרק אתרוייהו לב ב"ד מתנה עליהן. כלומר בעת קנייתם ובעת עשייתם לב ב"ד מתנה עליהן אם הוצרכו לצבור הוצרכו ואם לאו יהיו לדמיהן. א"ל אביי לרבא ו) והא את הוא דאמרת הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף. א"ל כי קאמינא היכא דא"ל לדמי עולה קדוש הוא עצמו לעולה. אבל המקדיש לדמי נסכין לא קידש אלא לדמיו. ומותיב עליה אביי מפר ושעיר יום הכפורים שאבדו

ו) עי' תוס' ערכין ה' ו' ד"ה והא.

עין משפט נר מצוה

ו) מעילה ט., ג) שם י., ג) [כתובות קו: מנחות עט:], ד) תמורה יח: [ולף יט: ערכין ה. בכורות יד:], ה) [עי' תוס' תמורה יט: ד"ה זאת אומרת], ו) יומא נ. סה. סוכיות ו. [לקמן יא.], ז) ל"ל בביאה,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה קדשו וכו' וע"כ מדתניא לעיל: (ב) ד"ה הואיל ולורבה כל השנה. לעולם במכתשת קדושת הגוף ובלינה היינו טעמא דלא מיפסל לפי שאינה משנה את מראיתה: (ג) תוס' ד"ה אלא וכו' בסיפא. ר"ב בפ"ג דמנחות ד' כג ע"ב פרש"י ביפא כלי שרת מקדשה [אלא דמנחה מקדש משמע דסה גורסי' סיפא]: (ד) ד"ה הואיל וכו' אין כלי שרת מקדשה [אלא מדעת] תא"מ וע"ב פ"א אלא הראוי וכ"ל: (ה) ד"ה מ"מ וכו' גבי מכתשת שניקבה ושלחו כל"ל ותיבת ונשברה נמחק:

גליון הש"ם

גמ' לדמי נסכים. עי' מזר ד' כו ע"ב תוס' ד"ה אבל:

מוסף רש"י

המנחות מועלין בהן משהוקדשו. בפה (מעילה ט.). ומנחת כהנים. דקמיב וכל מנחת כהן כליל תהיה (שם י.). הייגו חציתי כהן משוח. (שם). ומנחת נסכים. הייגו מנחה הבאה עם הזבח שיש בו נסכים, דאין בו שייריים, דכל הני דמתני' כליל מיהו (שם). מועלים בהן משהוקדשו. קדושת פה בעלמא (שם). לב בית דין. של סנהדרין (מנחות עט: מכת"י). הקדיש זכר לדמיו. אם, דחזי לעולה ומקדשיה לדמי עולה (ערכין ה.). שימכרנו ויביא בדמיו עולה (בכורות יד: תמורה יא.) או אפשר (תמורה יא:). ולכתי נקט רבא זכר, דבעולה אייתי רבא ונקבה לא חזיא לעולה וליכא למימר קדשה קדושת הגוף (תמורה יא.) או: להכי נקט זכר דחזי לעולה משום דרובא דמייתי קרבן עולה מייתו (בכורות יד:). קדוש קדושת הגוף. והוא עצמו יקרב עולה, דמיגו דנתנה ליה קדושת דמים נתנה ליה קדושת הגוף הואיל והוא חזי לגופיה (ערכין ה. וכעי"ז תמורה יט:) ואינו יכול למוכרו הואיל והוא גופיה חזיא לעולה (תמורה יא.). והפריש אחרים תחתיהם. ומתכפרו בהן ואחר כך נמצאו האבודים (הוריות ו.).

וכן שעירי ע"ז שאבדו. למאן דמפרש בפרק הוציאו לו (יומא דף נ.) דפר דקתני הכא הוא פר העלם דבר של צבור ניחא אבל למ"ד פר כ"ג תימה אמאי לא תני ליה פר העלם דבר בהדי שעירי ע"ז ברגיל לשנותם יחד כדקתני להו התם אמילתא דאחרים ועוד תימה מאי שנא דלא קתני פרי העלם דבר בלשון רבים כדקתני שעירי לשון רבים דמדקתני שעירי א"כ קסבר י"ב שבטים מביאים י"ב שעירים ה"נ מייתו י"ב פרים דשייכן שוין כדקתני פרק קמא דהוריות (דף ד:)[פ]: **אי הכי נשחטה תפדה הא בעינן העמדה והערכה.** תימה דמשמע דאי קדשי מזבח היא ניחא והא רבי יוחנן אית ליה בפרק בתרא דתמורה (דף לב: וסס) דאחד זה ואחד זה היו בכלל העמדה והערכה ומיהו יש לומר הך סוגיא אתיא כר"ל דאמר לרבנן קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה אבל קשה דמעיקרא פריך אדבי דלא אמר לב ב"ד מתנה עליהן ולבסוף פריך דאפילו במידי דלא שכיח אמר לב ב"ד מתנה עליהן ועוד דסבר דפרה קדשי מזבח היא וכן במסקנא ובכל דוכתין מסקינן שאני פרה דקדשי בדק הבית היא וסתמא דהש"ס בפ"ק דחולין (דף יא. וסס) מפרש דטרפות פוסל בפרה משום דאחטאת קרייה רחמנא לכן נראה דאדבי ידע שפיר דפרה קדשי בדק הבית היא ומ"מ סבר דאין נפדית אלא מחמת לב ב"ד מתנה עליהן להכי פריך והרי פרה דלא שכיח פירוש שימצאו נאה ממנה אפילו הכי מסקי דעתייהו ואמר לב ב"ד מתנה עליהם משום דקדשי בדק הבית היא א"כ בקדשי מזבח נמי אי אמר לב ב"ד מתנה עליהן אית לן למימר אפילו במילתא דלא שכיח ומשני שאני פרה דקדשי בדק הבית היא ואין צריך לבב ב"ד מתנה והשתא פריך אי הכי נשחטה תפדה אא"כ דמכח לב ב"ד נפדית כן דעתם להתנות ואי לאו תהא לדמי נסכים והוי כבעל מום מעיקרו דמודי ביה ר' יוחנן דלא בעי העמדה והערכה שפיר וא"ת ואי קדשי בדק הבית היא היכי פריך בסמוך וכי פודין את הקדשים להאכילם לכלבים הא של בדק הבית ודאי פודין דהא דאין נפקא לן מואכלת ולא לכלבין (דברים יב) דכתיב בפסולי המוקדשים של מזבח כדמוכח בפרק ג' דבכורות (דף טו. וסס) דמהתם קרא נפקא לן גיזה וחלב של קדשי בדק הבית מותרים ואפילו קדש הקדשין לומון תנן התם דמותרין לאחר פדיונן בגיזה ועבודה ובהדיא קתני התם אם מתו יפדו יש לומר דמדרבנן אסור כדמוכח בפרק כל שעה (פסחים דף נב[ו]) גבי חמץ של הקדש והא דקתני אם מתו יפדו דמלאוריתא: **פרה מטמאה טומאת אוכלין.** מפרש במקום אחר: **וכי פודין את הקדשים.** ואע"ג דפלוגתא היא בפ"ב דבכורות (דף טו:) אפילו בקדש הקדשין לומון מ"מ סתם משנה התם (דף יד.) ובפרק הזרוע (חולין דף קנ.) כמ"ד אין פודין: **משום** עורה. הקשה הר"ר מרדכי מ"ש מהא דאמר [זבחים] (דף קג:) בכור שנטרף קובריס אותו עם עורו לפי שאין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים ולא אמר שיפדו משום עורו ולמאי דפרישית שאין פודין מדרבנן בקדשי בדק הבית ניחא ולפיכך מותר ליהנות מעורה אבל התם דאין פודין מדאורייתא אסור גם העור: **רבי** שמעון אית ליה לב ב"ד מתנה **עליהם.** ולא מצי לשנויי אבודין שאני דאבודין דלעיל ודאי לא שכיחי דנזהרים לשמרן ביותר לפי שקדושתן מרובה שדמן נכנס לפני ולפנים א"נ אינהו גופייהו לא שכיחי דפר ושעיר של יום הכפורים אינן אלא פעם אחת בשנה וכן שעירי ע"ז לא שכיחי כלל אבל הכא אע"ג דמיירי נמי בשעיר החיצון של יום הכפורים מכל מקום שעירי חיצונים שכיחי טובא ואבודין דילהו שכיחי ומסקי בית דין דעתייהו להתנות עליהן:

שאני

ט) **הא דאמר לדמי עולה.** כי אמרי אנא קדוש קדושת הגוף היכא דאמר יהא להביא בדמיו עולה דכיון דאיהו חזי להכי לא מזבנינן ליה אבל אמר יהא לדמי נסכים אף על גב דנסכים נמי למזבח וקדושתייהו דמיין להדדי כיון דלא להכי חזי מזדבן וכל שכן היכא דאמר יהא לדמי עולה. דמתנו ב"ד שיהו לדמי מותר תרומה שהיא לרקועי פחים: **פר ושעיר של יום"כ.** שהן חטאות הפנימיות י): **וכן שעירי ע"ז.** לצבור שחטאו בע"ז בהוראת ב"ד מביאין פר לעולה ושעיר לחטאת כדכתיב בפרשת שלח לך [במדבר טו] ואותו שעיר מתן דמו על הפרוכת ועל מזבח הזהב כדאמר בזבחים בפרק ב"ש (דף לט:): **כולן יחוטו.** דלא דמו לשעירי הרגלים דתנן בהו במתניתין [ב:] לא קרבו ברגל זה יקרבו ברגל אחר אבל אלו אינן רחויין על יום הכפורים לשנה הבאה וכבר עברה לה שנה והוו להו מתרומה ישנה והלכך יחוטו כדין חטאת שכפרו בעליה שהלכה למשה מסיני חמש חטאות מתות וזו אחת מהם כ): **שאין חטאת לצבור מפה.** לא נאמרה הלכה דחמש חטאות אלא ביחיד. וטעמא דר"ש מפרש בהוריות (דף ו:) ובתמורה (דף טו:): **לימא לב ב"ד מתנה עליהן.** שיפדו בלא מום: **דלא שביה.** הילכך לא משוב ב"ד להתנות עליהן: **והרי פרה.** אלומה: **דלא שביתה.** בכל ימי בית ראשון ובית שני לא עשו אלא שבע מ): **על כל פסול שבה.** אם אירע בה שום פסול תפדה: **נשחטה תפדה.** נשחטה חוץ למקומה: **ע"ג מערבתה.** בהכשר בהר המשחה ובמקום הבדוק לה מקבר התהום כדאמר בפרק בתרא דזבחים (דף קיג.): **אין לה פדייה עולמית.** מאחר שנעשית בהכשר גנאי הוא להוציאה לחולין: **דקדושת בדק הבית היא.** כלומר אינה מקדשי מזבח ליקדש קדושת הגוף לפיכך נפדית בלא מום ואינה צריכה לב ב"ד: **העמדה והערכה.** שתעמוד על רגליה ויעריכנה הכהן כדכתיב (ויקרא כז) והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך הכהן וגו': דר"ש במסכת תמורה בפרק בתרא (דף לב:): **פרה מטמאה טומאת אוכלין.** אע"ג דאית ליה לר"ש איסורי הנאה אין מטמאין טומאת אוכלין ויליף ליה מכל האוכל אשר יאכל [ויקרא יא] אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים קרוי אוכל ושאין אתה יכול להאכילו לאחרים אין קרוי אוכל במסכת מנחות בפרק המנחות והנסכים (דף קא:) ופרה איסורי הנאה היא: **מטמאה טומאת אוכלין.** אם נגע שרץ בבשרה וחזר ונגע בשרה באוכלין טימאתן: **הואיל ויש לה שעת הכושר.** לכך: **ואמר ריש לקיש.** מהו שעת הכושר שלה: **אומר היה ר' שמעון פרה.** שנשחטה בהלכתה על גב מערכתה: **נפדית.** אם מצא נאה הימנה. וסבירא ליה לר"ש העומד לפדות כפדוי דמי [ב"ק עו:] והוא ליה אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים: **אלא.** לא תוקמה כר"ש והאי דקתני מצא נאה הימנה תפדה משום דלב ב"ד מתנה עליה אע"ג דלא שכיחא איידי דדמיה יקרין משקי אדעתייהו לאתנויי: **האי תנא סבירא ליה וכו' עד באין מעמידין** לא גרסינן: **וכי קיימו ב"ד ומתנו.** משום הלכה פורתא דדמי עורה: **נימא.** להו ר"ש לב ב"ד מתנה אפשר לא יקריב ו) ברגל זה יקרב ברגל זה ולמה ליה לשנויי שיוא דחיקא כולן באין לכפר כו': ז) **דלית תקנתא דרעייה.** הלכך מתנו עלה אבל תמידין דלית להו תקנתא דרעייה ח) ולכשיאותו יפדם לא קיימי בית דין ומתנו: אלא

לג א מיי' פ"ד מהל' פסולי מוקדשין הלכה ב ופ"ה מהל' עבודת יום"כ הלכה טז:

לד ב ג מיי' פ"ח מהל' פרה אדומה הל' ח:

לה ד מיי' שם הל' ט:

לו ה מיי' שם הל' י:

לז ו מיי' שם הל' ט:

ז [מיי' שם הל"ז ופ"ב מהל' מעילה הל"ה]:

ח [מיי' פ"ח מהל' טומאת אוכלין הל' כה]:

לח ט מיי' פ"ח מהל' פרה אדומה הל' ח:

הגהות הב"ח

(א) גמ' קרינן זה בזה אמר:

מוסף רש"י

וכן שעירי ע"ז. לצבור שחטאו בע"ז בהוראת ב"ד, מביאין פר לעולה ושעיר לחטאת (יומא סה.). **והפריש אחרים תחתיהן.** ומצאו הראשונים (שם). כולן ימותו. להיות לה חטאת שכפרו בעליה, וחמש חטאות מתות ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה ושכפרו בעליה ושעברה שנה (שם נ.). **לנדבה.** לקין המוצה והיא קרויה נדבה לצור ונאה מן המותרות של כל הרועות שלמורות בכל מקום (שם). שאין **חטאת צבור מתה.** וכי גמירי חמש חטאות מתות ביחיד גמירי (שם). דקדשי בדק הבית היא. לא קרבה למזבח, ולהכי קרי ליה בדק הבית, כלומר דדין בדק הבית אית לה (תמורה כ.) כלומר אין בה קדושת המזבח אלא קדושת דמים בעלמא, שהרי שחיטתה בהר המשחה (יומא מב.). **הא בעינן העמדה והערכה.** אין פודין את הקדשים לאחר מיתה מפני שכתוב בהן והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך אותה הכהן, ולאחר מיתה אינה יכולה לעמוד (חולין פד.). **פרה מטמאה טומאת אוכלין.** פרה אדומה אע"ג דאסורה בהנאה, מודה ר"ש דמטמאה טומאת אוכלין (מנחות קא:) דאע"ג דאמר ר"ש בפ"ק דבכורות (ט:) דאיסורי הנאה כגון שור הנסקל ופטר חמור אין מטמאין טומאת אוכלין, ונפקא ליה מכל האוכל אשר יאכל, דאי אתה יכול להאכילו לאחרים קרוי אוכל, מודה הוא דפרה אדומה מקבל טומאת אוכלין לטמא אחרים (חולין פא:). ואי קשיא למה לי קבלת טומאה, היא גופה מטמאה אדם ובגדים, מפרשינן בה"ג בבכורות בפרק דם שחיטה (כא:) כגון בשר שחפרו בחמות מכביה בנקב, אי משוים ליה אוכל מלמעלה בהדי נקב ומקבל האי נקב טומאה אם יגע בטומאה ומטמא שאר אוכלין, ואי לאו אוכל הוא לא מקבל האי נקב טומאה, דלית ביה אינשורא, וכי נגעו ביה אוכלין אחריני טהורים הן שאינם טוגענין בנגלה אלא בנקב (חולין פב.). **הואיל והיתה לה שעת הכושר.** להאכילה אף לעצמו משנשחטה (שם פא:) וירדה לה תורת אוכל (ב"ק עז.). ואמר ר"ל. איזו שעת הכושר היתה לה, דאומר היה ר"ש פרה נפדית אפילו נשחטה על גבי מערכתה כמשפט, אם מצא אחרת יפה ממנה, והוו שעת הכושר שלה, ואע"פ דלא נפדית אפילו הכי משוי לה אוכלא הואיל ורחויה לפדות (ב"ק עז: וכע"ז מנחות קא: וחולין פב.). שיקחו מתרומה ישנה והגיע אחד בנסכו שמצוה להביא מן החדש כלומרינן בר"ה (ז. זבחים ו:) שבכל שנה היו נשחרים אדבר עולמים, דאמרינן בפרק התכלת אין פותחין משנה עולמים המבוקרים בלשכת הטלאים, כי בכל יום היו טוטלין שנים ועוטלים שנים אחרים ועותנים אחתיהן מון מיום אחרון של אדר שלא היו עותנים אחרים אחתיהן, לפי שמכאן ואילך אין מביאין אלא מאותן הנקנין משקלים של שנה זו, דאמרינן במס' ר"ה אמרה תורה חדש ובא קרבן מתרומה חדשה, ונשאלו אדבר שלא הוצרכו, ולדברי ר"ש דלית ליה לב ב"ד מתנה עליהם, אם הוצרכו הוצרכו ואם לא יפדו אין נפדין תמימים אלא יראו עד שיסתאבו ואח"כ ימכרו (מנחות עט: מכת"י).

מסורת הש"ס

ח) [מוספתא דפרה פ"ב], [יומא מב. וש"נ], ג) [בכורות לב: חולין פד.], ד) [בכורות יד: תמורה לב:], ה) ב"ק עז. חולין פא: [מנחות קא: תוספתא דפרה פ"ז], ו) [בסחים כט. בכורות טו. תמורה י. לב: לא.], ז) [עי' תוספות בסחים פא: ד"ה נטמא], ח) [זבחים ו: ע"ש מנחות עט: עי' ש"ס], ט) [שייך עוד לע"ל], י) ע"כ שייך לע"ל, כ) [הוריות ו:], ל) בדפו"י הגי' חסר, מ) [פרה פ"ג מ"ה], נ) עיין רש"ל, ס) שייך לדף יב., ע) בדפו"י הגירסא ולכשיומנו, פ) וע"ע תוס' יומא נ. ד"ה פר, צ) [כנ. וע"ש תוס' ד"ה אין וכו' דה"ק אין פודין מדרבנן וכו'],

גליון הש"ם

גמ' **מצא אחרת נאה** ממנה. עיין לקמן דף טו ע"א תוס' ד"ה לגמרך:

רבינו חננאל

וכן שעירי ע"ז שאבדו והפריש אחרים תחתיהם ואח"כ נמצאו בין למאן דאמר ימותו בין למאן דאמר ירעו עד שיסתאבו אמאי לא אמרינן לב ב"ד מתנה עליהם ונפדין תמימין. ופריק שאני אבודין. כלומר כיון דלא שכיחי דכל מאן דפריש קרבן מזהה והיר ביה. לפיכך אין לב ב"ד מתנה עליהן. ואקשינן והרי פרה דלא שכיחא ותניא פרה נפדית על כל פסול שבה. מתה או נשחטה או מצא אחרת נאה הימנה תפדה לאו משום דאמרינן לב ב"ד מתנה עליהם. ואע"ג דלא שכיחא. שחטה ע"ג מערכתה אין לה פדיה עולמית. ופריק שאני פרה דקדשי בדק הבית היא דלעולם לפדיה קיימי: הא ר' שמעון היא דאמר קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה אבל קדשי בדק הבית אינן בכלל העמדה והערכה כלומר אפילו בלא העמדה אלא נשחטו נערכין ונפדין ומפורש בסוף תמורה. ואסיקנא והא לר' שמעון פרה נפדית על גבי מערכתה אמאי תני אין לה פדיה עולמית. אלא שאני פרה שנפדית על כל פסול שבה הואיל ודמיה יקרים. ואסיקנא לעולם אין פודין הקדשים להאכילן לכלבים והאי דקתני מתה תפדה משום עורה. וכדאמרי אנשי מגמלא אונא. ומותבינן לרבה ממתני' אמרו לו הואיל ואין כפרתן שוה היאך הן קרבין. אמר להן כולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו ואמאי לימא להו לב ב"ד מתנה עליהן [ופריק ר' שמעון ל"ל לב ב"ד מתנה עליהם]. דאמרי משמיה דר' יוחנן תמידין שלא הוצרכו לצבור לדברי ר' שמעון אין נפדין תמימין לדברי חכמים נפדין תמימים ורבנן דפליגי עליה דרבי שמעון מאן נינהו אי נימא רבנן דקטורת

וכן שעירי ע"ז שאבדו והפריש אחרים תחתיהן כולן ימותו דברי ר' יהודה ר' אלעזר ור' שמעון אומרים [א]ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה שאין חטאת צבור מתה ואמאי לימא לב בית דין מתנה עליהן אבודין קאמרת שאני אבודין דלא שכיחי הרי פרה דלא שכיחא ותניא [ב]פרה נפדית על כל פסול שבה [ג]מתה תפדה [ד]נשחטה תפדה [ה]מצא אחרת נאה הימנה תפדה [ו]שחטה על גבי מערכתה אין לה פדייה עולמית [ז]דקדשי בדק הבית היא אי הכי מתה או נשחטה תפדה הא בעינן [ח]העמדה והערכה הא מני ר"ש היא דאמר קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה [ט]קדשי בדק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה אי רבי שמעון אימא סיפא שחטה על גבי מערכתה אין לה פדייה עולמית [י]והתניא ר"ש אומר [יא]פרה מטמאה טומאת אוכלין הואיל והיתה לה שעת הכושר ואמר ר"ל אומר היה ר' שמעון פרה נפדית על גב מערכתה אלא שאני פרה הואיל ודמיה יקרין אמר מר מתה תפדה [יב]וכי פודין את הקדשים להאכילן לכלבים אמר רב משרשיא [יג]משום עורה וקיימי ב"ד ומתנו אדעתא דעורה אמר רב כהנא אמרי אינשי מגמלא אונה איתיביה אמרו לו לר' שמעון מהו שיקרבו זה בזה אמר להו יקרבו אמרו לו הואיל ואין כפרתן שוה היאך הן קריבין [יד] אמר להן כולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו ואמאי לימא לב ב"ד מתנה עליהן ר' שמעון קאמרת ר"ש [טו]לית ליה לב ב"ד מתנה עליהן דאמר [טז]רב אידי בר אבין אמר רב עמרם א"ר יוחנן תמידין שלא הוצרכו לצבור לדברי רבי שמעון אין נפדין תמימים לדברי חכמים נפדין תמימים ורבנן דפליגי עליה דרבי שמעון מאן נינהו אי נימא רבנן דקטורת

שאני

אלא רבנן דאמרו לו. במתני' והכי אמרי ליה הואיל ואין כפרתן שוה ולית לך לב ב"ד מתנה שאם אחד בזה יקריב לזה לכפרה אחרת היאך הן קריבין: **ממאי דר' יהודה.** קאמר ליה דאית ליה נמי אין כפרתן שוה כר"ש ומשום לב ב"ד מתנה הוא דקא מותיב לה והכי קאמר ליה בשלמא כו': **דלמא ר"מ.** קאמר לה דאית ליה כפרתן שוה והכי קאמר ליה כו': **מאי עביד להו.** לתמידין שלא הוצרכו לגבור: **מקיצין בהן את המזבח.** כשהמזבח בטל מקריבין אותו עולה לנדבת גבור כדשמעינן ליה לר"ש דאמר במתני' [1] גבי שעיר שלא קרב בזה יקרב בזה משום טעמא דכולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו. אלמא אע"ג דלאו היינו דההיא כפרה גופה כיון דשייכא במקצתה קרב לה ה"נ אלו שלוקחו לצורך תמידין ולא הוצרכו יקרבו לקיץ המזבח שהרי לשם עולה הופרשו וקיץ נמי עולה הוא. ולקמן [ע"ב] מפרש מהו לשון קיץ: **מודה ר"ש בשעירי חטאות.** שנקנו מתרומת הלשכה של שנה זו וניתותרו כגון שעיר של ר"ח אדר שאבד ונמצא בניסן שאינו ראוי ליקרב עוד לחובת גבור והרי הוא לקיץ המזבח מודה הוא שאין מקיצין בגופו ליקרב הוא עולה אלא בדמיו שירעה ולכשיומס יקחו בדמיו עולה לקיץ המזבח: **אם.** הוא גבי תמידים שלא הוצרכו קאמר ר"ש דמקיצים בגופן דמעיקרא לשם עולה נלקחו והשתא נמי לעולה קרבי: **אבל הכא גזירה לאחר כפרה אטו קודם כפרה.** אי מכשרת חטאת לגבור ליקרב עולה לאחר שנתכפרו לגבור באחר ונתן זה לקיץ המזבח אתי לאכשורי נמי לעולה קודם כפרה שסתמו לשם חטאת עומד: **אף אנן נמי תניא.** לר"ש דאין מקיצים בגופי חטאות שניתותרו ואף שמקיצין בדמיהן: **והשני ירעה.** במסכת יומא (דף סב.) גבי שני שעירי יום"כ שמת המשתלח והוצרכו להביא שני שעירים אחרים ולהגריל עליהם וישתלח האחד ונמצאו שניים לשם אחד מזוג ראשון ואחד מזוג שני אחד יקרב לשעיר הנעשה בפנים והשני ירעה ויפלו דמיו לנדבה שאין חטאת גבור מתה ומאן שמעת ליה דאמר אין חטאת לגבור מתה ר"ש [לעיל יא.:] וקאמר ירעה ולא קאמר יקרב לנדבה. וכל יפלו לנדבה דקאמר ר"ש בכל דוכתא לקיץ המזבח הוא: **אשם שמתו בעליו או שנתכפרו.** באחר דאילו בחטאת כי האי גוונא מתה באשם רועה דהכי גמרינן בהלכתא [תמורה יח.] כל שבחטאת מתה באשם רועה וכל הרועין דמיהן נופלים לנדבה שכן מדרשו של יהוידע הכהן במס' תמורה (דף כג.): **ר"א אומר ימות.** ר"א אית ליה אשם כחטאת לכל דבר אף שאם שחטו שלא לשמו פסול בפ"ק דזבחים (דף ב.) וכן לענין שאם נכנס דמו להיכל פסול [שם פא.]: **רבי יהושע אומר יביא בדמיו עולה.** בעל האשם יביא בדמיו עולה. והתם [תמורה כ:] מפרש והלא אף נדבה עולה היא מה בין דברי רבי יהושע לדברי חכמים אלא בזמן שהיא באה נדבת יחיד סומך עליה ושוחטה ונסכיה קרבין משלו ובזמן שהיא באה נדבת גבור אינו סומך עליה (א) ונסכיה קרבין משל גבור: **תניא נמי הכי.** כדאמר לעיל מותרות לר"ש מקיצין בהן את המזבח: **מה הן מביאין מן המותרות.** של גבור שנתותרו משנה לשנה: קיץ

שאני קטורת דלית ליה תקנתא ברעיה. תימה דה"ל למיקנט תקנתא דתמידים והל"ל דלית להו תקנתא בקיץ למזבח שתקנה זו עושין בתמידין כדאמר בסמוך וי"ל דרבותא נקט דאפי' תקנה מועטת כזו אין בקטורת וא"ת לעיל (דף י:) דפריך רבה לרב חסדא ממתני' דמותר הקטורת אמאי לא משני הכי ויש לומר משום דרב חסדא אית ליה שאין לב בית דין מתנה בשום מקום להפקיע קדושת הגוף: **וממאי** דר' יהודה היא. תימה כי אתיא נמי כר' יהודה מצי למימר שאני חטאת גבור דלית להו תקנתא ברעיה דהא ר' יהודה אמר לעיל כולם ימותו ומיהו עדיפא מינה קאמר דדלמא ר"מ היא ואפי' בהנך חילוקים דשכיחי לית ליה לב ב"ד מתנה עליהן:

מקיצין בהן את המזבח. תימה דבפרק התודה (מנחות עט: ושם) משמע דאזלי לרעיה דאמר ומי אית ליה לר"ש לב ב"ד מתנה עליהן והא א"ר אידי בר אדין א"ר יוחנן תמידין שלא הוצרכו לגבור לדברי ר"ש אין נפדין תמימים ומשני שאני התם דאית להם משום חטאות משני הכי דעיקר מילתא דר' יוחנן משום דדייק ממתני' דלית ליה לר"ש לב ב"ד מתנה אע"ג דא"ר יוחנן גמרא גמיר לה היינו דלרבנן נפדין תמימים אבל לדברי ר"ש ממתני' דייק וכן משמע מדנקט לדר"ש ולא קאמר ר"ש אומר ואגב דנקט לדברי ר"ש נקט נמי לדברי חכמים ואם תאמר וממתני' היכי מצי דייק דלמא הא דלא אהדר להו ר"ש לב ב"ד מתנה עליהן משום דלא איצטריך וי"ל כיון דגמיר ר' יוחנן דלרבנן אית להו לב ב"ד אי לאו דשמעי' לר"ש דלית ליה לא הוה להו לאקשויי לר"ש היאך הן קריבין:

אשם שמתו בעליו כו' אלא ש"מ גזירה לאחר כפרה אטו לפני כפרה. משמע דלאחר כפרה אפילו קודם ניתוק שרי מדלאוריתא מדלא קאמר גזירה אחר ניתוק אטו קודם ניתוק משמע דליכא איסור אלא קודם כפרה והא דאמר בכל דוכתא [ה] דהלכתא גמירי לה דכל שבחטאת מתה באשם רועה אר"ת דרעיה דרבנן היא והלכתא לא גמירי אלא כל שבחטאת מתה באשם קרב עולה והש"ס דנקט רעיה לפי שתקנו אותה חכמים והעמידוה בה ואינה אלא מדרבנן כדמשמע הכא והכי נמי מוכח בפסחים בסוף פרק אלו דברים (עג. ושם) דאמר רב הונא א"ר אשם שניתק לרעיה ושחטו סתם כשר לעולה אלמא לא בעי עקירה אי הכי כי לא ניתק נמי פי' בשלמא אי בעי עקירה כו' מש"ה בעי ניתוק דעבוד רבנן היכרא דע"י כך יזכור לעוקרו אבל כיון דלא בעי עקירה לא ניתק נמי ומשני גזירה לאחר כפרה אטו לפני כפרה ותימה דבפ"ק דזבחים (דף ה: ושם) ובפ"ק דמנחות (דף ד. ושם) אמר רב הונא אשם שניתק לרעיה כו' ניתק אין לא ניתק לא מאי טעמא אמר קרא הוא בהוייתו יהא ופירש בקונטרס בהוייתו יהא עד שניתק וע"כ דרשה גמורה היא דקאמר התם אלא הוא למה לי ואר"ת דל"ג התם ניתק אין לא ניתק לא ובתמורה פרק אלו קדשים (דף יח. ושם) אינו בשום ספר [ו] ואפילו גרס ליה לא קאי דרשה דקרא לפרש טעמא דלא ניתק לא אלא אתא לפרש מאי טעמא כשר כששחטו סתם בלא עקירה אמר קרא הוא בהוייתו יהא כלומר באותה הוייתה שסופה להיות דהיינו עולה דהכי גמירי שקרב עולה באותה הויה יהא מתחלה בלא עקירה ואף על גב דקרא קאי אהלכתא דאשכחן כי האי גוונא בפ"ב דבכורות (דף טז. ושם) דמקיש דבר הבא ממעלה גרה פי' תמורת פסולי המוקדשים לדבר הבא ממפריסי הפרסה [ז] ה' מטאות המתות וגמר מהתם מה התם בזמיתה אף על גב דהתם הלכתא היא: **תניא** נמי הכי מה הן **מביאין בו'.** נראה דמייתי סייעתא דגזרינן אטו קודם כפרה מדלא קתני מה הן עושין מן המותרות אלא מה הן מביאין משמע מדמיהם אבל לא מגופן ובמותר חטאת ואשם מיירי ולא במותר עולה דסתם מותר בזבחים ובתמורה בחטאת ואשם מיירי:

כבנות

ה) בפ. יעב"ק, ב) לעיל יח. [וש"נ], ג) [יומא סב. תמורה כב. כג.], ד) תמורה כ: [בפסחים עג.], ה) [בתמורה אתא ר' אלעזר], ו) הוא גופיה. יעב"ק, ז) [לעיל ב.], ח) [מיר כה: תמורה יח.], ט) [אולם לפנינו אתא],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה רבי כו' עליה ושוחטה ונסכיה: (ב) תוס' ד"ה אשם וכו' הפרסה פי' ה' חטאות:

רבינו חננאל

ור' יוחנן האי גמרא גמיר לה. ור' שמעון הני תמידין שלא הוצרכו לצבור מקיין בהו למזבח כלומר מקריבין אותן שלא לשום תמידין. אלא כמו מיני מגדים שאינן מעיקר הסעודה כך ענין קיין המזבח. והני מילי תמידין דמעיקרא עולות נינהו. השתא נמי מקריבין אותן עולות לקיין למזבח כמו דדרך ולא כמו חובה (אלא) [אבל] כגון שעירי חטאת שנשתיירו וכיוצא בהן אין מקיצין בגופן לשום עולה. דחיישינן לאחר כפרה אע"ג דפקעה מהן קדושה לאחר כפרה אטו לפני כפרה אלא מקיצין בדמיהן: אמר רבא אף אנן נמי תנינא והשני ירעה עד שיסתאב וימכר. ואמאי נקרב הוא גופיה עולת נדבה. אלא לאו ש"מ גזרה לאחר כפרה אטו לפני כפרה. תניא נמי הכי מה מביאין מן המותרות.

מוסף רש"י

פר ושעיר של יוה"כ. שהן חטאות הפנימיות (לעיל יא:). **והפריש אחרים תחתיהם.** ונמצאו הלשכוים (יומא סה.). **כולן ימותו.** דלא דמו לשעירי הרגלים דתנן בהו במתניתין לא קרבו ברגל זה יקרבו ברגל אחר, אבל אלו אין לאויין עד יום הכפורים לשנה הבאה וכבר עברה לה שנה והוו להו מתרומה ישנה והלכך ימותו כדין חטאת שכפרו בעליה, שהלכה למשה מסיני חמש חטאות מתות וזו אחת מהן (לעיל יא:). **לגדבה.** לקיץ המזבח והיא קרויה נדבת גבור ובאה מן המותרות של כל הרועות המאורות בכל מקום (יומא נ:). **שאין חטאת צבור מתה.** וכי גמירי חמש חטאות ממות בימיך גמירי ((שם). ר' אליעזר אומר ימות. כל נדליו של ר"א היה עושה אשם כחטאת לכל דבר שנאמר (ויקרא ז) כחטאת כאשם, וכן גבי שלא לשמו וכן גבי חטאת שנכנס דמה לפנים במסכת זבחים (י: פסחים עג.).

לט א מיי' פ"ד מהל' פסולי מוקדשין הלכה ב:
מ ב מיי' פ"ה מהל' עבודת יום"כ הל' טו:
מא ג מיי' פ"ד מהל' פסולי מוקדשין הלכה יד:
מב ד מיי' שם הל' טו:
מג ה מיי' פ"ד מהל' שקלים הלכה ט [ופ"ב הלכה ג]:

כבנות שוח לאדם. משמע שהן טובות ובקרא נמי כתיב (בראשית ג) כי טוב העץ למאכל והיינו בנות שוח כדמשמע בבראשית רבה כי גרמו שוחה לאדם מ"ג בנות שבע שגרמו ז' ימי אבילות וקשה לר"ת דבפ"ק דע"ז (דף יד. ושם) משמע דלא חזו לאכילה כל כך דקתני גבי שביעית הוסיפו עליהן אלכסוסין ואיטרוזלין מוכסוסין ובנות שוח אבל מעיקרא לא הוה בהו שביעית משמע דגריעי ותירץ ר"ת דלאו משום דגריעי אלא שאינו במס' שביעית (פ"ה מ"ח) בנות שוח שביעית שלהן שניה שעושין לג' שניס וכשהפרי נחנט בשביעית אינו נגמר עד שניה שניה של שמיטו' והשתא מעיקרא סבור דאזלינן בתר לקיטה וכסוף סבור דאזלינן בתר חנטה ועוד תירץ ר"ת דגרס בפ"ק דע"ז (שם) מוכסוסין בנות שוח בלא וי"ו ופרי אחת הוא והוא גרוע ואינו אותו ששמו בנות שוח גרידא וכן משמע בפ"ק דבכורות (דף ח. ושם) דשניס הם דהא אמר אזאב והאריס לג' שניס וכנגדן בבנות שוח נחש לז' שניס ולאותו רשע לא מצינו שוס חבר וי"א מוכסוסין בנות שוח ומיהו בפרק כילד מברכין (ברכות דף מ:) משמע דבנות שוח הן גרועין שלא נחשדו עליהן עמי הארץ דחשיב להו[2] גבי קלין שבדמאי ושמא פרי הוא שגדל ביערים כמו עוזרדין דחשיב בהדייהו ולפי שמצוי להן מן ההפקר לא נחשדו שלא לעשר הגדל בגנותיהן ובפרלסותיהן ולא מפני שהוא גרוע: **הא** בורבא. תימה היכי ס"ד דמקילין בעוף האמר[3] זה מדרש דרש יהוידע הכהן שמותר חטאת ומותר אשם יהא לנדבת עולה משום דכתיב (ויקרא ה) לה' לכהן איזהו דבר שהוא לה' ולכהן הוי אומר זה עולה שנשר עולה כולה לה' והגיזה והעור לכהן ובעוף אין לכהן חלק בו וי"ל דהתם במותר מעות כגון הפרים מעות לחטאת ואשם דכתיב (מלכים ב יב) כסף אשם כסף חטאת והכא כשנתותר גוף אשם: **ואין** עוף בצבור. [4] משום דכתיב ביה נפש דמשמע ביחיד דוקא וא"ת והאמר בפ' טרף בקלפי (יומא דף מא: ושם) אי זבן פרידה אחת אי עולה זבן עולה אזלא לנדבה וי"ל דאין לקנות עוף במעות שנתותרו אך אם כבר בא עוף לפנינו מקילים בו [5] דמה יעשה ממנו [וע"ע תוס' תמורה כג: ד"ה ושמה]: **ואף** שמואל סבר לה. פי' בקונטרס להא דאמר דלר"ש מקילין בהן המזבח דאמר שמואל סכין מושכתן פי' סכין השוחטת סתם מושכתן לקרבן שהופרשו מתחלה לכך כגון עולת תמיד לעולת קיץ אע"פ שאין זה אותו קרבן עצמו כיון דמעיקרא עולה והשתא עולה וקשה דבפ"ק דזבחים (דף ג. ושם) מוכח דמילתא דשמואל כרבנן דר"ש דאית להו לב בית דין מתנה עליהן ואמאי דגרס בסמוך תניא נמי הכי קשה דמתני' ה"ל לאתיוי וגראה כפירוש הערוך[6] דפי' סכין מושכתן למה שהם אם תמידים אם מוספין סכין מושכתן להיות כן דטרם משכן לסכין אין לומר איזה תמיד איזה מוסף אלא תלויין ועומדין בתנאי לב ב"ד דאף ע"פ שאמרו שהן תמידים אם ילדו להקריבן לשם זבח אחר רשאין לפי שבזמן שמשך זה סכין לשחיטת תמיד הרי הוא תמיד ואם למוסף מוסף והוי סייעתא לר' יוחנן דאמר תמידין שלא הוקרבו לנדבי רבנן נפדין תמימים שהרי עדיין לא משכן לסכין[6] וא"ג תניא נמי הכי אלא תניא וי"מ תניא נמי הכי אדרב שמואל בר רב יצחק דאמר מודה ר"ש בשעירי חטאת שאין מקילין בגופן דקתני אם לא קרב ברגל כלומר בפסח יקרב בר"ח כו' ואם לא קרב ביוה"כ יקרב ברגל בסוכות ואם לא קרב ברגל זה של סוכות יקרב ברגל אחר היינו שמיני עצרת שהוא רגל בפני עצמו אבל טפי מרגל אחר דהיינו בפסח הבא לא מצי לאקרובי לגופיה דה"ל תרומה ישנה ולא להקיץ בגופו לפי שמתחלתו לא הוקדש אלא לכפר על מזבח החיצון כלומר לכפר בחטאת וא"א לשנותן בנדבה אלמא אין מקילין בגופן אלא בדמיהן אבל קשה לאמאי נטר עד הכא לעיל ה"ל לאתויי: **שמתחלה לא בא אלא לכפר על מזבח החיצון.** אע"ג דבמתני' מפרש משום דבאין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו תרתי בעינן מקדש וקדשיו ומזבח החיצון לאפוקי שעיר הפנימי ואע"ג דמשמע לעיל דאי לאו משום גזירה אטו לפני כפרה היו מקילין אפילו במותר חטאת הפנימית היינו משום דהכי גמירי דמותר חטאת לצור לעולה: **ועל** זדון טומאת מקדש וקדשיו. אין זה ב' כפרות אלא מה שקרבן אחר מכפר כדפ"ל (א) א"נ כפרה אחת לשונא ואחת למזיד: **לא** זז משם עד שמוחלים לו. ואף על גב דתנן במתני' בפרק בתרא דיומא (דף פה: ושם) על עשה ועל לא תעשה תשובה מכפרת ואמר נמי במס' חגיגה (דף ה.) כל העושה דבר ומתחרט מוחלין לו מיד אפי' בשאר עבירות אינה מחילה גמורה אלא שמקילין לו הדין אבל במלות עשה מוחלין לגמרי:

קיץ לבנות שוח למזבח. כלומר שמביא בקיצוה סעודה מיני מתיקה והוא לשון קיץ כדכתיב (שמואל ב טז) הלחם והקיץ לאכול לנערים: **ולו דבש.** וכל מיני פירות המילן בכלל: **אין מקילין בעולת העוף.** אין לוקחין בדמי הנדבה עולת העוף: **הא בורבא.** דבר הבדוי מן הלב דמנא לך הא: **לנדבת לבור אזלא.** כדרבנן דפליגי עליה דר"א: **ואין עולת העוף בלבור.** דתניא בת"כ [1] והקריב מן התורים [2] [3] היחיד מביא עוף ואין הלבור מביאין עוף: **להא דר' יוחנן.** דלמר לעיל [4] תמידין שלא הוקרבו לר"ש דלית ליה לב ב"ד מתנה מקילין בהן את המזבח בגופן ואין לריכין רעיה: **סכין מושכתן למה שהן.** סכין השוחטן סתם מושכתן לקרבן שהופרש מתחלה לכך ואפילו אין זה אותו קרבן עצמו וכגון עולת תמיד עולה לקיץ אם אינו ראוי לתמיד: **מודה ר"ש בו'.** ומסקנא דטעמא דמתחלתו לא בא אלא לכפר ברגל יקרב בר"ח ואם לא קרב בר"ח יקרב ביוה"כ ואם לא קרב ביוה"כ יקרב ברגל ואם לא קרב ברגל זה יקרב ברגל אחר שמתחלתו לא בא אלא לכפר על מזבח החיצון [5] (תנא לא הוקדש אלא לכפר על מזבח החיצון): ועל זדון טומאת מקדש וקדשיו שעיר הנעשה בפנים כו': מנהני מילי דת"ר [2] וכפר על הקדש מטומאות בני ישראל וגו' [7] פשעים אלו המרדים וכן הוא אומר [3] מלך מואב פשע בי ואומר [4] אז תפשע לבנה בעת ההיא חטאות אלו השגגות וכן הוא אומר [5] נפש כי תחטא בשגגה: על שאר עבירות שבתורה הקלות והחמורות הזדונות והשגגות כו': היינו קלות היינו עשה ולא תעשה חמורות היינו כריתות ומיתות ב"ד הודע היינו מזיד לא הודע היינו שוגג אמר רב יהודה [2] ה"ק על שאר עבירות שבתורה בין קלות בין חמורות בין שעשאן בשוגג בין שעשאן במזיד אותן שעשאן בשוגג בין נודע לו ספיקן בין לא נודע לו ספיקן [6] ואלו הן קלות עשה ולא תעשה ואלו הן חמורות כריתות ומיתות ב"ד האי עשה ה"ד אי דלא עבד תשובה [6] זבח רשעים תועבה אי [7] דעבד תשובה כל יומא נמי דתניא [8] עבר על מצות עשה ועשה תשובה לא זז משם עד שמוחלין לו אמר רבי זירא

בעומד

יוה"כ פטורין ויליף לה התם מקראי: **האי עשה.** דמכפר עליה יוה"כ: **ה"ד אי דלא עשה תשובה.** שאינו תוהה על חטאו: **הא לחיב זבח רשעים תועבה.** והיכי מכפר עליה קרבן יוה"כ: **ואי דעבד תשובה.** למה לי יוה"כ כל יומא נמי תשובה מכפרא עליה דתניא לא זז משם עד שמוחלין לו:

בעומד

מד א ב מיי' פ"ד מהל' שקלים הל' ט ופ"ז מהל' כלי המקדש הל' יג:
מה ג ד ה מיי' פ"ז מהל' שגגות הלכה ב:
מו ו מיי' שם הל' ד:

תורה אור השלם

1. כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיְיָ לֹא תֵעָשֶׂה חָמֵץ כִּי כָל שְׂאֹר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַיְיָ: ויקרא ב י א
2. וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם: ויקרא טז טז
3. וַיֵּלֶךְ וַיִּשְׁלַח אֶל יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה לֵאמֹר מֶלֶךְ מוֹאָב פָּשַׁע בִּי הֲתֵלֵךְ אִתִּי אֶל מוֹאָב לַמִּלְחָמָה וַיֹּאמֶר אֶעֱלֶה כָּמוֹנִי כָּמוֹךָ כְּעַמִּי כְּעַמֶּךָ כְּסוּסַי כְּסוּסֶיךָ: מלכים ב ג ז
4. וַיִּפְשַׁע אֲדוֹם מִתַּחַת יַד יְהוּדָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה אָז תִּפְשַׁע לִבְנָה בָּעֵת הַהִיא: מלכים ב ח כב
5. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא בִּשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֹת יְיָ אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה: ויקרא ד ב
6. זֶבַח רְשָׁעִים תּוֹעֵבָה אַף כִּי בְּזִמָּה יְבִיאֶנּוּ: משלי כא כז

רבינו חננאל

קיץ למזבח כבנות שבע שהן תאני חיוורתא לאדם שאוכלין אותן בקינוח סעודה: דרש רב נחמן ב"ר חסדא אין מקיצין בעולת העוף כדרב שימי דאמר מותרות לעולת נדבת צבור אולי. ואין עוף בקרבנות צבור: ואף שמואל סבר להא דאמר ר' יוחנן דאמר רב יהודה אמר שמואל קרבנות צבור מושכתן למה שהן. כלומר לב ב"ד מתנה עליהן ואין נקבעין בזבח ידוע אלא בשעת שחיטתן. שעד זמן השחיטה אע"פ שאמרו עליהן כי הם תמידין רשאין לשחטן לשום זבח אחר שכך מתנה עליהם לב ב"ד שאם יצאו להקריבם לשם זבח אחר רשאין. תניא נמי הכי כר' יוחנן דאמר תמידין שלא הוצרכו לצבור לדברי ר' שמעון אין נפדין תמימין. דתניא מודה [ר"ש] בשעיר שלא קרב בר"ח יקרב ברגל ושלא קרב ברגל זה יקרב ברגל אחר שתחלתו לא בא אלא לכפר על מזבח החיצון תנא לא הוקדש אלא לכפר על מזבח החיצון: **מתני'** על שאר עבירות שבתורה כו'. תירצה רב יהודה למתני' הכי עבירות הקלות עשה ולא תעשה. והחמורות שהן כריתות ומיתות ב"ד בין שעשאן בשגגה בין שעשאן במזיד. ואותן שעשאן בשגגה. בין שנודע לו ספיקן בין לא נודע לו ספיקן שעיר

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ועל כו' כדפ"ל. נ"ב נדף ז ע"ב בד"ה יש לו:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואין וכו' דמה יעשה ממנו. עיין מזיר דף כז ע"א תוס' ד"ה וכ"ת:

מוסף רש"י

בורבא. דבר שאינו הגון (כתובות סג:) לו: אינו עיקר, לשון בור (חולין פח:). **אלו המרדים.** העושה להכעיס (יומא לו:). **מלך מואב פשע בי.** מרד בי (שם). **אז תפשע לבנה.** מרדו יושבי לבנה על מלך יהודה (שם).

ג) [מולין פח: ע"ש בפי' רש"י כתובות סג: ע"ש ובפי' רש"י]. ב) זבחים ו:, ג) רש"ל מ"ז, ד) [יומא לו:], ה) [יומא פו. זבחים ז:], ו) [ויקרא פרשה ו], ז) [ויקרא ל], ח) [ל"ל והקריב מן התורים את קרבנו היחיד וכו' ועי' רש"י מנחות ה. ד"ה מנחת העומר וכו' עופות אין בלון בלבור בת"כ גבי נדבת העוף קרבנו והקריב היחיד מביא עוף ולא הלבור. עכ"ל], ט) [דף יב.], י) [כריתות יח.], כ) [בדמאי פ"ג מ"ח], ל) [קלים פ"ו מ"ו זבחים קג. ובתמורה כג: ע"ש], מ) [תני תמיהי הא דמענו פ"ש ממדלש תכמיס להדיא בת"כ כמו שהביא רש"י הכא בד"ה ואין עולת ועוד דלא נמצא בשום קרא גבי עולת עוף נדבה מיהא נפש ופע"ג וע"ש מנחות קד: הכל בלון בשופתות לא סילק הכתוב אלא מנחה דכתיב בה נפש ותוס' ד"ה מה וע"ש תוספות זבחים ה: ד"ה נפש וז"ל רש"י ויקרא ב' פסוק א' לא נאמר נפש בכל קרבנות נדבה אלא במנחה וכו' לכן נראה דכך ל"ל ואין עוף בלבור אבל בא בשופתות ולא במעטי' שופתות רק במנחה ממשום דכתיב ביה נפש דמשמע ביחיד דוקא וכו' וכוונת תוס' לדברי נקיט ואין עוף בלבור דוקא בלבור הוא דלא אמי משום דמקרבנו ממעטינן המקפבר והייט לבור ולית מיעוטי למעט שופתות אבל גבי מנחה דכתיב תרי מיעוטי דהייט קרבנו וגם כתיב ביה נפש ממעטינן נמי שופתות דלא מייתי מנחה אמנם בלתי הג"ה זו דברי תוספות הללו קשין להולמן מחמת תרי תמיהות שזכרתי למעלה], נ) [ערך משן], ס) [עכ"ל],

בעומד במרדו. דלא עבד תשובה. ודקשיא לך זכה רשעים תועבה מתני' רבי היא דאמר יוה"כ מכפר על שאינן שבין והאי קרא מוקי לה בשאר יומי: **פורק עול.** כופר בעיקר: **מגלה פנים בתורה.** בא על דברי תורה בחוצפא וגבלוי עזות פניו כגון [1] (סנהדרין דף צט:)

מנשה שהיה יושב ודורש בגדות של דופי לא היה למשה לכתוב אלא ותמנע היתה פלגש [2] וילך ראובן בימי קציר חטים (בראשית ג): **ברית.** בשר מילה: **דבר ה' בזה זה הפורק עול.** שביזה דיבור ראשון שאמור בסיני אנכי ה' אלהיך (שמות כ) שלא שמעו אותו אלא מפי הגבורה [3]: **ומגלה פנים.** מדאפקיה קרא בלשון זיון וזה בזה דברי תורה הוא: **זה המיפר ברית בבשר.** שהיא מצוה יחידית: **לא אמרתי אלא בזמן שעונה בה.** אלמא בשאינו שב קאי קרא. ובהגך תלת הוא דגלי לן אף לאחר יוה"כ הא בשאר אע"פ שאינו שב יום הכפורים מכפר: **ורבנן.** דאית להו נמי בשאר עבירות דאין יוה"כ מכפר על שאינן שבין אמרי לך הא דגלי לן קרא בהגך תלת לאו ביוה"כ איירי אלא הכרת תכרת דקאמר תכרת לעולם הבא שאף מיתה אינה ממרקת על שלש הללו בלא תשובה אבל שאר עבירות בלא תשובה נמי מיתה ממרקת אחר יום הכפורים אבל יוה"כ בלא מיתה לא: **שאם עשה תשובה.** ואין עונה בה מיתה ממרקת אף על שלש הללו ולא תכרת לעולם הבא: **אחד ישראל וכו'.** מתכפרים משאר עבירות בשעיר המשתלח: **ומאן איש ליה האי סברא.** דכהניס מתכפרין במשתלח: **רבי יהודה.** לקמן בהאי פירקא [ע"כ]: **אבל ר' יהודה לא סבר לה כרבי.** שיהא יוה"כ מכפר על שאינן שבים ולא אתיא מתניתין אליביה: **או דלמא.** רבי יהודה נמי כרבי סבר לה ומתניתין רבי יהודה נמי והאי דלא אמר רבי יהודה היא וסבר לה כרבי אורחא דמילתא שייך טפי למימר רבי היא וסבר לה כר' יהודה רביה ולא למימר רבי יהודה היא וסבר ליה כרבי תלמידיה: **דוקא קאמינא רבי סבר לה כרבי יהודה.** בשעיר המשתלח דע"כ מתניתין רבי היא כדאוקימנא מדקתני יוה"כ מכפר על שאינן שבין אבל ר' יהודה לא סבר ליה כרבי דתניא אין יוה"כ מכפר על שאינן שבין לרבי יהודה: **חטאות ואשמות אין מכפרין אלא על השבין.** דכתיב (במדבר ה) והתודו את חטאתם וגו' (ויקרא ה) והתודה אשר חטא עליה: **שאין מכפרין על המזיד בשוגג.** רוב חטאות ואשמות אין מכפרין על המזיד בשוגג אלא אשם שפחה חרופה ואשם נזיר טמא ואשם שבועת הפקדון וחטאת דשבועת העדות: **אף חלק.** אף בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפורים הוא וכל אכין ורקין מיעוטין ללמדך שפעמים שאין יוה"כ מכפר: **סתם סיפרא.** תורת כהניס ר' יהודה היא הכי אמרינן בסנהדרין גאלו הן האנקנין (דף פו.): **לא קראו מקרא קודש.** לא קיבלו בברכותיו לומר מקדש ישראל ויוה"כ: **ומודה רבי בברכת דיומא.** הא דתניא קמייתא דאינו מכפר על שאינן שבין בברכת של יום הכפורים קאמר של עיניו ושל מלאכה אבל על כל שאר עבירות מכפר אף על פי שעשה בו מלאכה ולא התענה בו: **דאי לא תימא הכי.** דברכת דיומא מודה רבי דלא מכפר ותימא דאברכת דיומא (א) מכפר: **ברם דיוה"כ ליה ליה לרבי.** בתמיה. א"כ למה כתב רחמנא ביום הכפורים כרת בשלמא שאר כריתות דאי מייתי קודם יוה"כ לא איכפר אבל הגך למה לי הא כי עבר עליה מכפר עליה הא יומא: **אלמה לא.** בתמיה. כלומר אלמה אי אית ליה לרבי דמכפר על כרת דיומיה בלא תשובה לא איכא כרת ביום הכפורים: **והא משכחת לה כגון דעבד בגיליא ומיתם ולא אתי יממא לכפורי ליה.** שאין מכפר אלא יום כדכתיב (ויקרא טז) כי ביום הזה יכפר עליכם: ומקשינן

בעומד במרדו (דף פה: ושם) אמרינן מיתה ויום הכפורים מכפרים עם התשובה עם התשובה אין בפני עצמו לא הא מני דלא כרבי והא לא אתיא אפילו כרבנן דאית להו דמיתה בלא תשובה מכפרת בשאר עבירות דלאו הכי שאשם ויש לומר דהכא לא קאמרי רבנן דמיתה ממרקת אלא עם היסורין והדיינין שדנין אותו לאחר מיתה וע"י כך אינו נכרת לעולם הבא אבל עם התשובה מיתה ממרקת לגמרי שאין נדון עוד ביסורין לאחר מיתה אבל לרבי מיתה ויוה"כ בלא תשובה ממרקת לגמרי בשאר עבירות והשתא אתי שפיר כרבנן:

שאין מכפרין על המזיד. פירש בקונטרס רוב חטאות ואשמות אין מכפרין על המזיד אלא אשם שפחה חרופה ואשם נזיר טמא ואשם שבועת הפקדון וחטאת דשבועת העדות וא"ת וגמר מהנהו שמכפר על הזדון כשוגג וי"ל דאיכא למיפרך שכן אין מכפר על חייבי כריתות וחייבי מיתות ב"ד:

הואיל ומכפר על המזיד. וא"ת נימא דיוה"כ לא יכפר על המזיד מידי דהוה אחטאת ואשם וי"ל דקרא דיוה"כ הוא איכא למ"ד דמשמע אפי' אינם שבים וכ"ע מודו דמרבינן במזיד ועוד דאדרבה גילף משעיר הנעשה בפנים שמכפר על המזיד: **לא** קראו מקרא קודש. פירש בקונטרס אלא קיבלו עליו בברכותיו לומר מקדש ישראל ויום הכפורים ואין נראה דלא אשכחן ברכות ביום הכפורים דליהוו לאורייתא ונראה לר"ת קראו מקרא קודש שמודה שב"ד קדשוהו ושובת ממלאכה בשביל קדושת היום ולא קראו מקרא קדש שאינו שובת מחמת קדושת היום אלא מחמת שמתעצל לעשות מלאכה: **תלמוד** לומר יום כפורים הוא מכל מקום. תימה דלמא בעשה תשובה אייר ולעולם סבר תנא דאינו מכפר אלא על השבין: **דאי לא תימא הכי.** ואם תאמר למה לו אך חלק למאי דס"ד השתא דידעינן מסברא דכרת ביום הכפורים לרבי ליה ליה וי"ל דהמ"ל ולטעמיך אי שמא איצטריך אף אפי' חזר בו מעבירה אלא שמצטער בכפרה שאינו רוצה שיום הכפורים יכפר: **דעבד** סמוך לשקיעת החמה. אבל לאחר שילוח שעיר לא מצי לאוקומה שהוא מכפר כל היום ואף על גב דמשמע לעיל (דף ח:) שאין קרבנות מכפרין על עבירות של אח"כ אפילו בו ביום דאמר נפקא מינה לטומאה שאירעה בין זה לזה שאני שעיר המשתלח דכתיב ביה כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם משמע דכל היום יכפר אי נמי היום עצמו בלא שעיר המשתלח מכפר קצת ואין כאן כרת גמור וכה"ג אשכחן בפרק קמא דזבחים (דף ו. ושם) דעולה מכפרת על היורש [1] מקופיא ולא מקיבעא כלומר לגמרי והשתא אתי

בעומד במרדו ורבי היא [6] דתניא רבי אומר על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום הכפורים מכפר חוץ מפורק עול ומגלה פנים בתורה ומפר ברית בבשר שאם עשה תשובה יום הכפורים מכפר ואם לאו אין יום הכפורים מכפר מאי טעמא דרבי [3] דתניא [1] כי דבר ה' בזה [4] זה הפורק עול ומגלה פנים בתורה ואת מצותו הפר זה [5] המפר ברית בבשר [1] הכרת תכרת הכרת לפני יוה"כ תכרת לאחר יוה"כ [7] יכול אפילו עשה תשובה ת"ל [1] עונה בה לא אמרתי אלא בזמן שעונה בה ורבנן [8] [א] הכרת בעולם הזה תכרת לעולם הבא עונה בה [2] שאם עשה תשובה ומת מיתה ממרקת ומי מצית מוקמת לה כרבי והא מדסיפא רבי יהודה היא רישא נמי ר' יהודה היא דקתני סיפא אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן משוח ומאן אית ליה האי סברא רבי יהודה מכלל דרישא ר' יהודה אמר רב יוסף רבי היא וסבר לה כר' יהודה א"ל אביי דוקא קאמר מר רבי סבר לה כר' יהודה אבל רבי יהודה לא סבר לה כרבי או דלמא מדרבי סבר לה כרבי יהודה אף רבי יהודה סבר לה נמי כרבי מיהו אורחא דמילתא קתני למימר דתלמיד סבר לה כרביה א"ל אין דוקא קאמינא רבי סבר לה כרבי יהודה אבל ר' יהודה לא סבר לה כרבי דתניא יכול יהא יוה"כ מכפר על שבים ועל שאינן שבים ודין הוא הואיל וחטאת ואשם מכפרין ויום הכפורים מכפר מה חטאת ואשם [3] אין מכפרין אלא על השבים [7] אף יוה"כ אין מכפר אלא על השבים מה לחטאת ואשם שאין מכפרין על המזיד כשוגג תאמר ליוה"כ שמכפר על המזיד כשוגג הואיל ומכפר על המזיד כשוגג יכפר על שבים ועל שאינן שבים תלמוד לומר [12] אך חלק סתם סיפרא [9] מני ר' יהודה וקאמר שבים אין לא שבים לא ורמי סתם סיפרא אסתם סיפרא דתניא [9] יכול לא יהא יוה"כ מכפר אא"כ התענה בו [10] וקראו מקרא קדש ולא עשה בו מלאכה לא התענה בו ולא קראו מקרא קדש ועשה בו מלאכה מנין ת"ל [2] יום כפורים הוא מ"מ אמר אביי לא קשיא הא רבי והא רבי יהודה רבא אמר הא והא רבי ומודה רבי בברכת דיומא דאי לא תימא הכי כרת דיום הכפורים לרבי ליה אלמה לא משכחת לה כגון דעבד בגיליא ומיתת דלא אתא יממא לכפורי ליה אלא אימא כרת

(א) יומא פה: פז. [כריתות ז.], ב) סנהדרין צט. ע"ש, ג) [נו' תוס' יומו' עב. ד"ה ומדכריתסן], ד) [סנהדרין נ:], ה) [סנהדרין סד: נ:], ו) [פסחים ה. וש"נ], ז) [עירובין לו: וש"נ], ח) [כריתות ז. כל הסוגיא ע"ש], ט) [ז"ל תוס' כריתות ז. ד"ה וקראו מקרא קדש פי' בכסות נקיה כדאמר במכילתא מקרא קדש כו' עכ"ל ועי' תוס' דהכא ד"ה לא קראון], י) בס"ת: במוקפא ובעזות פניו ומגלה שלא כהלכה כגון, כ) [בראשית לו], ל) [מכות כד.], מ) [שייך לע"כ], נ) פי' דבר שלף למעלה כלומר עולה מכפר על היורש דבר מועט,

תורה אור השלם

1. כִּי דְבַר יְיָ בָּזָה וְאֶת מִצְוָתוֹ הֵפֵר הִכָּרֵת תִּכָּרֵת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא עֲוֹנָהּ בָּהּ: במדבר טו לא
2. אַךְ בָּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפֻּרִים הוּא מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיְיָ: ויקרא כג כז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דאי כו' דיומיה נמי מכפר:

גליון הש"ס

גמ' זה הפורק עול. עיין יבמות דף ט ע"א תוס' ד"ה מה:

מוסף רש"י

חוץ מפורק עול. כופר בהקב"ה (יומא פה:) או: פורק עול של כל המצות (כריתות ז.). ומגלה פנים בתורה. דורש את הטורה לגנאי, כגון מנשה שהיה דורש בגנבות של דופי לא היה לו למשה לכתוב אלא ותמנע היתה פלגש וגו' (יומא שם וכנ"ל כריתות שם). בזמן שעונה בה. שלא שב קודם מיתה הוי בכרת, אבל שב לא (סנהדרין צ:). וקראו מקרא קדש. במקום סדר התפלה (כריתות ז.). ומודה רבי בברכת דיומא. הא דקתני לא התענה בו מכפר, לעבירות דכל השנה, אבל הא עבירה דעיניו לא מכפר, ולא חלק נמי דקתני לעיל, בעבירות דיומיה קאמר (שם). כרת, הולך ערירי בלא בנים ואם יש לו מתיה (שם).

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פ"ח מהל' תשובה הלכה ח:
מח ב מיי' שם פ"ח הלכה ד:
מט ג מיי' שם מ"ג ה' ו ופ"ג מהל' שגגות הלכה י:
נ ד מיי' פ"ח מהל' תשובה הלכה ג ופ"ג מהל' שגגות שם:

רבינו חננאל

המשתלח מכפר. ואוקימנא למתני' בעבר על מצות עשה ולא עשה תשובה אלא עומד במרדו ורבי היא דתניא אע"פ שלא עשה תשובה יוה"כ מכפר עליו חוץ מפורק עול ומגלה פנים בתורה ומפר ברית בבשר שאין יוה"כ מכפר עליהן אלא אם יחזורו בתשובה כו'. דברי רבי ורבנן פשוטים הם. ואקשי' ומי מצית מוקמת לה למתני' כרבי והא מדקתני סיפא אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן משוח ותירצה רב יהודה שהללו כולן מתכפרין בשעיר המשתלח בשאר עבירות ומתני' ר' יהודה היא כמלל דרישא נמי ר' יהודה היא. ופריק רב יוסף מתני' כולה רבי היא וסיפא סבר לה כר' יהודה. פי' ר' יהודה רביה. ורבי תלמיד הוא. ואמר ליה דוקא קא אמרת. א"ל רב יוסף דוקא קאמינא. דרבי סבר לה כר' יהודה רביה דשעיר המשתלח בשאר עבירות זולתי טומאת מקדש וקדשיו מכפר על יהודה היא. ופריק רב יוסף מתני' כולה רבי היא וסיפא סבר לה כר' יהודה. פי' ר' יהודה רביה. ורבי תלמיד הוא. ואמר ליה דוקא קא אמרת. א"ל רב יוסף דוקא קאמינא. דרבי סבר לה כר' יהודה רביה דשעיר המשתלח בשאר עבירות זולתי טומאת מקדש וקדשיו מכפר על הכל. ור' יהודה לא סבר לה כרבי דיוה"כ מכפר אפי' על שאינן שבין. דקתני סתמא בתורת כהנים דהוא סיפרא כי יוה"כ אינו מכפ' אלא על השבין שנאמר אך בעשור לחדש וגו' וקיימא לן אכין ורקין מיעוטין. ואינו מכפר על שאינן שבין. וסתם סיפרא ר' יהודה היא כדגרסינן באלו הן הנהנקין משמיה דר' יוחנן סתם סיפרא ר' יהודה: ורמינן סתם סיפרא אסתם סיפרא. ופריק אביי הא רבי [והא ר'] יהודה. רבא אמר הא והא רבי היא. והא דתניא אם לא שב אינו מתכפר לו בעבירה שעבר יום הכפורים דאי לא תימא הכי כרת דכתיבא ביום הכפורים ליה ליה לרבי. ודחינן כרת (לר') דיוה"כ (הכי) [הכי] משכחת לה. כגון דאכיל בליליא או עבד עבידתא ומית דלא סליק עמוד השחר לכפורי ליה.

עין משפט
נר מצוה

נא א מיי׳ פ״ח מהל׳ תשובה הלכה ג:
נב ב מיי׳ פ״ה מהל׳ עבודת יום״כ הל׳ יד:

מוסף רש״י

וכפר את מקדש הקדש. אחר שגמר כל הטומאות והיה טוטל מדם הפר ומדם השעיר הנעשה בפנים ומכפר על טומאת מקדש וקדשיו שהיתה בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף, בין לפני ולפנים בין להיכל בין לעזרות ומכפר דם השעיר על ישראל ודם הפר על הכהנים (מנחות צב.). **זה לפני ולפנים.** מכפרת עבודה זו על הטומאה שאירעה בפנים, דפר השעיר של יוכה״פ מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו (חולין קלא:) כפר בדמים הללו על טומאה שאירעה לפני ולפנים אם נכנס אדם שם בטומאה ואין בה ידיעה בסוף אבל הוה ליה ידיעה בתחלה ולפנין מקרלי בפ״ק (ז:) שבעיר זה תולה עליה להגין מן היסורין עד שיודע לו ויביא בעולה ויורק (יומא סא.). **זה היכל.** על טומאה שאירעה בהיכל (שם). **מזבח כמשמעו.** על טומאה שאירעה לאדם במזבח ושהה כדי השתחויה, שזהו שיעור שהייה למי שנטמא בעזרה (שם) או: על מי שעבד בטומאה במזבח בלא מיזב מקדש, כגון נטמא במקדש דעבד בלא שהייה דאין כאן טומאת מקדש, דהיכא דנטמא בעזרה קי״ל הלכה למשה מסיני דלא מחייב עד שיהה כדי השתחואה (חולין קלא:) או: שמכפרים על טומאה שנעע במזבח וכגון שהיתה לו ידיעה בתחלה כשנטמא ונעלם ממנו טומאה זו או הנעלם קודם וגבע בו ושעיר הנעשה בפנים מכפר עד שיודע לו ויביא קרבן עולה ויורק (מנחות צב. מכת״ר). **יכפר אלו עזרות.** על טומאה שאירעה בעזרה (שם). **כהנים כמשמעו כו׳.** על הכהנים שנגגו ונכנסו טמאים לעזרה וכן לוים וישראלים ועבדים, קרלי ימיני קדרים (שם). הרשוו כולן. בהאי יכפר בתרא, הכהנים לוים וישראלים, ובטומאת מקדש וקדשיו אי אפשר להשוותן שהרי הפר מכפר על הכהנים והשעיר הנעשה בפנים על ישראל, ובאיזה כפרה הושוו, מלמד שכולם מתכפרים בדודי של שעיר המשתלח בשאר עבירות (יומא סא. וכעי״ז מנחות שם). **ר׳ שמעון אומר.** אין דודאי בהא אמינא כוותך דכשם שמתכפרין בשעיר הנעשה בפנים וכו׳, אבל בהא לא אמינא כוותך דכשם שודוי כו׳ (מנחות צב.). **כשם שדם שעיר כו׳.** ואין עמו ודוי, כך דם הפר. בלא ודוי מכפר על הכהנים בטומאת מקדש וקדשיו (יומא סא.). **ולר׳ שמעון.** לאמר דאין הכהנים מתכפרין בשעיר המשתלח, הא קתני בריימתא דהושוו כולם שמתכפרים בשעיר (מנחות צב.). **כל חד וחד מכפר בדנפשיה.** ישראל בודוי השעיר והכהנים בודוי הפר (שם). **שיהו שוים במראה.** שיהן לבנים או שחורים או סמוכים (יומא סב. ובהגהות הב״ח: שחומים).

אתי שפיר דלא קאמר כגון שמת קודם שנשתלח השעיר או כגון דליכא שעיר המשתלח כדאמר לעיל (דף ח:) ונפקא מינה היכא דלא עבד חיצון וי״מ דיום הכפורים בלא שעיר המשתלח מכפר לגמרי ונפקא מינה דשעיר מכפר מיד ויום הכפורים אינו מכפר עד שתחשך למולאי יום הכפורים כדתניא חומר בשעיר מביום הכפורים שהשעיר מכפר מיד ויום הכפורים עד שתחשך חומר ביום״כ מבשעיר שיום הכפורים מכפר בלא קרבן מה שאין כן בשעיר והא דנקט כגון דחנקתיה אומנא לו דוקא אלא הוא הדין שמת בו ביום ולרווחא דמילתא נקטה [1] אי נמי אפילו לא מת בו ביום אלא אחר כמה ימים וכגון דעבד סמוך לשקיעת החמה: **וכפר את מקדש הקדש זה לפני ולפנים.** פירש בקונטרס דבטומאת לפני ולפנים ובטומאת היכל מיירי וקשה דאמאי צריך קרא לכולהו הא לקמן פ״ב (דף ט:) גבי כרת גא מצריכין אלא חד קרא לכולהו ושמא כיון שהושוו לענין כפרה הושוו לכל דבר ומיהו קשיא שצריך לדחוק הקונטר׳ לפרש מזבח כמשמעו כגון שהקטיר עליו בטומאה וא״כ היינו טמא ששימש ולא מצינו שיכפר שעיר הפנימי על כהן ששימש בטומאה ועוד אי בטומאת מקדש וקדשיו אייר הכא לרבי יהודה מאי קאמר לעיל (דף ח.) רבי שמעון ממקומו הוא מוכרע הא אפי׳ לרבי יהודה נמי ממקומו מוכרע ועוד דבסי״פ הוציאו לו (יומא דף סא.) מייתי לה אמתניתין דוכן בהיכל וכן במזבח הזהב דמתני׳ לענין הזאה ע״כ נראה דבהזאה אייר ולפני ולפנים היינו על בין הבדים וההיכל היינו על הפרכת ומזבח היינו מזבח הזהב ועזרות היינו שירי הדם שהיה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון שהיה בעזרה כדתנן באיזהו מקומן (זבחים מז.) ומיהו קשיא הא דנקט עזרות דה״ל למימר עזרה ועוד דהזאות כולהו כתיבי בהדיא בפרשה ולעיכובא לא איצטריך דנפקא לן בפרק איזהו מקומן (שם דף נב:) ובפרק הוציאו לו (יומא דף ס:) וכלה וכפר אם כלה כיפר ואם לא כלה לא כיפר וי״ל דאיצטריך האי קרא דכהן משוח ומרובה בגדים יכול לעשות כן לפי שכל הפרשה כתיב בה אהרן וכן תניא בת״כ וכפר הכהן אשר ימשח מת״ל לפי שכל הפרשה כולה אמור בה אהרן לכן כתיב וכפר את מקדש הקדש וגו׳ שכל משוח ומרובה בגדים צריך לעשות כן: **הושוו כולן לכפרה אחת.** אבל לשעיר הפנימי לא הושוו דכתיב אשר לעם וברייתא בסמוך ולא להכהנים: **ואיתקש שעיר המשתלח לשעיר הנעשה בפנים.** תימה דבפ״ב דכריתות (דף כה:) גבי חטאים דומיא דפסעים פריך האי בשעיר הנעשה בפנים הוא דכתיב והשתא לגמר מייתי שעיר המשתלח דהא איתקש:

כולן

כרת דיממא לרבי לית ליה אלמה לא משכחת לה דאכל אומצא וחנקיה ומית אי נמי [6] דאכל סמוך לשקיעת החמה דלא הוה שהות לכפורי ליה: אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן משוח: הא גופא קשיא קתני אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן משוח והדר תני מה בין ישראל לכהנים ולכהן משוח אמר רב יהודה [8] הכי קאמר אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן משוח מתכפרין בשעיר המשתלח בשאר עבירות ואין חילוק ביניהן ומה בין ישראל לכהנים ולכהן משוח אלא שהפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו וכו׳ ומני רבי יהודה היא [3] דתניא [1] וכפר את מקדש הקדש זה לפני ולפנים את אהל מועד זה היכל מזבח כמשמעו יכפר אלו עזרות כהנים כמשמעו עם הקהל אלו ישראל יכפר אלו הלוים הושוו כולן לכפרה אחת שמתכפרין בשעיר המשתלח בשאר עבירות דברי ר׳ יהודה רבי שמעון אומר כשם שדם שעיר הנעשה בפנים מכפר על ישראל על טומאת מקדש וקדשיו כך דם הפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו וכשם שודויו של שעיר המשתלח מכפר על ישראל בשאר עבירות כך וידויו של פר מכפר על הכהנים בשאר עבירות ולרבי שמעון הא ודאי הושוו מאי הושוו דבני כפרה נינהו מיהו כל חד וחד מכפר בדנפשיה מאי טעמיה דרבי שמעון דכתיב [2] ולקח את שני השעירים איתקש שעיר המשתלח לשעיר הנעשה בפנים מה שעיר הנעשה בפנים אינו מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו דכתיב ביה [3] אשר לעם אף שעיר המשתלח אינו מכפר על הכהנים בשאר עבירות ורבי יהודה אמר לך להכי איתקוש [3] ב שיהו שוים במראה ובקומה ובדמים הוא דאתא מאן תנא להא דתנו רבנן ושחט את שעיר החטאת אשר לעם שאין הכהנים מתכפרין בו ובמה מתכפרין בפרו של אהרן יכול לא יתכפרו בפרו של אהרן שהרי כבר נאמר [4] אשר לו מעתה אין להן כפרה כשהוא אומר יכפר על הכהנים מצינו להן כפרה במה הן מתכפרין מוטב שיתכפרו בפרו של אהרן שהרי הותר מכללו אצל ביתו ואל יתכפרו בשעיר הנעשה בפנים שלא הותר מכללו אצל ביתו ואם נפשך לומר הרי הוא אומר [5] בית אהרן ברכו את ה׳ בית הלוי ברכו את ה׳ יראי ה׳ ברכו את ה׳ מאן תנא אמר ר׳ ירמיה דלא כר׳ יהודה [7] דאי ר׳ יהודה האמר כהנים יש להן כפרה בשעיר המשתלח ומני [8] רבא אמר ר׳ שמעון היא דאמר כהנים אין להם כפרה בשעיר המשתלח אביי אמר אפי׳ תימא ר׳ יהודה הכי קאמר מעתה אין להם כפרה בטומאת מקדש וקדשיו כשהוא אומר יכפר על הכהנים מצינו שיש להן כפרה בשאר עבירות וכמו דמצינו שיש להן כפרה בשאר עבירות כך יש להן כפרה בטומאת

ומקשינן **וכרת דיממא לרבי לית ליה.** בתמיה. והא בהדיא כתיב כרת דיממא דכתיב בין בעינוי בין במלאכה בעבד היום הזה (ויקרא כג): **וחנקתיה.** שלא עבר עליו רגע מן היום לאחר עבירתו: **סמוך לשקיעת החמה.** עם לאת היום שלא עבר רגע ביום אחר העבירה: **דתניא חומר בשעיר כו׳** לא גרסינן לה: **וכפר את מקדש הקדש.** בעבודת פר ושעיר של יום הכפורים כתיב המכפרת על טומאת מקדש וקדשיו: **זה לפני ולפנים.** על טומאה שאירעה לפני ולפנים כגון נטמא לפני ולפנים ושהה כדי השתחואה דמחייבת ליה על שהייתו כדמפרש בפ׳ שני (לקמן דף טז:): **זה היכל.** אם נטמא בהיכל: (א) **זה מזבח.** מזבח הזהב אם הקטיר קטורת בטומאה ובשהייה: **אלו העזרות.** נכנס לעזרה בטומאה: **הושוו כולן בכפרה אחת.** בהא יכפר בתרא השוה כהנים לוים וישראלים מלמד שכולן מתכפרין בשעיר המשתלח בשאר עבירות דאילו בטומאת מקדש וקדשיו ליכא למימר דהושוו שהרי הפר מכפר על הכהנים ושעיר הפנימי על ישראל: **ר׳ שמעון אומר כשם שדם שעיר.** לבדו מכפר על ישראל בטומאת מקדש בלא שום וידוי שהרי אין שום וידוי בשעיר הפנימי כך דם הפר לבדו בלא וידוי מכפר על הכהנים בטומאת מקדש ואייתר ליה וידוי הפר לשאר עבירות: **הא ודאי הושוו.** בכפרה אחת ואי בשאר עבירות לא הושוו במאי הושוו: ומשני **הושוו דבני כפרה נינהו.** לכך הושוו ללמדך שיש לכולם כפרה בין בטומאת מקדש בין בשאר עבירות: **מיהו כל חד בדנפשיה.** אלו בפר ואלו בשעיר: **אשר לעם.** ולא להכהנים: **הופר מכללו.** מכלל שאמר אשר לו דמשמע לו ולא לאחרים הותרו: **אצל ביתו.** דכתיב (ויקרא טז) וכפר בעדו ובעד ביתו: **ואם נפשך לומר.** להקשות כלום על המדרש הזה. ולקמיה [יד.] מפרש מה יש לו להקשות: **הרי הוא אומר כו׳.** ע״כ המקרא מלמדך שמתכפרים בפרו של אהרן שנאמר בית אהרן ברכו את ה׳ הרי כל הכהנים קרויין ביתו הרי הם בכלל ובעד ביתו: **מאן תנא.** להא מתניתא דקתני מעתה אין להן כפרה דמשמע דאם לא בפר יתכפרו אין להם כפרה כלל: **דלא כרבי יהודה.** אלא כר״ש דאמר כל כפרותיהן בפר תלויות דאי רבי יהודה א״כ לא מכפרי בפר אית להו כפרה מיהת בשעיר המשתלח בשאר עבירות: **אביי אמר כו׳ והכי קאמר מעתה אין להם כפרה** בטומאת

מסורת הש״ס

(א) [גר׳ המוס׳ בע״ז דעבד וכן בסוף דבריהם גילקת׳ דעבד], (ב) יומא קא. מולין קלא: מנחות לב., ג) [יומא סב.], ד) [יומא סו.], ה) [יתכן להיות רבה], ו) רש״ל וקאמר אפילו,

תורה אור השלם

1. וְכִפֶּר אֶת מִקְדַּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ יְכַפֵּר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל כָּל עַם הַקָּהָל יְכַפֵּר:
ויקרא טז לג
2. וְלָקַח אֶת שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם וְהֶעֱמִיד אֹתָם לִפְנֵי יְיָ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
ויקרא טז ז
3. וְשָׁחַט אֶת שַׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וְהֵבִיא אֶת דָּמוֹ אֶל מִבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעָשָׂה אֶת דָּמוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפָּר וְהִזָּה אֹתוֹ עַל הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת:
ויקרא טז טו
4. וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ:
ויקרא טו ו
5. (יט) בֵּית יִשְׂרָאֵל בָּרְכוּ אֶת יְיָ בֵּית אַהֲרֹן בָּרְכוּ אֶת יְיָ: (כ) בֵּית הַלֵּוִי בָּרְכוּ אֶת יְיָ יִרְאֵי יְיָ בָּרְכוּ אֶת יְיָ: תהלים קלה יט-כ

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה זה היכל וכו׳ בהיכל הס״ד ומ״כ מ״ה מזבח זה מזבח הזהב כל״ל:

רבינו חננאל

ובימא נמי כגון דעבד סמוך לשקיעת החמה דלא הוה שהות ביום לכפורי ליה אי נמי דעד דהוה אכיל חנקתיה אומצא ומית: תנא (ב) חומר בשעיר מיום״כ. שהשעיר מכפר מיד ויום״כ אינו מכפר עד שתחשך. חומר ביום״כ שיום״כ מכפר בלא קרבן. והוא דהוה שהות ביום לכפורי ליה מה שאין כן בשעיר: **מתני׳** אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן משוח כו׳. ותירצה רב יהודה הכי אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן משוח מתכפרין בשעיר המשתלח. ואין חלוקה בהן. מה בין ישראל לכהנים לכהן משוח אלא (ג) שדם הפר מכפר על הכהנים בטומאת מקדש וקדשיו. ומני ר׳ יהודה היא. דתניא וכפר את מקדש הקדש זה לפני ולפנים כו׳ ר׳ שמעון אומר כשם שדם השעיר הנעשה בפנים כו׳. מאי טעמא דר׳ שמעון דכתיב ולקח את שני השעירים וגו׳ אתקש שעיר הנעשה בפנים לשעיר המשתלח. מה שעיר הנעשה בפנים אינו מכפר על טומאת מקדש וקדשיו אלא על ישראל בלבד. שנאמר ושחט את שעיר החטאת אשר לעם. לעם ישראל ולא לכהנים. אף שעיר

מוסר השכל

המשתלח אינו מכפר (אלא) על הכהנים בשאר עבירות. ור׳ יהודה אמר לך האי קרא דכתיב שני השעירים שיהו שוין במראה ובקומה ובדמים הוא דאתא. מאן תנא להא דתנו רבנן ושחט את שעיר החטאת אשר לעם. שאין הכהנים מתכפרין בו. ובמה מתכפרין בפרו של אהרן כל עם הקהל יכפר. ופרקי׳ ודאי השוו דבני כפרה נינהו וכל חד וחד בדידיה קמיכפר. הני בפר והני בשעיר.

(ג) כ״ה גירסת רבינו כאן בגמ׳ דמביא הך בריימתא שבתוספתא וירושלמי סוף יומא והיא הגירסא שמתקה רש״י ועי׳ רשב״ם. (ד) עי׳ רש״י לעיל ב׳ ע״ב ד״ה אלא שהפר.

1) **בטומאת מקדש וקדשיו כשהוא אומר.** על הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר ולימד שהשוו כולם לכפרה אחת בשעיר המשתלח לרבי יהודה מלינו שיש להם כפרה בשאר עבירות כי היכא דחס רחמנא למיכתב עלייהו כפרה בשאר עבירות אית לן למילף מינה דיהיב להו נמי כפרה בטומאת מקדש ובמה הן מתכפרים כו': **מאי אם נפשך לומר.** מה היה לו להקשות שהוקק להביא מקרא זה: **וכי תימא ביום כפיר.** ולא שאר כהנים: **להכי הוא דאתא.** שלא יתכפרו בו כהנים: **מדעם ליהוי.** משל צבור ולא משל (a) כהן גדול לפי שהפר בא משלו הולך לומר בשעיר משל צבור: **להכי הוא דאתא.** שלא יתכפרו בו אחרים שהוזקקת להביא מקרא שיתכפרו בו כהנים: **ס"ל אשר לו.** תלתא כתיבי כפר: **אשר לו.** תניינא: **תלמוד לומר אשר לו.** השלישי לעכב: **הכי קשיא ליה.** דקאמר יכול לא יתכפרו בפרו של אהרן שהרי כבר נאמר אשר לו לומר שאינו בא משל כהנים וכיון שאינן חסירין בו ממון לא נתכפרו בו דמאי שנא בשעיר הפנימי דלא מכפרו ביה כדילפינן מאשר לעם יתירא משום דלא חסרו בו ממונא שלא נקנה משלהם: **היינו דאיכא תרי וידוי.** בפר וממתן דמו תרי וידויי דכתיב תרי זימני וכפר בעדו ובעד ביתו ואמר מר (יומא דף לו:) בכפרת דבריס הכתוב מדבר שהרי עדיין לא נשחט הפר ואיכא ממתן דמו הרי ג' כפרות לכפר על ג' עבירות שהכהנים מתכפרין בפר כנגד שלש עבירות שישראל מתכפרין בשעירים: **חד כנגד שעיר הנעשה בפנים.** לתלות על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף: **וחד כנגד שעיר החילון.** לכפר על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף: **וחד כנגד שעיר המשתלח.** לכפר על שאר עבירות: **בחד וידוי ודמו סגי.** חד כנגד שעיר הפנימי וחד כנגד שעיר החילון: **יבוא זכאי ויכפר על החייב.** לפיכך מתודה וידוי ראשון עליו ועל ביתו ולאחר שנעשה זכאי בוידוי מתודה עליו ועל אחיו ועלעולם תרוייהו חדא כפרה נינהו:

הדרן עלך שבועות שתים

ידיעות. **שהן ארבע.** כבר פירשתי בפרק ראשון במשנה (דף ג.): **נטמא וידע.** שנטמא או בשעת טומאה או אחרי כן: **אחד הנכנס לעזרה ראשונה ואחד הנכנס לוספפה.** שהוסיפו עליה אחרי כן: **שאין מוסיפין בו'.** לפיכך היא קדושה כראשונה: **אלא במלך בו'.** כולהו יליף מקראי (a): **ובשני תודות.** מפרש בגמרא [טו.] שני לחמי תודה והיו עושין אותם בהיקף סביב: **ובשיר.** מפרש בגמרא: פנימית

בטומאת מקדש וקדשיו במה הם מתכפרין מוטב שיתכפרו בפרו של אהרן שהרי הותר מכללו אצל ביתו ואל יתכפרו בשעיר הנעשה בפנים שהרי לא הותר מכללו ואם נפשך לומר הרי הוא אומר [1]בית אהרן ברכו את ה' וגו' (b) ומאי אם נפשך לומר וכ"ת [2]ביתו כתיב כולן קרויין ביתו שנא' בית אהרן ברכו את ה' (c) יראי ה' ברכו את ה' והאי [3]אשר לעם להכי הוא דאתא האי מיבעי ליה דקאמר רחמנא מדעם ליהוי ההוא [4]מומאת עדת בני ישראל נפקא והאי אשר לו להכי הוא דאתא האי מיבעי ליה (d)לכדתניא (e)[8]משלו הוא מביא ואינו מביא משל צבור יכול לא יביא משל צבור שאין הצבור מתכפרין בו אבל יביא משל אחיו הכהנים שאחיו הכהנים מתכפרין בו [9]ת"ל [5]אשר לו יכול לא יביא ואם הביא כשר ת"ל שוב אשר לו הכתוב (f)שנה עליו לעכב תנא הכי קא קשיא ליה מאי שנא בדעם דלא מכפר דלא קא חסרי ביה ממונא דכתיב אשר לעם בדאהרן נמי לא קא חסרי ביה ממונא וקאמר כולן קרויין ביתו בשלמא לר"ש היינו דכתיב תרי וידוין ודם הפר חד כנגד שעיר הנעשה בפנים וחד כנגד שעיר הנעשה בחוץ וחד כנגד שעיר המשתלח אלא לר' יהודה תרי וידוין ודם הפר ל"ל בחד וידוי ודמו סגיא אחד לו ואחד לביתו כדתנא דבי רבי ישמעאל כך היא מדת הדין נוהגת מוטב יבוא זכאי ויכפר על החייב ואל יבוא חייב ויכפר על החייב:

הדרן עלך שבועות שתים

ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע [2]נטמא וידע ונעלמה ממנו הטומאה וזכור את הקדש נעלם ממנו הקדש וזכור את הטומאה נעלמו ממנו זה וזה ואכל את הקדש ולא ידע ומשאכל ידע הרי זה בעולה ויורד נטמא וידע ונעלמה ממנו טומאה וזכור את המקדש נעלם ממנו מקדש וזכור את הטומאה נעלם ממנו זה וזה ונכנס למקדש ולא ידע ומשיצא ידע הרי זה בעולה ויורד: [3]אחד הנכנס לעזרה ואחד הנכנס לתוספת העזרה [7]ד'שאין מוסיפין (g)על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא ואורים ותומים וסנהדרין של שבעים ואחד [7]ובשתי תודות [7]ובשיר ובית דין מהלכין ושתי תודות אחריהן וכל ישראל אחריהם:

הפנימית

כולן קרויין ביתו. תימה ולויס במה יתכפרו אי בשל צבור אשר לעם כתיב ולויס לא מיקרו עם למ"ד ופלוגתא היא בפרק הזרוע (חולין דף קלא:) ואי בשל אהרן לא איקרו ביתו וכ"ת כיון דאשכחן שיש להן כפרה דכתיב וכפר אית לן למימר דלא אתי אשר לעם אלא למעוטי כהנים ויתכפרו בשל צבור אם כן מלינו בשעיר של עם שהותר מכללו: **האי מיבעי ליה לכדתניא בו'.** ומדאיצטריך קרא לומר דלא מייתי משל כהנים אלמא מתכפרין בו ומשני תנא הכי קא קשיא ליה כו' וקרא איצטריך שלא תאמר כיון שמלינו שיש להן כפרה יתכפר בשלו ויביא משלהן אבל קנא תימה דמאי פריך נימא דהא דדרשינן דלא מייתי משל כהנים היינו לבתר דקיים לן דכהנים מתכפרין בו: **שנה עליהן הכתוב לעכב.** ואם תאמר ונוקי אשר לו תניינא לעכב משל צבור ושלישי למצוה משלו ולא משל כהנים וי"ל דסברא הוא למידרש מעיקרא למצוה קודם דנדרוש לעכב וכן מוכח בפ"ק דזבחים (דף ז:) ובכמה דוכתי:

דלא מחסרי ממונא דכתיב אשר לעם. אע"ג דהאי נפקא לן מומאת עדת בני ישראל מ"מ אשר לעם משמע משל לעם אלא מדאייתר מוקמינן ליה שאין הכהנים מתכפרים בו ולא מיבעיא למ"ד במסכת שקלים (דף ג) ובמנחות (דף כא:) שאין הכהנים מצווין לשקול דודאי לא אתי מדידהו אלא אפילו למ"ד שמצווין לשקול והשעיר בא מתרומת הלשכה מ"מ אם חסרו מעות הלשכה ובאו לגבות לצורך שעיר אין גובין משלהן או אם בא אחר וזילא שעיר לצבור כשר אע"פ שלא זכו בו כהנים:

בדאהרן נמי **לא מחסרי ממונא.** תימה מ"מ ע"כ כיון שמלינו שיש להן כפרה בכל מה שיש כפרה לאחרים מדכתיב יכפר לא מלינו לאוקומה אלא בשל אהרן מאחר שנתמעטו משל צבור מדכתיב אשר לעם ולא גמרינן מיניה דגלי קרא וי"ל דאשר לעם משמע נתינת טעם משום שהוא משל עם ואם היו מתכפרים משל אהרן אע"ג דלא מחסרי ממונא א"כ אין הטעם נכון: **וקאמר** כולן קרויין ביתו. והשתא על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף שמכפרים שעירי רגלים מתכפרים נמי כהנים אע"ג דלא מחסרי ממונא הואיל ומלינו בשל אהרן מתכפרין אע"ג דלא מחסרי ממונא ועוד דדוקא ביום הכפורים הוא דמצרכי' ריבויא לפי שמלינו חילוק בכפרה בין ישראל לכהנים:

שני וידוין ודם הפר. משמע שמתכפרין הכהנים בב' וידוין א"כ מתניתין דיומא דפרק אמר להן הממונה (דף לה:) דקתני בוידוי ראשון אני וביתי ותו לא ובשני אני וביתי ובני אהרן לא מתוקמא כרבי שמעון דלדידיה בוידוי ראשון נמי הל"ל ובני אהרן ותימה דהא רבא מוקי לה התם וידוי דשעיר המשתלח כר' שמעון ומסתמא כל הנהו מתני' דוידוין אתו נמי כר' שמעון וי"ל דאפילו ר' שמעון מודה שאינו מזכיר בהדיא בני אהרן עד שיראה מזכאי:

הדרן עלך שבועות שתים

ידיעות הטומאה. מתוך פ"ה משמע שרוצה לפרש כולה מתניתין בידיעה גמורה שפירש וידע שנטמא ואע"ג דמוקמא מתניתין כרבי דאמר בידיעת בית רבו שמה ידיעה מ"מ נקטה לה במתניתין סתם ידיעה אע"ג דלא צריך והמדקדק יכול לפרש כולה מתניתין בידיעת בית רבו:

---

a) יומא נא:. b) [נ"ל אשר לו משלו], ג) [ממנות יט: וש"נ], ד) סנהדרין ב. [ודף יד: קומה מה.], ה) [עי' תוס' חולין מה. ד"ה שאין], ו) [עי' תוס' פסחים סד. ד"ה קרבון], ז) [שיך לעמ' יג.:], ח) [ע"כ].

תורה אור השלם

1. (יט) בֵּית יִשְׂרָאֵל בָּרְכוּ אֶת יְיָ בֵּית אַהֲרֹן בָּרְכוּ אֶת יְיָ: (כ) בֵּית הַלֵּוִי בָּרְכוּ אֶת יְיָ יִרְאֵי יְיָ בָּרְכוּ אֶת יְיָ: תהלים קלה יט-כ
2. וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ:
ויקרא טז ו
3. וְשָׁחַט אֶת שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וְהֵבִיא אֶת דָּמוֹ אֶל מִבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעָשָׂה אֶת דָּמוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפָּר וְהִזָּה אֹתוֹ עַל הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת:
ויקרא טז טו
4. וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי שְׂעִירֵי עִזִּים לְחַטָּאת וְאַיִל אֶחָד לְעֹלָה: ויקרא טז ה
5. וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ: ויקרא טז יא

הגהות הב"ח

(א) גמ' וגו' מאי אם אם כל"ל ותות ו' נמתק: (ב) שם בית אהרן ברכו את ה' בית הלוי ברכו את ה' ירא' ה': (ג) רש"י ד"ה מדעם כו' משל יחיד כהן גדול:

גליון הש"ס

גמ' ת"ל אשר לו. עי' מגילה דף ט ע"ב תוס' ד"ה אין:

עין משפט נר מצוה

נג א מיי' פ"ה מהל' עבודת יום"כ הל' יג:
א ב מיי' פי"ח מהל' שגגות הלכה ח:
ב ג מיי' פ"ג מהלכות בית"מ מקדש הלכה יב סמג לאוין רס:
ג ד מיי' פ"ו מהל' בית הבחירה הל' יא ופ"ה מהל' סנהדרין הלכה ח סמג עשין קסג:
ד ה מיי' פ"ו מהל' בית הבחירה הלכה יב יג:

מוסף רש"י

והאי אשר לו כו'. אשר לו כתב ביה תלתא זימנ, למעוטי צבור ומאחיו הכהנים הלא מדידהו אתי, תלתא אשר לו כתיבי ביה בתרי קראי, והקרביב אהרן וגו' והקריב תנינא ושחט את פר החטאת אשר לו (יומא נא:).

הדרן עלך שבועות שתים

על העיר. על יהוסלים (סנהדרין ב. יד: סוטה מה.) ולריך לקדש התוספת בשתי מודות ובשיר (סנהדרין יד:).

רבינו חננאל

בשלמא לר' שמעון היינו דבעינן שני וידוין ודם הפר. פי' ודם הפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו. כנגד דם השעיר הנעשה בפנים שמכפר על טומאת מקדש וקדשיו על ישראל. וידוי אחד מכפר על הכהנים כמו שמכפר שעיר הנעשה בחוץ על ישראל. וידוי שני מכפר בשאר עבירות על הכהנים כמו שמכפר שעיר המשתלח בשאר עבירות על ישראל. אלא לר' יהודה דאמר בשאר עבירות הכל מתכפרין בשעיר המשתלח. וידוי שני בפר כהן גדול למה בחד וידוי ודם הפר סגי ליה. ופריק לר' יהודה שני וידוין כנגד שעיר הנעשה בחוץ. וידוי הראשון לו לכהן גדול להתכפר בו. והשני להתכפר בו כהנים שנקראו ביתו שנאמר בית אהרן ברכו את ה' כדתנא דבי ר' ישמעאל יבא זכאי ויכפר על החייב ואל יבא חייב ויכפר על החייב שכך מדת הדין נוהגת:

פ"ב מתני' ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע נטמא וידע ונעלמה ממנו הטומאה וזכור לקודש כו'.

יד: ידיעות הטומאה פרק שני שבועות

ארבעי קמייתא דלא מייתי ליה לידי קרבן בו'. זאת הגירסא עיקר וכן נראה לקונטרס אע"פ שפ"ה בריש מסכת שבת (דף ג. ושם) הגהו דאתו לידי חיוב חטאת קמשיב דהיינו העקירות לא קשיא מידי דהתם מיירי בזה עוקר וזה מניח ובהגהה אין המניח יכול לבא לידי חיוב חטאת אבל העוקר היה יכול לבא לידי חיוב חטאת אם היה גומר הוצאה אבל הכא בידיעה ראשונה לא נתחייב ובידיעה האחרונה נתחייב:

זיל קרי בי רב הוא. והוי כמו שיש כאן ידיעה שהיה לו לשאול כיון שדבר זה ידוע לתינוקות אבל שרץ דמטמא בכעדשה דבסמוך אין ידוע אלא לתלמידים וא"ת תיפוק ליה דידע בבית רבו כשלמד לבב מטמא וי"ל בשלא למד אלא ראה שהעולם מזריס ולא ידע באיזה א"ל למד ולא הבין בין לב לפרדע מעולם ועוד יש לפרש זיל קרי בי רב הוא כלומר הרי ע"כ למד בבית רבו שלב כתיב בפרשה ובתיוק שנשבה ליכא לאוקומה כיון שידע דאד מינייהו מטמא.

ונעלם ממנו מקום מקדש מהו. לפי מה שפי' דמשיב ידיעה מה שהיה לו לשאול צריך לפרש דבזמן הזה מיירי שאין מצוי לישאל היכן מקומו ומ"מ נקט בן בבל לפי שבני א"י רגילין להכיר יותר ויש תימה אמאי לא חשיב בכך ונעלם מכלל דידע כמו ונעלמה מעיני כל חי (איוב כח) דגבי תורה:

אן דלמא כיון דמקומו לא ידע ליה העלמה היא. פי' בקונטרס דלא דמי לידיעת בית רבו דהתם ידע ששרץ מטמא וכשנגע (א) בשרץ לא מזכר לו שלמד שיהא טמא בנגיעה זו משמע דלא הויא ידיעת בית רבו ידיעה אא"כ ידע בשעת נגיעה שנגע בשרץ ועיל בפ"ק (דף ה.) דפריך ומי איכא דלית ליה ידיעת בית רבו ומשני משכחת לה בתיוק שנשבה בין הנכרים ה"מ לשנויי כגון שלא ידע בשעת נגיעה שנגע בשרץ:

שאין אי צפרדע טמא זיל קרי בי רב הוא לעולם דידע בטומאת שרץ וכגון דנגע בכעדשה ולא ידע כעדשה אי מטמא אי לא מטמא מאי כיון דידע דמטמא שרץ בעולם ידיעה היא או דלמא כיון דכעדשה לא ידע אי מטמא אי לא מטמא העלמה היא [ד]תיקו בעי רבי ירמיה בן בבל שעלה לארץ ישראל ונעלם ממנו מקום מקדש מהו אליבא דמאן אי אליבא דרבי עקיבא דבעי ידיעה בתחלה הא לא מחייב על העלם מקדש אי אליבא דרבי ישמעאל דמחייב על העלם מקדש הא לא בעי ידיעה בתחלה לא צריכא [ה]אליבא דרבי דבעי ידיעה בתחלה ומחייב על העלם מקדש ואמר [ו]ידיעת בית רבו שמה ידיעה מאי כיון דידע דאיכא מקדש בעולם ידיעה היא או דלמא כיון דמקומו לא ידע ליה העלמה היא [ז]תיקו: אחד הנכנס לעזרה וכו': מנא הני מילי אמר רב שימי בר חייא דאמר קרא [ח]ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו

וכן

כאן ידיעה בתחלה: **כן נכנס.** שיודע שיש מקדש בירושלים אבל אין יודע מקומו מהו איכא ידיעה בתחלה או דלמא הא דתנן נעלם ממנו מקדש במי שהכיר בו כבר קאמר: **הא לא בעי ידיעה בתחלה.** כדאמרינן בשלהי פירקין (דף יט.): **אליבא דרבי.** דאמר בשמעתא קמייתא בפרקין קמא (דף ד.) דבעי ידיעה בתחלה ומחייב על העלם מקדש: **ידיעה היא.** למיהוי ידיעה בתחלה: **או דלמא כיון דמקומו לא נודע לו.** מעולם אין כאן ידיעה בתחלה. ולא דמי לידיעת בית רבו דטומאה דאילו התם למד שהשרץ מטמא וכשנגע בו ידע שנגע בשרץ אבל לא מזכר לו להכיר שהוא טמא בנגיעה זו התם קאמרינן כיון שלמד שהנוגע בשרץ טמא וזה ידע כשנגע אין זה העלם אבל זה לא ידע מקום מקדש ממימיו אין כאן ידיעת בית רבו: **מה"מ.** דבעינן כל הני לתוספת עזרה:

וכן

פנימית נאכלת והחיצונה נשרפת וכל שלא נעשית בכל אלו הנכנס לשם אין חייב עליה: [ט]נטמא בעזרה ונעלמה ממנו טומאה וזכור את המקדש נעלם הימנו מקדש וזכור הטומאה נעלם ממנו זה וזה והשתחוה או ששהה בכדי השתחואה או בא לו בארוכה חייב בקצרה פטור זו היא מצות עשה שבמקדש שאין חייבין עליה ואיזו היא מצות עשה שבנדה שחייבין עליה [י]ב היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד חייב מפני [כ]שיציאתו הנאה לו כביאתו: [כא]רבי אליעזר אומר [1]השרץ ונעלם ממנו על העלם שרץ חייב ואינו חייב על העלם מקדש [כב]רבי עקיבא אומר [1]ונעלם ממנו והוא טמא על העלם טומאה חייב ואינו חייב על העלם מקדש [כג]ר' ישמעאל אומר [1]ונעלם [2]ונעלם שתי פעמים [3]לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש: **גמ'** [כד]אמר רב פפא לאביי שתים שהן ארבע שתים שהן שש הויין ידיעות הטומאה תחלה וסוף ידיעות הקודש תחלה וסוף ידיעות מקדש תחלה וסוף ולטעמיך תמני הויין דהא איכא טומאה דקודש וטומאה דמקדש תחלה וסוף הא לא קשיא שם טומאה אחת היא מכל מקום שית הויין אמר רב פפא לעולם תמני הויין ארבעי קמייתא דלא מייתי ליה לידי קרבן לא קא חשיב ארבעה בתרייתא דמייתי ליה לידי קרבן קא חשיב ואיכא דאמרי אמר רב פפא לעולם תמני הויין וארבעי קמייתא דליתנהו בכל התורה כולה קא חשיב ארבעי בתרייתא דאיתנהו בכל התורה כולה לא קא חשיב בעי רב פפא נעלמו ממנו הלכות טומאה מהו היכי דמי אילימא דלא ידע אי שרץ טמא הפנימית נאכלת והחיצונה נשרפת וכל שלא נעשית בכל אלו הנכנס לשם אין חייב עליה: [ט]נטמא בעזרה ונעלמה ממנו טומאה וזכור את המקדש נעלם הימנו מקדש וזכור הטומאה נעלם ממנו זה וזה והשתחוה או ששהה בכדי השתחואה או בא לו בארוכה חייב בקצרה פטור זו היא מצות עשה שבמקדש שאין חייבין עליה ואיזו היא מצות עשה שבנדה שחייבין עליה [כ]ב היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד חייב מפני [כ]שיציאתו הנאה לו כביאתו: [כא]רבי אליעזר אומר [1]השרץ ונעלם ממנו על העלם שרץ חייב ואינו חייב על העלם מקדש [כב]רבי עקיבא אומר [1]ונעלם ממנו והוא טמא על העלם טומאה חייב ואינו חייב על העלם מקדש [כג]ר' ישמעאל אומר [1]ונעלם [2]ונעלם שתי פעמים [3]לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש: **גמ'** [כד]אמר רב פפא לאביי שתים שהן ארבע שתים שהן שש הויין ידיעות הטומאה תחלה וסוף ידיעות הקודש תחלה וסוף ידיעות מקדש תחלה וסוף ולטעמיך תמני הויין דהא איכא טומאה דקודש וטומאה דמקדש תחלה וסוף הא לא קשיא שם טומאה אחת היא מכל מקום שית הויין אמר רב פפא לעולם תמני הויין ארבעי קמייתא דלא מייתי ליה לידי קרבן לא קא חשיב ארבעה בתרייתא דמייתי ליה לידי קרבן קא חשיב ואיכא דאמרי אמר רב פפא לעולם תמני הויין וארבעי קמייתא דליתנהו בכל התורה כולה קא חשיב ארבעי בתרייתא דאיתנהו בכל התורה כולה לא קא חשיב בעי רב פפא נעלמו ממנו הלכות טומאה מהו היכי דמי אילימא דלא ידע אי שרץ טמא

פנימית וחיצונה מפרש בגמרא [טו:]: ונאכלת ונשרפת נמי מפרש בגמרא [טז:]: **נטמא בעזרה.** וידע שנטמא: **השתחוה.** בהעלם זה: **או ששהה כדי השתחואה.** בגמרא [טז:] מפרש שיעורא: **או שבא לו בארוכה.** שילא לו דרך ארוכה שיש קצרה הימנו לצאת: **חייב.** ואפי' לא שהה תחלה. ושיעורין הללו הלכה למשה מסיני הם כמי שנטמא בתוך העזרה: **בקצרה פטור.** היכא דלא השתחוה ולא שהה: **זו היא.** טומאה שאירעה לו בתוך עזרה: **זו היא מצות עשה שבמקדש.** דיש כאן מצות עשה וישלחו מן המחנה וגו' וכל טמא לנפש (במדבר ה): **שאין חייבין עליה.** בית דין פר בהוראה ולא כהן משיח כדמפרש בגמרא [יח:]: **ואיזו היא מצות עשה שבנדה זו.** שידי לתנא בהוריות (דף ח:) אין חייבין על עשה שבמקדש אבל חייבין על עשה שבנדה קתני הכא איזו היא מצות עשה שבמקדש ואיזו היא שבנדה: **היה משמש עם הטהורה.** היינו דומיא דעשה שבמקדש שאירעה לו הטומאה משבא בהיתר לידי כניסה: **ואמרה לו נטמאתי.** עכשיו ופירש מיד בקושי האבר: **חייב.** אלא יעמוד בלא דישה עד שימות האבר ויפרוש בלא קושי וזהו עשה ובגמרא [ט] יליף לה: **השרץ ונעלם.** או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו (ויקרא ה): **ר' עקיבא אומר זו.** בגמרא [י] מפרש מאי ביניהו: **גמ' ה"ג אמר רב פפא לעולם תמני הויין וארבעי בתרייתא דמייתן ליה לידי קרבן קחשיב זו.** ידיעות אחרונות מודיעות אותו שחטא. ואית דגרסי ארבעי קמייתא דמייתן ליה לידי קרבן קא חשיב ואין נראה לי דא"כ מאי איכא דאמרי אם מפני שהיה הטעם אין דרך הש"ס לומר כן ולא ישאל אחריו מאי ביניהו: **ארבעי בתרייתא.** ידיעות שבסוף איתנהו בכל התורה שאין אדם מביא חטאת אא"כ נודע לו שחטא: **ארבעי קמייתא.** ידיעות שבתחלה: **ליתנהו בכל התורה.** שהאוכל חלב בשוגג אפילו לא נודע לו על חתיכה זו מעולם שהיא חלב ולאחר אכילה נודע לו חייב: **נעלמו ממנו הלכות טומאה.** כשנגע בשרץ וידע שנגע בשרץ אבל אינו יודע שהוא טמא: **אי שרץ מטמא.** כגון הלב והלטאה שדומין לצפרדע וסבור שאינו מטמא: **זיל קרי בי רב הוא.** תינוקות של בית רבן קורין החולד והעכבר והלב [ויקרא יא] הלכך אין זו העלמה ויש כאן ידיעה בתחלה וכשאכל את הקדש נעלמה ממנו נגיעה ראשונה יש כאן ידיעה בתחלה והעלם אחריה ולכשיודע לו בסוף יהא חייב: **ידיעה היא.** ידיעה בתחלה יש כאן: **העלמה היא.** ואין

מסורת הש"ס

(א) [עי' תוס' לקמן טז: ד"ה נטמא], (ב) [לקמן יח.], (ג) נדה כח.; (ד) לעיל ג., (ה) [כריתות יט.], (ו) [ל"ל אמר ליה רב פפא], (ז) [לעיל ד.], (ח) [לעיל ה.], (ט) [לקמן יח.], (י) [לקמן יח:],

תורה אור השלם

1. אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דָּבָר טָמֵא אוֹ בִּנְבֵלַת חַיָּה טְמֵאָה אוֹ בִּנְבֵלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בִּנְבֵלַת שֶׁרֶץ טָמֵא וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאָשֵׁם: ויקרא ה ב
2. אוֹ כִי יִגַּע בְּטֻמְאַת אָדָם לְכֹל טֻמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם: ויקרא ה ג
3. בְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מַרְאֶה אוֹתְךָ אֶת תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן וְאֶת תַּבְנִית כָּל כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: שמות כה ט

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לו וכו' וכשנגע ידע שנגע בשרץ ולא מזכר:

גליון הש"ם

גמ' שיציאתו הנאה לו כביאתו. עיין במי' ספר כתובה לכתובות דף נא ע"ב ד"ה ופליגא דרבא:

מוסף רש"י

על העלם שרץ. שנטמא וידע ונשרפה שנכנס נעלם ממנו טומאה, חייב (נדה כח:). **ואינו חייב על העלם מקדש.** אם כשנכנס למקדש זכור לטומאה ונעלם ממנו מקדש ונכנס, שאינו סבור שזה מקדש וכשיצא מזכר, פטור (שם). **ידיעת בית רבו.** שלמד בבית רבו (לעיל ה.).

רבינו חננאל (המשך)

הפרק ואמר לא צריכא לרבי דבעי ידיעה בתחלה ומחייב על העלם מקדש כמו שפירשנו למעלה. ועלתה בתיקו. הא דר' ישמעאל ור' עקיבא ורבי מפורש בראש הפרק הראשון: **מתני'** אחד נכנס לעזרה ואחד נכנס לתוספת העזרה שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ובנביא ובאורים ותומים ובסנהדרין של שבעים ואחד ובשתי תודות ושיר וכו': מנהני מילי אמר רב שימי בר חייא דאמר קרא ככל אשר אני מראה אותך וגו'

ה א מיי' פ"ג מהל' בית המקדש הל' כא כב כג ופי"ח מהלכות שגגות הלכה (ג) ג:
ו ב מיי' פ"ד מהל' איסורי ביאה הלכה יא סמג לאוין קיט ועשין רמג טוש"ע י"ד סי' קפה סעיף ד:
ז ג מיי' פי"א מהל' שגגות הל' ו והל' ג:
ח ד ה מיי' שם הל' ג:

רבינו חננאל

ומקשי רב פפא והא שש ידיעות הן. ידיעת מקדש ונעלם ממנו שהוא מקדש ובא בתוכו ואח"כ נודע לו הרי שתי ידיעות. וכן ידע שזה בשר קדש ונעלם ממנו שהוא קדש ואכלו ואח"כ נודע לו שהיה קדש הרי שתי ידיעות. ושתים בטומאה ידע שזה שרץ או מת או נבלה וכיוצא בהן ונגע בהן ונעלם ממנו הטמאה ונכנס למקדש או אכל בשר (שרץ) [קדש] ואחרי כן נודעה לו הטומאה הרי שש ידיעות. אמאי תני שתים שהן ארבע. ואמרי ליה ולטעמיך תמני הוויין. שתים בטומאת קדש ושתים בטומאת מקדש. ופרק' שם טומאה אחת היא. כלומר בין בקדש בין במקדש ידיעות שרץ ומת ונבילה וכיוצא בהן היא הטומאה הראשונה בזה ובזה אחת היא. לפיכך לא צריך. מכל מקום שית הויין אמאי תני ארבע. והדר ביה רב פפא ואמר לעולם תמני הויין וארבע ידיעתא קמיית' דליתנהו בכל התורה קא חשיב. דלא אשכחנן ידיעה דכתיבא בתורה אלא אחרי החטא כדכתיב ונודעה החטאת אשר חטא עליה וגו' וכתיב נמי או הודע אליו חטאתו אשר חטא. והני ידיעות דבחר החטא כיון דמפרשי באורייתא לא אצטריך למתנהני. כי אצטריך להני קמייתא דלא כתיבי אי נמי ידיעתא בתרייתא דמייתן ליה לידי קרבן. כדכתיב ונודעה החטאת והקריבו הקהל פר בן בקר. או הודע אליו חטאתו והביא (ו) את קרבנו שעירת עזים קא חשיב. אבל ידיעתא קמייתא דלא מייתן ליה לידי קרבן דהא לא ידע ליה דחטא אמאי מייתי הלכך לא חשיב להו: בעי רב פפא ידע דשרץ ודאי מטמא [ולא ידע] דבכעדשה מן השרץ מטמא אי לא. ונגע בו ונעלם ממנו אי מטמא בכעדשה אי לו: ונכנס למקדש או אכל קדש ואח"כ נודע לו דכעדשה מטמא מאי. ונעלם קרינא ביה וחייב אי לא. ועלתה בתיקו: בעיא דר' ירמיה במי שנעלם ממנו המקדש אליבא דר' ישמעאל ור' עקיבא מפורשת חלוקתם בהעלם מקדש בסוף זה

ח) סנהדרין טז: יומא יב:, ב) [מוסף סנהד' פרק ג], ג) [ל"ל והסמן], ד) [נמחות קי.], ה) סס עו:, ו) כס"מ: הוא היה, ז) [דיבור זה שייך לעיל במשנה יד.], ח) [נמחיה יב], ט) [מעל לתומה. רש"ס], י) [לאכול בה קדשים כל"ל [והריעב"ץ הגיה לאכלן בקודש], כ) [ל"ל מעשה], ל) [ל"ל וכלאמר. רש"ל].

תורה אור השלם

1. כִּבֵּל אֲשֶׁר אֲנִי מְרָאֶה אוֹתְךָ אֶת תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן וְאֶת תַּבְנִית כָּל כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: שמות כה ט
2. וַיְהִי בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה לְהָקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ וְאֶת כָּל כֵּלָיו וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת כָּל כֵּלָיו וַיִּמְשָׁחֵם וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם: במדבר ז א
3. וְלָקְחוּ אֶת כָּל כְּלֵי הַשֶּׁרֶת אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ בָם בְּקֹדֶשׁ וְנָתְנוּ אֶל בֶּגֶד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אוֹתָם בְּמִכְסֵה עוֹר תָּחָשׁ וְנָתְנוּ עַל הַמּוֹט: במדבר ד יב
4. וְאֵעֵלָה אֶת שְׂרֵי יְהוּדָה מֵעַל לְחוֹמָה וְאֶעֱמִידָה שְׁתֵּי תּוֹדֹת גְּדוֹלֹת וְתַהֲלֻכֹת לִימִין מֵעַל לְחוֹמָה לַשָּׁעַר הָאַשְׁפֹּת: נחמיה יב לא
5. וְקָרְבוּ וּבְרָעָיו יִרְחָץ בַּמַּיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַיְיָ: ויקרא א ט
6. וְשִׁסַּע אֹתוֹ בִּכְנָפָיו לֹא יַבְדִּיל וְהִקְטִיר אֹתוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ עֹלָה הוּא אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַיְיָ: ויקרא א יז
7. וְהֵבִיאָה אֶל בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקָמַץ מִשָּׁם מְלֹא קֻמְצוֹ מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל לְבֹנָתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת אַזְכָּרָתָהּ הַמִּזְבֵּחָה אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַיְיָ: ויקרא ב ב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תנאן בשיות מדכפל. נ"ב עי' בסנהדרין דף טז ע"ב:

גליון הש"ם

גמ' **אותם במשיחה ולא** לדורות. עיין מנחות דף מ ע"ב תוס' ד"ה אין וכו' היינו **היכא דאפשר**. עיין עולי אבן ר"ס דף ז ע"ב ד"ה מילי דתניא במעשה:

רבינו חננאל

וכן תעשו לדורות. משה רבינו מלך ונביא. אהרן באורים ותומים. וע"א זקנים ובשתי תודות אלו המלואים (ח) וכתיב וכן תעשו. כל שלא נעשית בכל אלה. הנכנס לשם אין חייבין עליה. תנא שתי תודות שאמרו בלחמן ולא בבשרן: ואוקימנא בחמץ שבתודה שהוא מין גדול שבהן מד' מינין לחם בתודה הן חלות ורקיקין ורבוכה. וכנגדן חלות חמץ עשרה עשרונות. ואלו השלשה מינין חלות ורקיקין ורבוכה עשרה עשרונות

וכן תעשו לדורות מתיב רבא (א) כל הכלים שעשה משה משיחתן מקדשתן [1] במכאן ואילך עבודתן מחנכתן ואמאי ונימא וכן תעשו לדורות שאני התם דאמר קרא [2] וימשחם ויקדש אותם [3] אותם במשיחה ולא לדורות במשיחה אימא אותם במשיחה לדורות או במשיחה או בעבודה אמר רב פפא אמר קרא [3] אשר ישרתו בם בקדש תלאן הכתוב בשירות השתא דכתב רחמנא אשר ישרתו אותם למה לי אי לא כתב רחמנא אותם הוה אמינא הני הוא דבמשיחה לדורות במשיחה ובעבודה דהא כתב וכן תעשו מיעט רחמנא אותם אותם במשיחה ולא לדורות במשיחה: ובשתי תודות תנא (ב) [4] שתי תודות שאמרו בלחמן ולא בבשרן מנהני מילי אמר רב חסדא דאמר קרא [4] ואעמידה שתי תודות גדולות ותהלוכות לימין מעל לחומה מאי גדולות אילימא ממין גדול ממש נימא פרים אלא גדולות במינן מי איכא חשיבותא קמי שמיא (ג) והתניא (ד) נאמר בעולת בהמה [5] אשה ריח ניחח בעולת העוף [6] אשה ריח ניחח במנחה [7] אשה ריח ניחח מלמד שאחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין את לבו לאביו שבשמים אלא גדולה שבתודה ומאי ניהו [7] חמץ דתנן (ה) התודה היתה באה מן חמש סאין ירושלמיו' שהן שש מדבריות שהן שתי איפות והאיפה שלש סאין [8] עשרים עשרון עשרה לחמץ ועשרה למצה [9] ובמצה שלשה מינין חלות רקיקין ורבוכה אמר רמי בר חמא [10] אין העזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה מאי טעמא בירושלים מה ירושלים דבר הנאכל בה מקדשה אף עזרה דבר הנאכל בה מקדשה אטו לחמי תודה בעזרה מי לא מתאכלי [11] אלא בירושלים מה ירושלים דבר הנאכל בה ויוצא ממנה נפסל אף עזרה דבר הנאכל בה והיוצא ממנה נפסל אי מה להלן חמץ אף כאן חמץ ותסברא מנחת חמץ מי איכא

וכי

(לעיל יד.) **שאין** מוסיפין על העיר ועל העזרות. ואם תאמר דבפ"ק דסנהדרין (דף ב.) לא חשיב אלא ע"א וי"ל דהתם לא חשיב אלא מילי דסנהדרין ותדע דתנן נמי התם אין מוציאין למלחמת הרשות אלא בב"ד של ע"א ולא תני מלך ויועץ ואוריס ותומים אע"ג דבעינן להו כדמסיק התם בגמרא (דף טז.) מקרא ואם תאמר הדתנן התם אין דנין לא את השבט כו' ומוקי לה עולא בגמ' (שם) בבאין על עסקי נחלות כתחלתו מה תחלתו בע"א כו' אי מה תחלתו בקלפי ואוריס ותומים וכל ישראל וכו' ומאי קושיא אה"נ דניבעי אוריס ותומים וכל ישראל והא דלא חשיב להו התם במתני' (דף ב.) משום דלא איירי אלא במילי דסנהדרין ויש לומר מדכייל להו בהדי נביא השקר וכהן גדול משמע ליה דלא בעינן אלא ע"א דומיא דידהו מאי אמרת דשבט למיתני אוריס ותומים משום דלא איירי אלא במילי דסנהדרין אם כן ליתנינהו בתפי נפשייהו דלא אתו למיטעי לשוינהו כנביא השקר:

וכן תעשו לדורות. פירש בקונטרס ובימי משה דהוא מלך ונביא ואחיו כהן גדול ואוריס ותומים ותימה אם כן בפ"ק דסנהדרין (דף טז:) בהעמדת סנהדרין לשבטים דלפינן ממשה דבמקום ע"א הוה קאי ליבעי נמי מלך ונביא ועוד אע"ג דאהרן היה בבנין משכן וכי נשאלו באוריס ותומים לעשות משכן הלא קודם שנתכהן אהרן על ידי המלואים נעשה המשכן וקושיא ראשונה יש לתרץ דהכא מרבינן טפי משום דכתיב וכן תעשו דמשמע דאתא לרבויי כל הנך וא"ת כלים נמי ניבעו ע"א וכי תימא הכתוב תלאן בשירות דאין צריך אלא שירות הא בסמוך משמע דאי לאו אותם הוה אמינא דבעי משיחה ועבודה ואם כן השתא דכתב אותם למעוטי משיחה ע"א מיהא לא נימעוט וי"ל דאתא אותם לגלויי דוכן תעשו לא קאי אכלים ולא בעינן בהן לדורות דומיא דמשה: **מתיב** רבא כל הכלים שעשה משה. תימה ממשכן גופיה ה"ל למיפרך שיהא צריך משיחה לדורות כמו שנמשח בימי משה דכתיב בקרא (ו) כדאמר לקמן (דף טז:) גבי משכן ומקדש: **לדורות אי בעי במשיחה אי בעי בעבודה**. הכא לא בעי למיפרך לדורות במשיחה ובעבודה דקאמר בסמוך דאותם משמע למעוטי משיחה לדורות: **ללמדך שאחד המרבה כו'**. אע"ג דאמר (יומא דף לד:) האחד המיוחד שבעדרו וגבי פרה אדומה נמי אמרינן (לעיל דף יח:) שאם מצא נאה הימנה מצוה לפדות מ"מ לא היה לו להתפאר בכך כיון שמצוה בזה כמו בזה אם מתכוין לשם שמים: **אין** עזרה מתקדשת **אלא** בשירי מנחה. תימה למאן דאמר בפ"ב [לזבחים] (דף קיג. ושם) דאין מנחה בבמה היאך מתקדשת בשלמא בימי עזרא איכא למימר דסבר כמ"ד קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא ועזרא זכר בעלמא הוא דעבד אבל בימי שלמה ויהושע קשיא וכ"ת דקדשה במנחת העומר והא בסוכות היה הקידוש בימי שלמה כדאמר במועד קטן (דף ט.) וכדמוכחי קראי ויש לומר כיון שהכל בא בצא אחת הקידוש ועשיית מנחה לא חשבינן מנחה בבמה ובקמיצה ובהקטרה היתה מקומה מתקדש וכל העבודה היתה מחנכתה ומתקדש מקומה א"נ כיון דלא אפשר לא צריך והא דקאמר הכא דאין מתקדשת [8] איירו היכא דאפשר כגון שבאין להוסיף על העזרה: **ויוצא ממנה נפסל**. ואם תאמר הר הבית היכי קדיש שאין דבר נאכל בו שיוצא ממנו נפסל ויש לו קדושה בפני עצמו שהוא מחנה לויה וכן בתי ערי חומה דמוכח לקמן (דף טז.) שנתקדשו והא אין דבר שנפסל ביוצא ויש לומר היכא דלא אפשר לא אפשר כדמוכח בשמעתא: [שייך לע"ב] **בשחיטת** בבשים הוא דקדשי. ולמאן דאמר תנור מקדש נמי לא מצי אפי להו מאתמול דלא ליפסלו בלינה ופלוגתא היא בפרק שתי הלחם (מנחות דף לה:):

(א) [נמחות דף לה:]. (ב) [נמחות קי.]. (ג) [ל"ל מדכר ז] ומשמש אוילך. לא נמשחו כלים חדשים שנעשים שם, כדאמרינן אותם במשיחה (יומא יב:) כלים שעשו אחרי כן עבודתן מחנכתן. משעה שמתחנכים בעבודה מתקדשין (סנהדרין טז:). **אותם במשיחה**. אותם מיעוטא הוא (שם). **שאחד המרבה**. להביא קרבנות על של מדבר שמות, ואותן שם מדבריות הן שתי איפות. שסאיפה ג' סאין, שהן כ' עשרונות, דכתיב (שמות טז) והעומר עשירית האיפה, דעומר הוא עשרון ומצמא י' עשרונות בסאיפה וב' איפות הן כ' עשרונות (מנחות עו:). **עשרה לחמץ ועשרה למצה**. ד' חלות היו חמץ ובמצה ג' מינין וכל אחד היה של י' חלות, נמצא במצה שלשים חלות של י' עשרונות, נמצאו שלש עשרונות ושלש עשרון לכל מין ומין, וג' חלות לעשרון, שמכל עשרון היה עושה ג' חלות של מצה, דשלשים חלות לא היו אלא י' עשרון (שם עו:).

רבינו חננאל (המשך)

נמצא החמץ כנגד ג' מינין שבארבעתם. אבל חשיבותא בקרבנות קמי שמיא ליכא דתנן בסוף מנחות נאמר בעולת בהמה ריח ניחוח ובעולת העוף ריח ניחוח ללמדך שאחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין את לבו לשמים: **ירושלמי** רב אמר בתחלה ויעל דוד בדבר גד. דוד זה המלך. בדבר גד זה נביא. ויחל שלמה לבנות את בית ה' (ב) מפני שהיתה תורפת ירושלים שם והיתה יכולה להכבש משם: אמר רמי בר חמא אין עזרה מתקדשת אלא בשירי מנחות כירושלי' מה ירושלים דבר הנאכל בה כגון תודה ואם יוצא חוץ לירושלים נפסל כך העזרה מתקדשת בדבר הנאכל בו והוא שירי מנחות. ואם יוצאות חוץ לעזרה נפסלות. אי מה תודה בחמץ מתקדשת אף שירי מנחות בחמץ מתקדשות. וכי משכחת בשירי מנחות חמץ.

ח) עי' רש"ל.
ט) עי' ירושלמי כאן ובפ"ח דסנהדרין.

עין משפט נר מצוה

ט א ב מיי' פ"א מהל' כלי המקדש הל' יב:
י ג ד מיי' פ"ו מהל' בית הבחירה הל' יב:
יא ה מיי' פ"ט מהל' מעשה קרבנות הל' ח:
יב ו מיי' שם הל' יח:
יג ז ח מיי' פ"ו מהל' בית הבחירה הל' יג:

מוסף רש"י

וכן תעשו לדורות. מה משכן על פי משה, והוא במקום סנהדרי גדולה, אף לדורות על פי סנהדרי גדולה (סנהדרין טז:). משיחתן מקדשתן. דכתיב (במדבר ז) וימשחם ויקדש אותם, מכאן ואילך. לא נמשחו כלים חדשים שנעשים שם, כדאמרינן אותם במשיחה (יומא יב:) כלים שעשו אחרי כן עבודתן מחנכתן. משעה שמתחנכים בעבודה מתקדשין (סנהדרין טז:). **אותם במשיחה**. אותם מיעוטא הוא (שם). **שאחד המרבה**. להביא קרבנות (מנחות קי.). **שהן שש מדבריות**. דאילו שם מדבריות הן שתי איפות. שסאיפה ג' סאין, שהן כ' עשרונות, דכתיב (שמות טז) והעומר עשירית האיפה, דעומר הוא עשרון ומצמא י' עשרונות בסאיפה וב' איפות הן כ' עשרונות (מנחות עו:). **עשרה לחמץ ועשרה למצה**. ד' חלות היו חמץ ובמצה ג' מינין וכל אחד היה של י' חלות, נמצא במצה שלשים חלות של י' עשרונות, נמצאו שלש עשרונות ושלש עשרון לכל מין ומין, וג' חלות לעשרון, שמכל עשרון היה עושה ג' חלות של מצה, דשלשים חלות לא היו אלא י' עשרון (שם עו:).

אין בנין בית המקדש בלילה. וכן אינו דומה יום טוב ואם תאמר בר"ה פרק יום טוב (דף נ.) גבי הדתנן יום הנף כולו אסור קאמר התם דאיכא בלילה דאיכא בחמיסר ויש לומר דהיינו בית המקדש דלעתיד שהוא עשוי מאליו בידי שמים כדכתיב (שמות טו) מקדש ה' כוננו ידיך וכן מפרש במדרש תנחומא[מ]: **עד כי אתה ה' מחסי.** דכתיב לעיל מיניה ושלומת רשעים תראה דמשתעי באויבים שהיו מצירין להם בשעת הבנין אבל משם ואילך לא משתעי בהכי: **אסור להתרפאות בדברי תורה.** והלאמר במסכת שבת (דף סז.) לאישתא[ד] בת יומא לימא הכי וירא מלאך ה' אליו וגו' סכנתא שאני: **אמטו** להכי פנימית נאכלת. לעיל פירש בקונטרס ואעמידה שתי תודות גדולות אצל החומה מבחוץ וקשיא אם כן פנימית אמאי נאכלת והא נפסלה ביוצא דלא מצינו שיהא קדוש חוץ לחומה ובפרק בתרא דמכות (דף יט:) נמי אמר במעשר שני טהור שפודין אותו בפסיעה אחת חוץ לחומה וגרסה דבפניים היו מהלכין ואע"ג דקרי פנימה להך דלהדי חומה ולפי זה היא יותר חיצונה שהיא כלפי חוץ לעיר מכל מקום קרי לה פנימה לפי שיש דבר אצלה והדתנן בפ' כיצד צולין (פסחים פה: וסס) החלונות ועודי החומה כלפנים אע"פ שהלכו מבפנים היה מתקדש כל מה שהיה בלבם לקדש דלא אפשר לילך בענין אחר ועוד דמסקינן התם דוקא בשוה לקרקע ולשם היה אפשר להלך: **דקדשה** לה ראשונה. ואם תאמר אדרבה לאשונה נמי תאכל דכל זמן שלא קידשה העיר אף על פי שקדשה העזרה נאכלין קדשים בכל הרוחה כדתנן בפרק בתרא דזבחים (דף קיב:) בשילה ונוב וגבעון שנאכלין בכל הרוחה לפי שאין חומת העיר קדושה ויש לומר דמכיון שהלכה התודה כל שהוא הוא לה יוצא במקום שמהלכת: תני

וכי תימא דמחמיץ לשיריים. דלא קפיד קרא אלא אקודש קמילה שלא יקטיר קומץ מחמץ למזבח כדכתיב סיפיה דקרא (ו) כל שאור וכל דבש לא תקטירו: **אלמה לא.** בתמיה. וכי לא אפשר לקדשה במנחת חמץ הא אפשר דיקדשה בשתי הלחם הבאים בעצרת שהן חמץ כדכתיב (ויקרא כג) חמץ תאפינה: **מאתמול.** מערב יו"ט: **בשחיטת כבשים הוא דמיקדשי.** אף על פי שבאים מתרומת הלשכה קדושת דמיס היא זו אבל קדושת הגוף לפסול ביוצא לא קדשי אלא בשחיטת שני כבשי עצרת שהלחם בא עמהם דגמרינן מלחמי תודה ששחיטת הזבח מקדשתן כדאמרינן במנחות (דף עח:) קרבנו על זבח תודת שלמיו[ו] מלמד שאין הלחם קדוש לקרותו קרבן אלא על ידי זביחת התודה והכי נמי בזביחת כבשים קדשי ואין הכבשים נשחטין אלא ביום טוב: **נבנייה ביום טוב.** יגמור את הבנין ביום טוב: **אין בנין בית המקדש דוחה את יום טוב. דלאמרינן ביצמות בפרק קמא** (דף ו.) יכול יהא בנין בית המקדש דוחה שבת ת"ל אך שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו אני ה'[ז] כולכם חייבין בכבודי אתם והמקדש חייבין בכבודי שהזהרתי על השבת וימים טובים נמי שבתות איקרו: **נשבקיה.** נלחם עד למחר ונבנייה למחר ונקדשיה למחר איפסלו להו בלינה ונעשו נותר שהרי מן הנאכלין ליום ולילה הם: **דעד דקדיש יומא.** למולאי יום טוב משתחשך מיד גגמריה לההוא פורתא ונקדשיה: **בלילה.** קודם חצות שעדיין זמן אכילתו הלכך לא אפשר בחמץ אלא במנה: **הנו רבנן שיר של פודה.** היו אומרים שם בכנורות וכו'. ומהו שיר של תודה מזמור לתודה (תהלים ק) **ארוממך ה' וגו'.** הוא מזמור שיר חנוכת הבית לכך אומר אותו: **ושיר של פגעים.** יושב בסתר עליון[ח]. ולפי שאמרו משה בהקמת משכן דכתיב (שמות לט) ויברך אותם משה ומה ברכן יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם ויהי נועם ה' אלהינו עלינו[ט] (ג) והכי איתא בתורת כהנים[י] והוא מאחד עשר מזמורים שאמר משה בספר תהלים מתפלה למשה[כ] עד סוף מזמור לתודה: **פגעים.** מזיקין שפוגעין בבני אדם להזיק: **ואומר ה' מה רבו צרי.** לפי שנאמר בו רבים אומרים לנפשי אין ישועתה לו באלהים סלה שהיו מתלוצצים[ג] בשרי יהודה ובניימין כשהיו בני ישראל בני הגולה בונין את החומה שנאמר (נחמיה ג) מה היהודים האמללים עושים וגו' היחיו את האבנים מערמות העפר והמה שרופות ואומר (שם) גם [וגו'] אם יעלה שועל ופרץ חומת אבניהם: **הני קראי.** שיר של פגעים: **וגני.** כשהוא חולך ליטן בגלילה: **דאיכא מכה.** ולוחש עליה מקראות של תורה להתרפאות. ומקשינן ואי איכא מכה אסור הוא דקאמר הא רבי יהושע בן לוי ותו לא: **אין לו חלק.** הלוחש על המכה ואומר כל המחלה אשר שמתי במצרים וגו' (שמות טו): **ברוקק שנו.** ברוקק ואחר כך לוחש: **שאין מזכירין שם שמים בו.** והכא קאמר [שם] כי אני ה' רופאך: **זו לנגד זו.** שני כהנים נושאין אותן זה אצל זה: **הך דמקרבא לחומה.** שהיא פנימית ממולעת בין העם[ט] לחומה: **הך דמקרבא לבית דין.** ההולכת אחרונה: **וקדשה לה.** לאשונה קידשה את המקום וכשנכנסה אחרונה לשם לא נפסלה ביוצא שלא עברה במקום מקודש: **כי הדדי ניהו.** שתיהן מקדשות יחד או שתיהן יאכלו או שתיהן יאסרו: **הדא מי מקדשא.** את המקום הא אינן תנן כל שלא נעשית בכל אלו הנכנס לשם אין חייבין עליה אלמא כולהו בעינן: **אפילו למאן דאמר.** לקמן דכל אלו דמתני' אחת מכולן קאמר או מלך או כהן גדול או נביא או סנהדרין או שתי תודות הני שתי תודות מיהא תרוייהו חדא מילתא היא: על

אין בנין בית המקדש בלילה. וכן אינו דומה יום טוב ואם תאמר בר"ה פרק יום טוב (דף נ.) גבי הדתנן יום הנף כולו אסור קאמר התם דאיכא בלילה דאיכא בחמיסר ויש לומר דהיינו בית המקדש דלעתיד שהוא עשוי מאליו בידי שמים כדכתיב (שמות טו) מקדש ה' כוננו ידיך וכן מפרש במדרש תנחומא[מ]: **עד כי אתה ה' מחסי.** דכתיב לעיל מיניה ושלומת רשעים תראה דמשתעי באויבים שהיו מצירין להם בשעת הבנין אבל משם ואילך לא משתעי בהכי: **אסור להתרפאות בדברי תורה.** והלאמר במסכת שבת (דף סז.) לאישתא[ד] בת יומא לימא הכי וירא מלאך ה' אליו וגו' סכנתא שאני: **אמטו** להכי פנימית נאכלת. לעיל פירש בקונטרס ואעמידה שתי תודות גדולות אצל החומה מבחוץ וקשיא אם כן פנימית אמאי נאכלת והא נפסלה ביוצא דלא מצינו שיהא קדוש חוץ לחומה ובפרק בתרא דמכות (דף יט:) נמי אמר במעשר שני טהור שפודין אותו בפסיעה אחת חוץ לחומה וגרסה דבפניים היו מהלכין ואע"ג דקרי פנימה להך דלהדי חומה ולפי זה היא יותר חיצונה שהיא כלפי חוץ לעיר מכל מקום קרי לה פנימה לפי שיש דבר אצלה והדתנן בפ' כיצד צולין (פסחים פה: וסס) החלונות ועודי החומה כלפנים אע"פ שהלכו מבפנים היה מתקדש כל מה שהיה בלבם לקדש דלא אפשר לילך בענין אחר ועוד דמסקינן התם דוקא בשוה לקרקע ולשם היה אפשר להלך: **דקדשה** לה ראשונה. ואם תאמר אדרבה לאשונה נמי תאכל דכל זמן שלא קידשה העיר אף על פי שקדשה העזרה נאכלין קדשים בכל הרוחה כדתנן בפרק בתרא דזבחים (דף קיב:) בשילה ונוב וגבעון שנאכלין בכל הרוחה לפי שאין חומת העיר קדושה ויש לומר דמכיון שהלכה התודה כל שהוא הוא לה יוצא במקום שמהלכת: תני

וכי תימא דמחמיץ לשיריים. דלא קפיד קרא אלא אקודש קמילה שלא יקטיר קומץ מחמץ למזבח כדכתיב סיפיה דקרא (ו) כל שאור וכל דבש לא תקטירו: **אלמה לא.** בתמיה. וכי לא אפשר לקדשה במנחת חמץ הא אפשר דיקדשה בשתי הלחם הבאים בעצרת שהן חמץ כדכתיב (ויקרא כג) חמץ תאפינה: **מאתמול.** מערב יו"ט: **בשחיטת כבשים הוא דמיקדשי.** אף על פי שבאים מתרומת הלשכה קדושת דמיס היא זו אבל קדושת הגוף לפסול ביוצא לא קדשי אלא בשחיטת שני כבשי עצרת שהלחם בא עמהם דגמרינן מלחמי תודה ששחיטת הזבח מקדשתן כדאמרינן במנחות (דף עח:) קרבנו על זבח תודת שלמיו[ו] מלמד שאין הלחם קדוש לקרותו קרבן אלא על ידי זביחת התודה והכי נמי בזביחת כבשים קדשי ואין הכבשים נשחטין אלא ביום טוב: **נבנייה ביום טוב.** יגמור את הבנין ביום טוב: **אין בנין בית המקדש דוחה את יום טוב. דלאמרינן ביצמות בפרק קמא** (דף ו.) יכול יהא בנין בית המקדש דוחה שבת ת"ל אך שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו אני ה'[ז] כולכם חייבין בכבודי אתם והמקדש חייבין בכבודי שהזהרתי על השבת וימים טובים נמי שבתות איקרו: **נשבקיה.** נלחם עד למחר ונבנייה למחר ונקדשיה למחר איפסלו להו בלינה ונעשו נותר שהרי מן הנאכלין ליום ולילה הם: **דעד דקדיש יומא.** למולאי יום טוב משתחשך מיד גגמריה לההוא פורתא ונקדשיה: **בלילה.** קודם חצות שעדיין זמן אכילתו הלכך לא אפשר בחמץ אלא במנה: **הנו רבנן שיר של פודה.** היו אומרים שם בכנורות וכו'. ומהו שיר של תודה מזמור לתודה (תהלים ק) **ארוממך ה' וגו'.** הוא מזמור שיר חנוכת הבית לכך אומר אותו: **ושיר של פגעים.** יושב בסתר עליון[ח]. ולפי שאמרו משה בהקמת משכן דכתיב (שמות לט) ויברך אותם משה ומה ברכן יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם ויהי נועם ה' אלהינו עלינו[ט] (ג) והכי איתא בתורת כהנים[י] והוא מאחד עשר מזמורים שאמר משה בספר תהלים מתפלה למשה[כ] עד סוף מזמור לתודה: **פגעים.** מזיקין שפוגעין בבני אדם להזיק: **ואומר ה' מה רבו צרי.** לפי שנאמר בו רבים אומרים לנפשי אין ישועתה לו באלהים סלה שהיו מתלוצצים[ג] בשרי יהודה ובניימין כשהיו בני ישראל בני הגולה בונין את החומה שנאמר (נחמיה ג) מה היהודים האמללים עושים וגו' היחיו את האבנים מערמות העפר והמה שרופות ואומר (שם) גם [וגו'] אם יעלה שועל ופרץ חומת אבניהם: **הני קראי.** שיר של פגעים: **וגני.** כשהוא חולך ליטן בגלילה: **דאיכא מכה.** ולוחש עליה מקראות של תורה להתרפאות. ומקשינן ואי איכא מכה אסור הוא דקאמר הא רבי יהושע בן לוי ותו לא: **אין לו חלק.** הלוחש על המכה ואומר כל המחלה אשר שמתי במצרים וגו' (שמות טו): **ברוקק שנו.** ברוקק ואחר כך לוחש: **שאין מזכירין שם שמים בו.** והכא קאמר [שם] כי אני ה' רופאך: **זו לנגד זו.** שני כהנים נושאין אותן זה אצל זה: **הך דמקרבא לחומה.** שהיא פנימית ממולעת בין העם[ט] לחומה: **הך דמקרבא לבית דין.** ההולכת אחרונה: **וקדשה לה.** לאשונה קידשה את המקום וכשנכנסה אחרונה לשם לא נפסלה ביוצא שלא עברה במקום מקודש: **כי הדדי ניהו.** שתיהן מקדשות יחד או שתיהן יאכלו או שתיהן יאסרו: **הדא מי מקדשא.** את המקום הא אינן תנן כל שלא נעשית בכל אלו הנכנס לשם אין חייבין עליה אלמא כולהו בעינן: **אפילו למאן דאמר.** לקמן דכל אלו דמתני' אחת מכולן קאמר או מלך או כהן גדול או נביא או סנהדרין או שתי תודות הני שתי תודות מיהא תרוייהו חדא מילתא היא:

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פי"ב מהל' מעשה קרבנות הל' יד:
טו ב מיי' פ"ל מהל' בית הבחירה הל' יב:
טז ג מיי' שם:
יז ד מיי' שם פי"ו הל' יב:
יח ה מיי' פי"ל מהל' עכו"ם הלכה יב סמג עשין ד טוש"ע יו"ד סי' קעט סעיף י:
יט ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח וסעי' יב:
כ ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:
כא ח ט מיי' שם טוש"ע שם ס"ח [נע' בכ"מ]:
כב י כ מיי' פ"ו מהל' בית הבחירה הלכה יב סמג עשין קסג:

מוסף רש"י

אפילו חלקם. שיריס, לא תאפה חמץ. דדכתיב ליה האי חלקם דקרא נמי לפניו אצל תאפה (סוטה טו.) להכי סמיך חלקם אצל תאפה חמץ לומר לאפילו שיריי מנחה שהם חלקם של כהנים לא תאפה חמץ ומהתם נפקא (יבמות נ.). ברוקק שנו. שכן דרך מלחשים לרקק קודם הלחש ואסור להזכיר פסוק על הלחישה, ויש לחשים שדרכן לרקק אחריהם ואומר אותן בלשון לעז ומזכירין לשם שם בלשון לעז, ואמר לי רבי דמותר דאין אסור אלא לוחש אחר אחר הרקיקה, דנראה שמזכיר השם על הרקיקה, ועוד לא נאסר אלא בלשון הקדש אבל בלעז לא (סנהדרין קא.).

רבינו חננאל

והכתיב לא תאפה חמץ חלקם. ואמר ריש לקיש אפילו חלקם והן שירי מנחות לא תאפה חמץ. ואתינן למימר בשתי הלחם שבעצרת שהן חמץ בהן תתקדש העזרה. ודחינן דאין בנין בה"מ [דוחה יו"ט ואין בנין בה"מ] בלילה: ובשיר. ת"ר שיר של תודה בכנורות ובנבלים ובצלצל על כל פינה ופינה ועל כל אבן גדולה שבירושלים שנא' ארוממך ה' כי דליתני וגו'. שיר של פגעים בכנורות ובנבלים ובתופים. ואומר יושב בסתר עליון בצל שדי יתלונן עד כי אתה ה' מחסי ואומר מזמו' לדוד ה' מה רבו צרי עד לה' הישועה וזה שיר של פגעים עוד מפורש בסוף עירובין בתלמוד ארץ ישראל. ר' יהושע בן לוי מסדר להני קראי וגאני והני מילי להגן בהן אבל יש לו מכה ומתכוין להתרפאות בהן בדברי תורה אסור. ואם לוחש על המכה ורוקק אין לו חלק לעוה"ב. דתנן הלוחש על המכה אין לו חלק לעוה"ב. וא"ר יוחנן עלה ברוקק שאין מזכירין שם שמים על הרקיקה: ב"ד מהלכין אחרי התודות. למאן דאמר זו אחר זו הראשונה מתקדשת לפיכך נשרפת אבל האחרונה הסמוכה לב"ד נאכלת דכבר קדשה ראשונה. אלא למאן דאמר התודות זו כנגד זו מהלכות תרוייהו בהדי הדדי קא

מסורת הש"ס

ה) ימות מ. סוטה טו. [ממנחות נה.], ב) (סנהדרין נא), ג) סנהדרין נ., ד) שם קא., ה) [נקמן נח.], ו) [ויקרא ז], ז) [ויקרא כו], ח) [תהלים צא], ט) [תהלים נ], י) [שמיני על פסוק ויהי ביום השמיני (השני)], כ) [תהלים נ], ל) [המיליצה. רש"ש], מ) [וכ"כ רש"י ר"ה נ. ד"ה ת"נ ובסוכה מא. ד"ה ת"נ],

תורה אור השלם

1. לא תֵאָפֶה חָמֵץ חֶלְקָם נָתַתִּי אֹתָהּ מַאֲשֵׁי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא כַּחַטָּאת וְכָאָשָׁם:
ויקרא ו י
2. וּבְיוֹם הָקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן כִּסָּה הֶעָנָן אֶת הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל הָעֵדֻת וּבָעֶרֶב יִהְיֶה עַל הַמִּשְׁכָּן כְּמַרְאֵה אֵשׁ עַד בֹּקֶר:
במדבר ט טו
3. אָרוֹמִמְךָ יְיָ כִּי דִלִּיתָנִי וְלֹא שִׂמַּחְתָּ אֹיְבַי לִי:
תהלים ל ב
4. לֹא תְאֻנֶּה אֵלֶיךָ רָעָה וְנֶגַע לֹא יִקְרַב בְּאָהֳלֶךָ:
תהלים צא י
5. יִפֹּל מִצִּדְּךָ אֶלֶף וּרְבָבָה מִימִינֶךָ אֵלֶיךָ לֹא יִגָּשׁ:
תהלים צא ז
6. יֹשֵׁב בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן בְּצֵל שַׁדַּי יִתְלוֹנָן:
תהלים צא א
7. כִּי אַתָּה יְיָ מַחְסִי עֶלְיוֹן שַׂמְתָּ מְעוֹנֶךָ:
תהלים צא ט
8. מִזְמוֹר לְדָוִד בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי אֲבְשָׁלוֹם בְּנוֹ:
תהלים ג א
9. וַיֵּלֶךְ אַחֲרֵיהֶם הוֹשַׁעְיָה וְחֲצֵי יְהוּדָה:
נחמיה יב לב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וכי כו' דקרא כי כל: (ב) ד"ה ושיר של פגעים וכו' והכי איתא. נ"ב גליון ותימה לפ"ז לא היה לו לומר יושב בסתר אלא ויהי נועם: (ג) ד"ה ואומר מו' מתלוצלים (כצרי) תו"מ וכ"ב ס"ל צרי: (ד) תוס' ד"ה אסור וכו' לאישתא צמירתא לימא הכי:

הגהות הגר"א

[א] גמ' עליון שמת מעונך. נמתק [וכן ביאה בע"י וכו"ר] ולא"ש פ"ל דברכות וערינוב"ל): [ב] שם מזמור לדוד בברכו מפני אבשלום בנו. נ"מתק: [ג] שם על עמך ברכתן סלה. נ"מתק: [ד] שם אמרינן. נ"מתק [נראה דגם במתני' נ"ג לה]: [ה] שם וב"ד נ"מתק וב"ב וכל ישראל:

רבינו חננאל (המשך)

מקדש. אמאי זו נאכלת וזו נשרפת. ולמאן דאמר זו אחר זו מי ניחא כל שלא נעשית בכל אלו תנן. כלומר אינה מתקדשת ירושלים ליכל בה קדשים קלים עד שיעשו בה כל הדברים. הנה עדיין לא נתקדשה למה נאכלת. ואפילו למאן דאמר באחת מכל אלו תרוייהו חדא מצוה ניהו. ודחינן הא אמר ר' יוחנן זו שנאכלת

על פי נביא. חגי זכריה ומלאכי היו שם ועל פיהם ברוח הקודש עשו ואין טעם בדבר: **רב הונא אמר בכל אלו תנן קסבר כו'.** כלומר ואי משום קידוש עזרא דהואי בבית שני בלא מלך ובלא אורים ותומים דאמרינן במסכת יומא (דף כא:) ממשה דכתיב בא לידי מקלה שני אש ושכינה וארון ואורים ותומים ורוח הקודש קסבר קדושה ראשונה דוד ושלמה לא בטלה ולא הוצרך עזרא לקדש [1] כלומר שהוא לא הוסיף כלום באורך ורוחב ומאי דקתיש כדכתיב (נחמיה יב) ואעמידה שתי תודות לזכר בעלמא עבד: **שני בעציים.** [2] מריסק"א בלע"ז: **בהר המשחה.** הר הזיתים: **תחתונה ועליונה.** בשיפוע ההר היו ואחת למעלה בגבהו ואחת בשפולו: **תחתונה נתקדשה בכל אלו.** שמימי בית ראשון הכניסוה וחיברוה לעיר ע"י חומה אחרת: **אלא בעולי גולה.** שהוסיפו על העיר ובנו היקף חומה אחרת לחוץ: ה"ג לה בתוספתא דסנהדרין [3] **תחתונה שהיתה קדושה גמורה עמי הארץ נכנסים לשם ואוכלים שם קדשים קלים אבל לא מעשר שני וחברים אוכלים שם מעשר שני וקדשים קלים עליונה שלא היתה קדושה גמורה עמי הארץ נכנסים שם ואוכלים שם קדשים קלים אבל לא מעשר שני וחברים אין אוכלין שם קדשים קלים ומעשר שני עליונה שלא היתה קדושתה גמורה עמי הארץ היו נכנסין שם ואוכלין שם קדשים קלים אבל לא מעשר שני וחברים אין אוכלין שם קדשים קלים ולא מעשר שני ומפני מה לא קידשוה.** [3] שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא ואורים ותומים ובסנהדרין של ע"א ובשתי תודות ובשיר ולמה קידשוה למה קידשוה הא אמרת לא קידשוה אלא למה הכניסוה מפני שתורפה של ירושלים היתה ונוחה היא ליכבש משם

[1] על פי נביא נאכלת ועל פי נביא נשרפת: כל שלא נעשית בכל אלו כו': איתמר רב הונא אמר [2] בכל אלו תנן רב נחמן אמר באחת מכל אלו תנן רב הונא אמר בכל אלו תנן קסבר [3] קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא ועזרא [4] זכר בעלמא הוא דעבד רב נחמן אמר באחת מכל אלו תנן קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא ועזרא קדושי קדיש אע"ג דלא הוו אורים ותומים איתיביה רבא לרב נחמן כל שלא נעשית בכל אלו תני באחת מכל אלו תא שמע [5] אבא שאול אומר שני ביצעין היו בהר המשחה תחתונה ועליונה תחתונה נתקדשה בכל אלו עליונה לא נתקדשה בכל אלו אלא בעולי גולה שלא במלך ושלא באורים ותומים תחתונה שהיתה קדושתה גמורה עמי הארץ נכנסין לשם ואוכלין שם קדשים קלים אבל לא מעשר שני וחברים אוכלין שם קדשים קלים ומעשר שני עליונה שלא היתה קדושתה גמורה עמי הארץ היו נכנסין שם ואוכלין שם קדשים קלים אבל לא מעשר שני וחברים אין אוכלין שם לא קדשים קלים ולא מעשר שני ומפני מה לא קידשוה [6] שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא ואורים ותומים ובסנהדרין של ע"א ובשתי תודות ובשיר ולמה קידשוה למה קידשוה הא אמרת לא קידשוה אלא למה הכניסוה מפני שתורפה של ירושלים היתה ונוחה היא ליכבש משם

תני באחת מכל אלו. תימה דמה דחקו להגיה דכמה סתם משניות אשכחן דלית להו קדושה לעתיד לבא בפ"ק דמגילה (דף י. וש"ס) ובפרק בתרא דזבחים (דף קיב. וש"ס) דקדושת ירושלים אין אחריה היתר: **אלא בבני גולה.** אע"פ שהיה הדבר בא לידי תקלה הכניסוה כדי שימסרו עצמם עליהם יותר כשיש בה שם קדושה: **דכולי עלמא קידשה לעתיד לבא.** ולא"ת דבפ"ק דמגיגה (דף ג: וש"ס) אית ליה לרבי אליעזר דלא קידשה לעתיד לבוא גבי עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית וברים מסכת בילה (דף ג:) נמי אית ליה לרבי אליעזר דעיגול בעיגולין עולה בבריתא דליטרא קציעות ומאן דאית ליה הכי קסבר תרומה בזמן הזה דרבנן כדמוכח בפרק הערל (ביצה דף פא.) וי"ל דקדושת הארץ לגבי תרומה ומעשרות בטלה והכא איירי בקדושת מחילה דאפשר דלא בטלה משום דאיקרא נחלה וקדושת בתי ערי חומה דמייתי בסמוך נמי הוא קדושת מחילה ואף על גב דקדושת הארץ בטלה מ"מ בפ"ק דבילה (דף ה: וש"ס) ביקש ר' אליעזר להפקיר כרם רבעי לענייש דמדרבנן היה צריך להוליכו לירושלים וא"ת אי בקדושת מחילה נמי לא קידשה לעתיד לבא לרבי אליעזר מה ירויחו עייש כיון שלא יוכלו לאכלו בירושלים ואם יפדו הפירות מה ירויחו וי"ל לפי שיכולין לפדותו בשוה פרוטה אע"פ ששוין הרבה ואפי' לכתחלה שרי כשאין הפסד להקדש כשאין בית המקדש קיים כדמוכח [7] בפרק בתרא דערכין (דף כט. וש"ס) גבי ההוא גברא דאחרימינהו לנכסי א"ג מודה רבי אליעזר דעזרא קידש לעתיד לבא קדושת [8] מחילה:

נטמא

[1] אבא שאול אומר שני ביצעין היו בהר המשחה תחתונה ועליונה תחתונה נתקדשה בכל אלו עליונה לא נתקדשה בכל אלו אלא בעולי גולה שלא במלך ושלא באורים ותומים תחתונה שהיתה קדושתה גמורה עמי הארץ נכנסין לשם ואוכלין שם קדשים קלים אבל לא מעשר שני וחברים אוכלין שם קדשים קלים ומעשר שני עליונה שלא היתה קדושתה גמורה עמי הארץ היו נכנסין שם ואוכלין שם קדשים קלים אבל לא מעשר שני וחברים אין אוכלין שם קדשים קלים ולא מעשר שני. ויש לפרש דעמי הארץ הממרים מעשרות היו זריזים לעשות בו מצוה מן המובחר לפי שהיו שומעין דרשה [2] עשר [3] בשביל שתעשר והיו לריכים להתוודות עשיתי ככל אשר צויתני (דברים כו) והיו שומעים את המתרגמים ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך [4] לכך היו נכנסין עד תוך חומת ירושלים הפנימית לקיים לפני ה' אלהיך אבל בקדשים לא היו מטריחין עצמן ואוכלים אותם לפנים מחומה חיצונה כשאין מוצאים אכסניא בפנים וכשהיו אומרים להם זו קדושה וזו אינה קדושה לא היו שומעין לנו לפי שאומרים זו חומה וזו חומה מה לי תחתונה מה לי עליונה: **שפורפה של ירושלים.** גלויה וערותה מקום שהיא נוחה ליכבש: **פנאי היא.** דפליגי בקדושה ראשונה לשעתה ולעתיד לבוא למ"ד לא קידשה לעתיד לבוא אינטריך עזרא לקדשה וקידשה בלא מלך ואורים ותומים ואית ליה אחת מכל אלו תנן ולמ"ד קידשה לעתיד לבוא לא הוצרך עזרא לקדש כלום אלא לזכר בעלמא ולא גמרינן מינה: **שמעתי.** מרבותי: **כשהיו בונין ההיכל.** בימי עזרא: **עושים קלעים.** במקום החומה ובונים את כתלי החומה אצל הקלעים וכן לעזרות: **אלא שבהיכל.** נתנו הקלעים לפנים ממקום החומה ובונים את החומה מבחוץ שלא יזוז עיניהם מן ההיכל. וקס"ד להנך קלעים לרבי אליעזר כדי להכשיר העזרות להקריב קרבן דאם אין בית אין קרבן דקדושה ראשונה בטלה לה: **ואע"פ שאין חומה.** בירושלים קודם שנבנית החומה: **ומאי דשמיע ליה כו'.** ולא בא רבי יהושע לחלוק על רבי אליעזר ולא שמעיה לרבי אליעזר דאמר לא קידשה: **נמה מנו כו'.** עיירות מנו חכמים בפרק בתרא דערכין [לב.] שהיו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון לענין מצות בתי ערי חומה והיה להם למנות עוד הרבה שלא מנאום: **וקידשום.** לא פורש לי במה מקודשים ערי ארץ ישראל: **קסבר לא קידשה ורמינהי כו'.** היינו תנאי: **וכי אלו בלבד היו.** מוקפות חומה מימות יהושע בן נון: [5] **מצאו אלו.** דרך ביאתם: **הא אמרינן נקמן.** בסיומא דהך ברייתא מסיים ואזיל לא אלו בלבד: **כל המצות האלו.** מצות בתי ערי חומה ושילוח מצורעים ושאין עושים מגרשיהן שדה:

טומאה

[1] נגלה גילסת רבינו כמ"ש בתי' רי"ן מיגש ע"ש.

[2] [מגיגה ג: מגילה י. מכות יט. זבחים ס: קז: חולין ז. תמורה כא. ערכין לב:]. [3] [מוספתא סנהדרין פ"ג]. [4] [לעיל יד. וש"נ] סנהדרין ב. [5] [י"ל דתקן]. [6] מגילה י. זבחים קז: עדיות פ"ח מ"ו. [7] סס [זבחים סב.]. [8] [מגילה י. ערכין לב:]. [9] [סס תוספ' ערכין פ"ה]. [10] מגילה ג: י: ערכין לב. [1] בדפו"י בלוס. [2] והוא וי"ז בלי אשכמ' ותרעיינה בתמו פרש"י מריסק"א בלע"ז. [3] [פ"ג ה"ג]. [4] [שבת קיט.]. [5] [דברים יד]. [6] [סס]. [7] [ל"ל בפ"ק]. [8] [וע"ע תוס' בילה ה: ד"ה ונקט ר"ח וכו']. [9] [מגילה ג: י: ערכין לב. ע"ש].

הגהות הב"ח

(א) גמ' קודם לכן. נ"ב וכסס שלעיל תומה כך ה"ה לענין קדושה ג"כ אע"פ שלא קידשה עכשיו רק קודם לכן קידשה גם לעתיד לבוא:

גליון הש"ם

רש"י ד"ה **מצאו אלו.** עיין מה שתמה בזה בטורי אבן מגילה דף י ע"ב ד"ה כל המגות:

לעזי רש"י

מרישק"א [מריש"ק]. ביצה, מקווה מים רדודים.

רבינו חננאל

על פי נביא נאכלת. כלומר נביא מתירה וכן זו נשרפת על פי נביא: אתמר רב הונא אמר בכל אלו תנן קסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד והא דקדיש עזרא בלא מלך ובלא אורים ותומים. ואמרינן עזרא זכר קידוש בעלמא עבד דלא הוה צריך ליה. רב נחמן אמר אפילו באחת מכל אלו תנן דקדושה ראשונה אינה קדושה לעתיד לבא. ועזרא דקדיש אע"ג דלא הוו אורים ותומים שפיר עבד דבאחת מכל אלו תנן. ומותבינן עליה דרב נחמן מהא אבא שאול אומר שני בצעין היו בהר המשחה. תחתונה נתקדשה בכל אלו עליונה קדשוה בני גולה שלא במלך ושלא באורים ותומים. תחתונה שהיתה קדושה גמורה חברין אין נכנסין לשם כו' ופריק תנאי היא. דתנן א"ר אליעזר כשהיו בונין בהיכל היו עושין קלעים בהיכל וקלעים לעזרות כו'. א"ר יהושע [שמעתי] שמקריבין אע"פ שאין (ב"ד) [בית] כו'. מאי לאו בהא קמפלגי דר' אליעזר סבר קדושה ראשונה אינה לעתיד לבא. ור' יהושע סבר קדשה לשעתה ולעתיד לבא. ודחינן ודלמא תרוייהו קדשה לעתיד לבא סבירא להו וכל חד וחד מאי דשמיע ליה קאמר. אלא מהא דתניא א"ר ישמעאל ב"ר יוסי למה מנו חכמים את אלו שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקדשום כו' ופשוטה היא. ופרשנוה עוד במס' מגילה:

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"ו מהל' בית הבחירה הלכה יב סמג עשין קסג:

כד ב ג ד מיי' שם הל' יד ובית המקדש דוקא ועיין בהלכה טו:

כה ה מיי' שם פ"ז הל' כג וחולדא תמיהא הכ"מ ע"ש:

כו ו מיי' שם פ"ו הל' טו:

כז ז מיי' פ"א מהל' תרומות הל' ה ופ"ו מהל' בית הבחירה הלכה טו וחז לענין שאר מ"י ועיין בכ"מ בפי"ב מהל' שמיטין הלכה טו:

כח ח מיי' פ"א מהל' מגילה הל' ד ופי"ב מהל' שמיטין הלכה טו וע"ש בהשגות ובכ"מ:

תורה אור השלם

1. (ד) וַנַּלְבֵּד אֶת כָּל עָרָיו בָּעֵת הַהִוא לֹא הָיָתָה קִרְיָה אֲשֶׁר לֹא לָקַחְנוּ מֵאִתָּם שִׁשִּׁים עִיר כָּל חֶבֶל אַרְגֹּב מַמְלֶכֶת עוֹג בַּבָּשָׁן: (ה) כָּל אֵלֶּה עָרִים בְּצֻרוֹת חוֹמָה גְבֹהָה דְּלָתַיִם וּבְרִיחַ לְבַד מֵעָרֵי הַפְּרָזִי הַרְבֵּה מְאֹד:

דברים ג ד-ה

2. וְאִם לֹא יִגְאַל עַד מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר בָּעִיר אֲשֶׁר לוֹ חוֹמָה לְצִמִּיתֻת לְקֹנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בַּיֹּבֵל:

ויקרא כה ל

מוסף רש"י

קדושה ראשונה. שנתקדשה ירושלים (מגילה י.). **לעתיד לבא.** כלומר משתחרב (שם). **על העיר.** על ירושלים (סנהדרין ב. יד. סוטה מה.). **עשו קלעים להיכל.** קס"ד במקום חומות היכל, שיהא מוזכ הבנוי בעזרה קרוי אשר פתח אהל מועד, שאלמלא כן לא היו מקריבין עד שיגמר הבנין, והם התחילו להקריב קרבנות שנבנו שם בימי כורש, כמו שכתוב בספר עזרא, ועד עכשיו ושנים שנה אחרי כן לא נגמר הבית, בשנת שלש לדריוש האחרון (מגילה י.). בונין מבחוץ. שהיו הקלעים פרוסים לפנים מעובי החומה, שלא יכנסו הבונין לתוך ההיכל (שם). **קדושה ראשונה.** של בית (מכות יט. זבחים ס: סב.). **לאו מכלל דר' אליעזר.** דבעי קלעים, **סבר לא קידשה.** לאחר חורבן, לפיכך פיסלו קלעים במקום בנין וחזלו וקידשו בתולות ובשיר (מגילה י.). **מאי דשמיע ליה קאמר.** ולא משום לוחץ קדושה (שם). **למה מנו חכמים את אלו.** עיירות ממנו בפרק בתרא דערכין לענין בתי ערי חומה לומר שהיו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון ואין שם יותר משתפה, ולמה מנאום, והלא הרבה היו שם והתם נמי תנן וכל כיוצא בהן (שם). **מצאו אלו וקידשום.** מפרש בגמרא שבועות דמקדשי לה בשתי תודות ובשיר וב"ד מהלכין ושתי תודות אחריהן וכו' (ערכין לב:). **אבל הראשונות בטלו.** שאין קדושת הארץ נוהגת בהן ואין בהן דין ערי חומה, משבטלה הארץ. בחורבן לאשון (שם). **קדושה ראשונה.** שקדשה יהושע (שם). **ורמינהי.** מסקנא דרך דמלתיה הוא דאמר לעיל הני תנאי פליגי בקידשה ולא קידשה (מגילה י.). **הא אמרינן לקמן.** בסיפיה דהא מתני' גופה, **דלא צריכא לקדושי.** דקא מסיים ואזיל בה וכל שתעלה בידך מסורת מאבותיך (שם י.). **כל מצות אלו.** הנזכרות בערי חומה, שילוח מצורע וקריאת מגילה בחמשה עשר והכנת תלוע בה לפוף שנה (שם). **הדא מינייהו.** הן דקתני קידשה לעתיד לבא, ר' אלעזר בר יוסי אמרה. כי היכא דקאמר אע"פ שאין לו עכשיו ואע"ג דחרוב לא בטלה קדושתה (ערכין לב:). **אשר לא חומה.** לוח כתיב, משמע לא ומשמע לו, כלומר אין לו עכשיו והיה לו חומה קודם לכן, הוה נמי בית תלוע בהו (שם לב. ועי' תוס' שם) אלמא שבילא ליה קדושה קמייתא לא בטלה מחמת חורבן, והייט תנאי (מגילה י.).

כט א מיי' פ"ג מהל' ביאת מקדש הל' כג:
ל ב מיי' שם הל' כג:
לא ג מיי' פ"ה מהל' תפלה הלכה יג:
לב ד מיי' שם הל' יג וס"ו מהל' עכו"ם הלכה ו:
לג ה מיי' פ"ג מהל' ביאת מקדש הל' כד:

מוסף רש"י

ונתתי משכני בתוככם. וכשנאמר מקדש זה כבר הוקם המשכן, שהרי בתורת הכהנים נכתב וכל אותו הספר בחול מועד נאמר כדכתיב (ויקרא ה) וידבר ה' אליו מאהל מועד, ועל איזה משכן היה מצוינין עוד אם לא על המקדש (ערובין ב.). **קידה.** שאמורים בכל מקום אינם אלא על אפיים (מגילה כב:). **ארצה.** משמע כולו שטוח ארצה (שם) לשון משמעת משמע (ברכות לד:).

רבינו חננאל

מתני' נטמא בעזרה ונעלמה ממנו הטומאה כו'. מנה"מ כי המיטמא בעזרה ושהה שם חייב מדכתיב את מקדש ה' טמא וכתיב נמי את משכן ה' טמא. אם אינו ענין האי קרא דכתיב את (משכן) [מקדש] ה' טמא כשנטמא בחוץ דהא כתיב את משכן ה' טמא. תנהו ענין לטומאה שבפנים. דהא תרוייהו משכן ומקדש אקרו. משכן שנאמר ונתתי משכני בתוככם. ותרוייהו אקרו מקדש שנאמר ועשו לי מקדש וכתיב ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן שמעת מינה תרתי. ש"מ דאע"ג דמשכן נמשח ומקדש לא נמשח. ומקדש קדושתו קדושת עולם ומשכן לאו קדושתו קדושת עולם לענין טומאה שניהן שוין. וש"מ כשם שחייבין בטומאה בחוץ כך חייבין בטומאה שבפנים. וארון נמי אקרי מקדש שנאמר ונסעו הקהתים נושאי המקדש: **פיסקא** השתחוה או שהה כדי השתחויה. אמר רבא לא שנו אלא בהשתחויה כלפי חוץ אבל בהשתחויה כלפי פנים אע"ג דלא שהה חייב. השתחויה שאין בה שהייה זו היא כריעה בלבד. אבל פישוט ידים ורגלים זו היא השתחויה שיש בה שהייה. וכמה שיעור זו השהייה חד אמר כשיעור קריאת זה הפסוק כולו וכל בני ישראל רואין ברדת האש וכבוד ה' על הבית ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחו להודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו. וחד אמר כשיעור קריאתו מן ויכרעו אפים ארצה עד סוף הפסוק. ת"ר קידה על אפים. כריעה על ברכים. והשתחויה זו פישוט ידים ורגלים ו) כו' פישוטי מקראי:

ו) אולי נ"ל כולהו איפשיטו מקראי

ה) **נטמא בעזרה.** תימה אמאי לא קתני שתים שהן שש דהא מנלרכינן קרא בגמרא לטומאה שבפנים ויש לומר דמתני' לא אייר אלא בטומאה שבחוץ: **מה"מ.** מהא דגמירי לקמן שיעור שהייה לא שמעינן לא מלקות ולא כרת דה"א איסורא בעלמא הוא דאיכא: **תנהו ענין לטומאה שבפנים.** וא"ת עוש שמעינן אזהרה מנין ויש לומר מולא יטמאו את מחניהם (במדבר ה) דמשמע אפי' נטמא בפנים ולא כמו שפירש בקונטרס דולא יטמאו משמע שנטמא בחוץ ולא נטמא בעזרה דאותו כבר טימא ומיהו מעיקרא דבעי מנהני מילי משום דכיון דאכתי לא מייתר האי קרא ליה לן לאוקומה לא יטמאו אלא בנטמא מבחוץ דאשכחן דהזהיר בו הכתוב במקום אחר דכתיב (ויקרא יב) ואל המקדש לא תבא ועוד נראה דמעיקרא לא בעי כלל אלא לענין כרת אבל אזהרה פשיטא ליה דאיכא דלא יטמאו משמע דנטמא בפנים דהא כתיב (במדבר ה) וישלחו מן המחנה אבל קרא דכרת משמע דאיירי באותו שראוי להתחטא קודם שיטמא משכן: **קדושתו** קדושת עולם. פירש בקונטרס שאין אחריה היתר במות וקשה דא"כ תפשוט מהכא דסבר רבי אליעזר דקידשה לעתיד לבא ולספרים דגרסי נמי רבי אליעזר תקשה דבפרק קמא דחולין (דף ז.) אמר אימתמיטתיה דאמר ר' שמעון בן אליקים משום רבי אליעזר בן שמוע קדושה ראשונה וכו' ולא קידשה לעתיד לבא ויש לפרש קדושת עולם שהאריכו בקדושה יותר א"נ לפי שאין ראוי לחזור ולקדש אלא באותו מקום קרי ליה קדושת עולם: **או** אידי ואידי מקדש או אידי ואידי משכן. משמע הכא דאף על גב דמקדש איקרי משכן לא גמרי מהדדי אי לאו דכתיבי קראי יתירי וכן בסוטה בפרק היה מביא (דף טז. וסס) דמצריך התם קרא לרבות שילה ובית עולמים וכן בפרק שני שעיריס (יומא סז:) מדבר המדברה לרבות נוד וגבעון ושילה ובית עולמים ובפרק טרף בקלפי (שם דף מד. וסס) גבי כל אדם לא יהיה באהל מועד ובפרק הוציאו לו (שם דף נג.) גבי מעלה עשן ותימה דבפרק קמא דחולין (דף כד. וסס) גבי לוים בשנים דרשינן יכול אף שילה ובית עולמים כך תלמוד לומר לעבוד עבודת עבודה וגו' לא אמרינן אלא בזמן שהעבודה בכתף אלמא אי לאו קרא הוה גמרינן מהדדי ובריש עירובין (דף ב. וסס) גבי שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולין שנאמר ושחטו פתח אהל מועד נפקא לן היכל מדאיקרי משכן מקדש ומקדש משכן ושמא קיש ליה להש"ס בעירובין ובחולין שם אהל מועד מיותר ובחולין כי ממעט שילה ובית עולמים מוקמינן ליה לדרשה אחרינא ומיהו קשה כיון דמקדש איקרי משכן ומשכן איקרי מקדש אמאי לא ידעינן שפיר בכל דוכתא תרוייהו מחד קרא כמו חיה ובהמה שזו בכלל זו ורבינו חיים כהן היה מחלק דדבר שאינו תלוי בקדושת מקום כהיא דעירובין ובחולין התם סגי בחד קרא לשייסה אבל בשמעתין דתלוי בקדושת מקום לא גמרי מהדדי מטעמא דמפרש ר' אלעזר וכן בהיתו דיומא דנעשים בפנים הוי בקדושת מקום ושילוח שעיר המדבר בא מכלל חבירו שנעשה בפנים וכן ההיא דסוטה דצריך קרקע המשכן ואית דל"ג הכא ליכתב או אידי ואידי מקדש וכו' אלא גרסי מכדי מקדש איקרי משכן ומשכן איקרי מקדש ומשכן למה לי וקשה דא"כ ר' אלעזר אמורא חולק על רבי אלעזר תנא דרבי אלעזר דלא גמרינן מהדדי ואמר הר"ר שלמה מדרוי"ש דלר' אלעזר נמי אית ליה דגמירי מהדדי משום דמשכן איקרי מקדש ומקדש איקרי משכן וה"פ דמיתתא אם נאמר מקדש למה נאמר משכן כלומר כיון דאיצטריך למיכתב תרוייהו משום טומאה שבפנים כדקאמר ר' אלעזר אמאי שני קרא בדיבורא ליכתיב או תרוייהו משכן או תרוייהו מקדש ומשני אילו נאמר מקדש בתרוייהו הייתי אומר דלהכי איכתיב קרא תניינא למעוטי משכן דלא נימא משכן איקרי מקדש וחייב ולא לטומאה שבפנים וכן אי הוה כתיב משכן בתרוייהו ה"א דאתא למעוטי מקדש להכי כתוב משכן ומקדש והשתא בחד קרא סגי והוה ידעינן תרוייהו מדמקדש איקרי משכן אלא ע"כ אתא חד קרא לטומאה שבפנים וקשה מכל הנהו שהבאתי שמצריך תרי קראי והיא דסוטה ל"ג בקונטרס נוד וגבעון לפי שלא היו סוטות שותות שם כדמוכח בפרק בתרא דזבחים (דף קיב.) וא"ת מ"ש דגבי המדבר המדברה מצריך לרבות נוד וגבעון טפי מבהנך [1] וי"ל משום דבההוא עניינא כתיב כפורת והזה אל הכפרת דמשמעי באהרון ובנוד ובגבעון לא היה אהרון אבל קשיא לריב"א הא גבי מעלה עשן נמי כתיב כפרת ונראה לו דגבי שילוח שעיר המדבר כתיב שילוח מחנה ולכך איצטריך ריבוי דאפשר דאין קדושת מחנות בנוד וגבעון כיון שהותרו הבמות: **קידה על אפים.** תימה השתחואה נמי אשכחן על אפיס דכתיב (בראשית מח) ויוסף יוסף אותם מעם ברכיו וישתחו לאפיו ארצה (ישעיה מט) אפיס ארץ ישתחוו לך (במדבר כב) ויקוד וישתחו לאפיו וי"ל דמגמרא אית לן קידה על אפיס ומייתי דאשכחן נמי בקרא הכי:

תלה

טומאה בעזרה מנלן. מי שנטמא בעזרה מנלן דמיחייב הא לא קרינא ולא יטמאו את מחניהם (במדבר ה) שכבר טימא: **שכחוך כו'.** שנטמא מבחוץ: **קדושת עולם.** שאין אחריה היתר במות (זבחים קיב:): **אשכחן מקדש דאיקרי משכן כו'.** כדמפרש לקמן: **ונאפי משכני בתוככם.** ד) כל הנתן בתוככם קרי משכן: **הזה נאחרון לפיב.** שהיו הקהתים נושאין את הארון והשולחן והמנורה והמזבחות שהם דבריס המקודשים: **לא שנו.** דבהשתחויה כל דהו אפי' לא שהה בה כדי השתחויה חייב: **אלא שהשתחוה כלפי פנים.** לא מערב: **אבל השתחווה כלפי חוץ.** למזרח אין זו השתחויה ואי שהה כדי השתחואה מיחייב משום שהייה ואי לא לא: **והכי קאמר השתחווה כלפי פנים.** כל דהו אלא השתחוה ושהה כדי שיעור חיוב השתחואה דהנך כלפי חוץ דבעי שיעור חיוב: **אלא.** משמע לשון שיטות: **למלקות.** אם התרו בו שלא לעמוד ועמד פחות מכדי שהייה: או

רבי אלעזר הכי קא קשיא ליה (ו) מכדי [2] משכן איקרי מקדש ומקדש איקרי משכן נכתוב או אידי ואידי מקדש או אידי ואידי משכן משכן ומקדש למה לי שמע מינה תרתי בשלמא מקדש איקרי משכן דכתיב [3] ונתתי משכני בתוככם אלא משכן דאיקרי מקדש מנלן אילימא מדכתיב [4] ונסעו הקהתים נושאי המקדש ההוא בארון כתיב אלא מהכא [5] ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם וכתיב [6] ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן: והשתחוה או ששהה כדי השתחואה: אמר רבא לא שנו אלא שהשתחוה כלפי פנים אבל השתחוה כלפי חוץ שהה אין לא שהה לא איכא דמתני לה אסיפא או ששהה בכדי השתחואה מכלל דהשתחואה גופה בעיא שהייה אמר רבא [8] לא שנו אלא שהשתחוה כלפי חוץ אבל כלפי פנים אע"ג דלא שהה והכי קאמר השתחוה כלפי פנים או ששהה כדי השתחואה בהך השתחואה דכלפי חוץ חייב היכי דמי השתחואה דאית בה שהייה והיכי דמי השתחואה דלית בה שהייה דלית בה שהייה זו כריעה בעלמא היא דאית בה שהייה פישוט ידים ורגלים וכמה שיעור שהייה פליגי בה ר' יצחק בר נחמני וחד דעימיה ומנו רבי שמעון בן פזי ואמרי לה ר"ש בן פזי וחד דעימיה ומנו ר' יצחק בר נחמני ואמרי לה ר"ש בר נחמני חד אמר כמימריה דהאי פסוקא (ט) וחד אמר [2] כמויכרעו לסיפא [7] וכל בני ישראל רואים ברדת האש וכבוד ה' על הבית ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו [3] ת"ר [3] קידה על אפים וכן הוא אומר [8] ותקד בת שבע אפים ארץ כריעה על ברכים וכן הוא אומר [9] מכרוע על ברכיו [4] השתחואה זו פישוט ידים ורגלים וכן (ג) אומר [10] הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה: בעי רבא [5] צריך שהייה למלקות או אין צריך שהייה למלקות לקרבן גמירי שהייה למלקות לא גמירי שהייה או

(וסס) גבי לוים בשנים דרשינן יכול אף שילה ובית עולמים כך תלמוד לומר לעבוד עבודת עבודה וגו' לא אמרינן אלא בזמן שהעבודה בכתף אלמא אי לאו קרא הוה גמרינן מהדדי ובריש עירובין (דף ב. וסס) גבי שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולין שנאמר ושחטו פתח אהל מועד נפקא לן היכל מדאיקרי משכן מקדש ומקדש משכן ושמא קיש ליה להש"ס בעירובין ובחולין שם אהל מועד מיותר ובחולין כי ממעט שילה ובית עולמים מוקמינן ליה לדרשה אחרינא ומיהו קשה כיון דמקדש איקרי משכן ומשכן איקרי מקדש אמאי לא ידעינן שפיר בכל דוכתא תרוייהו מחד קרא כמו חיה ובהמה שזו בכלל זו ורבינו חיים כהן היה מחלק דדבר שאינו תלוי בקדושת מקום כהיא דעירובין ובחולין התם סגי בחד קרא לשייסה אבל בשמעתין דתלוי בקדושת מקום לא גמרי מהדדי מטעמא דמפרש ר' אלעזר וכן בהיתו דיומא דנעשים בפנים הוי בקדושת מקום ושילוח שעיר המדבר בא מכלל חבירו שנעשה בפנים וכן ההיא דסוטה דצריך קרקע המשכן ואית דל"ג הכא ליכתב או אידי ואידי מקדש וכו' אלא גרסי מכדי מקדש איקרי משכן ומשכן איקרי מקדש ומשכן למה לי וקשה דא"כ ר' אלעזר אמורא חולק על רבי אלעזר תנא דרבי אלעזר דלא גמרינן מהדדי ואמר הר"ר שלמה מדרוי"ש דלר' אלעזר נמי אית ליה דגמירי מהדדי משום דמשכן איקרי מקדש ומקדש איקרי משכן וה"פ דמיתתא אם נאמר מקדש למה נאמר משכן כלומר כיון דאיצטריך למיכתב תרוייהו משום טומאה שבפנים כדקאמר ר' אלעזר אמאי שני קרא בדיבורא ליכתיב או תרוייהו משכן או תרוייהו מקדש ומשני אילו נאמר מקדש בתרוייהו הייתי אומר דלהכי איכתיב קרא תניינא למעוטי משכן דלא נימא משכן איקרי מקדש וחייב ולא לטומאה שבפנים וכן אי הוה כתיב משכן בתרוייהו ה"א דאתא למעוטי מקדש להכי כתוב משכן ומקדש והשתא בחד קרא סגי והוה ידעינן תרוייהו מדמקדש איקרי משכן אלא ע"כ אתא חד קרא לטומאה שבפנים וקשה מכל הנהו שהבאתי שמצריך תרי קראי והיא דסוטה ל"ג בקונטרס נוד וגבעון לפי שלא היו סוטות שותות שם כדמוכח בפרק בתרא דזבחים (דף קיב.) וא"ת מ"ש דגבי המדבר המדברה מצריך לרבות נוד וגבעון טפי מבהנך [1] וי"ל משום דבההוא עניינא כתיב כפורת והזה אל הכפרת דמשמעי באהרון ובנוד ובגבעון לא היה אהרון אבל קשיא לריב"א הא גבי מעלה עשן נמי כתיב כפרת ונראה לו דגבי שילוח שעיר המדבר כתיב שילוח מחנה ולכך איצטריך ריבוי דאפשר דאין קדושת מחנות בנוד וגבעון כיון שהותרו הבמות: **קידה על אפים.** תימה השתחואה נמי אשכחן על אפיס דכתיב (בראשית מח) ויוסף יוסף אותם מעם ברכיו וישתחו לאפיו ארצה (ישעיה מט) אפיס ארץ ישתחוו לך (במדבר כב) ויקוד וישתחו לאפיו וי"ל דמגמרא אית לן קידה על אפיס ומייתי דאשכחן נמי בקרא הכי:

ו) רש"ל מ"ז, ב) עירובין ב., ג) ברכות לד: מגילה כב:, ד) [נעירובין פרק"י בתופן אמר היותר מבותלן], ה) [שיך לעיל במשנה יד:], ו) כמו אלא י"ל. רש"ל,

תורה אור השלם

1. כָּל הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא אֶת מִשְׁכַּן יְיָ טִמֵּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מֵי נִדָּה לֹא זֹרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טֻמְאָתוֹ בוֹ:
במדבר יט יג
2. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטָּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקָּהָל כִּי אֶת מִקְדַּשׁ יְיָ טִמֵּא מֵי נִדָּה לֹא זֹרַק עָלָיו טָמֵא הוּא:
במדבר יט כ
3. וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכֶכֶם וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם:
ויקרא כו יא
4. וְנָסְעוּ הַקָּהָתִים נֹשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ וְהֲקִימוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן עַד בֹּאָם:
במדבר י כא
5. וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם:
שמות כה ח
6. בְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מַרְאֶה אוֹתְךָ אֶת תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תַּבְנִית כָּל כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: שמות כה ט
7. וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רֹאִים בֶּרֶדֶת הָאֵשׁ וּכְבוֹד יְיָ עַל הַבָּיִת וַיִּכְרְעוּ אַפַּיִם אַרְצָה עַל הָרִצְפָּה וַיִּשְׁתַּחֲווּ וְהוֹדוֹת לַיְיָ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
דברי הימים ב ז ג
8. וַתִּקַּד בַּת שֶׁבַע אַפַּיִם אָרֶץ וַתִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ וַתֹּאמֶר יְחִי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ דָּוִד לְעֹלָם:
מלכים א א לא
9. וַיְהִי כְּכַלּוֹת שְׁלֹמֹה לְהִתְפַּלֵּל אֶל יְיָ אֵת כָּל הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִנָּה הַזֹּאת קָם מִלִּפְנֵי מִזְבַּח יְיָ מִכְּרֹעַ עַל בִּרְכָּיו וְכַפָּיו פְּרֻשׂוֹת הַשָּׁמָיִם: מלכים א ח נד
10. וַיְסַפֵּר אֶל אָבִיו וְאֶל אִמּוֹ וַיִּגְעַר בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלָמְתָּ הֲבוֹא נָבוֹא אֲנִי וְאִמְּךָ וְאַחֶיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אָרְצָה:
בראשית לז י

הגהות הב"ח

(א) גמ' מכדי משכן. נ"ב ס"ל מכדי משכן איקרי מקדש ומקדש איקרי משכן תרי קראי למה לי אם אינו ענין לטומאה שבחוץ תנהו ענין לטומאה שבפנים בשלמא כו': (ב) שם פסוקא וכל בני ישראל וכו' לעולם חסדו וחד אמר כמו מויכרעו לסיפ': (ג) שם וכן הוא אומר:

או דלמא בפנים גמירי שהייה. בטומאה שאירעה לו בתוך העזרה: **אלא עצמו באויר.** כדי שהייה: **טימא עצמו במזיד.** ואם תמצי לומר צריך שהייה למלקות בטומאת אונס ושהיית מזיד טומאת מזיד מי בעינא שהייה או לא: **גזיר בקבר.** גזיר שנטמא באונס בתוך בית הקברות דומיא דנטמא בעזרה שלא נתחייב ג) (בפנים) בכניסתו כגון שנכנס לבית הקברות בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו את מעזיבת גג האהל ונטמא באויר בית הקברות והתרו בו לא ולא יצא ומיהו לא שהה כדי השתחואה: **צריך שהייה למלקות או לא.** קרבן לא שייך הכא כלל שאין כרת בגזיר שנטמא וקרבן גזיר טמא לאו דאון טומאה אתי אלא למיחל עליה גזירות טהרה כשאר מחוסרי כפרה וצענין זה מפורש שהייה זו במס' גזיר [יז:]: **בפנים גמירי שהייה.** בטומאת עזרה דשייכא בה השתחוייה: **אפי' כל היום כולו.** שהה בהליכתו שהיה הולך ויוצא בנחת פטור: **מהו שיצטרפו.** היה יוצא בקצרה ושהה מעט וחזר והלך דרך יציאתו ושהה מעט מהו שיצטרפו לכשיעור: **הפשוט ליה מדידיה.** דלא מצטרפי דהא איהו הוא דאמר אפי' כל היום כולו: **התם בדלא שהה.** בלא הילוך כלל: **בעא מיניה אביי מרבה.** בר נחמני שהיה רבו. וכל היכא דאיכא בעא מיניה רבה הוא ולא רבא: **בא לו בארוכה כשיעור קצרה.** שיצא בדרך הארוכה אבל רק במרוצה עד שלא שהה ביציאתו אלא כשיעור דרך קצרה בהילוך בינוני מהו: **שיעור.** ארוכה גמירי לחיוב וליכא: **או דלמא דוקא גמירי בארוכה חייב.** לא שנא רק לא שנא לא רק: **לא ניחנה ארוכה לידחות אלא.** להתיר אפילו במרוצה: **דקיימא לן.** בסנהדרין באלו הן הנשרפין (דף פג.) כהן טמא ששימש בעזרה במיתה בידי שמים: **היכי משכחת לה.** דאין בה כרת על כרחך בנטמא בעזרה הוא דמשכחת לה דאי בנטמא בחוץ ונכנס איחייב ליה כרת בכניסתו: **אי לא שהה.** בעבודתו כדי השתחוייה: **היכי עביד עבודה.** איזו עבודה קטנה תיעשה בפחות מכדי שהיית השתחואה: **אי אמרת בשלמא.** בכל שיעורי דמתני' בין בשהייה בין ביציאת ארוכה שיעורא גמירי לחיוב כגון שיעור שהייה ביציאת קצרה או שיעור יציאת ארוכה בלא שהייה: **משכחת לה.** שהייה בלא חיוב כרת: **כגון דאתיים נפשיה בקצרה.** לאחר ששימש ושהה בשימושו כדי שהייה יצא לו בקצרה ואנס עצמו במרוצה עד שלא שהה שיעור עכבתו ד) ומשנטמא שיעור שהייה ויציאת קצרה בהילוך בינוני אלא

תלה עצמו באויר עזרה מהו. אית ספרים דגרסי אויר עזרה כעזרה דמי או לא וקשה דבפרק [כל הפסולין] (זבחים דף לב.) אמר טמא שהכניס ידו לפנים חייב דביאה במקצת שמה ביאה ובפרק כל הפסולין (שם דף לב:) נמי אמר ואי אמרת ביאה במקצת שמה ביאה היכי מעייל ידיה בבהונות משמע דאויר נמי נתקדש ועוד אי לאו כעזרה דמי א"כ כשמוליך דם ומיברים למזבח יפסל ביוצא ה) ונראה כגירסת הספרים דגרסי כי גמירי שהייה היכא דבר השתחואה הוא: ו) **צריך** שהייה למלקות. בטומאת עצמו בשוגג חייבי לאבל אם היה שרץ במקדש והתרו בו אלא טומאת עצמו בלא שהייה נמי מילקא לקי כדמוכח בפרק מי שאמר הריני נזיר (נזיר יז. ושם) דקאמר התם בעי רבא נזיר והוא בבית הקברות מי בעי שהייה או לא וקאמר ה"ל אילימא (ח) דקאמר לא תנזור מי בעי שהייה כו' ואין לתמוה דהתם בעי רבא אי גמירי שהייה אברמי אבל בפנים למלקות פשיטא ליה דגמירי שהייה דהתם בעי את"ל דבפנים גמירי שהייה למלקות בחוץ מהו ור"ת גרס התם רב אשי דרב אשי בעי לה (ט) הכא בסמוך: ז) **או אין צריך.** שהייה למלקות הכא משמע דלקי אשהייה דלא קמיבעיא ליה אלא אי צריך שהייה כשיעור השתחואה או לא וקשה בפרק בתרא דמכות (דף כא. ושם:) תנן גבי היה לובש כלאים ואמרו לו אל תלבש אל תלבש והוא פושט ולובש חייב על כל אחת ואחת ואמר רב ביבי בגמרא לא פושט ולובש ממש אלא מכניס ומוציא ידו בבית אוקלי שלו רב אשי אמר אפי' לא שהה אלא כדי לפשוט ולבוש מכלל דרב ביבי לא מחייב בשהייה וי"ל דרב ביבי לא פליג אדרב אשי אלא דלא נחת לאשמועינן חידוש של שהייה אלא לאשמועינן דבהכנסת בית אוקלי חייב אף על פי שאינו לובש כל המלבוש א"נ לרב ביבי לא לקי אשהייה משום דהוי לאו שאין בו מעשה והכא איירי למ"ד לאו שאין בו מעשה לוקין עליו א"נ איירי לענין איסור מלקות ולא לענין חיוב ורב אשי דפליג עליה התם וחשב שהייה כמעשה כיון דתחילת הלבישה ע"י מעשה והכא אפי' אי לא בענין שהייה כדי השתחואה מ"מ בענין כדי יציאה וכניסה אבל בפחות מיכן לא כי היכי דבענין גבי כלאים כדי פשיטה ולבישה ונראה דאפי' את"ל דגמירי שהייה כדי השתחואה למלקות במקדש ובגזיר היינו משום דדמו לשהייה דקרבן דגבי מקדש אבל לגבי כלאים פשיטא דלא גמירי דלא שייך התם השתחואה כלל: **טימא** עצמו במזיד מאי. לריך לומר דבשעה שטימא עצמו לא ידע שהיה במקדש דאי ידע וטימא עצמו במזיד קרבן דהא לא שב מידיעתו הוה ואי למלקות בעי לריך לומר דלא התרו בו אלא לאחר שטימא עצמו דאם התרו בו קודם לא בעי שהייה כדפי' לעיל: **נזיר** בקבר צריך שהייה למלקות **או לא.** וא"ת והאמר בפ' ג' מיניין (נזיר דף מב. ושם) גבי גזיר שהיה מת מונח על כתיפו והושיטו לו מת אחר ונגע בו יכול יהא חייב ת"ל ולא יחלל במי שאינו מחולל יצא זה שמחולל ועומד ופריך מדתנן היה מטמא ואמרו לו אל תטמא אל תטמא חייב על כל אחת ואחת ומשני כאן בחיבורין כאן שלא בחיבורין משמע כל זמן שלא פירש מן המת אינו חייב במה שהושיטו לו מת אחר משום דאין מוסיף טומאה על טומאה (ג) וכל זמן שמונח טומאה על כתיפו מי שנוגע בו טמא טומאת ז' ולא מיחייב אלא שלא בחיבורין שכבר פירש מן הראשון דמי שהיה אז נוגע בו לא היה טמא אלא טומאת ערב לכך כשחוזר ונוגע בו חייב שהוסיף טומאה בנגיעה זו דמי שהיה נוגע בו בשעת נגיעה זו יהיה טמא טומאת ז' וא"כ הכא אמאי ילקה על השהייה כל זמן שלא פירש וי"ל דהא דפטר ליה כשהושיטו לו מת אחר היינו בשלא הספיק להשליך מת הראשון מעליו לפיכך אינו מוסיף טומאה אבל הכא הוא מוסיף טומאה שבכל שעה הוא מוזהר לפרוש מן הקבר ור"ת מפרש דהכא איירי בשנטמא סמוך לחשיכה דבלא פירש נמי מוסיף לו יום אחד ע"י שהייה ונראה דהיינו דגזיר דמפליג בין בחיבורין בין שלא בחיבורין אתי כמ"ד במסכת שמחות ח) (פ"ד) דאפי' באותו יום שנטמא אינו יכול לחזור ונטמא לפי שמוסיף טומאה בחיבורין כדפרי' אבל לאמן דשרי התם ליטמא באותו יום עצמו דלא חשיב ליה תוספת טומאה כיון שאינו מוסיף ימים לא אתיא: **אי** דשהה בר ברת הוא. הק' ר"ת מה בכך אם הוא בר כרת מ"מ איכא נפקותא טובא דהא קיימא לן (מכות דף כג.) חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן ואם בטל כרת נשאר עליו מיתה ועוד נפקא מינה דמיתה כגון שהזיד בשימוש טומאה ושגג בטומאת מקדש: אפילו

ג) מיר יז. ע"ש, ב) סנהדרין פג., ג) ליתא בדפו"י, ד) [ל"ל משנטמא וכ"ה בדפו"י], ה) [ועי' מעגה למלך וכ"מ], ו) [שייך לעיל מז:], ז) ג"ז שייך לעיל מז:, ח) [נ"ש הלכה טז פליגי ר"ש ור' עקיבא ר"ט מחייב ור"ע פוטר אבל דברי לכתחלה ליכא למ"ד ובהדיא קתני התם בריש היה עומד וקובר וכו' פירש הרי זה לא יטמא ולא קפליג ר"ע ועי' בהרא"ש בה"ק הלכות טומאה סי' ז'],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ד"ל לריך וכו' אילימא דקאמרי ליה לא: (ב) בא"ד לה הכי בסמוך: (ג) ד"ה מיר וכו' טומאה דבל זמן:

גליון הש"ס

גמ' היכי משכחת לה. עיין סנהדרין דף פג ע"א תוס' ד"ה ולא:

מוסף רש"י

בעי שהייה למלקות. אלא לילקי עד דליסהי ביה כדי שיעור השתחויה (גזיר יז.).

לד א מיי' פי"א מהל' שגגות הלכה ד:
לה ב מיי' פ"ג מהל' בית מקדש הל' כא ופי"א מהל' שגגות סה:
לו ג מיי' פ"ו מהל' מירות הלכה ח ט [ופ"ה הל' יט] סמג לאוין רנ ועש"ה:
לז ד ה ו מיי' פ"ג מהל' בית מקדש הלכה כד סמג לאוין דש:
לח ז מיי' סס פ"ד הל' ו סמג לאוין סה:

רבינו חננאל

אדם טמא שתלה עצמו באויר עזרה אם חייב משום מטמא מקדש או דלמא כיון דלא נגע לאו. ועלתה בתיקו: ט) וכן בעיא דרבא דבעא להתחייב קרבן ודאי גמירי לה דצריך שהייה אבל מזיד למלקות צריך שהייה או לא: וכן בעיות דרב אשי טימא עצמו במזיד ונעלמה ממנו עכשיו צריך שהייה או לא: וכן נזיר בקבר צריך שהייה למלקות או לא. אלו הבעיות כולן עלו בתיקו. וקיימא לן כל תיקו דאיסורא לחומרא. וכיוצא בנזיר כהן בזמן הזה הנכנס לבית הקברות: **ירושלמי** עד כמה היא השתהויה משום ר' יהושע בן לוי אמרו כדי שאילת שלום בין אדם לחבירו. משום ר' יוחנן אמרו כדי שאילת שלום תלמיד לרב שלום עליך רבי ומורי. נטמא בעזרה וצריך לצאת ויש שם שני דרכים אחת ארוכה כ' אמה ואחת קצרה עשר אמות. יצא בארוכה חייב שהיה לו לצאת בקצרה. אבל אם יצא בקצרה פטור. אמר רבא ואפי' עקב בצד גודל פטור. והוא דלא שהה כלום אלא מהלך עד שיצא לחוץ: בעא מיניה אביי מרב' בא בארוכה דרך קצרה מהו. כגון שרץ בארוכה ויצא כשיעור יציאתו בקצרה מהו. א"ל חייב לא נתנה ארוכה לדחות אצלו. כלומר כולי עלמא חייב בה וזה פטור. ואתקיף לה ר' זירא אי הכי דלא צריכי שיעור אלא לעולם בארוכה חייב בקצרה פטור. הא דתניא טמא ששימש במיתה היכי משכחת לה. אי שהה ושימש בר כרת הוא אי לא שהה היכי שימש.

ט) גירסת רבינו בעיא דתלה קודם בעיא לריך שהייה למלקות וכ"ה בנמה רא"שויס וכ"נ מהתוס'.

אפילו נכנס כולו חוץ מחוטמו טהור. ואם נכנס דרך פניו משנכנס רובו טמא אבל במיעוטו לא דר' אושעיא דהכא אית ליה אפי' גבי טמא שנכנס למקדש ביאה במקלת לא שמה ביאה דבפ' כל הפסולין (זבחים דף נב: ושם) [9]פריך לעולא דאמר ביאה במקלת שמה ביאה ועוד דאפי' עולא דאמר שמה ביאה דוקא גבי מקדש כדמפרש התם משום דכתיב בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא מה נגיעה במקלת שמה נגיעה אף ביאה במקלת שמה ביאה אבל גבי בית המנוגע מודה דלא שמה ביאה דלא מצינו שהקיש הכתוב דאי לא תימא הכי תקשה לעולא ממתניתין דמס' ידים (פ"ג מ"ה) ומייתי לה בפ"ב דחולין (דף לג:) המכניס ידיו לבית המנוגע ידיו תחלות דברי ר' עקיבא וחכ"א ידיו שניות ומפרש במסכת חולין דכ"ע ביאה במקלת לא שמה ביאה וגזירה ידיו אטו גופו קמיפלגי ומיהו כשנכנס רובו הוי טמא דרובו ככולו ותימה דדרך אחוריו נמי כשנכנס רובו יהא טמא מטעם דרובו ככולו ומשנכנס כולו הוי טמא מידי דהוה אכלים שבבית וי"ל דאם כן לא היה חילוק בין דרך ביאה לדרך אחוריו ואמאי כתיב והבא אל הבית דמשמע דרך ביאה וליכא למימר דאיצטריך לומר דהכא טעון כיבוס בגדים כשאבה בכדי אכילת פרס דסברא הוא דאפי' נכנס דרך אחוריו כולו אם שהה כשיעור שהיה לטעון כיבוס בגדים דבכל ענין כתיב [6] (והבא אל הבית) והאוכל בבית יכבס בגדיו:

דרך ביאה אסרה תורה. אע"ג דאמר בפ"ק דחולין (דף י: ושם) דיליאה דרך אחוריו שמה יליאה דקאמר כ"ג ביום"כ יוכיח דכתיב ביה יליאה ותנן יצא ובא לו לדרך כניסתו היינו משום דדרך נצאת כן כתלמיד הנפטר מרבו כדמפרש בפ' הוציאו לו (יומא נג.): **ואין אוכלין שם קדשי קדשים.** אפילו יש נקב לרוחות [7] שם דרך פתח עזרה דבעינן שיראה פתח עזרה בשעת אכילה דאמר בפ' איזהו מקומן (זבחים ד' נו.) [8]: **ואין שוחטים שם קדשים קלים.** [9] וה"ה דאין אוכלין דגגיס ועליות לא נתקדשו כדאמר בפרק כילד צולין (פסחים דף פה: ושם) אלא נקט שחיטה משום דאכילה בעזרה לא שייכא בקדשים קלים: **וטמא** שנכנס דרך גגין להיכל פטור. תימה אמאי פטור תיפוק ליה דחייב משום גג דהיכל גופיה שהרי נתקדש כדמשמע בסוף פרק כילד צולין (שם) גבי הא דאמר רב גגין ועליות לא נתקדשו ופריך (שם פו.) מהא דתניא עליית בית קדשי קדשי חמורה מקדשי הקדשים ומשני רב יוסף שאני היכל כו' משמע שנתקדשו עליות ומסתבר דגגין ועליות דין אחד להם וכ"ל דאע"פ שנתקדשו עליות גג לא נתקדש דעלייה גופה לא ידעינן אלא מקרא דדוד והתם לא כתיב אלא עליות וכן מוכח התם בהדיא דקאמר ת"ש וגגו קודש ולא משני מהיכל מותיב איניש כדפירש שם בקונטרס משום דבקרא לא כתיב גגין: **אבל** חייבין על עשה ועל לא תעשה שבנדה. ואע"ג דאמר בפרק בתרא דמכות (דף יג:) דבעינן דומיא דע"ז דאמר רחמנא לא תעביד ואי עביד מיחייב יצא פסח ומילה עשה דנדה לא תעביד הוא ולא תפרוש בהנאה מרובה: **אי בת"ח.** תדע הוא דמיחייב אע"פ שהוא מזיד על הפרישה מכל מקום על הכניסה חשבינן ליה שב [3] מידיעה דאימא יצר אלבשיה כדאשכחן בכתובות בפרק נערה (דף נא.):

אלא אי אמרת דוקא גמירי היכי משכחת לה אמר אביי מאי קושיא [a]משכחת לה כגון שבא בקצרה והפך בצינורא וכדרב הונא [b]דאמר רב הונא [2]זר שהפך בצינורא חייב מיתה גופא אמר רב הונא זר שהפך בצינורא חייב מיתה [3]ה"ד אי דלא הפך [1]לה לא מיעכלי פשיטא ואי דלא הפך בהו נמי מיעכלי מאי קא עביד [2]לא צריכא דאי לא הפך בהו מיעכלי בתרתי שעי והשתא מיעכלי בחד שעתא [4]והא קמ"ל דכל קרובי עבודה עבודה היא א"ר אושעיא בעינא דאימא מילתא ומסתפינא מחבריא [5]הנכנס לבית המנוגע דרך אחוריו ואפילו כולו חוץ מחוטמו טהור דכתיב [1]והבא אל הבית [6]דרך ביאה אסרה תורה ומסתפינא מחבריא אי הכי כולו נמי אמר רבא כולו לא גרע מכלים שבבית דכתיב [2]ולא יטמא כל אשר בבית תניא נמי הכי [7]גגין הללו אין אוכלין שם קדשי קדשים ואין שוחטין שם קדשים קלים [8]וטמא שנכנס דרך גגין להיכל פטור שנאמר [3]ואל המקדש לא תבא דרך ביאה אסרה תורה: זו היא מצות עשה שבמקדש שאין חייבין עליה וכו': היכא קאי דקאמר זו היא התם קאי [9]אין חייבין על עשה ועל לא תעשה שבמקדש [10]ואין מביאין אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבמקדש אבל חייבין על עשה ועל לא תעשה שבנדה ומביאין אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבנדה וקאמר זו היא מצות עשה שבמקדש שאין חייבין עליה ואיזו היא מצות עשה שבנדה שחייבין עליה היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד חייב מפני שיציאתו הנאה לו כביאתו איתמר אביי אמר משמיה דר' חייא בר רב [11]חייב שתים וכן אמר רבא אמר רב שמואל בר שבא אמר רב הונא חייב שתים חדא אכניסה וחדא אפרישה הוי בה [12]רבה במאי אילימא סמוך לוסתה ובמאן אילימא בתלמיד חכם בשלמא אכניסה ליחייב קסבר יכולני לבעול אלא אפרישה אמאי ליחייב מזיד הוא ואי אלא אי אמרת דוקא גמירי היכי משכחת לה אמר אביי מאי קושיא [a]משכחת לה כגון שבא בקצרה והפך בצינורא וכדרב הונא [b]דאמר רב הונא [2]זר שהפך בצינורא חייב מיתה גופא אמר רב הונא זר שהפך בצינורא חייב מיתה [3]ה"ד אי דלא הפך [1]לה לא מיעכלי פשיטא ואי דלא הפך בהו נמי מיעכלי מאי קא עביד [2]לא צריכא דאי לא הפך בהו מיעכלי בתרתי שעי והשתא מיעכלי בחד שעתא [4]והא קמ"ל דכל קרובי עבודה עבודה היא א"ר אושעיא בעינא דאימא מילתא ומסתפינא מחבריא [5]הנכנס לבית המנוגע דרך אחוריו ואפילו כולו חוץ מחוטמו טהור דכתיב [1]והבא אל הבית [6]דרך ביאה אסרה תורה ומסתפינא מחבריא אי הכי כולו נמי אמר רבא כולו לא גרע מכלים שבבית דכתיב [2]ולא יטמא כל אשר בבית תניא נמי הכי [7]גגין הללו אין אוכלין שם קדשי קדשים ואין שוחטין שם קדשים קלים [8]וטמא שנכנס דרך גגין להיכל פטור שנאמר [3]ואל המקדש לא תבא דרך ביאה אסרה תורה: זו היא מצות עשה שבמקדש שאין חייבין עליה וכו': היכא קאי דקאמר זו היא התם קאי [9]אין חייבין על עשה ועל לא תעשה שבמקדש [10]ואין מביאין אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבמקדש אבל חייבין על עשה ועל לא תעשה שבנדה ומביאין אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבנדה וקאמר זו היא מצות עשה שבמקדש שאין חייבין עליה ואיזו היא מצות עשה שבנדה שחייבין עליה היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד חייב מפני שיציאתו הנאה לו כביאתו איתמר אביי אמר משמיה דר' חייא בר רב [11]חייב שתים וכן אמר רבא אמר רב שמואל בר שבא אמר רב הונא חייב שתים חדא אכניסה וחדא אפרישה הוי בה [12]רבה במאי אילימא סמוך לוסתה ובמאן אילימא בתלמיד חכם בשלמא אכניסה ליחייב קסבר יכולני לבעול אלא אפרישה אמאי ליחייב מזיד הוא

דרך גבינו הוא דאמר זר שהפך בצינורא. עבודה היא שמקרב עיכולו ויש כאן עבודה בלא שהייה: **חייב מיתה.** משום והזר הקרב יומת (במדבר יח): **חוץ מחוטמו.** שהוא בולט להלן משאר הגוף: **מכלים שבבית.** שהיו בו מתחלתו ולא קרינא בהו והבא אל הבית ואפ"ה טמאים דכתיב (ויקרא יד) ופנו את הבית כדי שלא יטמא כל אשר בבית: **גגין הללו.** שבעזרה: **אין אוכלין שם קדשי קדשים.** הנאכלים לפנים מן הקלעים דקסבר גגין ועליות לא נתקדשו [1] אלא הרלפה והאויר עד הגג: **וטמא שנכנס בו.** אלמא כל היכא דכתב ביאה דרך ביאה בעינן: **היכא קאי דקאמר זו היא.** היכא שנה אין חייבין על עשה שבמקדש דקאמר הכא זו היא מצות עשה שבמקדש בו': **התם קאי.** במסכת חוליות: **אין חייבין.** ב"ד בהוראתם על עשה ועל לא תעשה שבמקדש כלומר על הוראת טומאת מקדש וקדשיו בין שהוא של עשה כגון שנטמא בעזרה דהיינו עשה דוישלחו [1] בין שהוא של לא תעשה כגון נטמא בחוץ דאיכא אזהרת אל המקדש לא תבא (ויקרא יב). והתם [2] מפרש טעמא דאין חייבין משום דאין מביאין פר בהוראה אלא על העלם דבר שנגגתו חטאת קבועה ליחיד אבל טומאת מקדש קרבן עולה ויורד הוא: **ואין מביאין אשם תלוי.** היחידים שבא לידם ספק כרת והלריכן הכתוב אשם תלוי אין מביאין אותו על ספק טומאת מקדש לפי שאינו בא אלא על ספק דבר [3] שנגג ודאי חטאת קבועה והתם [הוריות ח:] יליף לה מקראי: **שבנדה.** להכי נקט נדה משום דמשכחת לה עשה דומיא דנטמא בעזרה בלאוגם שהוא מוזהר לצאת כגון שהיה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי: **מביאין אשם תלוי.** היחידים דאין אשם בלבור דנפש כתיב ביה [4] : **וקאמר.** הכא במתניתין: **והו מלוה עשה.** שנויה התם: **וחייב שתים.** הפורש מן הנדה בקישור: **אילימא סמוך לוסתה.** שאינו אוסר על כניסתו דהוי ליה לאסוקי אדעתיה שמא תראה בשעת משמש ומיהו מזיד לא הוי: **כסבור יכולני לבעול.** ולפרוש קודם שתראה: **אי בתלמיד חכם.** שיודע שהמשמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי צריך להמתין עד שימות [האחר]: ואי

לט א מיי' פ"ד מהל' טומאת מקדש הל' ג:
מ ב מיי' שם פ"ט הל' ד סמג לאוין פט:
מא ג ד מיי' שם ופ"ד שם הל' ג סמג שם:
מב ה מיי' פט"ז מהל' טומאת צרעת הלכה ה סמג עשין לט:
מג ו מיי' פ"ו מהל' בית הבחירה הלכה ז סמג עשין קסג:
מד ז מיי' פ"ג מהל' איסורי מקדש הל' יט:
מה ח מיי' פ"י מהל' שגגות הלכה ז ופ"יב שם הלכה ח:
מו ט מיי' פ"ח שם הלכה ה:
מז י מיי' פ"ה מהל' שגגות הלכה ז:

רבינו חננאל

ופריק אביי כגון שבא בקצרה שהוא פטור מכרת ובהליכתו הפך בצינורא. וכדרב הונא דאמר זר שהפך בצינורא חייב מיתה אלמא עבודה היא. פי' צינורא עצי נורא. כגון שהפך בעצי המערכה שהחלבים נתונים בהם וגרם להם להתעכל מהרה. ואשמעינן רב הונא דכל קרובי עבודה עבודה במורה היא וחייבין עליה: **ירושלמי** שיעור שהייה עשר אמות היך עבידא היה בארוכה עשרין ובקצרה עשר הילך חמש אין יזיל בדא חמש ואין יזיל בדא ט"ו. א"ר יוסי לעולם אינו חייב עד שתהא ארוכה מרובה על קצרה עשר כו': א"ר הושעיא טהור שנכנס לבית המנוגע דרך אחוריו אפילו נכנס כולו חוץ מחוטמו טהור. שנאמר והבא אל הבית דרך ביאה אסרה תורה. אבל אם נכנס כולו אפילו דרך אחוריו נטמא דלא גרע מכלים דכתיב ולא יטמא כל אשר בבית. תניא נמי הכי בתוספתא תחלת סדר טהרות גגין הללו [אין] אוכלין שם קדשי קדשים. ואין שוחטין שם קדשים קלים. וטמא שנכנס דרך גגין להיכל פטור שנאמר ואל המקדש לא תבא. דרך ביאה אסרה תורה: זו היא מצות עשה שבנדה. ואקשינן תנא היכא קאי דקתני זו היא. ופשטינן התם קאי בהוריות פ"ב דקתני אין חייבין על עשה ועל לא תעשה שבמקדש כו'. אבל חייבין על עשה ועל לא תעשה שבנדה. וזו היא מצות עשה שבנדה שחייבין עליה. היה משמש עם טהורה

תורה אור השלם

1. וְהִבְא אֶל הַבַּיִת כָּל יְמֵי הִסְגִּיר אֹתוֹ יִטְמָא עַד הָעֶרֶב: ויקרא יד מו
2. וְצִוָּה הַכֹּהֵן וּפִנּוּ אֶת הַבַּיִת בְּטֶרֶם יָבֹא הַכֹּהֵן לִרְאוֹת אֶת הַנֶּגַע וְלֹא יִטְמָא כָּל אֲשֶׁר בַּבַּיִת וְאַחַר כֵּן יָבֹא הַכֹּהֵן לִרְאוֹת אֶת הַבָּיִת: ויקרא יד לו
3. וּשְׁלִשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדַמֵּי טֹהָרָהּ בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא עַד מְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ: ויקרא יב ד

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואין וכו' לרוחות דרך שם פתח כל"ל: (ב) ד"ה אי אי וכו' שב מידיעתו. ע"כ ע"ל בדף כו ע"ב:

גליון הש"ס

גמ' דרך ביאה אסרה תורה. עיין זבחים דף פב ע"ב תוס' ד"ה לא לא: **תוס' ד"ה אפי' וכו' פריך לעולא.** שם אימא רב הוספיא ועיין עירובין דף סח ע"א תוס' ד"ה אמר: ד"ה ואין שוחטין וכו' וה"ה דאין אוכלין. עיין תשו' הרשב"א סי' לד:

מוסף רש"י

בצינורא. במלג (יומא יב.). **חייב מיתה.** משום והזר הקרב יומת (שם).

רבינו חננאל (המשך)

ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד חייב. שיציאתו הנייה לו כביאתו. אתמר אביי אמר משמיה דחייא בר רב חייב שתים אחת על הכניסה ואחת על הפרישה. וכן אמר רבא כו'. ואקשינן במאי אי בסמוך לוסתה ובת"ח חדא הוא דמיחייב דהוה ליה למפרש עונה סמוך לוסתה כדאמור רבנן ולא (שימש) [שמע] מאי סבר יכול אני לבעול ובשגגה באת לידו. אבל אפרישה לא מיחייב דהא תלמיד הוא וידע וכיון דידע דכל דפריש מיד חייב מזיד הוא ולאו בר קרבן

(ג) ע"ז לח., (ד) הוריות ח:, (ה) ס"ל רבא וכן הגיה הרעב"ן, (ו) [פסחים פה:], (ז) [במדבר ה:], (ח) [הוריות ח:], (ט) שבועות ולמ. יעב"ן, (י) [ויקרא ה:], (כ) רש"ל מ"ז, (ל) [וע"ע תוס' יומא נב: ד"ה יצא],

(מ) יומא יב., (נ) ע"ז לח., (ס) לחו. יעב"ן, (ע) הוריות ח:, (פ) ס"ל רבא וכן הגיה הרעב"ן, (צ) [זבחים ב:], (ק) [ויקרא ה:], (ר) רש"ל מ"ז, (ש) [וע"ע תוס' יומא נב: ד"ה יצא],

ואי בעם הארץ. שהוא שוגג על שתיהן: אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד הוא. שלא נודע לו בין זה לזה ואינו חייב אלא אחת אף זה לא נודע לו בין כניסה לפריסה שחטא שכשאמרה לו נטמאתי אינו יודע שנתחייב על הכניסה כסבור אנוס אני עליה שהרי לא למד שמוהרין ישראל לפרוש מן נשותיהן סמוך לוסתן (ח) ואין זה אונס אלא שוגג וכיון דלא למד נמצא שלא ידע בין כניסה לפריסה שחטא והוה ליה כא על נדה שתי בעילות בהעלם אחד: **אלא בשלא סמוך לווסתה.** זה אונס על הכניסה הוא שלא היה לו לעלות בדעתו: **ואי בתלמיד חכם ולא חדא לא מיחייב.** דהכניסה אונס ואפרישה מזיד: **ואי בעם הארץ חדא הוא דמיחייב אפרישה.** דלומר מותר אבל אכניסה אונס: **ובתלמיד חכם נמי.** כלומר יודע שישראל מוהרין לפרוש מנשותיהן סמוך לוסתן כדאמר לקמן מוהזרתם את בני ישראל מטומאתם ואין יודע שהמשמש עם הטהורה ואמרה נטמאתי צריך לפרוש באבר מת דהוה ליה שוגג על שתיהן אכניסה דסבור יכולני לבעול ואפרישה אומר מותר ושני זיתי חלב בהעלם אחד לא הוי אהרי תלמיד חכם הוא נמי שלא היה לו לבעול סמוך לווסתה ואין זה אונס אלא שוגג כסבור יכולני לבעול קודם וכי אמרה לו נטמאתי ידע שחטא אכניסה והוא ליה ידיעה בין כניסה לפריסה. ו"ת מזיד הוא בבעילת סמוך לוסתה אין זו קשיא שאין כרת וחיוב חטאת על סמוך לוסתה עד שתטמא ובבעילת הטמאה שוגג הוא כסבור יכולני לבעול: **נמצא על שלו.** דס על המפה שקנה בה אחר תשמיש: **טמאים.** שייחס טומאת שבעה היא משום נדה והוא משום בועל נדה דולאי ראתה דס קודם בעילה או בשעת בעילת תשמיש: **וחייבין.** שייחס בקרבן: **שלא בסמוך לוסתה.** דאכניסה אונס ואפרישה הוא דמיחייב ליה כגון שאמרה לו נטמאתי ופירש בקושי. לקמן פריך הא נמצא קתני: **פרישה למה לי.** לרבי שסידר את המשנה לאשמועינן: **הא תנא ליה.** הך מתני' דשבועות: **אוידי דבעי למיתני נמצא על שלו.** שמחלק שם (ט) בין קנאה מיד לקנאה לאחר שעה שבקנאה מיד קתני טמאים וחייבים בקרבן ובלאחר זמן דאיכא למימר לאחר תשמיש ראתה קתני פטורין מן הקרבן: **כתר הכי.** בקינוח שאחר תשמיש קאמר: **א"ל רבא.** לרב אדא: **ליים מאי דקאמר לך.** רבינא רבך דלא בפרישה מצית לאוקמה: **אמר ליה היכי מצית.** לאוקומה בכניסה דתני עלה דהאיש נמצא על שלו וזו היא מצות עשה שבנדה: **ואם איתא.** דבכניסה איירי מצות לא תעשה הוא ואין כאן עשה: **א"ל אי תניא אסר ותני הכי** (ג) . אם אתה שונה הברייתא תקן אותה בלשון אסורי מחסרא ותני הכי וזו היא מצות לא תעשה שבנדה היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד זו מצות עשה שבנדה כל זה צריך להוסיף על משנתך: **נועץ לפריני.** כלומר יעמיד עצמו בלא דיסה עד שימות האבר: **וטוביה.** ואשריו כלומר זו היא הטובה לו: **זאת אומרת.** מתני' דקתני פירש מיד דמשמע הא פירש באבר מת פטור שמעינן מינה שהמשמש בעריות באבר מת פטור: **דאי סלקא דעתך.** בעלמא חייב הכא מאי טעמא פטור: **משום דאנוס הוא.** דאין לו עוד מה לעשות: **כי פירש מיד נמי ליפטר.** הואיל (ג) ואין חלוק פטור לאבר מת (ט) ומשמש בקושי: **מצינו ארוכה וקצרה.** חילוק בין קצרה וארוכה שאם האריך ושהה פטור ואם פירש בקצרה כלומר מיד לחוי (י) חייב: ואנן

ואי בעם הארץ [א]אידי ואידי אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד הוא ואלא בשאין סמוך לוסתה ובמאן אילימא בתלמיד חכם ולא חדא לא מיחייב [ב]אכניסה אנוס [ג]אפרישה מזיד אי בעם הארץ חדא הוא דמיחייב אפרישה הדר אמר רבא לעולם בסמוך לוסתה ובתלמיד חכם [ד]ותלמיד חכם לזו ואין תלמיד חכם לזו אמר רבא ותרוייהו תנינהו כניסה תנינא פרישה תנינא פרישה תנינא [ה]דקתני היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד חייב כניסה תנינא [ו]נמצא על שלו טמאין וחייבין בקרבן מאי לאו בסמוך לוסתה ואכניסה א"ל רב אדא בר מתנא לרבא לעולם אימא לך בשלא סמוך לווסתה ואפרישה וכי תימא פרישה למה לי הא תנא ליה הא איצטריך לאשמועינן [ז]נמצא על שלה טמאים בספק ופטורין מן הקרבן ואיידי דבעי מיתנא נמצא על שלה תנא נמי נמצא על שלו אמר ליה רבינא לרב אדא מי מצית לאוקמה לההיא בשלא סמוך לוסתה ואפרישה והא נמצא קתני ונמצא לבתר הכי משמע ואי אפרישה מעיקרא כי פריש ליה מעיקרא הויא ליה ידיעה א"ל רבא ציית מאי דקאמר רבך היכי [ח]מצית דתניא עלה זו היא מצות עשה שבנדה שחייבין עליה ואם איתא מצות לא תעשה היא אמר ליה אי תניתא חסר ותני הכי זו היא מצות לא תעשה שבנדה שחייבין עליה היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד חייב זו היא מצות עשה שבנדה כו' אמר מר פירש מיד חייב היכי עביד אמר רב הונא משמיה [ט]דרבא [י]נועץ עשר צפרניו בקרקע עד שימות [יא]וטוביה אמר רבא זאת אומרת [יב]המשמש מת בעריות פטור דאי סלקא דעתך חייב הכא מאי טעמא פטור משום דאנוס הוא אי אנוס הוא כי פירש מיד נמי ניפטר אנוס הוא אמר ליה אביי לעולם אימא לך המשמש מת בעריות חייב והכא מאי טעמא פטור משום דאנוס הוא והא דאמרת כי פריש מיד אמאי חייב שהיה לו לפרוש בהנאה מועטת ופירש בהנאה מרובה אמר ליה רבה בר חנן לאביי אם כן מצינו ארוכה וקצרה בנדה שבנדה: **ואם איתא.** דבכניסה איירי מצות לא תעשה הוא ואין כאן עשה: **א"ל אי תניא אסר ותני הכי** (ג) . אם אתה שונה הברייתא תקן אותה בלשון אסורי מחסרא ותני הכי וזו היא מצות לא תעשה שבנדה היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד זו מצות עשה שבנדה כל זה צריך להוסיף על משנתך: **נועץ לפריני.** כלומר יעמיד עצמו בלא דיסה עד שימות האבר: **וטוביה.** ואשריו כלומר זו היא הטובה לו: **זאת אומרת.** מתני' דקתני פירש מיד דמשמע הא פירש באבר מת פטור שמעינן מינה שהמשמש בעריות באבר מת פטור: **דאי סלקא דעתך.** בעלמא חייב הכא מאי טעמא פטור: **משום דאנוס הוא.** דאין לו עוד מה לעשות: **כי פירש מיד נמי ליפטר.** הואיל (ג) ואין חלוק פטור לאבר מת (ט) ומשמש בקושי: **מצינו ארוכה וקצרה.** חילוק בין קצרה וארוכה שאם האריך ושהה פטור ואם פירש בקצרה כלומר מיד לחוי (י) חייב: ואנן

אי בעם הארץ אידי ואידי אכל שתי זיתי חלב בהעלם אחד הוא. משמע הכא דאע"פ שנודע לו בינתים שבא על הנדה כיון שלא נודע לו שנתחייב חטאת שסבור להיות אנוס חשבינן ליה בהעלם אחד וכן פירש בקונטרס וא"ת דאמר בפ' כלל גדול (שבת דף עא. ושם) בעי מייניה ר' ירמיה מר' זירא קצר וטחן כחלי גרוגרת בשבת וחזר וקצר כחלי גרוגרת בזדון מלאכה וחזר וקצר כחלי גרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכה מהו שיצטרפו א"ל חלוקים הן לחטאות ולא מיצטרפי פירוש שאם היה בכל פעם כגרוגרת היה חייב שתי חטאות אע"פ שלא היתה ידיעת איסור בינתים וי"ל דרבא לטעמיה דסבירא ליה התם[כ] דאינו חייב אלא אחת אי נמי התם חשיב ליה ידיעה כיון שנודע לו כל מה שהיה ספק באותה שעה:

לעולם אימא לך שלא בסמוך לוסתה ואפרישה. והוא הדין דה"מ למימר בסמוך לוסתה ואפרישה: **והא נמצא קתני.** תימה דעדיפא מיניה הוה מלי למיפרך מהא דקתני ספק נמצא על שלה טמאים מספק ופטורין מן הקרבן ואמאי פטור כיון דאמרה נטמאתי:

המשמש מת בעריות פטור. והא דתנן בפרק ג' דנדה (דף יד.) נמצא על שלה כשיעור וסתה חייבין בקרבן ומפרש בגמרא משל לשמש ועד זה נכנס וזה יולא וצריך לאוקומה דפירש בקישוי דאי בפירש מת אין זה שיעור וסתה: **דאי ס"ד חייב כו'.** כל מה שמדקדק רבא מן המשנה יכול לדקדק מן הפסוק דנפקא לן בשמעת' אזהרה למשמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי מדכתיב ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב דלא תפרוש משמע אלמא משמש מת פטור דכיון שהוחסר שלא לפרוש יש לו להמתין עד שימות האבר ותימה דבפרק הבא על יבמתו (יבמות נה: ושם) נפקא ליה לרבא משכבת זרע דכתיב באשת איש דמשמש מת פטור: **אם** כן מצינו ארוכה וקצרה בנדה. י"מ אם כן כדרב הונא דאמר נועץ לפריני וקשה דתקשי ליה מתני' דמשמע שיש תקנה בשלא פירש מיד אלא יש לפרש דאדאביי פריך דבשלמא אי משמש מת פטור אין שייך כאן ארוכה וקצרה כיון שאין איסור בעילת נדה בשתיהן כמו גבי מקדש שיש בשתיהם טומאת מקדש ולהכי לא תנא ארוכה וקצרה בנדה שהפטור אינו על ידי שהיא בעילה קצרה אלא ע"י שאין כאן בעילה כלל אלא לאביי דאמר חייב ובעילה היא כשפירש באבר מת ה"ל למתני פירש בארוכה דהיינו הנאה מרובה חייב ובקצרה שמקלר הנאת תשמיש דהיינו הנאה מועטת פטור דלא נטעי למימר משמש מת בעריות פטור מדשבקינן להאי לישנא דתנן גבי מקדש ומשני דלהכי שבקינן משום דלא מיתני שפיר כיון דארוכה דהתם קצרה דהכא וכי תימא דליתני איפכא בקצרה חייב בארוכה פטור כיון דלא מצי למיתני כי התם שבקינן לההוא לישנא לגמרי ועוד שאם כן לא היה שונה טעם הפטור והחיוב דאדרבה ארוכה משמע טפי חיוב וקצרה פטור: אלמא

מח א מיי' פ"ה מהל' שגגות הלכה ז:

מט ב מיי' שם הל' ו: **נ ג** מיי' שם הל' ז:

נא ד ה ו מיי' שם הל' ו:

נב ז מיי' פ"ד מהל' איסורי ביאה הלכה יא סמג לאוין קיא ועשין רמג טוש"ע י"ד סי' קפה סעיף ד:

נג ח מיי' שם פ"א הל' יא סמג לאוין כ טור אה"ע סי' כ:

רבינו חננאל (המשך)

בקרבן. פי' איש ששימש עם אשתו ונתקנח הוא בסמרטוט והיא נתקנחה בסמרטוט אחר והן נקראים עדים ואם נמצא דם על הבד שלו ודאי עם נדה שימש. והן טמאין וחייבין קרבן כי בשגגה באת לידו. ואמרינן מאי לאו בסמוך לוסתה ואכניסה דאי לא בסמוך לווסתה אמאי חייב אנוס הוא אלא לאו בסמוך לווסתה ואכניסה. ואתי למידחי האי דקדוקא דרבא ולאוקמא אפרישה ושלא בשעת וסתה. ולא מתוקמא אפרישה מדקתני נמצא ונמצא השתא משמע. ואי אפרישה הוא הויא להו ידיעה מקמי הכי בעידנא דתשמיש. (ודחי') אי הכי עשה ולא תעשה הוא. והאי דקתני זו היא מצות עשה שבנדה שחייבין עליה זו היא מצות עשה ולא תעשה הוה ליה למיתנא [ט]) פי' עשה כדחזקיה דאמר ותהי נדתה עליו נדתה תהא עליו. מיכן אזהרה למשמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי שלא יפרוש. לא תעשה שנאמר ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב וגו' אמר רב פפא האי לא תקרב לא תפרוש נמי הוא כדכתיב האומרים קרב אליך אל תגש בי כי קדשתיך פי' הרגישה שנטמאת והודיעה אותך לא תקרב עצמך אליך מיד ותגלה ערותה אלא נענוץ צפרניך בקרקע עד שימות האבר ויסור קשויו ואח"כ תפרוש. ואמר ליה תני במתניתין וזו היא מצות לא תעשה ועשה שבנדה שחייבים עליה. היה משמש עם הטהורה ואמר לו נטמאתי כו'. אמר רבא זאת אומרת משמש מת בעריות פטור. פי' אם ישמש אדם באבר מת כלומר בלא קישוי בעריות פטור דאין מפרישתו כשהוא אבר מת מן הנדה. אביי אמר לעולם משמש מת בעריות חייב. והכא היינו טעמא דפטור משום דאנוס הוא. ואמאי כי פריש מיד חייב דהוה ליה למפרש בהנאה מועטת ופירש בהנאה מרובה. אמר ליה רבא בר בר חנן אי הכי מצאנו ארוכה וקצרה בנדה

ט) עי' לשב"ש.

הגהות הב"ח

(ח) רש"י ד"ה אכל וכו' לווסתן כדאמר לקמן מוהזרתם ואין: (ג) ד"ה ג"ל כו' הכי זו היא כו' אם אתה: (ג) ד"ה כי וכו' הואיל דבעלמא אין חלוק:

מוסף רש"י

נמצא על שלו. במסכת נדה בפרק כל היד (יד.) דרך בנות ישראל משמשות בשני עדים, שני סדינים לקנח אחד לו ואחד לה, נמצא על שלו ודאי בשעת תשמיש היה וטועל נדה בשוגג הוה ומייחיס שתי חטאות (כריתות יז:) ואפילו לאחר זמן שאסה לאחר בעילה זמן ארוך קודם קינוח בידוע שהיה דם בשעת תשמיש (נדה יד:). **טמאין.** שייחס טומאת שבעה, כדין בועל נדה, כדכתיב (ויקרא טו) ותהי נדתה עליו (שם).

רבינו חננאל

ואי עם הארץ הכניסה ופרישה בהעלם אחד ולאוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד דמי. וקיימא לן דאינו חייב אלא אחד. ואמרינן אף בשלא סמוך לווסתה. ובמאן אמרו הני דחייב שתים אי ת"ח אפילו אחת אינו חייב. מאי טעמא אכניסה אנוס הוא וקיימא לן דכל אנוס פטור הוא דמאי הוה ליה למיעבד וכי לא ישמש מטתו לעולם הלכך פטור הוא. אפרישה מזיד הוא. ומזיד לאו בר קרבן הוא ואי עם הארץ אפרישה מחייב אכניסה פטור דאנוס הוא. והדר רבא ופריק בסמוך לוסתה ובת"ח דידע דצריך למיפרש מאשתו סמוך לווסתה. ואינו ת"ח דידע כי הפורש חייב שיציאתו הנייה לו כביאתו. אכניסה מיחייב דהוה ליה למיפרש עונה סמוך לווסתה כו' כדאמרן. אפרישה נמי מיחייב דהא לא ידע שהפרישה מיד אסורה ובשתיהן שוגג הוא לפיכך חייב שתים: אמר רבא שתיהן שנינו חיובן במשנתנו. פרישה דתנן ופירש מיד חייב כו'. כניסה דתנן במסכת נדה פ"ב נמצא על שלו טמאין וחייבין

אלמא שלא בסמוך לוסתה עסקינן. פירש בקונטרס דאי בסמוך לוסתה כיון דמשמש מת חייב כי פירש באבר מת נמי חייב משמע מתוך פירושו דחייב שתים אפי׳ כי פירש באבר מת ולהכי אע״ג דחייב אכניסה מיחייב נמי אפריסה וכן פירש בסמוך גבי כי איתמר דאביי בעלמא איתמר דפירש מילתא באפי נפשה היא והכי איתמר המשמש עם הטהורה בסמוך לוסתה ושגג ביכולני לבעול ואמרה לו נטמאתי חייב ב׳ ואין חילוק בין פירש בקושי לפירש מת וגרשה שכן דעתו לכיון דבא עליה סמוך לוסתה מתחלה שגג בשתיהן אכניסה ואפריסה וכשאמרה לו נטמאתי הוי ידיעה בין שגגת כניסה לשגגת פריסה ששעת פריסה חשיבה שגגה אע״פ שידע בשעת פריסה שהוא עכשיו בועל נדה כיון שע״י כניסה באה לו וקשיא דהא משמע לעיל דלא משכחת חייב ב׳ אלא בתלמיד חכם לזו ולא לזו ולהאי פירוש משכחת לה בתלמיד חכם לשניהן וכגון שפירש מת וי״ל דהא דאוקיה בתלמיד חכם לזו ולא לזו משום דסבר משמש מת פטור ולא מיחייב שתים אלא בפירש מיד ומה שהזכיר כאן בקונטרס ובתלמיד חכם לזו ולא לזו כדאוקימנא משום פירש בקושי פירש כן אבל קשיא דמסכת שבת שילהי פרק הזורק (דף קב.) גבי ההיא דתנן זה הכלל כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה מוכח דאם זרק אבן ומזכר לאחר שילאה מידו פטור ואף על גב שמתחלה יצאה מידו בשוגג ולא היה יכול להחזירה עוד וגרשה לפרש דדייק מדקאי ליה אביי אנוס מכלל דבשלא סמוך לוסתה עסקינן דאי בסמוך לוסתה לא שייך למיקרייה אנוס כיון שפשע בשעת כניסה ולא מיפטר אלא משום דהויא חדא שגגה שהכל בא על ידי שגגה ראשונה ואם תאמר מי דחקו לאביי לאוקומה מתני׳ שלא בשעת וסתה ולפטור לגמרי היכא דפירש מת לוקמה בסמוך לוסתה ולוקי פטור דמתני׳ אפריסה ויש לומר לישנא דמתניתין משמע ליה דפטור לגמרי בשלא פירש מיד: **אמר** קרא ותהי נדתה עליו. מעליו דרש אבל מותרי לא דרש דהא איצטריך לכדדרש בהחולץ (יבמות דף מט:) דאפי׳ בשעת נדתה קדושין תופסין בה: **לא** תעשה מנ״ל. דלא מיחייב חטאת אא״כ יש בה לאו מידי דהוה אפסח ומילה: מדבעי ואנן במקדש תנן אלא משום דלא דמי ארוכה דהכא קצרה דהתם וארוכה דהתם קצרה דהכא מתקיף לה רב הונא בריה דרב נתן ומי אמר אביי אנוס הוא אלמא בשלא סמוך לוסתה קאמרינן והא אביי דאמר חייב שתים אלמא בסמוך לוסתה עסקינן כי איתמר דאביי בעלמא איתמר בעא מיניה רבי יונתן בן יוסי בן לקוניא מרבי שמעון בן יוסי בן לקוניא אזהרה לבועל נדה מנין מן התורה [6]שקל קלא פתק ביה אזהרה לבועל נדה [1]ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב אלא אזהרה למשמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי דלא ניפריש מיד מנלן אמר חזקיה אמר קרא [2]ותהי נדתה עליו אפי׳ בשעת נדתה תהא עליו אשכחן עשה לא תעשה מנלן אמר רב פפא אמר קרא לא תקרב לא תקרב נמי לא תפרוש הוא דכתיב [3]האומרים קרב אליך אל תגש בי כי קדשתיך [5]ת״ר [4]והזרתם את בני ישראל מטומאתם אמר רבי יאשיה מיכן אזהרה לבני ישראל [3]שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן וכמה אמר [7]רבה [8]עונה א״ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי כל שאינו פורש מאשתו סמוך לוסתה אפילו הויין לו בנים כבני אהרן מתים דכתיב והזרתם את בני ישראל מטומאתם [5]והדוה בנדתה וסמיך ליה [6]אחרי מות אמר ר׳ חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל הפורש מאשתו סמוך לוסתה הויין לו בנים זכרים דכתיב [7]להבדיל בין הטמא ובין הטהור וסמיך ליה [8]אשה כי תזריע וילדה זכר רבי יהושע בן לוי אמר הויין לו בנים ראויין להוראה דכתיב [9]להבדיל ולהורות אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל המבדיל על היין במוצאי שבתות הויין לו בנים זכרים דכתיב להבדיל בין הקדש ובין החול וכתיב התם להבדיל בין הטמא ובין הטהור וסמיך ליה אשה כי תזריע רבי יהושע בן לוי אמר בנים ראוין להוראה דכתיב להבדיל ולהורות אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר כל המקדש את עצמו בשעת תשמיש הויין לו בנים זכרים שנאמר [10]והתקדשתם והייתם קדושים וסמיך ליה אשה כי תזריע: רבי אליעזר אומר השרץ ונעלם ממנו כו׳: [11]מאי בינייהו אמר חזקיה שרץ ונבלה איכא בינייהו ר׳ אליעזר סבר בעינן עד דידע אי בשרץ איטמי אי בנבלה איטמי ורבי עקיבא סבר [2]לא בעינן עד דידע דכיון דידע דאיטמא בעולם לא צריך אי בשרץ איטמי אי בנבלה איטמי וכן אמר עולא שרץ ונבלה איכא בינייהו דעולא רמי דרבי אליעזר אדרבי אליעזר ומשני מי א״ר אליעזר בעינן עד דידע אי בשרץ איטמי אי בנבלה איטמי ורמינהי [12]אמר רבי אליעזר מה נפשך חלב אכל חייב נותר אכל חייב שבת חילל חייב יום הכפורים חילל חייב אשתו נדה בעל חייב אחותו בעל חייב אמר לו רבי יהושע הרי הוא אומר [11]או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה [7]עד שיודע לך במה חטא ומשני התם אשר חטא והביא אמר רחמנא חטא כל שהוא הכא מכדי כתיב [12]בכל דבר טמא או בנבלת שרץ טמא למה לי שמע מינה בעינן עד דידע אי בשרץ איטמי אי בנבלה איטמי ורבי עקיבא [8]איידי דבעי

לכדרבי

נד א ב מיי׳ פ״ד מהל׳ איסורי ביאה הלכה יב סמג לאוין קיח טוש״ע י״ד סי׳ קפד סעיף ג:

נה ג מיי׳ פי״א מהל׳ שגגות הלכה ב:

נו ד מיי׳ שם פ״ב הלכה ג ופ״ח הל׳ ה:

תורה אור השלם

1. וְאֶל אִשָּׁה בִּנִּדַּת טֻמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ: ויקרא יח יט
2. וְאִם שָׁכֹב יִשְׁכַּב אִישׁ אֹתָהּ וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים וְכָל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו יִטְמָא: ויקרא טו כד
3. הָאֹמְרִים קְרַב אֵלֶיךָ אֵל תִּגַּשׁ בִּי כִּי קִדַּשְׁתִּיךָ אֵלֶּה עָשָׂן בְּאַפִּי אֵשׁ יֹקֶדֶת כָּל הַיּוֹם: ישעיהו סה ה
4. וְהִזַּרְתֶּם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטֻּמְאָתָם וְלֹא יָמֻתוּ בְּטֻמְאָתָם בְּטַמְּאָם אֶת מִשְׁכָּנִי אֲשֶׁר בְּתוֹכְם: ויקרא טו לא
5. וְהַדָּוָה בְּנִדָּתָהּ וְהַזָּב אֶת זוֹבוֹ לְזָכָר וְלִנְקֵבָה וּלְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם טְמֵאָה: ויקרא טו לג
6. וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי יְיָ וַיָּמֻתוּ: ויקרא טז א
7. לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל: ויקרא יא מז
8. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדַּת דְּוֹתָהּ תִּטְמָא: ויקרא יב ב
9. (י) לְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהֹר: (יא) וּלְהוֹרֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְיָ אֲלֵיהֶם בְּיַד מֹשֶׁה: ויקרא י י-יא
10. כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ: ויקרא יא מד
11. אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהֵבִיא אֶת קָרְבָּנוֹ שְׂעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים: ויקרא ד כג
12. אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דָּבָר טָמֵא אוֹ בְּנִבְלַת חַיָּה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת שֶׁרֶץ טָמֵא וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאָשֵׁם: ויקרא ה ב

מוסף רש״י

שקל קלא. פיסת רגניס, מוט״ל בלע״ז (ר״ה כה.). **והזרתם את בני ישראל.** וסמיך ליה והדוה בנדתה (נדה סג:). **עונה.** סם רגילה לרפות ביום אסורה כל היום ואם רגילה לרפות בלילה אסורה כל הלילה (יבמות סב:). **שרץ ונבלה.** לפנינו וידע שנגע בחתך מהם ואינו יודע באיזה מהם נגע וכשבא למקדש שמא אומו ומשליא מזכר (נדה כח:). ר׳ אליעזר סבר כו׳. ר״ל דאזכר שם שרץ סבר דבעינן עד דידע אם בשרץ איטמי כו׳ (שם).

מסורת הש״ס

ו) [פסחים סב: ר״ה כה.], ז) נדה סג: ע״ש (יבמות סב), ג) [יבמות סב: ע״ש], ד) [ביבמות סב: ובנדה סג: איתא רבא ובשלאמות איתא ר׳ אבא], ה) [ענין עונה ע״ז עב.], ו) כריתות יט., ז) הוריות ה. כריתות יט., ח) [פסחים סז: יבמות נד: וש״נ], ט) [לף יז:], י) [ויקרא רבה], כ) [רש״ש מה״ו],

גליון הש״ם

תוס׳ ד״ה **לא** וכו׳ **דלא** מיחייב חטאת. עי׳ ב״ק לף קה ע״ב תוס׳ ד״ה מלי וחבמים לף קו ע״ב תוס׳ ד״ה מזהרה:

רבינו חננאל

ואנן במקדש תנן. א״ל לא דמו להדדי ארוכה דמקדש חייב דשחי. וארוכה דנדה פטור דבעי למשחי עד שימות האבר. קצרה דמקדש פטור דלא שהה. קצרה דנדה חייב דלא שהה ויצא בהנאה מרובה. ואקשינן וכי אביי בלא סמוך לוסתה מוקים לה למתני׳ דקתני הכא אנוס הוא. והא הוא דאמר חייב שתים ומשום דהוא סמוך לוסתה. ופרקינן כי אתמר דאביי בעלמא אתמר כגון דסבר שהיא אשתו ובא עליה ונמצאת אחותו. על זה אמר אביי אע״ג דכי אנוס הוא אין לפרוש מיד בהנאה מרובה אלא עד שימות אברו כדי שתהיה הנאתו מעוטה: ת״ר והזרתם את בני ישראל מיכן לבני ישראל אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לווסתן. וכמה אמר רבה עונה. ופירש משמיה דר׳ יוחנן בסוף מסכת דע״ז בענין כדרך שאמרו בטהרות כך אמרו ביין נסך. וכמה או יום או לילה. ואסיקנא לעולם י״ב שעה וזה השמועה בנדה פרק תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וניסת. וכל שאינו פורש מאשתו עונה סמוך לווסתה אפילו הויין לו בנים כבני אהרן מתים. וכל הפורש מאשתו כמו שאמרנו הויין לו בנים זכרים כו׳. ר׳ יהושע בן לוי אומר הויין לו בנים הראוין להוראה כו׳. משמיה דר׳ יוחנן אמרו כל המבדיל על היין במוצאי שבת הויין לו בנים זכרים כו׳. ר׳ יהושע אומר בנים הראוין להוראה. שנאמר להבדיל ולהורות: א״ר אלעזר כל המקדש עצמו בשעת תשמיש הויין לו בנים זכרים. שנאמר והתקדשתם והייתם קדושים וכתיב בתריה אשה כי תזריע וילדה זכר: **מתני׳** ר׳ אליעזר אומר השרץ ונעלם ממנו כו׳. מאי בינייהו אמר חזקיה שרץ ונבלה איכא בינייהו. פי׳ ר׳ אליעזר דייק מדכתיב או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו בעינן עד דידע במה נטמא או בשרץ או בנבלה ואח״כ נעלם ממנו ובכך יתחייב. ור׳ עקיבא דייק מדכתיב לכל טומאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו. כיון דידע דאיטמי בטומאה בעולם חייב. ורמינן עלה איני

והתני ר׳ אליעזר מה נפשך אשתו נדה בעל חייב אחותו בעל חייב חלב אכל חייב נותר אכל חייב כו׳ כדתנינן בכריתות פ״ד. הנה לר׳ אליעזר לא בעי לידע במה חטא. ופרקי׳ שאני התם דכתיב או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה כל דהו אבל הכא מכדי כתיב או נפש אשר תגע בכל דבר טמא וגו׳. או בנבלת שרץ טמא ונעלם למה לי אלא ש״מ עד דידע אי בשרץ נגע אי בנבלה נגע. ור׳ עקיבא אמר לך מדאצטריך

לדרבי. בפ' קמא (לעיל דף ז.) אקרא אני היה בהמה למה נאמרה כו': **פרט למתעסק.** בדבר היתר ובא לידו איסור ולא נתכוין לגופה של זו כגון נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר נתכוין לאשמו והרי אחותו עמה במטה ונשמטה אשתו ובאה אחותו תחתיה ואיזהו חייב נתכוין לחתוך כשבור תלוש ונמצא מחובר או כשבור היוס חול או כשבור מלאכה זו מותרת ומ"מ לזו נתכוין וכן בא על אחותו ונתכוין לגוף זה כשבור היא אשתו: **דרב אשם מחליף כו'.** כשהיה שוגה משנתנו פעמים מחליף דברי זה לדברי זה ולא היה מקפיד לפי שאין ביניהם חיוב ופטור: **העלם זה וזה.** טומאה ומקדש מהו לרבי אליעזר ור"ע דפטרי על העלם מקדש: **אי מטומאה פריש.** אי מחמת טומאה שהודע לו פירש מן העבירה [1] (ומביא קרבן) שאמרו לו טמא אתה: **הרי העלם טומאה בידו.** איגלאי מילתא שביאתו למקדש בשביל העלם טומאה היה: **ואי ממקדש קפריש.** שאמרו לו מקדש הוא זה ומחמת כן תוהא על ביאתו ולא הזכירו לו טומאה איגלאי מילתא דמשום העלם מקדש נכנס לו: **גלוס פריש ממקדש כו'.** כשהודיעוהו אחד מהם שם אל נבו לומר מה בכך ומתוך כך נזכר על השני ומ"מ העלם שניהם היה בידו: **אלא לא שנא.** ופטור: **אחד טמא.** מת קבור בו וא"א להלך שלא יאהיל: **והלך בראשון.** ואינו יודע אם בטמא אם בטהור ולא נכנס למקדש: **בשני ונכנס.** וחזר והלך בשני וידע שהלך בשניהם והרי הוא טמא ואלו ונכנס למקדש בהעלם טומאה שנתעלם ממנו טומאה: **חייב.** קרבן עולה ויורד שיש כאן בתחלה ידיעה ואלית: **הלך בראשון.** וידע שהוא ספק טמא: **ונכנס.** למקדש בהעלם טומאה ששכח הילוכו בשביל זו: **והזה ושנה.** הזה בשלישי ושנה בשביעי וטבל: **וחזר והלך בשני.** וידע שהוא ספק טמא: **ונכנס.** למקדש בהעלם טומאה: **חייב.** או מחמת ביאה ראשונה או מחמת ביאה שניה דמה נפשך או ביאה ראשונה או ביאה שניה בטומאה היתה: **ור"ש פוטר.** אין כאן באחת מכולן ידיעה ואלית בתחלה שאף ידיעה תחלה של שביל שני ספיקא היא שהרי טהר לו מטומאה ראשונה אם הראשון הוא הטמא: **פוטר בכולן.** אף בראשונה ולקמן [ע"ב] מפרש לה: ואפילו

מדבעי למיכתב בהמה וחיה לכדרבי. בלא חיה נמי מצי למדרש הכי אקרא אני בכל דבר טמא אלא לאו דוקא נקט חיה וחיה נמי לא נכתבה אלא בשביל דבר שנתחדש בה כדתנא דבי רבי ישמעאל ומשום דרבי נקט חיה במילתיה נקט נמי הכא בהמה וחיה כדרבי ותימה דבפרק בהמה המקשה (חולין דף עא.) משמע דאי לאו קרא דבהמה טמאה בכלל חיה טמאה לא הוה דרים רבי ג"ש משום דאילטריך בהמה טמאה לגופה והשתא בלא חיה נמי הוה דרשי' ג"ש דבהמה דמכל דבר טמא נפקא ויש לומר דאי לאו בהמה בכלל חיה לא הוה דרשי' ג"ש דבהמה טמאה אע"ג דכתיב בכל דבר טמא אלא ה"א דאתו פרטי לאשמועינן דבעינן דידע אי בשרץ איטמא אי בנבילה איטמא אפילו לרבי עקיבא אבל השתא דבהמה בכלל חיה הוי כאילו כתב בהמה ב' פעמים ש"מ לכדרבי הוא דאתא ולר' אליעזר אתא נמי לאשמועינן דבעינן דידע אי בשרץ אי בנבילה איטמא משרץ ובנבילה ולר"ע כיון דע"כ משום דבהמה בכלל חיה כדפרישית מהשתא ש"מ בכולהו לא נכתב אלא בשביל דבר שנתחדש בה ולא בעינן דידע במאי איטמא: **פרט למתעסק.** בפרק ספק אכל (כריתות דף יט:) מסיק מתעסק דמאי אי לחלבים ועריות חייב שכן נהגה אלא מתעסק דשבת כדשמואל ובקונטרס לא דק דהזכיר נמי מתעסק דעריות ומיהו תימה דאמאי איצטריך בה פרט למתעסק דשבת תיפוק ליה מטעמא דשמואל דאמר התם דפטור מטעם דבעינן מלאכת מחשבת ואמילתא דשמואל גופיה קשה דאי טעמא דנהנה עיקר לחייב בחלבים ועריות למה לי למיפטריה בשבת משום מלאכת מחשבת ואי טעמא דמלאכת מחשבת עיקר למה לי למחייביה בחלבים ועריות משום דנהנה ונראה דאיכא תרי גווני מתעסק כגון נתכוין לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר דמיפטר מטעם שלא נעשית מחשבתו ולא שייך למיפטריה משום מתעסק ועוד מתעסק אחר כגון נתכוין לחתוך את התלוש ולהגביה את התלוש למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ונמצא מחובר דנעשית מחשבתו ומיפטר משום דה פרט למתעסק ובתרוייהו אייתי שמואל ומשום הכי קאמר בכריתות אלא מתעסק דשבת כדשמואל דאייתי נמי שמואל במתעסק דמיפטר משום דה לר' אליעזר אלא שלא חשש לפרש אלא טעם דמלאכת מחשבת דלא אייתי דה רבי אליעזר ובחלב נמי איכא תרי גווני מתעסק כגון נתכוין לאכול חלב זה ואכל חלב אחר דחייב בלא טעמא דנהנה דלא שייך למיפטריה מטעם מלאכת מחשבת ועוד מתעסק אחר כגון שבור שהוא שומן או רוק ובלעו דכיוצא בו מיפטר לענין שבת מדכתיב בה והכא לית לן למעוטי משום דנהנה וטעמא דנהנה ומשום מלאכת מחשבת לא קאי אכולהו ומה שפירש הקונטרס כאן מתעסק היינו נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר ואיזהו חייב נתכוין לחתוך את זה וחתך זה וכשבור שהוא תלוש ונמצא מחובר אין נראה לפרש אלא נראה כדפרישית: **הרי העלם טומאה בידו וחייב.** תימה דהכא ולקמן בפרק שלישי (דף כו.) גבי העלם שבועה והעלם חפץ פשיט רב נחמן לחיובא ובפרק כלל גדול (שבת דף ע: ופס) גבי העלם שבת [1] והעלם מלאכה פשיט לפטור וי"ל דלא דמי דהכא סברא הוא דליחייב כיון דאיכא נמי העלם טומאה אבל התם אין סברא לחייבו על כל אחת ואחת דכיון דבשגגת שבת וזדון מלאכות לא מיחייב אלא חדא השתא נמי דשגג במלאכה הרי יש כאן נמי שגגת שבת: **הרי העלם מקדש בידו ופטור.** אומר רבינו תם דלא מיפטר אלא מקרבן עולה ויורד אבל חטאת קבועה חייב דהא גמרינן מע"ז דכל שחייבים על זדונו כרת חייבים על שגגתו חטאת והא דאמר בפ"ק (לעיל דף ב.) דעל שאין בה ידיעה בתחלה שעשיר החילון מכפר אלמא לא מוקמינן ליה בחטאת קבועה דאי הוה ביה חטאת קבועה לא הוה חילון מכפר אמידי דבר קרבן הוא התם ודאי מיפטר לגמרי אלא יהא חמור אין בה יש בה מיתה ויש בה מיתה וקשיא לישנא דקאמר הכא דפטור משמע דפטור לגמרי ועוד דלקמן פרק שלישי (דף כד:) גבי יש אוכל אכילה אחת דחיק לאשכוחי חטאת קבועה בטמא שאכל את הקדש ומוקי לה בנשיא וכו' אלעזר ולוקמה בהעלם קדש על כן נראה דפטור לגמרי משום דהוי דבר שהיה בכלל ולא לידון בדבר החדש כדאמרינן לקמן בפרק שלישי (דף כה:) גבי שבועת העדות: **אמר** רב אשי חזינן **אי מטומאה קפריש כו'.** תימה מנא ידעינן אי משום דא"ל טמא אתה ופירש דלמא אי הוו א"ל נמי מקדש הוא היה פירש ואי דא"ל מעיקרא מקדש הוא ולא פירש דלמא אי הוו א"ל נמי טמא אתה לא הוה פרש אלא השתא דא"ל תרוייהו פרש ונראה דרב אשי לא בא לפשוט הבעיא אלא בא לפרש שפעמים יש לברר איזה שכוח ממנו יותר כגון דנישיליה אי מחמת טומאה הוה מידכר אמקדש ומחמת מקדש לא הוה מידכר אטומאה א"כ הוי העלם טומאה בידו ואם להפך הוי [העלם] מקדש בידו ואם שניהם שכוחין בשוה והא מבעיא לן ולגבי שבת בפרק כלל גדול (דף ע:) ר"ש שכחוב בהן במילתיה דרב אשי אי משבת קפרים העלם שבת בידו ואי כי מודעי ליה אשבת אכתי צריך לאודועיה אמלאכות העלם מלאכה בידו ואין גיר' זו נכונה דאכתי צריך לפרש וכי מודעי ליה אמלאכה לא צריך לאודועיה אשבת לפי מה שפירשנו אלא גר' אי [2] משבת קפרים אי משום מלאכה קפרים ועוד נראה לפרש בענין אחר אי משום טומאה קפרים אפי' אם הודיעוהו טומאה באחרונה דאע"ג דאילו הודיעוהו בתחלה לא הוה פרים חשיב פרים מחמת טומאה כיון דקרבן ע"י בתרייתא קאתי ואי א"ל מקדש הוא ופרים ידיעה בתרייתא דמקדש הוא ופטור וכענין זה יש לפרש ההיא דלקמן (דף כו.) גבי העלם שבועה והעלם חפץ וההיא דשבת: **הלך בראשון ונכנס כו'.** אי בהא"י אייתי בחד נמי חייב דספק טומאה בהא"י ספיקו טמא אבל הכא אייתי בהא"ר דמוקמינא ליה בחזקת טהרה:

ח) לעיל ז. [חולין עא.], ב) ב"ק סד: סוטה ג. [מנחות י. כתובות מג.], ג) כריתות יט., ד) שבת ע: לקמן כו. [סנהדרין סב.], ה) כריתות יח: יט. [כל הסוגיא עד סופן], ו) רש"ל מ"ז,1) והעלם מלאכות כל"ל. רש"ל, 2) וגי' מהרש"א משום שבת,

תורה אור השלם

1. אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהֵבִיא אֶת קָרְבָּנוֹ שְׂעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים: ויקרא ד כג

הגהות הב"ח

(א) גמ' פרט למתעסק. נ"ב עיין בסנהדרין דף סב ע"ב ובהוריות דף ה ע"א:

מוסף רש"י

כל פרשה שנאמרה ונשנית כו'. אולמיה דקרא לאחוז ולטעות את האמור מפני דבר אחר המתחדש בכפילתו (סוטה ג.). **אחד טמא ואחד טהור.** ואין יודע איזה טמא ואיזה טהור (כריתות יח:). **ולא נכנס.** למקדש (שם). **בשני ונכנס.** למקדש, ובכניסתו נעלמו ממנו מקדש וידע טומאה, דהוה ליה ידיעה בתחילה ובסוף והעלם בינתים (שם ושמש"ק). **חייב.** על ביאת מקדש, דממה נפשך איכא ידיעה ואלית וטמא הוא שהרי הלך בשמיהן (שם). **ואח"כ הלך בשני ונכנס.** ובכניסתו בשני נעלמה ממנו טומאה דכניסה ראשונה, חייב (שם). **ר"ש פוטר.** בזו, דשני טומאות נינהו, אכל חדא וחדא כניסה איכא למימר שכיל זה הוא הטהור, והילך ליכא ידיעה ואלית בתחלה, ובטומאת מקדש בעינן ידיעה בתחלה ובסוף והעלם בינתים, וא"ק דממיב מפרש טעמיה לקמן (שם יט.).

עין משפט נר מצוה

נז א מיי' פי"ח מהל' שגגות הלכה ח:
נח ב מיי' שם הל' ו:
נט ג מיי' שם הל' ז:

רבינו חננאל

למכתב בהמה וחיה לכדרבי. דתני רבי אומר אקרא אני חיה. בהמה למה נאמרה כו'. כדכתיב לעילא. איידי דכתיב בהמה וחיה כתב נמי שרץ טמא ונעלם. וכדתנא דבי ר' ישמעאל כל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה. ור' אליעזר כיון דלא צריך לידע באיזה חטא הוא שחטא. בה מאי דריש ביה. ואמרינן פרט למתעסק בחטא שאינו חייב מאי טעמא דבענין בה כוון לכך יתחייב אבל דלא קא מיכוון למעשה כלל פטור. בין לר' אליעזר בין לר' עקיבא על העלם טומאה חייב על העלם מקדש אינו חייב: בעא מיניה רבא מרב נחמן העלם טומאה והעלם מקדש מהו. כגון שנעלם ממנו שנטמא. וגם נעלם ממנו שזה הבית בית המקדש הוא. א"ל הרי העלם טומאה בידו וחייב. וא"ל רבא אדרבה הרי העלם מקדש בידו ופטור. ובא רב אשי ואמר חזינן אי מטומאה פריש כו'. ודחה רבינא דברי רב אשי וא"ל לא שנא: ת"ר שני שבילים אחד טמא ואחד טהור הלך בראשון ולא נכנס במקדש בשני ונכנס חייב כו' עד ור' שמעון בן יהודה פוטר בכולם משום ר' שמעון. ואקשינן פוטר

דבעי למיכתב בהמה וחיה [6] לכדרבי כתיב נמי שרץ כדתנא [3] דבי רבי ישמעאל כל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה [3] ורבי אליעזר האי [1] בה מאי עביד ליה פרט [4] למתעסק ורבי יוחנן אמר משמעות דורשין איכא בינייהו וכן אמר רב ששת משמעות דורשין איכא בינייהו דרב ששת מחליף דרבי אליעזר לרבי עקיבא ודרבי עקיבא לרבי אליעזר [7] בעא מיניה רבא מרב נחמן העלם זה וזה בידו מהו אמר ליה הרי העלם טומאה בידו [8] וחייב אדרבה הרי העלם מקדש בידו ופטור אמר רב אשי חזינן אי מטומאה קא פריש הרי העלם טומאה בידו וחייב אי ממקדש קא פריש הרי העלם מקדש בידו ופטור אמר ליה רבינא לרב אשי כלום פריש ממקדש אלא משום טומאה כלום פריש מטומאה אלא משום מקדש אלא לא שנא [5] תנו רבנן [2] שני שבילין אחד טמא ואחד טהור והלך בראשון ולא נכנס בשני ונכנס חייב הלך בראשון ונכנס הזה ושנה וטבל ואח"כ הלך בשני ונכנס [3] חייב ר"ש פוטר ורבי שמעון בן יהודה פוטר בכולן משום ר' שמעון: בכולן ואפילו

יט: ידיעות הטומאה פרק שני שבועות

עשו ספק ידיעה בידיעה. לא דמי לנגע בכעדשה דריש פירקא (דף יד:) ולא ידע מי כזית מטמא מי בכעדשה מטמא דהתם הוא מסופק מי שייכא כלל טומאה במה שנגע אבל הכא פשיטא ליה דאיכא טומאה הלכך הוי ליה ידיעה טפי: **כאן** שנה רבי ידיעות ספק מחלקות לחטאות. תימה לר"ל תיקשה דר"ש בן יהודה אדרבי שמעון בן יהודה דהכא לא פליג ארבי אלא לענין אשם תלוי אבל בהא דמחלקות לחטאות מודה ועיל פטר גבי מקדש דלא חשיב ליה ידיעה ואם יש לחלק ולומר דגבי מקדש בעינן ידיעה מעלייתא טפי משום דבעינן ידיעה בתחלה ולאית דומיא דידיעה בתרייתא מ"כ היכי פריך מר"ל אר"ל ובדוחק י"ל דהכי פריך אמאי מוקי לה כרבי ישמעאל לוקמה כרבי ולימא דסבירא ליה דאין חילוק בין ידיעה המחלקת לחטאת ובין ידיעה דמקדש ופליג אדרבי שמעון בן יהודה: **נוקמה** כרבי. תימה דבלא ההיא לידיעת ספק מחלקת תקשה ליה נוקמה כרבי דאמרי[1] ידיעת בית רבו שמה ידיעה ועוד דמטעם ספק ידיעה לא מצי לאוקמה כרבי דהא איהו לא בעי ידיעה כלל וי"ל שזה לא היה חידוש מי הוה מוקי לה כרבי דלא בעי אלא ידיעת בית רבו אלא הכי פריך דאפילו כמאן דבעי ידיעה גמורה מצי לאוקומה וכרבי דאמר ידיעות ספק מחלקות:

הדרך עלך ידיעות הטומאה

שבועות שתים. ורמינהי שבועה שאוכל לך. משנה היא בפרק ב' דנדרים (דף טז.) אף ע"ג דהתם קתני [1] השבועה שאוכל לך והכא קתני שבועה דרך הגמרא לקצר המשנה שהביא ואין חילוק בין שבועה להשבועה דאהאי מתני' דהתם נמי פריך ממתני' דהכא בגמ' ומשני כי הכא [2] וא"ג בסמוך ברייתא במסרבין בו לאכול דאין לומר שהביא ברייתא משום דלא קתני השבועה דלא ה"ל למיפרך מברייתא כיון דמצי למיפרך ממתני' אלא גר' התם במסרבין: **לא** שבועה לא אוכל לך אסור. דמשמע הא מה שאוכל לך יהא באיסור שבועה ואע"ג דבפ"ב דנדרים (סט) מוקי ריש"ל דהך משנה כר"מ ור"מ לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן גבי נדרים כדאמרינן ספ"ק דנדרים (דף יג:) יש חילוק בין שבועה לנדרים כמו שאפרש בס"פ שבועת העדות (דף לו: ד"ה ה"ג) בע"ה: שאי

ואפילו בקמייתא ממה נפשך טמא הוא אמר רבא [4]הכא במאי עסקינן כגון שהלך בראשון ובשעה שהלך בשני שכח שהלך בראשון דהויא ליה מקצת ידיעה ובהא קא מיפלגי תנא קמא סבר [2]אמרינן מקצת ידיעה ככל ידיעה ורבי שמעון סבר לא אמרינן מקצת ידיעה ככל ידיעה הלך בראשון ונכנס הזה ושנה וטבל חזר והלך בשני ונכנס חייב ורבי שמעון פוטר ואמאי חייב ספק ידיעה הוא אמר רבי יוחנן [3]כאן עשו ספק ידיעה כידיעה וריש לקיש אמר הא מני רבי ישמעאל היא דאמר לא בעינן ידיעה בתחלה: ורמי דרבי יוחנן אדרבי יוחנן ורמי דריש לקיש אדריש לקיש דתניא [5]אכל ספק חלב ונודע ספק חלב ונודע רבי אומר כשם שמביא חטאת על כל אחד ואחד כך [6]מביא אשם תלוי על כל אחד ואחד ר"ש בן יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון אמרו משום רבי שמעון אינו מביא אלא אשם תלוי אחד שנאמר [1]על שגגתו אשר שגג התורה ריבתה שגגות הרבה ואשם תלוי אחד ואמר ריש לקיש כאן שנה רבי ידיעות ספיקות מתחלקות לחטאות ורבי יוחנן אמר כשם שידיעות ודאי בעלמא מתחלקות לחטאות כך ידיעות ספק מתחלקות לאשמות בשלמא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן לא קשיא כאן עשו ולא בכל התורה כולה עשו הכא הוא דלא כתיבא ידיעה בהדיא מונעלם הוא דקא אתי ולא בכל התורה כולה עשו דכתיב [2]או הודע אליו ידיעה מעלייתא בעינן אלא לריש לקיש אדמוקים ליה כר' ישמעאל נוקמה כרבי הא קא משמע לן דרבי ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה פשיטא דלא בעי מדלא מייתרי ליה קראי [3]ונעלם דמיחייב על העלם מקדש מהו דתימא כי לית ליה מקראי אבל מגמרא אית ליה קמ"ל:

הדרן עלך ידיעות הטומאה

שבועות שתים שהן ארבע [3]שבועה שאוכל [4]ושלא אוכל שאכלתי ושלא אכלתי שבועה שלא אוכל ואכל כל שהוא חייב דברי רבי עקיבא אמרו לו לר"ע [5]היכן מצינו באוכל כל שהוא שהוא חייב שזה חייב אמר להם ר' עקיבא וכי היכן מצינו [7]במדבר ומביא קרבן שזה מדבר ומביא קרבן: **גמ'** למימרא דשאוכל דאכילנא משמע ורמינהי [6]ה שבועה לא אוכל לך שבועה שאוכל לך לא שבועה שלא אוכל לך אסור אמר אביי [1]לעולם דאכילנא משמע לא קשיא כאן במסרבין בו לאכול כאן בשאין מסרבין

ואפילו בקמייתא. בתמיה. ממה נפשך טמא הוא קודם שנכנס היה טמא ולאי וידיעת ולאי הוה ליה בתחלה: **אלא שהלך בראשון.** ואין כאן אלא מקצת ידיעה: **תנא קמא סבר כו'.** תנא קמא אליבא דרבי שמעון שפוטר בהזה ושנה ואינו פוטר בראשונה סבר כיון דטומאת ולאי הוא אף על גב דאיהו לא ידע לה לכולהו דתיהוי ליה ידיעת ולאי אלא ידיעת ספק עדיפא היא מהנך ידיעות ספק דהזה ושנה דהתם ידע ליה לכולה מילתא ואפי' הכי ספק הוא אבל הכא אי הוה ידע לה לכולה מילתא הוה ליה ידיעה ולאית הילכך לאו ידיעת ספק היא אלא מקצת ידיעה ולאית ומקצת ידיעה ככל ידיעה. ורבי שמעון בן יהודה אליבא דר"ש סבר לא אמרינן מקצת ידיעה ולאית ככל ידיעה: **ואמאי ספק ידיעה היא.** לתנא קמא פריך: **אכל ספק חלב.** תחיכה ספק חלב וספק שומן: **ונודע.** לו לאחר זמן שהוא ספק חלב והרי הוא באשם תלוי וחזר ואכל ספק חלב ונודע לו שספק חלב אכל: **כשם שמביא חטאת כו'.** לקמיה פליגי ר' יוחנן ור"ש בן לקיש בפירושא דהא מילתא דרבי: **על שגגתו אשר שגג.** בפרשת אשם תלוי כתיב: **לאן שנה רבי ידיעות ספק מחלקות לחטאות.** והכי קאמר רבי כשיודע לו לאחר זמן שחלב היה יביא חטאת על כל אחד ואחד שידיעת ספק שהיתה לו בינתים מחלקתם דלא ניהוו שני זיתי חלב בהעלם אחד כך כל זמן שלא נודע לו שהן ולאי חלב אלא ספק חלב מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת אלמא מדקתני שמביא חטאת על כל אחת סבירא ליה ידיעות ספק מחלקות לחטאות: **ור' יוחנן אמר.** לא אמר רבי כך אלא כך פירשה כשם שלענין חטאות שבאין על ידיעת ולאי ידיעת ולאי שבינתים מחלקות לחטאות כך לענין אשם תלוי הבא על ידיעת ספק ספק ידיעות שבינתים מחלקות לאשמות: **אדמוקים לה כרבי ישמעאל כו'.** מאי דוחקיה למימר דלא בעי האי תנא ידיעה בתחלה דלמא לעולם בעי וסבירא ליה כרבי דאמר ספק ידיעה כידיעה: **הא קא משמע לן.** ריש לקיש: **מדלא מייתר ליה קרא.** דדריש במתניתין ונעלם להעלם טומאה והעלם מקדש: **מגמרא.** הלכה למשה מסיני:

הדרן עלך ידיעות הטומאה

שבועות. שאוכל ושלא אוכל. הן שתים המפורשות דכתיב (ויקרא ה) להרע או להיטיב דמשמע להבא ולא אוכל להרע אוכל להיטיב: **שאכלתי ושלא אכלתי.** הן שתים הנוספות ממדרש חכמים כדליף לה ר"ע לקמן בפירקין (דף כה.) מריבוי הכתוב: **מדבר ומביא קרבן.** בשביל ביטול דיבורו וכיון דמשום ביטול דיבורו הוא אף זה ביטול דיבורו שהאומר לא אוכל לעתו לאסור עצמו בכל שהוא: **גמ' שבועה לא אוכל לך כו'.** אמר אחד משלש לשונות הללו אסור לו לאכול משל אותו האיש שנדר הימנו דהכי משמע שבועה לא אוכל לך שבועה עלי שלא אוכל משלך: **שבועה שאוכל לך.** באיסור שבועה יהא עלי מה שאוכל משלך דהכי משמע מה שאוכל לך יהא באיסור שבועה: **לא שבועה לא אוכל לך.** לא יהא עלי באיסור שבועה מה שלא אוכל משלך הא מה שאוכל לך יהא באיסור שבועה:

מסרבין

ס א ב ג מיי' פי"ח מהל' שגגות הלכה ו:
סא ד מיי' שם פי"ח הלכה ז:
א ה מיי' פי"ד מהל' שבועות הלכה כב סמג לאוין רמח טוש"ע י"ד סי' רלז סעיף יא:
ב ו מיי' שם הלי כב:

מוסף רש"י

ואפילו בקמייתא. בתרתי קמייתא, בתמיה, והא איכא ידיעה ולאית (כריתות יט.). **ובשעה שהלך בשני.** בכמיקה אחרינא, שכח שהלך בראשון. ואע"ג דטומאה ולאית היא, מיהא ליכא אלא מקצת הידיעה דשכח את הראשון (שם). **ובהא** קא מיפלגי. הני תרי תנאי אליבא דר"ש, מ"ק אליבא דר"ש לא פטרו אלא בבתרייתא, דאילו בקמייתא כיון דמטה נפשך איכא טומאה ידיעה ולאית שהלך בשניהם, אע"פ שכחה שהלך בראשון, אפילו הכי מקצת ידיעה כידיעה והוה ליה ידיעה בתחלה, אבל בבתרייתא ליכא ידיעה ולאית, ור' שמעון בן יהודה סבר אע"ג דטומאת ידיעה ולאית היא, כיון דליכא אלא מקצת ידיעה כמאן דליתיה דמיא (שם).
כאן שנה רבי ידיעות ספיקות כו'. כשם שאם יודע לו בתחלה שבולן ולאי אבל היו מצי מביא חטאת על כל אחת ואחת, דידיעות ספק שבינתים מחלקות לחטאות דלא הוי העלם אחת, כך מביא אשם תלוי כאן אחד לכל אחת, כל זמן שלא נודע לו ידיעה ולאית (שם יח:). **מונעלם הוא דקא אתי.** ונעלם והוא טמא משמע אע"ג דאיכא קצת העלמה בטומאה מייב (שם יט.).

הדרן עלך ידיעות הטומאה

רבינו חננאל

בכולם ואפילו בקמייתא דתני הלך בראשון ולא נכנס למקדש הלך בשני ונכנס. אפילו בהא פטר ר' שמעון. מכל מקום כיון שהלך בשניהן ואח"כ נכנס למקדש נמצא כי ודאי הוא טמא ונכנס למקדש. ופריק רבא כגון שהלך בראשון. ובשעת הילוכו בשני שכח שהלך בראשון. ובמקצת ידיעה פליגי. רבנן סברי מקצת ידיעה ככל ידיעה היא. ואע"ג דבשעה שהלך בשני לא ידע דהלך בראשון ידיעה היא. ור' שמעון ידיעה כי האי גוונא לא הויא ידיעה: אמר מר הלך בראשון ונכנס והזה ושנה וטבל וחזר והלך בשני ונכנס חייב. ומתמהנינן אמאי חייב והא ספק ידיעה היא. אי בראשונה היה טמא אי בשניה ואין שם ידיעה ודאית בטומאה ידועה. א"ר יוחנן כאן בידעת הטומאה עשו ספק ידיעה כידיעה דלא כתיבא בה ידיעה בהדיא. אלא דייקינן מדכתיב ונעלם ממנו והוא טמא. כל ידיעה דאית בה חייב. ולא עשו בכל התורה כולה

תורה אור השלם

1. וְהֵבִיא אַיִל תָּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל הַכֹּהֵן וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שְׁגֶגָתוֹ אֲשֶׁר שָׁגַג וְהוּא לֹא יָדָע וְנִסְלַח לוֹ:
ויקרא ה יח
2. אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ שְׂעִירַת עִזִּים תְּמִימָה נְקֵבָה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא:
ויקרא ד כח
3. אוֹ כִי יִגַּע בְּטֻמְאַת אָדָם לְכֹל טֻמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם:
ויקרא ה ג

גליון הש"ס

מתני' ושלא אוכל. עיין לקמן דף כה ע"א תוס' ד"ה שבועות וכו' ול"ג בסמוך **בריית'א.** עיין בשיטה מקובצת ב"ק דף עה ע"א ד"ה בריית'א סב' לקיש הגירסא בריית':

רבינו חננאל (המשך)

ספק ידיעה כידיעה. דהא בהדיא כתיב או הודע אליו עד דמתידע ליה ודאי. והיינו דאמר ר' יוחנן בהא דת"ר אכל ספק חלב ונודע לו. ספק חלב ונודע לו. כשם שמביא חטאת בכל אחד ואחד כך מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת כו'. כאן שנה רבי כשם שידיעה ודאי מחלקת לחטאות. וחייב על כל ידיעה חטאת. כך ידיעה בספקות מחלקת לאשמות: וריש לקיש אמר מתני' דשני שבילין ר' ישמעאל היא דלא בעי ידיעה בתחלה: ואקשינן אדמוקים לה כר' ישמעאל נוקמה כרבי דהא הוא דאמר כאן שנה רבי ידיעות ספיקות מחלקות לחטאות. ודחי' ריש לקיש אתא לאשמעינן דר' ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה. ואמרינן הא פשיטא היא דהא מפיק להו תרי קראי ונעלם ונעלם לחייב על העלם הטומאה ועל העלם מקדש ולא מייתר ליה קרא לרבויי ידיעה בתחלה כי היכי דמרבי ליה ר' עקיבא כדגרס' ברישא דהא מסכתא. ודחי מהו דתימא מקראי לית ליה מגמרא אית ליה קמ"ל דלית ליה. וזו השמועה כולה בכריתות בפרק ספק אכל חלב:

הדרן עלך ידיעות הטומאה

פ"ג שבועות שתים שהן ארבע שבועה שאוכל כו'. ואקשינן למימרא דשאוכל דאכילנא משמע מדקתני סיפא שבועה שלא אוכל ואכל כל שהוא. ורמינהו שבועה שאוכל לך אסור לו לוכל לו מכלל דלא

ה) כריתות יח: ע"ש, ג) לעיל ג. מלריס עז., ג) [עי' תוס' לקמן כא: ד"ה היכן], ד) במדבר סהוא מביא קרבן שזה מביא קרבן כל"ל. רש"ל, ה) מלריס עז., ו) [לעיל ה.], ז) [ל"ל הא שבועה],

מסרבין בו לאכול מתניתין בשאין מסרבין בו לאכול [ב]ברייתא במסרבין בו לאכול וקאמר לא אכילנא ולא אכילנא דכי קא משתבע הכי קאמר שבועה שלא אוכל רב אשי אמר [א]תני שבועה שאי אוכל לך אי הכי מאי למימרא מהו דתימא לישניה דאיתקילא ליה קמ"ל: ת"ר מבטא שבועה איסור איסר אם אתה אומר איסר שבועה חייב ואם לאו פטור אם אתה אומר איסר שבועה והא אמרת איסר שבועה הוא אמר אביי ה"ק מבטא שבועה איסר מיתפים בשבועה איסור איסר אם אתה אומר מיתפים בשבועה כמוציא שבועה מפיו דמי חייב ואם לאו פטור וממאי דמבטא שבועה דכתיב [1]או נפש כי תשבע לבטא בשפתים איסר נמי דכתיב [2]כל נדר וכל שבועת איסר אלא ממאי דאיסר מיתפם בשבועה הוא דכתיב [3]או אסרה אסר על נפשה בשבועה מבטא נמי הכתיב [1]לכל אשר יבטא האדם בשבועה אלא אמר אביי מבטא שבועה מהכא [4]ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה או מבטא שפתיה אשר אסרה על נפשה ואילו שבועה לא קאמר במאי אסרה עצמה במבטא רבא אמר לעולם אימא לך [ג]מיתפים בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו דמי והכי קאמר [ד]מבטא שבועה איסר נמי שבועה אסריה דאיסר הטילו הכתוב בין נדר לשבועה [ה]הוציאו בלשון נדר נדר בלשון שבועה שבועה היכן הטילו [3]ואם בית אישה נדרה או אסרה אסר על נפשה בשבועה וגו' ואזדו לטעמייהו דאיתמר מתפים בשבועה אביי אמר כמוציא שבועה מפיו דמי ורבא אמר לאו כמוציא שבועה מפיו דמי מיתיבי [ו]איזה איסר האמור בתורה [ז]האומר הרי עלי שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין כיום שמת בו אביו כיום שמת בו פלוני כיום שנהרג בו גדליה בן אחיקם כיום שראה ירושלים בחורבנה אסור ואמר שמואל [ח]והוא שנדור ובא מאותו היום בשלמא לאביי מדמתפים בנדר נדר מתפים בשבועה שבועה אלא

מסרבין. מפלירין: **מתני' בשאין מסרבין בו.** הלכך שאוכל דקא אכילנא הוא: **רב אשי אמר תני.** בברייתא שבועה שאי אוכל לך: **דאיתקל.** נכשל ולא נתכוין לומר שאי: **איסר שבועה.** מפרש לקמיה: **איסור איסר.** איסרתו של איסר מה הוא: **אם אתה אומר כו'.** מאי קאמרת והא אמרת איסר לשון שבועה הוא והדר תני אם אתה אומר: **ה"ק מבטא שבועה.** האומר מבטא ככר זו עלי כאומר שבועה שלא אוכלנו ואם אכלו ה"ז בעולה ויורד: **איסר מיתפים בשבועה.** איסר עלי ככר זו הרי הוא כמי שנשבע על הככר וחזר ואמר על ככר אחר ה"ז כזה שהתפיס את השני בראשון: **איסור איסר.** ומהו איסורו של איסר זה: **אם אתה אומר כו'.** אם תמצי לומר שהמתפיס בשבועה כמוציא שבועה מפיו דמי ואם אכלו חייב קרבן אף זה האומר איסר ככר זה עלי חייב קרבן אם אכלו שהאיסר לשון התפסת שבועה הוא: **ואם לאו.** שהמתפיס בשבועה אינו כנשבע לענין קרבן ומלקות אף האיסר אין בו לא קרבן ולא מלקות: **או אסרה אסר בשבועה.** משמע שאסרתו ותפסתו בדבר שנשבעה עליו כגון: **או מבטא שפתיה אשר אסרה וגו'.** ולא כתיב בשבועה במה אסרה את נפשה בלשון מבטא: **רבא אמר.** לא איתפיק ליה לתנא למימר בהא אם אתה אומר דפשיטא ליה דמיתפים בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו הוא: **והכי קאמר מבטא שבועה איסר נמי.** לשון שבועה הוא: **איסר זה הטילו הכתוב כו'.** היינו פירוש דאיסור איסר אם אתה אומר והכי קאמר איסור של איסר שאמרתי לך שהוא שבועה לא כל הלשונות שוות בו שהרי הטילו הכתוב בין נדר לשבועה אם אמירתו בלשון שבועה כגון איסר שלא אוכל ככר זה כן לשון הנשבעין אומרים שלא אוכל אף האיסר שהוציאו בלשון זה שבועה הוא וחייב קרבן ואם לאו אינו הוציאו בלשון נדר שאמר איסר ככר זו עלי שהוא לשון הנודרים קונם זה עלי אף זה נדר ופטור מקרבן: **ליוס שמת בו אביו.** כאשר אסרתי עלי בשר ביום שמת בו אבא לעולם: **והוא שנדור ובא מאותו היום.** שקיבל עליו בכר נדר שלא יאכל בשר ביום שמת בו אביו לעולם וכן יום שמת בו פלוני וכן יום שנהרג בו גדליה. וקסלקא דעתא דאמר דהיינו מתפים בנדר וקתני איזהו איסר האומר בתורה שהוא בלא יחל דברו [ג] האומר הרי עלי כו' אלמא המתפים בנדר הרי הוא בלא יחל כנדר עצמו ומדמתפים בנדר נדר מתפים בשבועה שבועה

שאי אוכל לך פשיטא. לא פריך פשיטא אלא משום דהיינו שלא אוכל לך דקתני דהא אשלא אוכל לא קשיא ליה פשיטא: **לישנא** איתקל ליה. וליכא למיפרך כיון דאשמעינן שאי אוכל אמאי איצטריך למיתני בריש שלא אוכל לך דזו ואף זו קתני וא"ת נשיילה מה היה בדעתו ויש לומר כגון שאמר שבדעתו כל מה שיהיה משמעות לשונו אי נמי כגון שסכם מה היה בדעתו ובנדרים (דף טז.) מפרש אמאי רב אשי אמר כאביי: **איסר מיתפים בשבועה.** פי' בקונטרס דאם אמר איסר עלי ככר זה הוי כמי שנשבע על הככר וחזר ואמר על ככר אחר הרי זה כזה שהתפיס את השני בראשון וקשה דלקמן קתני בברייתא איזהו איסר האמור בתורה הרי עלי כו' ואילו איסר ככר זה עלי לא קתני ומה שפי' נמי איסור איסר כלומר איסור איסר של איסר זה מה דינו אם אתה אומר מתפיס בשבועה כו' שתוכל להוכיח מקרא בשם מקום שהוא כמוציא שבועה מפיו וחייב קרבן אף איסור זה כו' קשה דמשמע דתנא בא לאשמעינן דין איסר ואינו משמיענו כלום שהרי מסתפק במתפיס שבועה עצמו ועוד דאין דרך משנה וברייתא שיסתפק התנא אם חייב או פטור ועוד מאי ואזדא לטעמיה דקאמר לקמן דהכא מסתפקא ליה לאביי ולקמן פשיטא ליה דכמוציא שבועה מפיו דמי ועוד דבכל הספרים גרסי' בסמוך כמוציא שבועה מפיו וחייב בוי"ו ולפ"ה ה"ל למינקט חייב בלא וי"ו ומפ' רבינו תם דמבטא הכתוב בפרשה הוא לשון שבועה שנשבע בלשון מבטא כדפירש נמי בקונטרס אבל איסר הכתוב בפרשה אינו שבועה שיאסר עצמו בלשון איסר אלא במתפיס בשבועה מדבר שנשבע על הככר וחזר ואמר על ככר אחר הרי עלי שלא אוכל ככר זה כזה והיינו איסר דקרא וה"נ מפרש לה בברייתא לאביי ואיסור של איסר זה אם אתה אומר מתפיס בשבועה כלומר שהתפיסו בככר שנשבע עליו הוי כמוציא שבועה מפיו וחייב ואם לאו שלא התפיסו באחר אלא אמר איסר ככר זה עלי אין זה לשון שבועה ופטור א"נ ה"פ אם אתה אומר מתפיס בשבועה פי' שהתפיסו בלשון שבועה שהזכיר לשון אכילה ואמר הרי עלי שלא אוכל זה כזה ואם לאו שלא הזכיר לשון אכילה אלא אמר הרי עלי זה כזה פטור ועי"ל איסור איסר היינו איסור שלישי שהתפיס ככר שלישי בשני ואם אתה אומר מתפיס בשבועה דהיינו השני כמוציא שבועה מפיו דמי דהוי לגמרי כראשון אף לענין להתפיס בו חייב גם בשלישי ואם לאו פטור מיהו הא פשיטא ליה שדינו כראשון להתחייב קרבן בשני ורבא פליג עליה ופטר אף בשני אבל תימה דאכתי מספקא ליה לתנא בשלישי והא דגרסינן נמי וחייב בוי"ו לא אתי שפיר: **ואילן** שבועה **לא** קאמר. דאי הוה כתיב שבועה הוה מפרש שאותה מבטא אסרה על נפשה בלשון שבועה אבל השתא על כרחך אית לן לפרש במה אסרה על נפשה בלשון מבטא וא"ת נמי כתיב (במדבר ל) ואסרה אסר בבית אביה בנעוריה וי"ל כיון דלא כתיב או יש לומר דאנדר דכתיב בריש דקרא קאי: **שלא** אוכל בשר. לא חש התנא לדקדק בלשונו דבלשון זה אינו חל דשלא אוכל הוי דבר שאין בו ממש שאינו אוסר על עצמו כלום כמו קונם שאיני יכן דלא אמר כלום אם לא אמר קונם עיני בשינה כדאמרינן בפרק ג' דנדרים (דף טו.) וה"נ צריך שיאמר קונם אכילת בשר עלי ומיהו שמא יש לחלק דדוקא גבי שינה לא אמר כלום משום דשינה עצמה אין בה ממש: **מדמתפים** בנדר נדר בו'. ואם תאמר שמואל אמאי מפרש איסר במתפים בנדר והא איסר דקרא קאמר אביי דהיינו מתפים בשבועה ויש לומר דמתפים בנדר יליפינן ממתפים בשבועה ויתא ליה לשמואל לאוקמא בריתא בנדרים שרגילות הוא שבני אדם נודרין מלאכול בשר ומלשתות יין ביום שראו ירושלים בחורבנה ואין רגילות לאסור עצמם בשבועה:

ג א טוס"ע י"ד סי' רלו סעיף יב:
ד ב מיי' פ"ב מהל' שבועות הל' ח ופ"ג מהל' נדרים הלכה ג סמג לאוין רמז טוש"ע י"ד סי' רלו סעיף ט:
ה ג מיי' פ"ב מהל' שבועות הלכה ו סמג שם טוש"ע י"ד סי' רלו סעיף ד:
ו ד מיי' פ"ב מהל' שבועות הל' ז סמג לאוין רמז טוש"ע י"ד סי' רל סעיף ח:
ז ה ו מיי' פ"ג מהל' נדרים הל' [ד] ה סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רד סעיף ח:

תורה אור השלם

1. אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתָיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדֵע וְאָשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה:
ויקרא ה ד
2. כָּל נֶדֶר וְכָל שְׁבֻעַת אִסָּר לְעַנֹּת נָפֶשׁ אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ:
במדבר ל יד
3. וְאִם בֵּית אִישָׁהּ נָדָרָה אוֹ אָסְרָה אִסָּר עַל נַפְשָׁהּ בִּשְׁבֻעָה: במדבר ל יא
4. וְאִם הָיוֹ תִהְיֶה לְאִישׁ וּנְדָרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ מִבְטָא שְׂפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ: במדבר ל ז

מוסף רש"י

איזה איסר האמור בתורה. דכתיב (במדבר ל) לכל שבועת איסר, דמשמע שיהא נודר בדבר שנאסר בכך (נדרים יב.).

רבינו חננאל

אכילנא משמע. ופריק אביי מתני' דנדרים במסרבין בו לוכל. ואמר שבועה שאוכל לך כלומר שבועה אם אוכל לך דמשמע לא אכילנא לך הוא. מתני' בשאין מסרבין בו דדייק' לישניה כמשמעיה. רב אשי אמר תני במתני' דקתני לה במסכת נדרים שאי אוכל דמשמע אינו אוכל. ואמרינן הא לא אצטריך ו) קמ"ל. אצטריך מהו דתימא לישניה אתקיל ליה ושאוכל הוא קמ"ל דוקא הוא שאי אוכל שאיני אוכל לך: ת"ר מבטא שבועה איסר שבועה. אסר איסר שבועה. כגון שנשבע שלא יאכל בשר זה. וחזר ואמר זה הפת עלי כזה הבשר. אסר איסר כגון שהתפיס עוד דגים על אותה הפת שהתפיסה בבשר. ואמר אם אתה אומר מתפיס בשבועה כמוציא שבועה מפיו דמי חייב. ואם לאו פטור. ואמר אביי מנא לן דמבטא שבועה היא שנאמר ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה או מבטא שפתיה. ואילו שבועה לא אדכר בה. כמה דכתיב או נפש כי תשבע לבטא בשפתים ש"מ במאי אסרה במבטא: רבא אמר לעולם מתפיס בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו הוא. והכי קתני מבטא שבועה. אסר שבועה. אסריה דאסר הטילו הכתוב בין נדר לשבועה דכתיב ואם בית אישה נדרה או אסרה אסר על נפשה בשבועה. הוציא זה האיסר מפיו בלשון נדר. הרי הוא נדר. בלשון שבועה הרי הוא שבועה. מתפיס בשבועה אביי אמר כמוציא שבועה מפיו הוא. רבא אמר לאו כמוציא שבועה מפיו הוא. ומותבינן עליה ופריק הכי

ו) נראה דל"ל לא איצטריך לאשמעינן ומשני דאיצטריך מהו דתימא וכו'.

אלא לרבא קשיא. אע"ג דרבא נמי מודה דמתפיס בנדר נדר דמשנה שלימה היא מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני (נזיר כ:) וכן בנדרים קאמר דנקרבן הוי נדר מ"מ פריך לרבא אמאי דמפרש איסר דקרא מתפיס ורבא משני דלא קאי אאיסר דקרא: **דכי לא** נדר. פירש בקונטרס דלא גרסינן כיון דמדרבנן הוא דאסור כי נדר חייל עליה איסור בל יחל דהא ל"ג הוי דאורייתא הא אמרינן לקמן (דף כה.) דנדרים חלין על דבר מצוה כדבר הרשות מיהו נראה לרבי יצחק דגרסי' ליה שפיר אע"ג דאי הוי דאורייתא נמי חייל עליה נדר מ"מ דבר אחר שתולה בו לא איקרי נדר בדבר הנדור כיון דאי לא נדר איכא עליה איסור דאורייתא ועוד דהא דנדרים חלין על דבר מצוה בביטול מצוה איירי כדתנא בפ"ב דנדרים (דף טז.) כיצד אמר קונם שאיני טוטל לולב שאיני מניח תפילין כדמסקינן התם בגמ' מכי ידור נדר לה' אפי' בדבר של שם חייל עליה אבל אם נדר לקיים מצוה כגון שאמר קונם שלא אוכל ביום"כ או שלא אוכל נבילות וטריפות לא חייל דאין איסור חל על איסור ולהכי איצטריך טעמא דמדרבנן ומיהו לר' יהודה בן בתירא דאית ליה לקמן בפירקין (דף כז. ושם) דנשבע לקיים את המצוה חייב כ"ש נדרים שחלין לבטל שיחולו לקיים:

קונמות עובר משום בל יחל. בשבועה נמי עובר משום בל יחל דהכתיב (במדבר ל) לא השבע וגו' ולא יחל דברו ובפ"ב דנדרים (דף טז:) תניא בהדיא דיש בשבועה בלא יחל והכא ה"ק בקונמות ליכא אלא בל יחל גרידא:

נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה. משמע דקידוש דאורייתא וכן משמע בהדיא ברים מי שמתו (ברכות כ:) ותימה דברים מסכת נזיר (דף ד.) אמר מיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיין הרשות ופריך מאי ניהו קידושא ואבדלתא מושבע ועומד מהר סיני הוא ומפ' ר"ת בתמיה וכי מושבע ועומד מהר סיני הוא דאיצטריך קרא למעוטי אלמא דמדרבנן הוא דניחותא אין לפרש דאדרבה משום דמושבע ועומד מהר סיני הוא איצטריך קרא לאסור כדמשני התם אלא כי הא דאמר רבא שבועה שאסתה יין ואמר הריני נזיר דאיצטריך קרא דחייל עליה נזירות לפי שהוא מושבע ועומד וי"ל דקידוש ודאי מדאורייתא אבל על היין אינו אלא מדרבנן והדאמר בערבי פסחים (דף קו.) זכרהו על היין אסמכתא בעלמא היא אי נמי אפי' הוא דרשה גמורה הא דמברך צריך שיטעום היינו מדרבנן: **בל** שישנו בשמירה ישנו בזכירה. איפכא ליכא למימר דלחומרא מקשינן (יבמות מ:) ובסוף פ"ק דקדושין (לה: ושם) דרשינן לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך כל שישנו בהשחתה ישנו בהקפה והני נשי הואיל וליתנהו בהשחתה כו' הא דדרשינן לקולא משום דאיפכא לא שייך למידרש דנשי לית להו זקן וכן הדאמר בערכין (דף ג:) גבי הדתניא הכל חייבין בצילית כהנים לוים וישראלים כו' ומסיק והני כהני הואיל ואישתרי כלאים גבייהו לא ליחייבו התם נמי א"ל לאו דאיתרבו נשים לאכילת חמץ הוה דרשינן לקולא כל שאינו בקוש אכול מצה אינו בבל תאכל חמץ וי"ל דהתם משום דאית (ג) למילף חמשה עשר חמשה עשר מחג הסוכות ומסוכה נשים פטורות כדלילפינן בפרק היושן (סוכה כח.) מהאזרח א"נ סברא למדרש קרא מסיפיה לריסיה אבל קשה דלמ"ד (מנחות דף מג.) ציצית מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות לשתרו נשים בכלאים (ה) דכל שאינן בגדילים אינן בבל תלבש שעטנז דהיינו מסיפיה לריסיה וכ"ת הכי נמי אם כן בספ"ק דביצה (דף יד: ושם) גבי משלחין בגדים בין תפורין בין שאינן תפורין ופריך כלאים למאי חזו (ה) ליימא מתני' כמ"ד נשים פטורות מן הציצית וחזו לנשים ולמאי דפריסית נמי דלחומרא מקשינן תימה דליחייבו בצילית לכולי עלמא(ו) קמ"ל

אלא לרבא קשיא אמר לך רבא תריץ ואימא הכי איזהו איסר נדר האמור בתורה האומר הרי עלי שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין כיום שמת בו אביו כיום שנהרג בו פלוני ואמר שמואל והוא שנדור ובא מאותו היום מאי טעמא אמר קרא [1]איש כי ידור נדר לה' [א]עד שידור בדבר הנדור כיום שמת בו אביו פשיטא כיום שנהרג בו גדליה בן אחיקם איצטריך ליה סלקא דעתך אמינא כיון דכי לא נדר נמי אסור כי נדר נמי לא הויא עליה איסור והאי לאו מיתפיס בנדר הוא קמ"ל ואף ר' יוחנן סבר לה להא דרבא דכי אתא רבין א"ר יוחנן מבטא לא אוכל לך איסר לא אוכל לך שבועה כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן [2]אוכל ולא אוכל שקר ואזהרתיה מהכא [2]לא תשבעו בשמי לשקר אכלתי ולא אכלתי שוא ואזהרתיה מהכא [3]לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא [3]קונמות עובר [4]בלא יחל דברו מיתיבי שוא ושקר אחד הן מאי לאו מדשוא לשעבר אף שקר נמי לשעבר אלמא [5]אכלתי ולא אכלתי שקר הוא מידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא ומאי דבר אחד הן דבדיבור אחד נאמרו כדתניא [ו][4][6]זכור [5]ושמור בדיבור אחד נאמרו מה שאין [ז] יכול הפה לדבר ומה שאין האוזן יכול לשמוע בשלמא התם בדיבור אחד נאמרו כדרב אדא בר אהבה [3]דאמר רב אדא בר אהבה [ה]נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה דאמר [3]קרא זכור ושמור כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו נמי בזכירה אלא הכא למאי הלכתא מיבעי ליה אלא כשם שלוקה על שוא כך לוקה נמי על שקר כלפי לייא אלא אימא [8]כשם שלוקה על שקר [8]כך לוקה נמי על שוא פשיטא האי לאו והאי לאו מהו דתימא כדאמר ליה [7]רב פפא לאביי לא ינקה בלל

קמ"ל

פריץ ואימא כו'. כלומר האי תנא לאו דמתפיס בנדר אייר אלא בעיקר נדר אייר ואשמעינן שאינו חייב בנדר אל"כ פירשהו ואח"כ תלאו בדבר הנידר עליו כבר כדליף לה ואזיל מקרא וה"ק איזהו איסור נדר אבל מיתפיס בנדר לאו נדר הוא וה"ל מיתפיס כגון שלא פירש הרי עלי שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין אלא אמר הרי עלי יום זה כיום שמת בו אביו כיום שרמה את יוסף בחורבנה: **פשיטא.** כיון דטעמא משום דנדור ובא הוא עליו מיתת אביו מה לי כאן וכי משום דמת בו אביו מיגרע גרע איסורי' הרי נדור ובא עליו: ה"ג **סד"א דכיון דכי לא נדר אסור כי נדר נמי לא מיתפיס בנדר הוא קמ"ל ואף רבי יוחנן כו'.** ולא גרסינן כיון דמדרבנן הוא דאסור כי נדר חייל עלי' איסו' בלא יחל לא גרסינן לה להא דהא ל"ג מדאורייתא הוא (ג) אמרינן (לקמן כה.) הנדרים חלים על דבר מצו' כדבר הרשות: **ואף ר' יוחנן סבר לה להא דרבא.** דאיסור שהוציאו בלשון שבועה שבועה: **אוכל ולא אוכל.** כלומר שבועה להבא קרוי שבועת שקר: **ואזהרתיה מלא תשבעו בשמי לשקר.** וה"ק לא תשבעו בשמי כדי לשקר בשבועתכם לאחר זמן והמתרה בו צריך להתרות בו שהוא עובר באזהרת לא תשבעו בשמי לשקר: **אכלתי ולא אכלתי.** כל שבועה לשעבר שאינה אמת קרויה שבועת שוא דלשון שוא לשון ולא כלום כמו בחבלי השוא (ישעיה ה) לשוא הכיתי את בניכם (ירמיה ב) אף כאן יצאתה מפיו לבטלה ואזהרתיה מלא תשא והמקרא הזה צריך להתרות בו: **קונמות ה"ז בלא יחל.** כלומר לא יחל דמשמע להבא לאו לאזהרת שבועת להבא אתא דשבועת להבא מלא תשבעו בשמי לשקר נפיק וכי אתא לא יחל לאזהרת נדרים אתא לאפוקי מדרבין דאמר אזהרת שבועת להבא אתא מלא יחל: **מה שוא לשעבר.** כגון נשבע על דבר שא"א שהכל יודעים שאין שבועה זו כלום: **אף שקר לשעבר.** כגון אכלתי ולא אכלתי וההיא לא מיקריא שוא לפי שאין הכל מכירים בה אם אמת אם שקר ועל כרחך שבועת להבא מלא יחל דברו אבל לא תשבעו בשמי לשקר שבועה לשעבר היא וה"ק לא תוציאו שבועה לשקר מפיכם: **כדרב אדא.** כלומר

מסורת הש"ס

ה) [ר"ה כז.], ו) ברכות כ:, ז) [ברכות סס ע"ס], ח) [נקמן כה.], ט) [ושי' בתוס' דמנחות מג. ד"ה ור"ש פוטרן], י) [עי' תוס' ערכין ג: ד"ה הני],

תורה אור השלם

1. אִישׁ כִּי יִדֹּר נֶדֶר לַיְיָ אוֹ הִשָּׁבַע שְׁבֻעָה לֶאְסֹר אִסָּר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכָל הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה: במדבר ל ג
2. וְלֹא תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי לַשָּׁקֶר וְחִלַּלְתָּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ: ויקרא יט יב
3. לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְיָ אֵת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לַשָּׁוְא: שמות כ ו
4. זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: שמות כ ז
5. שָׁמוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים ה יא

הגהות הב"ח

(א) גמ' מה שאין הפה יכול לדבר כל"ל: (ב) רש"י ד"ה ב"ג וכו' הוא האמרינן: (ג) תוס' ד"ה כל וכו' לאית לן למילף:

גליון הש"ם

גמ' זכור ושמור בדיבור אחד. בילקוט רמז ולה הביא מכילתא דסיני כל דברים שנאמרו בדיבור אחד: תוס' ד"ה דכי וכו' ומיהו לר' יהודה בן בתירא. מבואר דס"ל דלר"י ב"ב בנשבע שלא לאכול נבילות חייב וכן משמע מלשון רש"י לעיל דף ד ע"ל ד"ה אינו חייב וכו' ותמן לקמן נשבע וכו' משמע דמתני' זו דנשבע לקיים המצוה בכלל היה ג"כ לקיים מל"ת. אבל התוס' לקמן ד"ה לקיים הביאו דמפורש בירושלמי דר"י ב"ב מיירי רק בנשבע לקיים מ"ע ישיבת סוכה וכדומה אבל בנשבע לקיים ל"ת שלא לאכול נבילות מודה ר"י ב"ב דפטור וצ"ע. וגראה דהכי מוכח ג"כ מסוגיא דמכות דף כב. דפרכי' וליתאבוד נמי שבועה שלא תחרוש ומשני מושבע ועומד מהר סיני. ואם איתא דמתני' דנשבע לקיים מיירי גם בקיום ל"ת כיון דרבנן פליגי עלה רק מטעם לוקה בלאו והן והא זהו רק לענין קרבן אבל לענין מלקות ל"ל כדאיתא במסקנתן דף כה ע"ב והא במכות מיירי לענין מלקות. אלא ע"כ דמתני' מיירי רק לקיים מ"ע ובזה בתמת לרבנן בנשבע ליסד בסוכה ועבר דחייב מלקות אבל בלקיים מל"ת אינו נוגע כלל לפלוגתא דר"י ב"ב ורבנן אלא דהוי כמו בכל התורה דאמרי' אין איסור חל על איסור: ד"ה כל וכו' ליימא מתני' כמ"ד נשים פטורות. קשה לי דלמאי הוצרכו להוכחה זו דאפשר לדחות דרוצה לאמוקי דמתני' כב"ע הא יש להוכיח זה מסוגיא דברכות דף יט ע"ב אר"י אר"ל המוצא כלאים בבגדו וכו'. ועיין בתוס' שם ד"ה שב וא"ת וכו' מה לכהן דאינו שוה בכל. א"כ מוכח דרב ס"ל דנשים בכלאים בכלאים דאל"כ גם כלאים הוי אינו שוה בכל והכי רב ס"ל בברכות דף יד ע"ב לא יתחיל ואם התחיל גומר הרי דס"ל דציצית אינו נוהג בגילה וא"כ נשים פטורות מציצית ואפטורות בכלאים:

מוסף רש"י

כל שישנו בשמירה. ללא תעשה מלאכה (ברכות כ:). ואיתנהו בשמירה. דתנן (קדושין כט.) כל מצות לא תעשה בין שהזמן גרמה בין שאין הזמן גרמה נשים חייבות, דהשוה הכתוב אשה לאיש בכל עונשים שבתורה (שם).

רבינו חננאל

איזהו איסר נדר האמור בתורה הרי עלי שלא לוכל בשר ושלא לשתות יין כיום שמת בו אביו כו'. ואמר שמואל והוא שנדור ובא מאותו היום. מאי טעמא דכתיב איש כי ידור נדר לה' מדהוה ליה למכתב כי ידור. וכתיב כי ידור נדר ש"מ דעד שידור בדבר הנדור. ומקשינן כיום שמת בו אביו פשיטא. דאסור לו לוכל בשר ולשתות יין דבהדיא תניא (ברכות יז: מ"ק כג:) כל זמן שמתו מוטל לפניו אסור לוכל בשר ולשתות יין. ופרקינן איידי דבעי למיתנא כיום שנהרג בו גדליה בן אחיקם. דאפילו לא נדר שלא לוכל בשר ושלא לשתות יין אסור הוא דהוא צום השביעי. מהו דתימא כי נדר נמי לא מתפיס בנדר הוא קמ"ל מעיקרא אי הוה אכיל הוה קאי באיסורא דרבנן. השתא איסורא דאורייתא היא משום בל יחל דברו. תנא נמי כיום שמת בו אביו. וקיימא לן כרבא ולא עוד אלא דהא דר' יוחנן קאי כוותיה דאמר מבטא לא אוכל לך שבועה איסור לא אוכל לך שבועה: כי אתא רבין אמר ר' יוחנן אכלתי ולא אכלתי שוא ואזהרתיה מהכא לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא. אוכל ולא אוכל שקר ואזהרתיה ולא תשבעו בשמי לשקר. קונמות עובר בבל יחל דברו. ואותבינן עליה והתניא שוא ושקר אחד הוא. מאי לאו מדשוא לשעבר שקר נמי לשעבר. ופריק לא לעולם שוא לשעבר ושקר להבא. והכי קאמר שוא ושקר אחד הוא. כלומר כשם שלוקה על שקר כך לוקה על שוא. ודחי' פשיטא בתרוייהו לאו כתיב בהו. ושנינן מהו דתימא כדאמר ליה רב פפא לאביי אימא לא ינקה כלל כלומר שבועת שוא אין לה כפרה כלל. קמ"ל כדאביי דאמר ב"ד של מעלה דאין מנקין אותו אבל ב"ד של מטה מלקין ומנקין אותו. אמר רב אדא בר אהבה נשים חייבות בקדוש היום דבר תורה שנאמר זכור ושמור מי שחייב בשמירה חייב בזכירה. והני נשי הואיל וחייבות בשמירה חייבות נמי בזכירה. ותניא זכור ושמור בדבור אחד נאמרו: **ירושלמי** שוא ושקר בדבור אחד נאמרו מה שאין הפה יכולה לומר. ולא אוזן יכולה לשמוע. וכן מחלליה מות יומת. וביום השבת שני כבשים. וכן לא תלבש שעטנז. גדילים תעשה לך. וכן ערות אשת אחיך לא תגלה. יבמה יבא עליה. וכן לא תסוב נחלה. וכל בת יורשת נחלה. כל אלה שניהם בדבור אחד נאמרו. וכן הוא אומר אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי. ואומר הלא כה דברי כאש וגו'

שבועות שתים פרק שלישי שבועות

קמ"ל כדשני ליה. לקמן: **ואיבעית אימא.** הא דקתני שוא ושקר אחת הן לומר לך כשם שמביא קרבן על שבועת שקר כך מביא קרבן על שוא דאכלתי ולא אכלתי ור"ע היא דמחייב בשבועת שקר לשעבר כלהבא: **נשבע להחליף.** לשנות את האמת בשבועתו היינו לשעבר כגון אכלתי ולא אכל לא אכלתי ואכל: **אימא נשבע ומחליף.** נשבע לעשות ואחר כך החליף את דברו ולא עשה או שלא לעשות ועשה: **ואזהרתיה מלא תשבעו בשמי לשקר.** והכי משמע בשעת שבועה לא תהא שקר דהיינו לשעבר: לא יחל להבא הוא דאילו לשעבר כבר החל משנשבע: **לשנות את הידוע.** על האיש שהוא אומר: **והא דרבי אבהו.** הא דא"ר ירמיה לעיל א"ר אבהו דאמר משמיה דר' יוחנן אכלתי ולא אכלתי שקר לאו בפירוש אמר ר' אבהו בהאי לישנא אלא מכללא איתמר דשמעיה ר' ירמיה לר' אבהו בחדא מילתא דאייתי בה ר' יוחנן בשבועת שקר ואוקמה רבי אבהו באכלתי ולא אכלתי מההוא כללא א"ר ירמיה משום ר' אבהו א"ר יוחנן אכלתי ולא אכלתי שקר: **ומאי כללא דאמר רב אידי כו'.** ומסקנא סיפא דשמעתא וא"ר אבהו תהא באכלתי ולא אכלתי: **חוץ מנשבע ומימר ומקלל את חבירו בשם.** המיוחד. והא מילתא עיקרה בפ"ק דתמורה והתם מפורש טעמא דמימר ומקלל והכא נשבע לחודיה מפרש משום גרירה דמכללא איתמר דר' אבהו: **אי כתיב כי לא ינקה כדקאמרינן: והוי בה גרסינן: ה"ד.** דאיצטריך למילף מלשון לשון: **הפרלאם ספק.** ספק אם יעבור על התרלאה אם לאו שיכול לומר עדיין יש שהות ביום ואין המתרה יכול לכוין שיעבור היום בתוך כדי דבור של התרלאה: **וא"ר אבהו פהא.** הך שבועה שקר דא"ר יוחנן דאיתרבאי מלשון לשון באכלתי ולא אכלתי: **ומאי שנא.** הך מאוכל ולא אכל הא בכולהו לאו שאין בו מעשה גינהו: **בפירוש ריבתה תורה כו'.** מדאפקיה בלשון שוא: **מה שוא נשבעה.** נשבע לשנות את הידוע לאדם אף שקר דלשעבר איתרבאי למלקות ולא לשקר דלהבא ומהאהו כללא א"ר ירמיה משום ר' אבהו אכלתי ולא אכלתי שקר: **שבועה שלא אוכלנה.** לקמן מפרש בפירקין [ד] למה לי למינקט תלת שבועות: **אינו חייב אלא אחת.** דאין שבועה חלה על שבועה דכיון דנשבע שבועה ראשונה הוה לה שבועה שניה לקייים את המצוה ותנן במתניתין [ו] דפטור: **לא למעוטי מקרבן.** וזו היא אשגגתה קאי: **זו היא דעל שגגתה קרבן.** אבל שבועה לשעבר ליתא בקרבן ור' שמעאל היא דאמר במתני' [כה.] אינו חייב אלא על העתיד: אימא

קמ"ל כדשני ליה. ולא"ת א"כ אלא דיבור אחד נאמרו דרשינן ליה מה' לא ינקה אבל ב"ד של מטה מלקין אותו וי"ל דהשתא הדר ביה ממאי דאמר בדיבור אחד נאמרו ומיהו בירושלמי ובסיפרי מוכח דהדיא דבדיבור אחד נאמרו דקאמר התם שוא ושקר בדיבור אחד נאמרו וכן מחלליה מות יומת וביום השבת כו' וללישנא דבסמוך דאכלתי ולא אכלתי שקר וליף מלשון לשון ב' פעמים איצטריך שפיר הא דבלאו אחד נאמר משום דאיכא למיפרך אדרשא דלשון כדפריך לקמן ומאי שנא פירוש אפי' אוכל ולא אוכל נמי ומשני בפירוש ריבתה תורה כו' והיינו דבלאו אחד נאמרו כדפריש"ת בפ"ק (דף ג: ד"ה בפירוש) ואיצטריך נמי דרשא דלשון לשון משום דלא נאמרו בדיבור אחד לענין שבועה אלא לענין עדות דבדברות הראשונות כתיב לא תענה ברעך עד שקר ובדברות האחרונות עד שוא אבל השתא דכתיב לשון לשון ילפינן שפיר ממאי דבדיבור אחד נאמרו לענין עדות דלא מרבינן אלא אכלתי ולא אכלתי: **חוץ מנשבע ומימר כו'.** תימה והא ר' יוחנן אית ליה בהשוכר את הפועלים (ב"מ ל: ופס) גבי חסמה בקול והגהיגה בקול עקימת פיו הוי מעשה וי"ל דשאני התם דבדיבור עושה מעשה שהבהמה נמנעת מלאכול והוי כמו מימר דא"ל רבי יוחנן לתנא לא תיתני מימר בבדיבור קעביד מעשה ברים תמורה (דף ג:) ולא"ת והא בפ' ד' מיתות (סנהדרין סה: ופס) גבי הא דמשני לר' יוחנן דעקימת שפתיו דמגדף לא הוי מעשה משום דישנו בקול ופריך עליה מחסמה בקול והגהיגה בקול דאמר ר' יוחנן דעקימת שפתיו הוי מעשה ומאי קושיא התם משום דבדיבור קעביד מעשה וי"ל דהתם משום עדים זוממין פריך דלא תשיב להו מעשה אע"ג דמתחייב הנידון על ידם ופס מפורש יותר: **חוץ מנשבע ומימר וכו'.** ולא"ת וליתשוב נמי עדים זוממים ומוליא ש"ר ואע"ג דעדים זוממים קיימהו רחמנא מעשה ברים ב"ק (דף ה.) ומוליא שם רע נמי קאמר רבי יהודה גופיה בכתובות בפרק נערה (דף מו.) דאינו חייב עד שישכור עדים מ"מ תשיבי אין בהן מעשה דהא בפ"ק דמכות (דף ד: ופס) יליף מיניה ר' יהודה בעלמא דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו וי"ל כיון דכתיב בהו מלקות בהדיא לא חש למיתניהו מ"נ אין למדין מן הכללות אפי' במקום שנאמר בהן חוץ מ"ם והא לא תקשי דהכא קאמר רבי יהודה דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו והתם קאמר דלוקין דהכא משמיה דרבי יוסי קאמר לה: **אמר** קרא כי לא ינקה כו'. ולא"ת אמאי לא נפקא לן ברים אלו הן הלוקין (מכות יג:) דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו מדאיצטריך קרא בנשבע ובמקלל חבירו בשם דאמר ברים תמורה (דף ג:) ויש לומר דדלמא לא הוה דרשינן להכי הני קראי: ומה

תהא באכלתי ולא אכלתי. לומר תשא שבועת שקר בנשבע שלא אכל ואכל, או שאכל ולא אכל, דהכא ליכא שום מעשה, דהא לשעבר נשבע מאי מיריא דקא ממעטו אוכל ולא אוכל ממלקות, טפי מאלכתי ולא אכלתי, הא בתרוייהו ליכא שום מעשה (שם). **שבועת שקר דומה לשוא.** כדמפקא לעיל לשון לשון שתי פעמים (שם) הך שבועת שקר דקא מרבינן מרבויא דלשון לשון לא רבתה תורה אלא לשקר לשעבר, כגון אכלתי או לא אכלתי, אמשמה שנשבע יצתה שבועה מפיו לשקר, דומיא דשבועת שוא, דלכתי אפקה בלשון שוא לגימרא דבלשעבר קמיירי (לעיל ג:). **מה שוא לשעבר.** נשבע לשנות את הידוע עבר את שבועה משימתה מפיו (שם) אי: דכי נשבע על עמוד של אבן שהוא של כסף הייני לשעבר, לשעבר קודם שנשבע הויא אבן כמו שהיא עכשיו, אף שקר נמי לשעבר. דהייני אכלתי ולא אכלתי, לאפוקי אוכל ולא אוכל שהוא להבא (תמורה ג:). **שבועה שלא אוכל כבר זו כו'.** דהא נשבע תלת זימני שלא יאכל אותו כבר, אינו חייב אלא אחת. דאין שבועה חלה על שבועה (שם ולקמן כז:) דמאחר שנשבע עליו שבועה ראשונה נאסרת עליו, וכי הדר אישתבע ה"ל נשבע לקייים את המצוה ואין לקמן (כז.) נשבע לקייים את המצוה ולא קייים בעוד שבועת קרבן (לעיל ד. וצ"ל מקרבן שבועה). **זו היא שבועת בטוי.** דקתמר קרא לגבוה בשפתים להרע או להטיב וגו', זו היא שבועת בטוי שמוליא בשפתיו שלא יאכל אותו כבר, אבל לא גזל מידי לחבריה, אבל שבועת העדות ושבועת הפקדון מביא על הזדון כשגגה אשם (תמורה ג:). **למעוטי מאי.** דאין חייבין על זדונו מכות, **לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי.** דאע"ג דהויא שבועת בטוי דלא נקי, משום דלהרע או להטיב כתיב, דמשמע להבא, פרט לשבועה כגון אכלתי ולא אכלתי, ואמאי שבועת שקר היכי דמי (שם). **אבל אכלתי ולא אכלתי לא.** לא מייתי קרבן, משום דלהרע או להטיב גבי קרבן קאי, אבל מ"מ חייב עליה מלקות, דומיא דשבועת שוא (שם). **אלא על העתיד לבא.** דייק להרע או להטיב לקמן בפ"ג (לעיל ג.).

יד א מיי' פ"ח מהל' שבועות הל' ד סמג לאוין רמח טוש"ע יו"ד סי' רלו סעיף ד:

טו ב מיי' פי"ח מהל' סנהדרין הל' ו סמג לאוין רמח [וכרב אלפס סוף פרק ד' דמכילתין דף שג.]:

טז ג ד מיי' שם הל' ג [וס"ל מהל' תמורה הלכה ח]:

יז ה מיי' פ"ד מהל' שבועות הלכה כא:

תורה אור השלם

1. וְלֹא תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי לַשָּׁקֶר וְחִלַּלְתָּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ׃ויקרא יט יב
2. אִישׁ כִּי יִדֹּר נֶדֶר לַיְיָ אוֹ הִשָּׁבֵעַ שְׁבֻעָה לֶאְסֹר אִסָּר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכָל הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה׃ ויקרא ל ג
3. לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְיָ אֵת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לַשָּׁוְא׃שמות כ ו

מוסף רש"י

בשם. בשמו של הקב"ה (תמורה ג.). **נשבע מנלן.** לוקה (שם). אין מנקין אותו. דכתיב כי לא ינקה ה' (שם ג:) ה' הוא לא ינקה אבל ב"ד כו' (לעיל ג:). **אשכחן שבועת שוא.** דכתיב אשר ישא את שמו לשוא, והייני שבועת שוא כגון נשבע לשוא את הידוע לאדם (שם) כגון על האיש שהוא אשה ועל האבן שהוא זהב, דשוא משמע דבר שאינו של כלום כמו (ישעיה ה) מושכי העון בחבלי השוא (לעיל ג:). **שבועת שקר.** שבועה שאינו ניכר אם אמת אם לא (לעיל ג:) מפרש לקמן היכי דמי, מגלן. דלקי עלה (תמורה ג:). **לאו שיש בו מעשה הוא.** ובדין הוא דלילקי שהרי אכל ועשה מעשה (שם). **שאוכל ולא אכל.** דלאו הייני מעשה (שם). **האי מי לוקה.** דממיה (שם). **דאמרי תרוייהו אינו לוקה.** פטור ממלקות דלא אשה (פסחים סג:) ומיהו טעמייה דמר לאו כי טעמייה דמר (מכות טו: וכעי"ז לעיל ג:). אוכל ולא אכל, עבר על שבועתו כשהוא יושב ובטל ואין כאן מעשה, והתראת ספק נמי הוא שהרי תלה זמן לשבועתו כל היום (מכות טו:). **משום דהוה לאו שאין בו מעשה.** אבל משום התראת ספק לא הוה מפטר, דהתראת ספק שמה התראה (שם סז.). **דהוה התראת ספק.** וכי מתריה ביה אכלתו היום פן תעבור על השבועה, שמא יעבור שמא לא יעבור על התראתנו, דעדיין יש שהות ביום (פסחים סג:) דאי אתרו ביה אחר כך שמאכל הכבר שנשבעת עליו יכול לומר אין לי בית מיחוה בהתראה זו, דלתכי יש לי שהות, וכן כל היום כולו, ואפילו כי עבר היום יכול לומר שכוח הייתי ולא נזכרתי לא בשבועה ולא בהתראה דבר אחר שבועת שקר דומיא דשבועת שוא דבלוחות הראשונים כתיב לא תענה ברעך עד שקר. ובלוחות האחרונים כתיב עד שוא. ללמדך דשוא ושקר אחד הוא. מה שוא לשעבר הוא אף שקר נמי לשעבר הוא: איני דאכלתי ולא אכלתי חייב מלקות והתנן בפרקין שבועה שלא אוכל ככר זו. שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכל ואכלה אינו חייב אלא אחת. וזו היא שבועת בטוי שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה כו'. מאי לאו זו היא דלקי ולמעוטי אכלתי ולא אכלתי ממלקות. ופרקינן

רבינו חננאל

איבעית אימא שוא ושקר אחד הוא כשם שמביא קרבן על שקר שנאמר או נפש כי תשבע לבטא בשפתים וגו' והביא את אשמו לה' כך מביא על שוא. ור' עקיבא הוא דמחייב קרבן לשעבר כלהבא: ומותבינן עליה וכי שקר להבא הוא והתניא בשבועת שוא לשנות ובשבועת שקר נשבע להחליף מכלל דתרוייהו לשעבר. ופריק אימא נשבע ומחליף להבא. ור' אבהו משמיה דר' יוחנן אמר אכלתי ולא אכלתי שקר. ואזהרתיה מלא תשבעו בשמי לשקר: אוכל ולא אוכל עובר בבל יחל דברו. ואיזו היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם. והא דאמר ר' אבהו לאו בפירוש שמיעא ליה מיניה דר' יוחנן אלא מכללא שמיע ליה הכי דשמע לר' יוחנן דאמר כל לאו שבתורה לאו שיש בו מעשה לוקין עליו. שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מן הנשבע והמימר והמקלל את חבירו בשם שאע"פ שאין בהן מעשה לוקין עליהן. ומפורש בתחלת מסכת תמורה כי המימר בדורו עושה מעשה הוא. דהא הקדישו ונאסר לכל: מקלל את חבירו בשם שנאמר אם לא תשמור לעשות וגו' עד ליראה את השם הנכבד והנורא והפלא ה'. והפלא זו מכות כלומר לא נתיירא אלא קילל חבירו והזכיר השם הנכבד והנורא ילקה: שבועה מנא לן דלקי. אמר ר' יוחנן מלא ינקה דברים פשוטין הן: ודייק ר' יוחנן מדכתיב תרי זמני לשוא בהאי קרא דלא תשא אחד לשבועת שוא ואחד לשבועת שקר דלקי וקשיא ליה לר' אבהו האי שבועת שקר דלית ביה מעשה ולקי דמרבי ליה לר' יוחנן מהאי קרא. היכי דמי אי נימא דנשבע שלא יאכל ואכל הרי עשה מעשה אלא בשנשבע שיאכל ולא אכל האי בין ר' יוחנן ובין ריש לקיש לא לקי: אלא אמר ר' אבהו לא משכחת לה אלא בנשבע שאכלתי ולא אכל או בנשבע שלא אכלתי ואכל דלקי. הנה מהאי כללא שמיעא ליה לר' אבהו: ואקשינן עליה מכדי האי לית ביה מעשה והאי לית ביה מעשה ומאי שנא

כא: שבועות שתים פרק שלישי שבועות

ומה ראית מסתברא כו'. פי' בקונטר' דלמא דאמא נמי למעוטי אכלתי ולא אכלתי ואין ומה ראית פירוש דטפי הוה לן לאוקמה כולה כר' ישמעאל וגרלה לפרש ומה ראית פירוש דתרוייהו למעוטי אכלתי ולא אכלתי וריש"א למעוטי מקרבן וסיפא ממלקות א"נ סיפא למעוטי אוכל ולא אכל ממלקות וריש"א למעוטי אכלתי ולא אכלתי מקרבן ואתי כולה כר' ישמעאל ולאו אדרבי יוחנן קפריך וזה הפירוש גראה יותר דמסברא אין לנו למעט אכלתי ולא אכלתי ממלקות כדי להקשות לר' יוחנן ומשני מסתברא כו' והוא הדין דה"מ לשנויי דניחא ליה לאוקומה כר"ע דכולהו סתמי כוותיה [מ]: [ז] **היכן** מצינו **באוכל כל שהוא כו'.** ואע"ג דבמפרש כל שהוא חייב כדאמר בגמרא סתמא דמילתא דעתו אסתם אכילות שבתורה: [ח] **היכן** מצינו במדבר ומביא קרבן כו'. הלכך כיון דחמיר דעתו אכל שהוא: **כרבי** שמעון סבירא ליה. ר' יוחנן דאית ליה בפרק בתרא דיומא (דף עד.) דאלי שיעור אסור מן התורה אתי שפיר כרבנן דבאלי שיעור ליכא מלקות אלא איסור בעלמא ובסוף פרק גיד הנשה (חולין צא.) מוכח בהדיא דכרבנן סבירא ליה ובפרק אלו עוברין (פסחים מג.) קאמר רבי יוחנן דבכל התורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר ואי כל שהוא למכות למה לי לירוף [ט]: **ולא** אמרו כזית אלא לענין קרבן. ודוקא בשאר איסור בעינן כזית לקרבן שהקרבן תלוי בכרת וזדונו בכרת לא הוי אלא בכזית אבל בשבועת בטוי דאין בו כרת אלא לאו והקרבן תלוי בלאו כי היכי דלוקין אכל שהוא מביא קרבן אכל שהוא: **ואי** ס"ד כרבי שמעון סבירא ליה למה לי צירוף. תימה דלמא שאני הכא דגלי קרא כדדרשינן באלו עוברין (פסחים דף מג: וש"ס) ובפ' ג' מיניס (נזיר לה:) ממשרת וכל משרת וי"ל דאי סבירא ליה כר"ש הוה מוקי ליה לקרא למילתא אחריתי: והרי

אימא סיפא. דקתני בתר דהך איזו היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם אמר על עמוד של אבן שהוא של זהב כו' זו היא שבועת שוא שחייבין כו': **לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי.** דלא דרשינן לשון באס אינו ענין: **ור"ע היא דמחייב.** קרבן על שעבר ומיהו בשבועת שוא מודה דלית בה קרבן אף ע"ג דדרש ריבויי ומיעוטי ואתרבאי שבועת בטוי לשעבר אהני מיעוטא לשבועת שוא שהוא ניכר דבר שאי אפשר כדאמרינן לקמן (דף כו.) ומאי מיעט מיעט מלוה דהויא שבועת שוא דבמתני' קאי ותני נשבע לבטל את המלוה בשבועת שוא: **אלא למעוטי אוכל ולא אכל ממלקות.** והכי קאמר זו היא לא אוכל ואכל דחייבין על זדונה מכות דהוה ליה לאו שיש בו מעשה אבל אוכל ולא אכל לא לקי: **ומאי שנא.** כלומר היכי משמע ממתניתין דלמעוטי אוכל ולא אכל [א] דלמא למעוטי נמי אכלתי ולא אכלתי ותיקשי לך: **ממעט לשעבר.** בתמיה: **איכעיא להו ר' עקיבא.** דאמר במתניתין [ב] סתם אכילה דשבועה בכל שהוא: **בכל התורה.** בכל שאר איסורין נמי כר"ש סבירא ליה דאמר סתם אכילה שבכל התורה כל שהוא: **דתניא ר"ש אומר כל שהוא.** בכל האיסורין: **למכות.** בהתראה: **ולא אמרו בזיתים.** הלכה למשה מסיני אלא לענין קרבן דשגגת כרת הלכך הכא אפי' לקרבן דקרבן שבועה על חילוף שבועה בא וכיון דאכילה בכל שהוא היא הרי אסר עצמו בשבועתו בכל שהוא וכשאכל כל שהוא החליף את שבועתו: **ודין הוא דליפלגו בעלמא.** בשאר איסורין ומלקות בפלוגתיה דר"ש ורבנן: **והאי דאיפלגו הכא להודיעך כוחן דרבנן דאף ע"ג דאיכא למימר הואיל ואם פירש.** שבועה שלא אוכל כל שהוא ואכל כל שהוא חייב שהרי החליף שבועתו: **סתם נמי חייב.** שיש לומר שהנשבע אין דעתו על אכילה של תורה אלא אחר לשון בני אדם ובכל שהוא נתכוין לאסור את עצמו: **קמ"ל דפטרי.** דקסברי אין דעתו אלא על שיעור אכילה: **או דלמא.** סתם נמי חייב דסתם נמי כמפרש דמי שדעתו היתה על כל שהוא: **ואם איתא.** דכר"ש סבירא ליה: **אודו לי מיהם כו'.** דהכי (ג) הדר להו שזה מדבר ומביא קרבן וכיון דקרבן על חילוף דיבורו חייב שאף זה החליף דיבורו שהנשבע דעתו על כל שהוא והרי סתם שלו כמפרש: **ויש בו כדי לצרף כזית.** בין פת ויין: **חייב.** דהיתר מצטרף לאיסור באיסורי

אימא סיפא זו היא שבועת שוא שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור זו היא למעוטי מאי מאי לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי דלא לקי לא זו היא דעל שגגתה פטור מקרבן אבל אכלתי ולא אכלתי על שגגתה חייב קרבן ור"ע היא דמחייב לשעבר כלהבא הא אמרת רישא ר' ישמעאל היא רישא רבי ישמעאל וסיפא רבי עקיבא כולה ר"ע ורישא לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי מקרבן אלא למעוטי אוכל ולא אכל ממלקות אבל קרבן מיחייב ומאי שנא מסתברא קאי בלהבא ממעט להבא קאי בלהבא ממעט לשעבר: שבועה שלא אוכל ואכל כל שהוא חייב כו': איבעיא להו ר"ע בכל התורה כולה כר"ש ס"ל דמחייב במשהו [ו] דתניא ר"ש אומר כל שהוא למכות ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן ובדין הוא דבעי איפלוגי בעלמא והאי דקא מיפלגי הכא להודיעך כוחן דרבנן דאף ע"ג דאיכא למימר הואיל ומפרש חייב סתם נמי חייב קא משמע לן דפטרי או דלמא בעלמא כרבנן סבירא ליה והכא היינו טעמא הואיל ומפרש חייב סתם נמי חייב ת"ש דאמרו לו לר"ע היכן מצינו באוכל כל שהוא חייב שזה חייב ואם איתא לימא להו אנא בכל התורה כולה כר"ש סבירא לי לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי בכל התורה כולה כר"ש סבירא לי לדידכו אודו לי מיהא הואיל ומפרש חייב סתם נמי חייב ואמרו ליה רבנן לא תא שמע [ז] ר"ע אומר [א] נזיר ששרה פתו ביין ויש בה כדי לצרף כזית חייב ואי סלקא דעתך בעלמא כר"ש סבירא ליה למה לי לצרף ועוד תנן [ג] שבועה שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים חייב ור' שמעון פוטר והיינן בה [ד] אמאי חייב מושבע מהר סיני הוא רב ושמואל ור' יוחנן דאמרי

[ד] תרוייהו בכולל דברים המותרין עם דברים האסורין ור"ל אמר אי אתה מוצא אלא אי במפרש חצי שיעור ואליבא דרבנן אי בסתם ואליבא דר' עקיבא דאמר אדם אוסר עצמו בכל שהוא ואי ס"ד בעלמא כר' שמעון סבירא ליה כל שהוא נמי מושבע ועומד מהר סיני הוא אלא לאו שמע מינה בעלמא כרבנן סבירא ליה שמע מינה: אמרו לו לרבי עקיבא היכן מצינו כו': ולא והרי נמלה [ב]בריה שאני [ו] והרי הקדש [ג]הא בעינן שוה פרוטה והרי מפרש [ז] מפרש נמי כבריה דמי והרי עפר אלא

תיפשוט

נזיר דילפינן לה ממשרת וכל משרת [במדבר ו] במסכת פסחים (דף מג.): **חייב.** קרבן שבועה: **ור"ש פוטר.** שהרי מושבע ועומד מהר סיני על הנבילות ואין שבועה חלה על מצוה כדלקמן [דף מ.]: **בכולל דברים המותרין כו'.** כלומר אם היה נשבע על הנבילות לבדן לא היתה שבועה חלה אבל זה שאמר לא אוכל סתם כולל דברים המותרין והאסורין יחד ומיגו דחיילא שבועה על המותרין חיילא נמי אדברים האסורין באיסור שבועה ור"ש לית ליה איסור חל על איסור אפי' ע"י כולל: **ורישא נקיש אמר.** טעמא דרבנן לאו משום כולל הוא דלא אמרינן כולל באיסורי שבועה כדמפרש ריש לקיש טעמא לקמן [כד.]: **אי אתה מוצא.** שיתחייב אלא באלי שיעור שאינו מושבע עליו מהר סיני ומשום שבועה מיחייב או במפרש אלא אוכל אלי שיעור ואליבא דרבנן דמתניתין דאמרי דסתם אין דעתו לכל שהוא ובמפרש מודו: **אי בסתם.** מצית מוקמת לה אליבא דר"ע דאמר אדם הנשבע לא אוכל סתם דעתו לאסור עצמו בכל שהוא: **והרי נמלה.** וכן כל בריה קטנה דלדברי הכל חייב מלקות דתנן במס' מכות (דף יג.) אמר ר"ש אי אתם מודים באוכל נמלה כל שהוא שהוא חייב אמרו לו מפני שהיא כבריתה: **והרי הקדש.** שהוא מתחייב מעילה בשוה פרוטה ואפי' בפחות מכזית: **ומשני הא בעינן שוה פרוטה.** שזה שיעורו: **והרי מפרש.** שבועה שלא אוכל כל שהוא ואכל כל שהוא חייב: **מפרש נמי כבריה דמי.** מפרש דשבועה כבריה בשאר איסורין דמי בריה טעמא מאי משום דחשיבא מפרש נמי איהו אחשבה דאסריה עליה: **והרי עפר.** האומר שבועה שלא אוכל עפר דקס"ד דכיון דלאו בר אכילה לא שייך ביה שיעור אכילה וחייב בכל שהוא:

תיפשוט

מיהא הכא הואיל ומפרש בכל שהוא חייב סתמא נמי חייב בכל שהוא. ואמרו ליה רבנן לא. ופשטנא מדתני ר' עקיבא נזיר ששרה פתו ביין ויש בו כדי לצרף כזית חייב. פי' אם יש יין בלוש בפת שאכל שיעור כזית חייב. ש"מ מדבעי צירוף כזית לית ליה לר' עקיבא כל שהוא חייב. ותוב מדקתני שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות כו' ואסיקנא אלא לאו ש"מ ר' עקיבא בעלמא כרבנן סבירא ליה דלא מחייב ליה אפילו מלקות אלא בכזית ש"מ: **פיסקא** אמרו לו לר' עקיבא היכן מצינו באוכל כל שהוא שחייב שזה חייב. ואקשינן ולא. והרי אוכל נמלה דלוקה משום שרץ השורץ. ודחינן בריה שאני כלומר נמלה בריה שלמה היא. והרי הנהנה מן ההקדש דאפילו בפחות מכזית חייב. ודחינן בהקדש בעינן שוה פרוטה דחיובו משום הנאה היא. והרי מפרש כלומר הנשבע בפירוש לוכל פחות מכזית שחייב: ודחי' מפרש נמי כי בריה דמי דבריה מ"ט דהיא חשובה האי נמי אע"ג דהוא פחות מכשיעור כיון דפריש אחשביה. והרי עפר דבכל שהוא. א"ת עד דאיכא כזית שאין אכילה בפחות מכזית

ח) נראה לחסר כאן וכ"ל לאיבעיא להו ר"ע בכ"ש סבירא ליה וכו'.

יח א מיי' פ"ה מהל' מזירות הלכה ה:
יט ב מיי' פ"ג מהל' מחלוקות הל' כא סמג לאוין קלב טוש"ע י"ד סי' ק סעיף ג:
כ ג מיי' פ"א מהל' מעילה הלכה ח:

מוסף רש"י

ורישא לאו למעוטי אכלתי ולא אכלתי. דאכלתי ולא אכלתי ודאי חייב על שגגתה קרבן (תמורה ג:). ומאי שנא. דממעט אוכל ולא אוכל מקרבן וקא מרבי אכלתי ולא אכלתי מסיפא דחייב קרבן (שם) ומשני מסתברא. ריש"א למעוטי אוכל ולא אוכל, קאי בלהבא. דקתני שבועה שלא אוכלנה, ממעט להבא. כגון אוכל ולא אוכל, אבל קאי בלהבא ממעט לשעבר. בתמיה כגון אכלתי ולא אכלתי (שם). כל שהוא למכות. אכילה כל שהוא עובר בלאו (מעילה יח.). ויש בה כדי לצרף בזית. יש יין מובלע בתוך הפת כדי זית (נזיר לד:). ואכל נבלות כו' חייב. דלתורן הן לאכילה ומרית הוא דרביע עלייהו (לקמן כב:). ור' שמעון פוטר. מקרבן שבועה (יומא עג:). מושבע מהר סיני הוא. והוה ליה נשבע לקייס את המלוה (שם). בכולל דברים המותרין כו'. שבועה שלא אוכל לא בשר שחוטה ולא בשר נבילה, דמגו דחיילא אהמתירא חיילא נמי אאיסורא, ור"ש פוטר לית ליה איסור כולל ולא אמרינן מיגו (שם). אי אתה מוצא. שיהא חייב קרבן שבועה על הנבילה אם אכל כזית שהוא מושבע עליו מהר סיני אלא באוכל אלי שיעור שאינו מושבע עליו מסיני ובשבועתו נאסר עליו (שם). אלא אי במפרש. שלא אוכל אפילו אלי שיעור, ואליבא דרבנן. דאמרי דהנשבע שלא אוכל אסתם אוסר עצמו בכשיעור, אי בסתם. מצית לאוקמה ומיהו כשאכל לא אכל אלא אלי שיעור שאינו מושבע עליו מסיני ועל ידי שבועה שלא אוכל סתם נאסר בו, ואליבא דר' עקיבא. דאמר אדם הנשבע שלא אוכל סתם, אוסר עצמו בכל שהוא, הלכך הא דקתני חייב, אי כרבנן סבירא ליה מוקמינן ליה במפרש ואי כר"ע סבירא ליה מוקמינן ליה אפילו בסתם, ור"ש פוטר, ר"ש לטעמיה דאמר בכל שהוא נמי מושבע מסיני הוא (שם עד.).

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומאי שנא וכו' דלמא למעוטי. נ"ב ר"ל וא"כ מיהו ריש"א דומיא דסיפא דתרתי מיעוטא דאכלתי ולא אכלתי ריש"א למעוטי מלקות וסיפא לקרבן וכו"ע: (ב) שם ד"ה אודו וכו' דהכי אהדר להו:

רבינו חננאל

מתני' כולה ר' עקיבא היא דמחייב לשעבר כלהבא וזו היא דרישא למעוטי הנשבע (שלא אוכל ואכל) [שאוכל ולא אכל] ממלקות. וסיפא דקתני זו היא שבועת שוא שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור. זו היא דלא מייתי על שגגתה אלא הוא פטור. אבל הנשבע אכלתי ולא אכלתי בשגגה חייב קרבן: ומה ראית מסתברא קאי בלהבא כו'. פי' רישא קאי בלהבא דקתני שלא אוכלנה כו' דהוא להבא ממעט שבועה שאוכל ולא אכל דהוא להבא. סיפא דקתני אם לא ראיתי גמל פורח באויר כו' דהוא לשעבר ממעט אכלתי ולא אכלתי דהוא לשעבר: **מתני'** שבועה שלא אוכל ואכל כל שהוא חייב דברי ר' עקיבא [ג] כו' שמעון סבירא ליה דתני ר' שמעון כל שהוא למכות לא אמרו כזית אלא לקרבן כלומר האוכל מכל איסורין שבתורה כגון חלב ודם וכיוצא בהן אפילו אם אכל כל שהוא לוקה אבל קרבן אינו חייב עד שיאכל כזית. ואתינן למפשטא מהא דתני אמרו לו' עקיבא היכן מצינו באוכל כל שהוא חייב כו' ודחינן ר' עקיבא לדבריהן דרבנן קאמר להו לדידי בעלמא כו' שמעון סבירא לי. אלא לדידכו אודו לי

מסורת הש"ס

[ג] מזר ד. מכות יז. [לקמן כד. מעילה יח.], [ד] מזר לד: נ. פסחים מד:, [ה] [לקמן כב: כג:] יומא עג:, [ו] [לקמן כב: כג:], [ז] [תיפא תרוייהו נדפס בטעות וכן לקמן כב: וכג: וכן ביומא עג: ליתא ומאיתי לקמן נדפס בדף כב: בגדו על הגליון בשם רש"ל רב ושמואל דאמרי תרוייהו וכן מצאתי בספר רש"ל עצמו שכתב כך ולא ידעתי למה עזב לדיק את דרכו ולהגיה הכא במוקדם ועוד תמוה טובא ממה דאיתא כג: בשלמא ר' יוחנן לא אמר כרים לקים כו' אלא ר"ל מ"ט לא אמר כר' יוחנן כו' הרי להדיא דעיקר הגירסא רב ושמואל ור' יוחנן דאמרי ועי' בתוס' חולין קב. ד"ה מר סבר וכו' כתבו להדיא דר' יוחנן אמר בסוגיא דהכא בכולל וכו'], [ח] [לקמן כד:], [ט] [לקמן כב:], [י] [לעיל יט:]
[ט] [כדאיתא סנהדרין פו.], [י] [שייך לעיל למשנה יט:], [כ] [גם זה שייך שם], [ל] [וע"ע תוס' פסחים מד. ד"ה לענין],

תיפשוט כו'. מדקתני מתני' [יט:] היכן מצינו כו' אלמא בעפר נמי בכזית בעינן: **כי קאמרינן.** היכן מצינו כו' במידי דבר אכילה קאמרינן: **והרי קונמות.** האומר קונם ככר זו עלי אוסר עצמו בכל שהוא שבה כדלקמן: **כמפרש דמי.** לפי שאינו מזכיר בה שם אכילה כל שהוא קאמר: **והרי מגדף.** מגדף את השם דפליג רבי עקיבא אדרבנן בכריתות (דף ז.) ואמר מגדף מביא קרבן: **והרי נזיר.** שמדבר ואוסר בדבורו ומביא קרבן ביום תגלחתו: **על דבורו.** שהחליף דבורו: **והרי הקדש.** שמדבר ואוסר בדבורו את שהוא מקדיש ואם החליף דבורו ונהנה ממנו מביא קרבן מעילה: **והרי קונמות.** שלא אסרה אלא עליו ואם אכל ממנו קס"ד דמביא קרבן מעילה שהקונם לשון הקדש הוא: **אין מעילה בקונמות.** דלא קרינן ביה מקדשי ה' (ויקרא ה) שהרי חולין הוא אצל כל אדם: **מהו דתימא אטעום נמי.** לשון אכילה הוא כדאמרי אינשי נטעום מידי: **קונמות כיון דלא מדכר שום אכילה כדמפרש דמי גרסינן: שני קונמות.** שתי ככרות שאסרן עליו בקונם: **מצטרפין.** מעט מזה ומעט מזה לכזית: **שתי שבועות.** שתי ככרות שנשבע עליהן: **אין מצטרפות.** ולקמן מפרש טעמא. והשתא סלקא דעתיה לפי שהזכיר שם אכילה על זו ושם אכילה על זו: **אמאי אין מצטרפות.** הרי על שתיהן הזכיר שם אכילה אחת: **מתוך שחלוקות לחטאות.** מתוך ששתי ככרות הללו חטובות שתים לענין חטאת בשבועה זו אם אמר שבועה שלא אוכל מזו ומזו ואכל כזית מזו וכזית מזו בהעלם אחד חייב שתים כדתנן [לקמן] [ז] שבועה שלא אוכל פת חטין פת שעורין פת כוסמין ואכל חייב על כל אחת ואחת ומייתינן לה בתורת כהנים [ח] מוהיה כי יאשם לאחת מאלה [ט] לחייבו על כל אחת ואחת וגו' וכי אמר נמי מזו ומזו שתי שבועות חשיבי הלכך כי אכל מזו חצי שיעור ומזו חצי שיעור אין מצטרפות אבל קונמות אין חלוקות לאשמות למאן דאמר יש מעילה בקונמות [נדרים לה.] דאם נהנה וחזר ונהנה בהעלם אחד חדא הוא דמיחייב דכולהו חדא מעילה כדתנן (מעילה דף כ.) לירף את המעילה לזמן מרובה ואם בשני העלמות אפי' מחדא מייתיהו נמי וכן לענין מלקות אם בהתראה אחת חדא הוא דלקי ואי בשני התראות אפי' מחדא מייתיהו שהרי עובר וחוזר ועובר כדתנן (מכות דף כח.) נזיר שהיה שותה יין כל היום כולו אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תשתה אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת: **שבועות לקונמות.** מצטרפות ואע"ג דחלוקות דלית ליה לדרב פנחס. ובלא איפוך לא מיתרצא דאי הוה מתרץ ר' מאיר דאמר בקונמות אין מצטרפין לית ליה לדרב פנחס הוה קשיא לן בין שבועות בין קונמות אמאי אין מצטרפין הרי על שתיהן לא הזכיר אלא אכילה אחת אבל השתא דאמר מצטרפות ולית ליה לדרב פנחס לא קשיא מידי: **כי אמר רב פפא.** בקונמות כל שהוא למלקות קאמר וכי תניא ההיא דמצטרפין לענין קרבן מעילה ולירוף דקתני לאו לכזית אלא לשוה פרוטה: **ויש לה פדיון.** שתופסת פדיונה והיא יוצאה לחולין דבהקדש כתיב (ויקרא כז) ופדה בערכך: **אין לה פדיון.** להתירה לו שלא נאמר פדיון באיסורין: ואכל

והרי מגדף. ה"נ הוה מצי למפרך משבועת העדות והא דפריך ממגדף משום דאפי' חטאת קבועה מייתי: **והרי הקדש.** תימה מאי פריך דימא דמתני' הכי קאמר היכן מצינו מדבר ומביא קרבן על דבורו בלא שום מעשה שזה מדבר ומביא קרבן בלא שום מעשה כגון שבועה שאוכל ולא אכל אבל הקדש מביא קרבן על מה שאכל שעשה מעשה: **אבל** בקונמות דברי הכל בכל שהוא. תימה דתמיר קונם מהקדש [ב] ואיהו גופיה לא אסיר אלא משום דהוי כהקדש והקדש בעי שוה פרוטה: **מתוך** שחלוקות לחטאות אין מצטרפין. פי' בקונטרס אבל קונמות אם נהנה וחזר ונהנה בהעלם אחד חדא הוא דמיחייב דכולה חדא מעילה היא כדתנן ליף את המעילה לזמן מרובה ואין נראה להביא ראיה משם דהתם לחומרא תנן ליה שאם נהנה מחצי פרוטה וחזר ונהנה לזמן מרובה חצי פרוטה מצטרף כאילו נהנה כל הפרוטה בבת אחת ולא היה צריך לפרש אלא דלענין חטאת חלוקה משום דכתיב (ויקרא ה) לאחת מאלה אבל גבי מעילה לא כתיב הכי: **רבינא** אמר כי קאמר **רב פפא** למלקות כו'. לרבינא נמי טעמא דרבנן כדרב פנחס כדמסיק בסמוך ובא רבינא לחדש דאין צריך לומר איפוך דכיון דר"מ לאו טעמא דנפשיה קאמר אלא לדבריהם דרבנן קאמר להו כדקאמר בסמוך וטפי ניחא ליה לאפוכי דרבי מאיר לרבנן בהאיא בתרייתא דמייתי מלהגיה ולהפך דר"מ משום דבין שבועות לקונמות ובין קונמות לשבועות לא טעי תנא: וחכמים דכוותה גבי שבועות דאמר שבועה שלא אוכל משתיהן אמאי אין מצטרפין אמר רב פנחס [ז] שאני שבועות מתוך שחלוקות לחטאות אין מצטרפות אי הכי ר' מאיר אומר קונמות בשבועות בשלמא שבועות הואיל וחלוקות לחטאות אלא קונמות אמאי לא איפוך רבי מאיר אומר שבועות בקונמות ולית ליה לדרב פנחס רבינא אמר כי קאמר רב פפא לענין מלקות כי תניא ההיא לענין קרבן דבעינן שוה פרוטה למימרא דסברי רבנן [ח] יש מעילה בקונמות [ט] והתניא [י] בכר זו הקדש ואכלה בין הוא בין חבירו מעל לפיכך יש לה פדיון בכר זו עלי הקדש [יא] (הרי) הוא מעל חבירו לא מעל לפיכך אין לה פדיון דברי ר"מ וחכמים

[ה] [לקמן עמוד ב ע"ש], [ו] [נדרים לה.], [ז] [לעיל כח:], [ח] [מעשים נמי. כל"ל רש"ל], [ט] [נדרים לה. ע"ש], [י] [הריעב"ן מ"ז], [יא] [ע"ב], [יב] [ויקרא פרק טו], [יג] [ויקרא ה],

הגהות הב"ח

(א) גמ' שלא אוכל עפר ואכל בכמה תפשוט עד כל"ל: (ב) תוס' ד"ה אבל וכו' דאיהו גופיה:

רבינו חננאל

תפשוט בעיא דרבא דהוה בעי בנשבע שלא אוכל עפר. ודחי כי קא אמרינן דליכא אכילה בפחות מכזית במידי דבר אכילה הוא עפר לאו בר אכילה הוא: אמר להן ר' עקיבא היכן מצינו במדבר ומביא קרבן שזה מדבר ומביא קרבן. ואקשינן והרי מגדף לדברי ר' עקיבא דתני בתחלת כריתות בתוספתא המגדף ר' עקיבא מחייב קרבן שנאמר בו כרת כו'. ודחי' שאני מגדף דמדבר וחוטא הוא. כי קאמרי מדבר ואוסר עצמו: ואקשינן והרי נזיר כיון דאמר הריני נזיר נאסר ביין ובטומאה ובתגלחת ומביא קרבן. ודחי' שאני נזיר דלא מייתי קרבן אלא לאשתרויי ליה איסוריה. כי קאמר דמייתי קרבן אדבוריה קאמרינן: ולא והרי הקדש דאדיבורא נאסר והנהנה ממנו חייב קרבן. ודחי' שאני הקדש דלכולי עלמא איסוריה שוה מה שאין כן בשבועות: והרי קונמות פי' האומר קונם ככר זה עלי. ודחי' קסברי רבנן אין מעילה בקונמות כלומר המועל בקונמות לא מייתי קרבן: אמר רבא מחלוקת ר' עקיבא וחכמים בסתם. אבל במפרש שבועתו דברי הכל כל שהוא. והני מילי בנשבע באכילה אבל נשבע שלא אטעום חייב. אמר רב פפא מחלוקת בשבועות אבל בקונמות כיון דלא מדכר שמא דאכילה דברי הכל בכל שהוא דכבריה דמי: ואותבינן עליה. והתני שני קונמות מצטרפין שתי שבועות אין מצטרפין. ר' מאיר אומר קונמות כשבועות. פי' האומר קונם בשר זה עלי ופת זה עלי כזית משניהם מצטרף והאוכל חייב. אבל נשבע עליהן אין מצטרפין. ואקשינן אם הקונמות חייבין עליהן בכל שהוא צירוף למה להו. ומשני כגון דאמר אכילה מבשר זה ומפת זו עלי קונם. דכיון דאדכר בהו אכילה משום הכי בעינן צירוף לכזית. ואקשינן אי הכי גבי שבועות

כא א ב מיי' פ"ד מהל' שבועות הלכה ה ג סמג לאוין רמח טוש"ע י"ד סי' רלח סעיף ה:
כב ג מיי' פ"ד מהל' נדרים הל' ה סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רטו סעיף [נ] י:
כג ד מיי' שם הלכה ו סמג שם:
כד ה מיי' פ"ד מהל' שבועות הלכה ח:
כה ו מיי' פ"ו מהל' נדרים הלכה ו סמג שם ועיין בהסגות ובכ"מ:
כו ז מיי' פ"ד מהל' שבועות הל' ח סמג לאוין רמח:
כז ח ט מיי' פ"ד מהל' מעילה הלכה ט:

מוסף רש"י

מפרש נמי כבריה דמי. מפרש דשבועה כבריה בשאר איסורין דמי, בריה טעמא מאי משום דתסיבא, מפרש נמי איהו אתשבה דאסריה עליה (לעיל כא:). בכר זו הקדש. שאמר בלשון הקדש ובלשון קונם והוא הדין נמי לא אמרה אלא בלשון קונם (נדרים לה. לגירסא שם: קונם בכר זה הקדש). בין הוא בין חבירו מעל. שהרי הקדישה פתם אחוני עלמא (שם). לפיכך. הואיל ויש בה מעילה, יש לה פדיון. ואלא לחולין, דהוי כשאר הקדש (שם). בכר זו עלי הקדש. כיון דאמר עלי, עליה דידיה שוויה הקדש, הוא מעל. אם אכל חייב לשלומי, חבירו לא מעל. דלא אסרה אלא על עצמו וגבי מכירו הוי כחולין (שם). לפיכך אין לה פדיון. שהוא עצמו אין יכול לפדותה לעולם שהרי אמר עלי, ולא על אחר, ואחר אין יכול למעול בה (שם).

רבינו חננאל (המשך)

נמי כגון דאמר שבועה שלא אוכל משתיהן אמאי אין מצטרפין. ופריק רב פינחס שאני שבועות הואיל וחלוקות הן לחטאות. פי' סתמא בכזית ובמפרש בכל שהוא מה שאין כן בקונמות לפיכך אין מצטרפין: ואקשינן אי הכי ר' מאיר תינח שבועות משום דחלוקות הן לחטאות לפיכך אין מצטרפות. אלא בקונמות אמאי פוטר ר"מ. ואמרינן איפוך ואימא שבועות בקונמות כלומר מצטרפין אלו ואלו ולית ליה לרב פנחס. רבינא אמר כי איתמר דלרב פפא קונמות בכל שהוא למלקות. וכי מצטרפין מי שיהנה מהן בפרוטה חייב קרבן מעילה: ואקשינן וסברי רבנן יש תניא הא שני קונמות ומעילה בקונמות והתניא

וחכמים אומרים בין הוא בין חבירו לא מעל כו'. משמע דכ"ע מודו בקונמות דאין להן פדיון דאפי' רבי מאיר דאמר יש מעילה בקונמות מודה דאין לו פדיון והקשה הר' יצחק בן רבינו מאיר דברים האשה רבה (יבמות פח. ושם) אמר מי קסבר יש מעילה בקונמות משום דבידו לפדותו הוא ותירץ ר"ת דקונמות דאסר אכ"ע יש להן פדיון לר"מ כיון דדמיא להקדש תדע מדנקט ככר זו עלי הקדש וא"ת ויפלוג בקונס גופיה וי"ל דאה"נ ובקונס גופיה מפליג וריש"א נמי אייני בקונס וככר זו הקדש היינו להקדש דהא לר"מ לא שני ליה בין קרבן לקרבן בין אימרא לאימרא כדאיתא בספ"ק דנדרים (דף יג.) ה"ה בין הקדש להקדש כיון דדעתיה אקונס א"נ אייני בפירש בהדיא להקדש ואיידי דנקט בסיפא ככר זו עלי הקדש דלא איצטריך לפרש להקדש כיון דאמר עלי תנא נמי ריש"א ככר זו הקדש וחכמים דאמרי בין הוא בין חבירו לא מעל פליגי נמי אריש"א ובריב ספרים גרס בר"פ אין בין המודר (שם לה.) בין כך ובין כך לא מעל ואית ספרים דגרסי אחד זה ואחד זה לא מעל וגרסי נמי התם בריש"א קונס ככר זו הקדש: **נזיר** שאמר שבועה שלא אוכל חרצן. איידי דקאי בחרצן נקט חרצן וה"ה דמצי למיבעי בחלב ונבילה בכל אדם אבל אין לפרש דנקט חרצן משום דאית בה תרתי שמושבע ועומד ולא אכלי ליה בעייה ואיכא למימר טפי דדעתיה אכל שהוא דהא מנבילה וטריפה פשיט ליה: **אהתירא** קמשתבע. אפילו לרבי יוחנן דאמר (יומא דף עג.) חצי שיעור אסור מן התורה אתיא בעיא דרב אשי דמסתמא כר' יוחנן סבירא ליה דקיימא לן כוותיה והיינו טעמא דכיון דליכא אלא איסורא בעלמא לא חשיב ליה מושבע ועומד א"נ לרבי יוחנן נפרש אהיתירא קמשתבע כגון ליהנות שלא כדרך הנאתו דקיימא לן (פסחים דף כד.) כל איסורים שבתורה אין לוקין עליהן אלא כדרך הנאתן ואפילו איסור בעלמא ליכא מדאורייתא אלא מדרבנן: **תא** ונטעום מידי ואזלי ואכלי ושתו. ואי שתיה לאו בכלל אכילה הוא היה להן להזכיר גם השתיה ולפי הספרים לר"ג אלא אזלי ושתו ניחא טפי וא"ת מה ענין טעימה אצל אכילה ויש לומר שמא בלשונם הוו קרו לאכילה טעימה: **איבעית** אימא קרא כו'. בספ"ק דקדושין (דף לה.) גבי כל שישנו בהשתתה אמר הכי וכן בכמה מקומות ותימה כיון דאיכא סברא ל"ל קרא דהכי פריך בפ"ב דכתובות (דף כב.) גבי הא דאמר רב הונא מנין להפה שאסר הוא הפה שהתיר למה לי קרא סברא הוא הוא אסרה הוא שרי לה ויש לחלק דיש דברים שאין הסברא פשוטה כל כך וצריך הפסוק להשמיענו הסברא: והא

וחכמים אומרים בין הוא ובין חבירו לא מעל לפי שאין מעילה בקונמות איפוך אחד זה ואחד זה לא מעל לפי שאין מעילה בקונמות דברי רבי מאיר וחכמים אומרים הוא מעל וחבירו לא מעל אי הכי רבי מאיר אומר קונמות כשבועות אלא קונמות אצטרופי הוא דלא מצטרפי הא מעילה אית בהו והאמר ר' מאיר אין מעילה בקונמות כלל לדבריהן דרבנן קאמר להו לדידי אין מעילה בקונמות כלל לדידכו אודו לי מיהת דקונמות כשבועות ורבנן שבועות איכא דרב פנחם קונמות ליכא דרב פנחם [6]אמר רבא [א]שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור [ב]בעי רבא שבועה שלא אוכל עפר בכמה כיון דאמר שלא אוכל דעתיה אכזית או דלמא כיון דלאו מידי דאכלי אינשי הוא בכל שהוא [ג]תיקו: בעי רבא שבועה שלא אוכל חרצן בכמה כיון דמתאכיל על ידי תערובת דעתיה אכזית או דלמא כיון דלא בעיניה אכלי ליה אינשי דעתיה אמשהו [ד]תיקו בעי רב אשי נזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרצן בכמה דכיון דכזית איסורא דאורייתא הוא כי קא משתבע אהתירא קא משתבע ודעתיה אמשהו או דלמא כיון דאמר שלא אוכל דעתיה אכזית תא שמע [ה]שבועה שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים חייב ור' שמעון פוטר והוינן בה [ו]אמאי חייב מושבע ועומד מהר סיני הוא [ז]רב ושמואל ור' יוחנן דאמרי בכולל דברים המותרין עם דברים האסורין וריש לקיש אמר אי אתה מוצא אלא אי במפרש חצי שיעור ואליבא דרבנן אי בסתם ואליבא דרבי עקיבא דאמר אדם אוסר עצמו בכל שהוא והא נבילה דמושבע ועומד מהר סיני הוא דכי חרצן לגבי נזיר דמיא וטעמא דפריש הא לא פריש [ח]דעתיה אכזית שמע מינה אלא תפשוט דבעי רבא שבועה שלא אוכל עפר בכמה תפשוט דעד דאיכא כזית דהא נבילה כעפר דמיא וטעמא דפריש הא לא פריש דעתיה אכזית לא עפר לאו בר אכילה הוא כלל נבילה בת אכילה ואריא הוא דרביע עילווה: **מתני'** [ח]שבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת [ט]שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה חייב שתים [י]שבועה שלא אוכל ואכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין אינו חייב אלא אחת [יא]שבועה שלא אוכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין ואכל חייב על כל אחת ואחת [יב]שבועה שלא אשתה ושתה משקין הרבה אינו חייב אלא אחת [יג]שבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש ושתה חייב על כל אחת ואחת [יד]שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאינן ראוין לאכילה ושתה משקין שאינן ראוין לשתיה פטור [טו]שבועה שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים חייב ור' שמעון [טז]פוטר [יז]אמר [יח]קונם אשתי נהנית לי אם אכלתי היום והוא אכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים הרי אשתו אסורה: **גמ'** אמר רבי חייא בר אבין אמר שמואל שבועה שלא אוכל ושתה חייב [יט]איבעית אימא סברא ואיבעית אימא קרא איבעית אימא סברא דאמר ליה אינש לחבריה נטעום מידי ועיילי ואכלי ושתו ואיבעית אימא קרא [כ]שתיה בכלל אכילה [כא]דאמר ריש לקיש מנין לשתיה שהיא בכלל אכילה שנאמר [1]ואכלת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך ותירושך ותירוש

ואכל עפר פטור. דלאו בר אכילה היא: **ע"י הערוכה.** עם הענבים: **דעתו אמשהו.** את"ל עפר במשהו: **נזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרצן בכמה.** אם תמצא לומר בשאר כל אדם בכזית נזיר מאי מי אמרינן כיון דכזית אסור עליה ויודע הוא שאין שבועה חלה עליו: **כי אשתבע אהיתירא אשתבע.** על פחות מכזית שלא היה מושבע עליו מסיני: **דעתיה אכזית.** ואין כאן שבועה: **אי אתה מוצא.** שיתחייב אא"כ נאסר בשבועתו בחצי שיעור שאינו מושבע עליו מסיני והיכי משכחת לה אי במפרש ואליבא דרבנן אי בסתם לר' עקיבא: **והא נבילה.** דכי חרצן לנזיר דמיא וקאמר ריש לקיש דאי אתה מוצא אליבא דרבנן אלא במפרש ולא אמרי' אפילו בסתם נמי דעתיה אמשהו דכי אשתבע אהיתירא אשתבע: **דלעפר דמיא.** דלא חזיא לאכילה לישראל: **נבילה בת אכילה היא.** ושייך בה שיעור: **דרביע עליה.** דרבון עליה אריא אזהרת המקום: **מתני' שבועה שלא אוכל ואכל ושתה.** אע"ג דשתיה בכלל שבועה של אכילה כדאמר בגמרא אינו חייב אלא אחת דהוה ליה כאכל ואכל בהעלם אחד: **שלא אוכל ושלא אשתה.** הוו להו שתי שבועות. ובגמרא [כג.] פריך הויא לה שבועה על שבועה: **שבועה שלא אוכל פת חטין פת שעורין כו'.** דכיון דפריש אדעתא דמיחל שבועה אכל חדא וחדא באנפי נפשיה קאמר. ובגמרא [שם] פריך דלמא האי דפריש להו אדעתא למיפטר ממינא אחרינא דאי אמר שלא אוכל סתם הוה נאסר בכל המינים ולעולם חד שבועה היא: **ואכל נבילות כו' חייב.** דלאוין הן לאכילה ואריא הוא דרביע עלייהו: **ור"ש פוטר.** דמושבע ועומד הוא עליהן: **אשתו אסורה.** שהרי אכל אוכלין. ואפי' לר"ש דפטר בקמייתא טעמא לאו משום דלאו בני אכילה אלא לפי שאין שבועה חלה על דבר מצוה כדלקמן [מז.]: **גמ'** ודלמא

עין משפט נר מצוה

כח א ב ג מיי' פ"ה מהל' שבועות הל' ח והל' ט סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סי' רלח סעיף ט:

כט ד מיי' שם הל' ח: ל ה מיי' פ"ד שם הלכה ג סמג שם:

לא ו מיי' שם הל' ו: **לב** ז מיי' שם הל' ה: **לג** ח מיי' שם הל' ז: **לד** ט מיי' שם הל' ה: **לה** י מיי' שם הל' ח: **לו** כ מיי' פ"ה מהל' שבועות הל' ה סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סי' רלח סעיף ג:

לז ל מיי' שם הל' ה: **לח** מ טוש"ע שם ס"ז: **לט** נ מיי' פ"ד שם הל' ג סמג שם טוש"ע שם סעיף ב:

מוסף רש"י

בין הוא ובין חבירו לא מעל. בין אמר סתם בין אמר עלי לא מעל בין הוא ובין חבירו, אע"פ שאמר הקדש, כיון דאמר נמי קונס אין מעילה בקונמות (נדרים לה.). שבועה שלא אוכל ואכל נבילות כו'. דלא רש"י ומוסף רש"י לעיל כא:.

מסורת הש"ס

א) [נקמן כד.], ב) [לעיל עמוד א' ע"ש], ג) יומא עג.; ד) לעיל כא.: נקמן כג.; ה) רש"ל רב ומומאל דאמרי תרוייהו, ו) [נקמן כג.], ז) [נעיל כא.: נקמן כג.: יומא עג.:], ח) [נקמן כד.], ט) [נרכות ד.: וש"נ], י) יומא עו.,

תורה אור השלם

1. וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם מַעֲשַׂר דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ לְמַעַן תִּלְמַד לְיִרְאָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ כָּל הַיָּמִים: דברים יד כג

רבינו חננאל

וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה לא מעל שאין מעילה בקונמות. ופרקינן איפוך ואימא ר' מאיר אומר אחד זה ואחד זה לא מעל כו': אמר רבא שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור: בעי רבא (רבה) [רבא] שבועה שלא אוכל עפר בכמה כו'. ותוב הוי בעי שבועה שלא אוכל חרצן בכמה ועלו תרוייהו בתיקו: בעי רב אשי נזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרצן בכמה. כיון דכזית מושבע מהר סיני הוא דכתיב מחרצנים ועד זג דעתיה אמשהו. או דלמא כיון דאדכר אכילה דעתיה אכזית: ת"ש שבועה שלא אוכל ואכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים חייב בשבועתו. והוינן בה אמאי חייב מושבע מהר סיני הוא ואין שבועה חלה על שבועה. ואוקמה ריש לקיש במפרש חצי שיעור כלומר נשבע שלא יאכל נבלה חצי שיעור שחייב לרבנן וכ"ש לר"ע והא נבלה דמושבע עליה מהר סיני הוא. וטעמא דפריש חצי זית דהוא פחות מכשיעור הא לא פריש דעתיה אכזית. ש"מ לא מיחייב נזיר שנשבע בחרצן אלא בכזית ש"מ. אי הכי תפשוט הא דבעי רבא עפר בכמה תפשוט עד דאיכא כזית דהא נבלה כמו עפר הוא. וטעמא דפריש חצי זית הא לא פריש הא אמרת דעתיה אכזית. ודחי לא דמי לנבלה דנבלה בת אכילה היא. ואריא הוא דרביע עליה כלומר ארי רובץ עליה ואין כח לאדם לאכול ממנה. אבל עפר לאו בר אכילה הוא כלל: **מתני'** שבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת כו'. א"ר חייא בר אבין אמר שמואל שבועה שלא אוכל ושתה חייב. איבעי תימא סברא כו' איבעי תימא קרא דכתיב ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך וגו'

ותירוש חמרא הוא וכתיב ואכלת ודלמא
על ידי אניגרון [ו]דאמר רבה בר שמואל
אניגרון מיא דסילקי אכסיגרון מיא דכולהו
[ז] סילקי אלא אמר רב אחא בר יעקב מהכא
[1] ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר
ובצאן וביין ובשכר יין חמרא הוא וכתיב
[1] ואכלת ודלמא ה"נ על ידי אניגרון
כתיב מידי דמשכר ודלמא דבילה קעילית
דתניא [ג] א אכל דבילה קעילית ושתה
דבש וחלב ונכנס למקדש [ב] ועבד חייב אלא
גמר שכר [2] שכר מנזיר מה להלן יין אף כאן
יין אמר רבא אף אנן נמי תנינא שבועה
שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת
אי אמרת בשלמא שתיה בכלל אכילה
איצטריך ליה לתנא לאשמועינן דאינו חייב
אלא אחת אלא אי אמרת שתיה לאו בכלל
אכילה שבועה שלא אוכל ואכל ועשה
מלאכה מי איצטריך לאשמועינן דאינו חייב
אלא אחת א"ל אביי אלא מאי שתיה בכלל אכילה אימא סיפא שבועה
שלא אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה חייב שתים כיון דאמר שלא אוכל
איתסר ליה בשתיה כי אמר שלא אשתה אמאי חייב אילו אמר שלא
אשתה תרי זימני מי מיחייב תרתי אמר ליה התם דאמר שלא אשתה
והדר אמר שלא אוכל דשתיה בכלל אכילה איתא אכילה
בכלל שתיה ליתא אבל אמר שבועה שלא אוכל ושלא אשתה
ואכל ושתה מאי אינו חייב אלא אחת אי הכי אדתני רישא שבועה שלא
אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת ליתני שבועה שלא
אוכל ושלא אשתה אינו חייב אלא אחת וכל שכן שלא אוכל לחודיה אלא
לעולם כדקתני ושאני הכא כיון דאמר שלא אוכל והדר אמר שלא אשתה
גלי אדעתיה דהך אכילה דאמר אכילה גרידתא היא אמר רב אשי מתני'
נמי דיקא שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאין ראוין לאכילה ושתה
משקין שאין ראוין לשתיה פטור הא ראוין חייב ואמאי הא שבועה
שלא אוכל קאמר דלמא דאמר תרתי שבועה שלא אוכל שבועה שלא
אשתה: שבועה שלא אוכל ואכל פת חטין כו': ודלמא למיפטר
נפשיה מאחרנייתא קאתי הוה ליה למימר חטין ושעורין וכוסמין ודלמא
לכום דהוה ליה למימר פת חטין ושעורין וכוסמין ודלמא פת חטין לאכול
שעורין וכוסמין לכום דהוה ליה למימר פת חטין ושל שעורין ושל כוסמין
ודלמא

ודלמא על ידי אניגרון. שהוא מין מאכל כדתניא בתוספתא דבילה ד) הבילו לפניו אניגרון ואכסיגרון ועליהן פלפלין שחוקים ורגלין לתת לתוכן יין כדתניא בתוספתא דדמאי או תרומת יין לתוך אניגרון ואכסיגרון: **מיא דסילקא.** תבשיל של תרדין: **מיא דכולהו שלקי.** שלקות של ירק: **מידי דמשכר.** כלומר דרך שכרות: (ג) **דלמא.** ושכר דקרא לאו מיין קאי אלא בדבילה קעילית קאמר שהיא משכרת. קעילית על שם מקומה: **אף אנן נמי תנינא.** דשתיה בכלל אכילה: **מאי' נמי דיקא.** דשתיה בכלל אכילה: **ודלמא למיפטר נפשיה מאחרנייתא קאמר.** אמאי קתני חייב על כל אחת ואחת דלמא האי דפרים להו לאו לאפוקי בשבועות קאתי אלא למיפטר נפשיה בשבועה מדברים אחרים דאי אמר לא אוכל סתם היה נאסר בכל האוכלים: **הל"ג.** שלא אוכל חטין ושעורים וכוסמין וכי אמר פת פת לחלק: **ודלמא לכום.** כלומר אי אמר הכי הוה משמע שלא יהא כוסס חטין כמות שהן אבל הפת היה אוכל: (ג) **ה"ל למימר פת חטין ושל שעורין.** דכיון דאמר ושל אפת קאי: ודלמא

והא תירוש חמרא הוא. והדאמר הנודר מן התירוש אסור בכל מיני מתיקה ומותר ביין בפרק בתרא דיומא (דף עו: ושם) פריך לה ומשני בנדרים הלך אחר לשון בני אדם: **גמר** שכר שכר מנזיר. וא"ת לר' יהודה דמחייב באכל דבילה קעילית ונכנס למקדש ולא גמר שכר שכר מנזיר מנ"ל דשתיה בכלל אכילה וי"ל דנפקא ליה מסברא דקאמר לעיל אי נמי גבי מקדש דוקא לא גמר שכר שכר לפי שהכתוב תלה בטירוף הדעת כדכתיב (ויקרא י) להבדיל ולהורות ולפיכך סברא הוא קנא לרבות שאר משכרים אבל לענין מעשר יליף שפיר מנזיר וכן משמע קצת דאליבא דתנא דמחייב באכל דבילה קעילית דהיינו רבי יהודה מסיק דגמר שכר שכר מנזיר והשתא נמי לא תיקשה אדגמר שכר שכר מנזיר ליף ממקדש דהתם שאני דסברא הוא כדפרישית אבל אין לפרש לחומרא מקשי' דהא כי ילפינן נמי מנזיר ע"כ דבילה קעילית נקטת בכסף מעשר דהא פרי מפרי וגידולי קרקע הוא ועי"ל דר' יהודה יליף דשתיה בכלל אכילה כדיליף בירושלמי[ה] מדכתיב וכל דם לא תאכלו ואי בשקרא [ה] והתניא (תוספתא פ"ג דטהרות) דם שקרא אינו לא אוכל ולא משקה אלא כמו שהוא והתורה קראה לאותו אכילה: **שכר** מנזיר. וא"ת אמאי לא משני הכא לא מצית אמרת דשכר היינו דבילה קעילית דמיין אגב קנקנו נפקא כדאמר בפ' בכל מערבין (עירובין דף מ: ושם) דאי כתב רחמנא בשכר ה"א דבילה קעילית אין יין אגב קנקנו לא כתב רחמנא יין אגב קנקנו משמע כ"ש דבילה קעילית ואייתר קרא דבשכר לתמד משהחמיץ וע"ק דהיכי דרשי התם מבבקר אגב עורו ומבבלאן אגב גיזתיה ומבין אגב קנקן ומבשכר תמד משהחמיץ והא ליכי לפרש כדדרש התם מה הפרטו מפורש פרי מפרי כו' וממה נפשך ליך תרי פרטי דאי כתב רחמנא בקר ה"א בעלי חיים אין גדולי קרקע לא ואי כתב בין ה"א גדולי קרקע אין בעלי חיים לא דהכי מצרכינן בפ"ק דקדושין (דף י.) גבי הענקה וי"ל דהתם מייתור דביתי"ן קדרים דה"מ למיכתב בקר ולאן יין ושכר ומדכתב ד' פרטי שמא שום דבר יש לא הוה סגי בב' פרטי והכא דרש שכר גופיה לאיצטריך ו) דאתי לפרט לא הוה דבילה קעילית ואם תאמר והיכי הוה בעי התם למדרש בי"ת דבשכר לדבילה קעילית ומה צריך ריבוי תיפוק ליה מכלל ופרט וכלל דהוי פרי מפרי וגידולי קרקע ועוד היכי מ"ל דהיינו דבילה קעילית הא משמע הכא דאי לאו שכר שכר הוה דרשינן שכר גופיה לדבילה קעילית וי"ל דהתם איירי בדבילה מעורבת במים ואפ"ה חשיב טפי מתמד שהחמיץ והכא בדבילה שאינה מעורבת ול"ת למה לי הכא ג"ש דשכר שכר תיפוק ליה דשתיה בכלל אכילה מדמרבינן התם תמד משהחמיץ ואמר רחמנא ואכלת וי"ל דכיון דמרבינן דביתי"ן נפקא מ"ל דאכיל ליה ע"י אניגרון דלא בעינן מידי דמשכר אי נמי ואכלת לא קאי אקנקן ועור וגיזות ול"ת דלמא מיירי ביין קרוש ולהכי כתב ואכלת ויש לומר דדלמא לא חזי לאכילה אלא שורין אותו במים ושותין: **מי איצטריך לאשמועינן אכל ועשה מלאכה כו'.** ול"ת ודלמא היא גופה אתא לאשמועינן דשתיה לאו בכלל אכילה וי"ל דא"כ ה"ל למיתני שבועה שלא אוכל ושתה פטור אבל השתא ליכא למידק מינה דאין שתיה בכלל אכילה דאפי' הוה בכלל אכילה אינו חייב אלא אחת כמו אכל ואכל בהעלם אחד: **כגון דאמר שלא אשתה ושלא אוכל.** וא"ת א"כ מאי איריא אכל ושתה [ה] אפי' שתה תרי זימני נמי דמיגו דחייבא שבועה בתרייתא אאכילה חייבא נמי אשתיה דכה"ג אמר לקמן (דף כד:) גבי שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שלא אוכל תאנים וענבים ויש לומר דחד מתרי פירכי נקט אי נמי כיון דאמר שבועה שלא אשתה בריבעא גבי אדעתיה דבר הכי אאכילה גרידתא אישתבע ולבסוף מסיק אפי' אמר שבועה שלא אוכל תאנה גבי אדעתיה: **אכילה בכלל שתיה לא אמרי'.** וא"ת לתנא דלעיל דמרבה דבילה קעילית ויליף לה בברייתא (דף יג: ושם) משכר לרבות שאר משכרין ואמר רחמנא אל תשת אלמא אכילה בכלל שתיה וי"ל כיון דאכילה היא עיקר סברא הוא דאל תשת משום שאר משכרין דמשקיה כתביה א"נ שכר לא אייר אלא במשקין המשכרין כמו דבש וחלב ולהכי כתיב אל תשת ודבילה קעילית מרבינן מסברא מידי דהוי אהנך: **דלמא** למיפטר נפשיה מאחרנייתא **קא מיבוין.** וא"ת הא לא בעי למפטר נפשיה מאחרנייתא דאפי' אמר שבועה שלא אוכל סתם כיון שאין בלבו לאסור עצמו אלא באלו המינים לא מיתסר באחריני אע"ג דבעלמא[ו] דברים שבלב אינן דברים היינו היכא דבלב סותר מה שמוציא בפיו אבל היכא דאין סותר הויין דברים [ה] וכן משמע קצת לקמן ויש לומר דמ"מ מצוה לגלות לעולם דלמיפטר נפשיה מאחריני קבעי:

במסרהב

אמינא היכא דתני פת הוא פת ממש. והיכא דלא תני פת אינו אסור אלא לכוס אבל הוא עשוי פת שרי כו'. ואסיקנא

ו) גרלה דל"ל כדקתני סיפא דאמר שבועה שלא אוכל וכו'.

מסורת הש"ם

ה) ברכות לה: יומא עו., ב) יומא סט כריתות יג: מיל ד. סנהדרין ע: [בכורות מה:], ג) [ביומא ובמיר ובסנהדרין ובבכורות ליתא מלא ועבד וכן בכריתות ושם איתא למקדש לוקה ועי' תוס' שם ד"ה וכנסם], ד) [פ"ב הי"ב], ה) [בפרק שני דמעשר שני וכן בפירקין דהכא], ו) דאתי לפרש דלא. כל"ל, ז) [קדושין מט:].

הגהות הב"ח

(א) גמ' מיא דכולהו שילקי: (ב) רש"י ד"ה ודלמא שכר: (ג) ד"ה דה"ל למימר:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה גמר וכו' והתניא דם שקרש. עי' מולין דף קכ ע"א ומנחות דף כא ע"א דהקפה דם ואכלו מייב. ולע"ג. אמ"כ דאיתי דבירושלמי פריך עלה כן והתניא הקפה את הדם ואכלו אם יש בו כזית חייב (מה עביד ליה ר' יוחנן היינו בהכיא בריאתא שהכיא דאינו לא אוכל ולא משקה) אינו אוכל לגמא טומאת אוכלין אינו משקה לגמא ע"מ (וא"כ אינו דאתיא דשתיה בכלל אכילה) חזר ר' יוחנן ופסר מהכא ומתה בכל אשר תאוה וכו'. הכי הירושלמי עצמו אוקמי בקרם ולע"ג: ד"ה כגון וכו' אפי' שתה תרי זימני. לא ידעתי דלמ"ל דשתה ב' זימני אף בשתה חד זימנא נמייב ב' הא עבר משום שני שבועות ול"ע. גם לשיטתייהו דף כד ע"א ד"ה אלא לקוחתם דוקא במפרש תאנים וענבים אבל בלא אוכל סתם אין תאנים בכלל כיון דאסורים לו מכבר מקרו אוכלין שאין ראוים וכמו דאין נבילות בכלל אלא במפרש. אם כן ליתא לקושייתם דהכא דנהי דשתיה בכלל אכילה מ"מ כיון דכבר נאסר בשתיה מכח שבועתו הראשונה מקרי אין ראוין. ובהכרח לדחוק דקושייתם לשיטת רש"י דלקמן: ד"ה דלמא וכו' וכן משמע קצת לקמן. דף כו ע"ב. ועי' בתוס' שם ד"ה גמר:

רבינו חננאל

והא תירוש חמרא הוא וקרי ליה אכילה. מיכן ששתיה בכלל אכילה. ודחינן ודלמא זו האכילה אכילה ע"י אניגרון כלומר בתבשיל כגון ציקי קדירה. אניגרון מיא דסילקא. אכסיגרון מיא דכולהו סילקי. והיין מתבשל עמהן. ואתינן למיפשטה מהא דכתיב ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך וגו' ואימא דבילה קעילית. דתניא אכל דבילה קעילית ושתה דבש וחלב ונכנס למקדש ועבד חייב. אלא אתיא שכר שכר מנזיר דכתיב ביה מיין ושכר יזיר חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה. מה להלן שתיית יין אף כאן שתיית יין. ואתא רבא לפרושה הא דר' חייא ממתני' ודחי ליה אביי מסיפא דקתני שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה חייב שתים. (איתא) [כיון דאמר שלא אוכל אתסר] ליה

עין משפט
נר מצוה

מ א מיי' פ"ל מהלכות איסורי מזבח הלכה ב סמג לאוין ס:

תורה אור השלם

1. וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר תְּאַוֶּה נַפְשְׁךָ בַּבָּקָר וּבַצֹּאן וּבַיַּיִן וּבַשֵּׁכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאָלְךָ נַפְשֶׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְשָׂמַחְתָּ אַתָּה וּבֵיתֶךָ: דברים יד כו
2. מִיַּיִן וְשֵׁכָר יָזִיר חֹמֶץ יַיִן וְחֹמֶץ שֵׁכָר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וְעֲנָבִים לַחִים וִיבֵשִׁים לֹא יֹאכֵל: במדבר ו ג

מוסף רש"י

אניגרון. מין מאכל שנותנין בו יין וכיוצא מקומות שניו בתוספתא אניגרון ואכסיגרון שנותנין בו יין ושמן (יומא עו.). מיא דסילקי. מיס ששלקו בהן תרדין (שם וברכות לה:). מיא דכולהו שלקי. כל מיני ירק שלוק (ברכות לו.) של שאר מיני ירקי (יומא שם). מידי דמשכר. ומין שכרות דרך אכילה (שם). אכל דבילה קעילית. הגדילה בתוכו מקום ומשכרת כיין (בכורות מה:). קעילית, שם מקום (יומא שם). חייב. משום שכר אל תשת (שם עו:) חייב מלקות, כר' יהודה מוקמינן לה בפרק אמרו לו בכריתות (יג:) דקאמר התם על שאר משכרין בתוכרת דאל תשת (בכורות מה:) ובכהן עסקינן (סנהדרין עא.).

רבינו חננאל (המשך)

באכילה ושתיה כי הדר אמר שלא אשתה מי חיילא שבועה אחריתי עליה. אילו אמר שלא אשתה שלא אשתה ושתה מי חייב תרתי. ופריק רבא מתני' כגון דאמר שלא אשתה (שלא אשתה) והדר אמר לא אוכל דכיון דאקדמיה לשתיה קמי דאכילה לא אמרי' אכילה בכלל שתיה היא כו'. ואסיקנא אלא לעולם כדתני' ו) וסיפא כגון דאמר שבועה שלא אוכל והדר אמר שבועה שלא אשתה דכיון דהדר אמר שלא אשתה גלי דעתיה דהא לא אוכל דנשבע עליה אכילה גרידא היא: א"ר אשי אף אנן נמי תנינא שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאינן ראויין כו' ולא עמדה: שבועה שלא אוכל פת חטים פת שעורין פת כוסמין ואכל חייב על כל אחת ואחת. ואקשינן ודלמא האי דפריש פת חטים פת שעורין ופת כוסמין למיפטר נפשיה מפת דוחן ופת שיפון ופת שבולת שועל וכיוצא בו. ודחי' א"כ הוה ליה (לתנא) לומר פת חטים ושעורין וכוסמין פת פת למה לי. ודחי אי לא תנא בכל אתר ואתר הוה

כג: שבועות שתים פרק שלישי שבועות

במסרהב בו חבירו. ואינו אוסר עצמו אלא בשלו: **הכא** מי מחית נפשיה לפחות מכשיעור. בקונטרס פי' דל"ג ליה ושיבוש הוא אלא ה"ג מי מיחייב אכללי ופרטי וגראה דיש לישבו מי מחית כו' וה"פ כלומר מי איכא למימר הכא גבי שבועת ביטוי דנוקי שבועה אכללא דפת חטין ושעורין וכוסמין לענין פחות מכשיעור דאם אכל מכל מין ומין פחות מכשיעור שיצטרפו דמסיק אדעתא דאי אכל שיעור אכילה מכולן שיתחייב דאיכין לגירוף ואחשבה לאכילה פחות מכשיעור מכל מין ומין ומסיק הכי השתא התם דמצי למיחל אכללי ופרטי (א) דכי אישתבע והדר אישתבע חייל נמי אפחות מכשיעור מכל מין ומין אבל בשבועת ביטוי אלא מצי למיחל אכללי ופרטי כשיעור שלם אין לנו לומר דתכוין אכללי גם לענין לירוף: **רישא** בסתם וסיפא **במפרש**. קלת תימה כיון דרישא וסיפא איירי בגדילה וטריפה מ"ש דבריש נקט אוכלין שאינן ראוין ונסיפא נקט גדילה וטריפה:

בכולל דברים המותרים עם דברים האסורין. אין להקשות דלוקי כולה במפרש ורישא בשאינו כולל דברים האסורים עם דברים המותרים דהא משמע דוקא אכל אוכלין שאינן ראוין פטור אבל ראוין חייב: **דמוקי** לה בדברי הכל. אף על גב דאיכא תנאי דלית להו איסור כולל בהא לא חיישינן כיון דלא מיתנו במתני' ועוד דאין לחוש במאי דאיכא תנאי דלית להו איסור כולל כיון דבהדיא פליג ר"ש מהאי טעמא דלית ליה איסור כולל וא"ת ולוקמי במפרש וד"ה וי"ל דאי במפרש לא מיתוקמא מתניתין כרבי עקיבא דמשמע הא סתם פטור וא"ת לימא דהיינו טעמא דלא אמר כר"ל משום דר' יוחנן סבר (יומא עג.) אלי שיעור אסור מן התורה ובכל שהוא נמי מושבע ועומד הוא וי"ל כיון דליכא אלא איסור בעלמא לאו מושבע ועומד חשיב ליה כדפ"לד) אע"ג דאין איסור לאו חייל על איסור עשה דהא לקמן (דף כה.) פריך אילימא מתנה לעני מושבע ועומד מהר סיני הוא דכתיב נתן תתן לו ואמר נמי בפרק אלו הן הנשרפין (סנהדרין דף פג.) מנין לכהן טמא שאכל תרומה טמאה שאינו במיתה שנאמר ומתו בו כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת ועומדת ומפרש בפרק כל הבשר (חולין דף קיג.) דטעמא משום דאין איסור חל על איסור אע"ג דבתרומה טמאה אין בה אלא איסור עשה מ"מ אלי שיעור דליכא אפי' עשה אלא איסור בעלמא לא חשיב מושבע ועומד ועוד דמצי לאוקמי אלא כדרך הנאתן דאין איסור אלא מדרבנן כמו אלי שיעור לר"ל וזה הפירוש נראה יותר דלפירוש קמא קשיא דמ"מ (ב) הכי המ"ל דלא אמר כר"ל כיון דבסבר דאלי שיעור אסור מן התורה לא משכחת לה הן ולאו דהיכי מישתבע שאוכל אלי שיעור הא מושבע ועומד מהר סיני הוא: בתוספות

ודלמא ע"י תערובת אימא וכן של שעורים וכן של כוסמין פת פת למה לי שמע מיניה לחלק: שבועה שלא אשתה ושתה משקין הרבה אינו חייב אלא אחת כו': בשלמא התם דאמרת מיתתרא ליה פת פת לחיובא אלא הכא מאי הוה למימר דלמא למיפטר נפשיה ממשקין אחריני קאתי אמר רב פפא הכא במונחין לפניו עסקינן שהיה לו לומר שבועה שלא אשתה אלו ודלמא אלו הוא דלא שתינא אחריני שתינא אלא דאמר שבועה דלא שתינא כגון אלו דלמא כגון אלו דלא שתינא בציר מהכי וטפי מהכי שתינא אלא כגון דאמר שבועה שלא אשתה ממין אלו ודלמא מין אלו הוא דלא שתינא הא אינהו גופייהו שתינא אימא שלא אשתה אלו ומינייהו רב אחא בריה דרב איקא אמר [א]במסרהב בו חבירו עסקינן דאמר לו בוא ושתה עמי יין ושמן ודבש דהיה לו לומר שבועה שלא אשתה עמך יין ושמן ודבש למה לי לחייב על כל אחת ואחת [ב]תנן התם תן לי חטין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי כלום אינו חייב אלא אחת שבועה שאין לך בידי חטין ושעורין וכוסמין חייב על כל אחת ואחת וא"ר יוחנן [ג]אפי' פרוטה מכולם מצטרפת פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר אפרטי מיחייב אכללי לא מיחייב וחד אמר אכללי נמי מיחייב הכא מאי אמר רבא הכי השתא התם מיחייב אכללא ומיחייב אפרטא דהא אי משתבע והדר משתבע מיחייב תרתי הכא אי סלקא דעתך איתא בכללא אפרטי אמאי מיחייב מושבע ועומד הוא: שבועה שלא אוכל וכו': הא גופא קשיא אמרת שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאין ראוין לאכילה ושתה משקין שאין ראוין לשתיה פטור והדר תני שבועה שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים חייב מאי שנא רישא דפטור ומאי שנא סיפא דחייב הא לא קשיא רישא בסתם וסיפא במפרש מפרש נמי גופיה תיקשי [ד]אמאי מושבע מהר סיני הוא רב ושמואל ורבי יוחנן דאמרי [ה]בכולל דברים המותרין עם דברים האסורין וריש לקיש אמר אי אתה מוצא אלא אי [ו]במפרש חצי שיעור ואליבא דרבנן אי בסתם אליבא דרבי עקיבא דאמר אדם אוסר עצמו בכל שהוא בשלמא רבי יוחנן לא אמר כריש לקיש דמוקים לה למתניתין כדברי הכל אלא ר"ל מאי טעמא לא אמר כר' יוחנן אמר לך כי אמרינן איסור כולל באיסור

ודלמא ע"י תערובת. מי אמר הכי הוה משמע שלא יאכל פת שיש בה כל המינין הללו בערבוביא אבל של כל מין ומין בפני עצמו יאכל: הא אחרינא שתינא. ממין זה: כגון אלו. משמע ממין אלו: דלמא. מי אמר הכי הוי משמע כגון אלו כשיעור הזה: הוה ליה למימר שבועה שלא אשתה עמך. ולא צריך לפרש דכי אישתבע אמאי דמסרהבין בו אישתבע: הכא בסתם. גבי שבועת הפקדון: פרוטה מכולן מצטרפת. לחייבו על שבועה ולא על כל אחת ואחת אלא לחייבו אחת אחד: פליגי רב אחא ורבינא. בחייב על כל אחת ואחת דמתני' ובדרבי יוחנן. חד אמר מיחייב אפרטי ולא מיחייב אכלל כלומר על כל אחת ואחת דתנן במתני' [ו:] שלש אשמות הן ולא ארבע דלא אמרינן שבועה שאין לך בידי חדא שבועה היא וכי הדר פירש חטים ושעורים וכוסמין לחלק הרי ארבעה הא לא אמרי' אלא שבועה שאין לך בידי אפרטי קאי וכי אמר רבי יוחנן פרוטה מכולם מצטרפת אריש דמתניתין איתמר דקתני אינו חייב אלא אחת אבל סיפא מכל מין ומין חדא שבועה באנפי נפשה היא אי ליכא בכל מין שום פרוטה לא מיחייב: וחד אמר מיחייב אכללות ומיחייב אפרטי. על כל אחת דקתני במתניתין ארבע אשמות הן כי אמר שבועה שאין לך בידי כלל כולן יחד וכי הדר פרש להו נשבע על כל מין ומין לבדו יש כאן ד' שבועות ומילתא דר' יוחנן קיימא בין אריש דקתני אינו חייב אלא אחת בין אסיפא דקתני חייב על כל מין ומין ואשבועתא דכללא דאילו אג' שבועות דפרטא ליכא לאוקומה שהרי אין במין אחד שום פרוטה ואנן כפירת ממון בעינן: הכא מאי. מי פליגי בה נמי רב אחא ורבינא במתני' לחייביה ד' חדא אשלא אוכל ותלתא אפירושא דפרטא: מי מחית איניש נפשיה לפחות מכשיעור לא גרסינן לה ושיבוש הוא: הא אי אישתבע והדר אישתבע מיחייב תרתי. דכל שעתא ושעתא ממונא קא כפר ליה כדתנן בפ' שבועת הפקדון (לקמן לו:) השביע עליו ה' פעמים וכפר חייב על כל אחד ואחד הילכך כי נמי אמרי' שבועתא דכללא שבועתא באנפי נפשה היא איכא לחיובא אשבועתא דפרטא אבל גבי שלא אוכל אי ס"ד אית' בכללא למיהוי שבועה באנפי נפשה ואסר עצמו בכל המינין אפרטי תו מי מיחייב הרי כבר מושבע ועומד הוא עליהן ואין שבועה חלה על שבועה: מאי שנא רישא דו. קס"ד גדילה וטריפה נמי אוכלין שאינן ראוין הן: הא לא קשיא. כלומר אם קושיא אחרת אין כאן זו יש לה תירוץ. וכן כל דוכתא דאיכא הא לא קשיא יש קושיא גדולה מזו: בכולל. שפירש ואמר שבועה שלא אוכל נבילות ושחוטות: בתוספות

אכללי לא מיחייב: מתני' שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאין ראויין (שהוא) פטור כו'. אקשי' מאי שנא רישא באוכלין ומשקין שאינן ראויין שהוא פטור ומאי שנא סיפא גבי נבילות וטריפות שחייב. ואוקימנא רישא בסתם דדעתיה אמידי דראוי לאכילה. סיפא במפרש שבועתו שלא יאכל שלא יאכל נבילות וטריפות. ואקשינן אמאי חייב אנבילות וכיוצא בהן מושבע הוא עליהן מהר סיני. ואין שבועה חלה על שבועה.

ופריק ר' יוחנן בכולל דברים המותרין עם דברים האסורין. כגון מי שנשבע שלא יאכל תמרים ונבילות וטריפות וכיוצא בהן. ומוקים לה למתני' כדברי הכל. וריש לקיש אמר אי אתה מוצא להעמיד משנתנו אלא אי במפרש פחות מכזית ואליבא דרבנן. אי בסתם ואליבא דר' עקיבא דאמר אדם אוסר עצמו בכל שהוא. אבל בכולל לא. דכי אמרינן איסור כולל כגון יוה"כ שאוסר בכלל כל מאכל מותר ואסור.

מא א מיי' פ"ד מהל' שבועות הלכה ח סמג לאוין רמח:
מב ב מיי' פ"ה שם הלכה י סמג שם טוש"ע יו"ד סימן לח סעיף ו:
מג ג מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם ס"ד:

מוסף רש"י

במסרהב. מפליג (סוטה יג: ע"ש). אפילו פרוטה מכולם מצטרפת. אם אין לו עליו מכולן אלא שוה פרוטה, מצטרפין לחייבו (לקמן לח.). פליגי בה רב אחא ורבינא. במתני' ובמילתיה דר' יוחנן, חד אמר אפרטי מיחייב. חייב על כל אחת ואחת דקתני מתני' חייב אלא קאמר, חדא אחטין וחדא אשעורין וחדא אכוסמין, ארבעה לא מחייבין ליה למימר שבועה שאין לך בידי חדא שבועה באפי נפשה היא, שכלל בה אין לך בידי כלום וחזר ופרט לא חטין ולא כוסמין ולא שעורין, אלא פרטא פירוש דשבועה שאין לך בידי הוא, וכי אמר ר' יוחנן פרוטה מכולן מצטרפת, לאו אסיפא דמתני' דחייב ליה על כל אחת ואחת קאי, דכיון דכל חדא וחדא באנפי נפשה הוא לא מצטרפי, דלא אריש, אמר שבועה שאין לך בידי אינו חייב אלא אחת, פרוטה מכולן מצטרפת לאותה שבועה דהא חדא היא (שם). אכללי נמי מיחייב. חייב על כל אחת ואחת דקתני מתני' ד' אינהו, חדא אכללא וחדא דפרטא, ודר' יוחנן אסיפא נמי קיימא ואשבועתא דכללא ומיחייב מיהא חדא (שם). אמאי מושבע מהר סיני הוא. והוה ליה נשבע לקיים את המצוה (יומא עג:). בכולל דברים המותרין כו'. שבועה שלא אוכל לא בשר שחוטה ולא בשר נבילה, דמגו דחיילא אהיתרא אכללא נמי אאיסורא, ור"ש פוטר דלית ליה איסור כולל ולא אמרינן מיגו (שם) כלומר אם היה נשבע על הנבילות נבדן לא היתה שבועה חלה, אבל זה שאמר לא אוכל סתם כלל דבריס המותרין והאסורין יחד, ומיגו דחיילא שבועה על המותרין חיילא נמי אדבריס אסורין באיסור שבועה, ור"ש ליה ליה איסור חל על איסור אפילו על ידי כולל (לעיל כא:). אי אתה מוצא. שיהא חייב קרבן שבועה על הנבילה אם אכל כזית שהוא מושבע עליו מהר סיני, אלא באוכל אלי שיעור שאינו מושבע עליו מסיני ובשבועתו נאסר עליו (יומא שם וכעי"ז לעיל שם). אלא אי במפרש חצי שיעור. לא אוכל אפילו אלי שיעור, ואליבא דרבנן. דאמרי דהנשבע שלא אוכל סתם אוסר עצמו בכשיעור, אי בסתם. אלא לאוקמה ומיהו כשאכל לא אכל אלא אלי שיעור, שאינו מושבע עליו מסיני ועל ידי שבועה שלא אוכל סתם נאסר בו, אליבא דר' עקיבא. דאמר אדם הנשבע שלא אוכל סתם אוסר עצמו בכל שהוא, הלכך הא דקתני חייב, אי כרבנן סבירא ליה במפרש ואי כר"ע סבירא ליה מוקמינן ליה אפילו בסתם, ור"ש פוטר, ר"ש לטעמיה דאמר בכל מושבע מסיני הוא (יומא עד.).

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הכא וכו' אכללי ופרטי כי כל"ל ואות ד' נמחק: (ב) ד"ה דמוקי וכו' דמכל מקום היכי הוה מצי למימר כר"ל כיון כל"ל:

רבינו חננאל

פת פת למה לי לחיובי נפשיה אכל חדא: שבועה שלא אשתה ושתה משקין הרבה אינו חייב אלא אחת. שבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש חייב על כל אחת ואחת. בשלמא התם אייתר ליה פת פת לחיובי אכל חדא וחדא [כו'] ופריק רב הכא במונחין לפניו עסקינן. ואסיקנא הוה ליה למימר שבועה שלא אשתה אלו ומינייהו יין ושמן ודבש למה לי לחיובי אכל חדא וחדא אי נמי במסרב בו חברו ואומר לו בא שתה עמי יין ושמן ודבש הוה ליה למימר שבועה שלא אשתה [עמך] יין ושמן ודבש למה לי לחייב על כל אחד ואחד. תנן בפירקין דלקמן תן לי חטים ושעורין וכוסמין שיש לי בידך. שבועה שאין לך בידי אינו חיב אלא אחת. שבועה שאין לך בידי חטים ושעורין וכוסמין חייב על כל אחת ואחת. וא"ר יוחנן פרוטה מכולם מצטרפת. פי' אפילו אין לו בידו מן חטין שעורין וכוסמין מכולן [אלא] שוה פרוטה מצטרפין וחייב. ופליגו בה רב אחא ורבינא חד אמר אפרטי מיחייב. פי' חייב ג' חטאות אחת על החיטין ואחת על השעורין ואחת על כוסמין. וחד אמר אכללי נמי מיחייב. פי' אהא נמי דתנן שבועה שאין לך בידי והוא כלל ואח"כ פרט חטין ושעורין וכוסמין הרי ארבע חדא דכללא ותלתא דפרטי. הכא מאי מי מחית איניש נפשיה לפחות מכשיעור ומחייב אשבועה דכללא נמי בהני דפרטי אי לא. ומשני רבא הכי השתא התם גבי טוען בחברו איתא לשבועה בכללי. ומגו דיכול להודות אפילו אחד שבועתו איתא נמי לשבועתו בתר הכי בפרטי. ומשום הכי מיחייב אכללי ואפרטי. אבל הכא גבי אוסר עצמו בשבועה אי ס"ד איתא לשבועתו בכללי וכיון דאמר שבועה שלא אוכל איתסר באכילה דכל פת הויא ליה כנבילה. כי הדר פריט פת חטין פת שעורין פת כוסמין אמאי חייב. מי חיילא עליה שבועה מושבע ועומד הוא. אלא הכא ודאי אפרטי מיחייב

באיסור הבא מאליו. כגון האוכל נבילה ביום הכפורים דפליגי רבנן ורבי שמעון דמחייבי ליה רבנן חטאת משום יום"כ ואע"ג דהויא נבילה מקמי יום הכפורים ואין איסור חל על איסור הבא חייל ביום הכפורים איסור כולל הוא דקודם בין השמשות היה אסור זה בנבילה ומותר בשחוטה על ליה יום הכפורים מגו דאיתסר האי גברא בשחוטה משום יום"כ איתסר נמי בנבילה משום יום"כ היינו כולל באיסור הבא מאליו דיום"כ בא מאליו הוא: **אכל באיסור הבא מעצמו.** כלומר על ידי אדם עצמו כגון איסור שבועה הבא לו על ידי דיבורו לא אמרי': **בשלמא לר"ש בן לקיש.** דמוקי לה בחלי שיעור: **משום הכי פטר ר' שמעון.** דקסבר כל שהוא נמי מושבע ועומד הוא דתניא ר' שמעון אומר כל שהוא למכות: **אלא לר' יוחנן.** דמוקי לה משום כולל אמאי פטר ר' שמעון: **פטור.** מחטאת דלא אתי כרת דיום"כ וחייל על איסור נבילה או באיסור אבר מן החי אם לא נתנבלה מבערב ואע"ג דיום הכפורים כולל הוא: **בשלמא לר"ל.** דמוקי לה בחלי שיעור היינו דמשכחת לה בלאו והן דקיימא לן (לקמן דף כה.) אין קרבן שבועה בא אלא מ"ב אתה מוצא בה לאו והן דכתיב [ויקרא ה] להרע או להיטיב דמשמע דבר וחילופו והאי מפרש שלא אוכל חלי שיעור נבילה משכחת לה נמי בשבועה שאוכל חלי שיעור נבילה דלאו נשבע לבטל את המצוה הוא: **אלא לר' יוחנן.** דמוקי לה בשיעור שלם ומשום כולל ועל כרחך במפרש נבילות אוקימתה משום קושיא קמייתא דרישא וסיפא: **בשלמא.** שבועה שלא אוכל משכחת דחיילא אע"פ שמושבע ועומד משום כולל: **אלא הן.** שבועה שאוכל נבילות ושחוטות מי משכחת לה דתיחול אנבילות ולבטל שבועת הר סיני: ה"ג **אלא דדרבא** ולא גרס משכחת לה כדרבא. והכי פירושה לא תשני לעיל קושיא דרישא וסיפא כאן בשתים כאן במפרש אלא כולה בשתים ואוכלין שאינן ראוין לאכילה דקתני ריש פטור כדרבא מיפרשא כגון עפר שאין ראוי לאכילה אבל נבילות ראויות לאכילה הן ואריה הוא דרביע עלייהו ותו לא קשיא מידי לר' יוחנן דמשכחת לה בלאו והן אף בשיעור שלם דהא לא אוכל סתמא קאמר אם אכל נבילה חייב שהרי כלל בשתמו דברים המותרים והאסורים ומיתסרי אסורים על ידי כולל והן משכחת לה דהא אוכל שתים קאמר ומקיים שבועתו בדברים המותרים ואם לא אכל חייב: **אף אנן נמי תנינא.** דבנבילות ראויות לאכילה חשיב להו: **הרי אשתו אסורה.** אלמא אכילה היא: חשובי

באיסור הבא מאליו באיסור הבא על ידי עצמו לא אמרינן בשלמא לריש לקיש משום הכי קא פטר רבי שמעון דתניא [ו]**רבי שמעון אומר כל שהוא למכות ולא אמרו כזית אלא לקרבן אלא לרבי יוחנן מאי טעמא דרבי שמעון דפטר מידי הוא טעמא אלא משום איסור כולל רבי שמעון לטעמיה דלית ליה איסור כולל** [ז]**דתניא רבי שמעון אומר האוכל נבילה ביום הכפורים פטור בשלמא לריש לקיש משכחת לה בלאו והן אלא לר' יוחנן בשלמא לאו משכחת לה אלא הן היכי משכחת לה אלא כדרבא דאמר רבא** [ח]**שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור אמר רב מרי אף אנן נמי תנינא** [ט]**קונם אשתי נהנית לי אם אכלתי היום ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים הרי אשתו אסורה לו הכי השתא התם כיון דמעיקרא אכל והדר אשתבע ליה** חשובי

באיסור הבא מעצמו לא אמר. ול"ת והא נמי איתא בהדיא במשנה דמייתי לקמן יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואם אחד וקחשיב מוקדשין אע"ג דאיסור הבא מעצמו הוא וכן האוכל גיד הנשה של עולה בס"פ גיד הנשה (חולין דף קפ.) ויש לומר דהכא באיסור הבא מעצמו על עצמו קאמר דלא אמרינן אבל מוקדשין שאסורין על כל העולם אמרי' ומ"מ פריך לקמן שפיר והרי הקדש דאיסור הבא מעצמו דכיון דלא אייר תנא באיסור הבא מעצמו לא ה"ל למינקט הקדש אע"ג דאסור על כל העולם: **האוכל נבילה ביום הכפורים פטור.** מתוך פ"ה משמע דאיירי אפי' בנתנבלה ביום"כ וקשיא דלמ"ד ס"פ גיד הנשה (שם דף קג.) בהמה בחייה לאו לאכרים עומדת אבל איסור יום"כ מחייס ואפי' למ"ד לאכרים עומדת כי מתה פקע איסור אבר מן החי וחלו איסור נבילה ואיסור יום"כ בבת אחת ור"ש מודה באיסור בת אחת ומיהו יש לומר דאיסור יום"כ לא חייל לא מחייס ולא לאחר מיתה משום דאית ביה איסור עשה שאינה זבוחה דכתיב (דברים יב) **וזבחת ואכלת** מה שאתה זובח אתה אוכל אבל מה שאי אתה מוצא בה לאו ולריצב"א אין נראה פירוש זה דא"כ למ"ד לאו לאכרים עומדת היכי מצי חייל איסור אבר על עשה דשאינו זבוח וכס"פ גיד הנשה (שם) דאמר כגון שנטרפה עם יציאת רובה דאיסור אבר ואיסור חלב ואיסור טריפה בהדי הדדי קאתו והיכי חייל כולם על איסור דשאינו זבוח דאפי' במעי האם קיימא באיסור זה ומהאי טעמא תקשי נמי למ"ד לאכרים עומדת איסור אבר מן החי היכי משכחת לה דלא קיימא לאכרים במעי האם וא"כ היכי חייל על איסור שאינו זבוח אלא ודאי וזבחת לא אתא לאסור בבלאו הכי אסורה וקיימא מחייס באיסור אבר מן החי ולאחר מיתה באיסור נבילה אלא בא להתיר את האסור ופירש לך דבשחיטה שריא ולא בנחירה אלא כדקיימא קיימא כמו (בכורות דף טו.) [י]תזבח ולא גיזה דלית ביה עשה אלא קאי באיסור לאו הראשון ובנתנבלה מערב יום"כ דוקא אייריי): **אלא** הן היכי משכחת לה. דאפי' ע"י כולל נמי לא אמרי' דתיחול השבועה לבטל המצוה וקשה לריצב"א דתני בירושלמי שבועה שלא אוכל מצה ואכל מצה בלילי פסח חייב פסח אלמא דבאיסור כולל חיילא שבועה לבטל את המצוה ותירץ דהכא דוקא לא חיילא שבועה משום שהזכיר נבילה ונשבע עליה לאוכלה אבל התם דלא מדכר פסח חיילא עליה שבועה ואפי' זה משכחת הן אפי' בדברים האסורים כשאומר סתם שאוכל וקשיא לפי' דקתני התם קיפא שבועה שלא אוכל מצה בלילי פסח פטור אמאי נקט בלא כולל בכולל נמי שאר לילות עם לילי פסח כיון שהזכיר נמי לילי פסח פטור וי"ל דה"נ בעי למימר ולא חש למיתני אלא שהזכיר לילי פסח ור"י מפרש דודאי שב ואל תעשה כדאיירי הכא לא חיילא דקאמר שבועה שאוכל ולא אכל אבל התם בנשבע שלא לאכול ואכל דהוי בקום עשה ודאי חיילא: **אלא** בדרבא בו'. פי' בקונטו' דסוגיא דעלמא [יא] גרסינן משכחת לה בדרבא ומפרש לה בנבילה המסרחת והקשה חדא דמסרחת לא מיקריא נבילה ואר"ת דאין זו קשיא דשפיר מיקרי נבילה מדאיצטריך קרא למעוטי לר"ש בשלהי ע"ז (דף סח. וסס) דדרים הראויה לגר קרויה נבילה ור"מ מוקי לה בסרוחה מעיקרא ועוד הקשה בקונטו' דמאי בעי לאתויי דרבא הכא ה"ל למימר משכחת לה בנבילה מסרחת והא נמי יש לישב דה"פ כדרבא דשייך [יב] לשון אכילה אפי' במסרחת מדקאמר שלא אוכל סתם ואכל עפר פטור הא שלא אוכל אלמא שייך לשון אכילה אפי' בעפר וכ"ש בנבילה מסרחת וטפי ה"ל לאתויי בעיא דרבא שבועה שלא אוכל עפר בכמה דמפורש טפי אלא ריש דמילתא נקט והא דקאמר אף אנן נמי תנינא מייתי ראיה דשייך לשון אכילה גבי נבילה סרוחה דכמה שקצים ורמשים אוכא דלא חזו לאכילה טפי מנבילה סרוחה והשתא מיתוקמא שפיר מתני' קיפא במפרש כדאוקימנא ומשכחת לה שפיר בלאו והן וא"ת וכיון דנבילה [יג] סורחת הויא בכלל נבילה בלא כולל דברים המותרים אתי שפיר כיון דאמר שבועה שלא אוכל נבילה מגו דחיילא אסרוחה חיילא נמי אשאינה סרוחה וי"ל דלא משמע סרוחה בכלל נבילה אלא כשכולל עמהן דברים המותרים דגלי אדעתיה שרצה לאסור עצמו בדבר המותר אבל קשה לר"י דאמאי מייתי רב מרי אף אנן נמי תנינא אדרבה תקשי ליה מינה דהא אוקמה מתני' במפרש שלא אוכל נבילה דאז ודאי הויא לשון אכילה וכן נמי תקשה לרבא דפטר בנשבע סתם ואכל עפר דלא הוי בכלל לשון אכילה וי"ל כדמשני הש"ס דשאני התם דאחשביה מעיקרא ולגבי הא דהוי סתם כמפרש הוה ידע מעיקרא דאחני טעמא דאחשבה אבל אי אפי' כי מפרש לא מהני במידי דלאו בר אכילה לא ס"ד דליתהני הא דאחשביה שיחשב כמו בר אכילה ומסיק כיון דאחשביה חשיב בר אכילה כיון דאכל מעיקרא והדר אשתבע וע"ק לר"י מדתניא בתוספתא דשבועות שבועה שאוכל ואכל אוכלין אסורין כגון פיגול נותר וטמא פטור ור"ש מחייב והיינו בע"כ בשאינם סרוחים מדמחייב ר"ש לפי שלא חלה שבועה עלייהו ע"י כולל אלמא אפי' באין סרוחה חלה שבועה לרבנן ע"י כולל ולפ"ה נמי דפירש דמשכחת הן בדברים המותרים קשיא לאפי' באסורין נמי משכחת לה כשאומר סתם שאוכל ואינו מזכיר האיסור כדמשמע התם וגראה לר"י דבקונטו' לא פירש אלא משום ר"ש דלדידיה לא חיילא שבועה אדברים האסורין אפי' ע"י כולל ומתוספתא שהבאתי יש ראיה לריצב"א דאפי' בלא קום עשה חייל על ידי כולל בשאין מזכיר האיסור וא"ת לפ"ה אמאי איצטריך למימר לקמן בסמוך שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים אלא אוכל תאנים וענבים בחזר ואמר שבועה שלא אוכל סתמא סגי וי"ל דאין הכי נמי דלאו דוקא נקט תאנים וענבים אלא כלומר שאמר שלא אוכל סתם וכן נ"ל דאי דוקא נקט תאנים וענבים היכי חיילא שבועה הא ליתא בהן וליכא למימר דלמלקות אייר דלא בעינן לאו והן דלקמן בס"פ (דף כט.) משמע דלקרבן אייר גבי אכל תאנים והפרש קרבן ומיהו י"ל דמשכחת הן [טתאנים השועירים אבל בלא כולל לא הוי תאנים השועירים בכלל תאנים אלא הטובות לאכול:

ומאן

מסורת הש"ס

ו) [לעיל כח: וש"נ], ג) פסחים לו. מזר ד. קדושין עז: [כריתות כג.], ג) [לעיל כב:], ד) לעיל כב:, ס) חגיגה כל"ל, ו) [ועי' תוספות פסחים לו. ד"ה האוכל ותוס' בילה כה. ד"ה בחזקת ותוס' חולין לז. ד"ה השתא ועוד שם קכ. ד"ה מה], ז) לשון אכילה אפי' במקרחת הא שלא לאכול עפר ואכל כל"ל,

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אלא לר' וכו' דעלמא גרסי משכחת: (ב) בא"ד וא"ת וכיון דנבילה סרוחה הוא:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אלא וכו' בתאנים השועירים. כלישנא דקרא כתאנים השועירים אשר לא תאכלנה מרוע (ירמיה כט):

מוסף רש"י

כל שהוא למכות. אאכילה כל שהוא עובר בלאו (מעילה יח.) בכל האיסורין, למכות בהתראה (לעיל כא:). ולא אמרו בכזית. הלכה למשה מסיני, אלא לקרבן. לענין קרבן דשגגת כרת (שם). האוכל נבילה ביום הכפורים פטור. מכילה (קדושין עז:) מיום הכפורים (כריתות כג.) שוגג פטור מחטאת, דאין איסור יום הכפורים חל על איסור נבילה, ואם בו ביום נתנבלה אפילו הכי היתה אסורה קודם יום הכפורים משום אבר מן החי (פסחים לו. וכנ"ל קדושין שם וכריתות שם) דלא אמרינן מינו דאתי יום הכפורים ואיתוסף איסורא לגבי שאר מילי, אתוסף נמי לגבי נבילה, ור"ש לטעמיה דאמר במסכת כריתות (כג.) דאפילו איסור חמור לא אתי ואייל על איסור קל (נזיר ד.) הרי אשתו אסורה לו. שהרי אכל אוכלין (לעיל כב:).

ז) עי' בחידושי הרי"ן מיגש כאן שהביא פי' רבינו בשם חד מרבוותא ותמה עליו ע"ש וע"ע בחידושי הרשב"א כאן.

וזהו איסור הבא מאליו. אבל איסור הבא מעצמו. פי' שנשבע וכלל דברים המותרין עם האסורין לא מחייבינן ליה בכי האי גוונא. ודייק נמי ריש לקיש דעיקרא דמתני' בפחות מכזית מדפטר בה ר' שמעון מקרבן כדתניא ר' שמעון אומר כל שהוא למכות לא אמרו כזית אלא לקרבן. ור' יוחנן דמוקים לה למתני' בכולל אמר לך ר' שמעון היינו טעמא דפטר דלית ליה איסור כולל כלל. דתניא ר' שמעון אומר האוכל נבלה ביום הכפורים פטור. פי' דלא אתי איסור יוה"כ חייל אאיסור נבלה. בשלמא לריש לקיש דמוקים לה למתניתין בפחות היינו דמשכחת לה בין אם ישבע שלא יאכל פחות מכזית נבלה ואכלה בין אם ישבע שיאכל פחות מכזית נבלה ולא אכל בשתיהן חייב. (ולא אמרינן דלאו שאין בו מעשה הוא). דכיון דאינו מושבע מהר סיני בפחות מכזית שבועה חיילא עליו. אלא לר' יוחנן בשלמא לאו משכחת לה אלא הן היכי משכחת לה ואמרינן כדרבא דאמר שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור. הכא כגון שנשבע שיאכל נבלה ועפר ולא אכל מגו דחיילא שבועה אעפר חיילא נמי אנבלה ז) פי'

ומאן דפטר דלית ליה איסור כולל כי אמר איסור מוסיף כו'. לאו אדר' שמעון קאי דשמעינן ליה בהדיא לרבי שמעון דלית ליה איסור מוסיף בפ' ד' אחים (יבמות דף לב. ושם) גבי נשא חי וחמ"כ נשא מת דקאמר רבי שמעון אינו חייב אלא משום אחות אשה בלבד ולא חייל עליה איסור אשת אח אע"ג דאיתוסף בה איסור לגבי שאר אחין אלא אשאר תנאי קאי דלית להו איסור כולל ואית להו איסור מוסיף כגון ר' יוסי בפ' ד' אחין (שם) דקאמר אשת איש ונעשית חמותו נידון באשת איש ואמר דמודה באיסור מוסיף: **יש אוכל אביל' אחת כו'**. פי' בקונטר' דמוקדשין הוי איסור כולל דמיגו דחייל אבשר חייל נמי אחלב והדאמר בפ' אמרו לו (כריתות דף יד.) אקדשה מיגו דאיתוסף בה איסור הנאה איתוסף בה איסור לגבי אכילת חלב התם נמי איסור כולל הוא ולא קרי ליה מוסיף אלא משום שהוא חמור על קל: **אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב.**

פירש בקונטרס משום הוצאת שבת אבל משום הוצאת יוה"כ לא דקסבר אין עירוב והוצאה ליוה"כ ואין נראה דבכריתות (שם) מסיק הא דרפרס בדותא היא וחייב משום הוצאת שתיהן ונקט שבת לאפוקי איסוריה: **אמרו לו אינו מן השם.** ור' מאיר חשיב ליה בהדי אכילות משום דבליעתו זו היא הנחתו דאמרינן (שבת דף פ.) כתב ב' אותיות כשהוא מהלך חייב כתיבתן זו היא הנחתן: **שלא אוכל תמרים וחלב.** מפר"ת דאתיא בלאו והן דמשמע נמי חלב שעל גבי הקיבה או של חיה לפי שמזכיר עמו דבר היתר אבל בלאו הכי לא משמע אלא חלב האסור עיקר החלב ותימה אמאי לא פריך נמי לר' יוחנן מהכא וי"ל משום דדלמא קסבר ר' יוחנן דאיכא שום תנא דאית ליה איסור כולל בבא מאליו ולא בבא מחמת עצמו אבל מדרבא משמע ליה דאין חילוק והשתא נמי ניחא דאי לאו הכי מאי קמ"ל רבא טפי מר' יוחנן ומיהו יש לומר דאיצטריך לאשמועינן אע"פ ששניהן באין מחמת עצמן: **מיגו דחיילא אתמרים חיילא נמי אחלב.** אע"ג דמאן דאית ליה איסור כולל מודה דעל חמור לא חייל כדמפרש רבינו תם בפרק ארבעה אחים (יבמות דף לג: ד"ה אמר ר"י) גבי הבערה דלאו יצתה מ"מ חיילא שבועה אאיסור אבל דקיל הואיל והותר מכללו דאמרי' בסוף פ' גיד הנשה (חולין דף קג.) התורה אמרה יבא איסור גבילה ויחול אאיסור אבל: **הרי** הקדש **הא בעינן שוה פרוטה.** מ"מ הא אוקימנא בבכור כדמפני לעיל: **והרי אשם** דזדונו **לאו.** פי' בקונטרס דמוזר לא יאכל כי קדש הם לא נפקא דההוא בקדשים הנאכלין להכהנים כתיב וכל שיש בו היתר להכהנים אין בו מעילה וכן משמע בפרק בתרא דמכות (דף יח.) דפריך ולילקי נמי משום זר לא יאכל כי קדש הם ומשני ה"מ היכא דחזי להכהנים הכא לא חזי להכהנים וקשה דבכריתות (דף ד.) מוקמינן זר לא יאכל כי קדש הם בחלב המוקדשין דקאמר התם האוכל חלב המוקדשין לוקה ב' משום זר לא יאכל כי קדש הם וחלב לא חזי להכהנים מיהו י"ל דאע"ג דחלב לא חזי להכהנים מ"מ קריבין בהמי קרבן ואכלו אותם אשר כופר בהם דהיינו בשר ולא אתא למעוטי אלא כשאוכל בשר חטאת ואשם לפני זריקת דמים דלא קריבין ביה ואכלו והשתא מ"ל דלאו באשם מוזר לא יאכל כי קדש הם נפקא וכן משמע בפ"ק דכריתות (דף ד:) דלאו דזרות לא הוי מג"ש דתרומה גבי מ"ש חלב דאיכא תרי לאוי לאו דזרות דם נמי כו' וס"ע שם: אלא

חשובי אחשביה אלא הכא מי אחשביה אמר רבא מאי טעמא דמאן דאית ליה איסור כולל מידי דהוה אאיסור מוסיף ומאן דפטר דלית ליה כי אמר איסור מוסיף בחדא חתיכה בשתי חתיכות לא אמרי' ואמר רבא למאן דאית ליה איסור כולל אמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים [א]מיגו דחייל אענבים חייל נמי אתאנים פשיטא מהו דתימא איסור הבא מאליו אמרינן איסור הבא מעצמו לא אמרינן קמ"ל: מתיב רבא בריה דרבה [ב]יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד ואלו הן טמא שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשין ביוה"כ ר' מאיר אומר אף אם היתה שבת והוציאו [ג] חייב אמרו לו אינו מן השם ואם איתא משכחת לה חמש כגון שאמר שבועה שלא אוכל תמרים וחלב מיגו דחייל אתמרים חיילא נמי אחלב כי קתני איסור הבא מאליו איסור הבא מעצמו לא קתני [ד]והרי הקדש בבכור דקדושתו מרחם איבעית אימא כי קתני [ה]מידי דלית ליה שאלה [ו]שבועה דאית ליה שאלה לא קתני [ז]הרי [ח]הקדש הא אוקמינן בבכור איבעית אימא כי קתני קרבן קבוע קרבן עולה ויורד לא קתני הרי טמא שאכל את הקדש דקרבן עולה ויורד הוא בנשיא ורבי אליעזר היא [ט]דאמר נשיא מביא שעיר רב אשי אמר כי קתני מידי דחיילא כשיעור שבועה דחיילא אפחות מכשיעור לא קתני [י]הרי הקדש הא בעינן שוה פרוטה ורב אשי מאוריא אמר ר' זירא כי קתני זדונו כרת זדונו לאו לא קתני והרי אשם דזדונו לאו וקתני בחטאת

חשובי אחשביה. בתלילתו וגילה על עצמו שאינו קץ בהן. לא שמעתיה כן אלא הוא עיקר בעיני. וסוגיא דעלמא גרס משכחת לה כדרבא ומפרשי לה בגבלה מוסרחת ואי אפשי בה מכמה קושיות חדא דמסרחת לאו גבלה מקריא ואין כאן שבועת הן ועוד דרבא מאי בעי הכא הוה ליה למימר משכחת לה בגבלה מסרחת ועוד אף אלן נמי תנינא לא אתיא שפיר: **מידי דהוה אאיסור מוסיף.** דמאן דלית ליה איסור חל על איסור באיסור כולל אית ליה באיסור מוסיף כדאמרינן ביבמות פרק ארבעה אחים (דף לב:) מודה רבי יוסי באיסור מוסיף. איסור כולל קרי היכא דאין איסור אחרון מוסיף על המתיכה כלום אבל מרבה הוא איסור על האדם בדברים אחרים כגון גבילה ביוה"כ דלא בא לאוסרה אלא באכילה ובאכילה כבר אסורה היא משום גבילה נמצא שלא הוסיף עליה איסור אחרון כלום אבל ריבה איסורה על האדם לאוסרו בכל אוכלין שבעולם ואמרינן מיגו דחל יוה"כ על האדם ליאסר בשאר אוכלים משום יוה"כ כולל נמי את הגבילה [ו] עמה להתחייב משום יוה"כ. איסור מוסיף כשאיסור אחרון מוסיף על המתיכה עצמה דבר שלא היה בה ע"י איסור ראשון [ח] ואוסר המתיכה האחרון במה שהיתה מותרת קודם שבא איסור האחרון כגון חלב של קדש אסור לאכול משום חלב ומותר לגבוה למזבח נעשה נותר מוסיף עליו איסור למה שהיתה מותרת לו דנפסל להקרבה והכי אמרינן מתוך שחל עליה שם נותר לאוסרה על המזבח ואין איסור הראשון מעכב על ידו מלחול שאין זה איסור חל על איסור חל עלי' נמי איסור שם נותר אבל כל אדם האוכלו להתחייב עליו משום חלב ומשום נותר אעפ"י שיש כאן איסור חל על איסור: **כי אמרינן איסור מוסיף בחדא חתיכה.** כדמפרש מתוך שחל עליה שם איסור שני אבל דבר שהיה מותר לו חל עליה אף אבל דבר שהיתה אסורה לו כבר אבל מחתיכה לחתיכה לא אמר מתוך שחל על האדם אבל חתיכה זו יחול עליו אף אבל חתיכה אחרת [ט] (זו) בכולל לא אמרינן: **מהו דתימא.** באיסור הבא מעצמו לא אמרינן כולל: **אלילה אחת.** זית אחד: **עמא שאכל חלב כו'.** חייב משום חלב ומשום נותר ומשום יוה"כ ומשום טמא שאכל את הקדש הרי ארבע חטאות ואשם אחד מעילה ואפי' הוא כהן גבי חלב דקדש מועל הוא דאמר מר (תמורה דף לב:) כל חלב לה' [ויקרא ג] לרבות אימורי קדשים קלים למעילה והנהו כולהו איסור חל על איסור נינהו או ע"י כולל או ע"י מוסיף שהרי משגולדה הבהמה נאסר אלבה אקדשה מיגו דחל איסור מוקדשים אבשר ועור חל נמי אחלב הרי כולל הוה ליה נותר מיגו דאיתוסף בה איסורא לגבי מזבח על אתיכה זו משום נותר איתוסף נמי לגבי גברא משום נותר הרי מוסיף איטמא גברא מיגו דאיתסר האי גברא בקדשים הנאכלים משום טומאה איתסר נמי בהאי חלב משום טומאה הרי כולל הוה ליה יוה"כ מיגו דאיתסר אף בחולין משום יוה"כ איתסר נמי בהאי משום יוה"כ: **אף אם היתה שבת כו'.** דאילו אהוצאת יוה"כ לא מיחייב דקסבר אין עירוב והוצאה ליוה"כ [כריתות יד.]: **והוציאו.** בפיו בשעת אכילה: **אינו מן השם.** אין חטאת זו באה משום האכילה אלא משום הוצאה: **ואם איתא.** דאמרינן כולל באיסור הבא מעצמו אכתי הוה ליה לתנא לטפויי חטאת בהאי זית כגון שבועה כו': **כי קתני כו'.** אע"ג דאית ליה כולל נמי באיסור הבא מעצמו הכא לא חשיב אלא איסורין הבאים מאיליהן: **והרי הקדש.** אשם מעילות דאתי ליה משום דיבורו שהקדישו: **שאלה.** לחכם להתיר האיסור: **והרי הקדש.** שבא ע"י נדר וכל נדרים יש להן שאלה: **בנשיא ורבי אליעזר היא כו'.** במסכת הוריות ואמרינן התם [י] לא א"ר אליעזר קרבן קבוע לנשיא בעבירה דקרבן עולה ויורד אלא בטומאת מקדש וקדשיו הואיל ונאמרה בו כרת [כ] בקבועה אבל בשמיעת הקול ובבטוי שפתים לא אמר: **דחיילא אפחות מכשיעור.** במפרש: **הרי הקדש.** אשם מעילות בא על שוה פרוטה אפילו פחות מכזית: **הא בעינן שוה פרוטה.** והיינו שיעוריה: **מאוריה.** מקוס: **אשם.** מעילה: **דזדונו לאו.** דתניא [כא] הזיד במעילה רבי אומר במיתה וחכמים אומרים באזהרה ואמרינן מאי טעמא דרבי גמר חטא חטא מתרומה דאיכא אזהרה ומיתה בידי שמים ורבנן אמרי אמר קרא בתרומה [ויקרא כב] ומתו בו כי יחללוהו בו ולא במעילה ממיתה מעטיה אבל באזהרה קאי מג"ש לחטא חטא. ואית דילפי מוכל זר לא יאכל קדש [שם] ולאו מילתא היא דההיא בתרומה כתיב ומוזר לא יאכל כי קדש הם [שמות כט] נמי לא אתיא דההוא בקדשים הנאכלין להכהנים כתיב וכל שיש בו שעת היתר להכהנים אין בו מעילה [מעילה ב.]: בחטאת

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"ד מהל' שבועות הל' יא סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סי' רלח סעיף ו:

מה ב מיי' פ"ו מהל' שגגות הל' ד [ופ"ד מהל' מאכלות אסורות הל' יח] סמג עשין ריג:

ג [מיי' פ"ו מהל' שבועות הל"א טוש"ע יו"ד סי' רלז]:

ד [מיי' פ"ד מהל' נדרים הל' ז שו"ע י"ד סי' שכג סעי' א בהגה]:

רבינו חננאל

איסור מוסיף בחדא חתיכה כגון חתיכה של הקדש שאסור לישראל טמא ומותר לישראל טהור. או בשר חטאת או בשר אשם שאסור לישראל ומותר לכהן נעשה נותר מגו דאיתוסף בה איסורא לכהן איתוסף בה נמי לישראל: אמר רבא שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים למאן דאית ליה איסור כולל מגו דחיילא שבועה אענבים חיילא נמי אתאנים. ואם אכל תאנים חייב שתים. וזהו איסור הבא מעצמו. פי' שבועה של עצמו היא גרמה להן איסור. ואותבינן עליה מהא דתנן בכריתות פרק אמרו לו אכלת חלב. יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם אחד. ואלו הן טמא שאכל חלב נותר מן המוקדשין ביוה"כ. פי' חייב חטאת משום שהוא טמא ואכל קדש. ומשום שאכל חלב. ומשום שאכל נותר. ומשום יוה"כ. ומשום שנהנה מן ההקדש מביא אשם. ואם איתא ניתני כגון שנשבע שלא יאכל תמרים וחלב (זה) דמיגו דחיילא שבועה אתמרים חיילא נמי אחלב ויהיה חייב ה' חטאות. ודחי כי קתני האי תנא איסור הבא מאליו כגון הנותר שעבר היום ונעשה מאליו נותר. אבל איסור הבא מעצמו כדאמרן לא קתני. ואקשינן והרי האי תנא קתני מוקדשין ואיסור של מוקדשין מעצמו של אדם שמקדישו הוא. ודחי' מוקדשין האי בכור הוא דקדושתו מאליו ולא אדם קא מקדיש. איבעית תימא שבועת ביטוי קרבן עולה ויורד הוא. אם הוא עשיר כשבה. ואם הוא עני תורים ובני יונה. ומשום הכי לא תני ליה. ואקשינן והרי טמא שאכל קדש שהוא בעולה ויורד. ותני ליה. ודחי' זה הטמא נשיא ואליבא דר' אליעזר דאמר נשיא אינו מביא קרבן עולה ויורד אלא קרבן קבוע. דתנן בהוריות סוף פ"ב ר' אליעזר אומר הנשיא מביא שעיר. ב) פי' אשם מעילות שמביא הנהנה מן ההקדש בלאו הוא. ואסיקנא

ב) נראה דמסר כאן ול"ל והכי אשם דזדונו לאו. פי' אשם מעילות וכו'.

מסורת הש"ס

א) שבת קב. יבמות לד. כריתות יג:, ג) [מכות כב.], ג) [שם], ד) [מכות כב.], ה) הוריות ט. כריתות ב:, ו) [לעיל כח:], ז) בדפו"י עמהם, ח) ואוסר האחרון המתיכה במה מי' כל"ל. יעב"ץ, ט) ס"א ליתא, י) [לף ט:], כ) [ל"ל בבקבוע], כא) [סנהדרין פד.], מ) [דבריהם צריך ביאור ועי' תורת חיים].

הגהות הב"ח

(א) גמ' אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב:

מוסף רש"י

ארבע חטאות. משום חלב, משום נותר, משום אכילת יוה"כ, משום טומאת הגוף ואכל קדש, ואשם אחד. אשם מעילות דאפילו הוא כהן גבי אימוריה זר הוא (שבת קב. וכעי"ז יבמות לד. וכריתות יג:). **אף אם היתה שבת כו'.** ומשום יוה"כ לא מיחייב בהוצאה, דקסבר אין עירוב והוצאה ליוה"כ (שבת שם ויבמות שם).

בחטאת קאמר. הא דאמרי' דבר שזדונו לאו לא קתני בחטאת הוא דאמר ושבועת ביטוי חטאת היא: **דליים ביה משהא.** שאישן ושלא אישן שהשיבה אין בה משהא: **שאזרוק צרור ליס** לא גרסי' הכא: **מתני' אחד דברים של אחריס.** כדמפרש שאתן לפלוני כו': **שאין בהן ממש.** תרי גווני משמע שאין בהן ממש כגון שינה ומשמע שאין בהן הנייה כגון שאזרוק צרור ליס: **א"כ.** דדייקת להרע או להיטיב אין לי כו': **מריבוי הכתוב.** לכל אשר יבטא [ויקרא ה:]: **גמ' הנדרים חלים על דבר מצוה.** קונס סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל אסור ובנדרים מפרש טעמא בפרק ואלו מותרין (דף טז:): **מה שאין כן בשבועות.** כדתנן במתני' [כז.] ויליף לה לקמן (דף כז.) מקראי: נדר אינו חל על השינה כגון קונס שאני ישן דקונס לשון הקדש הוא ואמאי ליחול הקדש אבל קונס עיני בשינה חל אעין: **מלקין אותו.** משום שבועת שוא דדבר שא"א הוא ומשבשבע יצאה לשקר. אלמא לאו שבועת ביטוי הוא דקתני וישן לאלתר: **ליהיה בלהבא.** יזרוק פלוני או לא יזרוק אין זה שבועת ביטוי אלא שבועת שוא שהרי אין פלוני ברשותו לזרוק ולא לזרוק: **רב כר"ע.** דמחייב בלשעבר: **ושמואל כרבי ישמעאל.** דמחייב ליה [רק] להבא: **אליבא דר' ישמעאל כ"ע לא פליגי.** כלומר דרב ודאי תנאי היא דלא מחייב ליה רב אליבא דרבי ישמעאל וליתא לפלוגתא דרב ושמואל אליבא דמפרש וזיל: **כי פליגי אליבא דר"ע.** כלומר אבל דבר"ע פליגי ולאו דשמואל כתנאי דאפי' לר"ע פטר ליה שמואל וכל שכן לר' ישמעאל: דר'

אלא כי קתני מידי דחייל אמידי דבר משהא כו'. תימה דבסוף מכות (דף כב. ופס) דקאמר וליחשב נמי כגון דאמר שבועה שלא אחרוש ביו"ט ודחיק למימר האי תנא לית ליה איסור כולל ולישני כי הכא דלא קתני מידי דחייל אמידי דלאו בר משהא וי"ל דעדיפא מייתי משני התם:

חומר בנדרים שהנדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות. בפ"ב דנדרים (דף טז:) נפקא לן מדכתיב לה' וברים מסכת נזיר (דף ה. ופס) דרשינן מיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיין הרשות ותימה תרי קראי למה לי הא איתקוש נדרים ונזירות אהדדי ברים מסכת נדרים (דף ג.) וי"ל לריבי דנזירות אוסר כל יין עליו הלכך חייל אין מצוה כיין הרשות אבל נדרים שאינו אוסר עליו אלא המצוה כגון סוכה ושופר ולולב ותפילין אימא דלא חייל ואי כתיב נדרים ה"א לפי שאוסר המצות עליו אבל בנזיר שאוסר עצמו על היין לא חייל דנדרים ו) גופייהו כשאוסר עצמו הסוכה לא חייל:

מה שאין כן בשבועות. בפרק ב' דנדרים (דף טז:) פריך מ"ש נדר דכתיב כי ידור נדר לה' שבועה נמי הכתיב או השבע שבועה לה' ומשני הא דאמר ישיבת סוכה עלי הא דאמר אלא אשב בסוכה משמע דבנדרים לפי שאוסר סוכה על עצמו ראוי שיחול הנדר שאוסר הסוכה עליו כקרבן וסוכה אינה מצווה לעשות מצוה אבל שבועה שאוסר עצמו על הסוכה אין השבועה חלה דמשועבד הוא לעשות מצוה ותימה א"כ מה חומר יש בנדרים מבשבועה שבועה נמי חיילא כה"ג כי אמר ישיבת סוכה עלי שבועה דאסר חפצא עליה דבאסר חפצא עליה חלה נמי שבועה כדאמר בשילהי ז) (פ"ק) (דף יג) ובפ' ד' נדרים (דף כד:) גבי שבועת שוא באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי בשבועה אם לא ראיתי גמל פורח באויר והדאמר ברים נדרים (דף ב:) איידי דתנא נדרים דמיתסר חפצא עליה תנא נמי חרמים דמיתסר חפצא עליה ולאפוקי שבועה דאסר נפשיה מן חפצא היינו דהוי נמי כה"ג דאסר נפשיה מן חפצא אבל נדרים וחרמים אינן אלא בענין דמיתסר חפצא עליה וי"ל דהיינו אומר בנדרים דבכל ענין דחל על דבר הרשות חל על דבר מצוה דהיינו כשאוסר חפץ על עצמו אבל כשאוסר עצמו על החפץ אינו חל אפי' בדבר הרשות כשאומר קונס גופו על החפץ דקונס היינו כקרבן ולא שייך על עצמו אבל בחטאת קאמרינן רבינא אמר כי קתני מידי דחייל אמידי דבר אכילה הוא שבועה דחיילא אמידי דלאו בר אכילה הוא לא קתני והרי הקדש דחייל נמי אעצים ואבנים אלא כי קתני ח)(מידי) דחייל אמידי דאית בה מששא שבועה דחיילא אמידי דלית ביה מששא כגון שאישן ושלא אישן לא קתני: **מתני'** א אחד דברים של עצמו ואחד דברים של אחרים ואחד דברים שיש בהן ממש ואחד דברים שאין בהן ממש כיצד אמר שבועה שאתן לאיש פלוני ושלא אתן שנתתי ושלא נתתי שאישן ושלא אישן שישנתי ושלא ישנתי שאזרוק צרור לים ושלא אזרוק שזרקתי ושלא זרקתי ט) ר' ישמעאל אומר אינו חייב אלא על העתיד לבא שנאמר [1]להרע או להיטיב אמר לו ר"ע א"כ אין לי אלא דברים שיש בהן הרעה והטבה דברים שאין בהן הרעה והטבה מנין אמר לו מריבוי הכתוב אמר לו אם ריבה הכתוב לכך ריבה הכתוב לכך: **גמ'** י) ת"ר חומר בנדרים מבשבועות חומר בשבועות מבנדרים חומר בנדרים [2]שהנדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות [3]מה שאין כן בשבועות חומר בשבועות [4]שהשבועות חלות על דבר שאין בו ממש כדבר שיש בו ממש [5]מה שאין כן בנדרים: כיצד אמר שבועה שאתן לפלוני ושלא אתן: מאי אתן אילימא צדקה לעני [6]מושבע ועומד מהר סיני הוא שנאמר [7]נתון תתן לו אלא מתנה לעשיר: שאישן ושלא אישן: איני יא) [8]והא"ר יוחנן [9]האומר שבועה שלא אישן ג' ימים מלקין אותו וישן לאלתר התם דאמר ג' הכא דלא אמר ג': שאזרוק צרור לים ושלא אזרוק: איתמר יב) שבועה שזרק פלוני צרור לים ושלא זרק רב אמר [10]חייב ושמואל אמר פטור רב אמר חייב איתיה בלאו והן ושמואל אמר פטור ליתיה בלהבא לימא בפלוגתא דר' ישמעאל ור"ע קא מיפלגי דתנן ר' ישמעאל אומר אינו חייב אלא על העתיד לבא שנאמר להרע או להיטיב אמר לו ר"ע א"כ אין לי אלא דברים שיש בהן הרעה והטבה דברים שאין בהן הרעה והטבה מנין אמר לו מריבוי הכתוב אמר לו אם ריבה הכתוב לכך ריבה הכתוב לכך רב דאמר כר"ע ושמואל דאמר כר' ישמעאל אליבא דר' ישמעאל כולי עלמא לא פליגי השתא מילתא דאיתא בלהבא לא מחייב עלה רבי ישמעאל לשעבר מילתא דליתא בלהבא מיבעיא כי פליגי אליבא דר"ע רב כר"ע ושמואל אמר עד כאן לא מחייב ר"ע התם לשעבר אלא מלתא דאיתא בלהבא מחייב ר"ע לשעבר אבל מידי דליתיה בלהבא לא לימא בפלוגתא דרבי

בשבועה בכל ענייני שבועה אינה חלה על דבר מצוה כדבר הרשות דהיינו כשאוסר עצמו על החפץ ורבינו אלחנן תירץ בשם ר"י דבשבועה אפי' כשיאמר ישיבת סוכה עלי שבועה אסר נפשיה מן חפצא דלשון שבועה לא שייך אלא על עצמו וקונס לא שייך אלא על החפץ שאוסר על עצמו כקרבן ולכך חלה נמי שבועה על השינה דאסר נפשיה עליה אבל בנדר אסר שינה עליו ואין בה ממש ובפ"ב דנדרים (דף טו.) מסיק רבינא דנדרים נמי חלים מדרבנן על דבר שאין בו ממש והשתא אתי שפיר הא דאמר ברים נדרים (דף ב:) לאפוקי שבועות דאסר נפשיה מן חפצא ור"ת מפרש דלקמן (דף כט.) ובפ' ד' נדרים (דף כד:) לא מייתי שאמר בלשון זה יאסרו עלי בשבועה אלא ה"ק כשאומר לשון שע"י שבועה אוסר פירות עליו ומייתי שאומר שבועה שלא אוכל פירות ובדוד ספריס ל"ג בשבועה אבל אמר יאסרו בשבועה אינו כלום אפי' בדבר הרשות משום דאסר חפצא עליה והשתא נמי ניחא חומר בנדרים מבשבועות: **איני והא"ר** יוחנן. למאי דס"ד השתא דלעולם קאמר תימה דתקשה ליה ברים פירקין (דף יט:) גבי שבועה שאוכל ושלא אוכל וי"ל דגבי אכילה ליכא למיטעי דלעולם קאמר ולא הוצרך התנא לפרש דלאלתר קאמר א"נ התם נמי שייך שפיר לעולם כגון שנשבע על ככר שלפניו: **ושמואל** דאמר בר' ישמעאל. וא"ת והא לעיל קאמר שמואל טעמא משום דליתא בלהבא וי"ל דאין זה מדברי שמואל אלא הש"ס מפרש כן אליבא וכענין זה יש בכמה מקומות בש"ס ט): **רב** דאמר בר"ע. הק' ה"ר עזרא הנביא דהשתא רב דרש ריבויי ומיעוטי ובהגוזל קמא (ב"ק דף לו:) סבר רב כר"מ דאמר אומרים בעבדים הרי אלך לפניך דאין נגזלים כמקרקעי ומאן דאית ליה דעבדים כמקרקעי דרש כללי ופרטי כדמוכח לקמן בפ' שבועת הפקדון (דף מז:) ובהגוזל בתרא (ב"ק דף קיז:) וי"ל דאית ליה שוס מיעוט דממעטו עבדים כדפרישית לעיל בפ"ק (דף ד: ד"ה ר"ע):

מו א מיי' פ"ח מהלכות שבועות הלכה ב סמג לאוין רלח רלט טוש"ע יו"ד סימן רלו סעיף ח:
מז ב מיי' פ"ג מהלכות נדרים הלכה ח סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סימן רטו סעיף ח:
מח ג מיי' פ"ה מהלכות שבועות הלכה טו סמג סס וסי' רלח טוש"ע יו"ד סימן רלט סעיף ד:
מט ד מיי' פ"ג מהל' נדרים הלכה ח סמג סס טוש"ע יו"ד סימן ריג סעיף ח:
נא ו מיי' פ"ה מהלכות שבועות הלכה טז:
נב ז מיי' שם הלכה כ סמג שם טוש"ע יו"ד סימן רלו סעיף ד:
נג ח מיי' שם הלכה ח סמג שם טוש"ע יו"ד שם סעיף ח:

תורה אור השלם

1. אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתָיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדָע וְאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה:
ויקרא ה ד
2. נָתוֹן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא יֵרַע לְבָבְךָ בְּתִתְּךָ לוֹ כִּי בִּגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה יְבָרֶכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ:
דברים טו י

מוסף רש"י

שנאמר להרע או להיטיב. אוכל להטיב, לא אוכל להרע, שמענה את עצמו, והוא הדין לכל דבר שהוא הן ולאו להבא, להרע או להיטיב להבא משמע (לעיל ב.). **שהנדרים חלים על דבר מצוה.** שאם אמר קונס שאני עושה סוכה, או קונס שאני מניח תפילין אל עליו הנדר ואם עשה קם ליה בבל יחל (נדרים יג:). **מה שאין כן בשבועות.** שאין נשבעין לבטל את המצות, דמושבע ועומד מהר סיני הוא לקיימם ולהכי לא חלה שבועה עליה דאין שבועה חלה על שבועה (שם). **על דבר שאין בו ממש.** כגון דבור שאין בו ממש (שם). **מלקין אותו.** שנשבע לשוא ומשעה שיצאת שבועה מפיו הרי הוא כנשבע על העמוד של אבן שהוא של זהב, שאף זה על דבר שאי אפשר, ותנן (לקמן כט.) דהיינו שבועת שוא וחייבים על זדונה (מכות וכגון שהתרו בו (סוכה נג.) אי: נאלתר מלקין אותו שיישן, הואיל דנדר בדבר שאין יכול לעמוד בו (נדרים טו.).

רבינו חננאל

שבועה חיילא אמידי דלאו בר מששא הוא. כגון שאזרוק צרור לים ושלא אזרוק ח): **מתני'** אחד דברים של עצמו ואחד דברים של אחרים [א"] יש בהם ממש וכו'. ת"ר חומר בנדרים שהנדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות מה שאין כן בשבועות. חומר בשבועות שהשבועות חלות על דבר שאין בו ממש כדבר שיש בו ממש מה שאין כן בנדרים: **פי' סקא** אוקימנא בנשבע ליתן מתנה לעשיר. אבל ליתן צדקה לעני מושבע מהר סיני הוא שנאמר נתון תתן לו ואין שבועה חלה על שבועה. שאישן ושלא אישן כו'. אוקימנא בנשבע שלא ישן פחות מג' ימים. אבל הנשבע שלא יישן ג' ימים מלקין אותו וישן לאלתר: שאזרוק צרור לים ושלא אזרוק כו'. אתמר שבועה שזרק פלוני צרור לים ולא זרק. שבועה שלא זרק וזרק. רב אמר חייב דהא איתא בלאו והן. ושמואל אמר פטור דהא ליתא בלהבא. פי' ליתיה בזרוק. כלומר אינו יכול לכוף חבירו לזרוק צרור לים (המלה) מיכן ולהבא. ואתינן לאוקמי חלוקתם בחלוקת רבי ישמעאל ור' עקיבא ולא עמדה. ואסיקנא כי פליגי אליבא דרבי עקיבא רב כר' עקיבא ושמואל אמר לך כי קא מחייב ר' עקיבא לשעבר במידי דאיתיה להבא אבל במידי דליתיה להבא לא מחייב אלא בפלוגתא

ח) עי' רש"י.

ח) רש"ל מ"ז, ט) לעיל ג. כח. [תמורה ג:], ג) נדרים יג: [טו. תוספתא נדרים פ"ח], ד) יומא קכא: נדרים טו. סוכה נג., ה) [לקמן מט:], ו) גופייהו [כשאוסר] עצמו על הסוכה לא חייל. כל"ל רש"ל, ז) [נ"ל פרקין דף כט.], ח) [ועי' תוס' יומא מ: ד"ה ועשהו ותוס' ב"ק יט. ד"ה רב אמי וכו'],

ט) עי' רש"י.

מי איתא בלא אניח. וליכא לאוקומה בשבת ויו"ט דלמאי קתני לא הנחתי אי לאו לאשמועינן אע"ג דליתיה בלא אניח אי נמי משני אפי' למ"ד [1] (מנחות דף לו:) שבת זמן תפילין הוא: **הוא** מותיב לה **והוא מפרק לה.** ה"מ לאוקומה כר' יהודה בן בתירא דלא בעי לאו והן אלא ניחא ליה לאוקומה ככ"ע: **ואמר עולא והוא שניכר בו'.** תימה תקשה ליה מגופא דמתני' דקתני (לקמן דף כט.) אחזו שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע הא אינו משנה את הידוע חייב משום שבועת ביטוי אע"ג דליתיה בלהבא וכן נמי מדתנן (שם) אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד משום דאי אפשר להיות הא אפשר להיות חייב משום שבועת ביטוי אע"ג דליתיה בארלא כקורת בית הבד ומיהו לפי מה שמפרש רבא דה"ק באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם לא ראיתי כו' ניחא דלא מצי דייק מהתם דשבועה היא מאכילת פירות א"ג התם אפשר שיטרח עד שיראה נחש כקורת בית הבד הואיל והוא בעולם: **ידעתי** ולא ידעתי מחלוקת. ולאו היינו שבועת העדות דמיירי כגון שאינו צריך עכשיו לאותה עדות: **אחת** אתה מחייבו כו'. תימה דבש"כ דרש מלאחת בשבועה אלא אוכל פת חטין ושעורין וכוסמין דחייב על כל אחת ואחת והכא דרש מיניה דאינו חייב אלא אחת ויש לומר דבש"כ מפיק מלאחת והכא דרש מאלה דמשמע מקצת אלה הכתובים בפרשה אתה מחייבו ולא על כל אלה אי נמי מלמ"ד דאחת קא דרש ושמואל דרש כוליה לדרשה דש"כ: **לחייבו** על המזיד בשוגג. המ"ל לחייבו אפי' מושבע מפי אחרים בלא עניית אמן משא"כ בשבועת ביטוי:

נד א מיי' פ"ה מהלכות שבועות הלכה יד טור ושמ"ע סימן רלח טור שו"ע יו"ד סימן רלו סעיף ה:
נה ב מיי' שם הלכה טז טוש"ע שם ס"ב:
נו ג מיי' שם הלכה יט:
נז ד מיי' שם פ"א הל' ד ועיי' בהשגות ובכ"מ שמג שם טוש"ע יו"ד סימן רלו סעיף ד:
נח ה מיי' שם פ"ה הל' כב:
נט ו מיי' פ"ט מהלכות שבועות הלכה יח:
ס ז מיי' שם הלכה יט ולמיוב כרב:
סא ח ט מיי' שם הל' יד:

תורה אור השלם

1. אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתָיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדֵע וְאָשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה: ויקרא ה ד
2. וְהָיָה כִּי יָאְשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה וְהִתְוַדָּה אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ: ויקרא ה ה

רבינו חננאל

דרבי יהודה בן בתירא ורבנן פליגי. דתנן נשבע לקיים את המצוה ולא קיים פטור. שהיה בדין שיהא חייב דברי ר' יהודה בן בתירא. ואסיקנא אליבא דרבי יהודה בן בתירא כולי עלמא לא פליגי השתא לאו והן לא בעי דכתיב בהדיא באורייתא דהא מחייב בשבועת מצוה אע"ג דליתיה (בהן) [בלאו] וכ"ש להבא ולשעבר דמרבויא הוא דקא אתי דלא בעי. כי פליגי אליבא דרבנן. שמואל כרבנן סבר כיון דבעי לאו והן להבא נמי בעי. ורב כי בעי לאו והן דכתיב להרע או להיטיב בהדיא. אבל להבא ולשעבר דמרבויא דקרא הוא דקאתי דכתיב לכל אשר יבטא האדם בשבועה לא בעי. ומותיב רב המנונא לשמואל מהא דתני לא הנחתי תפילין היום ולא אכלתי היום. משביעך אני ואמר אמן חייב. והא הנחת תפילין ליתא בלהבא. דהא נשבע לבטל את המצוה פטור הוא. ופרקינן לצדדין קתני לא אכלתי ונמצא שאכל חייב קרבן דהא איתיה בלא אוכל להבא. אבל לא הנחתי תפילין דלהבא ליתיה פטור מקרבן וחייב מלקות. מותיב רבא איזו היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם. אמר על עמוד של אבן שהוא של זהב כו'. ואמר עולא והוא שניכר לג' בני אדם שהוא עמוד של אבן. הא אם לא ניכר להן אינה שבועת שוא אלא שבועת ביטוי וחייב עליה קרבן. ואמאי הא ליתיה ביהא של זהב. ופרקינן ניכר עובר משום שבועת שוא. לא ניכר עובר משום שבועת שקר. אמר אביי ומודי רב באומר לחבירו שבועה שאני יודע לך עדות ואשתכח דלא ידע פטור משום שבועת ביטוי דהא ליתיה בכלל אדע לך. [ה] כלומר ליתיה בלהבא. ידעתי ולא ידעתי העדתי ולא העדתי מחלוקת.

מי איתא בלא אניח. וליכא לאוקומה בשבת ויו"ט דלמאי קתני לא הנחתי אי לאו לאשמועינן אע"ג דליתיה בלא אניח אי נמי משני אפי' למ"ד [1] (מנחות דף לו:) שבת זמן תפילין הוא: **הוא** מותיב לה **והוא מפרק לה.** ה"מ לאוקומה כר' יהודה בן בתירא דלא בעי לאו והן אלא ניחא ליה לאוקומה ככ"ע: **ואמר עולא והוא שניכר בו'.** תימה תקשה ליה מגופא דמתני' דקתני (לקמן דף כט.) אחזו שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע הא אינו משנה את הידוע חייב משום שבועת ביטוי אע"ג דליתיה בלהבא וכן נמי מדתנן (שם) אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד משום דאי אפשר להיות הא אפשר להיות חייב משום שבועת ביטוי אע"ג דליתיה בארלא כקורת בית הבד ומיהו לפי מה שמפרש רבא דה"ק באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם לא ראיתי כו' ניחא דלא מצי דייק מהתם דשבועה היא מאכילת פירות א"ג התם אפשר שיטרח עד שיראה נחש כקורת בית הבד הואיל והוא בעולם: **ידעתי** ולא ידעתי מחלוקת. ולאו היינו שבועת העדות דמיירי כגון שאינו צריך עכשיו לאותה עדות: **אחת** אתה מחייבו כו'. תימה דבש"כ דרש מלאחת בשבועה אלא אוכל פת חטין ושעורין וכוסמין דחייב על כל אחת ואחת והכא דרש מיניה דאינו חייב אלא אחת ויש לומר דבש"כ מפיק מלאחת והכא דרש מאלה דמשמע מקצת אלה הכתובים בפרשה אתה מחייבו ולא על כל אלה אי נמי מלמ"ד דאחת קא דרש ושמואל דרש כוליה לדרשה דש"כ: **לחייבו** על המזיד בשוגג. המ"ל לחייבו אפי' מושבע מפי אחרים בלא עניית אמן משא"כ בשבועת ביטוי:

דרבי יהודה בן בתירא ורבנן קמיפלגי [6] דתנן [א] נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל פטור [ב] לקיים את המצוה ולא קיים פטור שהיה בדין שיהא חייב כדברי ר' יהודה בן בתירא [ג] דאמר רבי יהודה בן בתירא ומה אם הרשות שאינו מושבע עליה מהר סיני הרי הוא חייב עליה מצוה שמושבע עליה מהר סיני אינו דין שיהא חייב עליה אמרו לו לא אם אמרת בשבועת הרשות שכן עשה בה לאו כהן תאמר בשבועת מצוה שכן לא עשה בה לאו כהן נימא רב דאמר כר' יהודה בן בתירא ושמואל דאמר כרבנן אליבא דרבי יהודה בן בתירא כולי עלמא לא פליגי השתא לאו והן לא בעי להבא ולשעבר בעי כי פליגי אליבא דרבנן שמואל כרבנן ורב כי לא מחייבי רבנן בלאו והן דכתיב [1] להרע או להיטיב בהדיא אבל להבא ולשעבר דמרבויא דקראי אתו מחייבי מתיב רב המנונא [ד] לא אכלתי היום ולא הנחתי תפילין היום משביעך אני ואמר אמן [ה] חייב בשלמא לא אכלתי איתיה בלא אוכל אלא לא הנחתי מי איתיה בלא אניח הוא מותיב לה והוא מפרק לה לצדדין קתני לא אכלתי לקרבן לא הנחתי למלקות מתיב רבא [ו] איזו היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם [ז] ואמר על עמוד של אבן [ח] (שהוא במקום פלוני) שהוא של זהב ואמר עולא [ט] והוא שניכר לג' בני אדם טעמא דניכר הא לא ניכר עובר משום שבועת ביטוי ואמאי הא אינו ביהא של זהב הוא מותיב לה והוא מפרק לה ניכר עובר משום שבועת שוא לא ניכר עובר משום שבועת שקר אמר אביי [י] ומודה רב באומר לחבירו שבועה שאני יודע לך עדות ואשתכח דלא ידע ליה דפטור הואיל וליתיה באיני יודע לך עדות הדר ביה אביי מההיא ואיבעית אימא

דר' יהודה בן בתירא. אנשבע לקיים את המצוה פליג ולא אנשבע שלא לקיים: **שכן לא עשה בה כו'.** דאיתיה בהן וליתיה בלאו: **נימא רב כר' יהודה בן בתירא.** דלא בעי לאו והן ה"ג לא בעינן להבא ולשעבר: **אליבא דר' יהודה כולי עלמא לא פליגי.** כלומר דשמואל ודאי תנאי היא דלא ס"ד דשמואל למיפטריה אליבא דרבי יהודה בן בתירא: **השתא לאו והן.** דכתיב בהדיא להרע או להיטיב דמשמע כגון אוכל ולא אוכל לא בעי: **להבא ולשעבר.** דלא מיפרשי כל שכן דלא בעי: **כי פליגי אליבא דרבנן.** פליגי דרב אפי' לרבנן אמר למילתיה ולא תימא לרב תנאי היא. וכל מקום שיש לשון זה בגמרא זו היא שיטתה: **מי איכא בלא אניח.** בשבועת ביטוי והא נשבע לבטל את המצוה הוא: **והוא שניכר לשלשה בני אדם.** שכבר ידעו שלשה באותו עמוד שהוא של אבן הוא דהוא שבועת שוא דמידי דידעו ביה תלתא בני אדם הוי מפורסם: ה"ג **ומודה רב באומר שבועה שאני יודע לך עדות ואשתכח דלא ידע ליה דפטור הואיל וליתיה באיני יודע לך: ומודה רב כו'.** דאע"ג דלא בעי להבא ולשעבר לאו והן בעי והאומר שבועה שאני יודע לך עדות הן משכחת בה לאו לא משכחת בה דליתיה באיני יודע לך דאיני יודע לך עדות לאו משום שבועת ביטוי רחמנא להתחייב בה חוץ לב"ד אלא משום שבועת העדות ואינה אלא בב"ד וברואי להעיד: **ידעתי ולא ידעתי מחלוקת.** דרב ושמואל דאיתיה בלאו והן וליתיה בלהבא דנשבע לבטל את המצוה הוא: **להכי אפקיה רחמנא כו'.** ופרשה בהדיא ובהאי קרבן גופיה דאי לא כתבה בהדיא לא שמענא ליה משבועת ביטוי דליתיה בלהבא: **אלא לרב למאי הלכתא לאפקה רחמנא.** ובהאי קרבן גופיה הלא בכלל שבועת ביטוי היא: **פרטי.** אם ראוי להעיד הוא וכפר בו בב"ד חייב שתים משום שבועת העדות ומשום שבועת ביטוי: **לאחת.** בההיא עניינא כתיב כי יאשם לאחת מאלה: **ולאכוי למאי הלכתא.** אליבא דרב: **בכולן.** בכל הכתובין בקרבן עולה ויורד שבועת ביטוי וטומאת מקדש וקדשיו נאמר [2] ונעלם: **ולאן.** בשבועת עדות לא נאמר ונעלם: **במזיד.** דליתיה לשבועת ביטוי: **מחייב חדא.** משום עדות: **בשוגג.** דאיכא לאיחויבי נמי משום שבועת ביטוי מחייב תרתי: **לאו היינו דאמרי.** לכו דבהדיא מעטיה קרא מלחייביה תרתי ועל כרחך בשוגג הוא דמיעטיה קרא דאי במזיד מי איכא תרתי ולמה לי למעוטי הא אין חיוב ביטוי במזיד. ה"ג ואי במזיד מי איכא תרתי: **רבא אמר כו'.** כלומר לא צריך למעוטיה מלאחת וכי אתא לאחת למעוטיה מחיוב שתים לאו לעדות וביטוי אתא אלא לביטוי לחודיה שאם אמר שבועה שלא אוכל ואכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין אינו חייב אלא אחת אבל עדות וביטוי לא צריך מיעוטא דהוא לה עדות דבר שהיה בכלל ביטוי ואלא בפני עצמו לידון בדבר החדש דבר ברואיין להעיד ובב"ד הלכך אין לך בו אלא חידושו ומשום עדות חייב ולא משום ביטוי: **מכלל דאכוי.** דאיצטריך קרא למעוטי: **סבר איהו לשבועה בעולם.** כלומר איתא לשם שבועת ביטוי באיני יודע לך עדות והאי דלא מיחייב תרתי משום מיעוטא דאין אתה מחייבו שתים הוא וג"מ היכא דאיתיה לביטוי וליתיה לעדות כגון בפסולין לעדות או שלא בב"ד דליכא למיפטריה מלאחת מיחייב משום ביטוי: **והאמר אביי.** לעיל כו' דליתיה לשם שבועת ביטוי בשבועת העדות ואם איתא הרי ישנה באיני יודע לך עדות בפסולין שלא בב"ד: שאין

הכלל לידון בדבר חדש והוא לחייבו קרבן על המזיד כשוגג בלאו גרידתא ואין לך בו אלא חדושו בלבד. כלומר אין לך בו אלא קרבן אחד בלבד בין בשוגג בין במזיד. ואקשינן מכלל דאביי סבר דאיתא לשבועה כו':

ה) לפנינו בגמ' איתא דליתא בכלל אאיני יודע לך עדות וגו' רבינו ל"ע דהא רב לא בעי להבא.

הגהות הב"ח

(א) גמ' לאו היינו דלמאי לכו דאחת:

מוסף רש"י

שהיה בדין שיהא חייב. אנשבע לקיים ולא קיים (לקמן כז.). שכן לא עשה בה לאו כהן. וקרא כתיב להרע או להיטיב (שם). והוא שניכר. העמוד, לג' בני אדם. הוא דהוי שוא, אבל אם איכר היא שבועת שקר (לקמן כט.). בכולן נאמר ונעלם. בכל המביאין עולה ויורד שבאותה פרשה, כגון מנחת מקדש ושבועת בטוי, דכתיבי בהו שבועת העדות (כריתות ט. וכעי"ז לקמן לא:).

רבינו חננאל (המשך)

בשלמא לשמואל דאמר כל דליתיה בלהבא לא מחייב עליה לשעבר בשום שבועת ביטוי להכי אפקה רחמנא לשבועת העדות מכלל שבועת ביטוי לחיוביה בשבועות העדות. ואע"ג דליתיה בלהבא. אלא לרב דמחייב שבועת ביטוי ואע"ג דליתיה בלהבא. אמאי אפקה לשבועת העדות מכלל שבועת ביטוי וכתבה בפני עצמה כדכתיב ושמעה קול אלה. ואתינן לפרוקי אליבא דרב. ודלמא לחיובי בשבועת העדות תרתי הוא דאפקה חדא משום ביטוי וחדא משום שבועת העדות. ונדחו דברים הללו. מדתניא לאחת מאלה. אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו שתים. אלא לחייב על שבועת העדות במזיד כשוגג אפקה. כדתניא בכולן כתיב ונעלם ממנו ובשבועת העדות לא כתיב ונעלם לחייב על המזיד כשוגג דליתא בשבועת ביטוי. ואימא במזיד ניחייב קרבן אחד משום שבועת העדות משום דליכא בשבועת ביטוי קרבן במזיד אלא מלקות. (אלא) [אבל] בשוגג מחייב תרתי. חדא משום שבועת ביטוי וחדא משום שבועת העדות (תרתי) [דכתיב] ושמעה קול אלה. וכתיב או נפש כי תשבע. ודחי לא מצית אמרת דכתיב לאחת מאלה. ואי במזיד מי איתא לשבועת ביטוי קרבן כלל דצריך קרא למיעוטא. רבא אמר משום דהתם שבועת העדות דבר שהיה בכלל שבועת ביטוי ויצא מן

שאין בהן הרעה והטבה. שמזרוק לרור ליס: **פ"ל כי משבע לבטא.** מכל מקום: **ר' ישמעאל משימש בו.** הכי שמיע ליה לרבי יוחנן שר' ישמעאל שימש את רבי נחוניא: **מאי מיעט מיעט מלוה.** דדבר שאי אפשר הוא וה"ה למשנה את הידוע לאדם: **לא יחל דברו.** לא משמע אלא בדבר שאפשר לו לקייס שבועתו והיינו להבא: **לא משקרו.** בשעה שמשבעו לא תלא לשקר: **האדם בשבועה.** שיהא אדם בשעת שבועה שיהא לבו עליו: **פרט לאנוס.** כדמפרש לקמיה כגון בשבועה לשעבר וכשבור שנשבע באמת. ולקמיה [ע"ב] בעי אם כן שגגת שבועה לשעבר היכי משכחת לה: **בשבועה ונעלם.** שנתעלמה ממנו שבועה: **העלם חפץ.** בלא שבועה. לקמן מפרש לה: **לבך אנסך.** כשבור היית לישבע באמת: **איכא.** שכח: **אחת היא.** אי אתה מוצא העלם חפץ בלא העלם שבועה וזו היא איזה משנה: **אלמא לא.** אין אתה מוצא זו בלא זו בתמיה והא משכחת לה כו': **עלה דהאי פת.** שאכל וגבי דהאי פת העלם שבועה היא כשבור שלא נשבע עליה שהרי שבור שהיא של שעורים: **חזינן כו'.** כבר פירשתיו אלא העלם טומאה ומקדש בשילהי ידיעות הטומאה [1]: **לא שנא.** ופטור: איזו

[1] חדא מינייהו רב פפא אמרה: ר' ישמעאל אומר אינו חייב אלא על העתיד לבא: ת"ר להרע או להיטיב אין לי אלא דברים שיש בהן הרעה והטבה [2]שאין בהן הרעה והטבה מנין תלמוד לומר [א] [3]או נפש כי תשבע לבטא בשפתים אין לי אלא להבא לשעבר מנין תלמוד לומר [4]לכל אשר יבטא האדם בשבועה דברי רבי עקיבא רבי ישמעאל אומר להרע או להיטיב להבא אמר לו רבי עקיבא אם כן אין לי אלא דברים שיש בהן הטבה והרעה דברים שאין בהן הרעה והטבה מנין אמר לו מרבוי הכתוב אמר לו אם ריבה הכתוב לכך ריבה הכתוב לכך שפיר קא"ל רבי עקיבא לר' ישמעאל א"ר יוחנן ר' ישמעאל ששימש את רבי נחוניא בן הקנה שהיה [5]דורש את כל התורה כולה בכלל ופרט איהו נמי דורש בכלל ופרט רבי עקיבא [6]ששימש את נחום איש גם זו שהיה [7]דורש את כל התורה כולה בריבה ומיעט איהו נמי דורש ריבה ומיעט מאי [8]ר' עקיבא דדריש ריבויי ומיעוטי דתניא או נפש כי תשבע ריבה להרע או להיטיב מיעט לכל אשר יבטא האדם חזר וריבה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל מאי ריבה ריבה כל מילי ומאי מיעט מיעט דבר מצוה ור' ישמעאל דריש כלל ופרט או נפש כי תשבע לבטא בשפתים כלל להרע או להיטיב פרט לכל אשר יבטא האדם חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש להבא אף כל להבא אהני כללא לאתויי אפי' דברים שאין בהן הרעה והטבה להבא אהני פרטא למעוטי אפילו דברים שיש בהן הרעה והטבה לשעבר איפוך אנא א"ר יצחק דומיא דלהרע או להיטיב מי שאיסורו משום [2]בל יחל דברו יצאתה זו שאין איסורו משום בל יחל דברו אלא משום בל תשקרו רב יצחק בר אבין אמר אמר קרא או נפש כי תשבע לבטא בשפתים מי שהשבועה קודמת לביטוי ולא שהביטוי קודמת לשבועה יצא זה אכלתי ולא אכלתי שהמעשה קודם לשבועה ת"ר [3]האדם בשבועה [9]פרט לאנוס ונעלם פרט [10]למזיד ממנו שנתעלמה ממנו שבועה יכול שנתעלמה ממנו חפץ ת"ל בשבועה ונעלם [11]על העלם שבועה הוא חייב ואינו חייב על העלם חפץ: אמר מר האדם בשבועה פרט לאנוס היכי דמי [12]כדרב כהנא ורב אסי כי הוו קיימי מקמי דרב מר אמר שבועתא דהכי אמר רב ומר אמר שבועתא דהכי אמר רב כי אתו לקמיה דרב אמר כחד מינייהו אמר ליה אידך ואנא בשיקרא אישתבעי אמר ליה לבך אנסך ונעלם ממנו שנתעלם ממנו שבועה יכול שנתעלם ממנו חפץ תלמוד לומר בשבועה ונעלם ממנו על העלם שבועה הוא חייב ואינו חייב על העלם חפץ: [13]מחכו עלי' במערבא בשלמא שבועה משכחת לה בלא חפץ כגון דאמר שבועה שלא אוכל פת חטין וכסבור שאוכל קאמר דשבועתיה אינשי חפצא דכיר אלא חפץ בלא שבועה ה"ד כגון דאמר שבועה שלא אוכל פת חטין וכסבור של שעורים קאמר דשבועתיה דכיר ליה חפצא אינשי כיון דחפצא אינשי [14]להו היינו העלם שבועה אלא אמר רבי אלעזר דא ודא אחת היא מתקיף לה רב יוסף אלמא חפץ בלא שבועה לא משכחת לה והא משכחת לה [15]כגון דאמר שבועה שלא אוכל פת חטין והושיט ידו לסל ליטול פת שעורין ועלתה בידו של חטין וכסבור שעורים היא ואכלה דשבועתיה דכיר ליה חפצא הוא דלא ידע ליה אמר ליה אביי כלום מחייבת ליה קרבן אלא אמאי דתפיס בידיה העלם שבועה הוא לישנא אחרינא אמר ליה אביי לרב יוסף סוף סוף קרבן דקא מייתי עלה דהאי פת מיהת העלם שבועה הוא ורב יוסף אמר לך כיון דכי ידע ליה דחטין הוא פריש מיניה העלם חפץ הוא [16]בעא מיניה רבא מרב נחמן העלם זה וזה בידו מהו אמר ליה הרי העלם שבועה בידו וחייב אדרבה הרי העלם חפץ בידו [17]ופטור אמר רב אשי חזינן אי מחמת שבועה קא פריש הרי העלם שבועה בידו וחייב אי מחמת חפץ קא פריש הרי העלם חפץ בידו ופטור א"ל רבינא לרב אשי כלום פריש משבועה אלא משום חפץ כלום פריש מחפץ אלא משום שבועה אלא לא שנא בעא מיניה רבא מרב נחמן איזו

חדא מינייהו רב פפא אמרה. דמלך בתר אדיי ורבא כדמוכח בפרק [1] (בתרא דמסכת מועד קטן (דף כו)) ולא היו יודעים התלמידים אם מדעתו אמרה או משום רבו:

מיעט דבר מצוה. המ"ל מיעט דבר דליתיה בלאו והן ולשמואל מילתא דליתיה בלהבא ול"ל דשקולים הן דלמאן דדרים ריבה ומיעט וריבה ליה לן למעוטי אלא חדא מילתא: **ולא** שקדמה ביטוי לשבועה. ואתא האי קרא לגלויי על להרע או להיטיב דממעט לשעבר אבל בהאי לאודויה לא סגי: **את** לבך אנסך. נראה דלאו למפטריה מקרבן גרידא קאמר אלא יצטרך לכתוב על פנקסו שיבא אחאת שמיה לכשיבנה בית המקדש אלא אפילו עונש נמי ליכא כדמוכח בפרק ארבעה נדרים (נדרים דף כה:) דאמר התם כשם שנדרי שגגות מותרין כך שבועות שגגות מותרות ומפרש היכי דמי שבועות שגגות כדרב כהנא ורב אסי דכל חד וחד אדעתיה שפיר משבעינן ולא דמי לההיא דהשולח (גיטין דף לה. ושם) שאמרה יהנה סם המות באחד מבניה שנעשה דגבי ממון שאני דמעיקרא הוה לה למידק שסופה לבא לידי שבועה אם תאבדנו ומיהו תימה אמאי לא מיבעיא תרי קראי חד לפטור מקרבן וחד לפטור מעונש כדאשכחן בפ"ב דנדרים (דף י.) גבי נשבע לבטל את המצוה דמיבעי לן תרי קראי חד לפטור מקרבן וחד לפטור ממלקות ויש לומר דלא דמי כלל דהתם שפיר מיבעי לן תרי קראי חד למיפטר שוגג מקרבן וחד למיפטר מזיד ממלקות אבל הכא כשפטר שוגג פטרו לגמרי מקרבן ומעונש וההיא דס"פ ד' אחין (יבמות דף לג. ע"ש) דקאמר לרבי חייא בר קפרא שקורי משקר ולבר קפרא רבי חייא שקורי משקר לא לענין עונש שבועה קמיבעיא ליה היאך אירע תקלה על ידם אלא בזמה היה טועה לומר ששמע מרבי כדבריו: ואי

[1] חדא מינייהו רב פפא אמרה. דמלך בתר אדיי ורבא כדמוכח בפרק [1] (בתרא דמסכת מועד קטן (דף כו)) ולא היו יודעים התלמידים אם מדעתו אמרה או משום רבו:

מיעט דבר מצוה. המ"ל מיעט דבר דליתיה בלאו והן ולשמואל מילתא דליתיה בלהבא ול"ל דשקולים הן דלמאן דדרים ריבה ומיעט וריבה ליה לן למעוטי אלא חדא מילתא: **ולא** שקדמה ביטוי לשבועה. ואתא האי קרא לגלויי על להרע או להיטיב דממעט לשעבר אבל בהאי לאודויה לא סגי: **את** לבך אנסך. נראה דלאו למפטריה מקרבן גרידא קאמר אלא יצטרך לכתוב על פנקסו שיבא אחאת שמיה לכשיבנה בית המקדש אלא אפילו עונש נמי ליכא כדמוכח בפרק ארבעה נדרים (נדרים דף כה:) דאמר התם כשם שנדרי שגגות מותרין כך שבועות שגגות מותרות ומפרש היכי דמי שבועות שגגות כדרב כהנא ורב אסי דכל חד וחד אדעתיה שפיר משבעינן ולא דמי לההיא דהשולח (גיטין דף לה. ושם) שאמרה יהנה סם המות באחד מבניה שנעשה דגבי ממון שאני דמעיקרא הוה לה למידק שסופה לבא לידי שבועה אם תאבדנו ומיהו תימה אמאי לא מיבעיא תרי קראי חד לפטור מקרבן וחד לפטור מעונש כדאשכחן בפ"ב דנדרים (דף י.) גבי נשבע לבטל את המצוה דמיבעי לן תרי קראי חד לפטור מקרבן וחד לפטור ממלקות ויש לומר דלא דמי כלל דהתם שפיר מיבעי לן תרי קראי חד למיפטר שוגג מקרבן וחד למיפטר מזיד ממלקות אבל הכא כשפטר שוגג פטרו לגמרי מקרבן ומעונש וההיא דס"פ ד' אחין (יבמות דף לג. ע"ש) דקאמר לרבי חייא בר קפרא שקורי משקר ולבר קפרא רבי חייא שקורי משקר לא לענין עונש שבועה קמיבעיא ליה היאך אירע תקלה על ידם אלא בזמה היה טועה לומר ששמע מרבי כדבריו: ואי

עמ': לכל אשר יבטא האדם בשבועה ונעלם ממנו. מדסמיך ליה לשבועה לונעלם ש"מ דבהעלם שבועה הוא חייב ואינו חייב על העלם חפץ ואמרינן בשלמא אי אמר שבועה שלא אוכל פת חטים ושכח היאך נשבע הוא וכסבור שאוכל נשבע דהיינו העלם שבועה בלא העלם חפץ. כי פת חטין זכור הוא אלא שכח שנשבע שלא לאכלה. אלא העלם חפץ בלא העלם שבועה היכי דמי אי נימא כגון דאמר שבועה שלא אוכל פת חטים וכסבור פת של שעורים קאמר היינו העלם שבועה דא ודא אחת היא. כלומר לא משכחת העלם חפץ בלא העלם שבועה. ופרי' רב יוסף אי נשבע שלא אוכל פת חטין והושיט ידו לסל ליטול פת שעורים ועלתה בידו פת חטין וכסבור פת שעורים היא ואכלה פטור. היינו העלם חפץ בלא העלם שבועה. דשבועתיה דכיר ליה. חפצא הוא דאינשי ליה ואע"ג דאמר אביי כלום מחייבת ליה קרבן אלא ממאי דתפיס בידיה כי האי גוונא העלם שבועה היא. הא דחי לה רב יוסף הכי כיון דאילו מדכר דפת חטים היא פריש העלם חפץ הוא: בעא מיניה רבא מרב נחמן העלם שבועה והעלם חפץ בידו מהו. א"ל הרי העלם שבועה בידו וחייב כו'. וקיימא לן כר' עקיבא דמחייב אפילו לשעבר: בעא מיניה רבא מרב נחמן

סב א מיי' פ"ח מהל' שבועות הל' ב סמג לאוין רמח טוש"ע י"ד סי' רלו סעיף ח:

סג ב מיי' שם פ"ג הל' ח

ג סמג שם טוש"ע י"ד סימן רלב סעיף יב וסי' רלט ס"ח:

סד ג מיי' שם פ"ח הל' יב סמג שם:

סה ד ה מיי' שם פ"ג הל' ח ט:

סו ו מיי' שם הלכה י:

רבינו חננאל

מתני' ר' ישמעאל אומר אינו חייב אלא על העתיד שנאמ' להרע או להיטיב. אמר לו ר' עקיבא אם כן אין לי אלא דברים שיש בהן הרעה והטבה. דברים שאין בהן הרעה והטבה מנין א"ל מרבוי הכתוב. א"ל אם ריבה הכתוב לכך. פירוש אם ריבה הכתוב הזה דכתב לכל אשר יבטא האדם אפילו דברים שאין בהם הרעה והטבה. ריבה נמי אפי' דברים שאינן להבא: ת"ר להרע או להיטיב אין לי אלא דברים שיש בהן הרעה והטבה כו'. ואסיקנא ר' עקיבא דריש התורה ברבויי ומיעוטי כנחום איש גם זו. או נפש כי תשבע לבטא. ריבה כל מה שיבטא. להרע או להיטיב מיעט כל דבר שאין בו הרעה והטבה. לכל אשר יבטא האדם בשבועה חזר וריבה כל מה שיבטא האדם בשבועה חייב משום שבועת ביטוי. מאי רבי רבי כל מילי. בין להבא בין לשעבר. ואפילו דברים שאין בהם הרעה והטבה. אי הכי המיעוט למה בא. ואמרינן מיעט דבר מצוה. כלומר הנשבע לבטל את המצוה פטור. ר' ישמעאל דריש הכי בכלל ופרט כנחוניא בן הקנה רבו וריבה אפי' דברים שאין בהם הרעה והטבה. ומיעט אפילו דברים שיש בהן הרעה והטבה לשעבר ואינן להבא פטור. ואקשינן עליה ומה ראית לרבות דברים שאין בהן הרעה והטבה ולמעט דברים שהן לשעבר. ופריק ר' יצחק מדוקיא דקרא דכתיב לא יחל דברו אלא קיימו. והנשבע בדבר שכבר עבר היאך יכול לקיימו. מאי דהוה הוה. אינו עובר בדבר שעבר אלא משום לא תשקרו. ועוד מדכתיב או נפש כי תשבע לבטא. מי שקדמה שבועה לביטוי ולא מי שקדם ביטוי לשבועה: ת"ר לכל אשר יבטא האדם בשבועה פרט לאנוס כגון רב כהנא ורב אסי דהוו משבעי מר אמר הכי אמר רב ומר אמר הכי אמר רב ואשתכח כחד מינייהו. א"ל רב לאידך כי האי גוונא לא הוי שבועת שקר מאי טעמא לבך אנסך שעמד בדעתך כי האמת

הגהות הגר"א

[א] גמ' או נפש כי משבע לבטא בשפתים. נמחק וצ"ל אשר יבטא:

מוסף רש"י

שהיה דורש את כל התורה כולה בכלל ופרט. יש שדורשין את התורה בכלל ופרט ויש שדורשים אותה במדת רבוי ומיעוט, הדורשה בכלל ופרט משמע ליה פרט הבא אחר כלל פירושו של כלל, הלכך כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט, ואפילו דברים הדומין לפרט אין נדונין עמו לפי שהוא פירושו מהו כלל הכלול למעלה זה שאני אומר לך עכשיו וגא יותר, וכי אתי כלל שני אחר הפרט בא להוסיף עליו ודייך אם מוסיף עליו את הדומים לו, הלכך אי אתה דן ע"י כלל האחרון אלא דברים הדומין לפרט שלא נתרבו ממתילה, והדורשה בריבוי ומיעוט לא משמע ליה פרט הבא אחר כלל פירושו של כלל דנימא אין בכלל אלא מה שבפרט, אלא משום דבכלל קמא נתרבה הכל דמשמע, אתי פרטא בתראה למעוטי ממשמעותיה וכי הדר אתי ריבוי אחריני בהדיה אהני לרבויי כל מילי, דאילו דברים שהן כעין הפרט לא אינטריך דלא אימעיטו להו ממיעוטא, והכי אמר בהדיא בפרק עגמר הדין (סנהדרין מה:) גבי כל הנקלין נתלין, דמאן דדרים ריבוי ומיעוטי משמע ליה בריבוי ומיעוטי לאודויה בלא ריבוי אחרון כל הדומין לפרט (סוכה נ:).

תורה אור השלם

1. אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתָיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדָע וְאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה: ויקרא ה ד

2. אִישׁ כִּי יִדֹּר נֶדֶר לַיְיָ אוֹ הִשָּׁבַע שְׁבֻעָה לֶאְסֹר אִסָּר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכָל הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה: במדבר ל ג

3. לֹא תִגְנֹבוּ וְלֹא תְכַחֲשׁוּ וְלֹא תְשַׁקְּרוּ אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ: ויקרא יט יא

ואי דלא ידע אנום הוא. תימה מדקשיא ליה מברייתא תקשה ליה לתמתי׳ דפ׳ שבועת העדות (לקמן דף ג.) דתנן על (ה) שגגתו עם זדון העדות וי״ל דשמא פשיטא ליה להש״ס בשבועת העדות דשגגת קרבן שמה שגגה דאפי׳ מזיד חייב בו אבל שבועת ביטוי ס״ד דלא שמה שגגה דכיון דלא מיחייב אמזיד בעינן שגגה מעלייתא והא דפשיטא ליה לקמן בשבועת העדות דאונס פטור נראה דפשיטא ליה משבועת ביטוי דאע״ג דכתיב ביה ועלם פטר ביה אונס כ״ש שבועת העדות דלא כתב ביה ועלם דפטור:

אפילו תימא רבנן בו׳. בר״פ כלל גדול (שבת דף סט: וסס) גבי הא דאמר אביי הכל מודים בשבועת ביטוי שאין חייבין עליה קרבן עד שישגוג בגלוי שבה ופריך מהא דתניא איזהו שגגת שבועת ביטוי לשעבר דאמר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לאו. ולא תימא כמונבז דמחייב קרבן בשוגג על מאן דידע בשעת מעשה האיסור שעשה ולא ידע שהנעשה הוא מביא קרבן אלא אפי׳ לרבנן דאמרי שגגת קרבן לא שמה שגגה. וכי האי מזיד הוא ולאו בר קרבן הוא הכא מודו רבנן דכיון דבכל התורה כולה לא אשכחן לאו גרידתא דמייתי קרבן דילפינן מע״ז שנאמר ואם נפש אחת תחטא בשגגה והקריבה עז בת שנתה לחטאת וכתיב התם תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה והנפש אשר תעשה ביד רמה וגו׳ אשכחן דהוקשה התורה כולה לע״ז. מה ע״ז דבר שחייבין עליה זדונו כרת שגגה. הכא בשבועה כיון דחדוש הוא דחייבין בה על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן לאו גרידתא אפילו רבנן מודו. והא דמונבז ורבנן מפורשת בשבת פרק כלל גדול: בעא מיניה רבינא מרבא נשבע על ככר שלא יאכלנה ומצטער עליה. כלומר הרעב מצערו ואין ונראה לפרש דמצטער על מה שאינו שוכח שהיה רגונו שיכח כדי שיאכל אבל במזיד לא היה אוכל ופשיטא דלאו היינו שב מידיעתו כיון שברגונו היה שוכח כדי שיאכל: **צריך** שיוציא בשפתיו שנאמר לבטא בשפתים. נראה דמפשטא דקרא קדרים ולא משום דלייתר להכי מדפריך בסמוך וניגמר מיניה וקאמר נמי משום דהוה תרומה וקדשים ב׳ כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין והשתא א״כ למה ליה קרא בשבועת ביטוי לבטא בשפתים אלא אינו מיותר לכך: **אלא** לשמואל קשיא. ואם תאמר ודשמואל נמי יפרש הכי ולא שגמר בלבו להוציא בשפתיו וי״ל שהאמורא יש לו לפרש דבריו יותר: **גמר** בלבו להוציא פת חטין והוציא פת סתם מנין. השתא משמע דמקרא קדרים הא דלא מיתסר אלא בפת חטין דאזלינן בתר דברים שבלב בשאין הפה מכחיש והא דקאמר שמואל צריך להוציא בשפתיו היינו שצריך להזכיר פת אבל חטין אין צריך להזכיר ותימה דבפרק ארבעה נדרים (נדרים דף מז:) תנן נודרין להרגיש ולחרמיש ולמוכסין שהן של תרומה כו׳ ושל בית המלך כו׳ ומפרש בגמ׳ דאמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינו של בית המלך ומסיק שאומר בלבו היום ומוליא בשפתיו סתם ואע״ג דסבירא לן דברים שבלב אינן דברים לגבי אונסין אפשר משמע דלא שרי אלא במקום אונס ואע״פ שאומר בלבו חטין וי״ל דהתם איירי בעם הארץ דלא התירו לו אלא גבי אונסין כדי שלא יהגו קלות ראש בנדרים אבל לת״ח שרי אפי׳ שלא במקום אונס וכן מוכח דטעמא הוי משום דלא מהימנינן ליה במה דקאמר דהיה בלבו היום דקאמר לגבי אונסין אפשר משמע אפשר שהיה כדבריו שהיה בלבו היום והכי נמי אשכחן בפ״ ב׳ דנדרים (דף כ.) דמפליג בין ת״ח לע״ה גבי נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של יש ואי הוה אמרינן דגבי אונסא אפי׳ מדירו על דעתו שרי הוה אתי שפיר דבלא אונס אסור אפי׳ אומר בלבו כדמשמע בסוף פירקין (דף כט.) גבי משה שהסגיע את ישראל על דעת הקב״ה ועל דעתו ועוד נראה דהכא דסתם פת הוי דחטין להכי שרי אפי׳ שלא במקום אונס ואם תאמר בההיא דריש מס׳ שזיר (דף ג:) דתנן האומר אהא שרי זה שזיר ופריך בגמ׳ דלמא אהא בתענית קאמר ומוקי שמואל כגון שהיה שזיר עובר לפניו ופריך דלמא לפטרו מקרבנותיו קאמר ומשני דאמר בלבו והשתא כיון דגמר בלבו להיות שזיר למה לי שזיר עובר לפניו הא הכא לא בעינן פת חטין עובר לפניו וי״ל דהתם במאי דקאמר אהא לא משמע כלל לשון שזירות אם אין השזיר עובר לפניו והוי כאילו גמר בלבו להיות שזיר ולא הוליא כלום בשפתיו אבל הכא סתם פת הוי לחטין: **שאני** התם דכתיב וכל נדיב לב. משמע דהכא שמואל דאין צריך להוליא בשפתיו והא דאמר בספ״ק דחגיגה (דף י. וסס) היתר נדרים פורחים באויר דקאמר ר׳ יצחק בגמ׳ יש להם על מה שיסמכו דכתיב וכל נדיב לב ודאי דלמא לאפוקי מדשמואל לאו משום דלית ליה (ו) דשמואל אלא כלומר דלא ס״ל הכא כדשמואל:

משום דהוו תרומה וקדשים בו׳. גבי קדשים כתיב שהביאו בעזרה (דה״ב כט) כל נדיב לב עולות (ז) וגבי תרומה כתיב (במדבר יח) ונתשב לכם תרומתכם שניטלה במתשבה ואע״ג דתרומה חול אבל קדשים כדאמר ברים האים מקדש (קדושין דף מא:) ולא יליפינן מקדשים מ״מ קדשים נילפו מיניה הלכך הוו שני כתובים הבאים כאחד ובקונטר׳ פי׳ דתרומה היינו תרומת המשכן דכתיב וכל נדיב לב הביאו: לקיים

ו) איזו היא שגגת שבועת ביטוי לשעבר אי דידע מזיד הוא אי דלא ידע אנום הוא א״ל ז) באומר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן או לאו כמאן ח) כמונבז דאמר שגגת קרבן שמה שגגה אפילו תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דמונבז אלא ט) בכל התורה כולה דלאו חידוש הוא אבל הכא דחידוש הוא דבכל התורה כולה לא אשכחן לאו דמייתי קרבן דילפינן מע״ז והכא מייתי אפילו רבנן מודו בעא מיניה רבינא מרבא נשבע על ככר ומסתכן עליה מהו מסתכן לישרי ליה מר אלא מצטער ואכלה בשגגת שבועה מאי א״ל תנינא י) שב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו לא שב מידיעתו אין מביא קרבן על שגגתו יא) אמר שמואל יב) גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו שנאמר [1] לבטא בשפתים מיתיבי בשפתים ולא בלב גמר בלבו מנין ת״ל [1] לכל אשר יבטא האדם בשבועה הא גופה קשיא אמרת בשפתים ולא בלב והדר אמרת גמר בלבו מנין אמר רב ששת הא לא קשיא הכי קאמר בשפתים ולא שגמר בלבו להוציא בשפתיו ולא הוציא גמר בלבו סתם מנין ת״ל לכל אשר יבטא אלא לשמואל קשיא אמר רב ששת תריץ ואימא הכי בשפתים יג) ולא שגמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת שעורין גמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת סתם מנין ת״ל לכל אשר יבטא האדם מיתיבי [2] מוצא שפתיך תשמור ועשית אין לי אלא שהוציא בשפתיו יג) גמר בלבו מנין ת״ל [3] כל נדיב לב שאני התם דכתיב כל נדיב לב וניגמר מינה משום דהוו תרומה וקדשים שני כתובין הבאין כאחד יד) וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין הניחא למ״ד אין מלמדין אלא למ״ד מלמדין מאי איכא למימר הוו חולין וקדשים טו) וחולין מקדשים לא גמרינן:

מתני׳

איזו היא שגגת [שבועת] ביטוי לשעבר. כיון דבעינן אדם בשבועה היכי משכחת לה שוגג: **אי דידע.** בשעת שבועה שהוא נשבע לשקר: **מזיד הוא.** וקרא כתב (ז) ועלם. בשלמא להכא משכחת לה שבשעת שבועה דעתו מיושבת עליו ולאחר זמן נתעלמה ממנו שבועה: **למונבז.** במסכת שבת בפרק כלל גדול: **ה״ג דבכל התורה לא אשכחן לאו דמייתי קרבן.** בלא כרת: **לישרי ליה מר.** וכיון דאי אתא לקמן אריגן ליה לכתחלה כי אכיל ליה בהעלם שבועה לא עבר על שבועתו: **מלטער.** (ט) ברעב ואי נמי לא נעלמה ממנו היה אוכלה ואכלה בשוגג בהעלם שבועה: **לא שב מידיעתו הוא.** (י). והאי נמי לא שב מידיעתו הוא: **צריך שיוליא.** ואם לא הוליאה בשפתיו אינה שבועה: **ולא שגמר בלבו להוליא.** שלא נתכוין שתהא שבועה עד שיוליאנה בשפתיו: **גמר בלבו סתם.** שתהא שבועה בגמר לבו מנין הוא: **מוצא שפתיך.** גבי נודר להביא קרבן כתיב: **תרומה וקדשים.** תרומת מלאכת המשכן כתיב בה כל נדיב לב הביאו וגו׳ וגבי קדשים כתיב בחזקיהו בספר דברי הימים (ב׳ כט) וכל נדיב לב עולות: מתני׳

ה) שבת סט: [ע״ש היטב], ו) [לקמן לא:], ז) [שבת סח: סט.], ח) [שבת סט. יומא פ. סוכיות ב. יא. מולין ה:], ט) חגיגה י., י) [קדושין כל. וש״ק], יא) [פסחים מה. מיר לז:], יב) [ויקרא ה], יג) בדבר כל״ל. רש״ל, יד) [נ״ל לשמואל],

תורה אור השלם

1. אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתָיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה:

ויקרא ה ד

2. מוֹצָא שְׂפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעָשִׂיתָ כַּאֲשֶׁר נָדַרְתָּ לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ נְדָבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ:

דברים כג כד

3. וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׂים כֹּל נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וָנֶזֶם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל כְּלִי זָהָב וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפַת זָהָב לַיְיָ: שמות לה כב

וַיַּעַן יְחִזְקִיָּהוּ וַיֹּאמַר עָתָּה מִלְּאֹתָם יְדֵכֶם לַיְיָ גְּשׁוּ וְהָבִיאוּ זְבָחִים וְתוֹדוֹת לְבֵית יְיָ וַיָּבִיאוּ הַקָּהָל זְבָחִים וְתוֹדוֹת וְכָל נָדִיב לֵב עֹלוֹת:

דברי הימים ב כט לא

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה ולאי כו׳ על שגגתה עס: (ב) ד״ה אפי׳ כו׳ מונבז פשיטא השתא:

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה משום וכו׳ וגבי תרומה כתיב ונחשב. עיין גיטין דף לא ע״א מוס׳ ד״ה במתשבה:

מוסף רש״י

איזוהי שגגת שבועת בטוי לשעבר. בשלמא להכא, כגון שלא אוכל, משכחת לה כגון שנתעלמה השבועה ואכל, אלא לשעבר כגון שאכלתי והוא לא אכל אין כאן שוגג, דאי כשבור שאכל בשעה שנשבע אינו מייב קרבן, דתניא האלה בשבועה פרט לאתם, כלומר האלה בשבועה שיהא אלה בשעת שבועה, שאם דעתו עליו בשעת שבועה, ופרשינן לה לאפוקי כי האי גוונא, ומהשתא לא משכחת שגגה (שבת סט:). **יודע אני ששבועה זו אסורה.** ומזהרתי על כך, **אבל איני יודע כו׳.** דאי נתעלמה ממנו מאהרת שבועה אין לך אונס בשעת שבועה כזה (שם). **שב מידיעתו.** הפוכס ונגדל מתחלה ואין עובר אם היה יודע שהוא אסור, ונתא״כ נגרם היושב, שאם היה יודע שהוא אכל היה יושב ומבטל מעביה זו (חולין ה:). **גמר בלבו.** שבועה או נדר או הקדש (חגיגה י.). **אין מלמדין.** מלהדר כתביה לאיתך ולא יליפא מהכריה שמע מינה דוקא הני קאמר (פסחים מה.). **מלמדין כתיב אחד** וגמור טלהו מינה (קדושין כד.).

מסורת הש״ס

ה) שבת סט: [ע״ש היטב], ו) [לקמן לא:], ז) [שבת סח: סט.], ח) [שבת סט. יומא פ. סוכיות ב. יא. מולין ה:], ט) חגיגה י., י) [קדושין כל. וש״ק], יא) [פסחים מה. מיר לז:], יב) [ויקרא ה], יג) בדבר כל״ל. רש״ל, יד) [נ״ל לשמואל],

רבינו חננאל

איזו היא שגגת שבועת ביטוי לשעבר. אי דידע מזיד הוא אי לא ידע ונשבע אנוס הוא כרב כהנא ורב אסי א״ל באומר יודע אני ששבועה זו אסורה. אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לאו. ולא תימא כמונבז דמחייב קרבן בשוגג על מאן דידע בשעת מעשה האיסור שעשה ולא ידע שהנעשה הוא מביא קרבן אלא אפי׳ לרבנן דאמרי שגגת קרבן לא שמה שגגה. וכי האי מזיד הוא ולאו בר קרבן הוא הכא מודו רבנן דכיון דבכל התורה כולה לא אשכחן לאו גרידתא דמייתי קרבן דילפינן מע״ז שנאמר ואם נפש אחת תחטא בשגגה והקריבה עז בת שנתה לחטאת וכתיב התם תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה והנפש אשר תעשה ביד רמה וגו׳ אשכחן דהוקשה התורה כולה לע״ז. מה ע״ז דבר שחייבין עליה זדונו כרת שגגה. הכא בשבועה כיון דחדוש הוא דחייבין בה על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן לאו גרידתא אפילו רבנן מודו. והא דמונבז ורבנן מפורשת בשבת פרק כלל גדול: בעא מיניה רבינא מרבא נשבע על ככר שלא יאכלנה ומצטער עליה. כלומר הרעב מצערו ואין שם זדונה ואכלה בשוגג מהו. א״ל תניתוה או הודע אליו חטאתו השב מידיעתו. כלומר מי שיעשה בשגגה כיון שאתה מודיעו שאסור הוא פריש זהו שמביא קרבן על שגגתו. והאי נמי שב מידיעתו הוא וחייב קרבן. וי״א כיון שמצטער עליה אע״ג שאתה מודיעו לא פריש. אפי׳ אם אכלו בשוגג כמו מזיד חשיב: אבל הנשבע על ככר ומסתכן אם לא יאכלנה שרינן ליה למיכלה: אמר שמואל גמר בלבו צריך להוציא בשפתיו שנאמר לבטא בשפתים. ומותבינן עליה מהא דתניא בשפתים ולא בלב כו׳. ופריק רב ששת ונדחה. ופריק ו) רבא בשפתים ולא שגמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת שעורים שפטור בפת חטין שהרי לא הוציא בשפתיו פת חטין ופטור בפת שעורים שהרי לא גמר בלבו. אלא גמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת סתם מנין שחייב ת״ל לכל אשר יבטא האדם בשבועה. ואדחי׳ הא תיובתא משמואל: מיתיבי מוצא שפתיך תשמור. אין לי אלא המוציא בשפתיו. גמר בלבו מנין ת״ל כל נדיב לב. ופרקינן לשמואל שאני התם דפרש בה קרא כל נדיב לב. ומשום דהוו שני כתובים הבאים כאחד. קדשים הא דאמרן. ותרומה דכתיב בה ונחשב לכם תרומתכם מלמד שהתרומה ניטלת באומד ובמחשבה. לא גמרינן מיניהו. ומ״ד מלמדין הוו להו שבועות כגון הא דשמואל חולין ותרומה וקדשים קדש וחולין מקדשים לא ילפי דקדשים חמירי לפיכך אתנהו אפילו גמר בלבו. וגרסינן בפסחים פרק תמיד נשחט (דף סג) ר׳ מאיר סבר לא בעינן פיו ולבו שוין. ורבנן סברי בעינן פיו ולבו שוין. איתיביה אביי המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר כו׳ עד שאני נכנס לבית זה ואמר לזה. שאיני נהנה לזה ואמר לזה לא אמר כלום עד שיהו פיו ולבו שוין. וכיון דמותבינן מהא שמע מינה דהלכתא היא:

ו) גי׳ רבינו אמר דבא תריץ כו׳ וכ״ה בריש״ף ובמ״ר רי״ן מיגש.

מתני' שהיה בדין שיהא חייב. הנשבע לקיים ולא קיים: כדברי רבי יהודה בן בתירא גרסי' ולא גרסי' דברי רבי יהודה. והכי קאמר נשבע לקיים ולא קיים פטור שאילו לדברי ר' יהודה בן בתירא היה בדין לחייבו: שלא עשה בה לאו לכן. וקרא כתיב [1] להרע או להיטיב:

גמ' יכול נשבע לבטל את המצוה וכו'. ותהא זו קרויה הרעה שהוא מרע לעשות שמבטל את המצוה: מה הטבה רשות. לקמיה מפרש לה: יכול נשבע לקיים כו'. ותהא זו קרויה הטבה שהוא מטיב לקיים מצוה: מה הרעה רשות. לקמיה פריך ממאי דקרא' ברשות כתיבי: ת"ל או להיטיב. או יתירה לדרשה: מה הטבה. לעצמו דהיינו אוכל: שאינה בביטול מצוה. כגון אוכל ביום"כ או חמץ בפסח דהא לא קרי הטבה שהרי גורם רעה לנפשו אלא בקיום מצוה כגון אוכל מצה בלילי פסח אף הרעה דלא אוכל שאינה בביטול מצוה כגון לא אוכל חמץ בפסח דהא לא קרי הרעה הטבה הך הרעה הטבה היא לענין מצוה והא כתבה: ואקיש הטבה להרעה מה הרעה. דלא אוכל שאינה בקיום מצוה כגון לא אוכל חמץ בפסח דהיא לא הרעה מיקריא לענין מצוה: אף הטבה. דאוכל שאינה בקיום מצוה כגון אוכל מצה אלא בביטול מצוה כגון אוכל חמץ בפסח וא"כ הטבה זו הרעה היא והא כתבה: ה"ג אי הכי בדבר הרשות נמי לא משכחת לה אלא מדאילטריך או לרבות הטבה אחרים שמע מינה נאו בדבר מצוה כביבי כו'. והכי פירושה אי הכי בדבר הרשות נמי איכא לאקשויי כי האי גוונא דאיכא הרעה להטבה מה הטבה דאוכל שאינה בדבר רע לגופו כגון אוכל דבר שקשה לגוף דהיא לאו הטבה מיקריא אלא דבר המהנהו אף הרעה דלא אוכל שאין שבועה זו רעה לגופו אלא הטבה כגון לא אוכל דברים הקשים לגוף וא"כ הרעה הזאת הטבה היא לו והא כתיב ליה הטבה ואקיש הטבה להרעה מה הרעה דלא אוכל לא נשבע על דבר הקשה דהיא לאו הרעה מיקריא אלא בדבר הטוב לגוף נשבע שלא יאכלנו אף הטבה דאוכל כגון שנשבע בדבר הרע לו שתהא שבועה רעה לו א"כ הטבה גופה הרעה היא: השתא הרעה אחרים. דהויא ביטול מצוה איתרבאי הטבת אחרים דקיום מצוה היא מיבעיא: והאי או מיבעי ליה לאחלק. דאי כתיב להרע ולהיטיב הוה אמינא עד דמשתבע אתרוייהו: אביו קלל אמו קלל. ברשם המקרא סמך קללה לאביו ובסופו סמך קללה לאמו: ומשמע אחד בפני עצמו. וריבויא דסיפיה דקרא מיבעי ליה לרבות מקלל לאחר מיתה והכי מפר' לה בסנהדרין [6]: ומשני

מתני' [6]נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל פטור [2]לקיים ולא קיים פטור שהיה בדין שיהא חייב כדברי ר' יהודה בן בתירא א"ר יהודה בן בתירא מה אם הרשות שאינו מושבע עליו מהר סיני הרי הוא חייב עליו מצוה שהוא מושבע עליה מהר סיני אינו דין שיהא חייב עליה אמרו לו לא אם אמרת בשבועת הרשות שכן עשה בה לאו כהן תאמר בשבועת מצוה שלא עשה בה לאו כהן שאם נשבע לבטל ולא ביטל פטור: **גמ'** ת"ר [3]יכול נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל יהא חייב ת"ל [1]להרע או להיטיב [3]מה הטבה רשות אף הרעה רשות אוציא נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל שהוא פטור יכול נשבע לקיים את המצוה ולא קיים שיהא חייב ת"ל להרע או להיטיב מה הרעה רשות אף הטבה רשות אוציא נשבע לקיים את המצוה ולא קיים שהוא פטור [7]יכול נשבע להרע לעצמו ולא הרע יכול יהא פטור ת"ל להרע או להיטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות [4]אביא נשבע להרע לעצמו ולא הרע שהרשות בידו יכול נשבע להרע לאחרים ולא הרע שיהא חייב ת"ל להרע או להיטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות [ד]אוציא נשבע להרע לאחרים ולא הרע שאין הרשות בידו מנין לרבות הטבת אחרים ת"ל או להיטיב [5]ואיזו היא הרעת אחרים אכה את פלוני ואפצע את מוחו וממאי דקראי בדבר הרשות כתיבי דלמא בדבר מצוה כתיבי לא ס"ד דבעינן הטבה דומיא דהרעה והרעה דומיא דהטבה דאקיש הרעה להטבה מה הטבה אינה בביטול מצוה אף הרעה אינה בביטול מצוה הרעה גופה הטבה היא ואקיש הטבה להרעה מה הרעה אינה בקיום מצוה אף הטבה אינה בקיום מצוה הטבה גופה הרעה היא אי הכי בדבר הרשות נמי לא משכחת לה אלא מדאיצטריך או לרבות הטבת אחרים ש"מ בדבר הרשות כתיבי דאי ס"ד בדבר מצוה כתיבי השתא הרעת אחרים איתרבי הטבת אחרים מיבעיא והאי או מיבעי ליה לחלק לחלק לא צריך קרא הניחא לר' יונתן אלא לר' יאשיה מאי איכא למימר [6]דתניא [2]איש אשר יקלל את אביו ואת אמו אין לי אלא אביו ואמו אביו ולא אמו אמו ולא אביו מנין ת"ל [2]אביו ואמו קלל [ה]אביו קלל אמו קלל דברי ר' יאשי' ר' יונתן אומר משמע שניהם כאחד ומשמע אחד בפני עצמו עד

לקיים המצוה פטור שהיה בדין שהוא חייב דברי ר' יהודה בן בתירא. בקונטרס גורס כדברי ר' יהודה ולא גרס דברי משום דבמתני' קתני פטור ור' יהודה בן בתירא הוי חייב כדקתני לקמן במתניתין ולריב"ל היה גרסא לקיים גירסת הספרים דמודה ר' יהודה בנשבע שלא לאכול נבילה ואכל דפטור דאין איסור חל על איסור ועיל (ד' כג.): נמי פריך גבי נבילה מושבע ועומד מהר סיני הוא משמע דליכא מאן דפליג ודוקא בלקיים המצות כגון ליסב בסוכה או לאכול מצה מחייב ר' יהודה וטעמא כדאמר בנדרים (ד' ח.) מנין שנשבעין לקיים המצות שנא' נשבעתי ואקיימה וה"נ מחייב עליה קרבן [8] והכי איתא בירושל' דבשלא אוכל נבילה ואכל מודה רבי יהודה דפטור דאי תימא חייב ליתני לא אם אמרת בשבועת הרשות שכן עשה בה לאו כהן והן כלאו תאמר בשבועת מצוה שלא עשה בה לאו כהן והן כלאו פי' הן כלאו שאוכל נבילות כמו שלא אוכל נבילות אלא ודאי מודה רבי יהודה בן בתירא דפטור והשתא גרסי' דברי ר' יהודה שפיר דהכל מדר' יהודה בן בתירא וה"פ לקיים מצוה פטור דהיינו שלא אוכל נבילות ויש מקום שבדין חייב כגון ליסב בסוכה דברי רבי יהודה בן בתירא: **מצוה** שמושבע עליה מהר סיני. תימה מהאי טעמא נמי אמאי אין איסור חל על איסור ואי משום דילפינן בפרק כל הבשר (חולין דף קיג:) מומתו בו כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת ועומדת וילפינן מינה דכהן טמא שאכל תרומה טמאה פטור אם כן היכי עביד קל וחומר נימא איסור שאינו חל על איסור יוכיח:

ת"ל להרע או להיטיב. הך דרשא לא אתיא כר"ע דלדיליה אמר לעיל (דף כו.) דדרש בריבויי ומיעוטי ומאי מיעט מיעט דבר מצוה:

מה הטבה רשות. פירוש שאינה בביטול מצוה והכי מפרש לה לקמן: **אביא** נשבע להרע לעצמו. כולי הך בבא לא צריכא אלא לאשמועינן דאדם רשאי לחבול בעצמו דפלוגתא היא בחומבל (ב"ק דף לא.):

נשבע להרע לאחרים. הך בבא נמי לא צריכא ומשום סיפא דבעי לרבויי הטבת אחרים נקט לה: **דלמא** בדבר מצוה כתיבי. פי' אף בדבר מצוה אבל אין לפרש דלמא בדבר מצוה לחוד כתיבא מדקאמר לקמן אלא אי אמרת בדבר מצוה כתיבי מאי מיעט ולימא דמיעט דבר הרשות אלא פשיטא ליה להש"ס דבדבר הרשות כתיב דלהרע ולהיטיב משמע נמי בהרעת הגוף ובהטבת הגוף: **דלמא** בדבר מצוה כתיבי. קראי להרע כגון לא אוכל מצה שהיא הרעה גמורה שמריע לגופו ולנפשו ולהיטיב כגון אוכל מצה שהיא הטבה גמורה שמטיב לגופו ולנפשו: **אי** הכי בדבר הרשות נמי לא משכחת לה. תימה דבדבר הרשות משכחת לה שפיר הרעה דומיא דהטבה והטבה דומיא דהרעה מה הטבה שאינה בביטול מצוה ומותר לעשות דאל"כ לאו הטבה היא אף הרעה שמותר לעשות כגון לא אוכל ככר זו ומה הרעה שאינה בקיום מצוה שאין חובה לעשות אף הטבה כן כגון אוכל ככר זו דמה לנו להקיש לגמרי עד שיקשה הטבה גופה הרעה היא הרעה גופה הטבה היא כיון שאנו מוצאין להשוותם: **מדאיצטריך** או לרבות הטבת אחרים. תימה א"כ למה להו לרבנן למימר במתני' תאמר בשבועת מצוה שלא עשה בה לאו כהן תיפוק ליה דלהרע לא מיירי בדבר מצוה מדאילטריך או לרבות הטבת אחרים ובעינן הטבה דומיא דהרעה בדבר הרשות ולאו פירכא היא דנהי דקיום מצוה לא כתיב הכא מ"מ גילף מקל וחומר:

עד

אביו בלא אמו אמו בלא אביו מנין ת"ל אביו ואמו קלל. אביו קלל אמו קלל דברי ר' יאשיה כו':

ה) (נדרים טז) לעיל כה.; ו) [נדרים טז:], ג) [נ"ק לא:], ד) [שם], ה) [שם], ו) נ"מ לד: קנהד' סו. פה: חולין עח: [נ"מ לה: יומא מ: מנחות נ: לא.], ז) [ויקרא ה], ח) [דף פה:],

תורה אור השלם

1. אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתָיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדָע וְאָשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה:
ויקרא ה ד

2. כִּי אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ מוֹת יוּמָת אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל דָּמָיו בּוֹ:
ויקרא כ ט

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לקיים וכו' והכי איתא בירושלמי. עיין לעיל דף כ ע"ב תוס' ד"ה לכי ומ"ש שם:

מוסף רש"י

שלא עשה בה לאו כהן. דלמיתה כהן ולמיתה גלות (לעיל כה:). ולא ביטל יהא חייב. קרבן שבועה (נדרים טז:). מה הטבה רשות. דלא בעי אכיל ואי בעי לא אכיל, חייב בקרבן על השבועה, אף הרעה דמחייב קרבן הרעה דרשות, ולא בשבע לבטל את המצוה, דהא שבועה דהרעה לאו הרשות בידו (שם יז.). אין לי אלא אביו ואמו. כאחד (סנהדרין סו.) שמיסה יחד (שם פה:) קלל שמיסה (חולין עח:). אביו ולא אמו אמו ולא אביו. אחד מהם מנין (שם). אביו קלל אמו קלל. כלומר סמך קללה ברשם המקרא לאביו ובסופו סמך לאמו (שם וכעי"ז שם פה: וב"מ צד: וחולין עח:) למימרא דאו האי או האי (חולין שם). ר' יונתן אומר. מתמיהא המקרא משמע את אביו ואת אמו, דאע"ג דוי"ו מוסיף על ענין ראשון משמע נמי אחד מהם (סנהדרין סו.). **משמע שניהם כאחד כו'.** אביו ואמו משמע נמי אי האי אי האי (חולין עח:).

עב א מיי' פ"ה מהל' שבועות הל' יד טו סמג לאוין לא רמא טוש"ע י"ד סי' רלו ס"ה:
עג ב מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סעיף ב:
עד ג שם בהג"ה:
עה ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
עו ה מיי' פ"ה מהל' ממרים הלכה ח ופ"ו הלכה ב סמג לאוין ריט טוש"ע י"ד סי' רמא סעיף ח:

רבינו חננאל

מתני' נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל לקיים את המצוה ולא קיים פטור. שהיה בדין שיהא חייב דברי ר' יהודה בן בתירה כו'. והני מילי בשוגג ובקרבן: ת"ר נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל יכול יהא חייב ת"ל להרע או להיטיב. מה הטבה רשות אף הרעה רשות כו'. ופריש בה נשבע לבטל מצוה ולא ביטל. או נשבע לקיים מצוה ולא קיים. בתרוייהו הואיל ואינו דבר הרשות פטור משבועת ביטוי אבל נשבע להרע לעצמו ולא הרע חייב. מאי טעמא דרשות בידו להרע לעצמו. אבל הנשבע להרע לאחרים כגון שנשבע שאכה לפלוני ואפצע את מוחו וכיוצא בהן פטור שאין הרעת אחרים בידו. אבל נשבע להיטיב לאחרים ולא היטיב חייב. (ואמרינן) [ודייקינן] להא דתנו רבנן. וממאי דקראי בדבר הרשות כתיבי דלמא בדבר מצוה כתיבי. ודחינן לא ס"ד דכתיב להרע או להיטיב דבעינן (הטבה דומיא דהרעה) [הרעה דומיא דהטבה] מה הטבה ליתא בביטול מצוה אף הרעה נמי ליתא בביטול מצוה. נמצאת הרעה זו גופה הטבה היא כיון דליתא בביטול מצוה. והטבה דומיא דהרעה מה הרעה אינה בקיום מצוה אף הטבה אינה בקיום מצוה. והאי הטבה גופה הרעה היא דהא ביטל מצוה. ואקשינן אי הכי אוכל ולא אוכל נמי נימא הכי מה הטבה שאינה בלא אוכל אלא באוכל אף הרעה נמי שאינה בלא אוכל אלא באוכל האי הטבה היא כו'. ודחינן האי מאי אי אמרת בשלמא קראי בדבר הרשות כתיבי. היינו דאצטריך או לרבות הטבת אחרים. אלא אי אמרת בדבר מצוה כתיבי השתא הרעת אחרים אתרבי הטבתם מיבעי. ואקשינן האי או מיבעי לו לחלק דאי לא כתב או הוה אמינא אינו חייב אלא אם ירע ויטיב תרוייהו בהדי הדדי אבל זה בלא זה פטור. להכי כתב או לחלק. ואמרינן הניחא לר' יונתן אלא לר' יאשיה כו'. ופי' חלוקתם כדתניא איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו. אין לי אלא אביו ואמו.

עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו. וכ' יאשיה הא דאיצטריך למיכתב יחדיו בחורש בשור ובחמור שלא יתחייב אפי' אינס קשורים יחד כדאמר בירושלמי דאיצטריך למעוטי קושר אחורי הקרון וגם בלבישת למר ופשתים איצטריך שלא לאסור אפי' אינן תכופין כגון שני מלבושים אחד של צמר ואחד של פשתים:

אלא אי אמרת בדבר מצוה מאי **מיעט.** וא"ת אימא דמיעט לשנות את הידוע ומילתא דליתא בלהבא לשמואל ומילתא דליתא בלאו והן אליבא דרב וי"ל דשקולים הן כדפריש' לעיל ואי מרבינן האי מרבינן האי ועוד א"כ ליכתוב לעשות ושלא לעשות ולא בלשון הרעה והטבה: **הא** תו ל"ל **חיובא הוא דליכא.** זו היא גירסת הקונטר' ודייק מדתנן במתני' תלת זימני שלא אוכל שלא אוכלנה [שלא אוכלנה] ואין נראה דנפרק שני דנדרים (ד' יח.) תנן שבועה שלא אוכל [שבועה] שלא אוכל אינו חייב אלא אחת ולא קתני אתם תלתא זימנין ואפ"ה דייק כרבא אתם בגמ' (דף יח.) ממתני' מדלא קתני חייב אחת ומדלא קתני אינו אלא אחת ולא קתני אינו חייב אלא אחת רווחא הוא דליתא הא כי מיתשיל על חברתה חיילא לכך נראה כספרים דל"ג במתני' דהכא תלת זימנין ול"ג הא תו ל"ל אלא ס"ג חיובא [הוא] דליכא כו' ודייק מדקתני אינו חייב אלא אחת כדדייק בנדרים ואע"ג דהכא לא מצי למיתני (ד) אלא אחת דאיצטריך למיתני חייב לאשמועי' הא שלא אוכלנה והדר שלא אוכל חייב אתים מ"מ דייק שפיר מדלא קתני חייב אחת: **הכי** השתא **התם איתא לשניה כו'.** בפ"ב דנדרים (דף יח.) לא מסיק הכי אלא דהי התם כגון שקיבל עליו שתי נזירות בבת אחת ונראה דהתם ס"ד לפשוט דמיירי כגון דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום וס"ל כרב הונא דאמר התם לעיל דאין נזירות חלה על נזירות ומייתי סייעתא שפיר דהוי השתא דומיא דשבועות ודמי כגון שקבל עליו ב' נזירות בבת אחת ולא דמי לשבועה דהכא בנזירות חיילי תרוייהו להתחייב למנות ב' נזירות זו אחר זו אפי' לא נשאל על הראשון אבל בשמעתין בעי לאתויי סייעתא אפילו אם נאמר דנזירות חלה על נזירות או שקבל עליו שתי נזירות בבת אחת כיון שאותו מנין מנה לשם ראשונה אין תעלה לו לשניה בראשונה אי לא משום דאמר אי משכחת שניה רווחא חייל' וה"ה גבי שבועה ומשני דהא לא דמי דהתם איתא לשניה דכי סליק מראשונה חיילא שניה הכא מי איתא לשבועה כלל ונראה דהתם כי פריך לרב הונא דאמר דאין נזירות חלה על נזירות מהך דמי שנדר שתי נזירות ומשני כגון שקיבל שתי נזירות בבת אחת ה"מ לשניי אע"ג דאין נזירות חלה על נזירות מ"מ אי משכחת רווחא חיילא כדרבא אלא הש"ס משני לפי מה שהמקשה לא אסיק אדעתיה ההיא דרבא הקשה ר"י בר' מאיר כשקיבל עליו שתי נזירות בבת אחת ונשאל על אחת מהן אמאי לא נשתרי בשניה מ"ש מהא דתנן (נדרים דף סו.) קונס שאיני נהנה לכולכם הותר אחד מהן הותרו כולן ונראה דיש לחלק דהכא כיון דסליק למנין ב' נזירות כקיבל כל אחד בפני עצמה דמי: **אם** נשתייר הימנו בזית נשאל עליה. נראה דכי לא שייר אלא פחות מכזית דחייב עליה אע"ג דאמר אלא אוכלנה דכי משתבע על הככר אין דעתו אלא שיייר פחות מכזית דאין לך אדם שיאכל ככר אלא אלא יהו מעט פירורין נוסרים ממנו דאי מפטר עד שיאכל גם אותו פחות מכזית אמאי קאמר בסמוך דלא חייב בשמואלי עליה מ"ש משבועה שלא אוכל כל שהוא דהתם פשיטא שיכול לישאל: אמר

ומשני ר' יאשיה דלא מייתר ליה או נפקא ליה דקראי לאו במצוה אייר דסבר לה כר"ע דדריש רבויי ומיעוטי כו' מאי מיעט אין לך דבר הראוי למעט כגשבע לבטל את המצוה ואם זה חייב כ"ש כל שאר שבועות אלא ודאי ביטול מצוה אימעוט וקיום מצוה ממעיט מדליתיה בלאו והן: **איסיה בלא איטיב.** לאחרים כגון מתנה לעשיר: ה"ג **הלא מי איסא בלא אקייס: מתני'** ה"ג **שבועה שלא אוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה.** לקמיה מפרש ל"ל דנקט שבועה שלישית: **אינו חייב אלא אחת.** שאין שבועה חלה על שבועה: **גמ' למה לי למיתני שלא אוכל שלא אוכלנה.** למיקט תרי ליתני (א) שלא אוכל שבועה שלא אוכל: **אבל אמר שבועה שלא אוכלנה והדר אמר שלא אוכל.** ואכלה כולה חייב אתים דמיילא לה שבועה שניה [1] ואילו שלא אוכלנה כולה משמע אבל מקצתה לא אסר עליו וכי הדר אשתבע שלא אוכל אוסר אוסר עלמו בכזית ממנה וכי אכל כזית קמא חייב משום שבועה שניה וכי גמר ואכלה חייב משום שבועה ראשונה אבל האומר תחלה שבועה שלא אוכל אוסר עלמו בכזית ממנה הלכך שניה לא מיילא דבכלל ראשונה היא דכיון דאיתסר בכזית ראשון שוב לא יאכל כלום ממנה כ"ש כולה: **דרבא.** דאמר אוכלנה משמע כולה אבל לא אוכל אסר עלמו בכדי אכילה: ה"ג **הא תו ל"ל הא קמ"ל חיובא הוא דליכא הא שבועה איסא וכי משכחת רווחא חיילא דדרבא דאמר רבא שלא אוכל ככר זו כיון שאכל ממנה כזית חייב שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל את כולה: שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת כו': הא תו למה לי הא קמ"ל חיובא הוא דליכא הא שבועה איכא דאי משכחת רווחא חיילא למאי הלכתא לכדרבא דאמר רבא שאם נשאל על הראשונה עלתה לו שניה תחתיה לימא מסייעא ליה מי שנדר ב' נזירות ומנה ראשונה והפריש עליה קרבן ואח"כ נשאל על הראשונה עלתה לו שניה בראשונה הכי השתא התם נזירות מיהא איתא דכי מני לראשונה בעי מיהדר מימנא לשניה בלא שאלה הכא שבועה שניה מי איתא כלל אמר רבא נשבע על ככר ואכלה אם שייר ממנה כזית נשאל עליה אכלה כולה אין נשאל עליה א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ה"ד אי דאמר שלא אוכל מכזית קמא עבדיה לאיסוריה אי דאמר שלא אוכלנה מאי איריא כזית אפי'

עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו אפי' תימא ר' יאשיה וסבר לה [6]כר"ע דדריש רבויי ומיעוטי [3](ואייתר ליה או לחלק) אי אמרת בשלמא בדבר הרשות כתיב ממעט דבר מצוה אלא אי אמרת בדבר מצוה כתיב ממאי קא ממעט: א"ר יהודה בן בתירא מה אם הרשות כו': ורבנן שפיר קאמרי ליה לר' יהודה בן בתירא ור"י בן בתירא אמר לך אטו הטבת אחרים לאו אע"ג דליתא בכלל הרעת אחרים ורבי רחמנא הכא נמי בקיום מצוה אע"ג דליתיה בביטול מצוה רבייה רחמנא ורבנן התם איתיה בלא איטיב הכא מי איתיה בלא אקיים: **מתני'** [3]אשבועה שלא אוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת זו היא שבועת בטוי [2]שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד [7]בשבועת שוא חייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור: **גמ'** למה לי למיתני שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכלנה הא קמ"ל טעמא דאמר שלא אוכל והדר אמר שלא אוכלנה דלא מיחייב אלא חדא אבל אמר שלא אוכלנה והדר אמר שלא אוכל [4]מיחייב תרתי כדרבא דאמר רבא [5]שבועה שלא אוכל ככר זו כיון שאכל ממנה כזית חייב שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל את כולה: שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת כו': **הא קמ"ל כו'.** להכי נקט למינתא דאשמועינן חיובא הוא דליכא אשבועות אחרונות הא שבועות הם ולא יצאו לבטלה ואם ימצאו מקום יחולו והיכי דמי כדרבא שאם נשאל לחכם על הראשונה עלתה לו שניה תחתיה ונאסר בכבר משום שבועה שניה וכן אם נשאל על השתים חלה (ב) על השלישית לפי שהחכם עוקר הנדר מעיקרו שהרי פותח לו בחרטה והוי כמי שלא נדר וחלה השניה למפרע שהראשונה היתה מעכבתה מלחול ואינה לראשונה הוא ונשאל עליה: **שתי נזירות.** שתים נזירות ל' יום [8]: **והפריש קרבן.** לתגלחתו ונשאל לחכם על הראשונה עלתה לו שניה במנין שמנה לשם ראשונה ואינו צריך לשמור עוד נזירות שניה והקרבן שהפרים מביא עליה כדמפרש טעמא לקמן [כח.] מי גרס לשניה שלא תחול תחלה להיות

מנין הראשון שלה ראשונה היתה מעכבתה והרי אינה לראשונה שסילקה ועקרה בשאלה זו ונמצא המנין למפרע של שניה. ה"ג גבי שבועות מי הוא גורס לשניה שלא תחול ראשונה היתה גורמת לה והרי אינה שעקרה בשאלה ונמצאת שניה חלה למפרע: **הכי השתא הש"ס.** נודר שתי נזירות נזירות מיהא איתא אפי' לא נשאל על הראשונה לא יצתה נזירות שניה מפיו לבטלה דהא כי מני לראשונה בעי למימני לשניה וכיון דדבר העומד להיות הוא כשימצא מקום הרי מצא מקום למפרע ע"י שאילה לחול מיום ראשון לפיכך מנין עולה לה: **הכא.** גבי שבועות אי לאו שאלה מי הוה קיימא שניה לחול כלל הכא איכא למימר כשיצתה שניה מפיו יצתה לבטלה ולא לחול עד עולמית ואף כשיצא המקום שהרי כבר בטלה: **נשאל עליה.** ואותר לו זית הנשאר ובאכילתו לא עבר (ג): אפי'

שבועה אבל אמר שבועה שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל את כולה. ואם נשבע אח"כ שלא יאכל ככר זו. חלה השבועה אמקצתה. דייקינן אמתני' דקתני חיובא הוא דלא מחייב אשאר שבועות. אבל שבועה קיימא לה. דאי משכחת רווחא חיילא למאי הלכתא לכדרבה דאמר נשאל על הראשונה ובטלה חלה לסיועי מהא דתני מי שנזר שתי נזירות ומנה את הראשונה כו'. ודחינן הכי השתא התם גבי נזירות איתנהו תרוייהו וכי שלים ראשונה חיילא שניה הכא שאלה על הראשונה מי איתא לשניה כלל: אמר רבא נשבע על ככר ואכלה אם נשתייר ממנה כזית נשאל עליה. אכלה כולה אינו נשאל עליה. ומקשינן

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה למה וכו' ליתני הכי שבועה שלא אוכל: (ב) ד"ה הא וכו' על השתים אלה השלישית כל"ל ותיבת על נמחק: (ג) ד"ה נשאל וכו' עבר למפרע הס"ד: (ד) תוס' ד"ה הא כו' למיתני אינה אלא:

מוסף רש"י

עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו. כלרך שהולרך לפרוט בכלאים שכתוב בו (דברים כב) לא תחרוש בשור ובחמור ופרט בו יחדיו, שלא תאמר אסור לחרוש בשור לבדו ובחמור לבדו, ואביי ואמו קגלי דסיפא דריש ליה ר' יוחנן בגלא הן המתקנין לרבות את המקולל לאמר מיתה (סנהדרין סו. וכנ"ל שם פה: וב"מ צה.). **שבועה שלא אוכל ככר זו כו'.** דהא נשבע תלת זימני שלא יאכל אותו ככר (תמורה ג:). **אינו חייב אלא אחת.** כדאמרינן דאין שבועה חלה על שבועה (שם) דכיון דנשבע שבועה ראשונה הוה לה שבועה שניה לקיים את המצוה ותנן במתניתין דפטור (לעיל כא. וכנ"ל לעיל ד.). **זו היא שבועת בטוי.** דקאמר קרא לבטא בשפתים להרע או להטיב וגו' וזו היא שבועת בטוי שמוציא בשפתיו שלא יאכל אותו ככר, אבל לא גזל מידי לחבריה, אבל שבועת העדות ושבועת הפקדון מביא על הזדון כשגגה אשם (תמורה ג:). **שאם נשאל על הראשונה.** שבא לפני חכם ונשאל על שבועה ראשונה והחיר, עלתה לו שניה תחתיה. שאם עובר חייב משום שבועה שניה (נדרים יח.). **והפריש עליה קרבן.** וקודם שהפרישו נשאל על מזירות ראשונה שכבר נדר ואמרו ליה שבטעות נדר ונלא לצורך היה נדר אותם אלשים (שם יז:). **עלתה לו.** אותה מזירות שכבר נדר בשניה שעדיין חייב ומקריב הקרבן על מזירות השניה ביום שהאלים מזירות ראשונה (שם).

רבינו חננאל

פים' שהיה בדין שיהיה חייב דבריי ר' יהודה בן בתירה כו'. שפיר קאמרו ליה רבנן דשבועת מצוה לא תעשה בטול מצוה כקיום מצוה. דבביטול מצוה אם נשבע לבטל ולא ביטל פטור. ואם נשבע לקיים ולא קיים לדבריך חייב ואמר להו ר' יהודה בן בתירה והלא הנשבע להרע לאחרים פטור. אבל להיטיב לאחרים חייב דרביה קרא אע"ג דליתא בלהרע הכא נמי כדרביה קרא קיום מצוה אע"ג דליתא בביטול מצוה. ורבנן התם איתא לשבועה אם נשבע שלא איטיב לפלוני חייב הכא ליתא אם לא אקיים את המצוה שהנשבע שלא לקיים המצוה הנה נשבע שפטור ולא תמצא שחייב: **ירושלמי** שבועות אין בהן כרת. מעילה אין בה כרת. על דעת ר' יוחנן דאמר שבועה שלא אוכל מצה אסור לוכל מצה בלילי הפסח. שבועה שלא אוכל מצה בליל הפסח לוקה ואוכל מצה. וכן הנשבע שלא לישב בצל אסור לישב בצל סוכה אבל הנשבע שלא לישב בצל סוכה לוקה וישב בסוכה דמצוה: ת"ר בספרי דבי רב מיין ושכר יזיר לעשות יין מצוה כיין רשות כו' עד ת"ל מיין ושכר יזיר לעשות יין מצוה כיין רשות. וגרסינן בתחלת נזיר מאי היא קדושא ואבדלתא הרי מושבע עליה מהר סיני. אלא כי הא דאמר רבא שבועה שאשתה וחזור ואמר הריני נזיר אתיא נזירות וחלה אשבועתו: (וישב בסוכה) [ירושלמי] אזהרה לשבועת הרשות מנין לא יחל דברו לא יעשה דבריו חולין: **מתני'** שבועה שלא אוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה ואכלה. אינו חייב אלא אחת. וזו היא שבועת ביטוי שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד. ואוקימנא אם נשבע שלא אוכלנה והדר נשבע שלא יאכל ככר זו חייב שתים כדרבא דאמר שבועה שלא אוכל זו אפילו אכל כזית ממנה חייב. ואם נשבע אח"כ שלא אוכלנה כבר פשטה שבועתו הראשונה בכולה ואין שבועה חלה על שבועה אינו חייב אלא אחת ואין חייב אלא אחת לסיועי מהא דתני מי שנזר שתי נזירות ומנה את הראשונה כו'. ודחינן הכי השתא התם גבי נזירות איתנהו תרוייהו וכי שלים ראשונה חיילא שניה הכא השבועה השניה בלא שאלה על הראשונה מי איתא לשניה כלל: אמר רבא נשבע על ככר ואכלה אם נשתייר ממנה כזית נשאל עליה. אכלה כולה אינו נשאל עליה. ומקשינן

אפי' כל שהוא. שיור נמי מעכב שלא עבר על שבועתו ורחוי לשאילה: **מיגו דמהניא שאלה כו'.** דהא כי אכליה לכזית קמא עדיין כל זיתים שבה אסורין עליו ומהניא להו שאלה וכיון דנשאל וקיי"ל [ג] חכם עוקר נדר מעיקרו ואשתכח דלא הויא שם שבועה כלל הלכך כזית קמא אשתכח דלא באיסורא אכליה: **ואחר כך נשאל על הראשונה.** אלמא אע"ג דאזלא לה כולה נשאל עליה: **שלא גלח.** פתח אהל מועד את ראש נזרו כדכתיב [ד]: **דר' אליעזר.** במסכת נזירות (דף סג.): **הגלחת מעכבת.** לשתות יין וליטמא למתים הלכך הוי שיור: **א"ר אשי נזירות קא רמית בו'.** לעולם משעבר על שבועתו לא חזיא לשאילה ולא מהניא לה שאלה. ודקשיא לך נזירות נאו קושיא היא: **מי גרס לשניה שלא תחוש.** כלומר מי גרס לך לומר שהימים המנויים לא לשניה נמנו אלא לראשונה דתימא אזלא לה ראשונה ותקשי לך ראשונה היתה גורמת לך לומר כן: **ואינה.** והרי גלה החכם לך שחרטתו של זה חרטה ועקר את הראשונה מעיקרא ונמצא מנין המנוי של שניה נמנה וכולה ראשונה אכתי הוה קיימא כשנשאל. אבל ככר שנשבע עליה ואכלה על כרחך עבר לה שבועתו ושוב אין לה שאלה: ה"ג **אמימר אמר אפי' אכלה כולה נשאל עליה דאי בשוגג מחוסר קרבן ואי במזיד מחוסר מלקות אבל כפתוהו על העמוד לא:** **מחוסר קרבן.** וקרבן הוה ליה שיור וכן מלקות למזיד אבל כפתוהו ללקות שוב אין כאן שיור שהרי הוא כאילו לוקה כבר כדשמואל: **הכא רן.** ונתבזה במנוסה זו ואיכא ונקלה אחיך [ה] כיון שנקלה הרי הוא אחיך (מכות דף כג.): **אמר רבא שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו.** נמצאת האחת איסור והאחת תנאי זו שנשבע עליה הוי איסור וזו שיתלה בה הוי תנאי. ואשמועינן רבא דכל שבועה שנשבע על תנאי ותלה דבר בחבירו אין איסור השבועה חל עליו בשעת שבועה אלא בשעת מעשה הראשון הלכך הכא שעתא שעת שבועה היא ואם באותה שעה זוכר את שבועתו קיימן ביה האדם בשבועה [ו] וחלה עליו שבועה להתחייב קרבן על השוגג בין שאכל התנאי ראשון בין שאכל האיסור ראשון ובלבד שתהא שגגה [ז] בהכילת האיסור ואם כבר שכח שבועתו בשעת מעשה ראשון התראה בהכילת האיסור ואם כבר שכח שבועתו בשעת מעשה ראשון לא קיימן ביה האדם בשבועה ואין השבועה חלה עליו לא לקרבן ולא למלקות ומייתינן ליה סייעתא לקמן [ע"ב] ממתניתין דנדרים: **אכל את הראשונה כו'.** הכא דתנאי קרי ראשונה שכך היתה סדר שבועתו אם אוכל זו לא אוכל זו. והאי דנקט אכילת התנאי בריאשא לאו משום דאי עדיף איכא לא חיילא דודאי חיילא ומתחייב למפרע אלא משום דבעי למימר ראשונה במזיד ושניה בשוגג חייב קרבן ודוקא דהך שניה דאיסור הוא דהויא לה שגגה בהכילת איסור דאי בתנאי לא מייתי קרבן על אכילת האיסור למפרע שהיתה מזיד ובהיתר שעדיין לא נאסרה עליו ואע"פ שהוא שוגג בשעת אכילה אחרונה שהוא עובר בה על השבועה למפרע שגגה באיסור בעינן: **אכל את הראשונה בשוגג ושניה במזיד פטור.** בשעת אכילה ראשונה כבר שכח [ח] בשבועתו וכשאכל האיסור היה זכור את שבועתו ועבר עליה במזיד פטור ממלקות ואפי' בהתראה לפי שלא חלה שבועה עליו שהרי בשעת אכילה ראשונה שהיתה שבועה ראויה לחול כבר שכוח היה ולא קיימן ביה האדם בשבועה וכל שכן מקרבן שאין קרבן על המזיד: **ראשונה במזיד ושניה בשוגג חייב.** כשאכל התנאי ראשון היה זכור את שבועתו ואכלו במזיד ובהיתר גמור שהרי לא עליו נשבע והיא אכילה ראשונה במזיד וכשאכל בשניה את האיסור אכלו בהעלם שבועה חייב קרבן הואיל ובאכילה ראשונה זכור הוא את שבועתו ויודע שבאכילה זו אוסר עליו את השניה האדם בשבועה קיימן ביה וחלה עליו שבועה וכשאכל שניה שוגג הרי עבר על שבועתו שוגג וחייב קרבן: **שתיהן בשוגג פטור.** בין שאכל התנאי ראשון בין שאכל האיסור ראשון פטור כדפרישית שהרי באכילה ראשונה היתה שבועה ראויה לחול ובאותה שעה היה שכוח ולא חלה עליו השבועה לאסור את השניה עליו: שתיהן

אמר רבא שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו. מה שפירש בקונטרס אין שבועה חלה אלא בשעת מעשה הראשון הלכך ההיא שעתא שעת שבועה היא ואם באותה שעה זוכר את שבועתו קיימן ביה האדם בשבועה וחלה עליה שבועה להתחייב קרבן על השוגג בין שאכל התנאי ראשון בין שאכל האיסור ראשון ובלבד שתהא שגגה בהכילת האיסור זה הפי' מגומגם דבהכילת איסור ראשון לא בשוגג לא קיימן ביה האדם בשבועה ולא חלה עליו שבועה ואי אכלו במזיד הא בעינן שגגה בהכילת האיסור לפירוש הקונטרס ואי אפשר לישבו אלא בדוחק דמשכחת לה כגון שנשבעה שאוכל איסור ראשון לא שכח שבועתו והוי האדם בשבועה אבל בשוגג הוא שאינו יודע שזה הככר שנשבע עליו ואע"פ שמותר לאוכלו חשוב שגגה הואיל וברצונו לא היה אוכלו לפי שמתאוה לאכול של תנאי או בשום עניין שצריך לאוכלו כגון שנשבע לאוכלו או שמסתכן עליו וכל זה דוחק ומה שפי' נמי בסמוך גבי אכל את ראשון כו' האי דנקט אכילת התנאי בריאשא לאו משום דאי עדיף איפכא לא חיילא דודאי חיילא ומתחייב למפרע אינו ר"ל איפכא מבבא דקאי בה דהיינו שאכל איסור תחלה בשוגג ממש ששכח שבועתו דא"כ לא חיילא כלל דלא הוי האדם בשבועה ולא בעי נמי למימר שאכל איסור במזיד לגמרי תחלה דאין כאן שגגה בשעת אכילת איסור ואין נ"ל כלל שהיה הקונטרס ר"ל דמתחייב למפרע מלקות דאין סברא שיתחייב מלקות כיון שאח"כ אכל התנאי בשוגג ועוד דלפירוש ר"ת אדרבה חייב קרבן באכל איסור תחלה במזיד ותנאי בשוגג אלא ר"ל כדפרישית שאכל איסור ראשון וזכור את השבועה אבל אינו יודע שזהו הככר שנשבע עליו ושוב מצאתי בתוס' רבינו אלחנן שכתב שהסופרים טעו וכך ראוי להיות לאו משום דאי עדיף איפכא חיילא דודאי לא חיילא שכמו שזאת אינה חלה ופטור אף אותה אינה חלה וכן כתוב בפירושים אחרים מרש"י ועל מה שפי' בקונט' אין שאכל איסור ראשון כתוב שלא היה יכול להבין ועוד דוחק לפי' הקונטרס דגבי שגגת עצמה וזדון חברתה בסמוך צריך לפרש דחייב לא קאי אלא אשניה ומשמע דקאי אתרוייהו ונראה לפרש דלא מיפטר משום אדם בשבועה אלא על התנאי לחודיה כשאוכלו בשוגג אין בתחלה אין בסוף אבל על האיסור לא חיישינן דבשעת אכילת התנאי הוא דחיילא השבועה עליה הלכך בעינן שלא יהא לנגוע בה ואותה של תנאי קרי ראשונה כדפי' בקונט' והא דקאמר ראשונה בשוגג ושניה במזיד פטור לאו דוקא נקט הכי דה"ה שניה במזיד תחלה כדפרישית דלא חיילא שבועה עליה כלל כיון שאכל של תנאי בשוגג והא דקאמר נמי ראשונה במזיד ושניה בשוגג חייב לאו דוקא ראשונה במזיד תחלה דה"ה שניה בשוגג תחלה ואח"כ ראשונה במזיד ובלבד שלא יהא זכור בשעה שאכל הראשונה במזיד שכבר אכל השניה אשם היה זכור א"כ לאו שב מידיעתו הוא שהרי במזיד הביא עצמו לידי איסור אי נמי אפי' זכור חשיב שב מידיעתו הוא דחמיר ליה לאינים טפי אכילת האיסור מן התנאי כדאמר בריש פ"ב דנדרים (ד' טו.) כי לא זהיר בתנאי אבל באיסוריה מיזהר וכפי' [ח] השיטה זו יש לפרש הסוגיא וכן משמע מתוך פירוש ר"ת דחיילות השבועה תלוי באכילת התנאי אלא דקרי לאיסור ראשונה וגרס איפכא ראשונה בשוגג ושניה במזיד חייב ראשונה במזיד ושניה בשוגג פטור וקרי לאיסור ראשונה לפי שמזכירה תחלה לא אוכל זו אם אוכל זו והא דנקט שתיהן בשוגג לא איצטריך אלא משום דבעי למיתני שתיהן במזיד והא דנקט בסוף אכליה לתנאיה והדר אכליה לאיסוריה ותחלה נקט בלשון ראשונה ושניה לא דק בלשניה ור"ת מפרש כפי' הקונט' דבאכילת מעשה הראשון תלוי חיילות השבועה ובין של תנאי ובין של איסור אם אוכלה תחלה בשוגג לא קיימן ביה האדם בשבועה אלא שמפרש ר"ת דאותה שאוכל תחלה קרי ראשון בין של תנאי בין של איסור ושל בסוף קרי שניה והשתא אתי שפיר הא דצריך לפרש אכליה לאיסור והדר אכליה לתנאי וכשאכל תחלה במזיד האיסור ואח"כ התנאי בשוגג חייב דלא בעינן שגגה בהכילת האיסור אלא שישגוג בשעה שעובר על השבועה וצריך לדחוק לפירושו הא דקאמר זו בזדון עצמה ושגגת חברתה כו' פטור דהיינו טעמא דפטור על הראשונה אף על גב דהיינו ראשונה במזיד ושניה בשוגג כגון שאכלה בזדון עצמה לגמרי שהיה דעתו לאכול באותה שעה גם התנאי דלאו שב מידיעתו הוא אי נמי כשאוכל השניה בזדון עצמה ובשגגת חברתה אע"פ שאוכל בהיתר דעלה דידה לא חיילא השבועה מיירי כגון שאינו יודע שיהא פטור עליה לפי שלא היה אדם בשבועה ולשון זדון עצמה משמע מתכוון לאוכלו באיסור אף על פי שאוכל התנאי הלכך לאו שב מידיעתו הוא ודוחק:

כשס

אפי' כל שהוא נמי אי בעית אימא שלא אוכל אי בעית אימא שלא אוכלנה איבעית אימא שלא אוכל מיגו דמהניא ליה שאלה אבזית בתרא מהניא ליה שאלה נמי אבזית קמא ואיבעית אימא שלא אוכלנה אי שייר כזית חשיב לאיתשולי עליה ואי לא לא חשיב לאיתשולי עליה מיתיבי [ו]מי שנדר שתי נזירות ומנה ראשונה והפריש עליה קרבן ואח"כ נשאל על הראשונה עלתה לו שניה בראשונה הכא במאי עסקינן בשלא כיפר והתניא [א]כיפר בשלא גלח ור"א היא דאמר תגלחת מעכבא והתניא [ב]גלח אמר רב אשי נזירות קא רמית מי גרס לשניה שלא תחול ראשונה ואינה אמימר אמר [ג]אפילו אכלה כולה נשאל עליה אי בשוגג מחוסר קרבן אי במזיד מחוסר מלקות אבל כפתוהו על העמוד לא כדשמואל דאמר שמואל [ד]כפתוהו על העמוד ורץ מב"ד פטור [ה]ולא היא התם רץ הכא לא רץ [ו]אמר רבא [ז]שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו ואכל את הראשונה בשוגג והשניה במזיד פטור [ח]ראשונה במזיד ושניה בשוגג חייב [ט]שתיהן בשוגג פטור

פד א ב מיי' פ"ג מהל' מזירות הל' י:

פה ג מיי' פ"ו מהל' שבועות הל' יח [וש"ע י"ד סי' רח סעי' ה]:

פו ד מיי' פי"ז מהל' סנהדרין הלכה ו:

פז ה מיי' פ"ו מהל' שבועות הל' יח:

פח ו מיי' שם פ"ד הל' טז וגירסתו חייב ועיין בכ"מ סמג שם טוש"ע י"ד סי' רלט סעי' טז:

פט ז מיי' שם הל' יח וגירסתו פטור ועיין בכ"מ סמג שם טוש"ע שם:

צ ח מיי' שם:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אמר כו' וכפי שיטה זו יש לפרש כל הסוגיא:

גליון הש"ם

גמ' **אמר רבא** שבועה שלא אוכל ככר זו. עיין תשובת מהרשד"ם חלק י"ד סי' רמא:

עין משפט נר מצוה

(ג) נדרים יח: יט. תוספתא דמזיר פ"ג [ע"ש], (ד) מכות כג., (ה) [כתובות עד:], (ו) [במדבר ו], (ז) [נדרים כה], (ח) [ויקרא ה], (ט) רש"ל פי' לענין קרבן, (י) בדפו"י הגירס' שבועתו וכ"ה הריעב"ץ,

רבינו חננאל

עליה ופריק איבעי תימא כשנשבע שלא אוכל ככר זו ואע"ג דכיון דאכל כזית ממנה עבר בשבועתו אמרי מגו דמהניא שאלה למשרא ליה כזית בתרא מהניא נמי לכזית קמא למפטרי למפרע: איבעי תימא כשנשבע שלא אוכלנה ולא מחייב עד דאכיל לה כולה מיהו אי שייר ממנה כזית חשוב לאתשולי עליה ואי לא לא: ואקשינן וכי אם אכלה כולה אינו נשאל עליה והא גבי נזירות דמנה הראשונה ושלמה והפריש עליה קרבן וקתני נשאל על הראשונה עלתה השניה בראשונה. ודחי' בשלא כיפר דכיון דלא כיפר עדיין לא השלימה והתניא כיפר כו'. ופריק רב אשי נזירות קא רמית עלה דשבועה מי גרם לשניה שלא תחול במקום הראשונה הלא הראשונה שהיא בחזקת כיון שבטלה נמצאת מנינא לשניה: אמימר אמר אפי' אכלה כולה כיון דמחוסר מעשה נשאל עליה מגו דמהניא שאלה למלקות לפטרו אם היה מזיד מהניא נמי אכלה בשוגג לקרבן אבל כפתוהו על העמוד אינו נשאל עליה כדשמואל דאמר כפתוהו על העמוד ורץ מב"ד פטור. והא שנייה דאמימר לענין כפתוהו ליתא ולא דמיא לדשמואל דהתם רץ ונפטר בדינו אחרי כפיתה ודמי כמי שלקה. אבל האי לא רץ ועומד להלקותו ויש לו להשאל עד שילקה וקמייתא דאמימר איתא ושמעתא דבתרא ברורה היא לענין מלקות: אמר רבא שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו (ו) ואכל הראשונה בשוגג והשניה במזיד חייב. ראשונה במזיד ושניה בשוגג פטור. שתיהן

(ו) עי' בתוס' כאן בד"ה אמר פירוש דברי רבינו וגירסתו.

כשם שנדרי שגגות מותרים כן שבועות כו'. תימה דתני כתיבא בדלא כתיבא שבועה כתיבא מדדרשינן לעיל (ד' כו.) האדם בשבועה פרט לאנוס ויש לומר משום דהחיה דנדרי שגגות משנה היא בפ' ארבעה נדרים (ד' כה:) אבל גבי שבועה לא תנן בשום דוכתא וא"ת בנדרים (שם) דקאמר שבועות שגגות היכי דמי כדרב כהנא ורב אסי אמאי לא מפרש דומיא דתנן גבי נדר כגון דאמר שבועה שלא אוכל פירות הללו אם אכלתי ונזכר שאכל או אם אוכל ושכח ואכל ועוד דבהיא דרב כהנא ורב אסי לא שייך לשון מותרין דכבר יצא לו שבועת שקר ועוד תימה דלקמן בפרק שבועת העדות (ד' לא:) דדחיק לאשכוחי דקאמר לימא תניא לדרב כהנא ורב אסי אמאי לא דייק מהיא דנדרים דשרי נדרי שגגות דאינהו גופייהו לא יליפי אלא משבועה וגראה דבנדרים ודאי המ"ל שבועות שגגות דומיא דתנא גבי נדרים אלא ניחא לאשמועינן מעשה ורבותא דאפי' עובר על שבועתו בשעה שמוציא שבועה מפיו פטור והשתא לא מצי למידק מהיא מתני' דנדרים תניא לדרב כהנא ורב אסי דדלמא מתני' דוקא כשאינו עובר על שבועתו לאלתר דומיא דתנא גבי נדר ואם תאמר ונדרים היכי יליפינן משבועה מה לשבועה שכן אין חלה על דבר מצוה כדבר הרשות ולאו פירכא היא כדפריסית לעיל (ד' כה. ד"ה מה) דבענין שאין שבועה חלה על דבר מצוה כיולא בו בנדר אפילו בדבר הרשות אינו חל: **שבועה שלא אוכל תאנים וענבים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים כו'.** זו היא גי' הקונטו' וכספרים היה כתוב איפכא שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים ונראה דמחקה בקונטו' משום דקשיא ליה דאי תאנים וענבים כל חד וחד לחודיה קאמר לא הוו ענבים חלי שיעור ואי בשניהם בבת אחת אין השבועה שניה חלה כלל מידי דהוה אמשע וי' דאי תאנים לא אכיל תאנים וענבים נמי לא אכיל והוי כבר מושבע ועומד ולגבי שבועה דידה לא קרינא ביה האדם בשבועה [שם ה] וכשאכל שניה אכלה בשגגת עצמה ששכח שנשבע עליה אבל זכור הוא שנשבע על ראשונה ובאכילה שניה תלאה חייב קרבן על השניה שהרי חלה שבועתו עליו מתחלתה וכשאכלה עובר על שבועתו שוגג אבל מלקות אראשונה לא שהרי מתחלה לא חלה עליו שבועה הלכך לא לקי ולא קרינא ביה אין שב מידיעתו אבל שניה לפוטרו מקרבן משום עבריין [ב] לעבור על השבועה שהרי אין מזיד זה עבירה: **שפיהן בשגג.** ששתיהן הכרכות בשגגת שתי השבועות פטור שהרי בשעת [ג] אכילת ראשון היו שתי השבועות ראויות לחול ובאותה שעה שכוח היה משתיהן ולא קרינא ביה האדם בשבועה: **אשניה מיחייב.** דהתראת ודאי היא: **אראשונה.** והתרו באכילתה שמא תאכל חציתה ותתחייב על זו למפרע התראת ספק היא זו: **אף אנן נמי תניא.** כדרבא שהמולה שבועה בדבר אחר וקיים התנאי תחלה צריך שיהא זכור לשבועתו באותה שעה ואם לאו אין השבועה חלה: **נדרי שגגות בילה.** קתני ריש ארבעה נדרים התירו חכמים נדרי זרוזין נדרי הבאי נדרי אונסין והתם [ד] מפרש להו: **קונם אם אכלתי כו'.** קונם עלי דבר פלוני אם אכלתי היום והוא סבור שלא אכל ונזכר שאכל אותו הנדר בטל ומותר באותו דבר: **קונם שאני אוכל.** קונם עלי דבר פלוני אם אני אוכל היום ושכח שבועתו ואכל ושתה מותר באותו דבר. היינו דרבא שצריך שיהא זכור לנדר בשעת קיום התנאי: **ותני עלה כשם שנדרי שגגות מופרין כו'.** והיינו כדרבא. ולא יתכן לפרש קונם שאני אוכל אלא בענין זה שתלה דבר אחר באכילה זו כדפריסית דאי מפרשת קונם שאני אוכל קונם עלי אכילה ושכח ואכל ושתה מאי מותר איכא למימר דקתני ארבעה נדרים התירו הרי כבר עבר על נדרו שוגג ואי מפרשת התירו פטרוהו מן המלקות פשיטא מי התרה בו והלא שכוח היה וכלל דבר אין מותר לשון פטור: **שבועות שגגות היכי דמי** לא גרסינן דהחיה אם אכלתי מיפרשת בנדרים [דף כה:] כרב כהנא ורב אסי והך דאם אני אוכל בהדיא היא אתיא כרבא: עיפא ואצימי בני רחבה דפומבדיתא היו [סנהדרין יז:]: **אינו חייב אלא אחת.** טעה לומר שזו שבועה על שבועה: **הרי יצאה שבועה נשקר.** משנשבע הראשונה יצאה נשקר מפיו והלכה לה והשניה שבועה אחרת היא לעצמה ואין לך לפוטרו בשבועה לשעבר משום אין שבועה חלה על שבועה אלא בשבועה להבא שחוזר ואוסר עליו את האיסור והוה ליה נשבע לקיים את המצוה: **שלא אוכל תשע ועשר.** שתי שבועות היו שבועה שלא אוכל תשע תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל עשר תאנים ואכל עשר תאנים בהעלם אחד מהו טעה לומר שאין השבועה אחרונה בכלל שבועה ראשונה ואין זו שבועה חל על שבועה: **אישתבשת.** דשבועה על שבועה היא שהנשבע שלא יאכל תשע נשבע על עשר דכל כמה דלא אכיל תשע לא אתי לכלל עשר: **אינו חייב אלא אחת.** טעה לומר ששבועת תשע בכלל עשר לפי שיש בכלל עשר תשע: **הא תשע מיהא אכיל.** ולא נאסרו עליו תשע בראשונה וכי אכיל תשע מיחייב משום שבועה אחרונה וכשהשלימן לעשר עבר על הראשונה: **זימנין דמשכחת לה דעיפא.** דשבועה שלא אוכל עשר ותשע ואכל עשר דאינו חייב אלא אחת: **דדמר.** רבה דאמר מר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים יחד ביום אחד אבל תאנים לחודייהו אוכל וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים ואי הוה אוכל תאנים וענבים ביום אחד היה מיחייב תרתי דכי אכל תאנים מיחייב אשבועה בתרא וכי הדר מצלים לה בענבים מיחייב אקמייתא: ואכל

א שתיהן במזיד אכליה לתנאיה והדר אכליה לאיסוריה מיחייב אכליה לאיסוריה והדר אכליה לתנאיה **ב** פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש למ"ד **ג** התראת ספק **ד** שמה התראה חייב למ"ד לאו שמה התראה פטור תלאן זו בזו לא אוכל זו אם אוכל זו לא אוכל זו **ה** אם אוכל זו ואכל זו בזדון עצמה ובשגגת חבירתה וזו בזדון עצמה ובשגגת חבירתה **ה** פטור זו בשגגת עצמה ובזדון חבירתה וזו בשגגת עצמה ובזדון חבירתה חייב **ו** שתיהן בשוגג פטור **ז** שתיהן במזיד אשניה מיחייב אראשונה פלוגתא **ח** דרבי יוחנן וריש לקיש אמר רב מרי אף אנן נמי תנינא **ט** (טג) ארבעה נדרים התירו חכמים נדרי זרוזין נדרי הבאי נדרי שגגות נדרי אונסין) **י** נדרי שגגות כיצד קונם אם אכלתי ואם שתיתי ונזכר שאכל ושתה **יא** שאיני אוכל שאיני שותה שכח ואכל ושתה מותר ותני עלה כשם שנדרי שגגות מותרין **יב** כך שבועות שגגות מותרות **יג** (שבועות שגגות ה"ד לאו כי האי גוונא שמע מינה) עיפא **יד** תני שבועות בי רבה פגע ביה אבימי אחוה אמר ליה שבועה שלא אכלתי שבועה שלא אכלתי מהו אמר ליה אינו חייב אלא אחת א"ל **טו** לאישתבשת הרי יצאה שבועה לשקר שבועה שלא אוכל תשע ועשר מהו **טז** חייב על כל אחת ואחת אמר ליה **יז** אישתבשת אי תשע לא אכיל עשר לא אכיל שבועה שלא אוכל עשר ותשע מהו **יח** אינו חייב אלא אחת אמר ליה **יט** אישתבשת עשר הוא דלא אכיל הא תשע מיהא אכיל אמר אביי זימנין דמשכחת לה להא דעיפא כדמר **כ** דאמר רבה **כא** שבועה שלא אוכל תאנים וענבים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים ואכל **כב** ביה תחטא בשגגה (ויקרא ד): **זו בשגגת עצמה וכזדון חבירתה כו' חייב.** כשאכל ראשונה היה שכוח שנשבע עליה אם יאכל חבירתה

צא א ב מיי' פ"ד מהל' שבועות הל' טז יז
צב ג מיי' פט"ז מהל' סנהדרין הל' ד:
צג ד מיי' פ"ד מהל' שבועות הל' יט סמג לאוין רמח טוש"ע י"ד סי' רלט סעיף יז:
צד ה מיי' שם הל' יט סמג שם טוש"ע שם:
צה ו עיי' בכ"מ שם הל' יח:
צו ז ח מיי' שם הל' יט ולאחוי כר"י:
צז ט מיי' פ"ד מהל' נדרים הל' ו ג סמג לאוין רמג טוש"ע י"ד סי' רלב סעיף ג:
צח י טוש"ע שם ס"ו:
צט כ מיי' פ"ג מהל' שבועות הלכה ו סמג לאוין רמח טוש"ע י"ד סי' רלט סעיף ג:
ק ל טוש"ע שם סי' רלח סעי' כב:
קא מ מיי' שם פ"ד הלכה יב סמג שם טוש"ע י"ד סי' רלח סעי' יב:
קב נ מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעי' יג:
קג ס מיי' שם הל' יד:

רבינו חננאל

בשוגג פטור שתיהן במזיד אכלה לתנאיה שהיא השניה שאמר בה אם אוכל זו והדר אכל לזו שאמר בה שבועה שלא אוכל חייב מלקות. פ' הראשונה היא האיסור שעליה נשבע שלא לאוכלה השתא אי אכלה לאיסוריה שהתרו בו בשעה שבא לאכלה אל תאכל אותה שאם תאכל עוד האחרת תלקה וחזר ואכל השניה זו התראת ספק: באנו למחלוקת ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש למ"ד התראת ספק כו': תלאן זו בזו. כגון דאמר שבועה שלא אוכל זו אם אוכל זו ושלא אוכל זו אם אוכל זו ואכל זו בשגגת חברתה ובזדון עצמה וזו בזדון עצמה ובשגגת חברתה חייב. שנמצאת אכילתו בשתיהן בזדון עצמן. אבל זו בשגגת עצמה ובזדון חברתה וזו בשגגת עצמה ובזדון חברתה פטור שנמצאת אכילתו בשתיהן בשגגת עצמן. וכ"ש אם אכלן לשתיהן בשוגג שפטור. שתיהן במזיד אראשונה דהיא התראת ספק באנו למחלוקת ר"י ור"ל אשניה ודאי חייב מלקות דהיא התראת ודאי היא ופשוטה היא אלא משום שיש טעות בנוסחאות הוצרכנו לכותבה: אמר רב מרי אף אנן נמי תנינא נדרי שגגות כיצד אמר קונם אם אכלתי ואם שתיתי ונזכר שאכל ושתה שאיני אוכל ושאיני שותה ושכח ואכל ושתה [מותר]. ותני עלה

מסורת הש"ס

א) מכות פז. [נעיל ג.: וש"נ], **ב)** רש"ל מ"ז, **ג)** נדרים כ: [מיר יא.], **ד)** [נדרים כה:], **ה)** [נ"ל שפתי], **ו)** רש"למ"ז, **ז)** [קמן לו:], **ח)** [זבחים כו.], **ט)** נדרים יז:, **י)** בדפו"י הגירס' נשבעת, **כ)** בס"ת: משומר, **ל)** בדפו"י הגירס' אכילה ראשונה. וכ"ה הרעב"ק, **מ)** [נדרים כ: כד: כה: כז.],

הגהות הב"ח

(א) גמ' ועשר מהו א"ל מייב עלו: **(ב)** שם ותפש מהו א"ל מינו מייב:

מוסף רש"י

ארבעה נדרים התירו חכמים. בגלא שוס שאלה (נדרים כ:). **ונזכר שאכל ושתה.** פטור, דלבו אוגסו, לסבר שבתמת נשבע (שם כה:).

רבינו חננאל (המשך)

כשם שנדרי שגגות מותרין כך שבועות שגגות מותרות. היכי דמי שבועות שגגות לאו כהאי גוונא ש"מ: איפא תני שבועות בי רבה שאליה אבימי אחוה אמר שבועה שלא אכלתי שבועה שלא אכלתי והוא אכל מהו א"ל אין חייב אלא אחת. אמר ליה אישתבשת הרי יצאת שבועה לשקר דאילו נשבע לא אוכל לא אוכל אינו חייב אלא אחת. שבועה (חלה) [היא] על שבועה. אבל לא אכלתי [ולא אכלתי] חייב על כל אחת ואחת. הדר בעא מיניה שבועה שלא אוכל שמונה. שבועה שלא אוכל תשע. שבועה שלא אוכל עשר מהו. א"ל חייב על כל אחת ואחת. [א"ל אישתבשת] השתא תמניא לא אכיל תשע ועשר מצי אכיל כיון דמן השמינית נאסרו הויא להו התשיעית והעשירית אסורות שאי אפשר לו לאוכלן אלא באיסור. שהרי לא יתכן לוכל תשיעית אלא אחרי [השמינית והעשירית. אחרי] התשיעית. הלכך נאסר בכולן משבועת השמינית ואין איסור חל על איסור. הדר בעא מיניה שבועה שלא אוכל עשר תשע שמונה מהו. א"ל אינו חייב אלא אחת. א"ל אישתבשת שהרי כשנשבע בעשר בתשע מותר היה כו'. הלכך שבועה חלה עליו על כל אחת ואחת: אמר אביי זמנין דמשכחת לה להא דאיפא כדרבה דאמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר (ואכל) [ואמר שבועה שלא אוכל] תאנים וענבים ואכל

ואכל תאנים. בהעלם שבועה אחרונה והפריש קרבן וחזר ואכל ענבים בהעלם שבועה ראשונה וכיון שהפריש קרבן על התאנים הו לא מיצטרפי ענבים בהדייהו לאיחיודי אשבועתא קמייתא. הכא נמי שבועה שלא אוכל עשר וחזר ואמר שלא אוכל תשע ואכל תשע והפריש קרבן וחזר ואכל עשירית הויא לה עשירית חלי שיעור: **מתני' שבועה שלא נעידך.** ביטול מצוה הוא היינו דבר שאי אפשר: **והשניה שבועה שוא.** שהרי נשבע לבטל את המצוה: **גמ' והוא שניכר.** העמוד נשלשה בני אדם הוא דהוי שוא אבל לא ניכר הויא שבועת שקר: **ורבא אמר באומר יאסרו כל פירות שבעולם.** בשבועה עלי אם לא ראיתי: **ואסיק ליה שמא גמלא.** העלה לו אם גמל: **דשמשביען אוהו.** גבי שבועת הדיינין תניא ליה המשביען את המחויב שבועה בב"ד: **איסקונדרי.** מתיכות עץ קטנות שמשחקין בהן: **ואסיק להו שמא זוזי.** כיצה את שמש מעות: **הפס משום קניא דרבא.** לעולם בתר פומיה אזלינן והא דאיצטריך לן למימר לא על דעתך משום דכפומיה יש שבועה ברמאות כגון דיהיב ליה קנה ונתן המעות לתוכו והפקידו אצלו ונשבע שהחזיר לו מעותיו ולאחר שבועה יחזור ויטלנו ועובדא הוה קמיה דרבא הכי: **וכן מצינו.** דכתיב (דברים כט) לא אתכם לבדכם לא כשאתם סבורים כאשר בלבבכם: **לאו משום דמסקי אדעתייהו עבודה כוכבים.** ומסקנא ליה שמא אלוה: **משום דעבודה כוכבים נמי איקרי אלוה.** וכי אזלת נמי בתר פומייהו קושטא מדמו לאשתבועי: **ולימא להו קיימו תורה.** ושביעה על כן לאו משום דמסקי אדעתייהו עבירות וקרו להו תורה ומשתבעי אדעתייהו. ומשני אדא תורה אי הוה אמר הכי משמע אדא תורה ואנן אית לן כתב ובעל פה: **תורה חטאת ותורה אשם.** אי אמר קיימו תורות הוו מסקי אדעתייהו לאשתבועי אהנך תרתי דאיקרו תורות ולא אשאר מצות: **חמורה עבודה כוכבים כו'.** דכתיב גבי עבודה כוכבים (במדבר טו) וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה: **שקולה מצות ציצית כנגד המצות.** דכתיב (במדבר טו) וזכרתם את כל מצות ה'. גימטריא שלה שש מאות ושמונה חוטין וחמשה קשרים הרי י"ג: **ולטעמיך.** דבעית למימר דהאי מ' דאמרינן להו לא על דעתכם כי היכי דלא ליסקי אדעתייהו מאי דבעו ומסקי ליה האי שמא: **על דעת המקום ועל דעתו למה לי.** למימר ותיסגי ליה בחד אלא

ואכל תאנים והפריש קרבן ואח"כ אכל ענבים לחודייהו הויא להו ענבים חצי שיעור ואחצי שיעור לא מיחייב קרבן הכא נמי [א]כגון דאמר שבועה שלא אוכל עשר וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תשע ואכל תשע והפריש קרבן ואח"כ אכל עשירית הויא לה עשירית חצי שיעור ואחצי שיעור לא מיחייב: **מתני'** [ב]איזו היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם אמר על העמוד של אבן שהוא של זהב ועל האיש שהוא אשה ועל האשה שהיא איש נשבע על דבר שאי אפשר לו [ג]אם לא ראיתי גמל שפורח באויר ואם לא ראיתי נחש בקורת בית הבד [ד]אמר לעדים בואו והעידוני שבועה שלא נעידך [ה]נשבע לבטל את המצוה שלא לעשות סוכה ושלא ליטול לולב ושלא להניח תפילין זו היא [ו]שבועת שוא שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור [ז]שבועה שאוכל כבר זו שבועה שלא אוכלנה הראשונה שבועת ביטוי והשניה שבועת שוא אכלה עבר על שבועת שוא לא אכלה עבר על שבועת ביטוי: **גמ'** [ז]אמר עולא [ח]והוא שניכר לג' בני אדם: נשבע על דבר שאי אפשר לו אם לא ראיתי גמל פורח באויר: שבועה שראיתי לא קאמר מאי אם לא ראיתי אביי אמר תני שבועה שראיתי רבא אמר באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם לא ראיתי גמל פורח באויר אמר ליה רבינא לרב אשי ודלמא האי גברא ציפורא רבא חזי ואסיק ליה שמא גמלא וכי קא משתבע אדעתיה דידיה אישתבע וכי תימא בתר פומיה אזלינן ולא אזלינן בתר דעתיה והא [ט]תניא כשמשביעין אותו [י]אומרים לו הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעין אותך אלא על [יא]דעתנו ועל דעת ב"ד מאי טעמא לאו משום דאמרינן דלמא איסקונדרי יהיב ליה ואסיק להו [יב] זוזי דכי קא משתבע אדעתיה דידיה קא משתבע לא [יג]התם משום [יד]קניא דרבא [טו]ת"ש וכן מצינו כשהשביע משה את ישראל אמר להן דעו שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעת המקום ועל דעתי ואמאי לימא להו קיימו מאי דאמר אלוה לאו משום דמסקי אדעתייהו עבודת כוכבים לא משום דעבודת כוכבים נמי איקרי אלוה דכתיב [1]אלהי כסף ואלהי זהב ולימא להו קיימו תורה חדא תורה ולימא קיימו שתי תורות תורת חטאת תורת אשם קיימו כל התורה כולה עבודת כוכבים [יא]דאמר מר [יב]חמורה עבודת כוכבים שכל הכופר בה כמודה בכל התורה כולה ולימא להו קיימו מצוה חדא מצוה קיימו מצות תרתי כל המצות כולן מצות ציצית [יג]דאמר מר [יד]שקולה מצות ציצית כנגד כל המצות כולן ולימא להו קיימו שש מאות ושלש עשרה מצות ולטעמיך [טו]לימא להו על דעתי על דעת המקום למה לי אלא

ועומד מיהו הוה מלי לפרושי בנשבע על חלי שיעור מזה וחלי שיעור מזה אבל אי אפשר לומר כן דהך מילתא דרבה איתא בפ"ב דנדרים (ד' יז:) ומוכח כולה סוגיא כמו שכתוב בספרים ולא כגי' הקונטרס ומשמע נמי דאיירי בנשבע אלא יאכל שניהם מכל אחד שיעור שלם דמפרש טעמא מגו דחיילא שבועה אעגבים חיילא נמי אתאנים ואי בחלי שיעור בהא אין שייך מגו דלא הוי כלל מושבע ועומד וצריך לחלק ע"כ בין הך דהיא דט' וי' דהתם איכא איסור שבועה [1]בכל י' וכל ט' שיאכל מהנך עשר קאי באיסור שבועה אבל הכא לא היה איסור שבועה בתחלה כלל על ענבים ושייך כאן מגו וה"ה נמי אי אמר שבועה שלא אוכל ט' אלו וחזר ואמר שבועה שלא אוכל עשר דחיילא שבועה שניה על ידי מגו: **אם לא ראיתי גמל פורח.** תימה דהכא קתני גמל פורח ולא קתני כעולי מלרים ובפרק ארבעה נדרים (נדרים ד' כד:) גבי נדר הבאי תני עולי מלרים ולא קתני גמל פורח: **באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם לא ראיתי כו'.** פירוש בשבועה ובפרק ארבעה נדרי' (שם) גרס ליה בהדיא והיינו שבועת שוא לפי שאי אפשר לו לעמוד באיסור בכל פירות שבעולם[2] ואר"ת דבנדר לא חיילא כה"ג אם אסר כל פירות שבעולם עליו בקונם אם יעשה כדבר זה כיון שאי אפשר לו לקיים או אם אסר כל פירות שבעולם עליו בלא שום תנאי דשבועת שוא מצינו שאסר הכתוב אבל נדרי שוא לא מצינו ורמיה דבפ' ארבעה נדרים (שם) תני שבועות הבאי אסורין נדרי הבאי מותרין והיינו משום דהבאי הוי משום שוא אבל קשיא מפ"ב דנדרים (ד' טו.) דפריך גבי קונם עיני בשיניה ואי דלא יהיב שיעורא למלתא מי שבקינן ליה עד דעבר באיסור בל יחל והאמר ר' יוחנן שבועה שלא אישן ג' ימים מכין אותו וישן לאלתר אלמא גבי נדרים נמי חיילי כשאין יכול לקיים ועובר לאלתר ונדרי הבאי דשרו לא הוו טעמא לפי שאסר עצמו במה שאינו יכול לקיים דאפי' יכול לקיים שלא אסר עליו אלא חד פירא שרי בנדרי הבאי וטעמא לפי שאין דעתו לומר ממש כקורת בית הבד אלא מה שהוא טרוף (מאל קרוב) לגבו ומשונה משאר נחשים קורא קורת בית הבד וחיל גדול מאד שראה קרא עולי מלרים ואינו אומר כן אלא להחזיק ולאמת דבריו וגבי שבועה החמירו משום דכתיב לא יעקה והא דתני בתוספתא כשם שנדרי הבאי מותרין כך שבועות הבאי מותרין היינו מדאורייתא: **כשהשביע** משה **את ישראל.** קשה מה היתה מועלת השבועה כמו שהיה ירא שיעבדו עבודת כוכבים כמו כן היה[3] לירא פן יעברו השבועה: **דעבודת** כוכבים איקרי אלוה. אפילו יזכירו שם המיוחד האמר' בסוף שבועת העדות (לקמן ד' לה:) השמות האמורות במיכה חול אפי' אותם הכתובים בשם המיוחד לרבי יהושע וכן שמות דגבעת בנימין לר' אליעזר: **קיימו מצות.** בפרק ארבעה נדרים (נדרים דף כה.) משני מצות המלך פי' פרשת המלך שדבר זה נוח להם: **מצות ציצית.** הא דשבק עבודת כוכבים דכתיב בה נמי וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה בפרשת שלח לך ואמרו שכל הכופר בה כמודה בכל התורה כולה משום דבלשון בני אדם לא מיקרי כל המצות אלא ציצית: **ולטעמיך** על דעת הקב"ה למה לי. הך פירכא לא משיק בנדרים ואיכא פירכא דמשיק התם ולא משיק הכא ולא משני נמי התם כי היכי דלא תיהוי הפרה לשבועתייהו אלא משני משה רבינו מילתא דלא טריחא נקט:

(תראה) [ת"ר] כשמשביעין אותו אומר לו הוי יודע שלא על מה שבדעתך אנו משביעין אותך. אלא על דעתנו ועל דעת ב"ד. מאי לאו משום דאמרי' דלמא סקונדרי יהב ליה ואסיק להו זוזי וכי קא מישתבע אדעתיה קא מישתבע. ודחינן משום קניא דרבא כמפורש בנדרים. ת"ש וכן מצינו כשהשביע

מסורת הש"ס

א) [לעיל כה: ע"ש], [לעיל כז:], ג) [לקמן מ.], ד) [לעיל כה:], ה) נדרים כה. [כל הסוגיא ע"ש כמה וכמה שיטיוס] לקמן לט., ו) [ל"ל דעת המקום וכן איתא לקמן לט.], ז) [עי' פוס' לקמן ע"ב ד"ה משום], ח) נדרים כה., ט) [לקמן לט. נדרים כה.], י) תולין כ. [קדושין מ.], כ) מנחות מג: [נדרים כה.], ל) [לפי פרש"י לא גרסי' להאי מלן ברב אלפס איתא וכן איתא בהכל"ש בנדרי' בספקיו סוף סי' ו בפ' ג], מ) בדפוס"י לאמר, נ) גיר' רש"ל בכל ט', ס) [וע' היטב תוס' לעיל כה. ד"ה מה שאין כן],

תורה אור השלם

1. לא תַעֲשׂוּן אִתִּי אֱלֹהֵי כֶסֶף וֵאלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם: שמות כ יט

הגהות הב"ח

(א) גמ' להו שמא זוזי: (ב) תוס' ד"ה כשהשביע וכו' היה לו ליגל:

מוסף רש"י

ואכל תאנים והפריש קרבן. (לגירסת: שבועה אלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים) על שבועה ראשונה שעבר ואכל תאנים (נדרים יז:). ואח"כ אכל ענבים. ולא תאנים (שם). הויא להו ענבים. שאכל חלי שיעור של שבועה שניה, לפי שהוא נשבע בשבועה שניה על תאנים וענבים ועכשיו שלא אכל אלא ענבים לא ביטל אלא חלי שיעור, והיינו חלי שבועה, ואין מביא קרבן על חלי שיעור (שם). והוא שניכר לג' בני אדם. שכבר ידעו שאשה בחומו עמוד שהוא של אבן, הוא שמחיים בהן וקרא לחומן זוזי ובכך לוקה לפטור עצמו מן השבועה (שם). לא. איסקונדרי לאו מילתא היא ובהכי לא מיפטר אינש נפשיה ומשום הלי טעמא לא היו אומרים לו הוי יודע כו' (שם). משום קניא דרבא. דזוזי ממש יהב ובעי למיפטר בהכי ובשאר מילי לא עביד אינש בשבע אדעתא דנפשיה (שם). דמסקי אדעתייהו עבודת כוכבים. דלי אסיקו לה שמא לעבודת כוכבים אלוה ופלחו לה ובעו למיפטר נפשייהו דאמרי דפלחי לאלוה (שם). לא. לאו לאסוקי משום האי קאמר הכי דלישבו לא מלו לאסוקי לעבודת כוכבים שמא אלוה ולמפטר נפשייהו, אלא ע"ז איקרי אלוה מעצמה (שם). ולימא להו קיימו תורה. אם כן אמאי משבע יתהון הכי על דעת המקום ועל דעתי, לישבע יתהון דמקיימיתו תורה (שם).

חדא תורה. הוה משמע תורה אחת, שבכתב בלבד (שם). **שכל הכופר בה כמודה בכל התורה כולה.** דכתיב וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה וגו', וילפינן בהוריות (ח.) דבעבודת כוכבים מייירי (חולין ה.). **שקולה מצות ציצית כו'.** מדכתיב את כל מצות, ועוד דלילית בגימטריא ת"ר וה' קשרים וח' חוטים הרי תרי"ג (מנחות מג:). **ולימא להו קיימו כו'.** ולא מלי למיטעי מידי (נדרים כה.).

קד א מיי' פ"ד מהל' שבועות הל' טו סמג לאוין רמח:

קה ב מיי' פ"ז מהל' שבועות הל' ד סמג לאוין לא רמז עוש"ע י"ד סי' לה ס"ד:

קו ג מיי' פ"ה מהל' שבועות הל' כא סמג שם עוש"ע שם סעיף ה:

קז ד מיי' שם פ"ז הל' ו ופ"ה הל' יד והל' טו סמג שם:

קח ה מיי' שם פ"ה הל' יד טו סמג שם עוש"ע י"ד סי' לא סעיף טז:

קט ו מיי' שם הל' יג:

קי ז מיי' שם הל' כב סמג שם (עוש"ע י"ד סי' לו סעיף ד):

קיא ח מיי' פ"ב מהל' שבועות הל' טז ופ"ז הל' יא: סמג עשין קכג עוש"ע ח"מ סי' פז סעיף כ:

קיב ט מיי' פ"ב מהל' עבודת כוכבים הל' ד ופ"ל מהלכות שבת הל' טו:

קיג י מיי' פ"ג מהל' גזילה הל' יב:

רבינו חננאל

תאנים והפריש קרבן וחזר ואכל ענבים לחודייהו הויא להו ענבים חצי שיעור ואין מביא קרבן על חצי שיעור. הכא נמי (כיון) [כגון] שאמר שבועה שלא אוכל עשר וחזר ואמר שבועה שלא אוכל עשר ותשע ואכל תשע והפריש קרבן וחזר ואכל העשירית הויא לה עשירית חצי שיעור ואין מביאין קרבן על חצי שיעור: **ירושלמי** בעי חיפא (מרב) [מבדקיניה] היו לפניו חמש כברי' ואמר שבועה (שאוכל) [שלא אוכל] ככר זו [וחזר] ואמר ב' אלו. וחזר ואמר שלש אלו. וחזר ואמר ארבע אלו. וחזר ואמר חמש אלו ואכל הראשונה. א"ל אין חייב עליה אלא אחת מכיון שהזכיר עליה שבועה נאסרה עליו ונעשית לו כנבלה מיכן ואילך נעשה כמיחל על האיסורין. ואין שבועות חלות על האיסורין. חזר חיפא ובדקיה היו לפניו ה' ככרות ואמר שבועה שלא אוכל אלו ה' ככרות וחזר ואמר אלו הד' וחזר ואמר אלו הג' וחזר ואמר אלו שתים וחזר ואמר זו א"ל חייב על כל אחת ואחת. אילו מי שנשבע שלא יאכל ה' ואכל ד' שמא אינו פטור לפיכך שבועה חלה על כל אחת ואחת: **מתני'** שבועת שוא חייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור כו'. אמר עולא והוא שניכר לג' בני אדם: ירושלמי בשם ר' יוחנן אמרו. הידוע לשנים שבועת שוא. הידוע לג' שבועת שקר: נשבע על דבר שאי אפשר כו'. אביי אוקמה באומר שבועה שראיתי גמל פורח באויר [ט]. ואקשינן ודלמא ציפרא רבא חזא ואסיק שמיה גמל ועל מה (שבערתו) [שבדעתו] נשבע. הלא

ט) תסר כאן אוקימתא דרבא ונשמע בכ"י מן באויר עד באויר

כי היכי דלא תהוי הפרה לשבועתייהו. הא דאמרינן (גיטין דף לו.) גדר שהודר על דעת רבים אין לו הפרה אין לומר מכאן דהיינו שנים לחודיה דדלמא דעת הקב"ה שאני ואם תאמר ואותן חרמות שאנו גוזרין על דעת הקב"ה ועל דעת הקהל היאך יש להן היתר דאפי' על דעת הקהל גרידא הוה על דעת רבים ועוד היכי משתרי בלא חרטה וי"ל דדעת הקהל כך הוא שיתירו כשירצו ואפי' בלא חרטה ומה שמקימים דעת הקב"ה תקנו הגאונים לחומרא בעלמא ולא דמי למה שהשביע משה שהקב"ה לוה להשביע אבל חרמות שאנו גוזרים הכל תלוי בדעת הקהל לחוד: **גבו** טרוף **קאמר**. במסכת נדרים (ד' כה.) פריך וליתני טרוף ומשני מילתא אגב אורחיה קמ"ל דקורת בית הבד טרוף וגפא מינה למקח וממכר:

(לעיל ע"א) **משום** קניא דרבא. גראה דקפץ ונשבע דמסתמא רצא היה יודע הברייתא והיה משביע אותו על דעת המקוס ועל דעת ב"ד: **שבועה** שאוכל **כבר** זו שבועה שלא אוכלנה הראשונה **שבועת ביטוי** והשניה שבועת שוא. (ג) תימה דשניהם שבועת ביטוי דשבועה שאוכל היינו כזית כמו שבועה שלא אוכל דאמר רצא לעיל (ד' מז:) דחייב אם אכל כזית ושלא אוכלנה היינו שלא אוכלנה כולה כדאמר רצא נמי לעיל ושמא יש לחלק בין אוכל לשלא אוכל: **שבועת** העדות נוהגת **באנשים אבל לא בנשים**. בריש פרק שבועת העדות נפקא לן מועמדו שני האנשים אם כן אשה פסולה לדון דהא תנן פ' בא סימן (נדה ד' מט: ושם) כל הכשר לדון כשר להעיד והא דכתיב (שופטים ד) והיא שפטה את ישראל איכא למימר שהיתה מלמדת להם הדינים א"נ לפי שהיתה נביאה היו מקבלים אותה עליהם וכן יש בירושלמי מעתה שאין האשה מעידה אינה דנה מיהו תימה דספ"ק דב"ק (ד' טו. ושם) ובקדושין (ד' לה.) דרשינן מאשר תשים לפניהם דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל הדינים ואי אשה פסולה לדון הא לא מיירי לפניהם אלא בכשרים לדון כדדרים פרק המגרש (גיטין ד' פח: ושם) לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים לפניהם ולא לפני הדיוטות וי"ל דקרא מיירי בתרוייהו בדיינים ובנידונים וממעטו עובדי כוכבים והדיוטות משום דלפניהם קאי אאלהים דמסמע מומחין וקאי נמי אנידונין וכל ישראל האנשים ונשים בכלל זה:

הדרן עלך שבועות שתים

אלא כי היכי דלא תהוי הפרה לשבועתייהו: ואם לא ראיתי נחש בקורת בית הבד: ולא [ו]והא ההוא דהוה בשני שבור מלבא הוה חד דאחזיק תליסר אורוותא תיבנא אמר שמואל בטרוף כולהו נמי מיטרף טריפין בשגבו טרוף: שבועה שאוכל כבר זו שבועה שלא אוכלנה כו': השתא משום שבועת ביטוי מיחייב משום שבועת שוא לא מיחייב הרי יצתה שבועה לשוא אמר ר' ירמיה תני [א]אף על שבועת ביטוי: **מתני'** שבועת ביטוי נוהגת באנשים ובנשים בקרובים וברחוקים בכשרין ובפסולין בפני בית דין ושלא בפני בית דין מפי עצמו [ב]וחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד שבועת שוא נוהגת באנשים ובנשים ברחוקים ובקרובים בכשרין ובפסולין בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד ומפי עצמו [ג]וחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור [ד]אחת זו ואחת זו המושבע מפי אחרים חייב [ה](אם) [ו] [ז]לא אכלתי היום [ח]ולא הנחתי תפלין היום משביעך אני ואמר אמן חייב: **גמ'** אמר שמואל [ט]כל העונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה בפיו דמי דכתיב [1]ואמרה האשה אמן אמן אמר רב פפא משמיה דרבא מתני' ובריתא נמי דיקא דקתני [י]שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים ברחוקים ולא בקרובים בכשרין ולא בפסולין ואינה נוהגת אלא בראוין להעיד ובפני ב"ד ושלא בפני ב"ד מפי עצמו ומפי אחרים אינן חייבין עד שיכפרו בהן בב"ד דברי רבי מאיר ותניא בברייתא שבועת העדות כיצד אמר לעדים בואו והעידוני שבועה שאין אנו יודעין לך עדות או שאמרו אין אנו יודעין לך עדות משביע אני עליכם ואמרו (לו) אמן בין בפני ב"ד בין שלא בפני בית דין בין מפי עצמו בין מפי אחרים כיון שכפרו בהם חייבין דברי רבי מאיר קשיין אהדדי אלא לאו ש"מ הא דענה אמן הא דלא ענה אמן ש"מ אמר רבינא משמיה דרבא מתניתין דהכא נמי דיקא דקא תני שבועת ביטוי נוהגת באנשים ובנשים ברחוקים ובקרובים בכשרין ובפסולין בפני בית דין ושלא בפני בית דין מפי עצמו אין מפי אחרים לא וקתני סיפא זה וזה מושבע מפי אחרים חייב קשיין אהדדי אלא לאו ש"מ הא דענה אמן הא דלא ענה אמן ואלא שמואל מאי קא משמע לן דוקיא דמתניתין קא משמע לן:

הדרן עלך שבועות שתים

אלא כי היכי דלא תהוי הפרה לשבועתייהו. הכי קאמר להו לא על דעתכם כי היכי דתהוי שבועתכם על דעת אחרים ולא יוכלו הם להתירה דנדר שהודר על דעת רבים אין לו הפרה [ו]: **ולא**. הוי נחש עב בקורת בית הבד בתמיה: **והא ההוא**. נחש בשני שבור מלבא: **דאחזיק תליסר אורוותא תיבנא**. מלא שלש עשרה אורוות סוסים תבן. שהיה בולע בני אדם ועשו חבילות תבן ונתנו בהן בהמות וחיות וגחלי אש טמונים בהן ובלעם ובערו בגופו ומת. ליגא אחרינא גרסינן אריבתא חבילות: **בטרוף**. הא דקאמר בקורת בית הבד שיש בו חריצים כך ראיתי נחש מגומר: **כולהו נמי מיטרף טריפי** ומשני **בשגבו טרוף**. נשבע שהיה טרוף בגבו ואין נחש עשוי בחברורות אלא בגרונו: **קתני לא אלא עובר משום שבועת ביטוי אשבועת ביטוי מיחייב אשבועת שוא לא מיחייב**. בתמיה. וכי הנשבע לבטל את המצות וקיים שבועתו אינו עובר משום שוא והרי כשילתה השבועה מפיו יצאה לשקר על דבר שאי אפשר לו ומאותה שעה הוא עובר אפי' קיים שבועתו: **תני אף על שבועת ביטוי**. והכי קאמר אלא עבר על שבועת שוא לחודה לא אכלה עבר על שתיהן על שבועת ביטוי שלא קיים ועל שבועת שוא אע"פ שקיימה: **מתני' נוהגת באנשים ובנשים כו'**. משום דבעי למיתני בשבועת העדות (לקמן ד' ג.) באנשים ולא בנשים ברחוקים ולא בקרובים וכו' תני בהנך נוהגת בכל אלו: **ברחוקים**. כגון שאתן לפלוני רחוק או קרוב: **בכשרין**. לעדות או בפסולין: **מפי עצמו**. שמוליא הוא שבועה מפיו כדכתיב קרא והוא הדין נמי למושבע מפי אחרים ואמר אמן דקתני סיפא ואחת זו ואחת זו המושבע מפי אחרים חייב אבל לא אמר אמן פטור כגון משביעני עליך אם אכלת אם לא אכלת ואמר לו אכלתי או לא אכלתי: **שבועת שוא בקרובין וברחוקים**. אמר על האיש שהוא אשה בין קרוב ובין רחוק: **גמ' למוליא שבועה מפיו**. לכל דבר בין להתחייב משום ביטוי דבעינן שיוליא בשפתיו בין לענין שבועת עדות דמחייב ר' מאיר מפי עצמו אף שלא בבית דין: **מפני וברייתא נמי דיקא**. מדמקשינן מתניתין וברייתא אהדדי ולא מיתרץ אלא בהכי: **אלא בראוין להעיד**. מפרש לקמן [לא.] למעוטי מלך דתנן (סנהדרין יח.) המלך לא מעיד: **עד שיכפרו בו בב"ד**. דכתיב (ויקרא ה) אם לא יגיד במקום הראוי להגדה הכתוב מדבר וקרא במושבע מפי אחרים כתיב ושמעה קול אלה [ז] אבל מפי עצמו בין בב"ד בין שלא בב"ד חייבין דיליף ליה ר"מ בפרק לקמן (דף לא.) בג"ש: **משביעני עליכם ואמרו אמן בין בפני ב"ד בין שלא בפני ב"ד חייבין**: ה"ג **קשיין אהדדי**. דהא הכא מפי אחרים הוא ומחייב ר"מ שלא בב"ד: **דוקיא דמתני' קמ"ל**. אשמעינן דדוקא תנן מפי עצמו בשבועת ביטוי אבל מפי אחרים פטור ודקתני מתניתין סיפא אחת זו ואחת זו מושבע מפי אחרים חייב דדוקא בענו אמן תנן דקתני ואמרו אמן דלא תימא אורחא דמילתא קתני:

הדרן עלך שבועות שתים

ז) נראה שחסר כאן.

ח) עי' בגו"ת הר"י מיגש זצ"ל שנדפס זה מקרוב תשובה מ' פי' נאה על דברי הירושלמי הלז.

עין משפט נר מצוה

קיד א מיי' פ"ה מהל' שבועות הל' יג סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סי' רלח סעי' מז:

קטו ב מיי' שם פ"ג הל' ח סמג שם טוש"ע י"ד סי' רלז ס"ב:

קטז ג מיי' שם פ"ה הלכה יט:

קיז ד מיי' שם פ"ג הלכה ח [וס"ב מהל' נדרים הל"ח] סמג שם טוש"ע שם [וסי' רט סעי' ח]:

תורה אור השלם

1. וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמֵעַיִךְ לְצָבוֹת בֶּטֶן וְלִנְפֹּל יָרֵךְ וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן:

במדבר ה כב

הגהות הב"ח

(א) בגשנה מפי אחרים מייב כיצד אמר לא אכלתי היום [וכ"ה בגמרא שבמשניות]: (ב) תוס' ד"ה שבועה כו' תימה. ג"ב עיין באשר"י פ"א סי' טז מתורץ קושיא זו:

מוסף רש"י

הוה חד דאחזיק כו'. אלמא דהוה גדול מקולת בית הבד (נדרים כה.). אורוותא תיבנא. איצטבלאות מלאות תבן (שם). בטרוף. נחש מגומר אם מסתכם בקורת בית הבד (שם). מיטרף טריפין. הוו מגומרין (שם). בשגבו טרוף. ולא הוי גדול כי האי גוונא (שם). שבועת העדות כו'. לקה לקמן ל ב. הדרן עלך שבועות שתים

מסורת הש"ס

א) מדריסכה., ב) [לעיל מ:], ג) [סס], ד) [כרי"ף וכרא"ש ליתא], ה) [לעיל כה:], ו) [לקמן ג.], ז) [מכות מז.], ח) [ויקרא ה],

רבינו חננאל

משה לישראל אמר להן הוו יודעין שלא לדעתכם אני משביעכם אלא לדעתי ודעת המקום כו'. ואסיקנא אלא משום דלא תיהוי [הפרה] לשבועתייהו כו': אם לא ראיתי נחש בקורת בית הבד. תליסר אדריתא תיבנא ח): **מתני'** נשבע לבטל המצוה שלא לעשות סוכה שלא ליטול לולב שלא להניח תפלין זו היא שבועת שוא שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור: שבועה שאוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה. הראשונה שבועת ביטוי. והשניה שבועת שוא: **ירושלמי** כיצד עושין אומרים לו שיאכלנה מוטב לו לעבור על שבועת שוא ולא על שבועת ביטוי. אמר שלא אוכל ככר זו. שבועה שאוכלנה. הראשונה שבועת ביטוי והשניה שבועת שוא. אומרים לו שלא יאכלנה. מוטב לו לעבור על שבועת שוא לחוד ולא על שבועת שוא וביטוי. חזקיה אמר אהן דמשתבע על תרין דאינון תרין לוקה משום שבועת שוא. בשם ריש לקיש אמר אהן דחמי מיטרא נחית ב) ואמר קירי פלי ברכסין [לוקה] משום שבועת שוא. ועוד אמר כ"ד בולאות היו בדרום וכולם חרבו משום שבועת שוא שהיא אמת שנאמר לשוא הכיתי את בניכם וגו': שבועת ביטוי נוהגת באנשים ובנשים כו'. וכן שבועת שוא כו' נוהגת בכל אדם בכשרין ובפסולין וכו': אמר שמואל כל העונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו דמי. ושמואל דיוקא דמתניתין קמ"ל וכו' ופשוטה היא. נתברר דשבועת ביטוי חייבין על זדונה מכות ועל שגגתה קרבן עולה ויורד ועל שבועת שוא חייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור. ועל (שבועת שקר) שבועת העדות ושבועת הפקדון קרבן בזדון ובשגגה:

הדרן עלך שבועות שתים

שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים. דכתיב (ויקרא ה) והוא עד בראוי להעיד דבר הכתוב ואשה פסולה לעדות כדיליף בפירקין מועמדו שני האנשים: **קרובים.** פסולין לעדות. בסנהדרין (דף מ:) ילפינן לה והי מינהו התם מפרש: **ולא כפסולין.** כמו גזלן שהוא פסול מן התורה שנאמר (שמות כג) אל תשת עד חמס: **אלא בראוין להעיד.** בגמרא [לא.] מפרש למעוטי מאי: **בפני כ"ד ושלא בפני כ"ד.** אם מפי עצמו נשבע שאמר שבועה שאיני יודע לך עדות: **ומפי אחרים.** כגון משביע אני עליכם שתבואו ותעידוני ואמרו לו אין אנו יודעים לך עדות ולא הוציאו שבועה מפיהם אינן חייבים עד שיכפרו בו בב"ד כדכתיב (ויקרא ה) אם לא יגיד וגו' במקום שאילו היה מגיד היה מועיל וקרא במושבע מפי אחרים כתיב אבל מפי עצמו יליף ר' מאיר בג"ש כדמפרש בגמרא [לא.] ואפי' חוץ לב"ד: **חייבין.** קרבן עולה ויורד: **על זדון השבועה.** שהרי לא נאמר בה ועלם: **ועל שגגתה עם זדון העדות.** שמזדיים הם ויודעים לו עדות אבל שוגגים הם על הקרבן כשאר שגגת ביטוי לשעבר דאוקימנא (ג) באומר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע שחייבין עליה קרבן: **ואין חייבין על שגגתה.** אם שוגגים הם לגמרי כשבורין שאין יודעין לו עדות ואחר כך נזכרו שהרי אנוסין הן לא קיימא בהו נשבעין לשקר: **גמ' מנהני מילי.** דנשים פסולות לעדות: **נעדים הלכות מדבר.** דבעדים משמעי קרא דכתיב לעיל מיניה כי יקום עד חמס באיש וסמיך ליה ועמדו: **נעדים הלכות מדבר.** ללמדך שאין עדות בנשים: **ואם נפשך לומר.** ואם תרצה להשיב תשובה על דרך זו הרי לך ג"ש מפורשת שהכתוב מדבר בעדים: **ונאמר להלן שני.** על פי שני עדים: **מה אם נפשך לומר.** מה היה לו להשיב על דרך הראשונה: **וכי תימא.** בתובע ונתבע משמעי קרא ואפי' הן תובעים רבים או נתבעים רבים בדין אחד כל התובעים קרי להו קרא חד וכל הנתבעים קרי להו קרא חד: **מלות בבעלי דינים שיעמדו.** (בעמידה) דהא קרא נמי בבעלי דינין איירי דכתיב אשר להם הריב (דברים יט): **שלא יהא אחד עומד ואחד יושב.** שלא ירצה חבירו שמכבדין אותו יותר ממנו ויסתתמו דבריו: **הוי דן את חבירך לכף זכות.** ולא בדין בעלי דינים הכתוב מדבר אלא ברואה חבירו עושה דבר שאתה יכול להכריעו לצד עבירה ולצד זכות הכריעו לזכות ואל תחשדהו בעבירה: **השתדל לדונו יפה.** לקמן מפרש לה למישרי בתיגריה אם באו שני דיינים לפניך ואחד מהם של תלמידי חכמים הוי פוסק אותו תחלה ופטור אותו מלפניך: **למאי שלח לי.** הא מילתא: **לחנופי ליה.** שמא להחניפו בתמיה: **למישרא בתיגריה.** כדפרישית אם בא דין אחר לפני אפסוק את זה תחלה:

שבועת העדות. מנהני מילי. תימה אמאי צריך קרא דעבד פסול לעדות בפ' המובל (ב"ק דף פח.) מלא יומתו אבות על בניהם תיפוק ליה משום דגמרינן לה לה מאשה[1]: **שלשה** אין באין לדין. אבל אי בעדים איירי אתי שפיר דאורחא דמילתא דכיון דסגי בתרי דלא אתו טופי אבל הבאים לדין כל בעלי דינין רגילין לבא: **כל כבודה בת מלך פנימה.** ואת"ת השתא נמי דאיירי בעדים מנא ליה למעוטי נשים דלמא הא דנקט קרא אנשים משום דכל כבודה בת מלך ויש לומר דגבי עדים ע"כ צריכין לבא דאין עד מפי עד כשר אבל דין יכולה למסור טענותיה ביד אחר: **מצוה בבעלי דינין שיעמדו.** ואפי' ר' יהודה מודה בגמר דין או בעדים דמלוה שיעמדו כדאמרי' בסמוך וקשה דבפרק בתרא דמועד קטן (דף כא. ושם) משמע דועמדו לא משמע עמידה דנפקא לן קרייה מעומד מויקם איוב ויקרע ופריך אלא מעתה ועמד ואמר ה"ג והתניא דין עומד ודין יושב ומשני התם לא כתב ויעמוד ואמר הכא כתיב ויקם ויקרע וי"ל דועמד שאין מעשה לאחריו כי הכא משמע ודאי עמידה אבל ועמד שיש מעשה לאחריו כי התם ועמד ואמר לא משמע עמידה כמו (כתובות דף כב.) עמדה וקידשה ועמדה ונשאת (ב"ב דף קלט.) ועמד וכתב כל נכסיו לאחר (שם דף קלב.) והא דאמר לה בתי עמודי בס"פ מצות חליצה (יבמות דף קו. ושם) דמשמע דבעינן חליצה מעומד לא משום דכתיב ועמד ואמר כדפי' ועוד דא"כ הוא עיכובא דכתיב בפרשה ככה דככה עיכובא הוא אלא אמר לה לעמוד משום דמלוה בבעלי דינין לעמוד כדאמר הכא והיה אומר לה לעמוד ולטעון או שמא לחלוץ משום דחליצה הוא כגמר דין[2]:

שאם רצו ב"ד להושיב בו'. והיא דסנהדרין פרק כהן גדול (דף יט.) דאמר ליה שמעון בן שטח יגאי עמוד על רגליך ויעידו בך אתי דלא כר' יהודה ולחילוקא בשעת גמר דין הוה ולא[3] בשעת קבלת עדות שהוא מחלת דין: **למאי** שלח לי בו'. המ"ל להפוכי בזכותיה כדאמרי' פרק כל כתבי הקודש (שבת דף קיט.) תיתי לי דכי אתי לורבא מרבנן קמי לדינא לא מגניא ריש אבי סדיא עד דמהפכי בזכותיה:

למישרי ליה תגריה. כשבאו שני דיינים בבת אחת דאם בא דין אחד תחלה צריך להקדימו כדאמרינן בסנהדרין (ד' ח.) בקטן כגדול תשמעון אי נמי עשה דכבוד התורה עדיף כדאמרינן פרק בתרא דכתובות (דף קו.): אי

[1] **שבועת** העדות נוהגת באנשים ולא בנשים ברחוקין ולא בקרובין בכשרין ולא בפסולין ואינה נוהגת [2]אלא בראוין להעיד בפני בית דין ושלא בפני ב"ד מפי עצמו ומפי אחרים אין חייבין עד שיכפרו בהן בב"ד דברי ר' מאיר וחכמים אומרים [3]בין מפי עצמו ובין מפי אחרים אינן חייבין עד שיכפרו בהן בב"ד [4]וחייבין על זדון השבועה ועל שגגתה עם זדון העדות [5]ואינן חייבין על שגגתה ומה הן חייבין על זדון [א] השבועה [6]קרבן עולה ויורד: **גמ'** מנהני מילי דת"ר [1]ועמדו שני האנשים [7]בעדים הכתוב מדבר אתה אומר בעדים או אינו אלא בבעלי דינין כשהוא אומר [1]אשר להם הריב הרי בעלי דינין אמור הא מה אני מקיים ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר ואם נפשך לומר נאמר כאן שני ונאמר להלן [2]שני מה להלן בעדים אף כאן בעדים מאי אם נפשך לומר וכי תימא כתב ואשר להם הריב כוליה קרא בבעלי דינין משתעי נאמר כאן שני ונאמר להלן שני מה להלן בעדים אף כאן בעדים תניא אידך ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר אתה אומר בעדים או אינו אלא בבעלי דינין אמרת וכי שנים באים לדין שלשה אין באין לדין ואם נפשך לומר נאמר כאן שני ונאמר להלן שני מה להלן בעדים אף כאן בעדים מאי אם נפשך לומר וכי תימא בתובע ונתבע קא משתעי קרא נאמר כאן שני ונאמר להלן שני מה להלן בעדים אף כאן בעדים תניא אידך ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר אתה אומר בעדים או אינו אלא בבעלי דינין אמרת וכי אנשים באין לדין נשים אין באות לדין ואם נפשך לומר נאמר כאן שני ונאמר להלן שני מה להלן בעדים אף כאן בעדים מאי אם נפשך לומר וכי תימא אשה לאו אורחה משום [3]כל כבודה בת מלך פנימה נאמר כאן שני ונאמר להלן שני מה להלן בעדים אף כאן בעדים ת"ר ועמדו שני האנשים [8]מצוה לבעלי דינין שיעמדו [9]אמר ר' יהודה שמעתי [10]שאם רצו להושיב את שניהם מושיבין איזהו אסור [11]שלא יהא אחד עומד ואחד יושב אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר דבריך ת"ר [12]4בצדק תשפוט עמיתך שלא יהא אחד יושב ואחד עומד [13]אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר דבריך ד"א בצדק תשפוט עמיתך [7]הוי דן את חבירך לכף זכות תני יוסף בצדק תשפוט עמיתך [8]עם שאתך בתורה ובמצות השתדל לדונו [9] יפה רב עולא בריה דרב עילאי הוה ליה דינא קמיה דרב נחמן שלח ליה רב יוסף עולא חברנו עמית בתורה ובמצות אמר למאי שלח לי לחנופי ליה הדר אמר [10]למישרא בתיגריה אי

[א] א מיי' פ"י מהל' שבועות הל' ח סמג לאוין רמח:
ב ב מיי' שם פ"ט הל' ג סמג שם:
ג ג מיי' פ"ח שם הל' יב:
ד ד מיי' שם הל' יג:
ה ה מיי' שם הל' יד [וס"י מהל' שגגות הל"ח]:
ו ו מיי' פ"ט מהל' עדות הל' ב ועיין בכ"מ סמג לאוין קיד טוש"ע מ"ח סי' ז סעיף ד וסי' לג סעיף ג:
ז ז ח ט מיי' פכ"ח מהל' סנהדרין הל' ג סמג עשין קו טוש"ע מ"מ סי' יז סעיף ח וסעי' ג:
ח י מיי' שם הל' ח:
כ [מיי' פ"ו מהל' מ"ת הל"י וסכ"ח מהל' סנהדרין הל"ו טוש"ע יו"ד סי' רמג סעי' ה טוש"ע מ"מ סי' טו סעי' ח]:

רבינו חננאל

מתני' שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים כו'. סוגיא. שבועת העדות נוהגת באנשים ברחוקים בכשרים בראוין להעיד בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד מפי עצמו ומפי אחרים ואין חייבין עד שיכפרו בהן בב"ד: מנא ליה דעדות באנשים ולא בנשים שנאמר ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר כו'. פשוטה היא: ת"ר ועמדו שני האנשים מצוה בנידונין שיעמדו. א"ר יהודה שמעתי שאם רצו ב"ד להושיב את שניהם מושיבין ואיזהו אסור אחד יושב ואחד עומד. אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר דבריך. שנאמר בצדק תשפוט עמיתך: ד"א בצדק תשפוט עמיתך הוי דן את כל האדם לכף זכות. עמיתך עם שאתך בתורה ובמצות השתדל לדונו יפה. שנאמר בצדק תשפוט עמיתך. שלח ליה רב יוסף לרב נחמן עולא חברנו עם שאתך בתורה ובמצות הוא אמר מאי האי דשלח לי לחנופי ליה. הדר אמר למישרא תיגריה

(א) [לעיל כט:], ב) [תוספתא סנהדרין פ"ו], ג) [שם], ד) [אבות פ"א מ"ו ועי' שבת קכו.], ה) [ב"מ נט. ע"ש בפרש"י ד"ה עמיתו], ו) [בב"ק תיקו תוספות על קושיא זו ע"ש וע"ע תוס' זבחים קנ. ד"ה אין לי וכו'], ז) [וע"ע תוס' יבמות קג. ד"ה בין עומד לתוס' זבחים טו. ד"ה מיוסב], ח) [עמ"ש על הגליון בסנהל' יט: בתוס']].

תורה אור השלם

1. וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְיָ לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַּיָּמִים הָהֵם: דברים יט יז
2. לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכֹל עָוֹן וּלְכֹל חֵטְא בְּכָל חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר: דברים יט טו
3. כָּל כִּבּוּדָהּ בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה מְמִשְׁבְּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁהּ: תהלים מה יד
4. לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט לֹא תִשָּׂא פְּנֵי דָל וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ: ויקרא יט טו

הגהות הב"ח

(ה) גמ' לדינו יפה יפה רב עולא: (ג) רש"י ד"ה ועל וכו' דאוקימנא. נ"ב לעיל בדף כו ליש ע"ב:

גליון הש"ם

גמ' למישרי בתיגריה. עיין נדרים דף סב.:

הגהות הגר"א

[א] במשנה השבועה. נמתק (דקאי גם על שגגתה עם זדון העדות. וצירוף' הגירס' זדונה):

מוסף רש"י

שבועת העדות. שאינ כתוב עליה קרבן שבועה, שנאמר (ויקרא ה) ושמעה קול אלה (יומא עד.). **הוי דן את חבירך לכף זכות.** על כל מה שתשמע עליו אמור שנתכוין לטובה עד שתדע בבירור שאינו כן, שאם אתה דן כן ידונו אותך מן השמים לזכות כמו שמפורש בפרק מפנין (אבות פ"א מ"ו, ועי' שבת קכז:). **עם שאתך בתורה כו'.** עמיתך, עם אתך (עי' ב"מ נט.).

אי נמי לשודא. לפר"ת דמפרש דשולא למי שירלה הדיין ליתן יתן צריך לומר דהכא היה בעל דין שכנגדו ת"ח והיה ירא שמא יתן לו כדלאמר (כתובות פה:) תלמיד חכם קודם גבי נכסיי לטוביה ולכך שלא ליה שגס זה ת"ח ויעשה שולא למי שירלה:

אי נמי לשודא דדייני. יש דין שאינו תלוי בראיית עדים ולא בשבועה אלא במה שלב הדיינים נוטה לזכות ולחייב כגון הנך דכתובות (דף פה:) ההוא דאמר להו נכסיי לטוביה ואתו שני טוביה ואמרינן התם שולא דדייני למי שהדיין רואה שהוא רואה לתת לו מתנה אי נמי לשני שטרות של מכר שנכתבו ביום אחד ואין ידוע למי מסר המוכר שטרו תחלה אמרינן [שם לד.] שולא דדייני אף כאן כך שלא לי אם הדין תלוי בשולא דדייני זה ראוי לזכותו שחכם ולדיק הוא. שולא לשון השלכה כדמתרגמינן ירה ביס שדי בימא (שמות טו): **מחלוקת.** ר' יהודה וחכמים: **דביהו דרב הונא.** משמת רב הונא: **אפרח עלי בר אווזא.** אע"ג דבעינן קימה שיש בה הידור כדאמרינן פ"ק דקדושין (דף לג.) מ"מ אין איסור שהרי עומד היה ועי"ל דהיא היתה יודעת שבפניה עמד ושלא עשה אלא משום שתימת טענת בעל דינה ובלאו הכי לא דמי לעומד מ) מפניו בבית הכסא ובבית המרחץ דהתם ליכא הידור כלל: **והאמר** מר בשעת גמר דין בו'. אע"ג דהיה יכול להושיבה כדאמר בסמוך דעשה לכבוד תורה עדיף וה"ג עשה לכבוד תורה שהיתה אשת חבר איכא למימר שלא רצה להושיבה שלא לסתום טענת בעל דינה אפי' בשעת גמר דין אע"פ שגמר הטענות או שמא אין באשת חבר לאחר מיתה עשה לכבוד תורה עדיף:

אבל איסורא אין חכמה. בסנהדרין פרק כהן גדול (דף יח:) דפריך גבי כ"ג מעיד מוהתעלמת לא מצי לשנויי הא דמעיד היינו באיסורא דא"כ אפי' מלך נמי דגבי איסורא לא אמרן שתהא אימתו עליך משום דאין חכמה כו' מיהו תימה דהכא שב ואל תעשה הוא ובפרק מי שמתו בברכות (דף יט:) מוכח דשרי אפי' באיסור דפריך גבי המולא כלאים בבגדו פושטו אפי' בשוק מהולך לשמוט את פסמו ולמול את בנו שמטמא למת מצוה משום בזיון המת ומשני שב ואל תעשה שאני וי"ל דהתם גנאי גדול הוא למת מצוה שאין לו קוברים לכך שב ואל תעשה שרי תדע דבקרובים לא דחי כבוד דידהו פסח ומילה וכן לפשוט כלאים בשוק גנאי גדול כגנאי מת מצוה להכי פריך מינה אבל הכא גבי עדות ליכא גנאי כל כך ולא שרי באיסורא אפי' בשב ואל תעשה ודמי ליה גנאי דמלא שק או קופה והתם נמי דפריך ממלא שק וקופה מכ"ש פריך וה"מ לשנויי שב ואל תעשה כדמשני בתר הכי אלא דשפיר משני שאני ממון דאיתיהב למחילה או שמא אכתי לא אסיק אדעתיה האי שנויא ועי"ל דכשעושין איסור על ידו לא מיקרי שב ואל תעשה והכא כדפירש בקונטרס כגון שבאה אשה לפני חכם להתירה לינשא ותלמיד זה יודע שבעלה חי וממונא שרי אפי' מוליאין ממון על ידו מבעליו שלא כדין ומלא שק או קופה דמייתי ראיה מיניה כגון שרולה אחר ליטלו והשתא נמי ניחא הא דאיצטריך לשנויי התם שאני ממונא דאתיהב למחילה [וע"ע תוס' ב"מ ל: ד"ה אלא] : **עשה** דכבוד תורה עדיף. ומ"מ כ"ש כבוד מלך שהרי אינו יכול למחול על כבודו ומאי אוקמיה שמעון בן שטח לינאי המלך בפרק כ"ג בסנהדרין (דף יט.) ויש לומר דשאני דיני נפשות דחמירי אי נמי במקום שאין חכם מוחל על כבודו חמיר כבוד תורה מכבוד מלך ומה שיכול למחול משום דתורה דיליה היא [וע"ע תוספות זבחים טז. ד"ה מיושב] : ורואה

אי נמי לשודא דדייני אמר עולא מחלוקת בבעלי דינין [a]אבל בעדים דברי הכל בעמידה דכתיב [1]ועמדו שני האנשים אמר [b]רב הונא מחלוקת בשעת משא ומתן [2]אבל בשעת גמר דין דברי הכל דיינין בישיבה ובעלי דינין בעמידה דכתיב [2]וישב משה לשפוט את העם ויעמוד העם ל"א מחלוקת בשעת משא ומתן אבל בשעת גמר דין דברי הכל דיינין בישיבה ובעלי דינין בעמידה דהא עדים כגמר דין דמו וכתיב בהו ועמדו שני האנשים דביתהו דרב הונא הוה לה דינא קמיה דרב נחמן אמר היכי נעביד אי איקום מקמה מסתתמן טענתיה דבעל דינא לא איקום מקמה [g]אשת חבר הרי היא כחבר א"ל לשמעיה צא ואפרח עלי בר אווזא ושדי עלוואי ואיקום והאמר מר מחלוקת בשעת משא ומתן אבל בשעת גמר דין דברי הכל דיינים בישיבה ובעלי דינין בעמידה [3]דיתיב כמאן דשרי מסאניה ואמר איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב אמר רבה בר רב הונא [h]האי צורבא מרבנן ועם הארץ דאית להו דינא בהדי הדדי [i]מותבינן ליה לצורבא מרבנן ולעם הארץ נמי אמרינן ליה תיב ואי קאי לית לן בה רב בר שרביא הוה ליה דינא קמיה דרב פפא אותביה ואותיב נמי לבעל דיניה אתא שליחא דבי דינא בטש ביה ואוקמיה לעם הארץ ולא אמר ליה רב פפא תיב היכי עביד הכי והא מסתתמן טענתיה אמר רב פפא מימר אמר איהו הא אותבן שליחא הוא דלא מפיים מינאי ואמר רבה בר רב הונא [j]האי צורבא מרבנן ועם הארץ דאית להו דינא בהדי הדדי לא ליקדום צורבא מרבנן וליתיב [k] משום דמיחזי כמאן דסדר ליה לדיניה ולא אמרן אלא דלא קביע ליה עידניה [l]אבל קביע ליה עידניה לית לן בה מימר אמר בעידניה טריד ואמר רבה בר רב הונא [m]האי צורבא מרבנן דידע בסהדותא וזילא ביה מילתא למיזל לבי דיינא דזוטר מיניה לאסהודי קמיה לא ליזיל אמר רב שישא בריה דרב אידי אף אנן נמי תנינא [n]מצא שק או קופה ואין דרכו ליטול הרי זה לא יטול הני מילי בממונא [o]אבל באיסורא [3]אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' [p]כל מקום שיש בו חלול ה' אין חולקין כבוד לרב: רב יימר הוה ידע ליה סהדותא למר זוטרא אתא לקמיה דאמימר [5]אותבינהו לכולהו אמר ליה רב אשי לאמימר והאמר עולא מחלוקת בבעלי דינין אבל בעדים דברי הכל בעמידה א"ל האי עשה והאי עשה [q]עשה דכבוד תורה עדיף (סימן סניגרון בור גזלת מרמה) ת"ר [r]מנין לדיין שלא יעשה [s]סניגרון לדבריו תלמוד לומר [4]מדבר שקר תרחק [t]ומנין לדיין שלא ישב תלמיד בור לפניו ת"ל מדבר שקר תרחק (u) [v]מנין לדיין שיודע לחבירו שהוא גזלן [w]וכן עד שיודע בחבירו שהוא גזלן מנין שלא יצטרף עמו תלמוד לומר מדבר שקר תרחק [x]מנין לדיין שיודע בדין שהוא מרומה שלא יאמר הואיל והעדים מעידין אחתכנו ויהא קולר

[a] גירסת רבינו חננאל כאן בגמ' כמאן דשרי ערקתא דמפתאי וכ"כ בר"ן.

[b] גירסת רבינו חננאל אי נמי לשודא דדייני: אמר עולא אמר רב הונא מחלוקת בבעלי דינין בשעת משא ומתן. אבל בשעת גמר דין דברי הכל בעמידה. ודיינין בישיבה כדכתיב (ויעמד העם על משה וגו' וכתיב) וישב משה לשפט את העם [ויעמד העם על משה וגו'] אימת הוא גמר דין כדבעי דיינא למימר איש פלוני אתה זכאי ואיש פלוני אתה חייב. [c] פי' ערקתא דמפטי. תרגום שרוך נעל: אמר רבה בר רב הונא צורבא מרבנן דידע בשהדותא וזילא ביה מילתא למיזל ומיסהד קמי דיינא דבציר מיניה לא ליזיל. דתנן מצא שק או קופה וכל דבר שאינו דרכו ליטול הרי זה לא יטול. והיינו דכתיב והתעלמת מהם פעמים שאתה מתעלם. כיצד זקן ואינה לפי כבודו. וחני מילי בעדות ממון. אבל איסורא אין חכמה ואין תבונה וגו' כל מקום שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב. עמידת העדים עשה הוא שנאמר ועמדו שני האנשים וכבוד תורה עשה הוא שנאמר והדרת פני זקן קיום עשה דכבוד תורה עדיף: פי' סניגרון כמו מליץ יושר הוא. כלומר מראה לבעל דין היאך יטענו. וכן שלא ישב תלמיד בור לפני הדיין. וכן אם יודע אדם בחברו שהוא גזלן שלא יצטרף עמו לא לדין ולא לעדות. וכן היודע בדין שהוא מרומה שלא יחתכנו.

מ) [בשאלתות איתא רבא], ע"ז לט.], נ) [גירסת הערוך ערך כתם בגירסא מרבנן מכתמינן בעם הארץ לא מכתמינן ע"כ וגם בר"י לחולין ז: ד"ה מבתם פירש מפליר ומזיבו בשבועות (ד' ל:) מבתם גרסינן בבי"מ ולא בכ"ף עכ"ל רש"י ולדעתי נפקא מינה לדינא ועי' ש"ע מ"מ סי' יז סעיף ב], ד) ב"מ דף כט: ע"ש, ה) סנהדרין פב. עירובין סג. ברכות יט:, ו) [כתובות קו.], ז) [פי' סניגרון מלין כמה לאת אמר אין קטיגור נעשה סניגור רי"ף], ח) [רש"ל גורס בכל הענין ומיגן], ט) עיין בספר סוס יסועות, י) [שמות כג], כ) [דברים כב], ל) [שם ו], מ) [קדושין לב:],

תורה אור השלם

1. וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְיָ לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַּיָּמִים הָהֵם:
דברים יט יז

2. וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה לִשְׁפֹּט אֶת הָעָם וַיַּעֲמֹד הָעָם עַל מֹשֶׁה מִן הַבֹּקֶר עַד הָעָרֶב:
שמות יח יג

3. אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֵצָה לְנֶגֶד יְיָ:
משלי כא ל

4. מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל תַּהֲרֹג כִּי לֹא אַצְדִּיק רָשָׁע:
שמות כג ז

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולייתיב קמיה דיינא משום. נ"כ גר' הרא"ש אלא הרי"ף גורס קמיה רביה וכן גורס הרמב"ם עיין פכ"א מס"ס: (ב) שם ומנין לדיין שיודע בחבירו שהוא:

מוסף רש"י

בטש. הפליר (עי' חולין ז:). ואין דרכו ליטול. דבר שגנאי הוא לו, שאלה משוא הוא ואין דרכו ליטול קופה שלו להכניסה מן המוץ לבית שמור, הרי זה לא יטול. ופטור מהשבת אבידה, דילפינן מוהתעלמת (ב"מ כט:). אין חכמה כו'. משובה נגד ה' (ברכות יט:) אין תורה מחכמה וכבוד ותבונה ויושן עומדת כנגד חילול השם (ערובין סג.).

קולר. שלשלת הצוון: **ורואה זכות.** ורבו החליף: **איני מבדה.** משקר: **וקום הפס.** ושיהא סבור בעל דין שאתה בא להעיד ויודה אמת: **ואגלגל עליו שבועה.** שאינו מודה לי במקצת ומשביעינו על ידי גלגול או שבועת קרקעות שאין נשבעין עליהן אלא על ידי גלגול: **שלא יהא אחד בעל דין ושנים עדים.** והם בעלי דין: **לבוש למופו.** שלא תגרום לנו לישא לך פניס או יסתתמו דברי שכנגדך מפני חשיבותך ואמר איך יאמינו די בית דין על אדם חשוב כזה: **מדבר שקר ברחק.** וכיון שאינם מריבו מסותם מעמיד זה את שקרו: **פוזמוקייהו.** כמין אנפיליאות חשובים קלגו"ש בלע"ז: **לא תשא.** אזהרה למקבל: **קרי ביה לא תשיא.** אזהרה לבעל דין: **שמע שוא.** שהמטעים דבריו שלא בפני בעל דינו אינו בוש מדברי שקר: **ואשר לא טוב עשה.** פסוק זה בספר יחזקאל: **זה הבא בהרשאה.** ומתעבר על ריב לא לו ושמא הרשאון נוח לו ונוח לפשרה יותר מזה שאינו יכול לעשות פשרה בממון אחרים: **שיש עליה עסיקין.** עוררין כמו (בראשית כו) כי התעשקו עמו שמערערין על המחזיק בה וזה בא וקונה אותה ובוטח על חזקו שהוא איש זרוע: **למעוטי מלך.** דתנן סנהדרין (דף יח.) לא מעיד ולא מעידין אותו: **משחק בקוביא.** בעירבון [1] והמראה שקורין פרמייל"ה: **כל שכן מלך.** דמדאורייתא לא חזי דכתיב (דברים יז) שוש תשיש עליך מלך שתהא אימתו עליך [2] והבא להעיד לריך לעמוד לפני הדיין דלאמרן לעיל (דף ג.) ודרך בזיון הוא לו: **אבל משחק בקוביא מדאורייתא חזי.** שלא פסלה תורה אלא עד חמס שנוטל בחזקה כמו (שופטים ט) ויגזלו את כל העובר [3] דבעלי שכם ורבנן גזרו ביה ועשוהו גזלן מדבריהם ואמרו אסמכתא היא ולא קניא וכיון דמדאורייתא חזי חיילא עליה שבועה. ורב אמא סבר הואיל וסוף סוף אי מסהיד לא מקבלינן ליה לא קריבן ביה והוא עד: **דון מינה ומינה בדון מינה ואוקי באתרה פליגי.** פרשה שלמדה דבר מחבירתה בגזירה שוה אם תעמיד אותו דבר בזו בתורת מה שהיה עומד במקום שלמדתו משם דהואיל ולמדתו ממנו על כרחך ממנו תחזור ותלמדנו לכל משפטו. או דון מינה ואוקי באתרה כלומר לאחר שלמדתו משם והבאתו לכאן העמידהו כאן בתורת שאר דברים המפורשים כאן. והשתא מפרש לה ואזיל: **ר' מאיר סבר דון מינה ומינה.** לקמן (דף לד.) ילפינן שבועת העדות בגזירה שוה דתחטא [ויקרא ה] מחטא [שם] משבועת הפקדון למושבע מפי עצמו דכתיבא בשבועת הפקדון ולא כתיבא בשבועת העדות: **דון מינה.** מה פקדון מושבע מפי עצמו חייב דכתיב (ויקרא ה) אשר ישבע עליו אף עדות מפי עצמו חייב ומינה מה פקדון אפי' שלא בג"ד להא ושבע על שקר בין בבית דין בין שלא בבית דין משמע: **אף בעדות.** אע"ג דמושבע מפי אחרים האמור בשבועת העדות אינו אלא בג"ד כדאמרינן לקמן בשמעתין מפי עצמו דילפינן מפקדון אפילו שלא בבית דין ומייתינן ליה הכא כי התם: **ורבנן סברי דון מינה.** מה פקדון מושבע מפי עצמו חייב אף עדות מושבע מפי עצמו חייב: **ואוקי באתרה.** כלומר לאחר שהבאתו בכלל שבועת העדות העמידהו כמשפט המפורש בשבועת העדות מה מושבע מפי אחרים האמור בשבועת העדות אינו אלא בבית דין אף מפי עצמו שהבאת לה ממקום אחר אינו אלא בבית דין: אמר

ורואה זכות לעני שלא ישתוק. בפ"ק דסנהדרין (דף ו:) נפקא לן מלא תגורו וכן דרך [הש"ס] בכמה דוכתי:

שלא אתחייב לו שבועה ולא יגלגל עלי שבועה ממקום אחר. ואם תאמר למה ילא מגלגול שבועה יותר משבועה זאת שעתה תובעו וי"ל כגון שאין לו כדי לפרוע כל מה שיגלגל עליו כגון שחייב לו הרבה ממקום אחר וסבר אכפור גם זה ואשתמיטנא עד דליהוו לי זוזי כנגד כל החוב ופרענא ליה:

שלא ישמע דברי בעל דין. בפ"ק דסנהדרין (דף ז:) מפיק ליה משמוע בין אחיכם: **זה הבא בהרשאה.** כשעושה בשביל שהוא אלם ובעל טענות שמתעבר על ריב לא לו אבל כשטורח להביא לחבירו מעותיו שאין חבירו יכול לטרוח מצוה קעביד: **ורבנן הוא דפסלוהו.** ואף על גב דאמאר לקמן (דף לב:) הכל מודים בעד מיתה דחייב משום דרבנן אכשרוה ואזלינן בתר דרבנן בתר תרוייהו אזלינן לחייבו דהתם כיון דמדרבנן מועלת עדותו הרי יש כאן הפסד ממון במה שלא העיד והכא אע"ג דמדרבנן לא מהני עדותו מידי כיון דמדאורייתא מהני מיחייב:

קולר תלוי בצואר עדים תלמוד לומר מדבר שקר תרחק (סימן תלת"א תלמי"ד ותל"ת בעל"י חו"ב סמרטו"ט שומ"ע ומטעי"ם) [6]א מנין לתלמיד שיושב לפני רבו ורואה זכות לעני וחוב לעשיר מנין שלא ישתוק תלמוד לומר [1] מדבר שקר תרחק [2] ב מנין לתלמיד שרואה את רבו שטועה בדין שלא יאמר אמתין לו עד שיגמרנו ואסתרנו ואבננו משלי כדי שיקרא הדין על שמי ת"ל מדבר שקר תרחק [3] ג מנין לתלמיד שאמר לו רבו אתה בי שאם נותנין לי מאה מנה איני מבדה מנה יש לי אצל פלוני ואין לי עליו אלא עד אחד מנין שלא יצטרף עמו תלמוד לומר מדבר שקר תרחק האי מדבר שקר תרחק נפקא הא ודאי שקורי קא משקר ורחמנא אמר [2] לא תענה ברעך עד שקר אלא [4] כגון דאמר ליה ודאי חד סהדא אית לי ותא אתה קום התם ולא תימא ולא מידי דהא לא מפקת מפומך שקרא אפי' הכי אסור משום שנאמר מדבר שקר תרחק [5] מנין לנושה בחבירו מנה שלא יאמר אטעננו במאתים כדי שיודה לי במנה ויתחייב לי שבועה ואגלגל עליו שבועה ממקום אחר תלמוד לומר מדבר שקר תרחק [6] מנין לנושה בחבירו מנה וטענו מאתים שלא יאמר אכפרנו בב"ד ואודה לו חוץ לבית דין כדי שלא אתחייב לו שבועה ולא יגלגל עלי שבועה ממקום אחר תלמוד לומר מדבר שקר תרחק [7] מנין לשלשה שנושין מנה באחד שלא יהא אחד בעל דין ושנים עדים כדי שיוציאו מנה ויחלוקו ת"ל מדבר שקר תרחק [8] מנין לשנים שבאו לדין אחד לבוש סמרטוטין ואחד לבוש איצטלית בת מאה מנה שאומרין לו לבוש כמותו או הלבישהו כמותך ת"ל מדבר שקר תרחק כי הוו אתו לקמיה דרבא בר רב הונא אמר להו שלופו פוזמוקייכו וחותו לדינא [9] ד מנין לדיין שלא ישמע דברי בעל דין (חבירו) קודם שיבא בעל דין חבירו ת"ל מדבר שקר תרחק [10] מנין לבעל דין שלא יטעים דבריו לדיין קודם שיבא בעל דין חבירו ת"ל מדבר שקר תרחק רב כהנא מתני [3] מלא תשא לא תשיא [4] ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו רב אמר [5] זה הבא בהרשאה ושמואל אמר זה הלוקח שדה שיש עליה [7] עסיקין: אינה נוהגת אלא בראוין להעיד כו': [8] לאפוקי מאי אמר רב פפא לאפוקי מלך ורב אחא בר יעקב אמר [9] לאפוקי משחק בקוביא מ"ד משחק בקוביא [10] כל שכן מלך ומ"ד מלך אבל משחק בקוביא מדאורייתא מחזא חזי ורבנן הוא דפסלוהו: בפני בית דין ושלא בפני ב"ד כו': במאי קמיפלגי אמרוה רבנן קמיה דרב פפא [11] בדון מינה ומינה בדון מינה ואוקי באתרה קא מיפלגי ר' מאיר סבר דון מינה ומינה מפקדון מה פקדון מושבע מפי עצמו חייב אף עדות מושבע מפי עצמו חייב ומינה מה פקדון בין בבית דין ובין שלא בבית דין אף עדות בין בבית דין ובין שלא בבית דין ורבנן סברי דון מינה ואוקי באתרה מה פקדון מושבע מפי עצמו חייב אף עדות מושבע מפי עצמו חייב ואוקי באתרה מה מושבע מפי אחרים בבית דין אין שלא בבית דין לא אף מושבע מפי עצמו בבית דין אין שלא בבית דין לא אמר

כג א מיי' פכ"ב מהל' סנהדרין הל' ב סמג עשין קז טוש"ע ח"מ סי' ע סעיף ז:

כד ב מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ח:

כה ג ד מיי' פט"ז מהל' עדות הל' ה והלכה ו סמג לאוין כח טוש"ע ח"מ סי' כח סעיף ג בהגה:

כו ה ו ז מיי' פט"ז מהל' טוענין הל' ט והלכה י סמג עשין קז:

כז ח מיי' פכ"ג מהל' סנהדרין הל' ב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' יז סעיף ג:

כח ט י מיי' שם הל' ז סמג לאוין רח טוש"ע שם ס"ס:

כט כ מיי' פ"ג מהל' שלוחים הל' ה ועיין בכ"מ טוש"ע ח"מ סי' קכג סעיף טו:

ל ל מ מיי' פ"י מהל' שבועות הל' ג סמג לאוין רמח:

לעזי רש"י

קלצונ"ש. נעלים קלות. פרמיל"ה [פירמלי"א]. הימור.

רבינו חננאל

וכן תלמיד שראה זכות לעני (או) חובה לעשיר שלא ישתוק. וכן תלמיד שראה רבו שטועה בדין שלא יניחנו עד שיגמר הדין ואח"כ יחזירנו על שמו. וכן תלמיד שאמר לו רבו הלא ברי לך שאיני משקר ועכשיו אני נושה לפלוני מנה וכופר בו בוא עמי כדי שתראה כי להעיד באתה ולא תאמר כלום שאסור לעשות כן. וכן ג' שנושים באחד מנה שלא יעשו שנים מהן עדים ואחד בעל דין. וכן הנושה בחברו מנה שלא יטעננו מאתים כדי שיודה לו במנה ויגלגל עליו שבועה גם בדברים אחרים. וכן מי שנושין בו מנה וטוענין בו מאתים שלא יכפרנו גם במנה שנושה בו כדי שלא יגלגלו עליו שבועה. וכן לשנים שבאו לפני הדיין אחד לבוש סמרטוטין ואחד לבוש אצטלא בת מאה מנה שאין דנין ביניהן עד שיהיה מלבושן שוה. וכן הדיין שאינו רשאי לשמוע דברי בעל דין עד שיבא חברו. הני כולהו אסמכינהו רבנן כל חד וחד מייניהו אהאי קרא מדבר שקר תרחק: מנין לבעל דין שלא יטעים דבריו לדיין קודם שיבוא חברו ת"ל מדבר שקר תרחק. רב כהנא מתני בדיין לא תשא שמע שוא. ובנידון מלא תשיא: ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו. רב אמר זה הבא בהרשאה ושמואל אמר זה הלוקח שדה שיש עליה עסיקין

תורה אור השלם

1. מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל תַּהֲרֹג כִּי לֹא אַצְדִּיק רָשָׁע:
שמות כג ז
2. לֹא תִרְצָח לֹא תִּנְאָף לֹא תִּגְנֹב לֹא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר:
שמות כ יב
3. לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְיָ אֵת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לַשָּׁוְא:
שמות כ ו
4. אָבִיו כִּי עָשַׁק עֹשֶׁק גָּזֵל גָּזַל אָח וְאֲשֶׁר לֹא טוֹב עָשָׂה בְּתוֹךְ עַמָּיו וְהִנֵּה מֵת בַּעֲוֹנוֹ:
יחזקאל יח יח

מוסף רש"י

לתלמיד שיושב לפני רבו. וכא דין לפני רבו ולא לפניו ולאם התלמיד זכות לעני וחובה לעשיר ורבו טועה בדין, מנין שלא ימלוק כבוד לרבו ויסתוק (סנהדרין ו: ע"ש). **שלא ישמע דברי בעל דין כו'.** שמסדר דברי שקר כדברי אמת, לפי שאין מכחישן, ומכיון שלב הדיין טועה לו לזכות שוב אין לבו מהפך בזכות השני כל כך (שם, ע"ש). **לאפוקי מאי.** דלא תנן במתני' בהדיא, הא תנא ליה ריש לקיש ותהגת בתשים ולא בנשים, ברחוקים ולא בקרובים, בכשרין ולא בפסולין (יומא עד.). **משחק בקוביא.** בעירבון, דהוי גזלן מדרבנן ופסול לעדות (שם). **מדאורייתא מחזא חזי.** דלא הוי גזלן דאורייתא אלא גנבא מידו, כמו (ש"א כג) ויגזול את החמיר מיד המלרי כך מפרש בב"ק (עמ: יומא שם). **דון מינה ומינה.** כל דבר שאתה למד מחבירו בגזירה שוה או בהיקש, הוי למד ממנו בכל דבריו (זבחים צא: וכמ"ז יבמות עח: ב"ק כה: סנהדרין עה: וחולין קכ:). **דון מינה ואוקי באתרה.** למלי דלריכי גמרינן, למלי דלא לריכין מוקמינן באתרה (יבמות עח:) דון עיקר הדבר ללמדו מחבירו אבל בשאר דבריו שאתה מוצא דינו מפורש בו ואתה יכול ללמוד מיניה וביה דבר מדבר ואינך לריך ללמד מחבירו, העמידנו במקומו ולא תשווהו לחבירו (סנהדרין עה: וכעי"ז זבחים צא: וחולין קכ:).

לא מיי' פכ"ב מהל' סנהדרין הל' ב סמג עשין קז טוש"ע ח"מ סי' ע סעיף ז:

כב ב מיי' שם סי' ג טוש"ע שם סעיף ח:

כג ד מיי' פט"ז מהל' עדות הל' ה והלכה ו סמג לאוין כח טוש"ע ח"מ סי' כח סעיף ג בהגה:

כד ה ו ז מיי' פט"ז מהל' טוענין הל' ט והלכה י סמג עשין קז:

כה ח מיי' פכ"ג מהל' סנהדרין הל' ב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' יז סעיף ג:

כו ט י מיי' שם הל' ז סמג לאוין רח טוש"ע שם ס"ס:

כז כ מיי' פ"ג מהל' שלוחים הל' ה ועיין בכ"מ טוש"ע ח"מ סי' קכג סעיף טו:

כח ל מ מיי' פ"י מהל' שבועות הל' ג סמג לאוין רמח:

שיקנה מריבות לעצמו; ואינה נוהגת אלא בראוין להעיד למעוטי מאי. רב פפא אמר למעוטי מלך. אבל משחק בקוביא מדאורייתא מחזא חזי. ורבנן הוא דפסלוהו. רב אחא בר יעקב אמר למעוטי משחק בקוביא וכל שכן מלך: וחכ"א בין מפי עצמו בין מפי אחרים אין חייבין עד שיכפרו בהן בב"ד ואמרו (רבי) [רבנן] ר' מאיר סבר דון מינה ומינה. כלומר למדין שבועת העדות ונפש כי תחטא משבועת הפקדון. מה פקדון מפי עצמו חייב שנאמר וכחש בעמתו בפקדון. אף עדות נשבע מפי עצמו חייב. ומינה מה פקדון בין בב"ד בין שלא בב"ד אם כחש בעמיתו חייב אף שבועת העדות כן. והני מילי בנשבע מפי עצמו. אבל בנשבע מפי אחרים אינם חייבים עד שיכפרו בב"ד. וחכמים סברי דון מינה ואוקי באתרה מה פקדון מושבע מפי עצמו חייב שנאמר וכחש. אף שבועת העדות נשבע מפי עצמו [חייב] ואוקי באתרה מה מושבע מפי אחרים בשבועת העדות אינו חייב אלא בב"ד שנאמר ושמעה קול אלה והוא עד אם לא יגיד. ז) (אלא) כפר בו במקום שמתקיימת ההגדה חייב אף מושבע מפי עצמו בב"ד אין שלא בב"ד לא.

ז) ל"ל אלמא דדוקא אם כפר בו במקום וכו'.

לא: שבועת העדות פרק רביעי שבועות

דמייתי לה בק"ו בו'. ומפקדון לא בעי למילף דאי במה מצינו איכא למיפרך שכן נוהג באנשים ובנשים ור"מ גמר לה מג"ש דתחטא תחטא כרבי שמעון לקמן בפירקין (דף לד.): **מההיא** אין. פי' יש להוכיח מההיא לרבנן אית להו דון מינה ואוקי באתרה אבל לר' מאיר דאית ליה דון מינה ומינה אין להוכיח מההיא אלא מהך דהכא דההיא איכא למימר דטעמא דר"מ משום דיליף פקדון בק"ו מעדות שלא עשה בו נשים כאנשים וחייב בו בין מפי עצמו בין מפי אחרים פקדון לכ"ש ודיו לבא מן הדין להיות כמדון מה עדות מפי אחרים דוקא בב"ד אף פקדון כך ואיכא למימר שבועת בטוי תוכיח שעשה בו נשים כאנשים ופטר בו משבע מפי אחרים דמה לשבועת בטוי שכן לא עשה בו מזיד כשוגג דכתיב ביה ועבלה ואי לא הוה ביה פירכא הוה אמינא דשבועת בטוי גופיה נילף מקל וחומר מעדות לחייבו משבע מפי אחרים:

ואין חייבין על שגגתה גרידתא. פי' בקונטרס בריש פירקין שבכתו העדות ואם תאמר תיפוק ליה דבקושטא קמשתבעי וי"ל כגון דאמרי שבועה שלא ידענו או לא ראינו לך שום עדות ואי"ת אכתי מה שייך הא לדרב כהנא ורב אסי דלמא הכא היינו טעמא לפי שאינן רואים להעיד והוו להו כקרובים או פסולים וי"ל דלא דמי דאיכא נפקי מוהוא עד דפירש בקונטרס בריש פרקא דמשמע והוא ראוי להעיד אבל הכא קיימן בהו והוא עד דראוין להעיד אם היו זוכרין ועוד יש לומר שגגתה גרידתא שבשבועה שמותרים לגמרי לישבע לשקר:

משביע אני עליכם ואמרו אמן. אליבא דר"מ אתי דחייב חוץ לב"ד במושבע מפי עצמו ולכך איצטריך למיתני ואמרו אמן דהוי כמוליא שבועה מפיו ותנא כל עניני מושבע מפי עצמו דאי לרבנן איירי בב"ד למה לי ואמרו אמן דהוי כמוליא שבועה מפיו תיפוק ליה דאפי' מפי אחרים חייב א"נ אתי אפי' כרבנן ונקט ואמרו אמן כדי לקבר וה"ה אם אמרו אח"כ אין אנו יודעים לך עדות וסיפא נמי דקתני השביע עליהם ה' פעמים חוץ לב"ד כו' אתיא נמי כרבנן דלרבנן נמי לא בעינן שבועה בב"ד אלא הכפירה דאהגדה דוקא קפיד קרא דלהוי במקום הראוי להגדה והשתא ניחא דבגמ' משמע דהא דדרשינן מלאחת לחייב על כל אחת ואחת דע"כ מיבעי ליה למידרשה ואתי נמי לרבנן: ואי

אמר להו רב פפא אי מפקדון גמרי לה רבנן דכולי עלמא לא פליגי דדון מינה ומינה אלא היינו טעמא דרבנן [ס]דמייתי לה בקל וחומר ומה מפי אחרים חייב מפי עצמו לא כל שכן ומדמייתי לה מקל וחומר דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה מושבע מפי אחרים בב"ד אין שלא בב"ד לא אף מושבע מפי עצמו בפני ב"ד אין שלא בפני ב"ד לא אמרו ליה רבנן לרב פפא מי מצית אמרת דלאו בדון מינה ומינה פליגי [ס]והתנן גבי פקדון שבועת הפקדון נוהגת באנשים ובנשים ברחוקין ובקרובין בכשרין ובפסולין בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד מפי עצמו ומפי אחרים אינו חייב עד שיכפור בו בב"ד דברי ר"מ וחכ"א בין מפי עצמו ובין מפי אחרים כיון שכפר בו חייב מושבע מפי אחרים בפקדון מנא להו לרבנן דחייב לאו דגמרי לה מעדות ושמע מינה בדון מינה ומינה פליגי מההיא אין מהא ליכא למשמע מינה: וחייבין על זדון השבועה: מנהני מילי [ס]דתנו רבנן בכולן נאמר בהן ונעלם וכאן לא נאמר בה ונעלם [א]לחייב על המזיד כשוגג: ועל שגגתה עם זדון העדות: ה"ד שגגתה עם זדון העדות א"ר יהודה אמר רב [ג]באומר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לא: [ג]ואין חייבין על שגגתה גרידתא: לימא תנינא [ד]לדרב כהנא ודרב אסי לא אע"ג דתנן איצטריך ס"ד אמינא הכא הוא דלא כתיב ונעלם דבעינן שוגג דומיא דמזיד אבל התם דכתיב [1]ונעלם אפילו שגגתה כל דהו קמ"ל: **מתני'** [ד]שבועת העדות כיצד אמר לשנים בואו והעידוני שבועה שאין אנו יודעין לך עדות או שאמרו לו אין אנו יודעין לך עדות משביע אני עליכם ואמרו אמן הרי אלו חייבין [ה]השביע עליהם חמש פעמים חוץ לב"ד ובאו לב"ד והודו פטורין [ו]כפרו חייבין על כל אחת ואחת [ז]השביע עליהן ה' פעמים בפני ב"ד וכפרו אינן חייבין אלא אחת אר"ש מה טעם [ח]הואיל ואינם יכולין לחזור ולהודות [ט]כפרו שניהן כאחד שניהן חייבין בזה אחר זה הראשון חייב והשני פטור [י]כפר אחד והודה אחד הכופר חייב [כ]היו שתי כיתי עדים [כ]כפרה הראשונה ואח"כ כפרה השניה שתיהן חייבות מפני שהעדות יכולה להתקיים בשתיהן: **גמ'** אמר שמואל [ל]ראוהו שרץ אחריהן אמרו לו מה אתה אמר להו רב פפא אי מפקדון גמרי לה רבנן דכולי עלמא לא פליגי דדון מינה ומינה אלא היינו טעמא דרבנן [ס]דמייתי לה בקל וחומר ומה מפי אחרים חייב מפי עצמו לא כל שכן ומדמייתי לה מקל וחומר דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה מושבע מפי אחרים בב"ד אין שלא בב"ד לא אף מושבע מפי עצמו בפני ב"ד אין שלא בפני ב"ד לא אמרו ליה רבנן לרב פפא מי מצית אמרת דלאו בדון מינה ומינה פליגי [ס]והתנן גבי פקדון שבועת הפקדון נוהגת באנשים ובנשים ברחוקין ובקרובין בכשרין ובפסולין בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד מפי עצמו ומפי אחרים אינו חייב עד שיכפור בו בב"ד דברי ר"מ וחכ"א בין מפי עצמו ובין מפי אחרים כיון שכפר בו חייב מושבע מפי אחרים בפקדון מנא להו לרבנן דחייב לאו דגמרי לה מעדות ושמע מינה בדון מינה ומינה פליגי מההיא אין מהא ליכא למשמע מינה: וחייבין על זדון השבועה: מנהני מילי [ס]דתנו רבנן בכולן נאמר בהן ונעלם וכאן לא נאמר בה ונעלם [א]לחייב על המזיד כשוגג: ועל שגגתה עם זדון העדות: ה"ד שגגתה עם זדון העדות א"ר יהודה אמר רב [ג]באומר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לא: [ג]ואין חייבין על שגגתה גרידתא: לימא תנינא [ד]לדרב כהנא ודרב אסי לא אע"ג דתנן איצטריך ס"ד אמינא הכא הוא דלא כתיב ונעלם דבעינן שוגג דומיא דמזיד אבל התם דכתיב [1]ונעלם אפילו שגגתה כל דהו קמ"ל: **מתני'** [ד]שבועת העדות כיצד אמר לשנים בואו והעידוני שבועה שאין אנו יודעין לך עדות או שאמרו לו אין אנו יודעין לך עדות משביע אני עליכם ואמרו אמן הרי אלו חייבין [ה]השביע עליהם חמש פעמים חוץ לב"ד ובאו לב"ד והודו פטורין [ו]כפרו חייבין על כל אחת ואחת [ז]השביע עליהן ה' פעמים בפני ב"ד וכפרו אינן חייבין אלא אחת אר"ש מה טעם [ח]הואיל ואינם יכולין לחזור ולהודות [ט]כפרו שניהן כאחד שניהן חייבין בזה אחר זה הראשון חייב והשני פטור [י]כפר אחד והודה אחד הכופר חייב [כ]היו שתי כיתי עדים [כ]כפרה הראשונה ואח"כ כפרה השניה שתיהן חייבות מפני שהעדות יכולה להתקיים בשתיהן: **גמ'** אמר שמואל [ל]ראוהו שרץ אחריהן אמרו לו מה אתה

אמר להו רב פפא אי מפקדון גמרי לה רבנן דכולי עלמא לא פליגי דדון מינה ומינה אלא היינו טעמא דרבנן [ס]דמייתי לה בקל וחומר ומה מפי אחרים חייב מפי עצמו לא כל שכן ומדמייתי לה מקל וחומר דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה מושבע מפי אחרים בב"ד אין שלא בב"ד לא אף מושבע מפי עצמו בפני ב"ד אין שלא בפני ב"ד לא אמרו ליה רבנן לרב פפא מי מצית אמרת דלאו בדון מינה ומינה פליגי [ס]והתנן גבי פקדון שבועת הפקדון נוהגת באנשים ובנשים ברחוקין ובקרובין בכשרין ובפסולין בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד מפי עצמו ומפי אחרים אינו חייב עד שיכפור בו בב"ד דברי ר"מ וחכ"א בין מפי עצמו ובין מפי אחרים כיון שכפר בו חייב מושבע מפי אחרים בפקדון מנא להו לרבנן דחייב לאו דגמרי לה מעדות ושמע מינה בדון מינה ומינה פליגי מההיא אין מהא ליכא למשמע מינה: וחייבין על זדון השבועה: מנהני מילי [ס]דתנו רבנן בכולן נאמר בהן ונעלם וכאן לא נאמר בה ונעלם [א]לחייב על המזיד כשוגג: ועל שגגתה עם זדון העדות: ה"ד שגגתה עם זדון העדות א"ר יהודה אמר רב [ג]באומר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לא: [ג]ואין חייבין על שגגתה גרידתא: לימא תנינא [ד]לדרב כהנא ודרב אסי לא אע"ג דתנן איצטריך ס"ד אמינא הכא הוא דלא כתיב ונעלם דבעינן שוגג דומיא דמזיד אבל התם דכתיב [1]ונעלם אפילו שגגתה כל דהו קמ"ל: **מתני'** [ד]שבועת העדות כיצד אמר לשנים בואו והעידוני שבועה שאין אנו יודעין לך עדות או שאמרו לו אין אנו יודעין לך עדות משביע אני עליכם ואמרו אמן הרי אלו חייבין [ה]השביע עליהם חמש פעמים חוץ לב"ד ובאו לב"ד והודו פטורין [ו]כפרו חייבין על כל אחת ואחת [ז]השביע עליהן ה' פעמים בפני ב"ד וכפרו אינן חייבין אלא אחת אר"ש מה טעם [ח]הואיל ואינם יכולין לחזור ולהודות [ט]כפרו שניהן כאחד שניהן חייבין בזה אחר זה הראשון חייב והשני פטור [י]כפר אחד והודה אחד הכופר חייב [כ]היו שתי כיתי עדים [כ]כפרה הראשונה ואח"כ כפרה השניה שתיהן חייבות מפני שהעדות יכולה להתקיים בשתיהן: **גמ'** אמר שמואל [ל]ראוהו שרץ אחריהן אמרו לו מה אתה

אמר להו רב פפא אי מפקדון גמרי לה רבנן דכולי עלמא לא פליגי דדון מינה ומינה אלא היינו טעמא דרבנן [ס]דמייתי לה בקל וחומר ומה מפי אחרים חייב מפי עצמו לא כל שכן ומדמייתי לה מקל וחומר דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה מושבע מפי אחרים בב"ד אין שלא בב"ד לא אף מושבע מפי עצמו בפני ב"ד אין שלא בפני ב"ד לא אמרו ליה רבנן לרב פפא מי מצית אמרת דלאו בדון מינה ומינה פליגי [ס]והתנן גבי פקדון שבועת הפקדון נוהגת באנשים ובנשים ברחוקין ובקרובין בכשרין ובפסולין בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד מפי עצמו ומפי אחרים אינו חייב עד שיכפור בו בב"ד דברי ר"מ וחכ"א בין מפי עצמו ובין מפי אחרים כיון שכפר בו חייב מושבע מפי אחרים בפקדון מנא להו לרבנן דחייב לאו דגמרי לה מעדות ושמע מינה בדון מינה ומינה פליגי מההיא אין מהא ליכא למשמע מינה: וחייבין על זדון השבועה: מנהני מילי [ס]דתנו רבנן בכולן נאמר בהן ונעלם וכאן לא נאמר בה ונעלם [א]לחייב על המזיד כשוגג: ועל שגגתה עם זדון העדות: ה"ד שגגתה עם זדון העדות א"ר יהודה אמר רב [ג]באומר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לא: [ג]ואין חייבין על שגגתה גרידתא: לימא תנינא [ד]לדרב כהנא ודרב אסי לא אע"ג דתנן איצטריך ס"ד אמינא הכא הוא דלא כתיב ונעלם דבעינן שוגג דומיא דמזיד אבל התם דכתיב [1]ונעלם אפילו שגגתה כל דהו קמ"ל: **מתני'** [ד]שבועת העדות כיצד אמר לשנים בואו והעידוני שבועה שאין אנו יודעין לך עדות או שאמרו לו אין אנו יודעין לך עדות משביע אני עליכם ואמרו אמן הרי אלו חייבין [ה]השביע עליהם חמש פעמים חוץ לב"ד ובאו לב"ד והודו פטורין [ו]כפרו חייבין על כל אחת ואחת [ז]השביע עליהן ה' פעמים בפני ב"ד וכפרו אינן חייבין אלא אחת אר"ש מה טעם [ח]הואיל ואינם יכולין לחזור ולהודות [ט]כפרו שניהן כאחד שניהן חייבין בזה אחר זה הראשון חייב והשני פטור [י]כפר אחד והודה אחד הכופר חייב [כ]היו שתי כיתי עדים [כ]כפרה הראשונה ואח"כ כפרה השניה שתיהן חייבות מפני שהעדות יכולה להתקיים בשתיהן: **גמ'** אמר שמואל [ל]ראוהו שרץ אחריהן אמרו לו מה אתה

אמר להו דגמרי לה מעדות. דהא בפקדון אשר ישבע עליו לשקר כתיב (שם) משמע מפי עצמו והכא ליכא למידן ק"ו דודאי מושבע מפי עצמו חמור ממושבע מפי אחרים אלא מגזירה שוה גמרי לה מעדות ומדמייתי בבית דין ושלא בבית דין אלמא דון מינה ואוקי באתרה סבירא להו מאחר שהבאת מפי אחרים לכלל שבועת הפקדון העמידהו בתורת שבועת הפקדון שאין שבועה בב"ד מפורש בה: **מההיא אין.** מההיא ודאי שמעינן להו לרבנן דון מינה ואוקי באתרה אבל מההיא פלוגתא לא הוה שמעינן ליה: **בכולן נאמר ונעלם.** בכל הכתובים בקרבן עולה ויורד כגון שבועת ביטוי וטומאת מקדש נאמר ונעלם [ויקרא ה]: **ולאן.** בשבועת העדות לא נאמר: **לימא תנינא לדרב כהנא ורב אסי.** דהיכא דסבור לישבע באמת אינו חייב ואמאי איסתפקא להו דליצטריך רב למימר להו לבך אנסך: **אע"ג דתנן.** האי גבי עדות איצטריך רב למימר ומי גבי בטוי: **שגגה כל דהו.** ואפי' אנוס בלבו ניחייב: **מתני' או שאמרו לו.** בלא שבועה אין אנו יודעין לך עדות ואמר להם משביעני עליכם שיהא אמת מה שאמרתם ואמרו אמן חייבין אבל אם שתקו אחר השבועה אין כאן קבלת שבועה: **ובאו לב"ד והודו פטורין.** ואפילו כפרו חוץ לב"ד על כל שבועה שאין כפירה חוץ לב"ד כדמפרש בגמרא [לב.]: **כפרו.** בבית דין חייבין על כל אחת ואחת דכפירה אכולה קיימא וילפינן מקרא והיה כי יאשם לאחת מאלה (ויקרא ה) לחייב על כל אחת ואחת [לב.]: **מה טעם.** אין חייבין אלא אחת אפילו שתקו וכפרו לבסוף ולא אמרינן כפירה קיימא אכולהו: **הואיל ואין יכולין לחזור ולהודות.** אילו כפרו בראשונה הואיל ובב"ד הם שוב לא היו רואין להעיד שכבר הגידו שאינן יודעין לו עדות ושוב אינו חוזר ומגיד הלכך אע"ג דלא כפרו אלא לבסוף כל השבועות היו לבטלה חוץ מן הראשונה שאם [1] שתקו בראשונה כפירה היא שוב אינן רואים להשביען ואם אינה כפירה הרי מושבעין ועומדין ומה זה שבועה על שבועה ועל כרחך כי כתב לאחת לחייב על כל אחת ואחת משבועה חוץ לב"ד וכפרו בב"ד כתב דשבועות דחוץ לב"ד שהיה משביען שיבואו לב"ד ויעידו לא יאמר לבטלה ורואיות לחלק שהרי אפי' כפרו שם בראשונה

אמר להו דגמרי לה מעדות. דהא בפקדון אשר ישבע עליו לשקר כתיב (שם) משמע מפי עצמו והכא ליכא למידן ק"ו דודאי מושבע מפי עצמו חמור ממושבע מפי אחרים אלא מגזירה שוה גמרי לה מעדות ומדמייתי בבית דין ושלא בבית דין אלמא דון מינה ואוקי באתרה סבירא להו מאחר שהבאת מפי אחרים לכלל שבועת הפקדון העמידהו בתורת שבועת הפקדון שאין שבועה בב"ד מפורש בה: **מההיא אין.** מההיא ודאי שמעינן להו לרבנן דון מינה ואוקי באתרה אבל מההיא פלוגתא לא הוה שמעינן ליה: **בכולן נאמר ונעלם.** בכל הכתובים בקרבן עולה ויורד כגון שבועת ביטוי וטומאת מקדש נאמר ונעלם [ויקרא ה]: **ולאן.** בשבועת העדות לא נאמר: **לימא תנינא לדרב כהנא ורב אסי.** דהיכא דסבור לישבע באמת אינו חייב ואמאי איסתפקא להו דליצטריך רב למימר להו לבך אנסך: **אע"ג דתנן.** האי גבי עדות איצטריך רב למימר ומי גבי בטוי: **שגגה כל דהו.** ואפי' אנוס בלבו ניחייב: **מתני' או שאמרו לו.** בלא שבועה אין אנו יודעין לך עדות ואמר להם משביעני עליכם שיהא אמת מה שאמרתם ואמרו אמן חייבין אבל אם שתקו אחר השבועה אין כאן קבלת שבועה: **ובאו לב"ד והודו פטורין.** ואפילו כפרו חוץ לב"ד על כל שבועה שאין כפירה חוץ לב"ד כדמפרש בגמרא [לב.]: **כפרו.** בבית דין חייבין על כל אחת ואחת דכפירה אכולה קיימא וילפינן מקרא והיה כי יאשם לאחת מאלה (ויקרא ה) לחייב על כל אחת ואחת [לב.]: **מה טעם.** אין חייבין אלא אחת אפילו שתקו וכפרו לבסוף ולא אמרינן כפירה קיימא אכולהו: **הואיל ואין יכולין לחזור ולהודות.** אילו כפרו בראשונה הואיל ובב"ד הם שוב לא היו רואין להעיד שכבר הגידו שאינן יודעין לו עדות ושוב אינו חוזר ומגיד הלכך אע"ג דלא כפרו אלא לבסוף כל השבועות היו לבטלה חוץ מן הראשונה שאם [1] שתקו בראשונה כפירה היא שוב אינן רואים להשביען ואם אינה כפירה הרי מושבעין ועומדין ומה זה שבועה על שבועה ועל כרחך כי כתב לאחת לחייב על כל אחת ואחת משבועה חוץ לב"ד וכפרו בב"ד כתב דשבועות דחוץ לב"ד שהיה משביען שיבואו לב"ד ויעידו לא יאמר לבטלה ורואיות לחלק שהרי אפי' כפרו שם בראשונה

אמר להו דגמרי לה מעדות. דהא בפקדון אשר ישבע עליו לשקר כתיב (שם) משמע מפי עצמו והכא ליכא למידן ק"ו דודאי מושבע מפי עצמו חמור ממושבע מפי אחרים אלא מגזירה שוה גמרי לה מעדות ומדמייתי בבית דין ושלא בבית דין אלמא דון מינה ואוקי באתרה סבירא להו מאחר שהבאת מפי אחרים לכלל שבועת הפקדון העמידהו בתורת שבועת הפקדון שאין שבועה בב"ד מפורש בה: **מההיא אין.** מההיא ודאי שמעינן להו לרבנן דון מינה ואוקי באתרה אבל מההיא פלוגתא לא הוה שמעינן ליה: **בכולן נאמר ונעלם.** בכל הכתובים בקרבן עולה ויורד כגון שבועת ביטוי וטומאת מקדש נאמר ונעלם [ויקרא ה]: **ולאן.** בשבועת העדות לא נאמר: **לימא תנינא לדרב כהנא ורב אסי.** דהיכא דסבור לישבע באמת אינו חייב ואמאי איסתפקא להו דליצטריך רב למימר להו לבך אנסך: **אע"ג דתנן.** האי גבי עדות איצטריך רב למימר ומי גבי בטוי: **שגגה כל דהו.** ואפי' אנוס בלבו ניחייב: **מתני' או שאמרו לו.** בלא שבועה אין אנו יודעין לך עדות ואמר להם משביעני עליכם שיהא אמת מה שאמרתם ואמרו אמן חייבין אבל אם שתקו אחר השבועה אין כאן קבלת שבועה: **ובאו לב"ד והודו פטורין.** ואפילו כפרו חוץ לב"ד על כל שבועה שאין כפירה חוץ לב"ד כדמפרש בגמרא [לב.]: **כפרו.** בבית דין חייבין על כל אחת ואחת דכפירה אכולה קיימא וילפינן מקרא והיה כי יאשם לאחת מאלה (ויקרא ה) לחייב על כל אחת ואחת [לב.]: **מה טעם.** אין חייבין אלא אחת אפילו שתקו וכפרו לבסוף ולא אמרינן כפירה קיימא אכולהו: **הואיל ואין יכולין לחזור ולהודות.** אילו כפרו בראשונה הואיל ובב"ד הם שוב לא היו רואין להעיד שכבר הגידו שאינן יודעין לו עדות ושוב אינו חוזר ומגיד הלכך אע"ג דלא כפרו אלא לבסוף כל השבועות היו לבטלה חוץ מן הראשונה שאם [1] שתקו בראשונה כפירה היא שוב אינן רואים להשביען ואם אינה כפירה הרי מושבעין ועומדין ומה זה שבועה על שבועה ועל כרחך כי כתב לאחת לחייב על כל אחת ואחת משבועה חוץ לב"ד וכפרו בב"ד כתב דשבועות דחוץ לב"ד שהיה משביען שיבואו לב"ד ויעידו לא יאמר לבטלה ורואיות לחלק שהרי אפי' כפרו שם בראשונה

ר"ן אחרינו שבועה שאין אנו יודעין לך עדות פטורין עד שישמעו מפיו מאי קא משמע לן תנינא [מ]שילח ביד עבדו או שאמר להן הנתבע משביע אני עליכם שאם אתם יודעין לו עדות שתבואו ותעידוהו הרי אלו פטורים עד

היה רואין לחזור ולהשביען: **כפרו שניהן לאחת.** בתוך כדי דבור: **הראשון חייב.** אבל השני פטור שכיון שכפר הראשון שוב אין עד יחידי רואין להגיד: **גמ' עד שישמעו מפיו.** בואו והעידוני: **שילח ביד עבדו.** התובע השביען ביד עבדו: **שאם אתם יודעין לו עדות.** לבעל דינו:

עד

לא א מיי' פ"ח מהל' שבועות הל' יב סמג לאוין רמח:
לב ב ג מיי' שם הל' יג:
לג ד מיי' שם הל' יב סמג שם:
לד ה ו מיי' שם פ"ט הל' ב ופ"י שם הל' טז סמג שם:
לה ז ח מיי' שם הל' יח:
לו ט מיי' שם הל' יג:
לז י מיי' שם הל' יד:
לח כ מיי' שם הל' טו:
לט ל מ מיי' שם פ"ט הלכה ז:

רבינו חננאל

ודחי רב פפא ואמר רבנן בק"ו מייתו לה למושבע מפי עצמו. ומה מושבע מפי אחרים חייב כדכתיב ושמעה קול אלה מושבע מפי עצמו לא כל שכן: ואמרו ליה רבנן לרב פפא אי הכי מושבע גבי פקדון מפי אחרים לרבנן דאמרי בין מפי עצמו בין מפי אחרים כיון שכפר בו חייב. מנא להו שבועה מפי אחרים בפקדון והא וכחש כתיב מפי עצמו לאו דגמרי לה מעדות ובדון מינה [ומינה] פליגי. אמר להו אין. מההיא מתניתי' שמעינן לה אבל מהא מתני' לא: **מתני'** וחייבין על זדון השבועה כו'. פי' וחייבין קרבן בשבועת העדות במזיד כשוגג מדלא כתיב בשבועת העדות ונעלם. וחייבן על שגגת השבועה כגון שנעלם ממנו שהמועל בשבועת העדות חייב קרבן. אבל זכור העדות וכופר בה בזדון. ומה הן חייבין בזדון שבועת העדות קרבן עולה ויורד ואין חייבין על שגגתה. כלומר כיון שנעלמה ממנו עיקר העדות. אע"פ שיודע כי הנשבע לשקר חייב בכאן פטור הוא מפני כי אנוס הוא לפיכך אינו חייב: לימא תנינא לדרב כהנא ורב אסי שנעלמה מאחד מהן שמעתא דרב ונשבע ונמצא חילוף מה שאמר. ואמר לו רב אנוס אתה לבך אנסך שעמד בדעתך כי האמת עמך: ודחינן לא דמי דלמא הכא בשבועת [העדות] הוא דפטר האנוס דלא כתיב בה חיוב בנעלם אבל בשבועת בטוי דכתיב בה חיוב קרבן בנעלם אימא אפילו כי האי גוונא אע"ג דהוא אנוס מיחייב קמ"ל: ירושלמי. תני חזקיה כל מקום שנאמר חטא בתורה סתם אתה תופס הזדון כשגגה עד שיודיעך הכתוב שהיא שגגה: **מתני'** שבועת העדות כיצד אמר לעדים בואו והעידוני שבועה שאין אנו יודעין לך עדות או השביעם התובע ואמרו אמן חייבין פירוש כשהן מזידין בשבועה ובעדות או מזיד בעדות ושוגג בשבועה שאינו יודע שהנשבע לשקר חייב קרבן: אמר שמואל ראוהו שמטייל אחריהן אמרו לו

תורה אור השלם

1. אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתָיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדָע וְאָשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה:
ויקרא ה ד

גליון הש"ם

גמ' דמייתו לה בק"ו. עי' מכות דף יד ע"א בחי' הריטב"א ד"ה והלא דבריס ק"ו:

מוסף רש"י

ובקרובין. שבעל הפקדון קרוב לזה שהפקדון אצלו (לקמן לו:). **ושלא בפני ב"ד.** אם מפיו נשבע שהוליא שבועה מפיו, או שענה אמן אחר שבועה ואח"כ הודה חייב קרבן, דכתיב וכחש בעמיתו כל דהו (שם). **ומפי אחרים.** שלא ענה אמן, כגון משביעני עליך שתחזיר לי פקדוני ואמר אין לך בידי, **אינו חייב עד שיכפור בו בב"ד.** משום דמושבע מפי אחרים בפקדון לא כתיב, ומשבועת העדות גמרינן ליה, וסבירא ליה לר"מ דון מינה ומינה, והתם בב"ד (שם). **וחכ"א בין מפי עצמו כו'.** דסבירי להו דון מינה ואוקי באתרה (שם). **בכולן נאמר בהן ונעלם.** בכל המביאין עולה ויורד שבאותה פרשה, כגון מטמא מקדש ושבועת בטוי, דכתיבי בהו שבועת העדות (כריתות ט. וכעי"ז לעיל כה:).

מסורת הש"ם

א) לקמן דף לו:, ב) כריתות ט. [לעיל כה: לקמן לה.], ג) [לעיל כו:], ד) לעיל כו. [וש"נ], ה) לקמן דף לז., ו) [לקמן לה.], ז) ס"א שחיקתן,

---

למה אתה בא אחרינו שבועה שאין אנו יודעים לך עדות והן יודעים פטורין עד שישמעו מפי התובע בואו והעידוני.

עד שישמעו מפי התובע. בוחו והעידוני. ולקמן [לה.] ילף לה מקראי: **אמר לאו דוקא.** אלא אורחא דמילתא נקט ואי לא שמואל לא שמעינן לה ממתניתין: **הכא נמי.** הוה אמינא לאו דוקא אי לא דאשמועינן שמואל: **תנא הפס.** בפקדון אמר אטו דתנייה הכא: **פטורין.** דיליף לה לקמן (דף לה.) מאם לוה יגיד ד' שכתוב אלא למדרש אם לו לא יגיד ונשא עונו שמשמע שהוא תובעם: **לא אמרתי כו'.** דכיון דאהגדה קפיד קרא על כרחך במקום הראוי להגדה קאי: **והא אי אפשר לממנס.** וקס"ד דכאחת דקתני מתניתין מצומצמין אמר: **רבי יוסי הגלילי.** במסכת בכורות (דף יח.) דאל שלא ביכרה וילדה שני זכרים רבי יוסי הגלילי אומר שניהן לכהן דאפשר לממנס שיוציאו שניהם ביחד דאשס ומכ"מ אי אפשר שלא יצא ראשו של אחד מהם תחלה והאחד אינו בכור ושניהם ספק וירעו עד שיסתאבו והאחד לו והאחד לכהן: **תנמיד נרב.** שלוס עליך רבי: **רב לתנמיד.** שלוס עליך: **טובא הוי.** אין שניהם יכולין לומר שש תיבות הללו בשיעור זה: **כל אחד בתוך כדי דיבור של חבירו.** כשגמר זה כפירתו התחיל זה לדבר בתוך כדי שאילת שלום: **דלא כי האי תנא.** דלא כר' אלעזר ברבי שמעון: **המשביע עד אחד.** וכפר פטור העד מקרבן שבועת העדות: **מר סבר.** תנא קמא: **עד אחד כי אחי נשבועה אחי.** אם מעיד עליו שהוא חייב מנה אינו מחייבו ממון אלא שבועה לפיכך אין הגדתו חשובה: **ומ"ס לממונא אחא.** ודרש קרא הכי לכל עון ולכל חטאת [ד] דהיינו למכות ועונשין הוא דאינו קס אבל קס הוא לממון: **ויסברא.** דמחייב ר' אלעזר בר' שמעון ממון על פי עד אחד וטעמא משום הכי הוא: **והאמר אביי הכל מודים בעד סוטה והכל מודים בעדי סוטה כו'.** ומפרש לה לקמן הכי יש עדות בסוטה שהכל מודים בה שהמשביע עד אחד חייב ויש עדות בסוטה שאף אם השביע שניהן וכפרו פטורין ומחלוקת בעדי סוטה יש עדות בסוטה שנחלקו בה חכמים ורבי אלעזר ברבי שמעון במשביע את שניהן וכפרו במחלוקתן שנחלקו במשביע עד אחד דממון. ומפירושא דמילתא דאביי לקמן שמעינן דטעמא דרבי אלעזר משום דקסבר דבר הגורם לממון כממון דמי ועד אחד גורם לממון הוא שאילו הוא העיד היה מחייבו שבועה ורוב בני אדם אין נשבעין לשקר והיה משלם: **בעד עומאה.** אם הביא שני עדי קינוי שהתרה בה אל תסתרי עם פלוני ושני עדי סתירה שנסתרה עמו אחרי כן ויש עד אחד שנטמאת בסתירה זו והשביע הבעל את העד להעיד ויפטר מכתובתה וכפר עדותו חייב דהא מפסידו ממון ממש: **דרחמנא הימניה.** כדאמר במסכת סוטה (דף לא.) ואם העיד היה פוטרו מכתובתה והואיל וכפר עדותו חייב: **ועד אין בה.** ודרשינן במסכת סוטה (סס:) כל מקום שנאמר עד שיש קאמר עד שיפרוט לך הכתוב אחד וקאמר רחמנא ועד אין בה [במדבר ה] תרי אלא חד והיא לא נתפשה אסורה לעל כרחך היא לא נתפשה להתחייב עליה בא ולאוסרה: **והכל מודים בעדי סוטה.** שאפילו השביע שניהם וכפרו פטורין: **בעדי קינוי דגורם הוא.** אף אם העדנוע עדיין אתה צריך לעדי סתירה וכשיבואו עדי סתירה אף הם אין מחייבין אותה להפסידה אלא גורמים הם שמביאין אותה לידי שתיית מים המאררים ושמא מילאת המים תודה שנטמאת ותפסיד כתובתה: ומחלוקת

ואי ס"ד בב"ד מי מחייב. תימה דלמא קרא כי אתא לשבועה שאין אנו יודעין לך עדות שיש לך ביד פלוני חיטין ושעורין וכוסמין דתנא לקמן (דף לג.) דחייבין על כל אחת ואחת: **שבועה** שאין אנו יודעין לך עדות טובא הוי. דס"ד דלריך שתהא כפירה שניה תוך כדי דיבור של כפירה ראשונה ואם תאמר לימא כגון שהתחילו וסיימו בבת אחת אלא שאחד מיהר מעט יותר מחבירו וסיימו שניהם תוך כדי דיבור ויש לומר שאין רגילות כלל להעיד ב' עדים כאחת דתרי קלי לא משתמעי[ו] אי נמי הוה מלי לשנויי הכי אלא שמתרץ האמת:

בתוך כדי דיבור של חבירו.

פירוש רק שיתחילו תוך כדי דיבור של חבירו אע"פ שלא יהיו הכפירות תוך כדי דיבור ואם תאמר אמאי שני חייב לימא אי לא עשיתי כלום שכפר הראשון כבר ואילו היה חוזר בו תוך כדי דיבורו גם אני הייתי חוזר בי תוך כדי דיבורי ואומר ר"י דכיון שהעיד זה תוך כדי דיבור של ראשון חשיב כאילו שניהם העידו בבת אחת בגמלוס ויכול גם הראשון לחזור ולהודות תכ"ד של עדות שני כמו השני ואין לשני יותר שהות לחזור מלראשון אלא לשניהם שוין ולכך אין השני יכול לתלות כלום בחזרת הראשון:

הכל מודים בעד טומאה. ואין העד יכול לומר בלא עדותי ע"י עדי קינוי וסתירה תשתה ותמות ויפטר בעלה מן הכתובה דהרבה פעמים זכות תולה ונפסדת ע"י העד יותר ממה שנפסדת ע"י עדי סתירה משום דאיכא למימר שמא זכות יתלה לה ולא חשיבי אלא גורמים: הוה

מ א מיי' פ"ז מהל' שבועות הל' ה סמג לאוין רמח:

מא ב מיי' פ"י מהל' שבועות הל' יג:

מב ג מיי' שם פ"ב הל' י ופ"כ מהל' עדות הל' ג ופ"ח מהל' אבל הל' ח ופ"ו מהל' נחלות הלכה ו ופ"ב מהלכות ממרים הלכה ד סמג עשין מ קז טוש"ע י"ד סי' רלד סעיף לא לב לג וסי' שמ סעיף כד כה וטוש"ע ח"מ סי' פ סעיף ח בהגה וסי' רפא סעיף ז:

מג ד מיי' פ"ב מהל' שבועות הל' י ח סמג לאוין רמח:

מד ה מיי' שם פ"י הלכה יג:

מה ו מיי' שם הלכה ה:

מו ז מיי' פ"א מהל' טוען הל' ח סמג עשין פה טוש"ע ח"מ סי' פז סעיף ח:

מז ח מיי' פ"י מהל' שבועות הלכה ז:

מח ט מיי' שם הל' ח:

מט י מיי' שם הלכה ז:

רבינו חננאל

תניא כוותיה דשמואל וכן הלכתא אבל בפקדון אע"ג דלא שמע מפי התובע אלא הוא נשבע מעצמו חייב שנאמר וכחש בעמיתו כל דהוי: השביע עליהן ה' פעמים חוץ לב"ד ובאו לב"ד והודו פטורין. מנא לן ואמר אביי (שאם) [שנאמר אם] לא יגיד ונשא עונו. אימתי נושא עון בזמן מגיד [ו] במקום שמתחייב הנתבע ממון ומקשי רב פפא אימא גם השבועה עצמה אם לא תהא בב"ד לא יהו חייבין. ודחי' לא מצית למימר הכי דתניא לאחת לחייבו על כל אחת ואחת והתנן השביע עליהן ה' פעמים בב"ד וכפרו אין חייבין אלא אחת כו' אלא לאו ש"מ שבועה חוץ לב"ד כפירה בב"ד ש"מ: **מתני'** כפרו שניהן כאחד חייבין. פירוש אין חייבין שניהם אלא עד שיכפרו שניהם בבת אחת: והא אי אפשר לצמצם. אמר רב חסדא הא מני ר' יוסי הגלילי דאמר אפשר לצמצם. דתנן בבכורות פרק ב' רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני ראשים כאחת. ר' יוסי הגלילי אומר שניהן לכהן שנאמר הזכרים לה' וחכ"א אי אפשר לצמצם אלא אחד לו ואחד לכהן. ר' יוחנן אמר אפילו תימא רבנן הכא במאי עסקינן כגון שכפרו בתוך כדי דבור כדי שאילת שלום תלמיד לרב כל אחד ואחד בתוך כדי דבור של חבירו: **פיסקא** כפרו זה אחר זה הראשון חייב והשני פטור. מתני' דלא כר' אלעזר בר' שמעון דתניא המשביע עד אחד פטור ור' אלעזר בר' שמעון מחייב נימא בהא פליגי תנא קמא סבר עד אחד לשבועה הוא דאתא אחד הלכך פטור. דהא ליתא תבעית ממון. ור' אלעזר בר' שמעון סבר עד אחד לממון הוא דאתא: איני והאמר אביי הכל מודים בעד סוטה שחייב. בעד טומאה דכתיב ועד אין בה כל שיש בה כו'. ואמרינן אלא כולי עלמא עד אחד לשבועה הוא דאתא ובהא פליגי. תנא קמא סבר דבר הגורם לממון דמי ור' אלעזר בר' שמעון סבר כממון דמי: גופא אמר אביי הכל מודים במשביע עד סוטה וכפר בו שחייב בעד טומאה דרחמנא אמר ועד אין בה כל שיש בה. והכל מודים במשביע עדי סוטה וכפרו שפטורין בעדי קינוי דהא גורם דגורם עדי קינוי גורמין לעדי סתירה ועדי סתירה גורמין לממון:

מוסף רש"י

כדי שאילת תלמיד **לרב.** שלוס עליך רבי, כדאמרינן בפרק מרובה (עג.): כי ליס ליה לר' יוסי כדי שאילת תלמיד לרב כו' (רשב"ם ב"ב קכט:). **משביע עד אחד.** וכפר ואמר שבועה שאיני יודע לך עדות, פטור. העד מקרבן שבועת העדות, דהא אי הוה מחייב ליה לא הוה מחייב ליהיך אלא שבועה, ואע"ג דאיכא למימר דלמא לא משתבע, גוסס לממון פטור (ב"ק קה:).

[ו] [לקמן לו:], [ג] לעיל דף לא.; [ד] [יומא יט. כח. בכורות טו. יח. יח.], [ד] [מכות ו. ע"ש], [ה] [שם מיר כ: כח. ב"ק עג.], [ו] [במכות ו. ליתא לכל זה וכן משמע בתוס' ב"ק עג.: ד"ה כי ע"ש], [ז] ב"ק דף קה.; [ח] כתובות לד. ב"ק עא.: לא: קה: פסחים ה: כט: לקמן לג., [ט] [דיבור זה שייך לעיל לא: אחר דיבור שילת ביד עבדו כו' לבעל דינו], [י] [ויקרא ה], [כ] [דברים יט], [ל] [ר"ה כז.],

---

תורה אור השלם

1. נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיְיָ וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בְתִשּׂוּמַת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ: ויקרא ה כא

2. וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: ויקרא ה א

3. אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדָע וְאָשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה: ויקרא ה ד

4. וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת זָרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמָאָה וְעֵד אֵין בָּהּ וְהִוא לֹא נִתְפָּשָׂה: במדבר ה יג

מ) נ"ל טעמ עון בזמן שאינו מגיד במקום שאילו מגיד מתחייב הנתבע ממון.

הוה ליה כגזלן. משום דכל דבר מחזיקין ליה בחזקת מי שהיה בידו ואם היו שני עדים לא הוה מהימן למימר דידי חטפי השתא נמי כיון דמודה הוה ליה כגזלן וא"ת ויהמניה בשבועה דדידיה חטף מיגו דאי בעי אמר לא חטפי והוה מהימן דכה"ג אמר בסוף המוכר את הבית (ב"ב דף ע:) גבי מפקיד אצל חבירו בשטר דנאמן לומר בשבועה החזרתי לך ולא מ"ל ליה היאך שטרך בידי מאי בעי במיגו דאי בעי אמר נאנסו נאמן בשבועה (א) ויש לומר דירא לשקר בדבר שהעד מכחישו כדאשכחן בחזקת הבתים (שם דף לב: ושם) גבי רבא בר שרשוש דקאמר לקוח בידי לא מצית אמרת דהא נפק עלה קלא דארעא דיתמי היא ואין אדם טוען בראון דבר שהקול מכחישו מיהו לריכא לטעמא דמחויב שבועה ואינו יכול לישבע דמשום דבלא שבועה לא היה חושש להכחיש את העד ואיכא מיגו אבל לישבע בדבר שהעד מכחישו זה ודאי קשה לו כמו בדבר שהקול מכחישו: **ואמר** מר חזרה **שבועה למחויב לה.** תימה דהוה ליה למימר (ב) ואמר יחלוקו דהכי הלכתא דאמר לקמן פרק כל הנשבעין (דף מז. ושם) עבד רב נחמן עובדא יחלוקו ועוד תימה דר' אבא הוא דאומר חזרה שבועה למחויב לה כדמוכח התם מנסכא דהכא וא"כ הוה ליה למימר הכל מודים בעד אחד וכשנגדו חשוד דחייב כר' אבא:

שמע מינה משביע עדי קרקע חייב. קאי נמי אהכל מודים בעד סותה:

אבל כפירה והודאה אימא לא. (ג) קא תימה להר"ר יעקב דאורליינ"ש דכפירה והודאה שמעינן נמי מריש דטעמא דכשכפר תוך כדי דיבור אף שני חייב משום דראשון נמי יכול לחזור עדיין ולהודות דאי לא היכול לחזור ולהודות שני אמאי חייב:

הא

ומחלוקת בעדי סותה בעדי סתירה מר סבר דבר הגורם לממון כממון דמי וחייב ומר סבר [א]לאו כממון דמי ופטור הכל מודים בשכנגדו חשוד על השבועה הכל מודים בעד אחד דר' אבא [ב]הכל מודים בשכנגדו חשוד על השבועה דחשיד מאן אילימא דחשיד לוה דאמר ליה מלוה אי אתית אסהדת לי הוה משתבענא ושקילנא ולימא ליה מי יימר דמשתבעת אלא [ג]כגון ששניהן חשודין [ד]דאמר מר חזרה שבועה למחויב לה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם [ד]הכל מודים בעד אחד דר' אבא [ג]ה"[ה]דההוא גברא דחטף נסכא מחבריה אתא לקמיה דר' אמי הוה [ג]יתיב ר' אבא קמיה אזל אייתי חד סהדא דמיחטף חטפה מיניה אמר ליה אין חטפי ודידי חטפי א"ר אמי היכי לדייני דייני להאי דינא לישלם ליכא תרי סהדי ליפטריה הא איכא חד סהדא דמחטף חטף לישתבע כיון דאמר אין חטפי ודידי חטפי הוה ליה כגזלן א"ל ר' אבא [ו]הוה ליה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם אמר רב פפא הכל מודים בעד מיתה שהוא חייב והכל מודים בעד מיתה שהוא פטור הכל מודים בעד מיתה שהוא פטור דאמר לה לדידה ולא אמר להו לבית דין [ז]דתנן [ח]האשה שאמרה מת בעלי תנשא מת בעלי תתיבם הכל מודים בעד מיתה שהוא חייב [ח]דלא אמר לדידה ולא אמר להו לבית דין שמע מינה משביע עדי קרקע חייב [ט]דלמא דתפישא מטלטלי: כפר אחד והודה אחד כו': השתא בזה אחר זה דתרוייהו קא כפרי אמרת הראשון חייב והשני פטור כפר אחד והודה אחד מיבעיא לא צריכא כגון שכפרו שניהן [י]וחזר אחד מהן והודה בתוך כדי דיבור והא קא משמע לן דתוך כדי דיבור כדיבור דמי בשלמא לרב חסדא דמוקי לה לההוא כרבי יוסי הגלילי רישא אפשר לצמצם וסיפא איצטריך לאשמועינן דתוך כדי דיבור כדיבור דמי אלא לרבי יוחנן רישא תוך כדי דיבור סיפא תוך כדי דיבור תרתי למה לי מהו דתימא ה"מ כפירה וכפירה אבל כפירה והודאה אימא לא קמ"ל: היו שתי כיתי עדים כפרה הראשונה ואח"כ כפרה השניה: [יא]בשלמא שניה תתחייב דכפרה לה ראשונה אלא ראשונה אמאי

הא

ומחלוקת בעדי סותה. אותו מחלוקת שנחלקו חכמים ורבי אלעזר ברבי שמעון במשביע על אחד של ממון באותו מחלוקת עצמו חלוקים הם במשביע שני עדי סתירת סותה וכפרו דלרבי אלעזר דמחייב במשביע על אחד דממון משום דבר הגורם לממון מחייב נמי בהני שאילו העידו שמא היו גורמין לה שתהא מודה מילתא בדיקת מיס: **הכל מודים בשכנגדו חשוד על השבועה.** מי שבעל דינו חשוד על השבועה וכופר לו ממון ועד אחד יודע בו והשביעו זה שיעיד וכפר שהוא חייב שזה אחד מן הנשבעין ונוטלין כדאמרינן בפ' כל הנשבעין (לקמן דף מד:). הלכך אילו העיד וחייב את החשוד שבועה היו ב"ד מגלגלין את השבועה על זה לישבע וליטול: **והכל מודים בעד דר' אבא.** במשביע על אחד כעין מעשה דר' אבא דאמר לקמן שהוא חייב כדמפרש ואזיל: **מי יימר דמשתבעת.** ואכתי גורם לממון הוא דהוי ולרבנן פטור: **דאמר מר.** לקמן בפרק כל הנשבעין היכא דשניהן חשודין חזרה שבועה על המחויב אותה ומתוך שאינו יכול לישבע שהוא חשוד הוא משלם שהרי לו שבועה לו משלומין מוטלין עליו. הלכך המשביע עד אחד היודע בדבר וכפר חייב העד קרבן שבועה אשם העיד נתחייב הלוה שבועה ואין כאן שבועה מאחר ששניהן חשודין אלא תשלומין: **נשלח.** חתיכת כסף מומן לשון (ישעיה מ) הפסל נסך חרש: **חטפי ודידי חטפי.** שלי חטפתי שאתה גזלתו ממני: **ליפטריה.** מלהחזירו שהרי אין כאן שני עדים ומיגו דאי בעי אמר לא חטפתי כי אמר נמי דידי חטפתי נאמן: **איכא חד סהדא.** דחטפה מיניה ואי הוה אמר לא חטפתי היה לריך לישבע להכחיש העד: **לישלם.** שאין כל החוטפין נאמנים לומר שלי גזלתי דא"כ אין לך גזלן שמשלם ואפילו יש עדים: **ליכא תרי סהדי.** דחטפה ואיכא למימר מיגו: **נשתבע.** שבועה שהעד מחייבו: **כיון דאמר אין חטפי.** הוה ליה כגזלן והמתחייב שבועה על פי עד אחד לריך לישבע על מה שהעד מעיד ולהכחיש את העד וזה אינו יכול לישבע על כך שהרי מודה הוא לדברי העד שחטפה והוה אלי גברא אלא שבועה זו כגזלן אצל כל שבועות שאינו יכול לישבע עליהן אף זה בשבועה זו אינו יכול לישבע שהרי מודה בה: **הוה ליה מחויב שבועה.** על כרחו אם בא להחזיק בה הויא עליו לישבע אלא חטף שאין החוטף נאמן לומר שלי חטפתי וזו היא השבועה שהעד מחייבו לישבע על מה שהעד מעיד ואינו יכול לישבע שהרי מודה לדבריו: **בעד אחד.** בעד אחד היודע באשה שמת בעלה והשביעתו שיעיד בה כדי שתטול כתובתה מן היורשים: **שהוא פטור.** ואע"ג שעד אחד נאמן בעדות זו והפסידה ממון בכפירתו: **כגון דאמר לה לדידה.** חוץ לב"ד מת בעליך ולא אמר עדותו בב"ד כשהשביעתו לפי שהיא יכולה לילך לב"ד ולומר מת בעלי ולא תהא לריכה לשום עד לתנן האשה שאמרה כו' והיא עצמה נאמנת: **ש"מ משביע עדי קרקע חייב.** לכאורה לשון עד לתנן האשה שאמרה כו' והיא עצמה נאמנת: **ש"מ משביע עדי קרקע חייב.** מהכא נמטע דסבירא ליה לרב פפא שהמשביע עדים על עדות קרקע וכפרו שחייבים ולקמן (דף לז:) פליגי תנאי ואמוראי ועד אמיתה [ו] עד קרקע הוא שהכתובה אינה נגבת אלא מן הקרקע. ומשני דלמא הא דרב פפא דהוי תפסה מטלטלי דבעל מחייב ואם העיד זה עדותו היתה תופסתן בכתובתה: **השתא בזה אחר זה דתרוייהו כפרי.** דמאי למימר ראשון מה מועיל לך אם העדתיך הלא כפר אחר הראשון חייב הואיל ועדיין לא כפר השני: **כפר האחד והודה אחד מיבעיא.** דהכופר חייב: **הא קמ"ל דתוך כדי דיבור כדיבור דמי.** ויכול לחזור וכי איצטריך מתני' לאו לאשמועינן חיובא דכופר אלא לאשמועינן שהשני פטור: **בשלמא לרב חסדא דמוקי לההיא.** דכפרו שניהן כאחת במלומלמין וכר' יוסי הגלילי אכתי לא אשמעינן דתוך כדי דיבור כדיבור דמי איצטריך לאשמועינן הכא פטורא דשני לאגמורי לן דכדיבור דמי: **כפירה וכפירה.** כפר השני בתוך כדי דיבורו של הראשון אשמועינן רישא דהוי חשיב כאחת לחיובא לשני וסיפא אשמועינן כפר וחזר והודה בתוך כדי דיבור דיכול לחזור בו ועדות האחרונה עדות: **דכפרה לה ראשונה.** ואין לו עדים אלא אלו ונמצא שהפסידוהו בכפירתן:

הא

כתי עדים כפרה הראשונה ואח"כ כפרה השניה שתיהן חייבות מפני שהעדות יכולה להתקיים בשתיהן ואקשינן בשלמא שניה חייבין דכבר כפרה לה הראשונה אלא ראשונה אמאי חייבין

נ א מיי' פ"י מהל' שבועות הל' ז:

נא ב ג ד מיי' שם הל' ט ולקמן י:

נב ה ו מיי' פ"ד מהל' טוען ונלקח ח ופ"ד מהלכות גזילה הל' יד ועיין בכ"מ סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' עה סעיף יג וסי' שסד ס"ג:

נג ז מיי' פי"ב מהל' גירושין הל' טו סמג עשין ו טוש"ע אה"ע סי' יז סעיף מג:

נד ח מיי' פ"י מהל' שבועות הל' יא:

נה ט מיי' שם הל' יב:

נו י מיי' שם הל' יד:

רבינו חננאל

ומחלוקת בעדי סתירה. לאמר דאמר דבר הגורם לממון כממון כו'. נמצא עד אחד בתביעת ממון כעדי סתירה בסוטה: הכל מודים במשביע בעד אחד כגון ההוא גברא דחטף נסכא מחבריה קמי חד סהדא ואמר אין חטפי ודידי חטפי. ואשבעיה וכפר בו דחייב דעדות ממון היא כר' אבא דאמר הוה ליה מחויב שבועה דאוריית' ואינו יכול לישבע דהא איכא חד סהדא דחטפיה והוא לא כפר אלא מודה דחטף. וכל המחויב שבועה שאינו יכול לישבע משלם; והכל מודים בנושה בחברו מנה בעד אחד והיו שניהן חשודין והשביע העד וכפר בו שחייב דעדות ממון הוא. דאמר מר אם שניהן חשודין חזרה שבועה למחויב לה ואינו יכול לישבע ומשלם: אמר רב פפא הכל מודין במשביע עד מיתה וכפר בו דפטור בדלא אסהיד בבי דינא. אבל אחוי לה לדידה דהא יכולה היא לילך לב"ד ולומר מת בעלי ותטול כתובתה על פיה דתנן האשה שאמרה מת בעלי תנשא מת בעלי תתיבם כו'. בית שמאי אומרים תנשא ותטול כתובתה וחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי (יבמות קיג.) והכל מודים במשבעת עד שראה מיתת בעלה וכפר בו שחייב. בדלא אמר לא לה ולא (לחברתה) לב"ד דהא מפסידה כתובתה. ואקשינן והא כתובת אשה ממקרעי היא. והמשביע עדי קרקע לא אישטיא שחייבין. ודחינן דלמא דתפיסא לה מטלטלי מחיים. וקו"ל דאי תפשה מטלטלי נפרעת מהן: כפר א' והודה אחד הכופר לרב פפא שהמשביע עדים על עדות קרקע וכפרו שחייבים ולקמן (דף לז:) פליגי תנאי ואמוראי ועד אמיתה עד קרקע הוא שהכתובה אינה נגבת אלא מן הקרקע. ומשני דלמא הא דרב פפא דהוי תפסה מטלטלי דבעל מחייב ואם העיד זה עדותו היתה תופסתן בכתובתה: **השתא בזה אחר זה דתרוייהו כפרי.** דמאי למימר ראשון מה מועיל לך אם העדתיך הלא כפר אחר הראשון חייב הואיל ועדיין לא כפר השני: **כפר האחד והודה אחד מיבעיא.** דהכופר חייב: **הא קמ"ל דתוך כדי דיבור כדיבור דמי.** ויכול לחזור וכי איצטריך מתני' לאו לאשמועינן חיובא דכופר אלא לאשמועינן שהשני פטור: **בשלמא לרב חסדא דמוקי לההיא.** דכפרו שניהן כאחת במלומלמין וכר' יוסי הגלילי אכתי לא אשמעינן דתוך כדי דיבור כדיבור דמי איצטריך לאשמועינן הכא פטורא דשני לאגמורי לן דכדיבור דמי: **כפירה וכפירה.** כפר השני בתוך כדי דיבורו של הראשון אשמועינן רישא דהוי חשיב כאחת לחיובא לשני וסיפא אשמועינן כפר וחזר והודה בתוך כדי דיבור דיכול לחזור בו ועדות האחרונה עדות: **דכפרה לה ראשונה.** ואין לו עדים אלא אלו ונמצא שהפסידוהו בכפירתן: **מתני'** היו לו שתי

מסורת הש"ס

(א) [לקמן מז.], ג) לקמן דף מז. ב"ב דף לג.; ג) [ע' תוס' לקמן מז. ד"ה הוה], ד) יבמות דף לג: ודף קיד: עדיות פ"א מי"ב, ה) [לקמן לז.], ו) כס"מ: מיתה,

---

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הוה ליה וכו' וי"ל דיל. נ"ב בחזקת הבתים דף לד מבואר בתוס' דמסקי דשפיר אמרינן מיגו בכה"ג והכי משמע בספר תרומת הדשן סי' ש"כ דדברי התוס' סתרי אהדדי: (ב) ד"ה ואמר וכו' דהוה ליה למימר יחלוקו כל"ל ותיבת ואמר נמחק: (ג) ד"ה אבל וכו' קא תימה. נ"ב והכ"ר תיכן קושיא זו ע"ש:

מוסף רש"י

היכי לדייני דייני להאי דינא. שאילו היו שנים מעידים אותו שחטף, היינו מחיינין אותו לשלם, שאין אדם נאמן לחטוף דבר מיד חבירו ולומר שלי חטי מוטף אלא אם כן יש לו עדים, דהעמד ממון על מחזקו חזק המוחזק בו אין אדם יכול להוציאו ממנו בלא ראיה, והחוטף ממנו גזלן גמור ואי נמי לא היה כאן עד אחד שחטף, כי אמר נמי חטפי ודידי חטפי מהימן, מיגו דאי הוה בעי הוה אמר לא חטפי, שהרי אנו רואים אותו מוחזק בממון, אי נמי כי איכא חד עד שחטף אילו היה זה מכחישו לומר לא חטפתי היה נשבע אלא חטף להכחיש את העד, דעד אחד קם הוא לשבועה, וגב' דרכים אלו היה הדין פשוט, אבל הכא דאיכא עד אחד שחטף וזה אינו מכחישו אלא מודה שודאי חטף ודייה חטף, היכי לדייניו דייני להאי דינא (רשב"ם ב"ב לד.). **לישלם.** הבא מודה דחטף ולא כל הימנו של כל חוטף אומר שלי חטפתי, **ליכא תרי סהדי.** ומיגו דאי בעי למימר לא חטפתי, מהימן נמי למימר דידי חטפי (לקמן מז.). **ליפטריה.** משום דאי מיגו, **הא איכא חד סהדא.** ואי אמר לא חטפתי הוה בעי לאשבועי דדייה חטף, שאין זו שבועה המוטלת עליו (שם). **מת בעלי תנשא.** אם אין כאן יבום (יבמות צג:).

הא קיימא שניה. ומה הפסידוהו הרלשונים: **קרובים בנשותיהם.** נשאו שתי אחיות ואינן כשירין בעדות אחת נמצא שלא היה לו עדות כשכפרה ראשונה אלא הס לבדם. וכי תימא למה לי למתנייה אינטריך כגון ששתי האחיות הללו גוססות: **למיתה.** הוו להו כאילו מתו ותפטור כת לראשונה דהא קיימא כת שניה:

קמ"ל דשמא מיהא הא לא שביב. ולימדך שהגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו [ו] ואף על פי שרובן למיתה: **מתני' משומת יד.** הלוהו ששם בידו ממון: **ואחידה.** שמצא אחידה: **חטין ושעורין וכוסמין כו'.** ריש משמועין מין אחד ותביעות חלוקות וסיפא משמועין תביעה אחת כולה פקדון ומינין חלוקין: **ושהכני בני.** הכאה שאין בה חבורה שאינו חייב עליו מיתה שהמכה אביו אינו חייב אא"כ עשה בו חבורה [ז] וכיון דליכא מיתה איכא ממון דבושת: **ושחבל בי חבירי.** משום יוה"כ נקט ליה דאע"ג דענוש כרת חייב ממון. והנך דלעיל נקט משום חצי נזק כדמפרש בגמרא א"נ לאשמועינן דהמשביע עדי קנס חייבים. ושהכני בני נקט לאשמועינן דהואיל ואין בה חבורה אין בה מיתה וחייב ממון: **גמ' דר' אלעזר בר"ש.** בפרק מרובה (ב"ק דף עה.): **יבואו עדים ויעידוהו.** ויתחייב ואינו נפטר בהודאה לראשונה דכי אמרי' מודה בקנס פטור דנפקא לן ב"ק (דף סד:) מאשר ירשיענו אלהים [ח] פרט למרשיע את עצמו ה"מ היכא דלא אתו עדים לא משלם קנס אפומיה דידיה אבל אתו סהדי בתר הכי משלם: **לא תיבעי לך.** דחייבין שהרי הפסידוהו בכפירתן: **כי תיבעי לך כו'.** וזה השביעון קודם שהודה בעל דין ואם העידוהו היה מתחייב ומיהו הא מיבעיא לן אי מיחייבי או לאו משום דאיכא למימר קנס לאו ממון גמור הוא דהא אי הוה מודה מיפטר לגמרי ואיכא למימר נמי כל כמה דלא אודי ממון הוא: **ורבנן דהתם למאן סבירא להו.** הס"ס פריך עלה דהא בעיא ורבנן דהתם דפליגי במודה בקנס דבעי' להא בעיא אלייביהו כמאן סבירא להו בחידך פלוגתא דאיפלגו לעיל רבנן ור' אלעזר בר"ש במשביע עד אחד: **אי כר"א בר"ש.** סבירא להו בהא דדבר הגורם לממון כממון דמי מאי מספקא לן במשביע עדי קנס א"נ לאו ממונא הוא בגיר מגורם לממון לא הוי דהא כי לא מודה משלם ממון ותפשוט לך דמיחייבי קרבן שבועה משום גורם לממון: **אלא ררבנן דהא כו'.** הכי מבעיא לן אי רבנן דהתם דפטרי במודה בקנס ואח"כ באו עדים סבירא להו כרבנן דהכא דגורם לממון לאו כממון דמי קנס קודם הודאה מאי מדמית ליה לממון או גורם לממון מי אמרינן כיון דאי הוה מודה קודם עדים מיפטר עולמית אין זה ממון: **או דלמא השתא מיהא.** כשמשביע זה את העדים לאו אודי ואי הוה מסהדי הוו מחייבי ליה ואין זה גורם לממון אלא ממון גמור: **הניחא למ"ד כו'.** פלוגתא היא בב"ק (דף טו.) ובכתובות (דף מא.): **תלי נזק לרורות.** בהמה שהיתה מהלכת בדרך והיו לרורות מנתזין מתחת רגליה ושיברה את הכלים משלמת חצי נזק ואע"פ שאין זה שיעור דהא אורחא בהכי והויא תולדה דרגל ואלו תולדה דקרן תמה וה"ל לשלומי נזק שלם הלכה למשה מסיני הוא לחצי נזק והוהוא חצי נזק ממונא הוא דהא לאו תולדה דקרן הוא: **משום בושת ופגם.** דהא איכא ממון דקנס דבר הקלוב בתורה כגון ל' של עבד בין עבד יקר בין עבד זול וכן ל' של אונס ושל מפתה שוים בכל הגשים אבל בושת הכל לפי המביש והמתביש [כתובות מ.] לכן הוי ממון וכן פגם. [מ] בתולה כתובתה מאתים ובעולה מנה: אלא כיון דתרלת כולה מתני' בממון: **מאי קמ"ל.** נימא אחת או שתים ונשמוך: **רישא קמ"ל דחצי נזק לרורות ממונא הוא.** ואיידי דתנייה הא תנא בהדי תשלומי ד' וה' ואונס ומפתה דממון אין משלם ברשא דומיא דחצי נזק אין משלם ברשא ודכוותה בשינון בשמעתא קמייתא דסנהדרין (דף ג.): **סיפא קמ"ל.** שחבל בי חבירי ביום הכפורים או הדליק גדישי לאפוקי מדר' נחוניא דאיידי דתנן להך תנא בהדייהו שהכני בני דקרובה לגד מיתה ואשמועינן דהואיל ואינו חייב מיתה בהכאה בלא חבורה חייב בתשלומין: שהוציא

[ו] הא קיימא שניה אמר רבינא [א]הכא במאי עסקינן כגון שהיתה שניה בשעת כפירת ראשונה קרובין בנשותיהן ונשותיהן גוססות [ב]מהו דתימא [ג]רוב גוססים למיתה קמ"ל

[ח] [ג](השתא מיהא לא שביב): **מתני' [ד]משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה שבועה שאין אנו יודעין לך עדות אין חייבין אלא אחת [ה]שבועה שאין אנו יודעין שיש לך ביד פלוני פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה חייבין על כל אחת ואחת [ו]משביע אני עליכם אם לא תבואו [ז]ותעידוני שיש לי ביד פלוני פקדון חטין ושעורין וכוסמין שבועה שאין אנו יודעין לך עדות אין חייבין אלא אחת [ח]שבועה שאין אנו יודעין לך עדות שיש לך ביד פלוני חטין ושעורין וכוסמין חייבין על כל אחת ואחת [ט]משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני נזק וחצי נזק תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה ושאנס איש פלוני את בתי ופתה את בתי ושהכני בני ושחבל בי חבירי ושהדליק את גדישי ביוה"כ הרי אלו חייבין: גמ' [י]איבעיא להו משביע עדי קנס מהו אליבא דר' אלעזר בר"ש [כ] לא תיבעי לך [כא]דאמר יבואו עדים ויעידו כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי [כב]מודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור ורבנן דהתם כמאן סבירא להו אילימא כר' אלעזר בר"ש דהכא הא קאמר [כג]דבר הגורם לממון כממון דמי אלא כרבנן דהכא דאמרי דבר הגורם לממון לאו כממון דמי מאי כיון דאילו מודה מיפטר [כד]לאו ממונא קא כפר ליה או דלמא השתא מיהא לא אודי תא שמע משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני נזק וחצי נזק והא חצי נזק [כה]קנסא הוא כמ"ד [כו]פלגא נזקא ממונא הניחא למ"ד פלגא נזקא ממונא אלא למ"ד קנסא מאי איכא למימר [כז]בחצי נזק צרורות [כח]דהלכתא גמירי לה דממונא הוא ת"ש תשלומי כפל [כט]משום קרנא ותשלומי ד' וה' [ל]משום קרנא שאנס איש פלוני ופתה את בתי [מ]משום בושת ופגם מאי קמ"ל כולה ממונא הוא רישא חדא קמ"ל סיפא חדא קמ"ל רישא חדא קמ"ל דחצי נזק צרורות ממונא הוא סיפא חדא קמ"ל ושהדליק את גדישי ביוה"כ לאפוקי מאי לאפוקי מדר' נחוניא בן הקנה [מא]דתניא ר' נחוניא בן הקנה היה עושה יוה"כ כשבת לתשלומין מה שבת כו' ת"ש משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שהוציא**

הא קיימא שניה אמר רבינא כו'. וא"ת ומאי פריך הא בריש שבועת הפקדון (לקמן דף לז.) פריך הכי לרבה דאמר הכופר במנין שיש עליה עדים פטור ממתני' דהכא אלא לאשמועה ממאי הא קיימא שניה אלמא הכופר במלוה שיש עליה עדים חייב ורבה איתותב התם וא"כ אתי שפיר דחייבים וי"ל דאע"ג דכופר במלוה שיש עליה עדים ולית הנהו קמן סבירא לן דחייב דלא כרבה לקמן מ"מ היכא דקיימי עדים קמן ס"ל להש"ס דחשיב כפירת דברים בעלמא ואע"ג דבלאו מילתא דרבה הולרך רבינא לאשמועי כאן כגון שהיו קרובים בנשותיהן כו' מ"מ פריך מינה לקמן לרבה דאי לאו דרבה ה"מ למידחי דאפילו קיימי עדים קמן חשיב כפירה:

קרובים בנשותיהם. כגון שבשעת דאיית העדות היו דאוקים דבעינן תחלתה וסופה בכשרות כדאמרינן בפרק י"ל (ב"ב דף קכח. וש"נ) וההוא דחזקת הבתים (שם דף מג. וש"נ) דבני העיר שנגנב ס"ת שלהן אין דנין בדייני אותה העיר דפריך ולסלקו בי תרי מייניהו ולדייני אע"ג דאין תחלתן בכשרות אין לדמות פסול דממחת שנוגעין בעדות לפסול דקורבה או לשאר פסולין: **קא משמע לן.** אין לפרש קמ"ל דאין רוב גוססין למיתה דבהדיא מוכח בפ' כל הגט (גיטין דף כח.) דרובן למיתה אלא פירוש אע"ג דרוב גוססין למיתה השתא מיהא לא שביב: **או דלמא השתא מיהת הא לא אודי.** תימה דתפשוט מממתניתין דס"פ שבועת הפקדון (לקמן דף לח:) דלאנסת ופתית את בתי ר"ש פוטר משום דאינו משלם קנס ע"פ עצמו ואפילו רבנן לא מחייבי אלא משום דקסבדי בושת ופגם קתבע ושבועת העדות מינה יליפינן מג"ש דתחטא דעיקר שבועת העדות דמיירי בתביעת ממון לא גמרה אלא משבועת הפקדון ולאו פירכא היא דלקמן גבי שבועת הפקדון טעמא משום דלא כפר ליה ממונא שלא היה מתחייב בהודאתו כדאמרינן לקמן אבל הכא בשבועת העדות הוי קנס כשאר ממון שאם היו מעידין היה מתחייב בהודאתו כדאמרינן לקמן שאם היו מעידין היה מתחייב הנתבע כממון אחר:

ו[ט]ושאנס איש פלוני או פתה את בתו. פי' בקונטר' די"מ בתו של עצמו וטעמא דפטורין משום דאיכא חיוב מיתה ואי אפשר להעמידו דאפילו בלא חיוב מיתה מאן קתבע השתא

[ו] נזז א מיי' פ"י מהל' שבועות הל' טו:
נח ב ג מיי' שם פ"ט הל' טו:
נט ד ה מיי' שם הל' טז:
ס ו מיי' שם הל' ה:
סא ז מיי' פ"ג מהל' גניבה הל' ח סמג עשין עא טח"מ סי' שמח:
סב ח מיי' פ"ט מהל' שבועות הל' ד:
סג ט מיי' פ"ב מהל' מזקי ממון הל' ז ופ"ה מהלכות סנהדרין הל' ט סמג עשין סז לז טוש"ע ח"מ סי' ו סעיף ג:
סד י מיי' פ"ב מהל' מזקי ממון הל' ז ופ"ג שם הלכה ב [ופ"ה מהל' סנהדרין הל' ט] סמג עשין קח טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף יח וסי' שלז סעי' ג:
סה כ ל מ מיי' פ"ט מהל' שבועות הל' ה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' הכאה מיהא לא שביב. נ"ב לפי דברי התוס' משמע דלא גרס' לה: (ב) שם אליבא דר' אלעזר בר"ש דאמר יבואו עדים ויעידו לא תיבעי לך כי תיבעי:

גליון הש"ס

גמ' רוב גוססין למיתה קמ"ל. עי' בהרא"ש סוף מ"ק:

מוסף רש"י

קרובין בנשותיהן. נשואי שתי אחיות, דהכא שעתא לא חזו לאסהודי, ואם תאמר למה לי למיתנא, אינטריך כגון שהיו גוססות בשוה שעה (לקמן לז:). מהו דתימא. קיימא לן רוב גוססות למיתה והוו להו כמתות, והוה ליה ממון שם עליו עדים דלא מחייב לשבועה, קמ"ל. השתא מיהא לא שביב, ואף על גב דרוב גוססין למיתה, כל זמן שלא מת מי הוא לכל דברים (שם). פלגא נזקא. שחייבה תורה שור תם (כתובות מא.) ממונא. דין הוא שישלמו ואינו קנס, ופקא מינה דאי מודה מקמי דאתו סהדי לא מיפטר (ב"ק טו.) דקסבר שתם שוריה נגחניס הם ומדינא טולנו בעי לשלומי דהוה ליה למינטרייה, וכתמנא הוא דתם עליה (סנהדרין ג.). בחצי נזק צרורות. דמשתלם בנזק בהמה במהלכת והתיה לרורות מתחת רגליה והזיקה, דתנן בב"ק (יח.) דמשלמת חצי נזק, ובההוא חצי נזק קי"ל בב"ק דהלכתא גמירי לה מסיני שהוא תולדה של רגל ופטורה בהה"כ כי רגל, ונזקי רגל לאו קנסא מינהו אלא ממונא, שהרי מועדת מתחילתה, וגבי לרורות הוא דאקיל רחמנא, וכיון דממונא הוא משלם על פי עצמו (כתובות מא:). ר' נחוניא בן הקנה היה עושה יוה"כ כשבת לתשלומין. המדליק גדיש ביוה"כ ומתחייב כרת, פטור מן התשלומין כאילו הדליקו בשבת שהוא מתחייב בנפשו מיתת ב"ד דפשיט לן דפטור מלשלם, דכתיב (שמות כא) ולא יהיה אסון עונש יענש, הא אם אסון יהיה לא יענש, אלא יוה"כ שמיתתו בידי שמים שנכרתים מיו ובניו אסון הוא קרוי, שנאמר (בראשית מב) וקרהו אסון, הלכך פטור מלשלם (פסחים כט. ועי"ש לב. ומגילה ז: וכתובות ל.).

[ח] לקמן דף לז:, ג) [שם ערכין יח. קדושין עא: גיטין כח.], ג) רש"ל מ"ז [והרא"ש סוף פרק אלו מגלחין סי' לז מקיים גרסת זון], ד) [נ"ל ותעידוני וכ"ל במשנה שבמשניות], ה) [ב"ק עה.], ו) [לעיל לב. וש"נ], ז) [כתובות מא. ב"ק טו. סנהדרין ג.], ח) ב"ק ג: [טו: כתובות מא:], ט) פסחים כט. לב. כתובות ל. מגילה ז: [תוספתא ב"ק פ"ז תוספתא מגילה פ"ג], י) [שמות פ"א ה"ג], כ) [סנהדרין פה:], ל) [שמות כב], מ) [ע' תוי"ט שמות ע"ז], נ) שיך לע"ב,

סו א מיי׳ פ״י מהל׳ שבועות הל׳ ג:

סז ב מיי׳ שם הל׳ ד:

סח ג ד מיי׳ פ״ג מהל׳ שלומין הל׳ ו סמג עשין פב טוש״ע ח״מ סי׳ קכג סעיף ג:

סט ה מיי׳ פ״ט מהל׳ שבועות הל׳ ג:

מוסף רש״י

לא כתבינן אורכתא אמטלטלי. דהוא״ל ואינן בעין מיהו כשקרא, שמא אין בידו משל זה בלוס ומחמיי סהדי אשיקרא (בבורות מט.).

רבינו חננאל

שהוציא פלוני שם רע על בתי חייב אם הודה מעצמו פטור. ופרקינן הא מני ר׳ אלעזר בר׳ שמעון היא דאמר יבואו עדים ויעידו אימא סיפא הודה מעצמו פטור אתאן לרבנן כולה ר׳ אלעזר בר׳ שמעון היא וה״ק לא משכחת לה הודה מפי עצמו דפטור אלא היכא דליכא עדים כלל: **מתני׳** משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידו שאני כהן שאני לוי שאיני בן גרושה שאיני בן חלוצה שאיש פלוני לוי שאינו בן גרושה שאינו בן חלוצה שאנס איש פלוני את בתו ופתה את בתו ושחבל בי בני ושחבל בי חבירי שהדליק גדישי בשבת הרי אלו פטורין: **גמ׳** טעמא דאיש פלוני כהן דאיש פלוני לוי הא מנה לפלוני ביד פלוני חייבין הא קתני סיפא עד שישמעו מפי התובע אמר שמואל בבא בהרשאה והאמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי ה״מ היכא דכפריה אבל לא כפריה כתבינן ת״ר מנין שאין הכתוב מדבר אלא בתביעת ממון ר׳ אליעזר אומר נאמר כאן אואין ונאמר להלן אואין מה להלן אינו מדבר אלא בתביעת ממון אף כאן אינו מדבר אלא בתביעת ממון אואין דרוצה יוכיחו שהן אואין ומדברים שלא בתביעת ממון דנין אואין שיש עמהן שבועה מאואין שיש עמהן שבועה ואל יוכיחו אואין דרוצה שאין עמהן שבועה אואין דסוטה יוכיחו שהן אואין ויש עמהן שבועה ומדברים שלא בתביעת ממון דנין אואין שיש עמהן שבועה ואין עמהן כהן מאואין שיש עמהן שבועה ואין עמהן כהן ואל יוכיחו אואין דרוצה שאין עמהן שבועה ואל יוכיחו אואין דסוטה שאע״פ שיש עמהן שבועה יש עמהן כהן ר״ע אומר והיה כי יאשם לאחת מאלה יש מאלה שהוא חייב ויש מאלה שהוא פטור הא כיצד תבעו ממון חייב ד״א פטור ר׳ יוסי הגלילי אומר הרי הוא אומר עד או ראה או ידע בעדות המתקיימת בראיה בלא ידיעה ובידיעה בלא ראיה הכתוב מדבר ראיה בלא ידיעה כיצד מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני יבואו פלוני ופלוני ויעידו זו היא ראיה בלא ידיעה בלא ראיה כיצד מנה הודיתה לי בפני פלוני ופלוני יבואו פלוני ופלוני ויעידו זו היא ידיעה בלא ראיה ר״ש אומר חייב כאן וחייב בפקדון מה להלן אינו מדבר אלא בתביעת ממון אף כאן אינו מדבר אלא בתביעת ממון ועוד ק״ו מה פקדון שעשה בו נשים כאנשים קרובים כרחוקים פסולים ככשרים וחייב על כל

המתקיימת כו׳. ואין לך עדות בזו בלא זו אלא בתביעת ממון כדמפרש ואזיל: **מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני.** הם ראו שמניתים לך אבל לא הודעתים אם הם מתנה או הלואה או פרעון ואמר לו הלה יבואו פלוני ופלוני ויעידו שמנית לי בפניהם ואני פורע לך:

ואינו

השתא אם אחר אנסה קיס לן דבשת ופגם לאביה הוי אנסה אביה הקנס בעי לשלומי לה (ו) ונראה דלא קשה מידי דליכא לאוקמה בנערה שנתארסה ונתגרשה שיש לה קנס וקנסה לעצמה (ז) (לר׳ יוסי הגלילי) כדתנן פרק אלו נערות (כתובות דף לח.) וכן צריך לפרש מתני׳ דהתם דתנא הכא על בתו פטור משום שמתחייב בנפשו מיהו הא דקתני הכא או פתה את בתו לא אתי שפיר שהרי מחלה לו ושמא איכא לאוקמה בקטנה דלאו בת מחילה היא וכרבנן דאמרי התם קטנה יש לה קנס ולפי׳ הקונט׳ אין להקשות למה לך למיתנייה בסמוך עד שישמעו מפי התובע כיון דכבר אשמעי׳ הכא (ח) דסיפא אשמעי׳ משום שלא ביד עבדו דאע״פ דשלוחו הוא לא מיחייב: **בבא** בהרשאה. אע״פ דפסקינן במרובה (ב״ק דף ע. ושם) דשליח שויה ותנן (לקמן דף לה.) שילח ביד בנו ביד עבדו פטור הכא עדיף שיש לו כח להוציא ממון כמו לבעלים עצמן וא״ת אכתי תקשי הא מנה לפלוני ביד פלוני ובא בלא הרשאה חייבין דומיא דכהן דלא שייך הרשאה ואר״י דיתור משנה אתא לאשמועינן דוקא בכה״ג פטור בכל ענין דלא משכחת חיובא אבל מנה לפלוני ביד פלוני חיובא כמו בבא בהרשאה: **היכא** דלא **כפריה כתבינן.** ואיירי שאחר שכתב לו הרשאה כפר לו ונמ״ד במרובה (ב״ק דף ע.) אפילו לא כפר ליה לא כתבינן מוקמינן מתני׳ דהכא בפקדון דהא טעמא דלא כתבינן מפרש התם משום דגזל ולא נתייאשו הבעלים שניהן אין יכולין להקדיש ופקדון יכול להקדיש כדמוכח התם דמייתי עלה לעיל (דף סט:) לסייעתא מהא דתנן אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל ובפקדון משלם כדתנן בפ׳ המפקיד (ב״מ דף לג:) וכן מוכח בהמוכר את הספינה (ב״ב דף פח.) גבי הוא גברא דאייתי קארי לפוס נהרא אתו כ״ע שקול חדא חדא ואמר הרי הם מקודשים לשמיס ומסקינן דאי לאו דקילי דמייהו קדשי דברשותא דמרייהו קיימי א״נ איכא לאוקומא במקרקעי דודאי כתבינן ליה דקרקע אינה נגזלת וכמ״ד לקמן פרק שבועת הפקדון (דף לז:) המשביע עדי קרקע חייב והא דלא משני הש״ס הכי דהוה ניחא לכולהו לישני משום דלא חיישי לשנויי אלא לפי לשון שתופס עיקר מיהו קשה בפרק יש בכור (בכורות דף מח:) גבי ג׳ נשים של ג׳ אנשים שלא ביכרו וילדו שני זכרים מת אחד מהן בתוך ל׳ יום אם לכהן אחד נתנו יחזור להן ה׳ סלעים ומוקי לה בבא בהרשאה והתם לא שייך לא פקדון ולא קרקע דאין פודין בקרקעות מיהו התם נמי איכא לשנויי בבא במעמד שלשתן ור״ת פוסק דכתבינן אפילו אמטלטלי דכפריה דטעמא דלא כתבינן מפרש (ו) (בכתובות דף סח ושם) משום דמיחזי כשיקרא (ח) (ובפרק כל הגט (גיטין דף כו: ושם) ובהכותב (כתובות דף פה. ושם) מסקינן דלמיחזי לשיקרא לא חיישינן ואין להאריך כאן בדבר) (ט): **ונאמר** להלן אואין. תימה כיון דגמרי׳ מפקדון ניבעי בהלואה ובעושק ייחוד כלי כדאמרינן גבי שבועת הפקדון בהזהב (ב״מ דף מח.):

אואין סוטה יוכיחו. דעיקר לא אתי להפקידה כתובתה אלא להשקותה:

מושבע

שהוציא פלוני שם רע על בתי. ואמר בב״ד לא מצאתי לבתך בתולים וגמלא בדאי ולא הספקתי להעמידו שם בדין לתובעו קנס של מאה כסף: **הודה מפי עצמו.** בב״ד זה שהוציא שם רע בב״ד אחר פטור. קס״ל השתא דאפילו בא עדים לאחר שהודה קאמר פטור וקתני המשביע את העדים קודם הודאה חייבין אלמא משביע עדי קנס חייבין: **הא מני ר״א בר״ש היא.** ואליביה לא אבעיא לי דלדידיה הוי קנס ממון כיון דלא מיפטר בהודאתו: **אאתאן לרבנן.** קושיא היא. ומשני כולה ר׳ אלעזר היא והאי דקתני הודה מפי עצמו פטור לאו שבא עדים אחר הודאה קאמר אלא בהודאה בלא עדים וטעמא הוא דקא יהיב למילתיה משו״ה העדים חייבין משום דממונא אפסדה דאין מודה בקנס פטור אלא כל זמן שהודה מפי עצמו אבל אם באו עדים אחרי כן חייב הלכך ממון גמור הוא: **מתני׳ שאני כהן כו׳ פטורין.** כדמפרש בגמ׳ שאין הענין מדבר אלא בכפירת ממון: **שאנס איש פלוני או פתה בתו של פלוני.** שאנס ראובן בתו של שמעון ובתו דקתני אאיש פלוני דלעיל קאי דתנא לעיל מינה שאיש פלוני כהן או לוי ואינו בן גרושה ועליה קאי או שהשביען שאנס איש פלוני את בתו של אותו דאיירינן ביה עד השתא: **פטורין.** דבעינן שישמעו מפי התובע ואצטריך למיתנייה משום דמוקמינן לה בבא בהרשאה אפ״ה אינו בעל דינו בזו כשאר ממון דמידי דלא מטא לידיה מעולם לא מצי למכתב הרשאה עליוה: **ושחבל בי בני.** חבלה היא חבורה: **פטורין.** שאין כאן הפסד ממון שאם העידו היה הבן מתחייב מיתה ולא ממון: **ושחבל בי חבירי ושהדליק את גדישי בשבת.** שחבל בי בשבת או הדליק גדישי בשבת דתרוייהו חיוב מיתה נינהו פטורין. וי״מ שאנס איש פלוני ופיתה את בתו האב הבא על בתו וטעמא דפטורין משום דאיכא חיוב מיתה ואף אני כן שמעתי ולא להעמידה דאפי׳ בלא חיוב מיתה נמי מאן קא תבע השתא אם אנסה אחר קיס לן בושתה ופגמה וקנסה לאביה (ט) אנסה אביה קנס בעי לשלומי לה בתמיה: **גמ׳ הא קתני סיפא עד שישמעו מפי התובע.** דקתני סיפא שילח ביד כו׳ עד שישמעו מפי התובע: **בבא בהרשאה.** שמינהו אפטרופוס על כך הלכך אי תביעת ממון היא הוו מחייבי: **אורכתא.** הרשאה. ולשון שולטנות הוא כמו (ב״ב דף קסד:) בשנת פלוני אורכן שלטון אף כאן אורכתא השלטה שהשליטו על בעל דינו לתובעו: **אמטלטלי.** לפי שאינו בעין והעדים מעידין על מה שכתוב מחמת שיש לי ביד פלוני כך וכך: **היכא דכפרי׳.** שכבר נשמע שהנתבע כפרן דהשתא מחזי כשיקרא שחתמו על מ״ש זה שיש לי ביד פלוני כך וכך: **מנין שאין הכאוב.** דשמיעת קול מדבר אלא בעדות תביעת ממון: **נאמר כאן אואין.** אז ראה אז ידע: **ונאמר להלן אואין.** בשבועת הפקדון בפקדון אז בתשומת יד אז בגזל אז עשק: **אואין דרוצה.** אז באיבה הכהו אז השליך עליו בלהיה: **אואין דסוטה.** אז עבר עליו רוח קנאה אז איש אשר תעבר עליו וגו׳: **ויש עמהן שבועה.** והשביע הכהן את האשה (במדבר ה): **הא כילה.** יש תביעה שהוא חייב כו׳ ולקמיה [לד.] פריך איפוך אנא: **בעדות המתקיימת.** אם אינו בעדות אלא בתביעת ממון ועוד ק״ו מה פקדון שעשה בו נשים כאנשים קרובים כרחוקים פסולים ככשרים וחייב על

ו) [ב״ק עה.], ב) [נ״ל שהליק וכ״ל במשנה במסיומן], ג) [לקמן לה.], ד) ב״ק דף ע. בכורות דף מט., ה) [כתובות מא.], ו) [נ״ל לר׳ עקיבא], ז) [נ״ל בב״ק ע.], ח) רש״ל מ״ז, ט) [ובב״ק ע. הא״כיכו תוס׳ בזה],

תורה אור השלם

1. וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ:
ויקרא ה א
2. נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיְיָ וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בְתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגֵזֶל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ: ויקרא ה כא
3. (כ) וְאִם בְּשִׂנְאָה יֶהְדָּפֶנּוּ אוֹ הִשְׁלִיךְ עָלָיו בְּצִדִיָּה וַיָּמֹת: (כא) אוֹ בְאֵיבָה הִכֶּהוּ בְיָדוֹ וַיָּמֹת מוֹת יוּמַת הַמַּכֶּה רֹצֵחַ הוּא גֹאֵל הַדָּם יָמִית אֶת הָרֹצֵחַ בִּפְגְעוֹ בוֹ:
במדבר לה כ-כא
4. וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהוּא נִטְמָאָה אוֹ עָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִיא לֹא נִטְמָאָה: במדבר ה יד
5. אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תַּעֲבֹר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהֶעֱמִיד אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְיָ וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֵת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת: במדבר ה ל
6. וְהָיָה כִּי יֶאְשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה וְהִתְוַדָּה אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ: ויקרא ה ה

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ [בע״א] ד״ה **בתמיה** וכו׳ לשלומי לה: (ב) **בא״ד** דסיפא אשמעי׳. ל״ג וליכא לאקשויי ריש״א למה ליה לאיכא למימר לא זו אף זו קתני אך קשה אמאי פריך מדקתני סיפא עד שישמעו מפי התובע מריש״א גופה ה״ל לאקשויי וי״ל דיהא ליה לאקשויי מסיפ׳ דתני בה בהדיא עד שישמעו מפי התובע:

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה **היכא** וכו׳ דקרקע אינה נגזלת ובמ״ד המשביע עדי קרקע חייב. תמיהני הא מדמבואר דלמ״ד אין קרקע נגזלת דדרים כללי ופרטי ס״ל דודאי דהמשביע עדי קרקע פטור ועי״ג:

ואינו חייב אלא אחת בפני ב"ד. אם השביעם בב"ד: שלא עשה בו מושבע. מפי אחרים כנשבע עצמו. ולקמן מפרש לה לכולה: **או לו ביטוי.** לו נפש כי תשבע לבטא להרע לו להיטיב: **שכן חטאת מחטאת.** בשניהם כתיב [ה] תחטא לג"ש: **חטאת מחטאת.** עדות וביטוי בחטאת אבל שבועת הפקדון באשם: **שכן חט"א במז"ד בעבי"ר הוכפרי"ה[ועברי"ה].** סימן הוא. שכן חטא תחטא מתחטא ובשניהן חייב על המזיד אבל ביטוי כתיב בה ונעלם: **תבעיה וכפריה.** עדות ופקדון באין ע"י טענה וכפירה מה שאין כן בשבועת ביטוי: **ועבריה.** עדות ופקדון שניהן בשבועות לשעבר אבל ביטוי עיקרה להבא: **חטא"ם שירד"ה לחומ"ש.** סימן הוא. עדות וביטוי שניהן בחטאת ובעולה ויורד ואין בהם חומש לאפוקי פקדון שהוא באשם ובקרבן קבוע ומוסיף עליו חומש כדכתיב (ויקרא ה) ושילם אותו בראשו וחמשתיו יוסף עליו: **אחותן דר"א סמיך.** דאינו אלא בתביעת ממון ואתביעת ממון גופה קאמר יש מהן שהוא חייב ויש מהן שהוא פטור: **מאי ביניייהו.** הי ניהו תביעת ממון דפטר ר"ע ומחייב בהו ר"א: **לר"א חייבין.** דגבי השבת גזילה שמעי ליה לקמן (דף לז:) דמיחייב השבה על גזילת קרקע וקס"ד דהוא הדין לשבועת הפקדון או לשבועת העדות: **ולר' יוחנן דאמר משביע עדי קרקע פטור אפי' לר"א.** וכן לשבועת הפקדון לקמן היא בפ' שבועת הפקדון (שם): **איכא ביניייהו עדי קנס.** לר"א חייבין וכן בשבועת הפקדון דשמעינן ליה [שם] דדריש פרשת שבועת הפקדון בריבויי ומיעוטי גבי והשיב את הגזלה [ה]. והא דאמרינן בכתובות (דף מב.) גבי פקדון יצאו אלו שהם קנס דלא כר"א: **לימא ר' יוסי הגלילי.** דאמר אין עדות מתקיימת אלא בראיה וידיעה חוץ מעדות ממון: **ליט ליה דרבי אחא.** דאמין ומחייב בדמי כגון גמל האוחר בין הגמלים דמחייב ליה בלא ראיה בדמי: **האוחר.** בועטו ברגליו. ולי נראה כשבא ליזקק לנקיבה הוא נלחם ומכה ברגליו גמלים שסביבותיו ולשון אוחר עופל בתשמישי גמלים דתניא בבכורות (דף ח.) גמל אחור כנגד אחור: **דאי איתא ליה דר' אחא.** דאמין בדמי: **דיני נפשות נמי משכחת לה.** דמתקיימת בלא ראיה כגון הא דשמעון בן שטח דאי דיינת ליה בדיני ממונות גבי גמל משוס דבידוע שזה הרגו ה"ג בידוע שזה הרגו: **אלא ראיה בלא ידיעה היכי משכחת לה.** אם ראה שהרג אדם ואינו יודע מי הוא ההרוג מי מצי מסהיד עליה מי לא בעי [1] למידק כו': **קסבר ר' יוסי הגלילי.** מילתא באפי נפשה היא והכי קאמר [2] מדקאמר ר' יוסי הגלילי אין שבועת העדות אלא בעדות המתקיימת בידיעה בלא ראיה וראיה בלא ידיעה ש"מ דס"ל משביע עדי קנס דאוסק ומפתה וכפרו פטורין:

ועדיס

מושבע בנשבע ומזיד כשוגג. ואיכא למימר דהיא גופה נילף בק"ו דאיכא למימר שבועת ביטוי יוכיח ומיהו במה מצינו מצי גמר לה ונראה דהיינו הא דפריך לקמן ליגמר נמי שבועת פקדון משבועת העדות למושבע מפי אחרים וכ"ת אדרבה נילף מביטוי מסתברא דאיכא למילף טפי מעדות שכן חטא תבעיה כפריה ועבריה: **ה"ג תבעיה כפריה ועבריה.** ואית דל"ג ועבריה משוס דשבועת ביטוי איתא [נמי] לשעבר לר"ע ול"ל דל"כ תבעיה וכפריה תרי מילי נינהו מדקאמר הנך נפישן ולקמן בשמעתין מוכח דחדא היא דפריך אדרבה מעדות ה"ל למילף שכן חטא הדיוט בשבועה תבעיה וכפריה ואוקמן ומשני הנך נפישן ואי תשיבי בתרי אם כן לא נפישן:

דאי אית ליה דר' אחא בדיני נפשות נמי משכחת לה. משמע הכא דר' אחא אית ליה אומדנא בדיני נפשות ותימה דבפ' אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לז.) גבי כילד מאיימין על דיני נפשות שמא תאמרו מאומד ראיתם ודייק בגמ' (שם:) הא בדיני ממונות [3] אמרינן כמאן כר' אחא כו' משמע דלא אייר רבי אחא בדיני נפשות וי"ל דודאי מעיקרא דס"ד דלא מיתוקס כרבנן ע"כ מוקי לה כר' אחא ואית לן למימר דלא אייר אלא בדיני ממונות דוקא ולא בדיני נפשות כי היכי דמיתוקס ממני' כוותיה אבל לפי המסקנא דמוקי לה כרבנן מ"ל דר' אחא אית ליה אומדנא אפי' בדיני נפשות אבל עוד תימה דמשמע משוס דאית ליה בדיני ממונות אית ליה נמי בדיני נפשות וא"כ אפי' לית ליה דר' אחא משכחת לה אומדנא בדיני נפשות לכ"ע כמו שעלתה לו נשיכה על ראשו ונקב קרוס של מוח לאפי' רבנן מודו בהאי אומדנא כדמוכח בפרק כל הנשבעין לקמן (דף מו:) כגון שעלתה לו נשיכה על גבו וכן אלילי ידיו וי"ל דהמ"ל ולטעמיך:

על פי שנים עדים. תבר היא וכמ"ד (מכות דף ו: וסנהדרין מ:) דאין צריך התראה ואע"פ שהיה כאן פירכוס ובלבול רוח שהרי בחורבה היה לא היה פוטרו בשביל כך דדוקא גבי גלות הוא דפטרי' ליה בפ' בתרא דיבמות (דף קכ: ושם) משוס דמייתרי קראי דכתיב כמה זמנין ויפל עליו וימות אבל ממיתת ב"ד לא מיפטר בהכי תדע דהא אמרינן (סנהדרין עח:) שהיו חובשים אותו ומיהו מכאן יש לדחות ולאוקמיה כגון דמחייה בביתא דשיש ולא פרכיס וכן צריך לאוקומה לאמן דמוקי בפ' אלו נערות (כתובות לג:) לקרא בשוגג ומאי ונקב ונקב מגלות [4]:

אי טריפה הרג אי שלם הרג. תימה הא אזלינן בתר רובא דמרובא דייקינן לה בפ"ק דחולין (דף יא: ושם) דלא חיישינן דלמא במקום סייף נקב הוה וי"ל דמיירי כגון דאיכא קמן חד טריפה וחד שלם דצריך לידע איזה מהם הרג:

ועדיס

כל אחת ואחת בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד אינו מדבר אלא בתביעת ממון עדות שלא עשה בה נשים כאנשים קרובים כרחוקים פסולין ככשרים ואינו חייב אלא אחת בפני ב"ד אינו דין שלא יהא מדבר אלא בתביעת ממון מה לפקדון שכן לא עשה בו מושבע כנשבע ומזיד בשוגג תאמר בעדות שכן עשה בה מושבע כנשבע ומזיד כשוגג ת"ל [6] תחטא תחטא לגזירה שוה נאמר כאן [1] תחטא ונאמר להלן [2] תחטא מה להלן אינו מדבר אלא בתביעת ממון אף כאן אינו מדבר אלא בתביעת ממון מתקיף לה רבה בר עולא [3] או או ביטוי יוכיחו שהן אואין ויש עמהן שבועה ואין עמהן כהן ומדברים שלא בתביעת ממון מסתברא מפקדון הוה ליה למילף שכן תחטא מתחטא אדרבה מביטוי ה"ל למילף שכן חטאת מחטאת אלא מסתברא מפקדון ה"ל למילף שכן חטא במזיד תבעיה וכפריה ועבריה אדרבה מביטוי הוה ליה למילף שכן חטאת שירדה לחומש הנך נפישן: ר"ע אומר [4] והיה כי יאשם לאחת מאלה יש מאלה שהוא חייב ויש מאלה שהוא פטור הא כיצד תבעו ממון חייב תבעו ד"א פטור איפוך אנא ר"ע אאואין דר"א סמיך מאי ביניייהו בין ר"א ובין ר"ע איכא בינייהו משביע עדי קרקע לר"א חייבין לר"ע פטורין [5] ולר' יוחנן דאמר התם משביע עדי קרקע אפי' לר"א פטורין הכא מאי איכא בין ר"א לר"ע איכא בינייהו עדי קנס ר' יוסי הגלילי אומר והוא עד או ראה או ידע בעדות המתקיימת בראיה בלא ידיעה ובידיעה בלא ראיה הכתוב מדבר א"ל רב פפא לאביי לימא ר' יוסי הגלילי [1] ליט ליה דר' אחא [2] דתניא ר' אחא אומר גמל האוחר בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצידו בידוע שזה הרגו דאי אית ליה דר' אחא בדיני נפשות נמי משכחת לה כר"ש בן שטח [7] דתניא אר"ש בן שטח אראה בנחמה אם לא ראיתי אחד שרץ אחר חבירו לחורבה ורצתי אחריו ומצאתי סייף בידו ודם מטפטף והרוג מפרפר אמרתי לו רשע מי הרגו לזה או אני או אתה אבל מה אעשה שאין דמך מסור בידי שהרי אמרה תורה [5] על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת אלא המקום יפרע ממך אמרו לא זזו משם עד שנשכו נחש ומת אפי' תימא אית ליה דרבי אחא בשלמא ידיעה בלא ראיה משכחת לה אלא ראיה בלא ידיעה היכי משכחת לה מי לא בעי מידע אם עובד כוכבים הרג או ישראל הרג אם אדם טרפה הרג או שלם הרג ש"מ קסבר רבי יוסי הגלילי משביע עדי קנס פטור דאי ס"ד חייב נהי דידיעה בלא ראיה אשכחן לה ראיה בלא ידיעה מי לא בעי מידע נכרית בעל בת ישראל בעל בתולה בעל בעולה בעל יתיב רב המנונא קמיה דרב יהודה ויתיב רב יהודה וקא מיבעיא ליה מנה מניתיך בפני פלוני ופלוני

ועדיס

חייב בשלמא ידיעה בלא ראיה משכחת לה אלא ראיה בלא ידיעה היכי משכחת לה. מי לא בעי ידע אי נכרית בעל או בת ישראל בעל: מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני

תורה אור השלם

1. וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: ויקרא ה א
2. נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיְיָ וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בְתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ: ויקרא ה כא
3. אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדָע וְאָשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה: ויקרא ה ד
4. וְהָיָה כִּי יֶאְשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה וְהִתְוַדָּה אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ: ויקרא ה ה
5. עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמַת הַמֵּת לֹא יוּמַת עַל פִּי עֵד אֶחָד: דברים יז ו

גליון הש"ם

רש"י ד"ה שכן **תחטא** וכו' **תחטא** לג"ש. תמוה לי הא קאי על ר"ל דלא יליף מתחטא מתחטא. וגם אם הוי ג"ש איך אמרינן עלה דאדרבה מביטוי הו"ל למילף שכן חטאת מחטאת וגם מה צריך ר"ל לגלגולא דאואין כיון דיליף מג"ש דתחטא. ולזה היה נראה בפשוטו דמה דאמרינן שכן מחטאת מחטאת היינו דאומה יותר לפקדון כיון דבשניהם כתיב תחטא וכדאמרינן עלה אדרבה מביטוי שכן חטאת מחטאת היינו דלענין זה דומה יותר לביטוי. ודברי רש"י צע"ג:

מוסף רש"י

שזה הרגו. שדרך פוסיס מזזוייגים (ל"ל מיחזיס. עי' ירמיה ה ח) להכות פוסיס שמילזו (סנהדרין לז:). **או אני או אתה.** שמעון בן שטח קאמר ליה הכי (שם).

רבינו חננאל

או או ביטוי יוכיחו שנאמר אם נפש כי תשבע לבטא בשפתים. שהן אואין ויש בהן שבועה ואין בהן כהן ומדברין שלא בתביעת ממון כו'. תחטא תחטא לג"ש נאמר כאן ונפש כי תחטא [ושמעה קול אלה ונאמר להלן נפש כי תחטא] ומעלה מעל בה' וגו' מה להלן תביעת ממון אף כאן תביעת ממון. אדרבה מביטוי הוה ליה למילף. שכן תרוייהו חטאת לאפוקי פקדון דאשם הוא. ופרקינן מסתברא מפקדון הוה ליה למילף שכן תרוייהו חטאת תחטא כתיב בהו. ושניהן מביאין על הזדון כשוגג כדתנן בכריתות. ד' מביאין על הזדון כשגגה ויש להן תובעין לזה ולזה ושניהן עברו על מצוה. למעוטי שבועת ביטוי דלית בה חדא מהני. אדרבה מביטוי הוה ליה למילף. שכן שבועת ביטוי ושבועת העדות ישנן שתיהן בקרבן עולה ויורד ואין בהן חומש ותרוייהו כתיב בהו (חט חט) [חטאת] למעוטי פקדון דליתיה בעולה ויורד ואית ביה חומש [ואשם] ודחינן הנך דפקדון נפישי דהני ארבע והני תלת: ר' עקיבא אומר כתיב והיה כי יאשם לאחת מאלה. יש מאלה [שחייב] ויש מאלה שפטור. הא כיצד תבעו ממון חייב תבעו בדבר אחר פטור. איפוך אנא. ר' עקיבא נמי על אויין דרבי אליעזר סמיך לה ובעדי קרקע פליגי. לרבי אליעזר חייבין לרבי עקיבא פטורין: רבי יוסי הגלילי אומר והוא עד או ראה או ידע בעדות המתקיימת בראיה בלא ידיעה. כגון מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני ובידיעה בלא ראיה. כגון מנה הודית לי בפני פלוני ופלוני. וכי האי גוונא לא משכחת לה אלא בתביעת ממון. לימא לית ליה לרבי יוסי הגלילי הא דתניא ר' אחא אמר גמל האוחר בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצידו שזה הרגו [דאית] [דאי אית] ליה בדיני נפשות נמי משכחת לה כגון מעשה דשמעון בן שטח שראה אחד רץ אחר חבירו לחורבה ורץ אחריו ומצא אחד הרוג מפרפר ודם מטפטף כו' הנה ידע שודאי זה הרגו. אבל בראית העין לא ראהו. ואסיקנא אפילו תימא אית ליה. בשלמא ידיעה בלא ראיה משכחת לה כי האי גוונא אלא ראיה בלא ידיעה היכי משכחת לה לא בעי מידע עובד כוכבים הרג או ישראל הרג שלם הרג או טרפה הרג. ש"מ קסבר ר' יוסי הגלילי המשביע עדי קנס פטור. דאי ס"ד

ע א מיי' פ"ח מהלכות מקי ממון הלכה יד סמג עשין סח טוש"ע חו"מ סימן תח סעיף כ:

ועדים רואין אותו מבחוץ. שאם היו מכפנים היו יודעים אם היה פרעון או הלואה ובקונטרס פירש שע"י שהם בחוץ לא הכיר בהם הגמ': **אתו** סהדי **ואמרו** דהשתין מים בצד **עמוד זה אמר ר"ל** הוחזק **כפרן**. ות"ת בריש ב"מ (דף ג.) דאמר מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים שחייב לו נ' ישלם לו הנ' ויש בע על השאר והשתא יהא הוחזק כפרן ויפרע הכל דלא גרע עדות שהעידו שחייב נ' מדהשתין דהכא וי"ל דהכא דקאמר לא עברתי בלא עמוד זה משמע דבעי למימר דאם עברתי מעולם בלא עמוד זה אני חייב ולכך הוי כפרן בכל כשהעידו עדים שהשתין בלא עמוד זה אבל התם לא הוחזק כפרן אלא בנ' ואותם פורע: **כי** היכי **דגמר שבועת העדות משבועת הפקדון**. תימה דלמא הא דנקט ר"ש במילתיה דעשה בו מושבע כנשבע בשבועת העדות היינו משום דלבתר דקיים ליה ג"ש הוי הכי דהא כל כמה דלא קיים ליה ג"ש ע"כ במה מלינו לא מצי למילף דאיכא למיפרך דמה לפקדון שכן עשה בו נשיס כאנשים: **ליגמר** נמי **שבועת הפקדון בו**'. פי' ליגמר מייה במה מלינו כדפי' לעיל וא"ת כל כמה דלא ידע הכא דמזיד כשוגג היכי מצי גמר הא איכא למיפרך מה לשבועת העדות שכן עשה בו מזיד כשוגג וי"ל דהשתא נמי מתרוייהו פריך וריש"א דמילתא נקט:

פקדון נמי **לא כתיב ביה ונעלם**. תימה היכי מדמי פקדון לעדות דהתם כתיב גבי ביטוי וטומאת מקדש וקדשיו דכתיב בהו ונעלם ובדידיה לא כתיב דליכא למימר דאכתי לא מסיק אדעתיה עד לבסוף מדקאמר בסמוך אדגמר ממעילה גגמר מעדות משמע דפשיטא ליה בעדות טפי מבפקדון מטעמא דפרי' ומיהו י"ל דהא דפשיטא ליה בעדות טפי משום דלא שייך למילף עדות ממעילה כמו פקדון דלא דמי למעילה:

הנך נפישין. היינו כל כמה דלא קיים להו ג"ש דתחטא אית לן למילף טפי ממעילה במה מלינו משום דנפישין אבל לבתר דקיים לן ג"ש יליפינן מעדות אע"ג דהנך נפישין כדאמרינן בפ' ד' מחוסרי כפרה (כריתות דף ט.) דג"ש עדיפא דמעילה ממעילה לאו ג"ש היא ותימה כיון דר"ש גמר ג"ש מנ"ל לרבא בר איתי בסמוך דקאמר מאן תנא שבועת הפקדון לא ניתן זדונה לכפרה ר"ש היא הא אין ג"ש למחלה ואפי' היתה קבלה בידו מ"מ תקשי דמאי טעמא דר"ש ושמא קסבר דמעילה מעילה ג"ש היא: אי

ועדים רואין אותו מבחוץ מאי א"ל רב המנונא והלה מה טוען [8]אי אמר לא היו דברים מעולם הוחזק כפרן [9]אי אמר אין שקלי ודידי שקלי כי אתו עדים מאי הוי א"ל המנונא את עול תא ההוא דא"ל לחבריה מנה מניתי לך בצד עמוד זה א"ל לא עברתי בצד עמוד זה אתו תרי סהדי אסהידו ביה דהשתין מים בצד עמוד זה אמר ר"ל הוחזק כפרן מתקיף לה ר"נ האי דינא פרסאה הוא מי קאמר מעולם בעסק זה קא"ל איכא דאמרי ההוא דא"ל לחבריה מנה מניתי לך בצד עמוד זה א"ל לא עברתי בצד עמוד זה מעולם נפקו ביה סהדי דהשתין מים בצד עמוד זה אמר ר"נ הוחזק כפרן א"ל רבא לר"נ [6]:כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש עביד לה ולאו אדעתיה: ר"ש אומר חייב כאן וחייב בפקדון כו': [8]מחכו עלה במערבא מאי חוכא דקתני מה לפקדון שכן לא עשה בו מושבע כנשבע מזיד כשוגג מכדי מושבע מפי עצמו בעדות לר"ש מנא ליה דגמר מפקדון פקדון נמי מושבע מפי אחרים נגמר מעדות ומאי חוכא דלמא ר"ש בק"ו מייתי לה מפי אחרים חייב מפי עצמו לא כל שכן אלא חוכא אמזיד כשוגג דקתני מה לפקדון שכן לא עשה בו מושבע כנשבע מזיד כשוגג מכדי מזיד גבי עדות מנא ליה דלא כתיב ביה ונעלם ה"נ לא כתיב ביה ונעלם אמר להו רב הונא ומאי חוכא דלמא מזיד דלאו כשוגג בפקדון ממעילה ר"ש גמר לה והיינו חוכא אדגמר לה ממעילה נגמר לה מעדות מסתברא ממעילה הוה ליה למילף שכן מעילה ממעילה אדרבה מעדות הוה ליה למילף שכן [1]תחטא [2]מתחטא מסתברא ממעילה הוה ליה למילף שכן מעילה בכל נהנה בקבוע חומש ואשם אדרבה מעדות ה"ל למילף שכן חטא הדיוט בשבועה תבעיה וכפריה ואואין הנך נפישין אלא מאי חוכא כי אתא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מבי רב אמרי היינו חוכא מכדי ר"ש ג"ש גמיר למה ליה דפריך מה לפקדון שכן לא עשה בו מושבע כנשבע מזיד כשוגג ומאי חוכא דלמא כי פריך מקמי דתיקום ליה ג"ש בתר דקמא ליה ג"ש לא פריך ולא [3]והאמר להו רבא בר איתי לרבנן מאן תנא שבועת הפקדון לא ניתן זדונה לכפרה ר"ש היא דלמא מזיד כשוגג פריך דגמר לה ממעילה דהנך נפישין אבל מושבע כנשבע לא פריך ותהדר עדות ותגמר לה מפקדון [7]מזיד דלאו כשוגג מה פקדון שוגג אין מזיד לא אף עדות שוגג אין מזיד לא כי היכי דיליף פקדון ממעילה להכי

ועדים רואין אותו מבחוץ. ולא הכיר הגמ' בהם: הוחזק כפרן. שהרי ראו אלו שמנה לו ואע"פ שאינן יודעין אם הלואה אם מתנה נעשה כפרן בדבר שהרי אמר לו לא היו דברים מעולם ואין נאמן עוד בשבועה: **המנונא את עול.** אתה ראוי ליכנס לבית המדרש שאתה מחכים את רבך: **כל מילתא דלא רמיא עליה דאינש.** כי הכא שאין לאדם לשום אל לבו כל המקומות שהוא משתין שם מיס להיות זכור עליהן: **מחכו עלה במערבא.** אהא דר"ש דגמר מפקדון בג"ש דתחטא תחטא: **בק"ו מייתי לה.** מייה ודיה ולית ליה ג"ש: **ממעילה גמר לה.** נאמר כאן (ויקרא ה) ומעלה מעל ונאמר להלן (שם) כי תמעול מעל: **נגמרה מעדות.** לחיובא בג"ש דתחטא תחטא: **שכן מעילה בכל נהנה בקבוע חומש ואשם.** בשניהם נאמר מעילה ושניהם נוהגים בכל אדם בעדות אינו נוהג אלא בראויין להעיד ושניהם נהנו בעבירה שבידם זה נהנה מן ההקדש וזה כפר ממון לאפוקי עדות אלא נהנה ושניהם בקרבן קבוע ועדות בעולה ויורד ושניהם בחומש ואשם ועדות בחטאת ואין שם חומש: **שכן חטא הדיוט בשבועה תבעיה וכפריה ואואין.** בשניהם נאמר תחטא ודינו עם ההדיוט אבל מעילה דינו עם ההקדש ושניהם בשבועה וע"י תביעה וכפירה הן באין ובשניהם נאמר אואין מה שאין כן במעילה: **הנך נפישין.** דתבעיה וכפריה מדא היא: **מכדי ר"ש ג"ש.** דתחטא תחטא גמיר דקתני סיפא דמילתיה ת"ל תחטא תחטא לג"ש אמאי פריך בריש לא עשה בו מושבע כנשבע ומזיד כשוגג כי היכי דגמר עדות מפקדון לענין שאינו מדבר אלא מתביעת ממון נגמר נמי פקדון מעדות למושבע כנשבע ומזיד כשוגג: **דלמא כי פריך.** שכן לא עשה כו': **מקמי דתיקום ליה ג"ש.** בתחלת משנתו כשהיה בא ללמדה בבנין אב דחייב אבל לבתר דקמא ליה ג"ש בפקדון אבל לבתר דקמא ליה ג"ש דתחטא תחטא לא שמעינן ליה דפרכה והאי דפרכה בריש לאו משום דס"ל (הא דהוה) [5] גמיר ג"ש מרבו אלא להודיענו בא שהולרך ג"ש לכתוב אלא תאמר למה הולרכה והלא יש ללמד במה מלינו לפיכך התחיל ללמדה תחלה בבנין אב והודיע תשובות שיש להשיב עליו לכך הולרכה ג"ש וכן דרך תנאים וספרי וספרא: **ולא.** פריך בתמיה. כלומר ובתר דקמא לא הוה פריך כלומר דיליף הא נמי בג"ש שעשה בו מושבע כנשבע ומזיד כשוגג: **והא אמר להו רבא בר איתי כו'.** בפרק שבועת הפקדון [6]: **ר"ש היא.** דאמר לא עשה בו מזיד כשוגג אלמא ס"ל כי פירכיה והא דלא פרכה לג"ש בהא פירכא בתר דקמא ליה משום דג"ש מופנה היא ואין משיבין עליה. ומשני דלמא כי פריך מזיד כשוגג פריך במזיד כשוגג הוא דס"ל כי פירכיה קמייתא ואפי' בתר ג"ש משום דגמר לה ממעילה דלא עשה בה מזיד כשוגג וניחא ליה לגמרה ממעילה לפטורא ולא מעדות לחיובא משום דהנך נפישין כדאמרינן לעיל שכן מעילה בכל נהנה בקבוע חומש ואשם אבל מושבע כנשבע מילף יליף פקדון מעדות ולא ס"ל כפירכיה מדקמא ליה ג"ש וליכא חוכא: ופרכינן **ופיהדר עדות כו'.** כלומר היינו חוכא לבתר דגמר פקדון ממעילה למזיד דלאו כשוגג היכי פריך תאמר בעדות שעשה בו מזיד כשוגג בתר דקמא ליה ג"ש דתחטא תחטא ליהדר עדות וליליף מפקדון למזיד דלא כשוגג דהא יליפא פקדון ממעילה:

ומשני

עא א ב מיי' פ"ו מהל' טוען ונטען הלכה ב סמג עשין ל טוש"ע מו"מ סימן עט סעיף ד:

עב ג מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף יא [וסי' ע סעיף ג]:

רבינו חננאל

והלה אומר לא היו דברים מעולם. הוחזק כפרן וחייב. אין שקלי ודידי שקלי. ואפילו [באו] עדים שראוהו שנתן לו פטור: ההוא דאמר ליה לחבריה מנה מניתי לך בצד עמוד זה א"ל לא עמדתי בצד עמוד זה וקמו ביה סהדי דאשתין מיא בצד עמוד זה. אמר ר' שמעון בן לקיש הוחזק כפרן. אמר רב נחמן האי דינא דפרסאי הוא. מי קאמר לא עמדתי בצד עמוד זה מעולם. בעסק זה קאמר פי' לא עמדתי בצד עמוד זה עמך ואתה מנית לי מנה. וסבר רב נחמן דאי טען ואמר לא עמדתי בצד עמוד זה מעולם ואתו סהדי דעמד בצד עמוד זה והשתין הוחזק כפרן. וא"ל רבא כל מלתא דלא רמיא עליה דאיניש עביד לה ולאו אדעתיה וק"ל כרבא: ר' שמעון אומר חייב כאן בעדות קרבן. וחייב בפקדון. מה פקדון בתביעת ממון הכתוב מדבר. אף בשבועת העדות כן: מחייבו עלה במערבא משום דפריך מה לפקדון שכן לא עשה בו מושבע כנשבע דלא כתיב ביה אלא וכחש. כלומר מפי עצמו חייב מפי אחרים לא. ואמאי והלא בעדות לא כתיב אלא ושמעה קול אלה. מושבע מפי אחרים. וליף מן הפקדון מושבע מפי עצמו. פקדון תליף מעדות מושבע מפי אחרים בגזירה שוה. ואסיקנא אלא אמאי מחכו עלה משום דגמר מזיד לאו כשוגג בפקדון ממעילה לפטור הנשבע במזיד בפקדון מקרבן ליגמר מעדות דחייב המזיד כשוגג. ופרקינן ממעילה הוה ליה למילף. שכן מעל מעל כתיב בתרוייהו. ו) (סימן דמעילה בכל מעילה נהנה קבוע חומש

תורה אור השלם

1. נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיְיָ וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בִתְשׂוּמַת יָד אוֹ בְגֵזֶל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ: ויקרא ה כא
2. וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: ויקרא ה א

גליון הש"ס

גמ' מחכו עלה במערבא. עי' תשובת רשד"ם מיו"ל סימן רמא:

רבינו חננאל (המשך)

אשם. סימן העדות תחטא הדיוט שבועה אואין תביעה). ודחי' אדרבה פקדון מעדות הוה ליה למילף דכתיב תחטא תחטא בתרוייהו. ואמרינן ממעילה אית ליה למילף שכן תרוייהו כתיב בהו מעל ונוהגין בכל אדם באנשים ובנשים ויש להן הנאה המעילה שכן נהנה מן ההקדש ופקדון כמשמעו שכפר בחבירו ולקחו ונהנה בו והן בקרבן קבוע ויש בהן חומש ואשם מה שאין אחד מאלו בשבועת העדות אדרבה מעדות הוה ליה למילף דכתיב בתרוייהו תחטא ויש בהן אואין ויש בהן תביעה והן שניהן הדיוט ויש בשניהן שבועה למעוטי מעילה שהיא קדש כלומר אכל דבר קדש ונהנה חייב קרבן מעילה. ודחי' הנך מדות דשוה הפקדון למעילה נפישן שהן שש ושל עדות חמש. ואמרינן מאי הוי עלה דחוכא כו'. ופשוטה היא. ואסיקנא דיליף רבי שמעון בג"ש בפקדון [מעדות] דמושבע חייב כנשבע. ויליף ממעילה דמזיד בפקדון לאו כשוגג הוא. ואקשינן ותילף עדות מפקדון לר' שמעון דמזיד בעדות לאו כשוגג. ופרקינן

ו) כל הסגור שייך לקמן אלא ואמרינן ממעילה אית כו'.

ה) [לקמן מח: מב. ב"ב לט.], **ב)** [ביצה יד. סנהדרין יז: וש"נ], **ג)** לקמן לז., **ד)** מפקדון דמזיד כל"ל, **ה)** גי' רש"ל דהא הוי, **ו)** [לקמן לז.],

ומשני להכי כתבה רו': **מתני' אינה על הביעה ממון לפקדון.** שאילו הביעדוהו היו מחייבין אותו ממון אבל זה אם הביעדוהו לא היה מחויב שהיה יכול לומר חוזרני בי: **משביע אני עליכם.** כולה מתני' מפרש בגמרא: **גמ' ויש לו.** שיש ממון עליו: **והוא עד.** שהיה עד באותה שעה: **פטיעה.** דאי לא עדים ביניהן מאי איצטריך למיתני במתניתין פטורין: **לא לריכא דקאי עלייהו.** שעומד בלב עדיו: **מהו דתימא.** ודאי להנך דקיימי גביה קאמר והרי ייחד עדיו קמ"ל: **תניא נמי הכי.** דאף על גב דגבייהו קאי פטורין: **ראה סיעה של בני אדם ועדיו ביניהן.** ע"כ בדקאי גבייהו קאמר מדקאמר סיפא כו' [ח] אפי' כל העומדין כאן ת"ל והוא עד: **הרי ייחד עדיו.** דכיון דאמר עומדין כאן אותן העומדין אצלו ייחד וחייבין ואי לא פריש הכי בהדיא תנא ברישא פטורין: **אם לוא יגיד.** כתיב אצל למדרש ביה לו לא: **מתני' מצוה אני עליכם.** בגמרא מפרש: **באלי"ף דל"ת.** שם הכתוב באלי"ף דל"ת: **ביו"ד ה"י.** שם הכתוב ארבע אותיות הכתוב ביו"ד ה"י: **המקלל בכולן.** מבדך את השם באחד מהם כגון יכה פלוני את פלוני שזה הוא חיובו כשמקלל שם בשם: **חייב. המקלל עצמו כו'.** מפרש בגמרא [לו.]: **יכה ה' אלהיס** (ג) **וכן יכה אלהיס** גרס במתני' וכן כתוב ונקוד בסדר משנה מוגהת ודווקנית: **זו היא אלה.** אם אמר לעדים אחד מן המקראות שבקללות יכה השם בשחפת וגו' אם לא תעידוני וכן (ג) יכה השם כגון שהיה אחד קורא קללות שבתורה ואמר לעדים כן [ט] יכה אם לא תעידוני זו היא אלה דהא כתיב בהם [ט] בכל אלות הברית: **אל יבך.** אם תעידוני או יברך אם תעידוני [י] וכפר: **ר' מאיר מחייב.** (ד) מכלל לאו אתה שומע הן אל יכה אם תעידוני ואם לא תעידוני יכך: **גמ' בלוואה האמורה בתורה.** אלה (פ) המלות [ט] כתב בפרשת נדרים (ויקרא כז): **כובלכם.** לשון אסירה בכבלי ברזל (תהלים קמט): **אוסרכם אני בשבועה.** מזכיר את השם באחד מכל הלשונות הללו: במי

או שהיה אחד מהן קרוב **או** פסול הרי אלו פטורין. אף על גב דבכולן שמענו דאין נוהגת אלא בראוין להעיד איצטריך למיתני הכא דאפי' אם יש שלשה עדים והשניים כשרים פטורין דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. מתוספות ה"ר משה: **באלף** דלת ביוד ה"י. אע"ג דהזוגה את השם באותיותיו אין לו חלק כו' [מ] שמא כיון שאינו מתכוין לשם מותר.

גם זה מתוספות רבינו משה:

[ט] **בפר"ח** (ו) גרס א"ד מן השם אינו נמחק ותימה דמאי שנא מל"ב מלבאות וש"ד משדי דנמחקין לפי שאין שם בפני עצמו ושמא משום דשם המיוחד הוא יש להחמיר בו יותר: [מ] **ה"ג** אין הלכה כרבי יוסי ואיצטריך דלא תימא נימוקו עמו וכן [גרסן] ר"מ: בתחרונה

להכי כתבה רחמנא לעדות גבי שבועת ביטוי וגבי טומאת מקדש וקדשיו [ל] דבכולן נאמר בהן ונעלם וכאן לא נאמר בהן ונעלם לחייב על המזיד כשוגג: **מתני'** [א]משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שאמר איש פלוני ליתן לי מאתים זוז ולא נתן הרי אלו פטורים שאין חייבין אלא על תביעת ממון כפקדון [ב]משביע אני עליכם כשתדעו לי עדות שתבואו ותעידוני הרי אלו פטורים מפני [ג]שקדמה שבועה לעדות [ד]עמד בבית הכנסת ואמר משביע אני עליכם שאם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני הרי אלו פטורין [ה](עד שיהא מתכוין להם) אמר לשנים משביע אני עליכם איש פלוני ופלוני שאם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני שבועה שאין אנו יודעין לך עדות והם יודעין לו עדות עד מפי עד או שהיה אחד מהן קרוב או פסול [ו]הרי אלו פטורין [ז]שלח ביד עבדו או שאמר להן הנתבע משביע אני עליכם שאם אתם יודעין לו עדות שתבואו ותעידוהו הרי אלו פטורין [ח]עד שישמעו מפי התובע: **גמ'** ת"ר משביעני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שאמר איש פלוני ליתן לי מאתים זוז ולא נתן יכול יהו חייבין ת"ל [1]תחטא תחטא לגזירה שוה נאמר כאן תחטא ונאמר להלן תחטא מה להלן בתביעת ממון ויש לו אף כאן בתביעת ממון ויש לו: משביע אני עליכם כשתדעו לי עדות כו': ת"ר משביע אני עליכם כשתדעו לי עדות שתבואו ותעידוני יכול יהו חייבין ת"ל [1]ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע מי שקדמה עדות לשבועה ולא שקדמה שבועה לעדות: עמד בבית הכנסת ואמר משביעני עליכם: אמר שמואל [ו]אפילו עדיו ביניהן פשיטא לא צריכא דקאי עילויהו מהו דתימא כמאן דאמר להו דמי קמ"ל תניא נמי הכי [ז]ראה סיעה של בני אדם עומדין ועדיו ביניהן ואמר להן משביעני עליכם אם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני יכול יהו חייבין ת"ל והוא עד והרי לא ייחד עדיו יכול אפילו אמר כל העומדין כאן תלמוד לומר והוא עד והרי ייחד עדיו: אמר לשנים משביע אני עליכם: ת"ר אמר לשנים משביע אני עליכם פלוני ופלוני אם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני והן יודעין לו עדות עד מפי עד או שהיה אחד מהן קרוב או פסול יכול יהו חייבין ת"ל [2]אם לא יגיד ונשא עונו בראוין להגדה הכתוב מדבר: שלח ביד עבדו וכו': ת"ר שלח ביד עבדו או שאמר להן הנתבע משביעני עליכם שאם אתם יודעין לו עדות שתבואו ותעידוהו יכול יהו חייבין ת"ל אם לא יגיד ונשא עונו מאי תלמודא אמר ר"א אם לוא יגיד כתיב אם לו לא יגיד ונשא עונו ואם לאחר לא יגיד פטור: **מתני'** [ט]משביעני (אני) עליכם מצוה אני עליכם אוסרכם אני הרי אלו חייבין בשמים ובארץ הרי אלו פטורין באלף דלת ביוד הי בשדי בצבאות בחנון ורחום בארך אפים ברב חסד ובכל הכנויין הרי אלו חייבין המקלל בכולן חייב דברי ר"מ וחכמים [י]פוטרין המקלל [ל]עצמו וחבירו בכולן עובר בלא תעשה [3]יכבה ה' [א] אלהים וכן (פ) [ז]יכבה אלהים זו היא אלה הכתובה בתורה אל יכך ויברכך וייטיב לך ר"מ מחייב וחכמים [מ]פוטרין: **גמ'** משביעני עליכם מאי קאמר אמר רב יהודה הכי קאמר משביע אני עליכם בשבועה האמורה בתורה מצוה אני עליכם בצוואה האמורה בתורה אוסרכם אני באיסור האמור בתורה אמר ליה אביי אלא הא דתני רבי חייא כובלכם אני הרי אלו חייבין כובל באורייתא מי כתיב אלא אמר אביי ה"ק [נ]משביע אני עליכם בשבועה מצוה אני עליכם בשבועה אוסרכם אני בשבועה כובלכם אני בשבועה: באלף דלת ביוד הי בשדי בצבאות בחנון ורחום בארך אפים ברב חסד: למימרא דחנון ורחום שמות נינהו ורמינהי יש שמות שנמחקין ויש שמות שאין נמחקין [ס]אלו הן שמות שאין נמחקין כגון אל [ב] אלהיך אלהים אלהיכם אהיה אשר אהיה אלף דלת ויוד הי שדי צבאות הרי אלו אין נמחקין [ע]אבל הגדול הגבור הנורא האדיר והחזק והאמיץ העזוז חנון ורחום ארך אפים ורב חסד הרי אלו נמחקין אמר אביי [פ]מתניתין במי שהוא חנון במי

[ח] [לעיל כה: לח: כריתות ט.], [ב] [יומא לא: ד"ה אלה], [ג] [לעיל לח:], [ד] [שם לג:], [ה] [ערכין יח.], [ו] [סנהדרין סו.], [ז] [ל"ל יככה וכן הוא בפיסקא לקמן ו.. ומפורש ברש"י שם ד"ה ויטיב ומאמר כו' וכן יככם ודל"ת אמר ליה כו' יככם כו' ע"ש מוכח להדיא דל"ל יככם ול"ע בתוי"ט ורש"ל ע"ש בתוי"ט ד"ה יככה), [ח] [ל"ל יטוב], [ט] [וכן. רש"ל], [י] [דבריס כטן], [כ] [ל"ל וכפרו. רש"ל], [ל] [ל"ל בכתיב. רש"ל], [מ] [סנהדרין ל.], [נ] [ריך לע"ב], [ס] [ג"ז שייך לע"ב],

תורה אור השלם

1. וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: ויקרא ה א

2. נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיְיָ וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בְתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגֵזֶל אוֹ עָשֹׁק אֶת עֲמִיתוֹ: ויקרא ה כא

3. יַכֶּכָה יְיָ בְּשִׁחֶפֶת וּבְקַדַּחַת וּבְדַלֶּקֶת וּבְחֲרָחֻר וּבַחֶרֶב וּבְשִׁדָּפוֹן וּבִיְרָקוֹן וּרְדָפוּךָ עַד אָבְדֶךָ: דברים כח כב

הגהות הב"ח

(א) במשנה יככה ה' וכן יככם אלהיס: (ב) רש"י ד"ה יככה ה' וכן יככם אלהיס גרסי' כל"ל: (ג) ד"ה זו היא וכו' וכן יככם השם וכו' וכן יככם אם לא: (ד) ד"ה רבי מאיר מחייב דמכלל וכו' אל יככם וכו' יככם הס"ד: (ה) ד"ה בלוואה האמורה בתורה אלה החקים אשר צוה ה' אלה המלות: (ו) תוס' ד"ה בפר"ח. נ"ב עיין בש"ז דף י"ח ע"א בתוס' ד"ה סוגה השם [וכ"כ הגרע"א]:

הגהות הגר"א

[א] במשנה אלקים. נמחק: [ב] גמ' שאין נמחקין כגון אל אלוה כל"ל (ועמ"ש רבינו ביו"ד סימן רע"ו ס"ק י"ט):

רבינו חננאל

להכי כתב רחמנא לעדות גבי שבועת ביטוי וגבי טומאת מקדש וקדשיו דבכולהו כתיב ונעלם ובעדות לא כתיב ונעלם ללמד שחייב המזיד כשוגג: **מתני'** משביע אני עליכם שתעידו לי שאמר איש פלוני ליתן לי מאתים זוז ולא נתן. דיליף תחטא תחטא מפקדון. מה פקדון תביעת ממון (כלו) [ויש לו] אף בעדות תביעת ממון ריש לו עליו ממון של תובע. משביע אני עליכם כשתדעו לי עדות תעידו לי. וידעו לו עדות אח"כ. וכפרו בהן פטורין. שנאמר ושמעה קול אלה והוא עד. כלומר מקודם האלה. בענין שקדמה עדות לאלה ולא שקדמה האלה לעדות. עמד בבית הכנסת ואמר משביע אני עליכם כו' עד פטורין. וכן אם יודעין לו עדות עד מפי עד. או שהיו קרובין או פסולין פטורין: ת"ר עמד בבית הכנסת ואמר משביעני עליכם שתבואו ותעידו לי יכול יהו חייבין. ת"ל ושמעה קול אלה והוא עד. עד שיהא מתכוין להם פי' והוא מתכוין לעד אמר שמואל ואפילו עדים ביניהן. וחזי להו ודעתיה עילויהו. מהו דתימא כמה דמתכוין ואמר להו דמי קמ"ל. תניא נמי הכי ראה סיעה של בני אדם ועדיו ביניהן כו' עד יכול אפי' אמר כל העומדין כאן. ת"ל והוא עד וכיון שאומר

מוסף רש"י

דבכולן נאמר בהן ונעלם. בכל הכתובין בקרבן עולה ויורד, שבועת בטוי וטומאת מקדש וקדשיו, נאמר ונעלם, וכאן. בשבועת עדות, לא נאמר ונעלם (לעיל כה: לא: וכנ"ל כריתות ט.). **שלח ביד עבדו.** המובע השביעו ביד עבדו (לעיל לא:). **שאם אתם יודעין לו עדות.** לנעל לזיו (שם). **יכול יהו חייבין.** הבדיל קרבן שבועת העדות מן הבדיל לא העיזוהו (ערכין יח.). **והרי לא ייחד עדיו.** שהרי השביע את כולן (שם. ועי"ש גירסא אחרת בגמ'). **אם לוא יגיד כתיב.** שכתוב מלא למדרש אם לו לא יגיד ונשא עונו, שמשמע שהוא תובעם (לעיל לב.).

רבינו חננאל (המשך)

כל העומדין כאן ייחד עדיו וחייבין. אמר לשנים [כו'] שאם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני. והן יודעין לו עדות עד מפי עד. יכול יהו חייבין. ת"ל אם לא יגיד ונשא עונו בראוין להגיד הכתוב מדבר: **מתני'** שלח ביד עבדו או שאמר להן הנתבע משביע אני עליכם כו' הרי אלו פטורין עד שישמעו מפי התובע. ופרשה ר' אלעזר מדכתיב אם לוא יגיד כלומר אם לו לא יגיד ונשא עונו. הא לאחר אם לא יגיד

עג א מיי' פ"י מהלכות שבועות הלכה כ:
עד ב מיי' שם פ"ט הלכה ח:
עה ג מיי' שם הל' ז:
עו ד מיי' שם הלכה ט:
עז ה מיי' שם פרק י הלכה ח:
עח ו מיי' שם פרק ט הלכה ז:
עט ז ח מיי' שם הל' ט:
פ ט מיי' שם הלכה יא
ופ"ב שם הלכה ב ג:
פא י מיי' פ"ב מהלכות עבודת כוכבים הלכה ז:
פב כ מיי' פ"ה מהל' סנהדרין הלכה ב סמג לאוין רטו טור שו"ע יו"ד סימן רמח סעיף א:
פג ל מיי' פכ"ו מהל' סנהדרין הלכה ג סמג לאוין רט ריש טור וש"ע חו"מ סימן כז סעיף א:
פד מ מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ב:
פה נ מיי' פ"ט מהלכות שבועות הל' יא:
פו ס מיי' פ"ו מהלכות יסודי התורה הלכה ב סמג לאוין ג טור וש"ע יו"ד סימן רטו סעיף ט:
פז ע מיי' שם הל' ה:
פח פ מיי' פ"ב מהל' שבועות הלכה ב הלכה ג:

[ל] אולי דל"ל האמרן ממו שהוא בבריתא לפניו.

פטור: הני כולהו דתנן משביע אני עליכם. פירשה רב יהודה משביע אני עליכם בשבועה האמורה בתורה. ודחה אביי ואוקמה משביע אני עליכם בשבועה. מצוה אני עליכם בשבועה. ולא צריך האמורה בתורה אלא המשביע בשבועה בלבד חייב (אבל המשביע בשבועה בלבד חייב). אבל המשביע עדיו בשמים ובארץ פטורין. המשביע (בה") [באל"ף דל"ת] ביה בשדי בצבאות בחנון ברחום בארך אפים ברב חסד ובכל הכנויים חייב. ואקשינן עלה וכי חנון ורחום שם הוא [ורמינהי] אלו שמות שאין נמחקין אל אלהים אלהיכם אלהיהם אלהיך אהיה אשר אהיה שדי צבאות הרי אלו אין נמחקין. ואלו שנמחקין הגדול הגבור הנורא החזק [ס] האמת עיזוז חנון ורחום ארך אפים רב חסד. ופירק אביי מתני' משביעים במי ששמו רחום במי ששמו חנון.

פט א מיי' פי"ב מהל' שבועות הל' ג סמג לאוין רמז טוש"ע י"ד סי' רלז סעיף ו:
צ ב ג מיי' פ"ו מהל' יסודי התורה הלכה ד סמג לאוין יט טוש"ע י"ד סי' רעו סעיף י:
צא ד מיי' שם הלכה ג סמג שם:
צב ה מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סעיף ט:
צג ו ז ח ט י כ ל מ מיי' שם הלכה ט:
[ז] [מיי' פי"ד מהל' אבל הלכה ז]:
צד נ מיי' פ"ב מהלכות שבועות הלכה ב [טוש"ע יו"ד סי' רלז סעי' ג]:

תורה אור השלם

1. וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵכֶם פַּרְעֹה וְנָתַתִּי אֶת יָדִי בְּמִצְרָיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת צִבְאֹתַי אֶת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בִּשְׁפָטִים גְּדֹלִים:
שמות ז ד
2. אֲשֶׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְיָ אֱלֹהָיו:
תהלים קמד טו
3. וַיֹּאמַר אֲדֹנָי אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אַל נָא תַעֲבֹר מֵעַל עַבְדֶּךָ:
בראשית יח ג
4. (יח) וַיֹּאמֶר לוֹט אֲלֵהֶם אַל נָא אֲדֹנָי: (יט) הִנֵּה נָא מָצָא עַבְדְּךָ חֵן בְּעֵינֶיךָ וַתַּגְדֵּל חַסְדְּךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי לְהַחֲיוֹת אֶת נַפְשִׁי וָאָנֹכִי לֹא אוּכַל לְהִמָּלֵט הַהָרָה פֶּן תִּדְבָּקַנִי הָרָעָה וָמַתִּי:
בראשית יט יח-יט
5. וַיְשִׂימוּ לָהֶם אֶת פֶּסֶל מִיכָה אֲשֶׁר עָשָׂה כָּל יְמֵי הְיוֹת בֵּית הָאֱלֹהִים בְּשִׁלֹה: שופטים יח לא
6. וּפִדְיָחֵס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן עֹמֵד לְפָנָיו בַּיָּמִים הָהֵם לֵאמֹר הַאוֹסִף עוֹד לָצֵאת לַמִּלְחָמָה עִם בְּנֵי בִנְיָמִן אָחִי אִם אֶחְדָּל וַיֹּאמֶר יְיָ עֲלוּ כִּי מָחָר אֶתְּנֶנּוּ בְיָדֶךָ:
שופטים כ כח
7. כִּרְמִי שֶׁלִּי לְפָנַי הָאֶלֶף לְךָ שְׁלֹמֹה וּמָאתַיִם לְנֹטְרִים אֶת פִּרְיוֹ: שיר השירים ח יב
8. הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה שִׁשִּׁים גִּבֹּרִים סָבִיב לָהּ מִגִּבֹּרֵי יִשְׂרָאֵל:
שיר השירים ג ז
9. אַנְתְּ מַלְכָּא מַלְכָּא מַלְכַיָּא דִּי אֱלָהּ שְׁמַיָּא מַלְכוּתָא חֲסָנָא וְתֻקְפָּא וִיקָרָא יְהִב לָךְ:
דניאל ב לז
10. אֲדַיִן דָּנִיֵּאל דִּי שְׁמֵהּ בֵּלְטְשְׁאצַר אֶשְׁתּוֹמֵם כְּשָׁעָה חֲדָה וְרַעְיָנוֹהִי יְבַהֲלֻנֵּהּ עָנָה מַלְכָּא וְאָמַר בֵּלְטְשְׁאצַר חֶלְמָא וּפִשְׁרָא אַל יְבַהֲלֶךָ עָנָה בֵלְטְשְׁאצַר וְאָמַר מָרִי חֶלְמָא לְשָׂנְאֶיךָ וּפִשְׁרֵהּ לְעָרְקֶיךָ: דניאל ד טז
11. וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה בְּשִׁבְעַת הָאָלָה וְאָמַר הַכֹּהֵן לָאִשָּׁה יִתֵּן יְיָ אוֹתָךְ לְאָלָה וְלִשְׁבֻעָה בְּתוֹךְ עַמֵּךְ בְּתֵת יְיָ אֶת יְרֵכֵךְ נֹפֶלֶת וְאֶת בִּטְנֵךְ צָבֶה: במדבר ה כא
12. וְנָפַשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם לֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ:
ויקרא ה א

נ) כמי שהוא חנון. ולאו דחנון שם הוא אלא בשם מי שהוא חנון: **לכב אלף למד מאלהים.** שהתחיל לכתוב אלהים וכתב אלף למד אין נמחקין ואע"פ שלא גמר את השם שהרי ב' אותיות הללו שם לעצמו: **חוץ מזה כו'.** למלאך האמצעי קרא אדון שכך) באו לפניו מיכאל (ד) גבריאל מימינו רפאל משמאלו: **אף זה קדש.** דכתיב לעיל מינה וירא אליו יי' והדר כתיב והנה שלשה אנשים ואמר להקב"ה אל נא תעבור מעל עבדך המתן לי כאן עד שאכניס האורחין: **מי שיש בידו כו'.** וה"ק ויאמר לוט אליהם באזניהם אל נא יהי כן וחזר כלפי השם ואמר לו אדוני הנה נא מצא עבדך: **בגבות.** כתיב (מלכים א כא) ברך נבות אלהים: **במיכה.** כגון (שופטים יז) לו בית אלהים וכגון (שם)) הקדש הקדשתי [אמ] הכסף לה' מידי לבני וגו' (ה) הרי הוא אסור עלי להקדשם) (גמורים שהן) לשם עד שאתננו מידי לבני לעשות פסל ומסכה וכן (שם יח) נכח ה' דרככם כלפי שכינה אמר: **אלף למד חוז.** כגון (שם יז) לו בית אלהים (שם יח) את אלהי אשר עשיתי לקחתם: **שמות האמורין בגבעה.** ויעלו בני ישראל בה' (שם כ): **ולי מבטיח.** שיצליחו ואינו עושה: **הם לא ניחנו.** הם לא שאלו אלא (ו) מ) המלך ולא אמרו התנהו בידי: **נאחרונה שביחנו.** באורים ותומים כי מחר אתננו בידך הסכימו לדבריהם: **ומאחים לנוטרים כו'.** לרבנן הניחם ויעסקו בתורה אחד משאה שבהם: **הנה מטתו.** חול שהיה נבעת מאשמדאי כדאמר במסכת גיטין (דף סח:): **דקטלא חד משיתא.** באנגריא דעבודת המלך: **כל מלכיא האמורים בדניאל.** כל מקום שנאמר שם מלך: **חוץ מזה.** מלך מלכיא דאילו לנבוכד נצר לא הוה קרי ליה דניאל מלך מלכיא אלא ה"ק את מלכא נבוכדנצר מלך מלכיא דהוא אלהא דשמיא מלכות חסנא יהב לך: **והלא כבר נאמר בשבועה האלה.** מהכא משמע תיהוי נאלה ונשבועה ותו לא הוה ליה למיכתב אלא יתן ה' את ירכך נופלת: **מה) נהנו שבועה.** דכתיב והשביע: **ומה) נהנו בשם.** דכתיב יתן ה' וגו': **השבע.** שבועת ה' תהיה וגו' (שמות כב): **[ואל תשבע].** לא תשבעו [בשמי] לשקר (ויקרא יט): **קלל.** יתן ה' אותך נאלה: **לא תקלל.** בין קללת השם בין קללת חבירו לא תקלל חרש (שם): **מה השבע בשם כו'.** ובריימתא רבי חנינא ומתניתין רבנן: **ג"ש.** דנאמר כאן אלה ונאמר להלן אלה:) **דשבועה היא מנא להו.** ושמעה קול אלה מנא להו דבשבועה משמעי: **נפקא להו מדחניא.** מגופיה דמשמעות דקרא הכי משמע: **וכן הוא אומר.** אלמא אלה היא שבועה כו'. ופרכינן התם שבועת האלה כתיב שבועה שהיא בקללה אבל שבועה שאינה בקללה לא משמע מהכא:

ה"ג

באחרונה שביחנו. שבכולן לא כתב אם אחדל אלא באחרונה דכתיב האוסיף לנאת למלחמה עם בני בנימין אחי אם אחדל: **דקטלא** חד **משיתא בעלמא כו'.** בהולאת למלחמת הרשות קאמר: (מ) **מה כאן שבועה.** תימה ותיפוק ליה משבועת הפקדון מג"ש דתמנעו וכ"מ דעיקר דתיעטריך למילף מה כאן בשם כו' אכתי לקמן דפריך לרבנן אלה דשבועה היא מנ"ל ליגמר מפקדון:

והוא

במי שהוא רחום קאמר א"ל רבא אי הכי בשמים ובארץ נמי במי שהשמים והארץ שלו קאמר הכי השתא התם כיון דליכא מידי אחרינא דאיקרי רחום וחנון ודאי במי שהוא חנון ודאי במי שהוא רחום קאמר הכא [8]כיון דאיכא שמים וארץ בשמים ובארץ קאמר ת"ר [9]כתב אלף למד מאלהים יה מיי' ה"ז אינו נמחק [2]שין דלת משדי [6] אלף דלת מאדני צדי בית מצבאות ה"ז נמחק [3]רבי יוסי אומר צבאות כולו נמחק שלא נקרא צבאות אלא על שם ישראל שנאמר [1]והוצאתי את צבאותי את עמי בני ישראל מארץ מצרים אמר שמואל אין הלכה כרבי יוסי ת"ר כל הטפל לשם בין מלפניו ובין מלאחריו ה"ז נמחק [7]לפניו כיצד ליי' ל' נמחק ביי' ב' נמחק ויי' ו' נמחק מיי' מ' נמחק [2]שיי' ש' נמחק היי' ה' נמחק כיי' כ' נמחק לאחריו כיצד אלהינו נ"ו נמחק אלהיהם ה"ם נמחק אלהיכם כ"ם נמחק אחרים אומרים [8]לאחריו אינו נמחק שכבר קדשו השם אמר רב הונא הלכה כאחרים (אברהם דלטיא לנבות בגבעת בנימן שלמה דניאל סימן) [9]כל שמות האמורים בתורה באברהם קדש חוץ מזה שהוא חול שנאמר ויאמר [3](ג) יי' אם נא מצאתי חן בעיניך חנינא בן אחי רבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה משום רבי אלעזר המודעי אמרו [1]אף זה קדש כמאן אזלא הא [2]דאמר רב יהודה אמר רב [ז]גדולה הכנסת אורחין יותר מהקבלת פני שכינה כמאן כאותו הזוג [3]כל שמות האמורים בלוט חול חוץ מזה שהוא קדש שנאמר [4]ויאמר לוט אליהם אל נא אדני הנה נא מצא עבדך חן בעיניך וגו' מי שיש בידו להמית ולהחיות זה הקדוש ברוך הוא [5]כל שמות האמורים בנבות קדש [6]במיכה חול ר"א אומר בנבות קדש במיכה יש מהן חול ויש מהן קדש אלף למד חול יוד הי קדש חוץ מזה שאלף למד והוא קדש [5]כל ימי היות בית האלהים בשילה כל שמות האמורים בגבעת בנימין ר"א אומר חול רבי יהושע אומר [2]קדש אמר לו ר"א וכי מבטיח ואינו עושה אמר לו ר' יהושע מה שהבטיח עשה [7]והם לא ביחנו אם לנצוח אם לנצח באחרונה שביחנו הסכימו על ידן שנאמר [6]ופנחס בן אלעזר בן אהרן (ג) (הכהן) עומד לפניו בימים ההם לאמר האוסיף עוד לצאת למלחמה עם [בני] בנימין אחי אם אחדל וגו' [7]כל שלמה האמורין בשה"ש קדש שיר למי שהשלום שלו חוץ מזה [7]כרמי שלי לפני האלף לך שלמה שלמה לדידיה ומאתים לנוטרים את פריו רבנן וי"א אף זה חול [8]הנה מטתו שלשלמה [9]ששים אף זה ולא מיבעי האיך אלא הא דאמר שמואל מלכותא דקטלא חד משיתא בעלמא לא מיענשא שנאמר כרמי שלי לפני האלף לך שלמה למלכותא דרקיעא ומאתים לנוטרים את פריו למלכותא דארעא שמואל לא כת"ק ולא כי"א אלא ה"ק וי"א זה קדש וזה הוא חול דמטתו ושמואל דאמר כי"א [9]כל מלכיא האמורים בדניאל חול חוץ מזה שהוא קדש [9]אנת מלכא [מלך] מלכיא די אלה שמיא מלכותא חסנא ותקפא ויקרא יהב לך וי"א אף זה קדש שנאמר [10]מרי חלמא לשנאך ופשרה לערך למאן קאמר אי סלקא דעתך לנבוכד נצר קאמר ליה שנאותיה מאי נינהו ישראל מילט קא לייט להו לישראל ות"ק סבר שונאי ישראל איכא שונאי עובדי כוכבים ליכא: ובכל כנויין הרי אלו חייבין כו': ורמינהי [11]יתן ה' אותך לאלה ולשבועה מה ת"ל והלא כבר נאמר והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה לפי שנא' [12]ושמעה קול אלה נאמר כאן אלה ונאמר להלן אלה [1]מה להלן שבועה אף [1]כאן שבועה מה [1]להלן בשם אף [1]כאן בשם אמר אביי לא קשיא הא רבי חנינא בר אידי הא רבנן דתניא רבי חנינא בר אידי אומר [5]הואיל ואמרה תורה השבע ואל תשבע קלל ואל תקלל מה השבע בשם אף לא תשבע בשם מה קלל בשם אף לא תקלל בשם ורבנן אי גמירי גזירה שוה ניבעי שם המיוחד אי לא גמירי גזירה שוה אלה דשבועה היא מנא להו נפקא להו מדתניא אלה [2]אין אלה אלא לשון שבועה וכן הוא אומר [11]והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה התם שבועת האלה כתיב הכי קאמר אלה אין אלה אלא בשבועה וכן הוא אומר והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה ומנין

חוץ מזה ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור וגו'. חנניה בן אחי ר' יהושע ור' אלעזר בן עזריה אומר' אף זה קדש. וקיימא לן כותייהו. דהא רב אמר כותייהו דאמר גדול הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה. שהניח השכינה ואמר אל נא תעבור מעל עבדך והלך להכניס אורחין: כל שמות האמורין בלוט כגון הנה נא אדני חול. חוץ מזה ויאמר לוט אליהם וגו' דכתיב ביה להחיות את נפשי. מי שיכול להמית ולהחיות: כל שמות האמורין בנבות קדש. במיכה חול. ר' אליעזר אומר כל האמורין בא"ל חול בי"ה קדש. חוץ מזה שאע"פ שאמור בא"ל שהוא קדש כל ימי היות בית האלהים בשילה: כל שמות האמורין בגבעת בנימין ר' אליעזר אומר חול. ר' יהושע אומר קדש. א"ל ר' אליעזר וכי הקדש מבטיח ואינו עושה. א"ל ר' יהושע מה שהבטיח עשה. הן שלא ביחנו אם לנצח אם לנצחן. באחרונה שביחנו הסכימו כו': כל שלמה האמור בשיר השירים קדש למי שהשלום שלו. חוץ מזו האלף לך שלמה לדידיה ומאתים לנוטרים את פרי רבנן. וי"א אף זה חול הנה מטתו שלשלמה. אלא הא דאמר שמואל כל מלכותא דקטלא חד משיתא לא מיענשא דכתיב האלף לך שלמה מלכותא דרקיע. ומאתים לנוטרים את פריו מלכותא דארעא. כמאן לא כתנא קמא ולא כיש אומרים. אלא אימא וי"א אף זה האלף לך שלמה קדש. הנה מטתו שלשלמה חול. ושמואל דאמר כי"א: כל מלכיא האמורין בדניאל חול חוץ מזה שהוא קדש אנת מלכא מלך מלכיא דו אלה שמיא וגו'. וי"א אף זה קדש מרי חלמא לשנאך דשנואתיה דנבוכדנצר מאי נינהו ישראל ודניאל לייט להו לישראל אלא לסנוותיה דתקב"ה: (וכן) [תנן] המשביע בכל הכנויין חייב ורמינן עלה הא דתנינא יתן ה' אותך לאלה ולשבועה מה ת"ל והלא כבר נאמר והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה. לפי שנאמר ושמעה קול אלה. מה אלה האמורה בסוטה שבועה בשם. אף אלה האמורה בעדות שבועה בשם המיוחד [3] דתניא ר' חנינא בר אידי דבעי שבועה בשם המיוחד. דתניא ר' חנינא בר אידי [אומר] נאמר השבע והשביע הכהן את האשה ונאמר לא תשבעו בשמי לשקר. נאמר קלל ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל וי"א ושמעה קול אלה. וי"א יתן ה' אותך לאלה ולשבועה. ונאמר אלהים לא תקלל. מה השבע בשם אף לא תשבע בשם ומה קלל בשם אף לא תקלל בשם. ורבנן דמתניתין אי גמירי אלה אלה בג"ש. ליבעו שם המיוחד אמאי [3] בכל הכנויין. ואי לא גמירי ג"ש. אלה דהיא שבועה מנא להו. נפקא להו מדתניא אלה. אין אלה אלא לשון שבועה. וכן הוא אומר והשביע הכהן את האשה וגו'.

א) [מס' סופרים פ"ד], **ב)** [סופרים פ"ד הלכה ה ע"ש אבות דר"נ פל"ד], **ג)** שבת קכו., **ד)** [ומתי עב:], **ה)** [מלת שמים נראה כמיותר ונע"י ליתא], **ו)** [צ"ל כאלן], **ז)** [צ"ל להלן], **ח)** [לקמן לח:], **ט)** [צריך לע"ק], **י)** [ומתי לז.], **כ)** עי' רש"ש בס"ש, **ל)** גמור שבועה כל"ל יעב"ץ, **מ)** בדפו"י הגי' האעלה, **נ)** בדפו"י: כאן,

הגהות הב"ח

(א) גמ' אל"ף דל"ת מאדני. נ"ב בירושלמי פ"ק דמגילה אימא דא"ה מאהיה א"ד מאדני ה"ז נמחק: **(ב)** שם ויאמר אדני אם נא מצאתי: **(ג)** שם בן אלעזר בן אהרן עומד כל"ל ומיפת הכהן נמחק: **(ד)** רש"י ד"ה חוץ מזה וכו' מיכאל באמצע כל"ל ואות ו' נמחק: **(ה)** ד"ה במיכה וכו' לבני וגו' הס"ד ואמ"כ מ"ה יו"ד ה"א קדש והכי קאמר הקדש הקדשתי הכסף וגו' הרי הוא אסור: **(ו)** ד"ה הם לא ניחנו וכו' אלא מי יעלה ולא אמרו: **(ז)** ד"ה אלה דשבועה היא מנא להו ושמעה קול אלה דמשמע דכפנויה משמעי מנא להו הס"ד: **(ח)** תוד"ה אף כאן שבועה:

מוסף רש"י

שנאמר ויאמר אדני אם נא מצאתי כו'. לגדול שבהם אמר וקראם כולם אדונים, ולגדול אמר אל נא תעבור וכיון שלא יעבור הוא יעמדו מכניו עמו (בראשית יח ג).
והם לא ביחנו. אורים ותומים לא פיכלו להם בשני ימים הראשונים עלו והכלימו, אלא עלו אלו אם נלחם אם לא נלחם (יומא עג:). **באחרונה שביחנו.** פיכלו להם כי מחר אתננו בידך (שם). מרי חלמך לשנאך. מרי חלומי קודם הוא, תלה עיניו להקב"ה ואמר חלום זה תקיימם על שנאך זה (דניאל ד טז).

רבינו חננאל

דהא אשכחנן דאיקרי רחום ואיקרי חנון: תנו רבנן כל הטפל לשם בין מלפניו בין מלאחריו נמחק. **(ו)** הה' ה"א נמחק. לאחריו כיצד אלהינו נ"ו נמחק. אלהיכם כ"ם נמחקים כו'. אחרים אומרים שלאחריו אינו נמחק שכבר קדשו השם. אמר רב הונא הלכה כאחרים: ת"ר כתב א"ד מאדני. אל מאלהים. יה מיהוה. אין נמחקין. ש"ד משדי. צ"ב מצבאות נמחקין. ר' יוסי אומר צבאות כולו נמחק. אמר שמואל אין הלכה כר' יוסי: כל שמות הכתובים באברהם קדש. כגון הנה נא הואלתי לדבר אל ה'. ויאמר אל נא יחר לה'.

ח) לפניו כיצד כו'. **ט)** חולי ל"ל ופרקינן הא דמתני' רבנן והא דתניא דבעי שבועה בשם המיוחד ר"ח בר אידי היא דתניא כו'. **ג)** נראה דל"ל אמאי אמרי דהמשביע בכל הכנויים חייב.

ה"ג **מנין לעשות שבועה שאין עמה אלה כשבועה שיש עמה אלה** כך שנויה בת"כ [ט]. ובמסכת סוטה מפרשה בפרק היה מביא את מנחתה (דף יח.) היכי דמי שבועה שיש עמה אלה שבועה שלא נטמאת ואם נטמאת יבא בך: **ושמעה אלה ושמעה קול.** מדהוה ליה למכתב ושמעה אלה שמעת מינה דהיא שבועה [י] (כל) שיש בה אלה וכתב קול אלה יתירא לדרשא אתא לחייבה בא' מסתי הקולות: **ויבא אותו באלה.** נבוכדנצר את לדקיהו: **ארור בו נידוי בו שבועה בו קללה.** כל לשונות הללו הוא משמש וצריך לפרוש ממנו אם אמר מכם ארור בלשון נידוי ואם אמר אדם לחבירו לשם שבועה וקבלו עליו שבועה היא והמקלל את חבירו בלשון ארור הוא לה' קללה היא וחייב המקלל: **ודלמא מרחי עבד.** אבל ארור לאו לשון שבועה הוא: **אמן בו שבועה.** העונה אמן אחר שבועה כמוליא שבועה מפיו: **בו קבלת דברים.** האומר לחבירו על מנת שתקייים לי תנאי כך וכך ואמר אמן קבל דבריו [ט] וחייב לקייים תנאו: **בו אמנת דברים.** וראוי לענות אמן על דבר תפלה ותחנה שהוא לשון מאמן הדברים שיהא רצון שיהא אמת כן: **ואמרה האשה אמן אמן.** דאי לאו כמוליאה שבועה דמיא אמאי מבדקה אפילו מוסבא מפי אחריס אין כאן שהרי לא אמרה כלום אחר שבועה ולא דמיא למשביעני עליכם שהם [כ] כופרין אחר שבועה ועונין על דבריו אין אנו יודעין לך עדות: **לאו שבועה.** כדמסיים ואזיל שאמר או לאו לאו תרי זימני או הן הן תרי זימני הרי היא כשבועה מאחר [כ] שהחזיק דבריו: **אין איש כי יקנו.** מת"ל מאחר שעתיד לכתוב ונקב שם ה' מות יומת ליכתוב איש איש כי יקוב שם ונשא חטאו ויומת: **על שם המיוחד.** כן ארבע אותיות דיו"ד ה"י: **נאוהרה.** אלהים לא תקלל (שמות כב): **נוקבו שם יומת הו'.** קרא יתירא הוא ותניהו ענין למקלל אבין [ואמו] שאינו חייב עד שיקללם בשם המיוחד: **ודברי הכל.** דלא תימא הואיל וקרא יתירא הוא לרבות תניהו ענין לרבות אף המקלל עצמו וחבירו אלא דוקא קאמר רבי מנחם לרבות מקלל אבין שהוא בסקילה כמברך את השם אבל בעצמו וחבירו דלאו בעלמא הוא לא תילף מהכא: **לא תקלל חרש.** ומרבינן מיניה בסנהדרין (דף סו.) כל שהוא בעמך: **ויביב וקאמר מתניתין דרבנן.** רב כהנא היה שונה משנתנו כמות שהיא שנויה יכבה וכן יכבה: **אמר ליה.** רב יהודה כנה הפוך דבריך כנגד אחריס אמור יכהו וכן יכהם אלא תקללני: **ויביב וקאמר גם אל יפלך לגלה.** את המקרא הזה היה דורש שנאמר בדוגא בספר תהלים: **לגה.** ואמור יתלהו: **והא ליה ליה לרבי מאיר הו'.** דתנן במסכת קדושין (דף סא.) ר"מ אומר כל תנאי שאינו כפול כתנאי דבני גד [ובני ראובן] אינו תנאי ואי לא כפליה לא אמרינן מכלל זה אתה שומע את זה: **והרי סוטה דאיסורא.** ופרכינן מינה לר"מ הו' דתנן [מ] במסכת קדושין [סב.] מדכתיב [במדבר ה] אם לא שטית הנקי ופשיטא לן דלא הוה לרבנן לדרך את הסוטות ולא נאמר אלא לשמוע לאו מכלל הן קללה מכלל ברכה אם שטית לא תנקי אלמא לא בעינן כפילה ומשני ר' תנחום הנקי כתיב בלא יו"ד כמו תנקי וקאי אקרא דבתריה דכתיב ואת כי שטית למשמע הכי תנקי ממיס המארירים האלה ואת כי שטית אלמא אי לא הנקי מכלל הן אתה שומע לאו לא אמרינן: **שתויי**

והוא דאמר לאו לאו. ולאו דשבועה ממש היא אלא יש להזהר וקלת יש עונש בדבר: **יבך** וכן יכבם זו **היא אלה** שנאמרה בתורה. תימה דלעיל לא גמרינן אלא שבועה שאין עמה אלה שהיא כשבועה שיש עמה אלה אבל אלה שאין עמה שבועה כיש עמה שבועה מנ"ל: **ועל** הכנויין **באזהרה.** וא"ת למ"ד בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף סו.) אלהיס לא תקלל קדש אינם אינם כי יקלל למה לי וי"ל דאילטריך לכרת והא דאמרינן על הכנויין באזהרה למעוטי מיתה אתא ולא למעוטי כרת: **בנקבו** שם יומת מה ת"ל. תימה הא אילטריך לכדדרשינן בפ' ד' מיתות (שם דף טו.) דאינו חייב עד שיברך שם בשם: **ושמור נפשך מאד.** תימה בקללה ד"ה חייב ובמוזל עצמו מיכא פלוגתא (ב"ק לא.): חבלה נמי מיפוק ליה מהאי קרא או מוהשמרו מאד לנפשותיכם ועוד תימה דבפ' ד' מיתות (סנהדרין דף סו.) דחיק לאשכוחי אזהרה למקלל אביו מנאיא וחרש ודיין ליגמר ממקלל עצמו וי"ל דאי לאו דאשכחנא אביו (ד) לא הוה גמרינן בעצמו מה שלא מצינו שאסור בחבירו (ו):

מקלל חבירו דכתיב **לא תקלל חרש.** מחרש ואביו אתי אלא שלא חש כאן להאריך וליכא למיפרך שכן משוינן כדפרך בפ' ד' מיתות (שם דף סו. ושם) על דיין וחרש ונשיא דאביו אינו משונה:

ה"ג

צה א מיי' פ"ז מהל' ת"ת הלכה ב ופ' כו מהל' סנהדרין הלכה ג ופ"ב מהל' שבועות הלכה ב סמג לאוין רח טור יו"ד סימן שלד טוש"ע מ"מ סימן ה' סעיף ו וגרכ' אלפס עוד במו"ק פרק ג דף כפו:):

צו ב מיי' פ"ב מהלכות שבועות הלכה ו סמג לאוין רמח טוש"ע יו"ד סימן רלו סעיף ב וסימן רלו סעי' כז):

צז ג ד ה מיי' שם הל' ו ו סמג שם טוש"ע יו"ד סי' רלו סעיף ה:

צח ו מיי' פ"ב מהל' עבודת כוכבים הלכה ז:

ז [מיי' פ"ה מהל' ממרים הל' ו ב טוש"ע יו"ד סימן רמא סעי' ו]):

תורה אור השלם

1. וְנָפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: ויקרא ה א
2. וַיִּקַּח מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה וַיִּכְרֹת אִתּוֹ בְּרִית וַיְבָא אֹתוֹ בְּאָלָה וְאֶת אֵילֵי הָאָרֶץ לָקָח: יחזקאל יז יג
3. וְגַם בְּמֶלֶךְ נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶרַד אֲשֶׁר הִשְׁבִּיעוֹ בֵּאלֹהִים וַיִּקַּשׁ אֶת עָרְפּוֹ וְיַאֲמֵץ אֶת לִבּוֹ מִשּׁוּב אֶל יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:
דברי הימים ב לו יג
4. אוֹרוּ מֵרוֹז אָמַר מַלְאַךְ יְיָ אֹרוּ אָרוֹר יֹשְׁבֶיהָ כִּי לֹא בָאוּ לְעֶזְרַת יְיָ לְעֶזְרַת יְיָ בַּגִּבּוֹרִים: שופטים ה כג
5. וְאֵלֶּה יַעֲמֹדוּ עַל הַקְּלָלָה בְּהַר עֵיבָל רְאוּבֵן גָּד וְאֲשֵׁר וּזְבוּלֻן דָּן וְנַפְתָּלִי:
דברים כז יג
6. אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסֵּכָה תּוֹעֲבַת יְיָ מַעֲשֵׂה יְדֵי חָרָשׁ וְשָׂם בַּסָּתֶר וְעָנוּ כָל הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן:
דברים כז טו
7. וַיִּשָּׁבַע יְהוֹשֻׁעַ בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר אָרוּר הָאִישׁ לִפְנֵי יְיָ אֲשֶׁר יָקוּם וּבָנָה אֶת הָעִיר הַזֹּאת אֶת יְרִיחוֹ בִּבְכֹרוֹ יְיַסְּדֶנָּה וּבִצְעִירוֹ יַצִּיב דְּלָתֶיהָ: יהושע ו כו
8. וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל נִגַּשׁ בְּיוֹם הַהוּא וַיֹּאֶל שָׁאוּל אֶת הָעָם לֵאמֹר אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יֹאכַל לֶחֶם עַד הָעֶרֶב וְנִקַּמְתִּי מֵאֹיְבָי וְלֹא טָעֲם כָּל הָעָם לֶחֶם:
שמואל א יד כד
9. וּיוֹנָתָן לֹא שָׁמַע בְּהַשְׁבִּיעַ אָבִיו אֶת הָעָם וַיִּשְׁלַח אֶת קְצֵה הַמַּטֶּה אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וַיִּטְבֹּל אוֹתָהּ בְּיַעֲרַת הַדְּבָשׁ וָשֵׁב יָדוֹ אֶל פִּיו וַתְּאֹרְנָה עֵינָיו:
שמואל א יד כז
10. וּבָאוּ הַמִּים הַמְּאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמֵעֶיךָ לְצֹבוֹת בֶּטֶן וְלִנְפֹּל יָרֵךְ וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן: במדבר ה כב
11. אָרוּר אֲשֶׁר לֹא יָקִים אֶת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל הָעָם אָמֵן: דברים כז כו
12. וַיֹּאמֶר יִרְמְיָה הַנָּבִיא אָמֵן כֵּן יַעֲשֶׂה יְיָ יָקֵם יְיָ אֶת דְּבָרֶיךָ אֲשֶׁר נִבָּאתָ לְהָשִׁיב כְּלֵי בֵית יְיָ וְכָל הַגּוֹלָה מִבָּבֶל אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה:
ירמיהו כח ו
13. וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל בָּשָׂר וְלֹא יִהְיֶה עוֹד הַמַּיִם לְמַבּוּל לְשַׁחֵת כָּל בָּשָׂר:
בראשית ט טו
14. כִּי מֵי נֹחַ זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֲבֹר מֵי נֹחַ עוֹד עַל הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקְּצֹף עָלַיִךְ וּמִגְּעָר בָּךְ:
ישעיהו נד ט 15. וְהָקִמֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתָּכֶם וְלֹא יִכָּרֵת כָּל בָּשָׂר עוֹד מִמֵּי הַמַּבּוּל וְלֹא יִהְיֶה עוֹד מַבּוּל לְשַׁחֵת הָאָרֶץ: בראשית ט יא 16. וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי יְקַלֵּל אֱלֹהָיו וְנָשָׂא חֶטְאוֹ: ויקרא כד טו 17. וְנֹקֵב שֵׁם יְיָ מוֹת יוּמָת רָגוֹם יִרְגְּמוּ בוֹ כָּל הָעֵדָה כַּגֵּר כְּאֶזְרָח בְּנָקְבוֹ שֵׁם יוּמָת: ויקרא כד טז 18. רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח אֵת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן יָסוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ: דברים ד ט
19. לֹא תִקְלֹל חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ: ויקרא יט יד 20. גַּם אֵל יִתְעַךְ לָנֶצַח יַחְתְּךָ יִסְּחֲךָ וְיַעֲקֹרְךָ מֵאֹהֶל וְשָׁרְשְׁךָ מֵאֶרֶץ חַיִּים סֶלָה: תהלים נב ז 21. וְהִשְׁבִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל הָאִשָּׁה אִם לֹא שָׁכַב אִישׁ אֹתָךְ וְאִם לֹא שָׂטִית טֻמְאָה תַּחַת אִישֵׁךְ הִנָּקִי מִמֵּי הַמָּרִרִים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה: במדבר ה יט

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ וכתיב ולא יהיה עוד המים: (ב) שם וכדרבי אבין: (ג) שם בפיקפקא יכבה ר' וכן יכבם אלהים כל"ל: (ד) תוס' ד"ה ומעמוד וכו' וי"ל דאי לאו דאמר אביו דגמרינן מיניה חביריו לא הוה גמרינן:

גליון הש"ס

גמ' דכתיב וישבע. וכן כי נשבעו ב"י לאמר ארור ונתן אסה לבניכם (שופטים כא): **רש"י** ד"ה בו קבלת דברים וכו' וחייב לקיים תנאו. לא ידעתי הא ליכא חיוב לעשות התנאי אלא דאם לא יקיים התנאי בטל המעשה דמכר ומתנה מחילה וכדומה. וכזה למאי צריך לאמן שיהיה קבלה ומה צורך לקבלתו הא הנותן לא נתן רק ע"מ ואם לא יקיים התנאי ממילא בטל הנתינה וצ"ע:

מוסף רש"י

מרוז. גבלא מיכרמל הוה ומתניה משום דלא אתי. שיפורא. שופרות (מו"ק טז. מכת"י). לאו לאו תרי זימני. לא אוסף וגו' ולא אוסיף, כפל הדבר לשבועה (בראשית ח כא. ונראה שגורס כגירסת הרא"ש סי' כז). אלא על שם המיוחד. דכל כתיב ה' ולייטו שם מיוחד, דכתיב (שמות ג) זה שמי לעולם (סנהדרין נו.). כי יקלל אלהיו. לייטו כגון דלאו שם המיוחד, ומתיר ליה מיתה ונוקב שם ה' מות יומת, וקאי נמי אכי יקלל אלהיו (שם). על שם מיוחד במיתה. כדכתיב ונוקב שם ה' וגו' והאי ונשא חטאו לאו מיתה, אלא ונשא חטאו דכרת (שם). ועל הכינויין באזהרה. אלהים לא תקלל, אף על הכינויין מזהר ושם המיוחד נמי בהא אזהרה פניק, דכל אלהים לשון אדרה, כמו (שמות ז) נתמיך אלהים (שם). הנקי כתיב. בלא יו"ד, דמשמע הנקי אם לא שכב ומדכוס הכי טומאה תחת משקן תנקי (סוטה יז. וכעי"ז קדושין סב.).

רבינו חננאל

א"ר אבהו מנין לאלה שהיא שבועה שנא' ויבא אותו באלה. ואומר וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים. תניא ארור בו קללה דכתיב ואלה יעמדו על הקללה וגו' וכתיב ארור אשר יעשה פסל ומסכה. ארור בו נדוי שנאמר ארור מרוז אמר מלאך ה' וגו' איכא דאמרי מרוז גברא הוא. איכא דאמרי כוכבא הוה. דכתיב מן שמים נלחמו הכוכבים וגו' (מ"ק טז.). ואמר [עולא] בארבע מאה שיפורי שמתיה ברק למרוז. ארור בו שבועה שנא' וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש אשר וגו'. ולא אמרינן תרתי עבד בהו אשבעינהו וליייטינהו. מדלא כתיב וארור: א"ר יוסי בר' חנינא אמן בו שבועה דכתיב והשביע הכהן את האשה וגו' וכתיב ואמרה האשה אמן אמן. וקי"ל (לעיל כט.) העונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו דמי. אמן בו קבלת דברים שנאמר ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם ואמר כל העם אמן. אמן בו האמנת דברים שנאמר ויאמר ירמיה הנביא אמן כן יעשה ה' יקם ה' את דבריך: א"ר אלעזר לאו לאו תרי זימני שבועה הוא. וכן הן הן תרי זימני שבועה היא. ופשוטה היא: המקלל בכל הכנויים חייב דברי ר' מאיר. וחכמים פוטרין בכנויין במיתה שנאמר ונקב שם ה' מות יומת אלא על שם המיוחד במיתה. ועל הכנויים באזהרה. וכן המקלל עצמו או חבירו [בכולן] עובר בלא תעשה. א"ר יוחאי ודברי הכל.

ה"ג בקונטרס ור"ח אלא לעולם איפוך ובאיסורא אית ליה וכמונא לית ליה ושאני סוטה דאיסורא דאית ביה ממונא הוא ובספרים היה כתוב לא תיפוך והקשה בקונטרס דלרבנן דפטרי מי לית להו דשתויי יין במיתה ונראה לתרץ דהא דפטרי משום דבעינן שם המיוחד ואינהו אלהים קאי (ב) אע"ג דכבר איפליגו איידי דתנא ר' מאיר מחייב תנא נמי וחכמים פוטרין ואם תאמר התינח סוטה דלית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן משום דאית ביה ממונא אבל אכתי תיקשה מכל הנהו קראי דמייתי פ"ג דקדושין (דף סא:) בשלמא לר"מ היינו דכתיב ואם בחקותי וגו' וכן אם תעיד ואם תאבו ואם לא יתחטא משמע דמצריך ר"מ כפילה אף על גב דליכא אלא איסורא גרידא וי"ל דאם בחקותי ואם תעיד ואם תאבו איכא כמה מצות דאית בהו ממונא והוא יתחטא נמי שייך לענין ממון כגון מטמא תרומה אבל קשיא לר"ת דבספ"ק דנדרים (דף יג:) גבי נדר (ג) אית ליה לרבי מאיר מכלל לאו אתה שומע הן אע"ג דליכא אלא איסורא ואומר הר"ר י"ט דוקא באיסור חמור הוא דאית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן כגון שתויי יין ופרועי ראש דבמיתה וכן נמי גבי (ד) שבועה שלא אוכל לך בפ"ב דנדרים (דף טז.) משמע דאית ליה משום דאיסור חמור הוא דחשיב בפרק בתרא דיומא (דף פו.) חייבי כריתות ולא תשא עמהן ולקמן ברים שבועת הדיינים (דף לט.) נמי אמרינן מדבעזע כל העולם כשאמר הקב"ה לא תשא וא"ת והלא בקדושין (שם) בעי רבי מאיר תנאי כפול בשבועה גבי אז תנקה מאלתי וי"ל דהתם איכא ממונא דכתיב וכל טוב אדוניו בידו:

הדרן עלך שבועת העדות

שבועת הפקדון. אשם בכסף שקלים. באשם מעילות כתיב ומייה יליפינן שאר אשמות: בידי פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה חייב על כל אחת ואחת [ל]תן לי חטין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי אינו חייב אלא אחת [מ]שבועה שאין לך בידי חטין ושעורין וכוסמין חייב על כל אחת ואחת רבי מאיר אומר אפילו אמר חטה ושעורה וכוסמת חייב על כל אחת ואחת [נ]אנסת ופיתית את בתי והוא אומר לא אנסתי ולא פיתיתי משביעך אני ואמר אמן חייב רבי שמעון פוטר שאינו משלם קנס על פי עצמו אמרו לו [ס]אע"פ שאינו משלם קנס על פי עצמו משלם בשת ופגם על פי עצמו [ע]גנבת את שורי והוא אומר לא גנבתי משביעך אני ואמר אמן חייב [פ]גנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי משביעך אני ואמר אמן פטור [צ]המית שורך את שורי והוא אומר לא המית משביעך אני ואמר אמן חייב [ק]המית שורך את עבדי והוא אומר לא המית משביעך אני ואמר אמן פטור [ר]אמר לו חבלת בי ועשית בי חבורה והוא אומר לא חבלתי ולא עשיתי בך חבורה משביעך אני ואמר אמן חייב [ש]אמר לו עבדו הפלת את שיני וסימית את עיני והוא אומר לא הפלתי ולא סימיתי משביעך אני ואמר אמן פטור [ת]זה הכלל כל המשלם על פי עצמו חייב ושאינו משלם על פי עצמו פטור: **גמ'** רב אחא בר הונא ורב שמואל בריה דרבה בר בר חנה ורב יצחק בריה דרב יהודה [א]תנו שבועות בי רבה פגע בהו רב כהנא אמר להו

שבועות הפקדון נוהגת באנשים ובנשים ברחוקים ובקרובים בכשרים ובפסולים בפני בית דין ושלא בפני בית דין מפי עצמו ומפי אחרים אינו חייב עד שיכפרנו בב"ד דברי רבי מאיר וחכמים אומרים [ב]בין מפי עצמו בין מפי אחרים כיון שכפר בו חייב [ד]וחייב על זדון השבועה ועל שגגתה עם זדון הפקדון ואינו חייב על שגגתה [ה]גרידתא ומה חייב על זדונה [ו]אשם בכסף שקלים [ז]שבועת הפקדון כיצד [ח]אמר לו תן לי פקדוני שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי או שאמר לו אין לך בידי משביעך אני ואמר אמן הרי זה חייב [ט]השביע עליו חמש פעמים בין בפני בית דין ובין שלא בפני ב"ד וכפר [י]חייב על כל אחת ואחת אמר רבי שמעון מה טעם מפני שיכול לחזור ולהודות [יא]היו חמשה תובעים אותו [יב]אמרו לו תן לנו פקדון שיש לנו בידך [יג]שבועה שאין לכם בידי אינו חייב אלא אחת [יד]שבועה שאין לך בידי ולא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת ר"א אומר עד שיאמר שבועה באחרונה ר"ש אומר [טו]עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד [יז]תן לי פקדון ותשומת יד גזל ואבידה שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי אינו חייב אלא אחת [יח]שבועה שאין לך בידי אינו חייב אלא אחת ואחת [יט]לתן לי חטין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי אינו חייב אלא אחת ואחת [כ]שבועה שאין לך בידי חטין ושעורין וכוסמין חייב על כל אחת ואחת רבי מאיר אומר אפילו אמר חטה ושעורה וכוסמת חייב על כל אחת ואחת [כא]אנסת ופיתית את בתי והוא אומר לא אנסתי ולא פיתיתי משביעך אני ואמר אמן חייב רבי שמעון פוטר שאינו משלם קנס על פי עצמו אמרו לו [כב]אע"פ שאינו משלם קנס על פי עצמו משלם בשת ופגם על פי עצמו [כג]גנבת את שורי והוא אומר לא גנבתי משביעך אני ואמר אמן חייב [כד]גנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי משביעך אני ואמר אמן פטור [כה]המית שורך את שורי והוא אומר לא המית משביעך אני ואמר אמן חייב [כו]המית שורך את עבדי והוא אומר לא המית משביעך אני ואמר אמן פטור [כז]אמר לו חבלת בי ועשית בי חבורה והוא אומר לא חבלתי ולא עשיתי בך חבורה משביעך אני ואמר אמן חייב [כח]אמר לו עבדו הפלת את שיני וסימית את עיני והוא אומר לא הפלתי ולא סימיתי משביעך אני ואמר אמן פטור [כט]זה הכלל כל המשלם על פי עצמו חייב ושאינו משלם על פי עצמו פטור: **גמ'** רב אחא בר הונא ורב שמואל בריה דרבה בר בר חנה ורב יצחק בריה דרב יהודה [ל]תנו שבועות בי רבה פגע בהו רב כהנא אמר

שתויי יין. דבמיתה לא שמעינן לה אלא הן מכלל לאו (סנהדרין פג:) דכתיב (ויקרא י) יין ושכר אל תשת ולא תמותו הא אם תשתו בשוגג אל אהל מועד תמותו: **פרועי ראש.** נפקא לן (סנהדרין שם) מדאיתקש לשתויי יין בספר יחזקאל (מד): **והתנן אלו שבמיתה.** ולא פליג אים עליה: ה"ג **אלא לעולם איפוך וכי ליה ממונא.** כלומר אלא כי מפכת לה לא תימא אפילו באיסורא לית ליה אלא ודאי אית ליה ומשום הכי ליכא פלוגתא גבי שתויי יין: **ושאני סוטה דאיסורא דאית ביה ממונא הוא.** גבייתא כתובתה ושבועה דמתני' נמי ע"י ממון בא הלך ר"מ פוטר כדאפכינן ובלאו איפוך ליכא לתרוצא דא"כ לר"מ שבועה דמתניתין איסורא גרידתא היא דע"כ בהכי איצטריך לן לאוקמיה מ) (והוא השבעת עד אחד שאינו בא לממון) ואי רבנן פטרי בה אלמא לית להו מכלל לאו אתה שומע הן אפילו באיסורא גרידתא א"כ שתויי יין דבמיתה לרבנן מנא להו וכן מצאתי לשון בבלי בספרים ישנים (א) נ) לא איתמר לא תיפוך משום קושיא דשתויי יין לרבנן:

הדרן עלך שבועת העדות

שבועת הפקדון. באנשים ובנשים כו'. איידי דתנא בשבועת העדות [לעיל ל.] באנשים ולא בנשים כו' תנהו נמי לכולהו: **בקרובים.** שבעל הפקדון קרוב לזה שהפקדון אצלו: **בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד** (ב). אם מפיו נשבע שהוציא שבועה מפיו או שענה אמן אחר שבועה ואח"כ הודה חייב קרבן דכתיב (ויקרא ה) וכחש בעמיתו כל דהו: **ומפי אחרים.** שלא ענה אמן כגון משביעני עליך שתחזיר לי פקדוני ואמר אין לך בידי אינו חייב עד שיכפור בב"ד משום דמושבע מפי אחרים בפקדון לא כתיב ומשבועת העדות גמרינן ליה וסבירא ליה לר"מ דון מינה ומינה והתם בב"ד כדפרישנא בפירקין לעיל (דף לא.): **וחכ"א כו'.** דסבירי להו דון מינה ואוקי באתרה כדפרישנן בפרקין דלעיל (שם): **וחייב על זדון שבועה.** דלא כתיב בהו ונעלם. זדון השבועה שזכור על הפקדון ויודע שמתחייב על כפירתו קרבן: **ועל שגגתה עם זדון הפקדון.** ששגג בקרבן והזיד בפקדון דיודע דהזיד ע) בפקדון וכפר אבל אינו יודע אם חייב עליו קרבן וכו': **ואינו חייב על שגגתה גרידתא.** אם סבור לישבע באמת משום דאנוס הוא: **בכסף שקלים.** הקרוי בשני סלעים דהכי כתיב גבי איל האשם (ויקרא ה) בערכך כסף שקלים: **מפני שיכול לחזור ולהודות.** אחר כפירה ונמצא שבכל שבועה הוא כופרו ממון: **שבועה באחרונה.** אין לך בידי לא לך ולא לך בשבועה דהשתא קיימא שבועה אכולהו: **אפילו אמר חטה ושעורה וכוסמת.** בגמרא [לקמן לח.] מפרש לה: **שאינו משלם קנס על פי עצמו.** וכיון דאי אודי לא מיחייב לשלומי כי כפר נמי לאו ממונא קא כפר ליה: **אבל משלם בושת ופגם.** וכגמרא [שם:] מפרש פלוגתייהו: **המית שורך את עבדי.** קנסא הוא דמשלם שלשים סלעים אפילו אינו שוה אלא דינר: **אמר לו עבדו הפלת את שיני.** קנסא הוא שיוציא את עבדו לחרות בשביל אבר והרי הוא כבהמתו: **גמ' הזיד**

צט א מיי' פ"א מהל' בית המקדש הל' ה סמג לאוין סימן ס:
ק ב מיי' שם הל' ח:
א ג מיי' פ"ד מהל' שבועות הל' ה סמג לאוין רמא:
ב ד מיי' שם פ"א הלכה ט:
ג ה מיי' שם פ"עט מהל' שגגות הל' ז ופ"ד מהל' פה"מ הל' כב:
ד ו מיי' פ"ז מהלכות שבועות הלכה ה:
ה ז מיי' שם הלכה ט:
ו ח ט מיי' שם הל' י:
ז י מיי' שם הל' יא:
ח כ מיי' שם הל' יב:
ט ל מ מיי' שם הל יג:
י נ ס ע מיי' שם פ"ח הלכה ג:
יא פ מיי' שם הל' א:
יב צ מיי' שם הל' ד:
יג ק מיי' שם הל' ב:
יד ר מיי' שם הל' ד:
טו ש מיי' שם הל' ב:
טז ת מיי' שם הל' א:

רבינו חננאל

כלומר לא חלק בזה (ה) ר' מאיר. עצמו שנאמר השמר לך ושמור נפשך מאד ואמרינן כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה. חברו דכתיב לא תקלל חרש: המקלל אביו ואמו ר' מאיר מחייב אפילו בכנויין. ור' מאיר בר' יוסי פליג עליה ואמר בנקבו שם מה ת"ל לימד על אביו ואמו שאינו חייב עד שיקללם בשם: יתיב רב כהנא וקתני יככה ה' (אלהים). וכן יככה אלהים זו היא האלה האמורה בתורה. א"ל רב יהודה כנה כלומר אל תאמר יככה אלהים אלא כך שנה יכהו אלהים. וכן האי קרא לא תקרא גם אל יתצך לנצח. אלא גם אל יתצבו לנצח: אל יכך יברכך וייטיב לך ר' מאיר מחייב וחכמים פוטרין. פירוש כך מפורש בירושלמי. אמר להם אל יככם אם תבואו ותעידוני מכלל שיכככם אם לא תעידוני וכן אם תעידוני יברככם מכלל שאם לא תעידוני יקללכם. ר' מאיר מחייב וחכמים פוטרין. ומקשינן והא ר' מאיר לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן. דתנן בקדושין ר' מאיר אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי. ופרקינן איפוך אימא ר' מאיר פוטר וחכמים מחייבין כו'. ואסיקנא לענין איסורא כי האי. וכגון פרועי ראש ושתויי יין דכתיב בהו שלא ישתו יין בבאם אל אהל מועד ולא ימותו. מכלל שאם ישתו ויבואו אל אהל מועד ימותו. כי האי גוונא דהיא איסורא. א"ר מאיר מכלל לאו אתה שומע הן. אבל לענין ממונא כגון תנאי בני גד ובני ראובן לא אמר ושאני סוטה דאע"ג דאיסורא היא (כגון) [כיון] דאית ביה ממונא דצריכה להפקיעה כתובתה לא אמר מכלל לאו אתה שומע הן: ירושלמי הא דתנן עובר בלא תעשה מהו ללקות. חברייא אמרין אינו לוקה. א"ר יוסי משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה (ג). גרסינן בברייתות [פרק] אמרו לו אכלת חלב (דף יב:) אמר אביי מודה ר' מאיר שאם [אמרו לו שנים יודע אתה בעדות פלוני והוא אומר לא ידעתי פטור דאי] בעי אמר לא נתכוונתי לעדות: תוספתא ג) המשביע נשים קטנים או קרובים ופסולין פטורין:

הדרן עלך שבועת העדות

שבועת הפקדון נוהגת באנשים ובנשים ברחוקים ובקרובים בכשרים ובפסולין בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד מפי עצמו ומפי אחרים אינו חייב עד שיכפור בב"ד דברי ר' מאיר וחכמים אומרים בין זה ובין זה כיון שכפר בו חייב. וחייב בין בזדון השבועה בין בשגגת הקרבן. והוא דידע בפקדון דאיתיה גביה וכפר ביה. אבל אם שגג בפקדון [פטור] ומהו חייב על הזדון אשם בכסף שקלים: רב אחא ורב שמואל ורב יצחק בעא מיניהו רב כהנא

מסורת הש"ם

ל) [ל"ל והתניא], ג) סנהדרין כב: פג. [תענית יז:], **ג)** נעיל לא.; **ד)** [כסלר המשנה ל"ג], **ה)** [לעיל לב.], **ו)** ב"ק קו., **ז)** ואמרו לו כל"ל, **ח)** [לקמן לח.], **ט)** [נדרים סו. פז.: קדושין מד. מו.], **י)** [לעיל לג.], **כ)** כתובות מב. [עי' תוספות לקמן לח. ד"ה הנסתם], **ל)** [לעילכח:], **מ)** רש"למ"ז, **נ)** גי' רש"ל דלא איתמר בלא תיפוך, **ס)** במ"ח נוסף: מפי עצמו, **ע)** [רש"ש מח"ז],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ושאני וכו' דלא איתמר בלא תיפוך: **(ב)** תוס' ד"ה ה"ג וכו' ואע"ג דכבר: **(ג)** **בא"ד** גבי נדר דלית ליה: **(ד)** **בא"ד** וכן נמי גבי לא שבועה לא אוכל לך:

גליון הש"ם

גמ' דאיסורא דאית ביה ממונא הוא. ע"ז לעיל דף לג ע"ב ובתוס' שם ד"ה אולין:

מוסף רש"י

אלו שבמיתה. בידי שמים במסכת סנהדרין נאלו הן הנסקפין (תענית יז:). שתויי יין. במיתה דכתיב יין ושכר אל תשת בבואכם אל אהל מועד ולא תמותו, דהיינו מיתה בידי שמים מדלא כתיב יומת (שם). ופרועי ראש. שמימשו פרועי ראש, שעבדו עליהם יומר משלשים יום שלא גלמו לאשם (סנהדרין פג).

הדרן עלך שבועת העדות

חייב על כל אחת ואחת. דומש ואשם (ב"ק קו.). עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד. לעולם אינו חייב עד שיאמר לכל אחד ואחד שבועה לא לך ונמצא בטלון לשקר, אבל אמר שבועה לא לך ולא לך אינו חייב אלא אחת (נדרים סו.). אנסת ופיתית. או פיתית (כתובות מב.). ואמר אמן חייב. קרן ותומש ואשם אם הודה אחרי כן, וזהו אשם גזילות (שם). שאינו משלם קנס על פי עצמו. אלא על פי עדים, וכיון דאילו אודי ליה קמן כשתבעו הוה מיפטר, כי כפייה נמי אין זו שבועת כפירת ממון (שם). משלם בושת ופגם. דממונא הוא ואשתכח דממונא הוא כפייה, ולקמן מפרש טעמא דרבנן דקא סברי סתם טוען אנסת לא תבעו אלא בושת ופגם ולא נשבע זה על כפירת קנס (שם).

הזיד בשבועת הפקדון והתרו בו מהו. חייב קרבן או מלקות או שניהן. וגבי שבועת העדות אע"ג דחייב נמי מזיד כשוגג ליכא למיבעי הך בעיא משום דאין התראת ודאי בשבועת העדות דמי יודע שהסי יודעים לו עדות ויכול להתרות בו: **לא אשכחן מזיד דמייתי קרבן.** לאו דוקא כל התורה קאמר שהרי ד' מביאין על הזדון כשגגה הבא על השפחה (ג) ומזיר שנטמא ושבועת העדות ושבועת הפקדון [1]: **פ"ג** אמרו ליה תניא חמורה הימנה שבועת הפקדון שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה אשם בכסף שקלים מדקאמר על זדונה מכות מכלל דאתרו ביה וקאמר מכות אין קרבן לא ומאי חומרא דניחא ליה למייתי קרבן ולא לילקי אמר להו רבא בר איתי מאן תנא שבועת הפקדון לא ניתן זדונה לכפרה רבי שמעון היא אמר להו רב כהנא בר מינה דההיא דתנא תניא והכי תניא לה אחד זדונה ואחד שגגתה אשם בכסף שקלים ומאי חומרא דאילו התם חטאת בת דנקא והכא אשם בכסף שקלים וליגמר מינה דלמא דלא אתרו ביה ל"א ת"ש אין חייבין על שגגתה מה הן חייבין על זדונה אשם בכסף שקלים מאי לאו בדאתרו ביה ה"נ דלא אתרו ביה ת"ש לא אם אמרת בנזיר טמא שכן לוקה תאמר בשבועת הפקדון שאינו לוקה מדקאמר לוקה מכלל דאתרו ביה וקאמר תאמר בשבועת הפקדון שאינו לוקה אבל קרבן מייתי מאי אינו לוקה דאינו נפטר במלקות מכלל דנזיר טמא נפטר במלקות הא קרבן כתיב ביה התם דמייתי קרבן כי היכי דתיחול עליה נזירות בטהרה אמרוה רבנן קמיה דרבה אמר להו מכלל דכי לא אתרו ביה ואיכא עדים מיחייב כפירת דברים בעלמא הוא אלמא קסבר רבה הכופר בממון שיש עליו עדים פטור א"ל רב חנינא לרבה תניא דמסייע לך [1]וכחש בה [2]פרט למודה לאחד מן האחין או לאחד מן השותפין [1]ונשבע על שקר פרט ללוה בשטר וללוה בעדים אמר ליה אי משום הא לא תסייען באומר לויתי ולא לויתי בעדים לויתי ולא לויתי בשטר ממאי מדקתני וכחש בה פרט למודה לאחד מן האחין או לאחד מן השותפין האי לאחד מן האחין ה"ד אילימא דאודי ליה בפלגא דידיה הא איכא כפירה דאידך אלא לאו דאמרי ליה מתרוינן יזפת [3]ואמר להו לא מחד מינייכו יזפי דהויא ליה כפירת דברים בעלמא ומדרישא כפירת דברים סיפא נמי כפירת דברים (סימן חובה כיתות דבעל הבית חומר נזירא) ת"ש אינו חייב על שגגתה ומהו חייב על זדונה אשם בכסף שקלים מאי לאו זדון עדים לא זדון עצמו ת"ש [7]היו שתי כתי עדים כפרה הראשונה ואחר כך כפרה השניה שתיהן חייבות מפני שיכולה עדות להתקיים בשתיהן [8]בשלמא שניה [6] תחייב דהא כפרה לה כת ראשונה אלא ראשונה אמאי מיחייבא

הזיד בשבועת הפקדון ליכא למבעי הך בעיא משום דאין התראת ודאי בשבועת העדות דמי יודע שהסי יודעים לו עדות ואין נראה דלא חשיב ספק כיון דלמותרה אין ספק דהא בעדים זוממין אי הוו אריכי התראה הוה מתרינן בהו אף על גב דהמתרים בהם אין יודעין אם הם משקרים והא דלא בעי הך בעיא בשבועת העדות משום דאי אפשר לידע לעולם אם הם מזידין איכולין לומר שכחנו: **כיון** דחידוש הוא בו'. לאו חידוש גמור הוא דהא איכא טובא כדפירש בקונטרס אלא כלומר כיון שניתן זדונו לכפרה: **מילקא** לקי קרבן לא מייתי.

ואף על גב דגבי שפחה כתיב (ויקרא יט) בקורת תהיה והביא את אשמו הא אמרינן בסוף ד' מחוסרי כפרה (כריתות דף יא.) הביא לוקה והוא מביא קרבן: **מאי אינו לוקה דלא מיפטר במלקות.** מימה דמעיקרא ס"ד דבעי למילף מייה חומרא דדין הוא שנחמיר בנזיר שכן לוקה ולמאי דמסיק השתא ל"ל דמייתי לענין קולא דדין הוא שנקל בנזיר שכן מיפטר במלקות וגראה דלא ידע לגבי מאי מיתניא לי נמי מעיקרא ס"ד דה"פ לא אם אמרת בנזיר שהוא טמא שכן כפרתו תלויה במלקות הקל ולא בקרבן תאמר בשבועת הפקדון שאין כפרתו תלויה במלקות אלא בקרבן דחמור ולא כמ"ד לעיל ניחא ליה לאינים דליתי קרבן ולא לילקי ומיהו בספרי מיתניא הך ברייתא ומיתניא איפכא והכי איתא התם בפרשת נשא גבי נזיר בפתח להביא את האונס פתאום להביא את השוגג והדין נותן ומה במקום שלא חייב את המזיד חייב בו את השוגג כאן שחייב את המזיד אינו דין שנחייב את השוגג ומנין שחייב את המזיד אמרת ק"ו מה שבועת העדות שלא חייב את השוגג פירוש שגגתה גרידא חייב את המזיד כאן שחייב את השוגג אינו דין שנחייב את המזיד לא אם אמרת בשבועת העדות שכן אינו לוקה תאמר בנזיר שלוקה והואיל ולוקה לא ידיע קרבן ת"ל וכפר מאשר חטא על הנפש דברי ר' יאשיה רבי יונתן אומר בפתע זה שוגג. פתאום זה אונס. מדקתני בנזיר שלוקה. מכלל דאתרו ביה וקתני לא אם אמרת בשבועת הפקדון שאינו לוקה. ש"מ דאע"ג דאתרו ביה בשבועת הפקדון לא לקי. ודחי' מאי אינו לוקה דקתני דלא מיפטר במלקות אלא צריך קרבן. ואקשינן אי הכי האי דקתני תאמר בנזיר שלוקה מכלל דנזיר שנטמא מיפטר במלקות. והא בהדיא כתיב ביה וביום השמיני יביא שתי תורים וגו'. ושנינן האי קרבן דמייתי נזיר זה למיחל עליה נזירות בטהרה הוא ולא משום דהזיד בטומאה: אמרוה להא שמעתא קמי דרבא אמר להו לדידכו דאמריתו דלא מיפטר במלקות היכא דאתרו ביה אלא צריך נמי קרבן אי לא אתרו ביה מילקא הוא דלא לקי הא קרבן חייב. ואע"ג דאיכא שהדי דהאי פקדון בהאי שעתא דמישתבע איתיה גביה אמאי כפירת דברים בעלמא נינהו. דהא הני שהדי מחייבי ליה בפקדון וליכא הכא כפירת ממון. וכל הנשבע כי האי גוונא היכא דאיכא שהדי פטור הוא: א"ל רב חנניה לרבה תניא דמסייעא לך ונשבע על שקר פרט ללוה בשטר וללוה בעדים. אמר ליה הא איכא לאוקומא בטוען לויתי ולא לויתי ממך לא בשטר ולא בעדים דבממון מודה ואינו כופר אלא בעדים. דהא ודאי לאו כפירת ממון היא. ורישא דהא מתניתא מוכחא הכי דקתני וכחש בה פרט למודה לאחד מן השותפין או לאחד מן האחים כו' ופשוטה היא: ת"ש אין חייבין על שגגת הפקדון. ומה הן חייבין על זדונו אשם בכסף שקלים. מאי לאו זדון עדים כגון דאיכא שהדי דהאי פקדון איתיה לגביה וקתני חייב אשם. ודחינן לא בזדון עצמו. פירוש כגון שהודה כי הזיד בשבועתו. דאמרי' לא מיכפר לך עד דמייתית אשם: ת"ש היו [ב'] כתי עדים כפרה הראשונה כו'

להו הזיד בשבועת הפקדון והתרו בו מהו כיון דחידוש הוא דבכל התורה לא אשכחן מזיד דמייתי קרבן והכא מייתי קרבן [4]לא שנא אתרו ביה ולא שנא לא אתרו ביה או דלמא ה"מ היכא דלא אתרו ביה אבל היכא דאתרו ביה מילקא לקי קרבן לא מייתי או דלמא הא והא עבדינא א"ל תנינא חמורה הימנה שבועת הפקדון שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה אשם בכסף שקלים מדקאמר [6]ליה על זדונה מכות מכלל דאתרו ביה וקאמר מכות אין קרבן לא ומאי חומרא דניחא ליה לאיניש דמייתי קרבן ולא לילקי [5]אמר להו רבא בר איתי [2]מאן תנא זדון שבועת הפקדון לא ניתן לכפרה ר"ש אבל לרבנן קרבן נמי מייתי אמר להו רב כהנא בר מינה דההיא דאנא תנינא לה והכי תנינא לה אחד זדונה ואחד שגגתה אשם בכסף שקלים ומאי חומרא דאילו התם חטאת בת דנקא והכא אשם בכסף שקלים וליגמר מינה דלמא דלא אתרו ביה ל"א ת"ש אין חייבין על שגגתה מה הן חייבין על זדונה אשם בכסף שקלים מאי לאו בדאתרו ביה ה"נ דלא אתרו ביה ת"ש לא אם אמרת בנזיר טמא שכן לוקה תאמר בשבועת הפקדון שאינו לוקה מדקאמר לוקה מכלל דאתרו ביה וקאמר תאמר בשבועת הפקדון שאינו לוקה אבל קרבן מייתי מאי אינו לוקה דאינו נפטר במלקות מכלל דנזיר טמא נפטר במלקות הא קרבן כתיב ביה התם דמייתי קרבן כי היכי דתיחול עליה נזירות בטהרה אמרוה רבנן קמיה דרבה אמר להו מכלל דכי לא אתרו ביה ואיכא עדים מיחייב כפירת דברים בעלמא הוא אלמא קסבר רבה הכופר בממון שיש עליו עדים פטור א"ל רב חנינא לרבה תניא דמסייע לך [1]וכחש בה [2]פרט למודה לאחד מן האחין או לאחד מן השותפין [1]ונשבע על שקר פרט ללוה בשטר וללוה בעדים אמר ליה אי משום הא לא תסייען באומר לויתי ולא לויתי בעדים לויתי ולא לויתי בשטר ממאי מדקתני וכחש בה פרט למודה לאחד מן האחין או לאחד מן השותפין האי לאחד מן האחין ה"ד אילימא דאודי ליה בפלגא דידיה הא איכא כפירה דאידך אלא לאו דאמרי ליה מתרוינן יזפת [3]ואמר להו לא מחד מינייכו יזפי דהויא ליה כפירת דברים בעלמא ומדרישא כפירת דברים סיפא נמי כפירת דברים (סימן חובה כיתות דבעל הבית חומר נזירא) ת"ש אינו חייב על שגגתה ומהו חייב על זדונה אשם בכסף שקלים מאי לאו זדון עדים לא זדון עצמו ת"ש [7]היו שתי כתי עדים כפרה הראשונה ואחר כך כפרה השניה שתיהן חייבות מפני שיכולה עדות להתקיים בשתיהן [8]בשלמא שניה [6] תחייב דהא כפרה לה כת ראשונה אלא ראשונה אמאי מיחייבא

דפריך והא קרבן כתיב ביה פירוש הא בשוגג כתיב קרבן ולמאי קאתי אם לא לכפר וא"כ נילף משבועת הפקדון דבמזיד לא יפטר במלקות אלא יצטרך עליין קרבן ומשני כו': **פרט** ללוה בשטר ולוה בעדים. כגון דאמר לא לויתי דכאומר לא פרעתי דמי: הכא

פטור. מקרבן: **פרט למודה לאחד מן האחין.** שיש לו חלק בממון זה וכשתבעו האח השני כפר: **פרט ללוה בשטר.** קס"ד לכופר ממון שיש לו עליו שטר או עדים: **לא תסייען.** הא מתניתי' לאו בכופר ממון קאמר אלא במודה בממון וכופר שלא מסר לו שטר עליו ולא היו עדים בדבר: **מתרוינן יזפת.** משנינו לוית: **מינך יזפי.** ממך לויתי כל המנה ולא היה לחבירך חלק בו: (ג) **לאו זדון עדים.** שהתרו בו: הא

יז א מיי' פ"ז מהלכות שבועות הלכה מ [ופי"א הלכה כ]:
יח ב ג מיי' שם פ"ח הלכה יב:

רבינו חננאל (המשך)

אמרת בשבועת הפקדון דאינו לוקה תאמר בנזיר שנטמא שלוקה הואיל ולוקה לא יביא קרבן ת"ל וכפר עליו מאשר חטא על הנפש דברי ר' יאשיה רבי יונתן אומר בפתע זה שוגג. פתאום זה אונס. מדקתני בנזיר שלוקה. מכלל דאתרו ביה וקתני לא אם אמרת בשבועת הפקדון שאינו לוקה. ש"מ דאע"ג דאתרו ביה בשבועת הפקדון לא לקי. ודחי' מאי אינו לוקה דקתני דלא מיפטר במלקות אלא צריך קרבן. ואקשינן אי הכי האי דקתני תאמר בנזיר שלוקה מכלל דנזיר שנטמא מיפטר במלקות. והא בהדיא כתיב ביה וביום השמיני יביא שתי תורים וגו'. ושנינן האי קרבן דמייתי נזיר זה למיחל עליה נזירות בטהרה הוא ולא משום דהזיד בטומאה: אמרוה להא שמעתא קמי דרבא אמר להו לדידכו דאמריתו דלא מיפטר במלקות היכא דאתרו ביה אלא צריך נמי קרבן אי לא אתרו ביה מילקא הוא דלא לקי הא קרבן חייב. ואע"ג דאיכא שהדי דהאי פקדון בהאי שעתא דמישתבע איתיה גביה אמאי כפירת דברים בעלמא נינהו. דהא הני שהדי מחייבי ליה בפקדון וליכא הכא כפירת ממון. וכל הנשבע כי האי גוונא היכא דאיכא שהדי פטור הוא: א"ל רב חנניה לרבה תניא דמסייעא לך ונשבע על שקר פרט ללוה בשטר וללוה בעדים. אמר ליה הא איכא לאוקומא בטוען לויתי ולא לויתי ממך לא בשטר ולא בעדים דבממון מודה ואינו כופר אלא בעדים. דהא ודאי לאו כפירת ממון היא. ורישא דהא מתניתא מוכחא הכי דקתני וכחש בה פרט למודה לאחד מן השותפין או לאחד מן האחים כו' ופשוטה היא: ת"ש אין חייבין על שגגת הפקדון. ומה הן חייבין על זדונו אשם בכסף שקלים. מאי לאו זדון עדים כגון דאיכא שהדי דהאי פקדון איתיה לגביה וקתני חייב אשם. ודחינן לא בזדון עצמו. פירוש כגון שהודה כי הזיד בשבועתו. דאמרי' לא מיכפר לך עד דמייתית אשם: ת"ש היו [ב'] כתי עדים כפרה הראשונה כו'

תורה אור השלם

1. אוֹ מְצָא אֲבֵדָה וְכִחֵשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל שֶׁקֶר עַל אַחַת מִכֹּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם לַחֲטֹא בָּהֵנָּה:
ויקרא ה כב

הגהות הב"ח

(א) גמ' בשלמא שיה תתחייב וכו' אלא לאשורה אמאי תתחייב הא: (ב) רש"י ד"ה לא אשכחן וכו' על השפחה חרופה ומזיר: (ג) ד"ה מאי לאו זדון עדים שהתרו בו. ר"ב ה"ה בלא התרו בו ומי קשיא לרבה אלא דזדון עדים לא משכחת לה אלא בהתרו בו דאי לא התרו בו איכא למימר שכח ואיכא זדון:

מוסף רש"י

מאן תנא כו' ר"ש. דאמר לא עשה בו מזיד כשוגג (לעיל לד:). דהא כפרה לה כת ראשונה. ואין לו עדים אלא אלו ונמצא שהפסידוהו בכפירתן. (לעיל לב:).

רבינו חננאל

הזיד בשבועת הפקדון והתרו בו מהו. כיון [דמייתי] קרבן על המזיד כשוגג לא לקי [או דלמא כו'] או דלמא תרוייהו מיחייב. א"ל מדתנינן חמורה ממנו. פירוש משבועת העדות שבועת הפקדון שחייב על זדונה מכות ועל שגגתה אשם בכסף שקלים ש"מ שאם הזיד לוקה ואין מביא קרבן. ואוקמוה להא לרבי שמעון דסבר לא ניתנה זדון שבועת הפקדון לכפרה בקרבן. ומאי חומרא דשבועת הפקדון משבועת העדות דניחא ליה לאיניש דיתי קרבן ולא לילקי. אי נמי בשבועת העדות כתיב נקבה מן הצאן כשבה וגו' אפילו תימא בת דנקא. ובפקדון אשם בכסף שקלים. ואמר להו רב כהנא הא מתניתא לאו הכי שנויה כדקאמריתו. אלא הכי שנויה שבועת הפקדון אחד שגגתה ואחד זדונה אשם בכסף שקלים. ונפשוט מינה דלא לקי ואפי' בזדונה. ואמרינן דלמא מתניתא בדלא אתרו ביה. ואתינן למפשטה מהא דתניא בספרי דבי רב לא [אם]

הכא נמי בדרבינא. שהיו קרובין בנשותיהן אבל נשותיהן גוססות לא צריך למימר דהא הכא ליכא לאקשויי פשיטא דהא קמ"ל דהודה ואח"כ באו עדים דמשלם קרן וחומש וכי באו עדים ואח"כ הודה משלם תשלומי כפל:

ואין מביאין קרבן על כפירת שעבוד קרקעות. תימה והא רבי יוחנן גופיה אית ליה בסוף בבא בתרא (דף קעה:) דשעבודא דאורייתא וא"כ אפילו בעל פה היכי משכחת לה לשבועת העדות ולשבועת הפקדון והכי נמי קשה מהשולח (גיטין דף לח.) דאמר רבי יוחנן שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט ואם כן אפילו בעל פה לא משכחת לה לדידיה וכן בפרק קמא דב"מ (דף ד: ושם) גבי מודה מקצת ובפרק הכותב (כתובות דף פז: ושם) ואיתא נמי התם גבי עד אחד דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות ולמ"ד שעבודא דאורייתא לעולם לא משכחת שבועה ול"ל (ג) דאליביה משכחת כשמחל השעבוד[ד]: **מיעט** שטרות. אפילו מאן דלא דאין ליה דגרמי בהגוזל קמא (ב"ק דף לח.) ופטר שוף שטרותיו של חבירו מכל מקום כיון דכי איתנהו בעייניהו מחייב ליה להדורינהו ר"א דכי כפר חייב ומיהו לבסוף דמסיק לענין השבה דוקא פליגי אי אומר לו כשנשתנו הרי שלך לפניך ולא לענין שבועה קשיא מה שייך למעוטי שטרות הא אפילו שרפן פטור כ"ש נשתנו וצריך לומר דסבר כרבי מאיר דאין ליה דגרמי אי נמי כי פטרינן היינו כי קלינהו באתרייהו אבל נטלן ושרפן חייב: **מתניתין** נמי דיקא. אע"ג דמאן דמחייב נמי מודה לרבנן פטור מ"מ מייתי דסתם מתניתין דיקא כמאן דפטר ומיהו קצת תימה דמייתי ממתניתין דדחי לה לייתי ממתניתין דשבועת הדיינין (לקמן דף לח:) דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות אם כן אין כאן קרבן: אלא

הא קיימא שניה. אלא לאו ש"מ כפירת ממון שיש עליו עדים הויא כפירה: **קרובין בנשותיהן.** נשואי שתי אחיות דההיא שעתא לא חזו לאסהודי. ואם תאמר למה לי למיתנא אינשי גוססות שהיו גוססות באותה שעה: **מהו דתימא.** קיימא לן רוב גוססות למיתה והוו להו כממות והוה ליה ממון שיש עליו עדים דלא תתחייב לאשונה קמ"ל השתא מיהא לא שכיבי ואף על גב דרוב גוססין למיתה כל זמן שלא מת אי הוא לכל דבריס [ט]: **טענת גנב.** פטור עצמו על ידי גניבה שטען גנב הימני ושומר חנם פטור מגניבה וקיימא לן בב"ק (דף סג:) שאם נשבע ובאו עדים משלם כפל כגנב עצמו אבל אם השודה אח"כ אין כאן כפל דמודה בקנס פטור אבל חומש ואשם יש משום שבועת הפקדון: **ונשבע והודה ובאו עדים** גרסי' ולא גרסינן אחרי כן: **משלם תשלומי כפל.** משום עדים: **ואשם.** משום שבועה אבל חומש לא משלם וילפינן לה בבבא קמא [סה:] מהאי קרא ושלם אותו בראשו וחמישיתו יוסף עליו [י] ממון המשתלם בראש מוסיף חומש ושאינו משתלם בראש כגון זה אישלם עליו כפל אין מוסיף חומש: **דדרבינא.** שהיו עדים קרובים בנשותיהן בשעת שבועה לפיכך חייב קרבן כמאן דליתנהו: **בר מינה דההיא.** אין לומר הימנה דלא איירי במכות כלל ולמא בזדון עצמו קאמר ולא בזדון עדים: **אי דליכא עדים.** לאתרו במזיר אמאי לוקה: **עכידי דמייסי.** הלכך מהניא ליה כפירתו אם ימותו העדים: **משום דהוה.** ליה האי שטר ממון שהקרקעות משועבדים לו והכופר בו ככופר בקרקעות וקיימא לן לקמן (דף מב:) דאין נשבעין על הקרקעות הלכך כי אישתבע נמי אין לה דין חיוב שבועה להכיא עליה קרבן: **ודרדר הונא בריה דרב יהושע.** דפריש טעמא דרבי יוחנן משום דאין חייבין על כפירת [שעבוד] קרקעות: **חייב להעמיד לו שדה.** דקסבר קרקע נגזלת וקיימא לה ברשות גזלן וקרינן ביה והשיב את הגזלה (ויקרא ה): **הרי שלך לפניך.** קסבר קרקע אינה נגזלת וכי שטפה נהר ברשותיה דמרא קמא היא קיימא: **מיעט שטרות.** שאין גופו ממון שאינו אלא לראיה שבהן: **מאן דמחייב.** עלייהו דין קרבן שבועה כרבי אליעזר כי היכי דמרבה להו לענין השבה מרבה להו נמי לכל האמור בענין וקרבן בההיא עניינא כתיב: **אפילו רבי אליעזר מודה.** דאף על גב דאיתרבו בענין השבה לא איתרבו לענין חומש ואשם דכי אהדר קרא ונקט ענין חומש ואשם כתיב [שם] או מכל אשר ישבע עליו לשקר וגו' וחמישיתו יוסף עליו את אשמו יביא מכל ולא הכל ואימעיט להו דבר שאינו דומה לפרט: **מתניתין נמי דיקא.** כרבי יוחנן דאין חיוב קרבן שבועה בקרקעות: **דעבד איתקש לקרקעות.** והתנחלתם אותם [וגו'] לרשת אחוזה (שם כה) כאחוזה: כלל

ואין מביאין קרבן על כפירת שעבוד קרקעות. תימה והא רבי יוחנן גופיה אית ליה בסוף בבא בתרא (דף קעה:) דשעבודא דאורייתא וא"כ אפילו בעל פה היכי משכחת לה לשבועת העדות ולשבועת הפקדון והכי נמי קשה מהשולח (גיטין דף לח.) דאמר רבי יוחנן שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט ואם כן אפילו בעל פה לא משכחת לה לדידיה וכן בפרק קמא דב"מ (דף ד: ושם) גבי מודה מקצת ובפרק הכותב (כתובות דף פז: ושם) ואיתא נמי התם גבי עד אחד דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות ולמ"ד שעבודא דאורייתא לעולם לא משכחת שבועה ול"ל (ג) דאליביה משכחת כשמחל השעבוד[ד]: **מיעט** שטרות. אפילו מאן דלא דאין ליה דגרמי בהגוזל קמא (ב"ק דף לח.) ופטר שוף שטרותיו של חבירו מכל מקום כיון דכי איתנהו בעייניהו מחייב ליה להדורינהו ר"א דכי כפר חייב ומיהו לבסוף דמסיק לענין השבה דוקא פליגי אי אומר לו כשנשתנו הרי שלך לפניך ולא לענין שבועה קשיא מה שייך למעוטי שטרות הא אפילו שרפן פטור כ"ש נשתנו וצריך לומר דסבר כרבי מאיר דאין ליה דגרמי אי נמי כי פטרינן היינו כי קלינהו באתרייהו אבל נטלן ושרפן חייב: **מתניתין** נמי דיקא. אע"ג דמאן דמחייב נמי מודה לרבנן פטור מ"מ מייתי דסתם מתניתין דיקא כמאן דפטר ומיהו קצת תימה דמייתי ממתניתין דדחי לה לייתי ממתניתין דשבועת הדיינין (לקמן דף לח:) דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות אם כן אין כאן קרבן:

[ד]**הא קיימא שניה.** אלא לאו ש"מ כפירת ממון שיש עליו עדים הויא כפירה: **קרובין בנשותיהן.** נשואי שתי אחיות דההיא שעתא לא חזו לאסהודי. ואם תאמר למה לי למיתנא אינשי גוססות שהיו גוססות באותה שעה: **מהו דתימא.** קיימא לן רוב גוססות למיתה והוו להו כממות והוה ליה ממון שיש עליו עדים דלא תתחייב לאשונה קמ"ל השתא מיהא לא שכיבי ואף על גב דרוב גוססין למיתה כל זמן שלא מת אי הוא לכל דבריס [ט]: **טענת גנב.** פטור עצמו על ידי גניבה שטען גנב הימני ושומר חנם פטור מגניבה וקיימא לן בב"ק (דף סג:) שאם נשבע ובאו עדים משלם כפל כגנב עצמו אבל אם משבאו עדים הודה [ב]משלם תשלומי כפל ואשם [ג]הכא נמי כדרבינא אמר ליה רבינא לרב אשי תא שמע חמורה ממנה שבועת הפקדון שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה אשם בכסף שקלים מדקאמר לוקה מכלל דאיכא עדים וקאמר על שגגתה אשם בכסף שקלים אמר להו רב מרדכי בר מינה דההיא דהאמר להו רב כהנא אנא תנינא לה והכי תנינא לה אחד זדונה ואחד שגגתה אשם בכסף שקלים תא שמע לא אם אמרת בנזיר טמא שכן לוקה תאמר בשבועת הפקדון שאינו לוקה היכי דמי אי דליכא עדים אמאי לוקה אלא פשיטא דאיכא עדים וקתני תאמר בשבועת הפקדון שאינו לוקה מלקא הוא דלא לקי [ד]אבל קרבן מייתי תיובתא דרבה תיובתא רבי יוחנן אמר [ה]הכופר בממון שיש עליו עדים חייב [ו]בשטר פטור אמר רב פפא מאי טעמיה דרבי יוחנן עדים עבידי דמייתי שטר הא מנח אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא שטרא נמי עביד דמרכם אלא אמר רב הונא בריה דרב יהושע היינו טעמיה דרבי יוחנן [ז]משום דהוה שטר שעבוד קרקעות [ח]ואין מביאין קרבן על כפירת שעבוד קרקעות איתמר משביע עדי קרקע פליגי [ט] רבי יוחנן ור"א חד אמר חייב וחד אמר [י]פטור תסתיים דרבי יוחנן דאמר פטור מדאמר רבי יוחנן הכופר בממון שיש עליו עדים חייב שטר פטור וכדרב הונא בריה דרב יהושע תסתיים א"ל רבי ירמיה לר' אבהו לימא רבי יוחנן ורבי אלעזר בפלוגתא דרבי אליעזר ורבנן קא מיפלגי [כ]דתנן [ל]הגוזל שדה מחבירו ושטפה נהר חייב להעמיד לו שדה דברי רבי אליעזר וחכ"א [מ]אומר לו הרי שלך לפניך ואמרינן במאי קמיפלגי רבי אליעזר דריש רבויי ומיעוטי ורבנן דרשי כללי ופרטי רבי אליעזר דריש רבויי ומיעוטי [1]וכחש בעמיתו ריבה בפקדון או בתשומת יד מיעט [2]או מכל אשר ישבע חזר וריבה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל מאי ריבה ריבה כל מילי ומאי מיעט מיעט שטרות ורבנן דרשי כללי ופרטי וכחש בעמיתו כלל בפקדון או בתשומת יד או בגזל פרט או מכל אשר ישבע עליו חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט [נ]מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון [ס]אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאין מטלטל יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאף על פי שמטלטלין אין גופן ממון מאן דמחייב כרבי אליעזר ומאן דפטר כרבנן אמר ליה לא מאן דמחייב כרבי אליעזר ומאן דפטר אמר לך בהא [פ]אפילו רבי אליעזר מודה דרחמנא אמר מכל ולא הכל אמר רב פפא משמיה דרבא מתניתין נמי דיקא דקתני גנבת את שורי והוא אומר לא גנבתי משביעך אני ואמר אמן חייב ואילו גנבת את עבדי לא קתני מ"ט לאו משום דעבד איתקש לקרקעות ואין מביאין קרבן על כפירת שעבוד קרקעות אמר רב פפי משמיה דרבא אימא סיפא זה הכלל כל המשלם על פי עצמו חייב ושאינו משלם על פי עצמו פטור זה הכלל לאתויי מאי לאו לאתויי גנבת את עבדי אלא

קרקעות דקי"ל מלוה בשטר גובה מן הקרקע ואפילו ממשעבדי. ואין מביאין קרבן על כפירת שעבוד קרקעות: המשביע עדי קרקע. אסיקנא ר' יוחנן פוטר ור' אלעזר מחייב נימא בפלוגתא דר' אליעזר ורבנן פליגי דתניא הגוזל שדה מחבירו ושטפה נהר חייב להעמיד לו שדה דברי ר' אליעזר וחכ"א אומר לו הרי שלך לפניך. ואמרינן במאי פליגי ר' אליעזר דריש ריבויי ומיעוטי ורבנן דרשי כללי ופרטי. ר' יוחנן כרבנן ור' אלעזר כר' אליעזר. ודחי' ר' אלעזר ודאי כר' אליעזר. אבל ר' יוחנן אמר לך [בהא] אפילו רבי אליעזר מודה דפטור. שנאמר או מכל אשר ישבע עליו לשקר. ולא כל למעוטי קרקעות. אמר רב פפא מתני' נמי דיקא דקתני גנבת שורי והוא [אומר] לא גנבתי כו' ופשוטה היא:

ט) לכאורה צ"ל אמר רבינא דלא קשיא לרבא דאמאי מייתי הכא הראשונה וכו' בהאי סהדותא דפקדון דמיירי כגון וכו' אבל השניה בוודאי מייתי כיון וכו'.

יט א מיי' פ"ח מהלכות שבועות הלכה ט:
כ ב מיי' פ"ד מהלכות גניבה הלכה ח סמג עשין עט טור ח"מ סי' שנב:
כא ג מיי' פ"ז מהלכות שבועות הלכה ח:
כב ד מיי' שם פרק ח הלכה יד:
כג ה ו מיי' שם הלכה יג:
כד ז מיי' שם פרק ז הלכה ג:
כה ח מיי' שם פרק ט הלכה ג:
כו ט מיי' פ"ט מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סימן שעא סעיף ב:
כז י מיי' פרק ז מהלכות שבועות הלכה ד וס"ה מהל' טוען ונטען הלכה ח סמג לאוין רמא טור שו"ע ח"מ סימן לה סעיף ח:

רבינו חננאל

הא דאמר רבינא כגון שהיו קרובים לנשותיהן והיו נשותיהן גוססות כו'. וכבר פרשנוהו למעלה. [ח] ואמר רבינא לרבא אמאי חייבת הכת הראשונה. הא איכא עלייהו סהדי דמשהדי דידעי בהאי סהדותא דפקדון כגון שהיו קרובין לנשותיהן כו'. אבל השניה כיון שכפרה כת הראשונה כמי שאין שם עדות כלל דמי. ועלתה בתיובתא דרבא תיובתא. הא דתנן במתני' וחייבין על זדון השבועה עם שגגתה כו'. פירושא בתוספתא היא. איזוהי זדון העדות עם זדון לרבא אמאי חייבת הכת הראשונה. הא איכא עלייהו סהדי דמשהדי דידעי בהאי סהדותא דפקדון כגון שהיו קרובין לנשותיהן כו'. אבל השניה כיון שכפרה כת הראשונה כמי שאין שם עדות כלל דמי. ועלתה בתיובתא דרבא תיובתא. הא דתנן במתני' וחייבין על זדון השבועה עם שגגת השבועה שהוא חייב. ואיזו היא שגגת שבועת העדות שהוא פטור. כגון שהיה יודע לו עדות ושכחה בשעת השבועה שהוא פטור. שנא' ונשבע על שקר. מי שיודע שהוא שקר בשעת השבועה. וכן בענין הפקדון היודע בפקדון שהוא אצלו ויודע שכל הנשבע בפקדון על שקר חייב קרבן. זהו זדון הפקדון עם זדון השבועה שחייב. וכל היודע שהפקדון אצלו אע"פ שאינו יודע שכל הכופר ונשבע בפקדון מביא קרבן חייב. וזהו זדון הפקדון עם שגגת השבועה שהוא חייב. אבל מי שאינו יודע שיש לו פקדון בידו או שהיה יודע ובשעה שנשבע נעלם ממנו פטור הוא שנאמר ונשבע על שקר: ר' יוחנן אמר הכופר בממון שיש עליו עדים ונשבע חייב. בשטר פטור. מאי טעמא רב פפא אמר עדים עבידי דשכבי וכמאן דליתניהו דמו. אבל שטר הא מנח. ורב הונא בריה דרב יהושע אמר אפילו שטרא נמי עביד דאירכס. אלא היינו טעמא דר' יוחנן משום דשטר שעבוד

גליון הש"ס

גמרא ה"נ בדרבינא. מצומצם אף הכפל בא על שעת הכפירה ובאותה שעה היו העדים קרובים בנשותיהם מ"מ לא מקרי מתלגו בפסול דמ"מ עתה שנתרחקו מעדים על החפץ שהוא פקדון וממילא חייב כפל ע"י העדים אחרים ששמעו אז דנשבע דמעדים עתה שנשבע בשקר. ומתוה לי דא"כ גם לענין התרו בו לחייב מלקות משכחת לה בכה"ג להעדים שהתרו בו לא ידעו שהוא פקדון (דמ"מ מקרי התראת ודאי כיון דיוצא להמוחרה כמ"ש תוס') והיו עדים קרובים בנשותיהן שידעו שהוא פקדון ואח"כ נתרחקו ונאמנים להעיד עתה שזה פקדון וממילא חייב מלקות על העדים שהתרו שמעידים שכפר ונשבע ואין מקום לחלק בין קרבן למלקות. ולומר דהוי התראת ספק להמוחרה מסופק שמא לא ימותו הנשים ולא יהיו עדים כשרים להעיד עליו דנראה כיון דהעבירה ודאי והספק רק אם הב"ד יענשו עליו לא מקרי התראת ספק. ועיין יבמות דף פ ע"א בתוס' ד"ה נעשה ומכ"ש בזה וע"ש:

מוסף רש"י

הא קיימא שניה. ומה הפסידוהו הראשונים (לעיל לג.). **קרובין בנשותיהן.** כשאו שתי אחיות ואינן כשירין בעדות אחת, נמצא שלא היה לו עדות כשכפרה ראשונה אלא הם לבדם, וכי תימא למה לי למתניה, אינטריך כגון ששתי האחיות הללו גוסקות (שם). **מהו דתימא רוב גוסקין למיתה.** הוו להו כמתו ומפקנ כת ראשונה הא קיימא כת שניה. **משום דהוה.** ליה האי שטר ממון שהקרקעות משועבדים לו והכופר בו ככופר בקרקעות וקיימא לן לקמן (דף מב:) דאין נשבעין על הקרקעות הלכך כי אישתבע נמי אין לה דין חיוב שבועה להכיא עליה קרבן: **ודרדר הונא בריה דרב יהושע.** דפריש טעמא דרבי יוחנן משום דאין חייבין על כפירת [שעבוד] קרקעות: **חייב להעמיד לו שדה.** דקסבר קרקע נגזלת וקיימא לה ברשות גזלן וקרינן ביה והשיב את הגזלה (ויקרא ה): **הרי שלך לפניך.** קסבר קרקע אינה נגזלת וכי שטפה נהר ברשותיה דמרא קמא היא קיימא: **מיעט שטרות.** שאין גופו ממון שאינו אלא לראיה שבהן: **מאן דמחייב.** עלייהו דין קרבן שבועה כרבי אליעזר כי היכי דמרבה להו לענין השבה מרבה להו נמי לכל האמור בענין וקרבן בההיא עניינא כתיב: **אפילו רבי אליעזר מודה.** דאף על גב דאיתרבו בענין השבה לא איתרבו לענין חומש ואשם דכי אהדר קרא ונקט ענין חומש ואשם כתיב [שם] או מכל אשר ישבע עליו לשקר וגו' וחמישיתו יוסף עליו את אשמו יביא מכל ולא הכל ואימעיט להו דבר שאינו דומה לפרט: **מתניתין נמי דיקא.** כרבי יוחנן דאין חיוב קרבן שבועה בקרקעות: **דעבד איתקש לקרקעות.** והתנחלתם אותם [וגו'] לרשת אחוזה (שם כה) כאחוזה: כלל

מילי. ואפילו קרקעות לשבועה ולהשבון (שם). **מיעט שטרות.** שאין גופו ממון דייסיב ליה ביילא בעלמא (שם).

ח) [לעיל לג.], ג) שם. גיטין כח. ערכין יח. [קדושין עא.], ג) ב"ק סה.. קו., ד) [ב"מ ד: כתובות פז:], ה) ל"ל דמיא, ו) ב"ק קיז:, ז) [לקמן מב:], ח) [לעיל לד.], ט) [שמעות פ"ח ה"ח], י) [ויקרא ה:], כ) [וע' היטב תוס' ב"מ ד: ד"ה אין],

תורה אור השלם

1. נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיְיָ וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בְתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגֵזֶל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ: ויקרא ה כא
2. אוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר יִשָּׁבַע עָלָיו לַשָּׁקֶר וְשִׁלַּם אֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִשָּׁתָיו יֹסֵף עָלָיו לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם אַשְׁמָתוֹ: ויקרא ה כד

הגהות הב"ח

(א) גמ' פליגי בה רבי יוחנן וריש"ל: (ב) תוס' ד"ה ואין וכו' ולריך לומר דכולהו משכחת כשמחל:

אלא מהא ליכא למשמע מינה. ואם תאמר ולידוק ממתניתין דפירקין (דף לו:) דפטרינן בקנס וכל שכן בקרקע כדמוכח בפ' שבועת העדות (לעיל דף לד.) דקאמר ולר' יוחנן דאמר משביע עדי קרקע פטורין מאי ביניייהו איכא ביניייהו קנס ולאו פירכא דלקמן[ו] טעמא משום דלא כפר ליה ממונא שלא היה מתחייב בהודאתו אבל גבי עדות מאן דפטר בעדי קרקע מחייב בעדי קנס שהרי יתחייב ע"י עדותן כמו בשאר ממון: **הכא** גרם **לא** לך **לא** לך **ולא** לך ולא גרסינן וי"ו בכולהו אלא בבתרא וכן בכל הני דמייתי דאי גרסי' וי"ו בכולהו אם כן במסקנא דמוקי לה כרבי לימא ר' יהודה היא דאמר ולא לך פרטא הוא אבל השתא לא מתוקמא כוותיה דהא תרוייהו חשיב פרטא בין בוי"ו בין בלא וי"ו ואסוגיא דשמעתין קשיא דמוכח בפ"ב דזבחים (דף ג: ושם) דטעי הוי פרטא בלא וי"ו מבוי"ו לר' יהודה דאמר התם אם לא למא כזית וכזית כזית ובספר יש גרס הכא כולה סוגיא איפכא ור' יוחנן אמר הכל מודים בלא לך שהוא פרט לא נחלקו אלא בלא לך ולא לך וגרסינן תני ולא לך תני פקדון ותשומת יד כו': **כללו** של ר' יהודה. פי' לא לך פרטו של ר"מ פי' בקונטרס דאי לרבי יהודה נמי פרט הוי אמאי נקט ר' יהודה טפי ולא לך ול"ת הא דלא נקט לא לך משום דמודה בה ר"מ וי"ל דמכל מקום הוה ליה למימר אף ולא לך: **הרי כאן** ט"ו **חטאות**. גבי שבועת העדות מיתניא דגבי פקדון הוה ליה למימר אשמות: [ט] **אנסת** ופתית כו'. תימה למאי דלא מחייבין בהזהב (ב"מ דף מח.) אלא בימוד כלי א"כ הכא כיון דפרעיה [י] מו לא מיפטר בהודאה וי"ל כגון שיחד לו בענין זה שיגבה מן הכלי כל מה שיחייבוהו בית דין:

הדרן עלך שבועת הפקדון

[ו] אלא מהא ליכא למשמע מינה: שבועת הפקדון כיצד תן לי פקדון שיש לי בידך כו': [ז] תנו רבנן כלל אינו חייב אלא אחת פרט חייב על כל אחת ואחת דברי ר"מ ר' יהודה אומר [א] שבועה לא לך ולא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת רבי אליעזר אומר לא לך ולא לך ולא לך שבועה חייב על כל אחת ואחת ר"ש אומר עד שיאמר שבועה לכל אחת ואחת אמר רב יהודה אמר שמואל כללו של רבי מאיר פרטו של רבי יהודה כללו של רבי יהודה פרטו של רבי מאיר [ג] ור' יוחנן אמר הכל מודים בולא לך שהוא פרט לא נחלקו אלא בלא לך שרבי מאיר אומר פרט ורבי יהודה אומר כלל ואיזהו כללו של ר' מאיר [ב] שבועה שאין לכם בידי במאי קמיפלגי שמואל דייק מברייתא ור' יוחנן דייק ממתניתין שמואל דייק מברייתא מדקאמר רבי יהודה ולא לך פרטא הוי מכלל דשמעיה לר' מאיר דאמר כללא הוי ואמר ליה ר' יהודה פרטא הוי ור' יוחנן אמר תרוייהו לר' מאיר פרטא הוי ואמר ליה רבי יהודה בולא לך מודינא לך בלא לך פליגנא עלך ושמואל [ד] עד דאודי ליה אודויי לפלוג עליה איפלוגי ורבי יוחנן דייק ממתניתין מדקאמר ר' מאיר [ה] שבועה שאין לכם בידי כללא הוי מכלל דולא לך פרטא הוי דאי סלקא דעתך ולא לך כללא הוה אדמשמע לן שבועה שאין לכם בידי נשמעינן שבועה לא לך ולא לך ולא לך כל שכן שבועה שאין לכם בידי ושמואל אמר כל האומר ולא לך כאומר שבועה שאין לכם בידי דמי תנן לא לך ולא לך ולא לך תני לא לך ת"ש תן לי פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה תני תשומת יד גזל אבידה ת"ש תן לי חטין ושעורין וכוסמין תני שעורין וכוסמין והאי תנא כל הכי שביש תני ואזיל אלא הא מני רבי היא [ו] דאמר לא שנא כזית כזית ולא שנא כזית וכזית פרטא הוי תא שמע מדידיה ר' מאיר אומר אפילו חטה ושעורה וכוסמת חייב על כל אחת ואחת תני חטה שעורה כוסמת מאי אפילו אמר רב אחא בריה דרב איקא אפילו חטה בכלל חטין ושעורה בכלל שעורין וכוסמין בכלל כוסמין: תן לי פקדון ותשומת יד גזל ואבידה שיש לי בידך כו': תן לי חטין ושעורין [ז] א"ר יוחנן [ח] פרוטה מכולם מצטרפת פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר אפרטי מיחייב אכללי לא מיחייב וחד אמר אכללי נמי מיחייב והתני ר' חייא הרי כאן חמש עשרה חטאות ואם איתא עשרים הויין האי תנא דפרטי קא חשיב דכללי לא קא חשיב והא תני רבי חייא הרי כאן עשרים חטאות ההיא אפקדון ותשומת יד וגזל ואבידה בעא מיניה רבא מרב נחמן היו חמשה תובעין אותו ואמרו לו תן לנו פקדון תשומת יד וגזל ואבידה שיש לנו בידך אמר לאחד מהן שבועה שאין לך בידי פקדון תשומת יד גזל ואבידה ולא לך ולא לך ולא לך מהו אחדא מיחייב או דלא מדא היא: **וחד אמר**. חייב על כל אחת ואחת דקתני מתני' ד' ניגהו מדא אכללא ותלת דפרטא ודר' יוחנן אסיפא נמי קיימא ואשבועתא דכללא ומיחייב מיהא מדא: **ע"ו חטאות**. היו ממשה תובעין אותו דמתני' וכל אחד תבעו חטין ושעורין וכוסמין ואמר שבועה שאין לך בידי חטין ושעורין וכוסמין ולא לך ולא לך הרי כאן ע"ו חטאות ואם איתא דארבע חטאות הן כ' הויין: **דכללי לא קתשיב**. אע"ג דאיתנהו: **ותני ר' חייא**. בדוכתי אחריתי הרי כאן כ' ש"מ ד' שבועות הן ובקמייתא לא חשיב דכללא: ומשני לעולם תלת ניגהו דההיא דכללא ליתא וכי קתני עשרים אפקדון ותשומת יד וגזל ואבידה דאיכא ד' פרטי לכל חד וחד דהוה להו עשרים: **אחדא מיחייב**. אכל חד וחד מהנך בתראי דולא לך דקאמר לאו אפרטא דפקדון ותשומת יד קאי ואין כאן אלא ח' חטאות ד' משום ראשון ואחד לכל אחד מן האחרונים: או

[ט] אולי חסר כאן וי"ל וכן מעיס ושעורין וכוסמין זהו פרט.

[ו] [ברכות כה. וש"נ], [ז] קדושין מד. ע"ש, [ח] נעיל כג., [ט] [ע"י תוס' יבמות מו: ד"ה בשבועה], [י] [לעיל לו:], [יא] קדושין מז. זבחים ל:, [יב] [לעיל כג.], [יג] [עיכוכין לו:], [יד] שיך (לע"ז) [לעיל בשבועה], [טו] [עי' תוס' כתובות מב. ד"ה ר' שמעון פוטר כו' מבואר היטב],

הגהות הב"ח

[א] תוס' ד"ה אלא כו' לדקמן קאמר טעמא:

מוסף רש"י

אלא מהא ליכא למשמע מינה. דולמי מתני' לאו כולה דוקא אלא מדא מעייהו דוקא, או ריבה לו סיפא, ותנא אידך אמו ההוא ולא ידעינן מי מעייהו דוקא דנגמר מעיה (שבת קכא.). **שבועה.** שאין לך בידי ולא לך ולא לך ולא לך, חייב. אשם גזלות (קדושין מד.). **לא לך ולא לך ולא לך שבועה.** דבעינן שבועה בתחרוסה אבל אם הזמיר שבועה מחלה לא שדינן אמולהו וכללא הוי (שם, והוסיף: לא לך לא לך, דוקא בלא וי"ו אבל ולא לך ולא לך בכללא הוי, עי"ש ובמהרש"א). **פרוטה מכולם מצטרפת.** לחייבו על שבועה ולא על כל אחת ואחת אלא לחייבו אשם אחד (לעיל כג:). **פליגי בה רב אחא ורבינא.** בחייב על כל אחת ואחת דמתני' ובדר' יוחנן, חד אמר אפרטי מיחייב. לומר על כל אחת ואחת דתנן במתני', אלא אשמות הן ולא אחרבע, דלא אמרינן שבועה שאין לך בידי אדא שבועה היא וכי פירש אדא וכי הדר פירש אדא מטיס ושעורים וכוסמין לאלק הרי אחרבעה, הא לא אמרינן, אלא שבועה שאין לך בידי אפרטי קאי, וכי אמר ר' יוחנן פרוטה מכולם מצטרפת, אריש דמתני' איתמר, דקתני אינו חייב אלא אחת, אבל סיפא מכל מין ומין אדא שבועה בתנאי נפשה היא, אי ליכא בכל מין שום פרוטה לא מיחייב (לעיל כג:). **אכללי נמי מיחייב.** על כל אחת דקתני דמתני' אחרבע אשמות הן, כי אמר שבועה שאין לך בידי כלל כולן יחד, וכי הדר פירש להו נשבע על כל מין ומין לבדו יש כאן ד' שבועות, ומילתא דר' יוחנן קיימא בין אריש דקתני אינו חייב אלא אחת, בין אסיפא דקתני חייב על כל מין ומין ואשבועתא דכללא, דאילו אב' שבועות דפרטא ליכא לאוקומה, שהרי אין במין אחד שום פרוטה, ואנן כפירא ממון בעינן (שם).

הדרן עלך שבועת הפקדון

עין משפט נר מצוה

כח א ב מיי' פ"ז מהל' שבועות הל' י [וס"ע הל"ז] ועי' בכ"מ בפ"ד מהל' נדרים הלכה יא:

כט ג מיי' פ"ז מהלכות שבועות הלכה יא:

רבינו חננאל

מתני' שבועת הפקדון כיצד אמר לו תן לי פקדוני כו'. ת"ר זה הכלל. כלל אינו חייב אלא אחת פרט חייב על כל אחת ואחת דברי ר' מאיר ר' יהודה [אומר] שבועה לא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת ר' אליעזר אומר כו'. אמר רב יהודה אמר שמואל פרטו של ר' יהודה שהוא לא לך ולא לך הוא כלל של ר' מאיר. כלומר בולא לך ולא לך שמחייב ר' יהודה על כל אחת ואחת אינו מחייב ר' מאיר אלא אחת על כולן. ואיזהו פרטו של ר' מאיר שמחייב על כל אחת ואחת באומר אין לך בידי לא לך (ולא) [לא] לך ור' יהודה סבר זהו כלל ואין חייב אלא אחת על הכל. מזו הברייתא דייק שמואל הכי ואמר מדקא מפרש ר' יהודה ואמר (לא) [ולא] לך פרטא הוא מכלל דשמעיה לר' מאיר דאמר כללא הוא ופליג עליה ואמר כי האי גוונא פרטא הוא לא לך לא לך לא לך הוא דהוי כללא. ור' יוחנן [אמר] ר' מאיר ור' יהודה תרוייהו מודו דולא לך שהוא פרט לא נחלקו אלא בלא לך לא לך (ולא) [לא] לך שר' מאיר אומר זה פרט הוא וחייב על כל אחת ואחת. ור' יהודה אומר זה כלל הוא. ואיזהו כללו של ר' מאיר באומר כולכם. ור' יוחנן האי דוקיא דייק לה ממתני'. דתנן שבועה שאין לכם בידי אינו חייב אלא אחת וקסבר סתם משנה ר' מאיר. וכיון דאמר שמצאנו לר' מאיר דאמר לכם כללא הוא מכלל דולא לך ולא לך פרטא הוא. דאי ס"ד כשמואל דאמר ולא לך ולא לך כללא הוא ליתני במתני' ולא לך ולא לך אינו חייב אלא אחת וכ"ש שבועה שאין לכם בידי. ודחי שמואל ואמר ר' מאיר סבירא ליה האומר לא לך ולא לך כאומר שבועה שאין לכם בידי דמי. ואקשינן לשמואל ממתניתין דתנן שבועה שאין לך בידי ולא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת הנה מתני' לר' מאיר היא דסתם הוא וקתני דולא לך פרטא הוא ומפרק תני במתני' לא לך לא לך והוא פרטי דר' מאיר. ותו אקשינן שבועה שאין לך בידי פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה חייב על כל אחת ואחת. ופריק נמי כדקמייתא תני תשומת יד והא וגזל קתני תני גזל כו'. (והא) [ותו] אקשו עליה ממתני' דבתרא תן לי חטים ושעורין וכוסמין כו'. ופריק תני חטים תני שעורים תני כוסמין. כלומר משנתנו אין בהן

ורין הללו כל עיקר. ואקשינן עליה וכי זה התנא טעה באלו הדברים כולן והוסיף וי"ו בכולן בטעות. ופריק מתניתין לאו ר' מאיר היא: הא מתניתין רבי היא דאמר לא שנא כזית כזית ולא שנא כזית וכזית כולהו הני לישני פרט הוו. ודברי רבי מפורשין בשחיטת קדשים פרק כל הזבחים שקבל דמן. וכבר פירשנוהו בקדושין. ואקשי על שמואל מדברי ר' מאיר עצמו שאמר במשנתנו ר' מאיר אומר אפילו אמר חטה ושעורה וכוסמת חייב על כל אחת ואחת. הנה ר' לר' מאיר פרטא הוא. ודחי לעולם לר' מאיר ר' מוסף האחרון לראשון וכללא הוא וגרעיה לו' ותני שעורה כוסמת דהוא פרטיה דר' מאיר. והאי דקתני אפילו אתיא לאשמועינן דחטין וחטה אחת הן ומה שטענו הוא שנשבע לו שחטה בכלל חטין וכן שעורה וכן כוסמת: א"ל תן לי פקדון שיש לי בידך כו' השביע עליו ה' פעמים בין בב"ד ובין שלא בב"ד וכפר חייב על כל אחת ואחת. א"ר שמעון מה טעם מפני שיכול לחזור ולהודות. פירוש כיון שאילו חזר והודה בפקדון חייב לשלם אם כפר. ועוד נשבע חייב דהא ממון קא כפר. היו ה' תובעין אותו ואומרין לו תן לנו פקדון כו'. או כל אחד אומר לו תן לי פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה שבועה שאין לך בידי אין חייב אלא אחת. שבועה שאין לך בידי פקדון ותשומת יד גזל ואבידה חייב על כל אחת ואחת. וכן היו ה' תובעין אותו וכל אחד אומר לו תן לי חטין ושעורין כוסמין כו': **גמ'** א"ר יוחנן אפילו פרוטה מכולן מצטרפת. פירוש כיון שטענו בחטין ושעורין וכוסמין והוא פתח ואמר שבועה שאין לך בידי חלה השבועה עליו על הכל בכלל. לפיכך אפילו אין בכולן אלא פרוטה נצטרפו וחייב. ולא אמרינן דהא ליכא בכל חדא ורוטה. וכיון דלית בכל חדא פרוטה לא חלה שבועה בפחות מפרוטה. שבועה שאין לך בידי זהו כלל. פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה זהו פרט [ט] וחלקו בזה רב אחא ורבינא חד אמר אפרטי מיחייב וחייב בכפירתו לאלו החמשה שלש חטאות לכל אחד ואחד חטאת אחת שכפר לו בחטים. וחטאת אחת בשעורים וחטאת בכוסמין. וחד אמר אכללי מיחייב נמי כיון שפתח שבועה שאין לך בידי כאילו

שבועת הדיינין. הא דלא נקט נוהגת באנשים ובנשים כדתנן לעיל (דף לו:) גבי פקדון משום דמילתא דפשיטא היא ולעיל לא תני אלא דלא נימא נילף שבועת הפקדון משבועת העדות: **לאתפושי חפצא בידיה.** תימה דבשבועת העדות וביטוי ופקדון כשהוא מושבע מפי אחרים דהוי דומיא דשבועת הדיינין ליבעי בהו אנקוטי חפצא[ב]: **האי דיינא דאשבע בתפלין כו'.** ואע"ג שהשביע אברהם את אליעזר במילה הא אמרינן בסמוך דתלמיד חכם לכתחלה בתפלין אי נמי כיון דעדיין לא נגטוו יותר הוי כספר תורה לגבייהו:

או דלמא אכל חדא וחדא מיחייב תא שמע דתני רבי חייא [א]הרי כאן עשרים חטאות היכי דמי אי דפריש רבי חייא מנינא אתא לאשמועינן אלא לאו [ב]דלא פריש ושמע מינה פרטא הוי: אנסת ופתית את בתי כו': אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מאי טעמא דרבי שמעון הואיל ועיקר קנס הוא תובע אמר רבא משל דרבי שמעון דהא לא אנסתי קאמר והכושת ופגם בכלל כפירה: **הא לא דמיא.** קשיא לדאביי הוא דקמסיק למילתיה:

הדרן עלך שבועת הפקדון

שבועת הדיינין. שהדיינים משביעין ע"י הודאת מקצת הטענה שלימדוה [ג] מאשר יאמר כי הוא זה (שמות כב) וכתב עלה ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו דהיינו שבועה: **הטענה.** שהשבועה באה על ידה לא תהא פחות משתי כסף: **והחודאה.** שמחייבתו לישבע לא תהא פחות מפרוטה. ובגמ' [לט:] פליגי רב ושמואל בפרוטה זו אם מתוך שתי כסף של טענה היא או צריך שתהא טענת הכפירה של כסף שתי מעות כסף לגד פרוטה של הודאה: **שתי כסף.** שתי מעות כסף דהא שתי לשון נקבה היא והן שליש הדינר: **אין לך בידי אלא פרוטה פטור.** שאין ההודאה ממין הטענה שזה טענו כסף וזה הודה לו נחשת וכגון שלא טענו לו שתי מעות של מטבע אלא משקלו אם טענו מטבע הרי הודה לו במטבע דלקמן: **שתי כסף ופרוטה יו'.** קסבר טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב: **אין לך בידי פטור.** שאין כאן הודאה: **שהוא כמשיב אבידה.** שהיה יכול להעיז פניו ולכפור ומדלא העיז הרי הוא כמשיב אבידה שאינו חייב שבועה כדאמרינן במסכת גיטין (דף מח:) המוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם: **גמ' רב' חנינא בר אידי.** בשלהי שבועת העדות (לעיל ד' לה:) השבע ולא תשבע כו': **אפי' פימא בציבור.** והא דאמר רב בשבועה האמורה בתורה: **לאתפוסי חפצא.** קאמר או ספר או תפילין כאברהם דאתפסיה לאליעזר ברית מילה: **דאשבע בה' אלהי השמים.** ולא התפיסו חפץ נעשה כטועה בדבר משנה. ואע"ג דלא תנן לה במשנה שמעתא דרב היא והרי היא כדבר משנה כדאמרי' בסנהדרין (דף לג.) דטועה בדבר האמורים חוזר ולא אמרינן מה שעשה עשוי וישלם מביתו: **תלמיד חכם.** נשבע מיושב: **בספר תורה.** ואע"ג דאוקימנא דלא כרב פפא לכתחלה מיהא ספר תורה בעינן. ובדורותינו בטלו הראשונים שבועה לאורייתא לפי שנעשה גדול ותקנו לגזור עליו אחרי בעשרה והא אמרן [ד] אחרו בו שבועה: **פ"ח.** די לו לכתחלה בתפלין מפני כבודו: **אף היא.** לקמן [ה] מפרש מאי אף: **בלשונה.** בכל לשון שהוא מדין בו: שכל

שבועת הדיינין. [ג]הטענה שתי כסף וההודאה בשוה פרוטה [ד]ואם אין ההודאה ממין הטענה פטור כיצד [ה]שתי כסף לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור [ו]שתי כסף ופרוטה לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה חייב [ז]מנה לי בידך אין לך בידי פטור מנה לי בידך אין לך בידי אלא חמשים דינר חייב [ח]מנה לאבא בידך אין [ט]לך בידי אלא נ' דינר פטור מפני שהוא כמשיב אבידה [י]מנה [יא]לי בידך אמר לו [יב]הן למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך פטור [יג]אין לך בידי חייב [יד]מנה לי בידך אמר לו הן אל תתנהו לי אלא בעדים למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך חייב מפני שצריך ליתנו בעדים [טו]ליטרא זהב יש לי בידך [טז]אין לך בידי אלא ליטרא כסף פטור [יז]דינר זהב יש לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף [יח]וטרוסיות [יט]ופונדיות ופרוטה חייב שהכל מין מטבע אחת [כ]כור תבואה לי בידך אין לך בידי אלא לתך קטנית פטור [כא]כור פירות לי בידך אין לך בידי אלא לתך קטנית חייב שהקטנית בכלל פירות [כב]טענו חטין והודה לו בשעורין פטור ורבן גמליאל מחייב [כג]הטוען לחבירו בכדי שמן והודה לו בקנקנים אדמון אומר הואיל והודה לו מקצת ממין הטענה ישבע וחכמים אומרים [כד]אין ההודאה ממין הטענה אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון [כה]פטענו כלים וקרקעות והודה בכלים וכפר בקרקעות בקרקעות וכפר בכלים פטור הודה במקצת הקרקעות פטור במקצת הכלים חייב [כו]שהנכסים שאין להן אחריות זוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן [כז]צאין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן [כח]ואין משביעין את הקטן אבל נשבעין לקטן ולהקדש: **גמ'** היכי משבעינן ליה אמר רב יהודה אמר רב משביעין אותו בשבועה האמורה בתורה דכתיב [ו]ואשביעך בה' אלהי השמים אמר ליה רבינא לרב אשי כמאן [ז]כרבי חנינא בר אידי דאמר בעינן שם המיוחד אמר ליה אפי' תימא רבנן [ח]דאמרי בכינוי ונפקא מינה [ט]צריך לאתפושי חפצא בידיה וכדרבא דאמר רבא [י]האי דיינא דאשבע בה' אלהי השמים נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר ואמר רב פפא האי דיינא דאשבע בתפלין נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר והלכתא כוותיה דרבא ולית הלכתא כוותיה דרב פפא הלכתא כוותיה דרבא דהא לא נקיט חפצא בידיה [יא]ולית הלכתא כוותיה דרב פפא דהא נקיט חפצא בידיה [יב]שבועה מעומד [יג]תלמיד חכם מיושב [יד]שבועה בספר תורה [טו]תלמיד חכם לכתחלה בתפלין ת"ר [יז]שבועת הדיינין [יח]אף היא בלשונה נאמרה אומרים לו הוי יודע שכל

נמי דהתני ר' חייא לקמן הרי כאן כ' חטאות. ודחינן הא דתני ר' חייא כ' חטאות במתניתין דמקמי הא תני לה דתנן היו חמשה תובעין אותו בפקדון בתשומת יד ובגזל ואבידה שהן ארבעה פרטי לחמשה תובעין נמצאו כ' פרטי. ואהאי תני ר' חייא כ' ונתברר דאפרטי מיחייב והאי דאמר אכללי נמי מיחייב לא מצא סיוע לדבריו. והלכתא כמאן דאמר אפרטי מיחייב דקימא לן (פסחים עד: חולין צג:) כל היכא דפליגי הלכתא כמאן דמיקל. והוא רבינא דלא מחמר רבינא אלא באומצא ביעי ומיזרקא בלבד. ואסיקנא דלא מכניא כדפריש שבועה לכאו"א דודאי חייב אלא אפילו היו ה' תובעין אותו בפקדון ותשומת יד וגזל ואבידה [ואמר לאחד מהם שבועה שאין לך בידי פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה] ולא לך ולא לך ולא לך שחייב כ' חטאות. והא אתא ר' חייא לאשמועינן דאע"ג דלא פריש שבועה לכל אחד ולא לך ולא לך פרטא הוי וקאי כר' יוחנן לדברי הכל: **מתני'** אנסת ופתית בתי כו'. א"ר יוחנן לדברי ר' שמעון דפוטר קנס הוא תובע וכירן דאילו הוה מודה פטור הוא. השתא לאו ממונא קא כפר ליה הלכך פטור הוא מקרבן שבועה. לדברי חכמים בושת ופגם תובע:

הדרן עלך שבועת הפקדון

פ"ו שבועת הדיינין הטענה שתי כסף. וההודאה שוה פרוטה פירוש שתי כסף שני מעין. (פרוטה חצי חבה). היכי משבעינן ליה א"ר יהודה משביעין אותו בשבועה האמורה בתורה שנאמר ואשביעך בה' אלהי השמים ואקשינן כמאן כר' חנינא בר אידי דאמר בשם המיוחד. ואמר רב אשי אפילו תימא רבנן דאמרי אפילו בכנוי חייב. ומאי בשבועה האמורה בתורה דצריך לאתפושיה לנשבע חפצא בידיה כאליעזר עבד אברהם שנאמר וישם העבד את ידו וגו' וכדכתיב (בראשית מז) ויאמר השבע לי וישבע לו ואמר מקודם לכן אם נא מצאתי חן בעיניך שים נא ידך וגו'. וכן אמר רבא האי דיינא דאשבע בה' אלהי ישראל. פירוש ולא אתפשיה חפצא בידיה נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר ומשביעו בתפישת חפצא בידיה וכן הלכתא. והא דאמר רב פפא דדיינא דאתפיס תפלין לנשבע ואשבעיה הכי טעה לית הלכתא כותיה. אלא כי הא שבועה בתפיסת ס"ת

ל א ב מיי' פ"ז מהל' שבועות הלכה יד:
א ג מיי' פ"ג מהל' טוען הלכה ח [והל' ג] סמג עשין נה טוש"ע ח"מ סי' פח סע"ב:
ב ד מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ז:
ג ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:
ד ו מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ח:
ה ז מיי' שם פ"ח הל' ג סמג שם טוש"ע שם סי' פז סעיף ח:
ו ח מיי' שם פ"ד הל"ה סמג שם טוש"ע שם סי' עה סעיף כח:
ז ט מיי' פי"ח מהלכות מלוה הל"ח ופ"ז מהל' טוען הלכה ח ופ"ו הל"ו סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סי' עט סעיף י:
ח י מיי' פט"ו מהלכות מלוה הל"ח סמג שם טוש"ע חו"מ סי' ע ס"ג:
ט כ טוש"ע חו"מ סי' פח סעיף ט:
י ל מיי' פ"ג מהל' טוען הלכה ח ע' מ"מ סמג עשין לה טוש"ע חו"מ סי' פח סעיף ט:
יא מ נ טוש"ע שם ס"ז:
יב ס מיי' שם הל"י טור ש"ע שם סעיף יב:
יג ע מיי' שם הלכה יג טור שו"ע שם סי"ח:
יד פ מיי' שם פ"ה הל"ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' לה סעיף ה:
טו צ מיי' שם הל"י יב סמג שם טוש"ע חו"מ סי' לו סעיף ח:
טז ק מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ב:
יז ר מיי' פי"ח מהלכות שבועות הל"ח סמג עשין קכג טוש"ע חו"מ סי' פז סעיף טו ח:
יח ש מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג ח:
יט ת מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף יג בהגה"ס:
כ א מיי' שם טוש"ע שם סעיף טו:
כא ב ג מיי' שם הלכה ח יא יב טוש"ע שם סעיף יח:
כב ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף טו:
כג ו מיי' שם הלכה יד טז טוש"ע שם ס"כ:

רבינו חננאל

א"ל שבועה שאין לך בידי אלו כולם שאתה טוען עלי הרי נתחייב אחת. ופרט עוד שלש שלש. הנה ד' חטאות נתחייב בכפירתו לכאו"א. ואקשינן על מאן דאמר אכללי נמי מיחייב. והתני ר' חייא הרי כאן ט"ו חטאות. פירוש הנה חמשה תובעין אותו וכפר להן ונתחייב ט"ו חטאות ג' לכאו"א ש"מ אפרטי מיחייב. דאי הוה מיחייב אכללי נמי עשרים חטאות הוה ליה למימר שפרטיהן ט"ו וכלל לכאו"א מהן ה' הרי עשרים. אין הכי

תורה אור השלם

1. וְאַשְׁבִּיעֲךָ בַּיְיָ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וֵאלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ.
בראשית כד ג

גליון הש"ס

גמ' אין לך בידי חייב. עי' גיטין דף יד ע"ב תוס' ד"ה ולא:

מוסף רש"י

שבועת הדיינין. הנאמר מתחמת הודאת מקצת הטענה, הטענה שתי כסף. אינו נשבע אלא אם כן טענו שתי כסף, ושתי כסף היינו שתי מעות שהן שליש דינר, דאי דינרי, שני כסף איכבי ליה למיתני (בכורות נ: ושם"מ שם) שאין שבועת הדיינין על הטענה פחותה משתי מעות כסף שיטענו שזה שתי כסף יש לי בידך וזה יודה לו מהם שזה פרוטה ויכפור האחר, או יודה הכל ויכפור פרוטה (ב"מ נה.). **מנה לי בידך** אמר לו הן. ובפני עדים ואמר להם אתם עדי (לקמן מב. וב"ב ג.). **נתתיו לך פטור.** מלאלם ומשבועה דאוריתא (לקמן מב.). **אין לך בידי.** לא היו דברים מעולם, **חייב.** לשלם, ואינו נאמן בשבועה שהרי הוחזק כאן (שם). **אין לך בידי אלא ליטרא כסף פטור.** שאין כאן הודאה ממין הטענה (שם). **וטרוסית.** מעה קטנה, **ופונדיון ופרוטה.** אי אי קתני (לקמן מ.). **אלא לתך.** תלי כור (לקמן מב.). **טענו חטין והודה לו בשעורין פטור.** דלאו ממין הטענה הוא (שם) דבעינן הודאה ממין הטענה עלמה (ב"מ ק:) ופטור אף מדמי שעורין דהא אמר ליה מוכא לאו שעורין יהבי לך ואמאי שעורין הכא דלא מוכא לאו שעורין יהבי לך (לקמן מב.). **בכדי שמן.** כדיס שמלאים שמן, **והודה לו בקנקנים.** הכדיס יש לך בידי בלא שמן (לקמן מב.). ריקים בלא שמן (כתובות קח:). **הואיל והודה לו מקצת ממין הטענה.** והוה ליה טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן (לקמן מב.). **טענו כלים וקרקעות כו' פטור.** משבועה דאוריתא לא על הקרקעות ולא על הכלים, שאין הודאת קרקעות מציאה לידי שבועה, שאין דין שבועה בקרקעות (שם) דלא כפירתו ולא הודאתו מציאתו לידי שבועה (ב"מ ד:). **במקצת הכלים.** הודה במקצת כלים, לאיכא הודאה וכפירה בלאו קרקעות, **חייב.** לישבע אף על הקרקעות על ידי גלגול שבועה, דילפינן לה בפ"ק דקדושין (כז:) מקרא (לקמן מב.). דזוקרין. גוררין (שם) המטלטלין ודזקקין הקרקעות לישבע על ידי גלגול (ב"מ ד: ק: וכעי"ז לקמן מ:) **מאי זוקקין אנכסים קאי** שאין לכם מחייבת ולאו אינם דין (קדושין כו.). **אין נשבעין על טענת חרש.** כגון שטענו בנרמיזה, דחרש שבבור אכמיס בכל מקום לא מדבר ולא שומע (לקמן מב.). **אבל נשבעין לקטן ולהקדש.** מפרש בגמרא (שם).

מחיל גניבה (ב"ק לה:). **ורבן גמליאל מחייב.** דלא בעי הודאה ממין הטענה (לקמן מ. מב.). **בכדי שמן.** כדיס שמלאים שמן, **והודה לו בקנקנים.** הכדיס יש לך בידי בלא שמן (לקמן מב.). ריקים בלא שמן (כתובות קח:). **הואיל והודה לו מקצת ממין הטענה.** והוה ליה טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן (לקמן מב.). **טענו כלים וקרקעות כו' פטור.** משבועה דאוריתא לא על הקרקעות ולא על הכלים, שאין הודאת קרקעות מציאה לידי שבועה, שאין דין שבועה בקרקעות (שם) דלא כפירתו ולא הודאתו מציאתו לידי שבועה (ב"מ ד:). **במקצת הכלים.** הודה במקצת כלים, לאיכא הודאה וכפירה בלאו קרקעות, **חייב.** לישבע אף על הקרקעות על ידי גלגול שבועה, דילפינן לה בפ"ק דקדושין (כז:) מקרא (לקמן מב.). דזוקרין. גוררין (שם) המטלטלין ודזקקין הקרקעות לישבע על ידי גלגול (ב"מ ד: ק: וכעי"ז לקמן מ:) **מאי זוקקין אנכסים קאי** שאין לכם מחייבת ולאו אינם דין (קדושין כו.). **אין נשבעין על טענת חרש.** כגון שטענו בנרמיזה, דחרש שבבור אכמיס בכל מקום לא מדבר ולא שומע (לקמן מב.). **אבל נשבעין לקטן ולהקדש.** מפרש בגמרא (שם).

ח) כתובות מג., ט) ב"מ נה. קדושין יא: [בכורות נ:], ג) [ב"מ ה.], ד) ס"ח בלא וכן הגיה הגריעב"ץ, ה) [פירוש רש"י על המשנה זו תמלא לקמן מב. ד"ה שבתחי מלפרש וכו'], ו) ב"ב ו., ז) [גירסת סדר המשנה ורמב"ם לו בפני עדים הן], ח) [עי' תוס' לקמן מא. ד"ה אין לך], ט) [כלומר אי טרוסית אי פונדיות אי פרוטה כך פירש"י ריש דף מ.], י) ס"י ופונדיון וכן הגיה הגריעב"ץ, כ) [ב"ק לה: לקמן מ. ב"מ ה. עי' תוס' שם ד"ה והודה], ל) כתובות קח:, מ) ב"מ ד:, נ) קדושין כו. [וש"ג], ס) [גיטין נא:], ע) [לעיל לה:], פ) [תוס' סוטה פ"ז], צ) [ב"ק קו:], ק) [לעיל לו.], ר) [דף לט.], ש) [עי' בהרא"ש ס"פ ג' תירוץ על זה],

מסורת הש"ס

ל) [לעיל לה:], ת) [ב"ק לה:], א) [ב"ק לה:], ב) [לעיל לה:], ג) [לעיל לה:], ד) [לעיל לה:], ה) [לעיל לה:], ו) [לעיל לה:], ז) [לעיל לה:], ח) [לעיל לה:], ט) [לעיל לה:], י) [לעיל לה:], יא) [לעיל לה:], יב) [לעיל לה:], יג) [לעיל לה:], יד) [לעיל לה:], טו) [לעיל לה:], טז) [לעיל לה:], יז) [לעיל לה:], יח) [לעיל לה:], יט) [לעיל לה:], כ) [לעיל לה:], כא) [לעיל לה:], כב) [לעיל לה:], כג) [לעיל לה:], כד) [לעיל לה:], כה) [לעיל לה:], כו) [לעיל לה:], כז) [לעיל לה:], כח) [לעיל לה:], כט) [לעיל לה:], ל) [לעיל לה:], מ) [לעיל לה:], נ) [לעיל לה:], ס) [לעיל לה:], ע) [לעיל לה:], פ) [לעיל לה:], צ) [לעיל לה:], ק) [לעיל לה:], ר) [לעיל לה:], ש) [לעיל לה:], ת) [לעיל לה:],

שכל העולם נזדעזע. לקמיה בעי ליה: **אם פיך.** שבועת שקר: **נחטיא אם בשרך.** אם קרובך: **פוטרין אותו מיד.** ואין משהין אותו כאן שלא יחזור בו וע"כ ישלם [1] מיד שקיבל עליו בב"ד: **הרשעים.** שבועה אפילו כל משפחתו נענשים דקרא איירי בתרוייהו אל תתן את פיך לחייבי כשבועה ולמה יקלף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך ממעט בניס דוקא איירי בנדר:

שנאמר אלה וכחש וגו'. כל עבירות שבתורה לאו דוקא אלא כלומר הנך דלא הוו כיולא בשבועה דהא מוכח בפ"ק דקדושין (דף יג.) דמשום עבירות לחודייהו אצלה האלה: **אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד.** פי' בקונטרס שלא יחזור בו קודם שילא מב"ד והא דאמרינן בריש המפקיד (ב"מ דף לד.) אמר הריני משלם וחזר ואמר איני משלם מהו מי אמרינן מהדר קהדר ביה או דלמא דחויי קא מדחי הייגו קודם שילא מב"ד א"נ אפילו אחר שילא ואי דעתיה למהדר אע"פ שאינו יכול לחזור בו לא מיקרי ליה כפילא דבעי אטרוחי לבי דינא כדאמרי' התם (דף לה.) גבי ההוא דאפקיד כיפי ואדרבה משם ראיה היא דלא מצי הדר דאי מצי הדר ביה אמאי אית לן למימר לדחויי קמכוון ועל כן נראה פירוש הקונטרס ולא כמו שפר"ת בספר הישר בפרק זה בורר (סנהדרין דף כד. וסס) דשמעתא דנאמן עלי אבא דמצי הדר ביה ומבא ראיה מהכא דהמפקיד והכי פירושא דפוטרין אותו מב"ד שמתוך כך יהא בוש מלחזור בו ועוד דשוב נמצא כשם ר"ת דהכא דהמפקיד אייר באומר הריני משלם חוץ לב"ד א"נ לא יצא מב"ד בדפי' אבל אם אמר בב"ד וחזר ואמר חוץ לב"ד אינו משלם לא מצי הדר ביה ובהוא דזה בורר גופיה משמע כפי' הקונטרס דתניא היה חבירו חייב לו שבועה ואמר לו דור לי בחיי ראשך ר"מ אומר יכול לחזור בו וחכמים אומרים אינו יכול לחזור בו ואמרינן בגמרא לאחר גמר דין מחלוקת והלכה כדברי חכמים משמע לאחר גמר דין אע"פ שלא נדר לו בחיי ראשו עדיין ומיהו י"ל דלא קרי גמר דין אלא כשנדר לו כבר בחיי ראשו וכן משמע בפ' יש נוחלין (ב"מ דף קכח.) לפי גי' ר"ח גבי עבדי גנבת והוא אומר לא גנבתי מה טיבו אצלך כו' דגרס לעולם השבע וטול ונשבע אינו יכול לחזור בו משמע דוקא כשנשבע אבל קודם שנשבע יכול לחזור בו ויש ספרים דגרסי התם נשבע ואינו יכול לחזור בו[מ]:

קיימו מה שקבלו כבר. תימה דבפ"ק דמגילה (דף ז.) איכא תנאי עובדא דדרשי לאסתר ברוח הקודש נאמרה מקראי ומשמואל דרש ליה מקיימו וקבלו קיימו למעלה מה שקבלו למטה ומסיק רבא דלבולהו אית להו פירכא בר מדשמואל והא דשמואל נמי אית ליה פירכא דאלטריך למידרשה נמי כי הכא ורבא גופיה דרש כי הכא קיימו מה שקבלו כבר בשבת פ' ר"ע (דף פח.) והא דאלטריך לדרשא אחריתי רבא גופיה חשיב ליה פירכא בסוף פ"ק דחגיגה (דף י.) גבי היתר נדרים פורחין באויר דמייתי קראי עובדא שיש להם על מה שיסמכו ומסיק רבא כולהו אית להו פירכא דאתו לדרשא אחריתי לבר מדשמואל ויש לומר דבסוף פרק קמא דחגיגה ודאי חשיב להו פירכא משום דלשמואל ליכא פירכא כלל דלא מיבעי ליה לדרשא אחריתי אבל בפ"ק דמגילה (דף ז.) פריך לכולהו אגופיה דקרא לבר מדשמואל דליכא פירכא כולי האי אלא דאלטריך לדרשא אחריתי (ובחגיגה ד"ה דלמא תילו בחופן אחר): **ואלו** נאמרין בכל לשון כו'. תימה דלא תני במתניתין שבועת הדיינין ושבועת ביטוי דכיון דתנא אלו ליכא למימר תנא ושייר[מ] וי"ל דאיכא שום גוונא בהנהו דתני דליתיה בהני להכי תני להו לאודויי[מ]:

[ועיין תוספות יבמות פ"ד: ד"ה אלא ותוספות כתובות כט. ד"ה ועל ותוספות זבחים פד. ד"ה הלן ועי' תוספות שבת עה: ד"ה אחר אחת]:

ואין בשרך אלא קרובים. ואע"ג דבפרק במה מדליקין (שבת דף לב:) נפקא לן מהאי קרא דבעון נדרים בניס מתים כשהן קטנים אבל גדולים לא וכ"ש ממשפחתו לא הייגו בנדרים אבל שבועה אפילו כל משפחתו נענשים דקרא איירי בתרוייהו אל תתן את פיך לחייבו ולמה יקלף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך דיין:

שכל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה בסיני [1]לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא וכל עבירות שבתורה נאמר בהן ונקה וכאן נאמר לא ינקה וכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו וכאן ממנו וממשפחתו שנאמר [2]אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואין בשרו אלא קרובו שנאמר [3]ומבשרך לא תתעלם וכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו וכאן ממנו ומכל העולם כולו שנאמר [4]אלה וכחש [א] [ב]ואימא עד דעביד להו לכולהו לא ס"ד דכתיב [5]מפני אלה אבלה הארץ וכתיב [6]על כן תאבל הארץ ואומלל כל יושב בה וכל עבירות שבתורה אם יש לו זכות תולין לו שנים ושלשה דורות וכאן נפרעין ממנו לאלתר שנאמר [7]הוצאתיה נאם ה' צבאות ובאה אל בית הגנב ואל בית הנשבע בשמי לשקר ולנה בתוך ביתו וכלתו ואת עציו ואת אבניו הא למדת דברים שאין אש ומים מכלין אותן שבועת שקר מכלה אותן אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד ואם אמר הריני נשבע העומדין שם אומרים זה לזה [8]סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה וגו' [ג]וכשמשביעין אותו אומרים לו הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעין אותך אלא על דעת המקום ועל דעת ב"ד שכן מצינו במשה רבינו כשהשביע את ישראל אמר להן דעו שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעת המקום ועל דעתי שנאמר [9]ולא אתכם לבדכם וגו' כי את אשר ישנו פה אין לי אלא אותן העומדין על הר סיני דורות הבאים וגרים העתידין להתגייר מנין ת"ל [10]ואת אשר איננו ואין לי אלא מצוה שקיבלו עליהם מהר סיני מצות העתידות להתחדש כגון מקרא מגילה מנין ת"ל [11]קימו וקבלו [ג]קיימו מה שקבלו כבר מאי אף היא בלשונה נאמרה כדתנן [ד]אלו נאמרין בכל לשון [א]פרשת סוטה [ב]וידוי מעשר [ג]קריאת שמע [ד]ותפלה [ה]וברכת המזון [ו]ושבועת העדות [ז]ושבועת הפקדון וקאמר נמי שבועת הדיינין אף היא בלשונה נאמרה אמר מר אומרין לו הוי יודע שכל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא מ"ט אילימא משום דאתיהב בסיני עשר דברות נמי אתיהב ואלא משום דחמירא ומי חמירא [ט]והתנן [ו][ה]אלו הן קלות עשה ולא תעשה חוץ מלא תשא חמורות זו כריתות ומיתות ב"ד ולא תשא עמהן אלא כדקתני טעמא וכל עבירות שבתורה נאמר בהן ונקה וכאן נאמר לא ינקה וכל עבירות שבתורה לא נאמר בהן לא ינקה והכתיב [12]ונקה לא ינקה ההוא מיבעי ליה לכדרבי אלעזר דתניא [ט]רבי אלעזר אומר אי אפשר לומר ונקה שכבר נאמר לא ינקה א"א לומר לא ינקה שכבר נאמר ונקה הא כיצד מנקה הוא לשבים ואינו מנקה לשאינן שבים כל עבירות שבתורה נפרעין ממנו וכאן ממנו וממשפחתו וכל עבירות שבתורה ממשפחתו לא והכתיב [13]ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו ותניא אמר ר"ש אם הוא חטא משפחתו מה חטאת לומר לך אין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כולה מוכסין ושיש בה לסטים שאין כולה לסטים מפני שמחפין עליו התם בדינא אחרינא הכא בדינא דידיה כדתניא רבי אומר והכרתי אותו מה ת"ל לפי שנאמר ושמתי אני את פני יכול כל המשפחה כולה בהיכרת ת"ל אותו [י]אותו בהיכרת ולא כל המשפחה כולה בהיכרת וכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו וכאן ממנו ומכל העולם כולו [יא](שנאמר אלה וכחש וכתיב על כן תאבל הארץ ואימא עד דעביד להו לכולהו לא ס"ד דכתיב מפני אלה אבלה הארץ) וכל עבירות שבתורה מכל העולם לא והכתיב [14]וכשלו איש באחיו [יב]איש בעון אחיו מלמד שכל ישראל ערבים זה בזה התם

אלה וכחש. כלומר לא כשאתכם במחשבות לנבכם: **פרשת סוטה.** כשמשביעין אותה ישביעוה בלשון שהיא שומעת: **וידוי מעשר.** בערתי הקודש (דברים כו). וטעמא דכולהו מפרש במסכת סוטה [ט] **ולא תשא עמהן.** אלמא לא חמירא מכריתות ומיתות ב"ד: **מנקה הוא לשבים.** וכאן אף לשבים לא ינקה בלא פרעון: **בדינא אחריתא.** בפורענות קלה ולא בפורענות הבאה עליו:

מלה

מסורת הש"ס

א) קדושין יג., ב) לעיל כט. נדרים כה., ג) שבת פח., ד) סוטה לב. ברכות מ:, ה) [ל"ל והתניא], ו) יומא פה: [מוספתא יומא פ"ד], ז) יומא פו., ח) [כל זה ליתא בע"מ], ט) סנהדרין כז:, י) מה. יעב"ץ, כ) [וכן מפרש הש"ס בסוגיא דהכא לקמן ע"ב וקי"ע], ל) [דף לב:לג.], מ) [וע"ש תוס' סנהדרין כד: ד"ה שלמן], נ) [כדמ' קדושין נז:].

תורה אור השלם

1. לא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְיָ אֵת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לַשָּׁוְא: שמות כ ו
2. אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת בְּשָׂרֶךָ וְאַל תֹּאמַר לִפְנֵי הַמַּלְאָךְ כִּי שְׁגָגָה הִיא לָמָּה יִקְצֹף הָאֱלֹהִים עַל קוֹלֶךָ וְחִבֵּל אֵת מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: קהלת ה ה
3. הֲלוֹא פָרֹס לָרָעֵב לַחְמֶךָ וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָיִת כִּי תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוֹ וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם: ישעיהו נח ז
4. אָלָה וְכַחֵשׁ וְרָצֹחַ וְגְנֹב וְנָאֹף פָּרָצוּ וְדָמִים בְּדָמִים נָגָעוּ: הושע ד ב
5. כִּי מְנָאֲפִים מְלֹאָה הָאָרֶץ כִּי מִפְּנֵי אָלָה אָבְלָה הָאָרֶץ יָבְשׁוּ נְאוֹת מִדְבָּר וַתְּהִי מְרוּצָתָם רָעָה וּגְבוּרָתָם לֹא כֵן: ירמיהו כג י
6. עַל כֵּן תֵּאָבֵל כָּל הָאָרֶץ וְאֻמְלַל כָּל יוֹשֵׁב בָּהּ בְּחַיַּת הַשָּׂדֶה וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְגַם דְּגֵי הַיָּם יֵאָסֵפוּ: הושע ד ג
7. הוֹצֵאתִיהָ נְאֻם יְיָ צְבָאוֹת וּבָאָה אֶל בֵּית הַגַּנָּב וְאֶל בֵּית הַנִּשְׁבָּע בִּשְׁמִי לַשָּׁקֶר וְלָנָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְכִלָּתוּ וְאֶת עֵצָיו וְאֶת אֲבָנָיו: זכריה ה ד
8. וַיְדַבֵּר אֶל הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ נָא מֵעַל אָהֳלֵי הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאַל תִּגְּעוּ בְּכָל אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן תִּסָּפוּ בְּכָל חַטֹּאתָם: במדבר טז כו
9. וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְּכֶם אֲנֹכִי כֹּרֵת אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת הָאָלָה הַזֹּאת: דברים כט יג
10. כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ פֹּה עִמָּנוּ עֹמֵד הַיּוֹם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֶת אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֹּה עִמָּנוּ הַיּוֹם: דברים כט יד
11. קִימוּ וְקַבְּלוּ הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זַרְעָם וְעַל כָּל הַנִּלְוִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוֹר לִהְיוֹת עֹשִׂים אֵת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה כִּכְתָבָם וְכִזְמַנָּם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: אסתר ט כז
12. נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה לֹא יְנַקֶּה פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים וְעַל בְּנֵי בָנִים עַל שִׁלֵּשִׁים וְעַל רִבֵּעִים: שמות לד ז
13. וְשַׂמְתִּי אֲנִי אֶת פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ וְאֶת כָּל הַזֹּנִים אַחֲרָיו לִזְנוֹת אַחֲרֵי הַמֹּלֶךְ מִקֶּרֶב עַמָּם: ויקרא כ ה
14. וְכָשְׁלוּ אִישׁ בְּאָחִיו כְּמִפְּנֵי חָרֶב וְרֹדֵף אֵין וְלֹא תִהְיֶה לָכֶם תְּקוּמָה לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם: ויקרא כו לז

רבינו חננאל

ות"ח לכתחלה בתפישת [תפלין]. שבועה מעומד ות"ח מושב: ת"ר שבוע' הדיינין אף היא בלשונה נאמרה. אומרים הוי יודע שכל העולם נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה למשה בסיני לא תשא. מאי טעמא כל העבירות שבתורה נאמר בהן ונקה וכאן נאמר לא ינקה ה' וכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו וכאן ממנו וממשפחתו שנאמר מבשרך לא תתעלם. וגם מכל העולם נפרעין משבועת שוא שנאמר אלה וכחש וגו' וכתיב על כן תאבל הארץ וגו'. וכל עבירות שבתורה אם יש לו זכות תולין לו ובשבועה לא שנאמר הוצאתיה לאלתר נאם ה' ובאה אל בית הגנב ואל בית הנשבע וגו' אל בית הגנב זה גונב דעת הבריות שאין לו אצלו ממון וטוען ומשביעו. ואל בית הנשבע בשמי לשקר זה שבועת שקר כמשמע'. ולנה בתוך ביתו זו האלה. וכלתו את עציו ואת אבניו הא למדת כי האבנים שאין האש מכלתן שבועת שקר מכלתן. אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד. ואם אמר הריני נשבע העומדים שם אומרים זה לזה. סורו נא מעל אהלי [האנשים] הרשעים האלה. וכדתניא ר' שמעון בן טרפון אומר שבועת ה' תהיה בין שניהם מלמד שחלה על שניהם. פי' על זה שנשבע לשקר ועל זה שנתן לו בלא עדים וגרם לו לכפור ולישבע. ואסיקנא כל עבירות שבתורה נתפש איש בעון אחיו שנא' וכשלו איש באחיו [בעון] אחיו מלמד שכל ישראל ערבין זה לזה. והני מילי שיש בידו למחות ולא מיחה אבל שאר ישראל לא. ובשבועת שקר נתפשין הכל וכשמשביעין אותו אומרים לו הוי יודע שלא על מה שבדעתך אנו משביעין אותך אלא על דעתנו ועל דעת ב"ד. ואמרינן למה ליה למימר הכי. משום קניא דדבא והאי קניא דרבא מפורש בנדרים פרק ד' נדרים התירו ט) וכן מצינו כשהשביע משה את ישראל על דעתו ועל דעת המקום השביעם שנאמר ולא אתכם לבדכם אנכי כלומר על דעתי. אשר ה' אלהיך כורת עמך היום כלומר על דעת המקום. דההוא גברא דאתחייב ליה שבועה לחבריה והוה נקיט [קניא] בידיה ומסתמיך עליה כדביי לאשתבועי. אמר לתובע נקוט לי הדין קניא דבינא למיתפס ס"ת בידי ושקלה מיניה ונשבע לו שפרעתיך. וכיון דחזיא דאשתבע שדייה ברוגזיה ההוא קניא ואיתברא ואישתפוך זוזי לארעא. ואשתכח דבקושטא אשתבע דהא יהיב ליה קניא ובגוה הנהו זוזי

ט) כאן ל"ל מ"ש לקמן דהכא גנרא כו' עד סה"ד.

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ג מהל' סוטה הלכה ז סמג עשין עו:
כה ב מיי' פי"ח מהל' מעשר שני הלכה ה סמג עשין קלח:
כו ג מיי' פ"ב מהלכות ק"ש הל"י סמג עשין יח עוש"ע או"ח סי' סב סעיף ב:
כז ד עוש"ע או"ח סי' קא סעיף ד:
כח ה מיי' פ"ח מהל' מכירה הלכה ו סמג עשין כז עוש"ע או"ח סי' קפה סעיף ח:
כט ו מיי' פ"ט מהלכות שבועות הל"יב סמג לאוין רמח:
ל ז מיי' שם פ"ז הל"ז סמג שם:
לא ח מיי' פ"ח מהל' תשובה הל"ב ופי"ב מהלכות שבועות הל"ב:

גליון הש"ס

גמ' אותו בהברת. עי' תוי"ט פרק ז משנה ב דחלה:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ואימא עד דעביד להו לכולהו לא ס"ד דכתיב מפני אלה אבלה האדמ"ק. כ"ז נמחק (וכן ליתא בכתה דפו"י ובתמלה העתיקה הגמ' כל הכריאתא כמ"ש בתוספתא דסוטה והדר מפרש לה אחת וז"ש לקמן ואימא עד כו'):

מוסף רש"י

דכתיב מפני אלה אבלה הארץ. בעלמא כתיב מיהא שמעינן מינה דאכל חדא קאמר על כן תאבל (אלה ומתם ולנוח וגנוב ונאוף פרלו ודמים בדמים נגעו) דהא אלה חד מהנך דקרא קמא היא (קדושין יג. עי"ש ובהגהות הגר"א כאן). **וכשמשביעין אותו.** גבי שבועת הדיינין תניא לה המשביעין את המתחייב שבועה בב"ד (לעיל כט.). **ולא אתכם לבדכם.** לא כאותם שבורים כאשר בלבבכם (שם) הכי פירושו איני משביע אתכם על דעתכם לבדכם (נדרים כה.). **פרשת סוטה.** כשהכהן משביעה (ברכות מ:) מה שהכהן אומר לה, ולא אמרינן גריך לאומרה בלשון הקודש כדרך שנכתב (סוטה לב.). **וידוי מעשר.** בשנה השלישית בערתי הקודש מן הבית (דברים כו) שהוא מוציא כל מעשרותיו ומעבירן מביתו ואין יכול עוד להשהותם ונותן מעשר לאשון ללוי ומעשר עני לעניים ומעשר שני אל שאר עניים שעברו מעליהו לירושלים עכשיו אם לא העלהו ומתוודה בערתי הקודש זה מעשר שני, וגם נתתיו ללוי זה מעשר ראשון, וגר ליתום ולאלמנה זה מעשר עני, ואומרו בכל לשון ולא אמרינן בלשון זה הזקיקו הכתוב לאומרה בלשון הקודש (סוטה לב.). **ושבועת העדות ושבועת הפקדון.** בכל לשון שהשביעוהו וכפר ולא הודה, מייב קרבן עולה ויורד האמור בשבועת העדות ואשם גזלות בשבועת הפקדון (שם). **אי אפשר לומר נקה שכבר נאמר לא ינקה.** דכתיב נקה לא ינקה כדי הדלי (יומא פז.). **איש באחיו.** אית בשבל אחיו (סנהדרין כז:).

התם שהיה בידם למחות ולא מיחו. לא הוה צריך לשנויי אלא התם שיש בידם למחות ולא מיחו מאי איכא בין רשעים דמשפחתו לרשעים דעלמא בין צדיקים דמשפחתו לצדיקים דעלמא הוא בשאר עבירות בדיניה ורשעים דמשפחה בדין חמור ורשעים דעלמא בדין הקל צדיקי דהכא והכא פטורי גבי שבועה הוא ורשעים דמשפחה כדיניה ורשעים דעלמא בדין חמור וצדיקי דהכא והכא בדין הקל: [8]אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד ואם אמר הריני נשבע העומדים שם אומרים זה לזה [1]סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה: בשלמא ההוא דקא משתבע קאי [9] באיסורא אלא ההוא דקא משבע ליה אמאי [6](ההוא מיבעי ליה ל)כדתניא [3]ר"ש בן טרפון אומר [2]שבועת ה' תהיה בין שניהם מלמד שחלה שבועה על שניהם: וכשמשביעין אותו אומרים לו הוי יודע שלא על דעתך וכו': למה לי למימרא ליה הכי [6]משום קניא דרבא: הטענה שתי כסף: אמר רב [3]כפירת טענה שתי כסף ושמואל אמר טענה עצמה שתי כסף אפי' לא כפר אלא בפרוטה ולא הודה אלא בפרוטה חייב אמר רבא דיקא מתניתין כותיה דרב וקראי כותיה דשמואל דיקא מתני' כותיה דרב דקתני הטענה שתי כסף וההודאה שוה פרוטה ואילו כפירת טענה פרוטה לא קתני [7]ותנן נמי [6]ההודאה בפרוטה ואילו כפירה בפרוטה לא קתני וקראי כותיה דשמואל דכתיב [3]כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור [1]מה כלים שנים אף כסף שנים מה כסף דבר חשוב אף כל דבר חשוב וקאמר רחמנא [4]כי הוא זה ורב ההוא מיבעי ליה להודאה במקצת הטענה ושמואל כתיב הוא וכתיב זה דאי כפר במקצת ואודי במקצת חייב ורב חד להודאה במקצת הטענה וחד להודאה ממין הטענה ושמואל לאו ממילא שמעת מיניה דחסרה לה טענה אלא אמר לך רב כסף כי אתא מעיקרא לכפירה הוא דאתא דא"כ לכתוב רחמנא כי יתן איש אל רעהו כלים לשמור ואנא אמינא מה כלים שנים אף כל שנים כסף דכתב רחמנא למה לי אם אינו ענין לטענה תנהו ענין לכפירה ושמואל אמר לך אי כתב רחמנא כלים ולא כתב כסף הוה אמינא מאי כלים שנים אף כל שנים אבל דבר חשוב לא בעינן קמ"ל תנן שתי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור מאי טעמא לאו משום דחסרה לה טענה ותיובתא דשמואל אמר לך שמואל מי סברת שוה קתני דוקא קתני מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו אי הכי אימא סיפא שתי כסף ופרוטה יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה חייב אי אמרת בשלמא שוה משום הכי חייב אלא אי אמרת דוקא אמאי חייב מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו מידי הוא טעמא אלא לשמואל [7]האמר ר"נ אמר שמואל טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב ה"נ מסתברא מדקתני סיפא ליטרא זהב יש לי בידך אלא ליטרא כסף פטור אי אמרת בשלמא דוקא קתני משום הכי פטור אלא אי אמרת שוה אמאי פטור ליטרא טובא הוי אלא מדסיפא דוקא רישא נמי דוקא לימא תיהוי תיובתא דרב אמר לך רב כולה מתני' שוה [3]וליטרא זהב שאני

תדע

תדע

חלה על שניהן. שסניהן נענשין בה שלא דקדק למסור ממונו ביד נאמן (ג) ובאו לידי חלול השם: **כפירת טענה שתי כסף.** טענה דתנן במתני' לאו אתחלת הטענה קאי אלא אכפירה שהוא כופר בטענת חבירו לגבי הודאת הפרוטה דבעינן שתהא תחלת הטענה שתי כסף ופרוטה: ה"ג **ואילו כפירת פרוטה לא קתני: כי יתן איש.** תחלת נתינה ב' כסף ועלה קאי כי הוא זה דבר חשוב ושיעורו חכמים שמעה כסף דבר חשוב הוא: **מה כסף דבר חשוב אף כל דבר חשוב** גרסינן. ולא גרסינן אף כלים דבר חשוב דאילו בכלים אמרינן לקמן (דף מ:) דאפילו בכפירת מחטין חייב והאי אף כל במידי דלאו כלי קאמר וקאמר רחמנא כי הוא זה על זה בלה השבועה כשיאמר כי הוא זה כשמודה במקצתה. אלמא הודאה מתוך טענת שתי כסף היא: **ההוא.** זה מיבעי ליה דאין שבועה אלא בהודאה במקצת כלומר את זה אני מודה ולא לאגמורן דאטענת ב' כסף קאי ועלעולם הודאה לבד מכפירת שתי כסף קאמר: **ונאו ממילא שמעת מינה דחסרה לה טענה.** לרב פרכינן נהי נמי דלמקצת הטענה וממין הטענה אתו מיהו לאו ממילא שמעת מינה דחסרה לה טענה דאשונה ואין כאן עוד כפירה משתי כסף: **אלא אמר לך רב כסף כי אתא מעיקרא לכפירה אתא.** ולאו לתחלת טענה: **ואתא אמינא אף כל שנים.** והו"ל כסף נמי בהאי כללא: **אבל דבר חשוב לא בעינן.** וה"א כי היכי דגבי כלים אפי' טענו ב' מחטין והודה לו באחד מהן חייב כדלקמן (דף מ:) כל מידי נמי דטעין ליה תרי ואודי ליה בחד לחייב ואפי' ליכא טענה קמייתא שתי כסף להכי אצטריך כסף למילף מיניה מידי דלאו כלים בעינן דבר חשוב: **שתי כסף יש לי בידך.** קס"ד דשוה כסף טעין ליה וקא"ל אין לך בידי אלא שוה פרוטה דהוא ליה הודאה ממין הטענה ואפ"ה פטור מאי טעמא לאו משום דחסרה לה כפירת טענה משתי כסף: **דוקא קתני.** זה טוען כסף וזה הודה לו נחשת דליכא הודאה ממין הטענה: **מידי הוא טעמא אלא לשמואל.** כלום אתה משיב תשובה זו אלא לשמואל כלומר אילו אמר חכם אחר דוקא קתני היינו יכולים להשיב תשובה זו אבל לשמואל אינו תשובה דשמואל הודאה ממין הטענה חשיב ליה מאחר שטענו נחושת עם הכסף וכפר לו באחד: **הכי נמי מסתברא.** דמתני' דוקא קתני: **טובא הוי.** כפירה והודאה: **אלא מדסיפא דוקא כו'.** לשון קושיא הוא. נימא תהוי תיובתא דרב מרישא דקתני שתי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור וטעמא משום דוקא תנן ומה שטענו לא הודה לו הא טענו שוה והודה לו שוה חייב ואף על גב דטענה קמייתא לא הוה אלא שתי כסף: **ליטרא שאני.** דכיון דטענו משקל ודאי דוקא קתני אבל כל מטבעות דמתני' שוה קאמר שדרך מטבע לעשותו דמיס לכל דבריס:

תדע

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פי"ח מהל' שבועות הל' יח]:

לב ב מיי' פ"ג מהלכות טוען הלכה ח סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' פח סעיף ח:

לג ג טוש"ע שם ס"ט:

רבינו חננאל

דראשי ביה: הטענה שתי כסף כו'. פירוש שהן ב' מעין מכ"ד מעין לסלע: אמר רב כפירת טענה שתי כסף. כלומר אינו חייב עד שיתבענו יותר משתי כסף ויכפר בשתי כסף ויודה בשאר ואם תהיה הכפירה פחות משתי כסף אינו חייב שבועה. ושמואל אמר הטענה לא תהיה פחות משתי כסף אבל אם טענו בשתי כסף אפילו כפר בכל ולא הודה לו אלא בפרוטה (שהיא חצי חבה) או הוד' בכל וכפר בפרוטה: אמר רבא דיקא מתניתין כרב דקתני הטענה שתי כסף וההודאה שוה פרוטה. ואילו כפירה בפרוטה לא קתני כמו שאמר שמואל. ותנן נמי בפרק הזהב קונה את הכסף. ה' פרוטות הן ההודאה שוה פרוטה. ואילו כפירה בפרוטה לא קתני. ודייקי קראי כשמואל שנאמר כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור. מה כלים שנים אף כסף שנים וכתיב כי הוא זה. פי' כי הוא שאתה תובעני בשתי כסף זה בלבד יש לך אצלי. הנה נמצאת כל הטענה שתי כסף ומכללא ההודאה. ומוקים רב להאי קרא כוליה שתי כסף לכפירה הוא דאתא. אבל להודאה מקצת הטענה ולהודאה ממין הטענה מדכתיב הוא וכתיב זה: ומקשינן על שמואל שתי כסף לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור. מאי לאו משום דלית כפירה שתי כסף משו"ה פטור. ודחי' שמואל לאו משום דלית בכפירה שתי כסף הוא דפטור אלא משום דטענו בכסף והודה לו בנחשת והיא פרוטה. שאין ההודאה ממין הטענה. ואקשינן עליה מסיפא. ומשני דשני סיפא דהא טענו שתי כסף ופרוטה דכיון דאית בכלל הטענה פרוטה מודה במקצת הטענה הואי. ושמואל לטעמיה דאמר טענו חטים ושעורים והודה לו באחד מהן חייב. ואמרינן ה"נ מסתברא מדקתני סיפא ליטרא זהב יש לי בידך אין לך בידי אלא ליטרא כסף פטור ש"מ דוקא קתני. ולא שוה ליטרא כסף יש לך בידי זהב קתני: ואקשינן אי הכי הא דתנן שתי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור דמשום דהודה לו מה שלא טענו הוא דפטור. הא אילו הודה לו כסף מכללו היה חייב. נימא תהוי תיובתא דרב דבעי כפירה שתי כסף. ופריק רב ואמר מתניתין כולה

מסורת הש"ס

ג) ס"ל ל"ג, ב) נקמן מז:, ג) לעיל כט. [נדליס כה.], ד) ותנן נמי ה' פרוטות הן האומנה בפרוטה וההודאה בפרוטה כל"ל רש"ל, ה) [צ"מ נה.], ו) קדושין יח: בכורות נ:, ז) כתובות קח: [נקמן מ.], ח) ועוד מריכות בזה כתבו תוס' בכורות נ: ד"ה כל,

---

תורה אור השלם

1. וַיְדַבֵּר אֶל הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ נָא מֵעַל אָהֳלֵי הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאַל תִּגְּעוּ בְּכָל אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן תִּסָּפוּ בְּכָל חַטֹּאתָם: במדבר טז כו

2. שְׁבֻעַת יְיָ תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ וְלָקַח בְּעָלָיו וְלֹא יְשַׁלֵּם: שמות כב י

3. כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כֵלִים לִשְׁמֹר וְגֻנַּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם יִמָּצֵא הַגַּנָּב יְשַׁלֵּם שְׁנָיִם: שמות כב ו

4. עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע עַל שׁוֹר עַל חֲמוֹר עַל שֶׂה עַל שַׂלְמָה עַל כָּל אֲבֵדָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יַרְשִׁיעֻן אֱלֹהִים יְשַׁלֵּם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: שמות כב ח

הגהות הב"ח

(א) גמ' בשלמא ההוא דקא משתבע קאי בסורו אלא: (ב) רש"י ד"ה חלה וכו' יבא לידי. נ"ב ע"ל דף מז ע"ב בס"ש המוס' בד"ה חלה:

מוסף רש"י

משום קניא דרבא. דאיכא ליה קנה ונתן המעות לתוכו והפקידו אצלו ונשבע שהחזיר לו מעותיו ולאחר שבועה יחזור ויטלנו, ועובדא הוה קמיה דרבא הכי (לעיל כט. ועי' נדרים כה.). **ההודאה בפרוטה.** לחיות הודאה במקצת ויתחייב שבועה (ב"מ נה.). **מה כלים שנים.** כל דהו, אפילו אין שוין דינר, אף כסף שנים (בכורות נ: עי"ש). **מה בסף דבר חשוב.** דמעטה כסף הוי חשוב, **אף כלים דבר חשוב.** ולא כל דהו ממש (שם) שיהו שוים שתי כסף, ולאפוקי ממ"ד טענו שני מתנין חייב בהודאת אחת מהן לכך יצאו כלים למה שהן (קדושין יא:).

מדע. דשאר מתניתין שוה קתני: **טריסים.** מעה קטנה: **דינר כסף טריסים פונדיון ופרוטה.** אי אי קתני: **דינר מטבעות.** טבועה במטבע צורה ולא טענו משקל וזה הודה לו מטבע ואע"פ שזו כסף וזו נחשת ממין הטענה היא דכולהו מטבע נינהו: **דיקא נמי דו'.** אלמא טעמא משום דכל מטבע חד הוא ודוקא קתני: **ורב.** דבעי למימר שוה קתני הכי מפרש סיפא דקאמר שהכל מין מטבע אחד הוא כל מטבעות השנויות כאן דין אחד להם שאף הקטנה שבהן יש בה כדי הודאה לחייבו שבועה: **נימא כשמואל סבירא ליה.** דכולה מתני' דוקא קתני ומשום הכי תנן בריש שתי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור משום דמה שטענו לא הודה לו אבל אי שוה טענין ליה הוה מיחייב ואע"ג דתחלת טענה שתי כסף ותו לא: ה"ג בתוספתא [1] **דינר זהב זהוב יש לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף חייב.** ופי' דינר זהוב היינו טבוע וטעמא משום דהכל מין מטבע אחד והוה ליה ממין הטענה. ומיהו סייעתא לרב הוא דמדאלטריך לפרושי זהב זהוב מכלל דמתני' דתנן דינר זהב סתמא שוה קאמר ושהכל דין מטבע אחד קתני ומדסיפא שוה ריש שתי שוה וקתני ריש שתי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור וע"כ משום דליכא כפירת שתי כסף הוא: **ה"ק כל דאומר דינר זהב דאומר זהב [זהוב] דמי.** ובריתא לא שהטוענן מפרש זהב זהוב קאמר אלא ה"ק הטוענן דינר זהב סתם דמסתמא זהב זהוב קאמר והלא אומר אין לך בידי אלא דינר כסף דהיינו נמי דינר מטבע ושנה הודאה ממין הטענה חייב: **חסר מעה פטור.** אלמא כפירת שתי כסף בעינן: **לא שנו.** דבעי טענת שתי כסף אלא בשבועה הבאה בטענת מלוה והודאת מקצת דלוה אבל שבועה בעדות עד אחד שהלוה כפר הכל ועד אחד מעידו שהוא חייב ונמצא מחייבו [6] אפילו לא טענו אלא פרוטה וכפר חייב הואיל ואם היו שנים היו מחייבין אותו ממון לפרוע דהא שוה פרוטה ממונא הוא היחיד מחייבו שבועה: **ישר וכן א"ר יוחנן** גר' וא"ג תו ייסר: **מכלל דפליג עליה ר"ל.** בעיא הוא דקא בעי גמרא לימא מדקאמר וכן אמר ר' יוחנן מכלל דפליג עליה בר פלוגתיה: **א"ד מישהא הוה שהי ליה ושתיק ליה.** כך היה דרכו של ריש לקיש כשהיה ר' יוחנן אומר דבר בבית המדרש היה שוהה מלהשיב עד שיגמר רבי יוחנן כל דברו וכל טעם דבריו ואח"כ היה חולק עליו ובתוך כך יצא רבי יצחק זה מבהמ"ד ולא שמע אם נחלק עליו: **אילא דאמרי מישהי הוה שהי.** ריש לקיש מיא בבי מדרשא כי אמרה ר' יוחנן להא מילתא: **ור"ג מחייב.** דלא בעי הודאה ממין הטענה: הודה

בטוענו בדינר מטבעות. פי' בקונטרס טבוע במטבע צורה ולא טענו משקל וזה הודה לו מטבע ואע"פ שזה כסף וזה נחושת ממין הטענה היא דכולהו מטבע נינהו וקשה דלעיל (דף לט:) גבי שתי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה מסקי' לשמואל דפטור משום דמה שטענו לא הודה לו וכ"ת דאיירי בשאינן טבועים א"כ מסרא לה טענה דאין כאן שוה ב' מעות דאסר מה שצריך ליתן כדי להטביעה וזה דוחק לומר שאין שוה פרוטה בלותו אסרון ועוד דמשמע בטוענו מטבעות דעד השתא לא איירי במטבעות ואתם ב' כסף טבועים הם ועוד דקאמר הא קמ"ל דפרוטה בכלל מטבע איתא משמע דאין חידוש אלא מפרוטה דקתני והלא בשאר מטבעות נמי יש חידוש גדול דאשיב ממין הטענה ועוד דאפי' עבד גדול ועבד קטן חשיב מה שטענו לא הודה לו בפרק השואל (ב"מ דף ק.) ומנורה גדולה ומנורה קטנה אמרינן נמי לקמן (דף מג.) דמה שטענו לא הודה לו אע"פ שצורתם שוה ועוד דלשון בדינר מטבעות לא משמע בדינר טבוע ועוד דבסמוך בברייתא דדינר זהב זהוב גרסי' בכל הספרים פטור ובקונטרס לפי פירושו דוחק להגיה חייב על כן נראה לפרש בטוענו בדינר מטבעות שנתן לו דינר להחליף וליתן תחתיו מטבעות ושואל אותן מטבעות והלה טוען החזרתי כולם חוץ מדינר כסף או טריסית

או פונדיון או פרוטה:

שהכל דין מטבע אחד. פירש בקונטרס שאף בקטנה שבהם יש בה כדי הודאה לחייבו שבועה ותימה הא שמעינן מריש דקתני ההודאה שוה פרוטה ודוחק לומר דסלקא דעתן דגבי תביעת דינר זהב שהיא גדולה לא חשיבא הודאה פרוטה:

אבל בטענת מלוה והעדאת עד אחד בו'. וא"ת דבשילהי הכותב (כתובות פז: ושם) אמרינן דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות אפי' בהעדאת עד אחד אלמא משוינן עד אחד להודאה במקצת ויש לומר דשמואל דהכא לטעמיה דמחייב לעיל בכפירת פרוטה דכיון דמשתבע אפרוטה מוקמיה קרא לאבל קם לשבועה בפרוטה אבל בקרקעות לא משכחת דמשתבע בשום מקום ולפי זה ל"ל דלית הלכתא כותיה דשמואל דהך דהכא כיון דתליא בהיא דלעיל דבהיא דלעיל לית הלכתא כותיה מדתני ר' חייא לסיועיה לרב ועוד דרב פפא דה"ל בתראה סבירא ליה כרב לקמן בשמעתין [7]:

וכל מקום ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה. לא דוקא דהא איכא כפירת שעבוד קרקעות:

[7] **והודה** לו בשעורים פטור. בס"פ המניח (ב"ק דף לה: ושם) מסיק רבה בר נתן דפטור אף מדמי שעורין ותימה דמנ"ל הא דהא לר"ג חייב בדמי שעורין דאי אין כאן הודאה כלל ואם כן מנ"ל לרבנן פטור ופליגי אף בדמי שעורין דאמר לא פליגי אלא אם חייב שבועה על החטין דאמר בעי שבועה ולא בעי הודאה ממין הטענה ואמר לא בעי ליה כו' ושמא משמע ליה לרבה בר נתן לשון פטור דפטור לגמרי א"נ אע"ג דמיפטר מדמי שעורין אף לר"ג אפ"ה חשיב ליה הודאה:

[8] **ור"ג** מחייב. תימה דבפרק בתרא דכתובות (דף קח: ושם) גבי פלוגתא דאדמון ורבנן קאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון דמחייב בטוענו חבירו (כ) כדי יין וכדי שמן ואקאמר ליה אידך שמן דהד"מ קנקנים נמי חמשה אית לך חמשה אית לך משום דיש בלשון הזה לשון קנקנים והשתא לר"ג אפי' אין בלשון הזה לשון קנקנים חייב דאפילו בטוענו חטים והודה לו בשעורים מחייב וי"ל דלדידיה נמי נפקא מינה אם טענו עשרה כדי שמן ואמר ליה אידך אין לך אלא חמש חייב גם בקנקנים בהודאתו ולא מצי למימר לא הודיתי לך בקנקנים דיש בלשון הזה לשון קנקנים: **להודיעך** כחו דר"ג. דכחו עדיף דמילתא דרבנן הוי כח דפטור:

הודה

[1] [לקמן מח:], [2] [בהגהות מיי' הגילבא פ"ל יהודה פ"ש וכמ"מ אמר שמואל], [3] כתובות פז: ע"ש, [4] [לעיל לט:: כתובות קח:], [5] לקמן מה: [שבת נג. וש"נ], [6] [לקמן מה: מולין עה:], [7] כ"ק לה: כ"מ ה. [לעיל לח:], [8] כ"מ ד: [לעיל לח:], [9] עז) [פ"ה ה"ד], [10] [וכתובות המריכו ע"ש], [11] [שייך לעיל במשנה לח:], [12] [נ"ו שייך שם],

תורה אור השלם

1. לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל עָוֹן וּלְכָל חֲטֹאת בְּכָל חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר: דברים יט טו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לא שנו וכו' ומצא מחייבו שבועה הס"ד: (ב) תוס' ד"ה ור"ג מחייב וכו' בטוענן חבירו עשרה כדי שמן כל"ל ותיבות כדי יין נמחק:

גליון הש"ס

גמרא טענו חטים ושעורים. עי' רשב"ם ב"ב דף פד ע"ב ד"ה מין ח':

מוסף רש"י

לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם. לגיות חבכו נענש על עצומו, לא עונש גוף ולא עונש ממון, **אבל קם הוא לשבועה.** אמר לחבירו תן לי מנה שהלוותי, אמר לו אין לך בידי כלום ועד אחד מעידו שיש לו, חייב לשבע לו (דברים יט טו). **כל מקום ששנים** כו' אחד **מחייבו שבועה.** על ממון שלוה היו שנים היה משלם, עכשיו ישבע שהעד מכחש (כתובות פז:). **ישר וכן אמר ר' יוחנן.** יפה אמרת וכן שמעתי מר' יוחנן (שבת סג:) שפיר קאמרת (פסחים נג: חולין עה:). **מישהה הוה שהי ליה.** מתהגו של ריש לקיש כשאומר ר' יוחנן שמועה שאינו מודה לו, שהה ריש לקיש שעה או שתים קודם שיתחלק עליו, אולי יחזור בו, ובתוך כך יצא רבי אפי בו, ולא שמע אם נחלק עליו (חולין עה:). **מישתא הוה שתי ליה.** שותה מים היה כשאומר ר' יוחנן ובתוך כך יצא רבי אפי (שם). **טענו חטין והודה לו בשעורין פטור.** דלאו ממין הטענה הוא (לקמן מב.) דבעינן הודאה ממין הטענה עצמה (ב"מ ק:) ופטור אף מדמי שעורין, דהא אמר ליה תודע לאו שעורין יהבי לך ואחולי מחיל דגיה (ב"ק לה:).

עין משפט נר מצוה

לד א ב מיי' פ"ג מהל' טוען הלכה ח [ועי' מ"מ] סמג עשין לה טור ש"ע חו"מ סי' פח ס"ט: לה ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ד: לו ד מיי' שם ופ"ז שם הל"ח סמג שם טור חו"מ סי' כח סעיף ח כסג"ה וסי' סז ס"ח: לז ה מיי' פ"ג מהלכות טוען הל"ח סמג שם טוש"ע חו"מ סי' פח סי"ב:

רבינו חננאל

שוה קתני. מדקתני סיפא דינר זהב לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף וטריסית ופרוטה ופונדיון חייב שהכל מין מטבע אחד. ואי אמרת דוקא קתני אמאי חייב מה שטענו לא הודה לו אלא ש"מ שוה קתני וליטרא זהב שאני. ודחי ר' אלעזר ואמר מתניתין בטוענו בדינר מטבעות וקמ"ל דפרוטה בכלל מטבע היא ושאר השמועה פשוטה היא. וקי"ל בהא כרב דתני ר' חייא לסיועיה לרב סלע לי בידך אין לך בידי אלא סלע חסר שתי כסף שהן שתי מעין חייב. חסר אחד פטור ש"מ כפירת טענה שתי כסף בעינן ש"מ: **פיסקא** שתי כסף ופרוטה לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה שהיא חצי חבה חייב: אמר רב נחמן אמר שמואל לא שנו אלא בטענת מלוה והודאת עד אחד אפילו לא טענו אלא בפרוטה וכפר בו אחד בפרוטה בו עד אחד בפרוטה חייב שבועה בפרוטה שאילו היה עד אחר עם זה היה חייב לשלם פרוטה. עכשיו בעד אחד חייב שבועה שנאמר לא יקום עד אחד באיש לכל עון וגו' ואמר מר כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה. וא"ר נחמן אמר שמואל טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב. א"ר יצחק וכן א"ר יוחנן: פירוש מישהא שהי יגע היה ולפיכך לא השיב. ור"א שותה היה: לימא מסייעא ליה טענו חטים והודה לו בשעורים פטור ת"ש טענו כלים וקרקעות הודה באחד מהן וכפר

הודה במקצת קרקע **פטור.** מאלטריך דלא תימא טעמא דפטור בריש משום דהוי כטענו חטים והודה לו בשעורים: **לימוד** ערוך הוא בפיו של רבי יוחנן **הא מני אדמון היא.** תימה דר' חייא בר אבא גופיה מוקי מילתא דאדמון כוותיה בפ' בתרא דכתובות (דף קח:) דמסיק לאדמון יש בלשון הזה לשון קנקנים ומיגו דמשתבע אקנקנים משתבע נמי על שמן מחמת גלגול וי"ל דמשום רבנן הוא דאלטריך לאסוקי דאייתי שהודה במקצת קנקנים ואפ"ה פטרי רבנן משום דלא תקשי ליה ממילתייהו דרבנן דקתאמר מעיקרא טעמא דאין בלשון הזה לשון קנקנים הא יש בלשון הזה לשון קנקנים חייב אבל אדמון לעולם מחייב אפי' הודה בכל הקנקנים דבתרתי פליגי בטענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן ויש בלשון הזה לשון קנקנים ודייק לה מדלא קתני במתניתין פלוגתייהו בחטין ושעורין או בשור ושה ונקט כדי (ה) יין וכדי שמן משמע דפליגי בש בלשון הזה לשון קנקנים ומדקתאמר נמי ר"ג רואה אני את דברי אדמון ואי דוקא בטענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן פליגי מאי רואה אני את דברי אדמון הא אפי' בטענו חטין והודה לו בשעורין מחייב ופליגי נמי בטענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהם דאי בש בלשון הזה לשון קנקנים דוקא פליגי הוה להו לרבנן למימר בהדיא אין בלשון הזה לשון קנקנים ואדמון מחייב במודה בכל הקנקנים מדלא נקט במתניתין והודה לו מקצת קנקנים אלא נקט בקנקנים דמשמע בכולהו ולא מוקי לה במקצת קנקנים אלא משום רבנן דלא משתמע מילתייהו דאין בלשון הזה לשון קנקנים אלא בכה"ג וה"ק אין ההודאה ממין הטענה דלא מיבעיא במודה בכל הקנקנים דפטרי דהא אפי' יש בלשון הזה לשון קנקנים נמי פטור אלא אפילו הודה במקצת קנקנים נמי פטור דאין בלשון הזה לשון קנקנים:

וחדא כשמואל. וכן הלכה ואע"ג דקי"ל[ח] כרבי יוחנן לגבי שמואל חדא דלרבי יוחנן נמי חייב אליבא דאב אמורא ועוד דקי"ל[ט] כרב נחמן בדיני ועוד דרב פפא דהוא בתרא סבירא ליה כשמואל וכן פר"ח בשמעתין וכן עיקר ולא כמו שפסק ר"ח בכתובות (דף קח:) כרבי חייא בר אבא:

אדרבה אין אדם מעיז פניו כו'. ואי"ת דאמרי' בפירקין[י] מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז כו' וי"ל אע"ג דכופר הכל נמי משתמיט מ"מ אין לו כל כך פנים לכפור הכל כמו לכפור במקצת וליכא מיגו[יא]:

אשתמוטי הוא דקמשתמיט. תימה דבפ"ק דב"מ (דף ו. ושם) דייק אלא הא דאמר רב נחמן משביעין אותו שבועת היסת (דרבנן) נימא מגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא אמאי לא משני דאשתמוטי קא משתמיט כדמשני אהתם דלעיל וי"ל משום דפריך בהדי הך פירכי טובא ותו הא דתני רבי חייא כו' דלא מצי לשנויי הכי:

בפקדון פסול לעדות. בפרק קמא (יב) דב"מ (דף ה:) מוקי לה דנקיט ליה בידיה ובמלוה אפילו נקיט ליה בידיה זוזי כשר במלוה להוצאה ניתנה והוא שמא צריך למעות: ומאן

הודה במקצת קרקעות פטור. שאין נשבעין על הקרקעות כדילפינן לקמן בפירקין (דף מב:) ואף הודאתן אינה מביאה לידי שבועה: **הודה במקצת כלים חייב.** שבועה אף על הקרקעות ע"י גלגול דשבועה מקצת כלים: **הא כלים וכלים דומיא דכלים וקרקעות.** כלומר משני מינין והודה באחד וכפר באחד חייב: **זוקקין.** הכלים זוקקין את הקרקעות לשבועה: **תניא.** במסכת קדושין [כו.] נכסים שאין להם אחריות זוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן: **הלא עיקר.** דכולה מסכת בהלכות שבועה: **והיא.** דקדושין: **אגב גררא נסבה.** איידי דתנא התם נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בלא משיכה תני בהדייהו אף הם זוקקין את הנכסים שיש להם אחריות לשבועה: **אדמון היא.** דבעי הודאה ממין הטענה ומיהו היכא דטענו שניהם והודה לו באחד מהם חייב והא דאדמון במתני' היא מיהו הכא במסכת שבועות לא מפרשין בגמרא במאי פליגי אבל בפרק בתרא דכתובות (דף קח:) מפרשינן דבהכי פליגי: **טענו חטין וקדם והודה בשעורין.** מי שהיה לו לטעון על חבירו חטין ושעורין וטענו חטין ולא הספיק לטענו שעורין עד שקדם זה ואמר חטין אין לך בידי אבל שעורין יש לך בידי: **אם למעריס.** אם נראה לב"ד שקפץ להודות כדי שלא יטענו זה שעורין ויתחייב לו שבועה בהודאת שעוריס חייב לו שבועה אם אמר לו זה שניהם יש לי בידך: **ואם במתכוין.** להשיב לו על טענתו של חטין ולא נקופץ פטור: **לפיכך יצאו כלים.** ליכתב בפירוש: **למה שהן.** להתחייב עליהם בכל שהן דהוה ליה למכתב (שמות כב) כי יתן איש אל רעהו כספים לשמור ואנא אמינא מה כספים שניס ודבר חשוב אף כל שניס ודבר חשוב אנא כתב כלים לומר דהוי דבר חשוב ולא בעינן שוויהן שתי כסף: **וכפר בפרוטה פטור.** כדמפרש ואזיל כרב דאמר כפירה שתי כסף בעינן: **כפר בכלים.** ואפילו כל דהו כדאמרינן לכך יצאו כלים למה שהן ואי משום הודאה ממין הכפירה בהא סבירא ליה כשמואל דאמר טענו בחטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב: **היסת.** לשון שומא שאמו חכמים עליו שבועה כמו (שמואל א כו) אם ה' הסיתך בי: **אין אדם מעיז פניו [כו']: תדע.** דאמרינן אשתמוטי אשתמיט: **הכופר במלוה.** ואנא עדיס והוא לא נשבע כשר לעדות ולא אמרן חשיד אממונא הוא אלא אשתמוטי קמשתמיט ליה משום דמלוה להוצאה ניתנה [ז] ואין עכשיו בידו במה לפרוע: **בפקדון פסול לעדות.** ואפילו לא נשבע דמשעה דכפר איחשיד ליה אממונא ובב"מ בפ"ק (דף ה:) מוקמי' ליה בדאתמו סהדי דההיא שעתא הוה בידיה דליכא למימר אירכסה ליה ומשתמיט עד דבחיש ומשכח ליה: **כ"ש אסיפא.** דהא דרב נחמן: **אסיפא.** דהא אודי ליה עליו ואיכא דרבא דממונא: שבועה

הודה במקצת קרקעות פטור במקצת כלים חייב טעמא דכלים וקרקעות דקרקע לאו בת שבועה היא הא כלים וכלים דומיא דכלים וקרקעות חייב הוא הדין דאפי' כלים וכלים נמי פטור והא דקתני כלים וקרקעות קמ"ל דכי הודה במקצת כלים חייב אף על הקרקעות מאי קמ"ל זוקקין תנינא [ח] זוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן הא עיקר ההיא אגב גררא נסבה [ט] ור' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן חטין ושעורין והודה לו באחת מהן פטור והאמר ר' יצחק [י] יישר וכן אמר רבי יוחנן אמוראי נינהו אליבא דר' יוחנן ת"ש טענו חטין והודה לו בשעורין פטור ורבן גמליאל מחייב טעמא דטענו חטין והודה לו בשעורין הא חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב ה"ה דאפילו חטין ושעורין נמי פטור והאי דקתני הכי להודיעך כחו דרבן גמליאל ת"ש טענו כלים וקרקעות והודה בכלים וכפר בקרקעות בקרקעות וכפר בכלים פטור הודה במקצת קרקע פטור במקצת כלים חייב טעמא דכלים וקרקעות דקרקע לאו בת שבועה היא הא כלים וכלים דומיא דכלים וקרקעות חייב ה"ה דאפילו כלים וכלים נמי פטור והא קמשמע לן דהודה במקצת כלים חייב אף על הקרקעות מאי קמ"ל זוקקין תנינא זוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן הא עיקר ההיא אגב גררא נסבה איתיביה ר' אבא בר ממל לר' חייא בר אבא טענו שור והודה לו בשה שה והודה לו בשור פטור טענו בשור ושה והודה לו באחד מהן חייב א"ל הא מני רבן גמליאל היא אי רבן גמליאל אפילו רישא נמי אלא הא מני אדמון היא ולא דחויי מדחינא לך אלא תלמוד ערוך הוא בפיו של ר' יוחנן הא מני אדמון היא אמר רב ענן אמר שמואל [א] טענו חטין וקדם והודה לו בשעורין אם כמערים חייב אם במתכוין פטור ואמר רב ענן אמר שמואל [ב] טענו [ז] שתי מחטין והודה לו באחת מהן חייב לפיכך יצאו כלים למה שהן אמר רב פפא [ג] טענו כלים ופרוטה והודה בכלים וכפר בפרוטה פטור הודה בפרוטה וכפר בכלים חייב חדא כרב וחדא כשמואל חדא כרב דאמר כפירת טענה שתי כסף חדא כשמואל דאמר טענו חטין ושעורין והודה לו באחת מהן חייב: מנה לי בידך אין לך בידי פטור: אמר רב נחמן [ד] ומשביעין אותו שבועת היסת מאי טעמא חזקה אין אדם תובע אלא אם כן יש לו עליו אדרבה חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו אשתמוטי הוא דקא משתמיט ליה סבר עד דהוה לי ופרענא ליה תדע דאמר רב אידי בר אבין אמר רב חסדא [ה] הכופר במלוה כשר לעדות בפקדון פסול לעדות רב חביבא מתני אסיפא מנה לי בידך אמר לו הן למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך פטור ואמר רב נחמן [ו] משביעין אותו שבועת היסת מאן דמתני ארישא כל שכן אסיפא ומאן

עין משפט נר מצוה

לח א מיי' פ"ג מהל' טוען הל' יא סמג עשין לה טוש"ע חו"מ סי' פח סעיף יד:

לט ב ג מיי' שם הל"ה טוש"ע שם סעיף ג:

מ ד מיי' שם פ"א הל' ג סמג שם טור שו"ע חו"מ סי' פז סעיף א:

מא ה מיי' שם פ"ב הלכה יב סמג שם טוש"ע חו"מ סי' לב ס"ד:

מב ו מיי' שם פ"ז הל' א ופי"א מהל' מלוה הל"א סמג שם טוש"ע חו"מ סי' עט סעיף י:

רבינו חננאל

באחד מהן או שהודה במקצת קרקעות פטור הודה במקצת כלים חייב טעמא דכלים וקרקעות. דקרקע לאו בת שבועה היא. הא כלים וכלים דומיא דכלים וקרקעות חייב. ודחינן לה ואסיקנא לה ומאי קמ"ל זוקקין תנינא בתחלת מסכת קדושין. ואמרינן הכא בטענו כלים וקרקעות עיקרו. והתם בקדושין אגב גררא נסבה ותנא זוקקין. ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן טענו חטים ושעורין והודה לו באחד מהן פטור. איתיביה ר' אבא בר ממל טענו שור והודה לו בשה פטור. טענו שור ושה וחמור והודה לו באחד מהן חייב. ודחה הא רבן גמליאל היא. ואקשינן עליה אי רבן גמליאל אפילו טענו בשור והודה לו בשה ליחייב. אמאי תני רישא פטור. ומשני הא מני אדמון היא דתלמוד ערוך הוא בפי ר' יוחנן אדמון היא מפורשין בסוף כתובות בהטוענן חברו כדי שמן והודה לו בקנקנים אדמון אומר הואיל והודה ממין הטענה ישבע. יש לומר הא שינויא דר' חייא דאמר משמיה דר' יוחנן הא מני אדמון היא להעמיד דבריו הוא דאמר הכי ולא סמכינן עליה ור' יצחק פליג עליה. אמר רב ענן אמר שמואל טענו חטים וקדם והודה לו בשעורין אם כמערים הקדים והודה עד שלא יטענו עליו חייב: אם במתכוין פטור. פירוש כגון [ח] שהנחבע אינו טוען שנושה בו שעורין. ועוד אמר טענו שני מחטין והודה לו באחת מהן חייב לכך יצאו כלים למה שהן. ומסתברא כשמואל דהא ר' יצחק אמר וכן אמר ר' יוחנן. ורב פפא דהוא בתרא אמר חדא כרב דכפירת טענה שתי כסף וקיימא לן כותיה דרב בהא. ואמר חדא כשמואל טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב וקיימא לן כותיה. והא דדחי ר' חייא ואמר תלמוד ערוך בפי ר' יוחנן הא מני אדמון היא. ר' חייא הוא דאמר הכי להעמיד דבריו ולא סמכינן עליה. דכל כי האי גונא שינויא הוא ולא דחי' הלכתא מפורשת בשינויא: **מתני'** מנה לי בידך אין לך בידי כלום פטור. אמר רב נחמן ומשביעין אותו שבועת היסת. מאי טעמא

ח) תוס' ד"ה לימוד וכו' ונקט כדי שמן משמע כל"ל ותיבו' כדי יין ממתק:

(ט) ד"ה בפקדון וכו' בפ"ק דב"מ. ר"ב עי' בב"ק דף קה ע"ב בפרש"י דלא משמע הכי כמ"ש התוס' כאן:

מוסף רש"י

הודה במקצת קרקעות פטור. משבועה דאוריי"תא לא על הקרקעות ולא על הכלים, שאין הודאת קרקעות מביאה לידי שבועה, שאין דין שבועה בקרקעות (לקמן מב.). **במקצת כלים.** הודה במקצת כלים, דאיכא הודאה וכפירה בלאו קרקעות, חייב. לישבע אף על הקרקעות על ידי גלגול שבועה, דילפינן לה בפ"ק דקדושין (כז:) מקראי (שם). **זוקקין.** גוררין (שם) המטלטלין זוקקין את הקרקעות לישבע ע"י גלגול (ב"מ ד: קו:) הלי זוקקין אנכסים קאי שאין להם אחריות, ולא אנכי דין (קדושין כו.). **ומשביעין אותו.** לשאינו מודה במקצת (ב"מ ו.) **שבועת היסת.** שבועה שהסיתו חכמים לכך להסיתו להודות (שם ח.). **הכופר במלוה.** ולא נשבע ונאו עדים, כשר לעדות. דמלוה להוצאה ניתנה ואינה עכשיו בידו ורוצה לחזותו עד שתשיג ידו (ב"ק קה:) אלמא לאו דעתיה למיגבליה דימא אל תשת עד חמס אלא לאשתמוטי עביד (ב"מ ה:). **בפקדון פסול לעדות.** דמאי אשתמוטי איכא הכי לא ניתן להוצאה ובעין הוא ואם אבד יטענו שאבד ויפטר (שם) ומוקמינן לה בריש שניס מוחזק כגון דאמרי קהדי דההיא שעתא דכפר ליה נקיט בידיה, ומפטיל אע"ג דלא אשתמט דאי בשאמט מה לי פקדון (ב"ק קו.). **מנה לי בידך** אמר לו הן. ופפי עדיס ואמר להם אתם עדי (לקמן מב.). **נתתיו לך פטור.** מלשלם ומשבועה דאוריי"תא (שם).

רבינו חננאל (המשך)

חזקה אין אדם תובע אלא אם כן יש לו. אדרבה כו' עד הכופר במלוה כשר בעדות. בפקדון פסול לעדות. רב חביבא מתני להא דרב נחמן אסיפא מנה לי בידך א"ל הן למחר א"ל תנהו לי נתתיו לך פטור. אין לך בידי חייב. מאן דמתני לה דרב נחמן אריש כ"ש אסיפא. אבל מאן

מסורת הש"ס

א) כ"מ ד: ק: קדושין כו., ב) [כתובות קח:], ג) שבת נג. וש"נ, ד) שניס מתניתין. כל"ל רש"ל [דפוס ראמון], ה) כ"מ ה. ו., ו) כ"ק קה: כ"מ ה:, ז) [קידושין מז:], ח) [בעילוכין מז:], ט) [בכתובות יג.], י) [לקמן מב:], כ) [וע"ע תוס' כתובות יח. ותוס' גיטין נא: ד"ה מפני מה וכו'],

---

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לימוד וכו' ונקט כדי שמן משמע כל"ל ותיבו' כדי יין ממתק:

(ב) ד"ה בפקדון וכו' בפ"ק דב"מ. ר"ב עי' בב"ק דף קה ע"ב בפרש"י דלא משמע הכי כמ"ש התוס' כאן:

א) אולי ל"ל שהתובע.

שבועה דאורייתא. הכאה במקלת הטענה. שבועה דרבנן הא דרב נחמן: **מיפך שבועה.** אם אמר הנתבע לתובע השבע וטול: **מיפס לנכסיה.** אם אמר איני נשבע ואיני משלם יורדין לנכסיו ונותנין לזה: **שכנגדו חשוד.** הנתבע חשוד על השבועה ותנן לקמן (דף מד:) שתקנו חכמים שישבע התובע ויטול: **תקנתא היא.** שבועה עצמה של היסת תקנתא היא ותקנתא שיהא תובע נשבע ונוטל לתקנתא היסת שבועה שלא באה עליו אלא בתקנת חכמים לא עבדינן ויפסיד התובע בלא שום שבועה: **דפליגי עליה דרבי יוסי.** גבי מציאת חרש שוטה וקטן: **נקטיה לנכסיה דלשבקיה לגלימיה הוא.** אוחזו בציליו התליום בו עד שיתן לו טלית שעליו כלומר כיון דמשמתינן ליה לעולם עד דליתיב ליה ליית לך למיחת לנכסיה עדיף מהאי. כל דבר התלוי במחובר קרי ליה כובסא כדאמר אזול גרמא ומחיה לכובסא ואתר תמרי באלו הן הגולין (מכות דף ח.): **עד דמטי זמן נגדיה.** לבתר תלתין יומין כדאמרינן רב מנגיד אמאן דמשהי שמתיה דרבנן עליה תלתין יומין בהאשה נקנית (קדושין דף יב:): **אשתבע לי.** דלא פרעתיך: **וי מה בין זה.** שלא פגם שטרו לפוגם שטרו דתנן (כתובות דף פז.) הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה כילד היתה כתובתה אלף זוז והוא אמר התקבלת כתובתך והיא אומרת לא התקבלתי אלא מנה הואיל ומודית במנה פוגמת את שטר כתובתה ולא תפרע השאר אלא בשבועה דליכא למיסמך תו אשטרא דליכא למימר טפי קיבלה והשתא דאמרת משביעין לו מה יפה כחו משאם פגם את שטרו: **הפס.** גבי פגם את שטרו אע"ג דלא טעין לזה אשתבע לי אלא אומר פרעתיך טענין ליה אמן ואמרינן לבעל השטר השבע: **משלם.** מפשיט: **לא מזדקקינן ליה.** להשבע דמיחזי דחשדינן ליה ולא לגבות לו דהא אמר ליה אשתבע לי דלא פרעתיך: **נפטיו לך פטור.** אף משבועה ומיהו שבועת היסת איכא: **והא הכא כיון דכבעיה בעדים.** והודה לו בפניהם כמאן דאוזפיה בעדים דמי: נתתיו

ומאן דתני אסיפא כו'. אור"ת השתא דלא איתמר הלכתא כחד מהנך ליתי היכא דליכא דרדא דממונא לא משבעינן ליה מספק דהמע"ה ואעפ"כ לא היה מוחה בדיינים המשבעינן וקלת נראה להשביע דליכא דאמרי טפל לגשון דאשון כמו שאומר ריב"א מיהו אור"ת דאזלינן בתר המיקל [1] וכן משמע בפ"ק דב"מ (דף ה.) גבי ההוא רעיא דמייתי התם מילתא דר"ל אריש דמתני' ור"ת דוחה דאיכא למימר דהתם ליתא דמילתא נקט ומסיפא פריך דמשבעינן ליה היכא דאיכא דרדא דממונא דהתם נמי איכא דרדא דממונא מאחר שהיו רגילין למסור לו בכל יום ועוד דהא איכא סהדי דאכל תרי מייניהו ורב האי גאון פירש דלא משבעינן ליה אלא משמתינן ליה על תנאי שיהא בשמתא [2] אם הוא חייב ואינו משלם:

מאי איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן. בפ' הכותב (כתובות דף פח. ושם) גבי הא דאמר רב [3] נחמן אי פקא שמעון מייתי ליה לידי שבועה דאורייתא פירש בקונט' דנפקא מינה דבדאורייתא בעי למינקט חפצא בידיה ובדרבנן לא בעי ואין נראה דהיא נפקותא לא אמרינן הכא ועוד בדפרק השולח (גיטין דף לה. ושם) גבי אלמנה דקאמר אדרה בבית דין ואשבעה חוץ לב"ד פי' בקונט' גופיה דבב"ד לא בעי אשתבועי משום דבעי אנקוטי חפצא בידיה אף על גב דשבועה דאלמנה שבועה דרבנן היא ובריש שמעתתא דהכותב (כתובות דף פז: ושם) פירש נמי בקונטרס גבי הא דסבר רמי בר חמא למימר שבועה דאורייתא דנפקא מינה לאפוקי שבועה:

ולמר בר רב אשי דאמר בדאורייתא נמי מפכינן. ריב"ן פי' בשם הקונטרס דהלכתא כותיה דקיימא לן כמר בר רב אשי במיפך שבועה וכן בתשובת רבינו גרשון מאור הגולה וכן רב האי גאון והביא ראיה דהלכתא כותיה מדקאמר לקמיה האי מאן דמפיק שטרא על חבריה אי אמר ליה האיך אשתבע לי דלא פרעתיך אמרי' ליה זיל אשתבע ליה ומה התם דאית ליה עליה ממון גמור מדאורייתא יכול להפך עליו שבועה היכא דאית ליה [3] אלא שבועה דאורייתא לכ"ש דמאי א"ל אשתבע לי אם ולפי דבריו מאן דפליג אמר בר רב אשי כ"ש דפליג אדלקמיה מיהו הגאונים נחלקו בהיא דלקמיה אי אמר ליה אשתבע לי דלא פרעתיך אם יכול אידך לחזור ולומר אשתבע לי אם ותפטר [4] ואם יכול אין ראיה לרב האי מאי דבהיא דלקמיה ודאי תקנו רבנן משום דשכיחא דמתרמי זימנין טובא דבתר דפרעיה אשתבי שטרא בידיה כדאמרינן בפ"ק דב"מ (דף טז:) אשתמוטי דקא משתמיט דאמר ליה למחר יהבינא לך השתא ליתיה גבאי אי נמי אפשיטי דספרא זייר ליה אבל לגבי שבועה דאורייתא למה לה לתקן שיכול להופכה והשתא היא דלקמיה אתיא אפי' כמאן דפליג אמר בר רב אשי ורבינו יצחק מגלא בתשובות קדמוניות דלא מפכינא שבועה דאורייתא וכן בה"ג ובסדר תנאים ואמוראים דהלכתא כמר בר רב אשי דמיפך שבועה ואודיתא אך מה שכתב בסדר תנאים ואמוראים דמיפך שבועה חשוד וקאמר מר בר רב אשי דמפכינן אכנגדו אין נראה דבחשוד לא אייתי אלא בסמוך דאמר איכא ביניייהו שכנגדו חשוד אלא כפירוש הקונטרס דאמר נתבע לתובע השבע וטול ור"ח נמי פסיק דהלכתא כותיה בכל הש"ס בר ממיפך שבועה וחיורי וסימנך הפך לבן וחיורי בפ' בהמה המקשה (חולין דף עו: ושם) גבי לומת הגידין דקאמר זייגי אף על גב דלא חיורי: [ועמ"ש בס"ד על הגליון סנהדרין דף כט: בתוספות ד"ה מר בר"א]:

ולרבי יוסי דאמר בדרבנן נמי נחתינן. קלת תימה דרבנן נמי לא אייתי אלא בהיא דלא הוי גזילה אלא מפני דרכי שלום אבל היכא דהוי גזל גמור מודו דנחתינן לנכסיה וה"נ היכא דאיכא שבועה דרבנן: **וכי** מה בין זה **לפוגם שטרו.** ות"ת תקשה ליה אמתני' [1] דהכא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וטעמא משום דלמא אי הוה אבוהון קיים הוה טעין ואמר אשתבע לי אלמא מני משתבע ליה ומיהו נראה דטעמא לאו משום הכי הוא דאפי' לא מני אבוהון טעין טענינן ליתמי דבפרק הכותב (כתובות דף פו: ע"ש) אמרינן כתב לאשתו נקי נדר נקי שבועה לא תפרע מן היתומים אלא בשבועה אלמא עבוד רבנן תקנתא ליתמי אפי' במקום שאין האב יכול להשביע:

[5] אין לך בידי אלא ליטרא כסף פטור. מהשתא הו"ל לרב לאפלוגי [ר"ג] כדפליג בסיפא בשטעו חטין והודה לו בשעורין ולשמואל אדלעיל שתי כסף יש לי בידך והלה אומר אין לך בידי כו' אלא נטר עד לבסוף ופליג אכולהו וצריך לדקדק אמאי לריכי כל הנך ואיכא מייניהו דתני איידי:

תיובתא

ומאן דמתני לה אסיפא הכא הוא דאיכא דרדא דממונא אבל התם דליכא דרדא דממונא לא מאי איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן איכא ביניייהו [1]מיפך שבועה בדאורייתא לא מפכינן שבועה בדרבנן מפכינן ולמר בר רב אשי דאמר בדאורייתא נמי מפכינן שבועה מאי איכא בין דאורייתא לדרבנן איכא ביניייהו [2]מיחת לנכסיה בדאורייתא נחתינן לנכסיה בדרבנן לא נחתינן לנכסיה ולרבי יוסי דאמר בדרבנן נמי נחתינן לנכסיה דתנן [3]מציאת [4]חש"ו יש בהם גזל מפני דרכי שלום ר' יוסי אומר גזל גמור [5]ואמר רב חסדא גזל גמור מדבריהם למאי נפקא מינה להוציאו בדיינין מאי איכא בין דאורייתא לדרבנן [6]איכא ביניייהו שכנגדו חשוד על השבועה בדאורייתא שכנגדו חשוד על השבועה אפכינן ליה שבועה ושמו אאידך [7]בדרבנן תקנתא היא [8]ותקנתא לתקנתא לא עבדינן ולרבנן דפליגי עליה דרבי יוסי דאמרו בדרבנן לא נחתינן לנכסיה מאי עבדינן ליה משמתינן ליה אמר ליה רבינא לרב אשי האי [9]נקטיה בכובסיה דנשבקיה לגלימיה הוא אלא מאי עבדינן ליה אמר ליה [10]משמתינן ליה עד דמטי זמן נגדיה ונגדינן ליה ושבקינן ליה אמר רב פפא [11]האי מאן דאפיק שטרא על חבריה ואמר ליה שטרא פרוע הוא אמרינן ליה לאו כל כמינך זיל שלים ואם אמר לשתבע לי אמרינן ליה אשתבע ליה א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ומה בין זה לפוגם את שטרו א"ל התם [12]אע"ג דלא טעין איהו טענינן ליה אנן הכא אמרינן ליה זיל שלים ליה ואי טעין ואמר אשתבע לי אמרינן ליה זיל אשתבע ליה [13]ואי צורבא מרבנן הוא לא משבעינן ליה א"ל רב יימר לרב אשי צורבא מרבנן משלח גלימא דאינשי אלא [14]לא מזדקקינן ליה לדיניה: מנה לי בידך כו': אמר רב יהודה אמר רב אסי המלוה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי יכול לומר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדה"י תנן מנה לי בידך אמר לו הן למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך פטור והא הכא [15]כיון דתבעיה בעדים כמאן דאוזפיה בעדים דמי וקתני פטור

תיובתא

בתחלת שנים אוחזין בטלית תני ר' חייא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי ועדים מעידין אותו שיש לו עליו נ' זוז ישלם (עליו) נ' וישבע על השאר וק"ל כר' חייא: [6] וקשיא לן הא דתנינן בתוספתא היה טוען מנה בב"ד וכפר ובאו עדים והעידו שחייב לו חמשים זוז הרי זה משלם ופטור על השבועה. ואם היה עד אחד מעידו הרי זה נשבע על הכל: **מתני'** מנה לי בידך א"ל הן למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך פטור:

---

[1] ב"מ יב. גיטין נט:, [2] [גיטין קפ. ב"מ יב.], [3] [נקמן מו. ב"מ ה:], [4] [ב"מ קפ: ועי' מ"ש בהפלאה שבערכין ערך כסכן, ה] [עי' תוס' ב"ב ל. ד"ה לאון,] [5] [עי' מהרש"ל], [6] [לקמן מה.], [7] שייך למתני' בריש פרקין,

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מאי איכא וכו' גבי הא דאמר רב פפא מי פקא הוא מייתי לי' כל"ל ותיבת נחמן ותיבת שמעון נמחק: (ב) ד"ה ולמר וכו' לית ליה עליה אלא שבועה:

גליון הש"ס

גמ' ותקנתא לתקנתא לא עבדינן. עי' לקמן דף מו ע"ל תוס' ד"ה דרבנן: **תוס'** ד"ה ומאן וכו' **אם הוא** חייב **ואינו** משלם. עי' ב"ק דף קיח ע"ל תוס' ד"ה ר"נ: **ד"ה** ולמר וכו' **ואם** יכול אין ראיה. הייט דלמ"ד דלא מהפכיס בדאורייתא צריך הנתבע ליטבע כיון דשבועתו מ"י לתפך. לק דיכול הוא לטעול שבועה עליו כמו על שטר דיכול לומר השבע לי זה יכול בתובע לתפך שבועה זו השבע ופטור. אבל אם מדאורייתא מהפכין מהפך הנתבע שבועתו עליו וצריך בתובע ליטבע כנע"ל פשוט. ולא כהמהרש"ל דנתקן זה:

רבינו חננאל

דמתני לה אסיפא אמר לך הכא אמר רב נחמן משביעין אותו שבועת היסת משום דאיכא דרדא דממונא. פירוש עיקר. דהא הודה לו מקודם כגון הא דגרסינן בפרק חומר בקודש (חגיגה כא:) א"ר אילעא א"ר חנינא עשר מעלות שנו כאן כו' עד מאי טעמא הראשונות דאית להו דרדא דטומאה מדאורייתא גזרו בהו רבנן כו': מה איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן. ואמר בדרבנן אי אמר ליה השבע וטול הדין עמו בדאוריי' [למימר] [לא. ולמר] בר רב אשי אפילו בדאורייתא מפכינן. ולית הלכתא כותי. דהלכתא כותיה בכל התלמוד בר ממיפך שבועה וחיורי. וסימנך הפך לבן. והני חיורי מפורש בפרק בהמה המקשה מר בר רב אשי בענין צומת הגידין כיון דזייגי אע"ג (דחווריי) [דלא חווריי]: הני תרתי בלחוד לית הלכתא כותיה. ואליבא דמר בר רב אשי. מאי ביניייהו ואמרינן בדאורייתא אם לא ישבע נחתינן לנכסיה ונותנין אותן לתובע אבל בדרבנן לא נחתינן לנכסיה. ולר' יוסי דתנן בגיטין פרק הנזקין מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן גזל מפני דרכי שלום ר' יוסי אומר גזל גמור. ואוקימנא קסבר מוצאיהן אותו בדיינין. הנה אפילו בדרבנן מחתינן לנכסיה.

מאי בינייהו ואמרינן בדאורייתא אם היה הנתבע [חשוד על השבועה] אפכינן השבועה ונשבע התובע ונוטל ובדרבנן לא מאי טעמא דעיקר השבועה מדרבנן תקנתא היא ותקנתא לתקנתא לישבע התובע וליטול לא עבדינן. ולרבנן דפליגי על ר' יוסי דאמרי לא נחתינן לנכסי דגזל מציאת קטן מאי עבדינן ליה: ואסיקנא משמתינן ליה ואי לא אתי ותבע למישריה עד תלתין יומין בתר ל' יומין הוא עידן נגודיה מנגדינן ליה כרב דרב מנגיד אמאן דחייל עליה שמתא

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"א מהל' טוען הל"ו סמג עשין לה טוש"ע חו"מ סי' פז סי"א:

מד ב מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ט:

מה ג מיי' פי"ז מהל' מלוה הל"ב סמג עשין עד טוש"ע חו"מ סי' רע סעיף א:

מו ד מיי' פ"ב מהלכות טוען הל"ד סמג עשין לה טור ש"ע חו"מ סי' לב סעיף ז וסי"א:

ה [מיי' פ"ב מהל' טוען וטוען הל' ז]:

מז ו מיי' שם פ"א הל' ה סמג שם טור ש"ע חו"מ סי' פז סעיף ט:

מח ז מיי' פי"ד מהל' מלוה הלכה ב סמג עשין לד טור ש"ע חו"מ סי' פב סעיף ב:

מט ח מיי' שם הלכה א סמג שם טוש"ע חו"מ סי' פד סעיף א:

נ ט י מיי' שם הלכה ב סמג שם טוש"ע חו"מ סי' פו סעיף ו:

מוסף רש"י

גזל גמור מדבריהם. מפני דרכי שלום (ב"מ יב.) אפילו לר' יוסי לאו גזל לאוריתא הוא (גיטין סא.). למאי נפקא מינה. מדר' יוסי, הא אמא לאשמועינן דהתמיהו חכמים בתקנתן כגזל גמור (ב"מ יב.). להוציאו בדיינין. דלרבנן לא נפיק בדיינים ומיהו לר' יוסי גזל מעליא לא הוי ליפסל לעדות ולעבור עליו בלאו (גיטין סא.). ותקנתא. דשכנגדו ישבע ויטול דהוא נמי תקנתא, דמן התורה מי שעליו לשלם הוא ישבע ויפטר מן התשלומין ואין נשבע ונוטל מן התורה, ואותן המעיין בשבועות (מד:) תקנת חכמים הן ושבועה לאוריתא עבוד רבנן תקנתא, אבל תקנתא לתקנתא לא עבדינן (ב"מ ה:).

רבינו חננאל (המשך)

דרבנן ל' יומין ולא קא תבע לשמתיה. והא דרב מפורשת ביבמות פרק רבן גמליאל: אמר רב פפא האי מאן דמפיק שטרא אחבריה וטען דפריע הוא לאו כל כמיניה. אלא אמרינן ליה זיל פרעיה ואי אמר ליה לישתבע לי דלא פרעתיה מחייבין ליה לאשתבועי ליה והני מילי בדטענן הלוה ואמר לישתבע לי אבל אנן לא טענינן ליה כי היכי דטענינן על הפוגם שטרו: ואי צורבא מרבנן הוא האי דמפיק שטרא אחבריה לא מזדקקינן ליה ללוה כד טענין לישתבע לי: **תוספתא** (פ"ה) מנה לי בידך אין לך בידי. וכן הטוען היה לך בידי ונתתיו לך או שיש לי בידך במנה כסות במנה פירות: מנה לאבא בידך אין לו בידי או נתתיו לו או שיש לי בידו במנה כסות במנה פירות: מנה לי ביד אביך אין לך בידו כלום או נתנו לך או שיש לו בידך במנה כסות במנה פירות פטור.

ו) כנר הקשה בש"ס בב"מ דף ה' כענין קושיא זו על ר"ח מבריתא דתני אבוה דרבי אפטוריקי ושניגן דר"ח תנא הוא ופליג ודברי רבינו ל"ע.

תיובתא דרב אסי. אבל לשמואל ניחא דמאי לפרש דה"ק נתתיו לך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים ולמאי דמפרשינן לשמואל נאמן לומר פרעתיך ביני ובין עצמך במגו דאי בעי אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני אתי שפיר טפי:

תיובתא דשמואל. תימה מאי קושיא דלמא נתתיו לך שלא בעדים קאמר ולהכי חייב וי"ל דשמואל הכי קאמר מתוך שיכול לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים כי אמר רב נמי פרעתיך ביני ובין עצמך נאמן במגו ומיהו רב פפא בסמוך ודאי לית ליה האי מגו דהא קאמר בסמוך צריך לפורעו בעדים וצריך לחוק לפי' זה דפליגי רב פפא ושמואל בדברי רבי יהודה בן בתירא ועוד יש לתמוה לגמרא שהקשה לשמואל מסיפא דמתני' מנ"ל לפרש דברי שמואל כך מאחר שרב פפא לית ליה האי סברא לכן נראה שהמקשה משמע ליה דמפני שצריך ליתן לו בעדים משמע שצריך לברר שפרעו בעדים וקלת משמע כן בכל הסוגיא: **ורב פפא משמיה דרבא אמר אין צריך לפורעו בעדים.** אר"מ כן הלכה דהא אמר רבי אבא בגט פשוט (ב"ב דף קנ.) וקיימא לן המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים וכן רבא ורמי בר חמא ס"ל הכי בריש כל הנשבעין (לקמן דף מה:): **אזל פרעיה באפי סהדי אחריני.**

פי' בקונטרס וזה אומר עדי שקר הם ואם תאמר ואיך נאמן לומר שמשקרין ויש לומר דכיון דאמר באפי ראובן ושמעון בעי למימר מהימנת לי כל היכא דאמרת לא פרעון עד דפרענא באפי ראובן ושמעון כדלקמן ומיהו הא דקאמר בסמוך להכי קאמר באפי ראובן ושמעון כי היכי דלא לידחייה לא אתי שפיר לפירושו דמה דיחוי שייך כיון דמייתי סהדי וס"ל למימר כי היכי דלא למיפטר אי אייתי סהדי אחריני לכן נראה לר"י דמיירי דקאמר פרעתיך באפי סהדי והלכו להם למדינת הים ויש פירושים שכתוב בהן כן וגם ר"ח פירש כן:

הא אנא והא רב ששת. בדיחותא בעלמא הוא דקא מהדר ליה ולאו משום דצריך לקיים תנאו: **כל האומר לא לויתי בו'.** ואביי לית ליה והא דתנן למחר אמר לו תנהו לי אין לך בידי חייב וטעמא דכיון דאמר לא לוה הוי כמודה שלא פרע התם ליכא עדים דאמרי פרעו כי הכא ולהכי אביי גופיה אית ליה בפ"ק דב"ב (דף ו. ופס) דכל האומר לא לויתי בו' כיון דליכא עדים שפרע וא"ת אמאי לא מתרצינן הכא דבוריה לא לויתי כלומר לא עמדתי בהלואתי אלא פרעתי כמו בפ' אמרו לו (כריתות יב.) גבי לא נטמאתי דמתרצינן דבוריה לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי ואומר ריב"א דהכא לא קאמר לא לויתי אלא להד"מ דלא שייך לתרוצי ליישניה אבל בפרק הכותב (כתובות דף פח.) קשה דקאמר אבל אמרי יתמי אמר לו אבא לא לויתי נפרעין מהם שלא בשבועה דכל האומר לא לויתי בו' ויש לומר דהאב היה יכול לטעון ולתרץ דבריו אבל ליתומים לא טענינן מילתא דלא שכיחא ועוד יש לחלק דהכא כשטוענין עליו בבית דין יש לו להשיב בענין שיפטר ואין לנו לתרץ דבריו: **כל מילתא דלא רמיא עליה דאינש לאו אדעתיה.** תימה בגט פשוט (ב"ב דף קנ.) גבי עובדא דרב יצחק בר יוסף דהוה מסיק זוזי ברבי אבא מסיק אף על גב דהמלוה חבירו בעדים אין בו' כי טענין ואמר פרעתי בפני פלוני ופלוני צריך לברר ובדוקו פלוני ופלוני ויעידו ואמאי הא אמרינן לאו אדעתיה וי"ל דרבא סבר ליה

תיובתא דרב אסי אמר לך רב אסי אנא כי אמרי היכא דמעיקרא אוזפיה בעדים דלא לדידיה הימניה הכא הא הימניה רב יוסף מתני הכי אמר רב יהודה אמר רב אסי [6]א המלוה את חבירו בעדים אינו צריך לפורעו בעדים [2]ואם אמר אל תפרעני אלא בעדים צריך לפורעו בעדים כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי [3]יכול לומר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים תנן מנה לי בידך אמר לו הן אמר לו אל תתנהו לי אלא בפני עדים למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך חייב מפני שצריך ליתן לו בעדים תיובתא דשמואל אמר לך שמואל תנאי היא דתניא בעדים הלויתיך בעדים פרע לי או יתן או יביא ראיה שנתן רבי יהודה בן בתירא אומר יכול לומר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים [3]פריך רב אחא ממאי דבשעת הלואה קאי דלמא בשעת תביעה קאי והכי קאמר ליה לאו בעדים הלויתיך בעדים היה לך לפורעני אבל בשעת הלואה דברי הכל חייב אמר רב פפי משמיה דרבא הלכתא המלוה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים ורב פפא משמיה דרבא אמר המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים ואם אמר אל תפרעני אלא בעדים צריך לפורעו בעדים ואם אמר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים [3]נאמן: סימן ראוב"ן ושמעו"ן דתנו"ו הלכת"א יזפ"י ופר"ע פלוני ופלוני עפצ"י סטרא"י בהימנות"א כבי תרי: ההוא דא"ל לחבריה כי פרעתין פרעין לי באפי ראובן ושמעון אזל ופרעיה באפי תרי מעלמא אמר אביי באפי בי תרי אמר ליה באפי בי תרי פרעיה אמר ליה רבא [4]להכי קאמר ליה באפי ראובן ושמעון כי היכי דלא נדחייה ההוא דאמר ליה לחבריה כי פרעת לי פרעין לי באפי בי תרי דתנו הלכתא אזל פרעיה בין דיליה לדיליה איתניסו הנך זוזי אתא לקמיה דרב נחמן א"ל אין קבולי קבלתינהו מיניה דרך פקדון ואמינא ליהוי גבאי פקדון עד דמתרמו בי תרי דתנו הלכתא ומקיים תנאיה א"ל [5]כיון דקא מודית דודאי שקלתינהו מיניה פרעון מעליא הוי אי אמרת לקיומי תנאיה זיל אייתינהו דהא אנא ורב ששת דתנינא הלכתא וספרא וספרי ותוספתא וכולא גמרא ההוא דאמר ליה לחבריה הב לי מאה זוזי דאוזיפתך אמר ליה לא היו דברים מעולם אזל אייתי סהדי דאוזפיה ופרעיה אמר אביי מאי ניעבוד אינהו אמרי אוזפיה אינהו אמרי פרעיה רבא אמר [7]כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ההוא דאמר ליה לחבריה הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך א"ל לא פרעתיך בפני פלוני ופלוני אתו פלוני ופלוני אמרי לא היו דברים מעולם סבר רב ששת למימר הוחזק כפרן אמר ליה רבא [8]כל מילתא דלא רמיא עליה דאינש לאו אדעתיה ההוא דאמר ליה לחבריה הב לי שית מאה זוזי דמסיקנא בך א"ל ולא פרעתיך מאה קבי

נתתיו לך חייב. לפרוש: **בעדים הלויתיך.** קס"ד בשעת הלואה קאי ואמר ליה דאה שבעדים הלויתיך ואף אתה אל תפרעני אלא בעדים: **דלמא בשעת תביעה קאמר.** כשתבעו בב"ד וזה אומר פרעתיך אמר לו והלא בעדים הלויתיך בעדים הוה לך לפורעני ולא אמר לו כן בשעת הלואה ומשום הכי פטר ליה ר' יהודה בן בתירא: **אזל פרעיה באפי סהדי אחריני.** וזה אומר עדי שקר הם: **ואיתניסו.** מיד המלוה: **להוי פקדון בידי.** ואיני עליהן אלא שומר חנם שלא קבלתים בתורת פרעון: **כיון דקא מודיא.** דקבלתינהו וזה לא בתורת פקדון מסרם לך הוי פרעון [9] ודברים שהיו בלבך אינם דברים: **דיוף ופרע.** אותה הלואה שזה כופר ודאי לוה אותה באותו היום אבל לאחר זמן פרעיה: **לאומר לא פרעתי דמי.** דכיון דלא לוה לפי דבורו לא פרע והרי יש עדים שלוה נאמנין הם על הלואה ואינן נאמנין על הפרעון דהודאת בעל דין כמאה עדים: **דמסיקנא בך.** שאני הוא בך: **לא היו דברים מעולם.** לא פרע לפנינו וזה אומר או בפניהם או שלא בפניהם פרעתיך: **הוחזק כפרן.** ואינו נאמן אפילו בשבועה לומר פרעתיך שלא בפניהם שהרי אמר פרעתיך בפניהם ונמצא שקרן: **כל מילתא דלא רמיא עליה דאינש.** כגון זה שלא היה לו לומר פרעתיך בעדים שלא אמר לו זה בשעת הלואה בעדים פרע לי הלכך לא שם לבו לזכור אם בעדים פרע אם שלא בעדים ואמר בעדים פרעתיך ולאו אדעתיה ואינו הוחזק כפרן בכך:

עפצי

מסורת הש"ס

6) כתובות יח. ב"ב קנ. [קדושין מג:], 3) [קדושין יג. וש"נ], 4) עי' מיי' פט"ו מהלכות מלוה הל"ב דברים אינו נאמן, 5) כתובות פח. ב"ב ו., 8) [לעיל לד: וש"נ],

גליון הש"ם

רש"י ד"ה כיון דקא מודית וכו' ודברים שהיו בלבך. וכ"כ הרא"ש סי' קו אבל בעניי אין מוכן לי לתף אם הוו דבריס מ"מ כיון דזה נתן לו פרעון הוי פרעון ואין בכח המלוה לומר אלא יהיה פרעון לא פקדון:

מוסף רש"י

כל האומר לא לויתי באומר לא פרעתי דמי. דכיון דאמר לא לוה מודה הוא שלא פרע, והרי שטר מוכיח עליו שלוה (כתובות פח.).

רבינו חננאל (המשך)

משחבע ליה: ההוא דאמר ליה לחבריה כי פרעת לי פרען באנפי סהדי דתנו הלכתא פרעיה ואיתניסו זוזי אתא לקמיה דרב נחמן א"ל אין קבלתינהו ולאו בתורת פרעון אלא בתורת פקדון עד דפרען באנפי דתנו הלכתא: א"ל רב נחמן כיון דקא מודית דקבלתינהו מיניה פרעון הוי מאי בעית לקיומי תנאיה זיל איתינהו דהא אנא ורב ששת דתנינן הלכתא וכולהי תלמודא דלפרעך קמן: ההוא דא"ל לחבריה הב לי זוזי דאוזיפתך א"ל לא היו דברים מעולם. אתו סהדי דאוזפיה ופרעיה אמר רבא כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי: ההוא דא"ל לחבריה הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך. א"ל ולאו פרעתיך בפני פלוני ופלוני אתו פלוני ופלוני ואמרו לא פרעו בפנינו אמר רב ששת הוחזק כפרן. כלומר אם יטענו אח"כ שפרעתי אינו נאמן: רבא אמר כל מלתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה. פירוש העדים כיון דלא רמיא עליהו לאו אדעתיהו. והן ששכחו וטענתיה דלוה טענה היא: ההוא דאמר ליה לחבריה הב לי שית מאה זוזי דמסיק בך. א"ל ולאו פרעתיך ק' קבי

רבינו חננאל

אמר רב יהודה אמר רב אסי המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים. ואם א"ל אל תפרעני אלא בעדים צריך לפורעו בעדים ושמואל אמר יכול לומר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים: ואקשינן על שמואל וההתן מנה לי בידך א"ל הן אל תתנהו לי אלא בפני עדים למחר א"ל תנהו לי נתתיו לך חייב מפני שצריך ליתנו לו בעדים: ופריק תנאי היא דתניא בעדים הלויתיך בעדים פרעני פרעני כו'. ואסיקנא משמיה דרבא המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפורעו בעדים ואם א"ל אל תפרעני אלא בעדים צריך לפורעו בעדים. ואם א"ל פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להן במדינת הים אינו [6] נאמן: ההוא דאמר ליה לחבריו כי פרעת לי פרעין בפני ראובן ושמעון טען דפרע' בפני אחרינא. אמר רבא להכי א"ל ראובן ושמעון כי דלא לידחייה. מסתברא כד טען פרעתיך באנפי סהדי אחרינו והלכו למדינת הים אבל אי איתנהו ומסהדי דפרעיה. [לא] אמר רבא דלא מהימני: **ירושלמי** מנה לי בידך א"ל הן אל תתנהו לי אלא בפני פלוני ופלוני א"ל נתתיו לך בפני פלוני. אתא עובדא קמי רבי אמר יבואו פלוני ופלוני ויעידו. הבא לידון בשטר ובחזקה רבי אומר ידון בשטר רשב"ג אומר בחזקה: מעשה בא לפני ר' חייא והורה כרשב"ג 3) קשיא דר' אדר' לא קשיא לא רצה רבי אלא לעמוד על אמתת הדבר: המחזיק מחמת אונו ונמצא פסול בטלה החזקה: ההוא דאתה קמיה דרב וטען על חבריה חטין ושעורין וכוסמין. ואמר ליה המתן עד דיגלגל עלך כל מאי דבעי. ובסיפא את

---

6) כן היתה ג"כ גירסת רשב"ם בדברי רבינו אבל הרא"ש כתב דנראה מדברי רבינו לקמן דגרס נאמן וש"ם. 3) עי' תוס' כאן סד"ה כל מלתא:

עפצי. גל"ס בלע"ז ומעבדין בהן עורות: **אייפי.** מלוה סהדי דאלבעה אלבעה קיימי ותובע מאתים וזה אומר פרעתיך מ"מ אם לא בעפצים פרעתיך במעות: **דלא רמיא עליה דאינים.** והאי נמי לא רמיא עליה לומר באיזה ענין פרעם אלא פרעתי' סתמא הלכך לא מזכר וסבור שכך השער ולא הוחזק כפרן ונשבע שפרעם מכל מקום: **מדכר דכיר.** והוחזק כפרן: **סיטראי ניינהו.** מלך אחר היית חייב לי: **איפרע שטרא.** הואיל ומודה שקיבלם ולאו כל כמיניה לומר סיטראי ניינהו: **לאו אתורי יהבת לי.** לקנות מהן שוורים לשחיטה למחצית שכר: **אמסחתא.** מקוס שמקנדין הבשר ומוכרין: **ולא אידכר ליה שטרא.** שיטול השטר מידו: **מיגו דיכול למימר ליה.** לא פרעתי' [1] יכול למימר ליה נמי סיטראי ניינהו: **וכדאמימי בריה דרבי אבהו** גרסינן. והוא במסכת כתובות בפרק הכותב (דף פה.) דמטא כי האי מעשה לידיה: (א) **הוה.** לוה דאמר למלוה בפני עדים בשעת הלואה נאמן אתה עלי כל זמן שתאמר לא התקבלתי ולא אוכל לומר לך פרעתיך: **אימור דאמרי זיל בתר רוב דעות הני מילי לענין אומדנא.** דשמעת כדאמר במסכת ע"ז בפרק השוכר (דף עב.) א"ל כדשיימי (ב) בתלתא אפי' תרי מגו תלתא כדאמרי בי תלתא עד דאמרי בתלתא כדשיימי בד' עד דאמרי בד' וכ"ש כדאמרי באלבעה: **כיון דנחית לדעות.** מתחלה ירד לנתינן שהוא יתר מכדי עדות ולאי אדעות קפיד בתלתא הימניה באלבעה לא הימניה: שכחת"י מלפר"ש המס"ה (ג) והנ"י מפר"ש כא"ן: **מנה לי בידך אמר לו הן.** ובפני עדים ואמר להם אתם עדי: **נתפיו לך פטור.** מלשלם ומשבועה דאוריתא: **אין לך בידי.** לא היו דברים מעולם: **חייב.** לשלם ואינו נאמן בשבועה שהרי הוחזק כפרן: **אין לך בידי אלא ליטרא כסף פטור.** שאין כאן הודאה ממין הטענה: **נסף.** חלי כור: **פטור.** דלאו ממין הטענה היא: **ורבן גמליאל מחייב.** דלא בעי הודאה ממין הטענה: **לדי שמן.** כדים מלאים שמן: **והודה לו בקנקנים.** הכדים יש לך בידי בלא שמן: **הואיל והודה מקצת הטענה.** והוה ליה טענו חטין ושעורין והודה לו בחמד מהן: (ג) **או שהודה במקצת קרקעות פטור.** משבועה דאוריתא לא על הקרקעות ולא על הכלים שאין הודאת קרקעות מגיאה לידי שבועה שאין דין שבועה בקרקעות כדאמרינן (בכל הנשבעין) (לקמן ע"ג): **הודה במקצת כלים.** דאיכא הודאה וכפירה בלאו קרקעות: **חייב.** לישבע אף על הקרקעות על ידי גלגול שבועה דילפינן לה בפרק קמא דקדושין (דף כז:) מקראי: **זוקקין.** גוררין: **אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן.** כגון שטענו ברמיזה דחרש שדיברו חכמים בכל מקום לא מדבר ולא שומע (ד): **אבל נשבעין לקטן ולהקדש.** מפרש בגמרא: **גמ' וכי יתן איש.** ועלה כתיב ונקרב בעל הבית לשבועה כדאמרינן בנבא קמא (דף סג.): **אין נתינת קטן כלום.** דהא איש כתיב והחרש והשוטה וקטנים הם בלא דעת: **בבא בטענת אביו.** הא דקתני נשבעין בנתינת איש קאמר שהקטן טוענו אבי מסרו לידך: **והאלמיו פרש.** והחזרתי לו חלי והחליו בידי חייב לישבע על השאר וקטן הבא בטענת אביו לא גרע מטענת עצמו דהכא: **בטוענו קטן.** יתום קטן תובע

עפצי דקיימי בשיתא שיתא א"ל לאו בארבעה ארבעה הוו קיימי אתו תרי סהדי ואמרו אין בארבעה ארבעה הוו קיימי אמר רבא הוחזק כפרן אמר רמי בר חמא הא אמרת (ה) כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה א"ל רבא [2]קצותא דתרעא מידכר דכירי אינשי ההוא דא"ל לחבריה הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך והא שטרא א"ל פרעתיך אמר ליה הנהו סיטראי נינהו אמר רב נחמן [3]איתרע שטרא רב פפא אמר לא איתרע שטרא ולרב פפא מאי שנא מההוא דאמר ליה לחבריה הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך והא שטרא א"ל לאו אתורי יהבת לי ואתית ואיתיבת אמסחתא וקבילת זוזך ואמר ליה הנהו סיטראי נינהו ואמר רב פפא [4]איתרע שטרא התם כיון דקאמר אתורי יהבת לי ומתורי שקלת איתרע שטרא הכא אימור סיטראי נינהו מאי הוי עלה רב פפי אמר לא איתרע שטרא רב ששת בריה דרב אידי אמר איתרע שטרא והלכתא איתרע שטרא [5]והני מילי דפרעיה באפי סהדי ולא אידכר ליה שטרא אבל פרעיה בין דידיה לדידיה מיגו דיכול למימר לא היו דברים מעולם יכול נמי למימר סיטראי נינהו [6]וכדאבימי בריה דר' אבהו ההוא דאמר ליה לחבריה מהימנת לי כל אימת דאמרת לי לא פרענא אזל פרעיה באפי סהדי אביי ורבא דאמרי תרוייהו הא הימניה מתקיף לה רב פפא [7]נהי דהימניה טפי מנפשיה טפי מסהדי מי הימניה ההוא דא"ל לחבריה מהימנת לי כבי תרי כל אימת דאמרת לא פרענא אזל פרעיה באפי תלתא אמר רב פפא כבי תרי הימניה כבי תלתא לא הימניה א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא [8]אימור דאמרי רבנן דאזלינן בתר רוב דעות ה"מ לענין אומדנא דכמה דנפישי [9]בקיאי טפי אבל לענין עדות [10]מאה כתרי ותרי כמאה לישנא אחרינא ההוא דא"ל לחבריה מהימנת לי כבי תרי כל אימת דאמרת לא פרענא אזל ופרעיה באפי תלתא אמר רב פפא כבי תרי הימניה כבי תלתא לא הימניה מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע תרי כמאה ומאה כתרי ואי א"ל כבי תלתא ואזל פרעיה באפי בי ארבעה [11]כיון דנחית לדעות נחית לדעות: אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן ואין משביעין את הקטן: מ"ט אמר קרא [1]כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור ואין נתינת קטן כלום: אבל נשבעין לקטן ולהקדש: והא אמרת רישא אין נשבעין על טענת [2]שוטה וקטן אמר רב בבא בטענת אביו ור' אליעזר בן יעקב היא דתניא [3]רבי אליעזר בן יעקב אומר פעמים שאדם נשבע על טענת עצמו כיצד אמר לו מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס הרי זה נשבע וזהו שנשבע על טענת עצמו וחכ"א [4]אינו אלא כמשיב אבידה ופטור ור' אליעזר בן יעקב לית ליה משיב אבידה פטור אמר רב בשטענו קטן קטן והאמרת אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן לעולם גדול ואמאי קרו ליה קטן דלגבי מילי דאבוה קטן הוא אי הכי טענת עצמו טענת אחרים היא טענת אחרים והודאת עצמו כולהו

כמ"ד אין לריך לברר אי נמי כמו שפירש רבינו תם לריך לברר אמיתות הדברים כמו שיכול ומכל מקום אי לא משכח להו לו אמו ואמרו להד"ם לא מפסיד וכן מוכח בירושלמי שהביא ר"ח דגרס' התם הבא לידון בשטר וחזקה רבי אומר נידון בשטר פירוש שלריך לברר רבן שמעון בן גמליאל אומר נידון בחזקה בא מעשה לפני רבי והורה כרשב"ג קשיא דרבי אדרבי לא קשיא רבי לא רצה אלא לעמוד על אמיתת הדבר ואית דגרס התם בא מעשה לפני רבי חייא ופריך מינה אדרבי לפי שתלמידו היה לדפריך בפרק מפנין (שבת דף קכח.) מדרב הונא אדרב משום דרב הונא תלמידו דרב הוה ובקונטרס פירש ברש פרק זה בורר (סנהדרין דף כג.) למ"ד לריך לברר שאם בקש ולא מצא הפסיד: **איתרע שטרא.** מפר"ח וכן ר"ת דלריך בעל השטר שבועה שלא נפרע והא דאמרינן בפרק אלו נערות (כתובות דף לו:) הא שטרא ריעא לא מגבינן ביה דוקא בכי הך ריעותא דהתם כיון דמהדר אזיופא אימור זיופי זייף ואתיס וקשה מההוא דהכותב (שם פה. ושם) דההוא שטרא דאתא קמיה דרבא א"ל רב פפא ידענא ביה דשטרא פריעא הוא א"ל איכא אינשי אחרינא בהדי דמר כו' וקאמר לא יהא רב פפא אלא כבא דרב חסדא והשתא מה היה יכול לעשות יותר מלהשביעו דלית ליה לקרועי דקתני התם קרעיה ס"ד והשתא אפילו כל אדם דלא קים ליה בגויה נאמן להשביעו מידי דהוה אעד אחד מעיד שהוא פרוע על כן נראה דבשטרא ריעא לא מיקרע קרעינן ליה ולא מיגבא מגבינן ביה כי ההוא דאלו נערות (שם דף לו:): **ורבי אליעזר בן יעקב לית ליה משיב אבידה פטור.** פירוש במיגו:

אלא

(ה) [לעיל לד: וש"נ], כתובות פה., ג) [כהן מלגא מ' בתמורה כז: בשם רב ספרא ע"ש ועוד ביומא פג. ע"ש], ד) נ"א פקיעי, ה) [נ"ל תרש שומה], ו) כתובות יח. [גיטין נא:], ז) בש"א: פרעתני, ח) [לעיל לח:], ט) תרומות פ"א מ"ב וש"נ.

תורה אור השלם

1. כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כֵלִים לִשְׁמֹר וְגֻנַּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם יִמָּצֵא הַגַּנָּב יְשַׁלֵּם שְׁנָיִם: שמות כב ו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הוה ליה דאמר למלוה. נ"ב כוונתו לנאמר לאנ"פ דמלוה בעי לאתנויי והכא ליה קא מתנה אמ"ה לא אמרי' דמיומי מילי בעלמא מינהו משום דכיון דקא מתנה ליה בשעת הלואה ולאי דאדעתא דהכי הלוה לו. ועיין בפ' א"נ דף סו גרלשו ובמ"ש התוס': (ב) ד"ה אימור וכו' כדשיימי בי תלתא וכו' כדשיימי בי ארבעה וכו' וכ"ש היכא דא"ל כדאמרי בי ארבעה: (ג) ד"ה הואיל וכו' מהן הס"ד ואמ"כ מ"ה הודה ותיבת מו נמחק:

לעזי רש"י

גלי"ש. עפצים (גידולים טפליים בעלה האלן)

רבינו חננאל

עפצי דקיימי שיתא זוזי כל קבא. א"ל לאו בד' ד' הוו מזדבני כל קבא. אתו קמיה דרבא וחייביה ללוה למפרעיה ר' זוזי. א"ל רמי בר חמא והא את הוא דאמרת כיון דלא רמיא עליהו דשהדי אינשו ולאו אדעתייהו וטענתיה דלוה טענא. א"ל רבא קיצותא דתרעא מידכר דכירי אינשי. ובמקום עדים לא אמרינן טענתא דלוה טענה: ההוא דא"ל לחבריה הב לי ק' זוזי דמסיקנא בך והא שטרא. א"ל לוה ולאו פרעתיך. א"ל מלוה הנהו סיטראי נינהו. פי' מצד אחר היו לי עליך ופרעת אותי. אבל מזה השטר לא פרעתני כלום. אמר רב נחמן איתרע שטרא. כלומר אפי' כתוב בשטר נאמנות אינו גובה אלא בשבועה. דדייקי' מדקתני איתרע שטרא ולא קתני איבטיל שטרא ש"מ כדאמרינן. ואסיקנא והלכתא איתרע שטרא. והני מילי דפרעיה באפי שהדי ולא אדכר ליה שטרא. אבל היכא דפרעיה בין דידיה לדידיה מגו דיכול למימר המלוה לא היו דברים מעולם יכול נמי [למימר] סיטראי נינהו כאשר מפורש בכתובות פרק הכותב לאשתו דין ודברים בענין דר' אמי בריה דר' אבהו דנשבע דסיטרא הוו ליה עליה וגובה. ואי טעין עליה דסיטראי נינהו היכא דמודי ליה דאתורי יהבינהו ליה ומודה ליה נמי דיתיב אמסחתא וקביל זוזי דתורי וטעין השתא דסיטראי נינהו אפי' רב פפא מודה דאיתרע שטרא: ההוא דא"ל לחבריה מהימנת לי כל אימת דאמרת לא פרענא באנפי שהדי.

עין משפט נר מצוה

נז א טוש"ע חו"מ סימן עט סעיף יב:
נח ב מיי' פי"ד מהל' מלוה הלכה ט סמג עשין לד טוש"ע חו"מ סימן נח סעיף ח:
נט ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
ס ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
סא ה ו ז מיי' פט"ו מהל' מלוה הלכה ג ד סמג שם טוש"ע חו"מ סימן עח סעיף ח:
ח [מיי' פ"ד מהל' טוען ונטען הל' ה טוש"ע חו"מ סי' מה סעי' ג וסי' פח סעי' לב]:

מוסף רש"י

ור' אליעזר בן יעקב לית ליה משיב אבידה פטור. מן הפטורה, בתמיה הא תקנתא דרבנן היא המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם (עי' גיטין מח:) וכיון דכי אינו תובענו נמי מחייב ליה שבועה, הכי אין לך משיב אבידה גדולה מזו וחייב (כתובות יח.) כמו הוריון בה, ור"א לית ליה משום דתיקון העולם דמשיב אבידה פטור משבועה דא"כ שביק ליה ואזיל, והאי נמי כיון דלא תבענו כמשיב אבידה הוא (גיטין נא:). **אי הכי.** דטוענו גדול. **טענת עצמו.** קרי לה, טענת אחריס היא (שם) ומאי אחריס היא ומאי טענת עצמו דקאמר ומאי טענת עצמו (כתובות יח.). **טענת אחרים והודאת עצמו.** על שהודה לו שאמת כדבריו ומודה לו שעדיין חייב לו פרס הוא נשבע (גיטין נא:).

רבינו חננאל (המשך)

אביי ורבא דאמרי תרוייהו הא הימניה מתקיף לה רב פפא נהי דהימניה טפי מנפשיה טפי משהדי לא הימניה וקי"ל כרב פפא: ההוא דא"ל לחבריה מהימנת לי כבי תרי כל אימת דאמרת לא פרענא. אזל פרעיה באפי תלתא. ואסקה רב הונא כי אזלינן בתר רוב דעות לענין אומדנא דכמה דנפישי אית בהו דפקיעי טפי. אבל לענין עדות תרי כמאה ומאה כתרי. אבל אי נחת מעיקרא לדעות וא"ל מהימנת לי כתלתא ופרעיה קמי ארבעה ודאי לדעות נחת. ושהדותא דשהדי מבטלה להימנותא דידיה: **מתני'** אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן כו'. מ"ט דכתיב כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים. מדכתיב כי יתן איש ש"מ אין נתינת קטן כלום: **ירושלמי** כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים. פרט לקטן. עד כדון שנתן לו כשהוא קטן ותבעו כשהוא קטן. נתן לו כשהוא קטן ותבעו כשהוא גדול מנין ת"ל ה) רעהו. עד שהוא נתינה ותביעה שוין: אבל נשבעין לקטן. אוקמה רב בבן שוטענו לחברו

ה) עי' ב"ק קו ע"ב.

שאתה חייב לאבי כך וכך ולא קטן ממש הוא אלא גדול הוא. ואמאי קרו ליה קטן. דלגבי מילי דאבוה קטן הוא. והודה לו [במקצת]. ומתני' ר' אליעזר בן יעקב הוא דאמר כי האי גוונא לאו משיב אבדה הוא. אבל משיב אבדה דברי הכל פטור

אלא בדרבה קמיפלגי. הכל מפורש בפרק שני דכתובות (דף יח: וסס ד"ה וכבולי) ובהגיזקין (גיטין דף נח: וסס) **ואין** בהן **תשלומי כפל.** לאפי' בקרקע שייכא גייבה כגון מסיג גבול אי נמי בגפנים טעונות והלה טוען טענת גנב ורבי מאיר מודה נמי בשאין עומדות ליגבר: **ולא תשלומי ד' וה'.** לא אילטריך אלא משום הקדשות דמשום קרקעות ועבדים לא אילטריך דאין מוכג אלא בשור וסה בגבד כדתנן בפרק מרובה (ב"ק דף סב:):

שומר חנם אין נשבע. משום דקרא בשומר חנם כתיב דאיירי בשבועה נקט שבועה וה"ה דאין משלם אם פשע כמו שומר שכר דפטור מחיוב דידיה דהיינו גנייבה ואבידה וגרמה דשומר שכר נמי פטור מפשיעה כדמוכח בפרק המובל (שם דף לג.) גבי ההוא ארנקי דלדקה דאתא לפומבדיתא אפקדיה רב יוסף גבי ההוא גברא פשע ביה אתו גנבי וגנבו ובעי למיפטריה משום דשמור ולא לחלק לענייס והתם שומר שכר היה לרב יוסף דאמר בשמוך שומר אבידה כשומר שכר משום דלא בעי למיתב ריפתא לעניא וה"ל למיתני נמי שומר שכר אין נשבע שנאמר אלא בשבועה קמייתא דכתיב בקרא איירי וקאמר הה דהשומר חנם אין נשבע דהיינו גנייבה קאמר נמי דנושא שכר אין משלם גנייבה והמ"ל נמי דשואל אין משלם אם נאנסה או אפי' נגנבה דהא איתקיש לשומר שכר [א] ואם שאל בית ונשרף פטור. ועוד דמש"ה לא תני לה דלא שייך בהקדש שאלה ואע"ג דתניא תשלומי ד' וה' משום דשייך בכולהו אם מכר אלא דמיעט קרא אפי' שאר מטלטלין: **על** כל דבר פשע בלל. תימה בשלמא למ"ד במרובה (ב"ק סג:) חד בגנב וחד בטוען טענת גנב אילטריך למעוטינהו מכפל משום גנב עצמו אלא למ"ד תרוייהו בטוען טענת גנב לא אילטריך כיון דאימעוט משבועה דאין שייך כפל בטוען טענת גנב אלא היכא דנשבע כדאמרינן התם וליכא למימר בקפץ ונשבע דבהגזל קמא (שם דף קו.) משמע דליכא כפל אלא אם כן השביע בבית דין וי"ל דאילטריך להיכא דנתחייב לו שבועה ע"י גלגול אבל קשה דאמאי אילטריך רעהו למעוטי הקדש מכפל דהתם לא שייך גלגול וי"ל דלמסקנא דריש מרובה (שם דף סג. ושם) ליכא אלא חד כלל ופרט וכלל אשבועה ואכפל ותרוייהו מימעטי מעל כל דבר פשע כדמשמע במרובה (שם) וקרא אכולה עייגנא קאי דקאמר אי ס"ד על כל דבר פשע לכלל ופרט הוא דאתא ליכתביגהו הני פרטי גבי הנהו כו' וכי היכי דדרשא דכי יתן קאי אכולה פרשתא ה"נ על כל דבר פשע קאי אכולהו וכ"ת פרטי דכסף או כלים למה לי הא דרשינן לעיל מה כלים שנים כו' וא"ת ומ"מ אמאי אילטריך רעהו למעוטי הקדש תיפוק ליה מוגונב מצית האיש דדרשינן במרובה (שם דף עו. ושם) ולא מצית הקדש וי"ל דהתם אלעבוד סמוך ועיקר קרא לא אתא אלא לדרוש וגונב מצית האיש ולא מצית הגנב) ונקטיה נמי לענין הקדש אי נמי התם בגנב עצמו והכא אילטריך לטוען טענת גנב ולמסקנא דמרובה (שם) לא הוי כלל ופרט קרא דעל כל דבר פשע דמשיך כל ריבויא הוא והני פרטי חד למעוטי עבדים וכו' ואגב ריהטא נקט האי תנא כלל ופרט וכלל דבמדה זו נמי ממעטי כל הני: וכל

כולהו נמי טענת אחרים והודאת עצמו נינהו אלא בדרבה קמיפלגי [ב] דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו והאי בכולי' בעי דליכפריה והאי דלא כפריה משום דאינו מעיז פניו בפני בעל חובו ובכוליה בעי דלודי ליה והאי דלא אודי ליה אישתמוטי הוא דקא משתמיט מיניה סבר עד דהוי לי זוזי ופרענא ליה ורחמנא אמר רמי שבועה עילויה כי היכי דלודי ליה בכוליה ר' אליעזר בן יעקב סבר לא שנא בו ולא שנא בבנו אינו מעיז והלכך לאו משיב אבידה הוא ורבנן סברי בפניו הוא דאינו מעיז אבל בפני בנו מעיז ומדלא מעיז משיב אבידה הוא מי מצית מוקמת לה כרבי אליעזר בן יעקב הא קתני רישא מנה לאבא בידך אין לך בידי אלא חמשים דינר פטור מפני שמשיב אבידה הוא התם דלא אמר ברי לי הכא דאמר ברי לי שמואל אמר לקטן ליפרע מנכסי קטן להקדש ליפרע מנכסי הקדש לקטן ליפרע מנכסי קטן תנינא [ג] א מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה תרתי למה לי הא קמשמע לן כדאביי קשישא [ג] דתני אביי קשישא [ב] יתומין שאמרו גדולים ואין צריך לומר קטנים בין לשבועה [ג] בין לזיבורית להקדש [ד] ליפרע מנכסי הקדש תנינא [ד] מנכסים משועבדים לא יפרעו אלא בשבועה ומה לי משועבדים להדיוט ומה לי משועבדים לגבוה איצטריך סלקא דעתך אמינא הדיוט הוא דאדם עושה קנוניא על הדיוט אבל הקדש דאין אדם עושה קנוניא על הקדש קא משמע לן והאמר רב הונא [ה] שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על הקדש [ו] אמרי [ז] ה"מ שכיב מרע [ח] דאין אדם חוטא ולא לו אבל גבי בריא ודאי חיישינן: **מתני'** ואלו [ט] דברים שאין נשבעין עליהן [י] העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות [יא] אין בהן תשלומי כפל ולא תשלומי ארבעה וחמשה [יב] שומר חנם אינו נושבע ושכר אינו משלם ר' שמעון אומר [יג] קדשים שחייב באחריותן נשבעין עליהן ושאינו חייב באחריותן אין נשבעין עליהן רבי מאיר אומר [יד] יש דברים שהן בקרקע ואינן בקרקע ואין חכמים מודים לו כיצד עשר גפנים טעונות מסרתי לך והלה אומר אינן אלא חמש רבי מאיר [טו] מחייב שבועה וחכ"א כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע [טז] אין נשבעין אלא על דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין כיצד בית מלא מסרתי לך וכים מלא מסרתי לך והלה אומר איני יודע אלא מה שהנחת אתה נוטל פטור זה אומר עד החזיז וזה אומר עד החלון חייב: **גמ'** תשלומי כפל מנלן [יז] דתנו רבנן [יח] על כל דבר [יט] פשע כלל על שור ועל חמור ועל שה ועל שלמה פרט על כל אבדה חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט [כ] מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאין מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאע"פ שהן מטלטלין אין גופן ממון הקדש רעהו כתיב: [כא] (ולא תשלומי כפל) ולא ארבעה וחמשה: מ"ט תשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא תשלומי שלשה וארבעה: שומר חנם אינו נשבע: [כב] מנא הני מילי דתנו רבנן כי

בה. הבא ליפרע מנכסי יתומין נשבע להן. וכדתני אביי קשישא יתומים שאמרו יתומים גדולים ואין צ"ל קטנים בין לשבועה בין לזיבורית. אבל נשבעין להקדש נמי להפרע מנכסי הקדש. כדתנן מנכסים משועבדים לא יפרע אלא בשבועה. ואקשינן מכדי משעבדי נינהו לא [שנא] משעבדי להדיוט ולא שנא משעבדי להקדש. ופרקינן מהו דתימא משעבדי דכי פרע מן המקדש אין נשבעין כדרב הונא דאמר שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר ק' לפלוני בידי נאמן. חזקה אין אדם עושה קנוניא על ההקדש. אמרינן הני מילי שכיב מרע דאין אדם חוטא ולא לו. אבל ברי חיישינן שמא קנוניא עשו על ההקדש. לפיכך שנינו נשבעין להקדש: **מתני'** אלו דברים שאין נשבעין עליהן כו'. מנהני מילי שאלו כולן

ליה טענת עצמו, משום דטענת קטן בעלמא לית בה משום [כתובות יח:]. **אבל בפני בנו מעיז.** ואפילו הוא גדול (שם). **מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה.** ואפילו הוא שכר, דאי הוה אכוהון דיתמי קיים למא הוה טענין ואמר אשתבע לי דלא פרעתין ומשבעינן ליה כדאמרינן בשבועות (מא.). והשתא אגן טענינן בשביל יתמי (גיטין נ.). **מנכסים משועבדים לא יפרעו אלא בשבועה.** משום דאי הוי ברי גבי מן הלוה גופיה והוה טענין ליה אשתבע לי דלא פרעתיך אמרינן בשבועות (מא.). דמשבעינן ליה ואי לא טענין לא טענינן ליה הואיל ונקיט שטרא, אבל בשביל לקוחות אגן טענינן דלמא אי הוה גייבה מן הלוה הוה טענין לך אשתבע לי דלא פרעתיך ובעית אישתבועי, השתא אגן טענינן, דפתח פיך לגלות הוא (כתובות פז.). **דאין אדם חוטא ולא לו.** אין אדם חוטא בדבר שאינו נהנה ממנו (קדושין סג:). **ולא תשלומי ארבעה וחמשה.** אם נטל לו מכר, ומשום הקדשות אילטריך, דאילו עבדים ושטרות וקרקעות לא שייך למימר, דאילו אשלומי ארבעה וחמשה לא הוה גנב ומכר עד דהוי לי זוזי כו' (ב"מ ג.). **לא שנא בו ולא שנא בבנו.** ואפילו הוא קטן, אינו מעיז. ולהכי קרי

בה דלא אמר ברי לי. ריש"ל דקתני פטור דלא אמר היתום ברי לי סיפא דקתני נשבעין לקטן דאמר ברי לי: **ליפרע מנכסי קטן.** מנכסי יתום ואפי' הוליא שטר עליו צריך שבועה שלא נתקבל חוב זה מאביו: **ליפרע מנכסי הקדש.** המקדיש נכסיו וילא עליו שט"ח וכא ליפרע מן הנכסים צריך שבועה: **תניגא.** במסכת כתובות (דף פז.) ולקמן בכל הנשבעין (דף מה.): **בין לזיבורים.** דתנן בהגיזקין (גיטין מח:) אין נפרעין מן היתומין אלא מן הזיבורית. והיינו דתנא תרתי חדא לגדולים וחדא לקטנים: **אדם עושה קנוניא על הקדיום.** הלוה הזה עשה (ג) עלה רמיותא עליו ואמר אני חייב לזה כדי שיטורוף הקרקע ממנו ויחלוקו ברמיותא: **מנה לפלוני בידי.** (ד) הגביהו תחלה מן הנכסים שהקדשתי: **אין אדם חוטא ולא לו.** בשביל יורשין: **מתני' קדשים שחייב באחריותן.** כגון אמר הרי עלי עולה והפרים בהמה לגדלו והפקידה לזה נשבע עליה אותו שהפקדון בידו דרעהו (ו) קיימן ביה דדבר הגורם לממון לרבי שמעון כממון דמי: **יש דבריס שהן בקרקע.** שמחובדין לקרקע ואינן בקרקע ונשבעין עליהן. ובגמ' [מג.] מפרש פלוגתייהו: **גמ' ולא תשלומי שלשה וארבעה.** (ה) וכיון דכפל ליכא הוו להו שלשה וארבעה: כי

אמינא הדיוט הוא דאדם עושה קנוניא על הדיוט אבל הקדש דאין אדם עושה קנוניא על הקדש קא משמע לן והאמר רב הונא [ה] שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על הקדש [ו] אמרי [ז] ה"מ שכיב מרע [ח] דאין אדם חוטא ולא לו אבל גבי בריא ודאי חיישינן: **מתני'** ואלו [ט] דברים שאין נשבעין עליהן [י] העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות [יא] אין בהן תשלומי כפל ולא תשלומי ארבעה וחמשה [יב] שומר חנם אינו נושבע ושכר אינו משלם ר' שמעון אומר [יג] קדשים שחייב באחריותן נשבעין עליהן ושאינו חייב באחריותן אין נשבעין עליהן רבי מאיר אומר [יד] יש דברים שהן בקרקע ואינן בקרקע ואין חכמים מודים לו כיצד עשר גפנים טעונות מסרתי לך והלה אומר אינן אלא חמש רבי מאיר [טו] מחייב שבועה וחכ"א כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע [טז] אין נשבעין אלא על דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין כיצד בית מלא מסרתי לך וכים מלא מסרתי לך והלה אומר איני יודע אלא מה שהנחת אתה נוטל פטור זה אומר עד החזיז וזה אומר עד החלון חייב: **גמ'** תשלומי כפל מנלן [יז] דתנו רבנן [יח] על כל דבר [יט] פשע כלל על שור ועל חמור ועל שה ועל שלמה פרט על כל אבדה חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט [כ] מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאין מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאע"פ שהן מטלטלין אין גופן ממון הקדש רעהו כתיב: [כא] (ולא תשלומי כפל) ולא ארבעה וחמשה: מ"ט תשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא תשלומי שלשה וארבעה: שומר חנם אינו נשבע: [כב] מנא הני מילי דתנו רבנן כי

לכמיב (ויקרא כה) והתנחלתם אותם וגו' (ב"ק סב:). אין גופן ממון. אלא גורמין לגבות ממון (שם). ולא תשלומי שלשה וארבעה לשור, דכיון דאימעיט מכפל בגר להו חדא, שהכפל בטובה ומוכר בכלל תשלומי ד' וה' (ב"מ נז:).

עין משפט נר מצוה

סב א ב מיי' פי"ד מהל' מלוה הלכה ג סמג עשין לד טוש"ע חו"מ סימן קח סעיף יז:

סג ג מיי' שם פי"ט הלכה ג סמג שם טוש"ע שם סעיף יח:

סד ד מיי' פ"ז מהלכות ערכין הלכה טו:

סה ה ו מיי' שם הלכה יח והלכה יט סמג עשין קלא טוש"ע חו"מ סימן רמה סעיף ג:

סו ז מיי' פ"ה מהלכות טוען הלכה ג סמג עשין לד טוש"ע חו"מ סימן לה סעיף ג:

סז ח מיי' פ"ב מה' גנייבה הלכה ג והל' ב סמג עשין עא טור חו"מ סימן שנ:

סח ט מיי' פ"ב מהל' שכירות הלכה ג סמג עשין פט טוש"ע חו"מ סי' לה סעיף ג וסימן שא סעיף ג:

סט י מיי' שם הל' ד וה"ה מהל' טוען הלכה ד סמג שם וסימן לה טוש"ע חו"מ סי' לה סעיף ב ושיין במ"מ:

ע כ מיי' פ"ד מהלכות טוען ונטען הלכה ג סמג עשין סימן לח טוש"ע חו"מ סימן פח סעיף כג וסעיף כד:

מוסף רש"י

כולהו נמי טענת אחרים והודאת עצמו. ולכך נשבעין עליה וכי האי גווני מי פליגי רבנן עליה ומי הוה קאמר פעמים שאדם נשבע, כל שעתא כי האי גוונא משבעא (גיטין נא:). אלא. לא מימא בטוענו גדול אלא בטוענו קטן, ודקשיא לך אין נשבעין על טענת קטן, הני מילי בשטוענו הפקדתי לך, דגבי שבועה כתיב כי יתן איש אלא קטן, אבל בא בטענת אביו נשבעין אפילו לקטן, ולרבנן אפילו לגדול אין נשבעין, כדתנן (לעיל לח:) מנה לאבא בידך אין לו בידי אלא חמשים דינר פטור, (גיטין נא: וכשי"ר כתובות יח.) ורבנן פליגי עליה אפילו בטוענו גדול וקרו ליה מציב אבדה, ובדרבה קא מיפלגי (כתובות שם). **מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע.** ולא אמרו כמציב אבדה לפטרו שלא כפר בכולו (ב"מ ג.). **אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו.** אין אדם מעיז פניו בפני זה שעשה לו טובה, הלכך היכא דכפר הכל פטור משבועה, דאי לאו דקושטא בהדיא לא הוה מצי למכפר ביה, והיכי דמודה מקצת בכולה בעי לכפרה, והא דלא כפרה משום דאין אדם מעיז פניו (ב"ק קז.). הלכך בשביל הוצאת המקצת אינו נאמן על השאר, דהאי בכולה בעי לכפרה כו' (גיטין נא:). **ובכוליה בעי דלודי ליה.** וכי מימא לא נשבעינא אשתבע, דמגו דמשיך אמטענא אשתבע לא אשתבע מלגא כפרה בכוליה, דהאי כי אודי בפלגא, בכוליה נמי בעי דלודי, והאי דלא אודי ליה, לאו דדעתו למיגזלה אלא אישתמוטי אישתמיט לדמוי השתא (שם) שבלגונו היה מודה בכולו אלא שאין בידו לפרוע וסבר עד דהוי לי זוזי כו' (ב"מ ג:). **לא שנא בו ולא שנא בבנו.** ואפילו הוא קטן, אינו מעיז. ולהכי קרי

ליה טענת עצמו, משום דטענת קטן בעלמא לית בה משום [כתובות יח:]. **אבל בפני בנו מעיז.** ואפילו הוא גדול (שם). **מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה.** ואפילו הוא שכר, דאי הוה אכוהון דיתמי קיים למא הוה טענין ואמר אשתבע לי דלא פרעתין ומשבעינן ליה כדאמרינן בשבועות (מא.). והשתא אגן טענינן בשביל יתמי (גיטין נ.). **מנכסים משועבדים לא יפרעו אלא בשבועה.** משום דאי הוי ברי גבי מן הלוה גופיה והוה טענין ליה אשתבע לי דלא פרעתיך אמרינן בשבועות (מא.). דמשבעינן ליה ואי לא טענין לא טענינן ליה הואיל ונקיט שטרא, אבל בשביל לקוחות אגן טענינן דלמא אי הוה גייבה מן הלוה הוה טענין לך אשתבע לי דלא פרעתיך ובעית אישתבועי, השתא אגן טענינן, דפתח פיך לגלות הוא (כתובות פז.). **דאין אדם חוטא ולא לו.** אין אדם חוטא בדבר שאינו נהנה ממנו (קדושין סג:). **ולא תשלומי ארבעה וחמשה.** אם נטל לו מכר, ומשום הקדשות אילטריך, דאילו עבדים ושטרות וקרקעות לא שייך למימר, דאילו אשלומי ארבעה וחמשה לא הוה גנב ומכר עד דהוי לי זוזי כו' (ב"מ ג.). **שומר חנם אינו נשבע.** אלא פשע, אלא הזקיקתו מורה לישבע עליהן (שם). **ונושא שכר אינו משלם.** אם נגנבו ממנו (שם) גנייבה ואבידה אכתובה בו ליימיב דכתיב אם גנב יגנב ממנו (לקמן מג.). **קדשים שחייב באחריותן.** שהמפקיד מייב באחריות אלכך כדכיריה דמי לר"ש (ב"מ נח.). דקי"ל אין נשבעין על הקרקעות ועל גפנים הללו נשבעין בהוצאת מקצת הטענה (גיטין לט.). **מחייב שבועה.** לישבע על השאר, שהוה מקצת הטענה, אע"ג דאין נשבעין על הקרקעות, הכא כיון דאין נשבעין לקרקע, דעומדת ליגבר הן, דתמוקי ר' יוסי בר חנינא לפלוגתייהו דתנאי דמיין ונשבעין (סנהדרין טו.). **הרי הוא כקרקע.** ואין נשבעין עליהן (ב"מ ק:). **הזיז.** קורה של עלייה הכולמת כתוך הבית (לקמן מג.). **על כל דבר פשע.** סיפה דקרא משמעי בטוען טענת גנב או בגנב עצמו (ב"מ נז:). **שהוקשו לקרקעות.** לפלוגתייהו, כקלורות דמיין ונשבעין (סנהדרין טו.). **אין גופן ממון.** אלא גורמין לגבות ממון (שם). **ולא תשלומי שלשה וארבעה.** לשור, דכיון דאימעיט מכפל בגר להו חדא, שהכפל בטובה ומוכר בכלל תשלומי ד' וה' (ב"מ נז:).

מסורת הש"ס

א) ב"ק קז. ב"מ ג. כתובות יח. גיטין נא:, **ב)** [לקמן מה.], **ג)** גיטין נ. כתובות לד., **ד)** כתובות פז. לקמן מה., **ה)** ב"ב קעד: [ערכין כג.], **ו)** [שם ב"מ ה: קדושין סג.], **ז)** [ב"מ נט.], **ח)** ב"מ נח. ע"ש, **ט)** גיטין לט. סנהדרין טו. ב"מ ק:, **י)** ב"ק סב: ב"מ מ:, **כ)** [לעיל לז:], **כ)** [ג' תיבות הללו נראה כמיותר], **מ)** [ב"מ מ:], **נ)** [שמות כב], **ס)** [ועי' תוספות ב"ק סג. ד"ה רעהו],

תורה אור השלם

1. עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע עַל שׁוֹר עַל חֲמוֹר עַל שֶׂה עַל שַׂלְמָה עַל כָּל אֲבֵדָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יַרְשִׁיעֻן אֱלֹהִים יְשַׁלֵּם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: שמות כב ח

הגהות הב"ח

(א) גמ' ה"מ שכיב מרע. נ"ב עי' בתוס' בב"ב דף קעה: **(ב)** שם על כל דבר פשע. נ"ב לשון רש"י בהזהב דף מז ע"ב על כל דבר פשע פיסיה דקרא מיתמעי בטוען טענת גנב או בגנב עצמו: **(ג)** רש"י ד"ה אדם וכו' הלוה הזה עשה עצמו רמיה עליו: **(ד)** ד"ה מנה וכו' הגביהו תחלה: **(ה)** ד"ה וא"ת ולא תשלומי וכו' דכיון:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה שומר. ופס שאל כו'. ויש מחיינין. ב"מ (בסי' ל"ב ס"ח וע"ש בב"ך ובאמרומים) ובסימן ש"ח סמס כדעת התוס':

רבינו חננאל

ור' אליעזר בן יעקב ורבנן בהאי דרב' פליגי דאמר מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו כו'. ר' אליעזר בן יעקב סבר לא שנא בו ולא שנא בבנו אינו מעיז. הלכך לאו משיב אבדה הוא לפיכך תני אבל נשבעין לקטן. ולא קטן ממש הוא. אלא אפי' גדול כמו שאמרנו למעלה. ואקשינן ליה לרב ומי מצית אמרת לה למתני' בהדיין אורחא. ור' אליעזר היא. והא קתני סיפא דרישא מנה לאבא בידך אין לו בידי אלא נ' פטור. מפני שהוא כמשיב אבדה לבעלים. ופרקינן התם בסיפא דרישא בדלא טעין הבן ברי לי דמנה לאבא בידך אלא מספק. לפיכך אמרינן כיון דהודה לו במקצת משיב אבדה הוא ופטור משבועה דאורייתא. אבל הכא בנשבעין לקטן. ואוקימנא כר' אליעזר (בטוען) בטוענו ברי לי שאבא נושה בך מנה. הודה לו במקצת חייב. וי"א הכי פירק רב התם בסיפא דרישא בדאמר הנתבע ברי לי דלית ליה עלי [אלא] נ' הלכך פטור. סיפא בדאמר מספקא לי לפיכך רמו עליה שבועה כי היכי דלודי. ושמואל אמר הא דתנן אבל נשבעין לקטן לאפרע מנכסי קטן כגון אלמנה מנכסי יתומין וכיוצא

בה דלא אמר ברי לי. ריש"ל דקתני פטור דלא אמר היתום ברי לי סיפא דקתני נשבעין לקטן דאמר ברי לי: **ליפרע מנכסי קטן.** מנכסי יתום ואפי' הוליא שטר עליו צריך שבועה שלא נתקבל חוב זה מאביו: **ליפרע מנכסי הקדש.** המקדיש נכסיו וילא עליו שט"ח וכא ליפרע מן הנכסים צריך שבועה: **תניגא.** במסכת כתובות (דף פז.) ולקמן בכל הנשבעין (דף מה.): **בין לזיבורים.** דתנן בהגיזקין (גיטין מח:) אין נפרעין מן היתומין אלא מן הזיבורית. והיינו דתנא תרתי חדא לגדולים וחדא לקטנים: **אדם עושה קנוניא על הקדיום.** הלוה הזה עשה (ג) עלה רמיותא עליו ואמר אני חייב לזה כדי שיטורוף הקרקע ממנו ויחלוקו ברמיותא: **מנה לפלוני בידי.** (ד) הגביהו תחלה מן הנכסים שהקדשתי: **אין אדם חוטא ולא לו.** בשביל יורשין: **מתני' קדשים שחייב באחריותן.** כגון אמר הרי עלי עולה והפרים בהמה לגדלו והפקידה לזה נשבע עליה אותו שהפקדון בידו דרעהו (ו) קיימן ביה דדבר הגורם לממון לרבי שמעון כממון דמי: **יש דבריס שהן בקרקע.** שמחובדין לקרקע ואינן בקרקע ונשבעין עליהן. ובגמ' [מג.] מפרש פלוגתייהו: **גמ' ולא תשלומי שלשה וארבעה.** (ה) וכיון דכפל ליכא הוו להו שלשה וארבעה: כי

[1]כי יתן איש אל רעהו [6]כלל כסף או כלים פרט לשמור חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאין מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאף על פי שמטלטלין אין גופן ממון הקדש רעהו כתיב: נושא שכר אינו משלם: מנלן דתנו רבנן [2]כי יתן איש אל רעהו כלל חמור או שור או שה פרט וכל בהמה לשמור חזר וכלל כלל ופרט וכלל כו' עד הקדש רעהו כתיב: ר"מ אומר יש דברים שהן כקרקע ואינן כקרקע כו': מכלל דרבי מאיר סבר כל המחובר לקרקע אינו כקרקע אדמיפלגי בטעונות ליפלגי בסרוקות (אלא) [3]א"ר יוסי ברבי חנינא [8]הכא בענבים עומדות להבצר קמיפלגי דרבי מאיר סבר [9]כבצורות דמיין ורבנן סברי לא כבצורות דמיין: אין נשבעין אלא על דבר שבמדה ושבמשקל כו': אמר אביי לא שנו אלא דאמר ליה בית סתם אבל אמר ליה בית זה מלא ידיעא טענתיה א"ל רבא אי הכי אדתני סיפא זה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון חייב ליפלוג וליתני בדידה במה דברים אמורים בבית מלא אבל בית זה מלא חייב אלא אמר רבא [1]לעולם אינו חייב עד שיטענו בדבר שבמדה שבמשקל ושבמנין ויודה לו בדבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין תניא כוותיה דרבא כור תבואה לי בידך והלה אומר אין לך בידי פטור [2]מנורה גדולה יש לי בידך אין לך בידי אלא מנורה קטנה פטור [3]אזורה גדולה יש לי בידך אין לך בידי אלא אזורה קטנה פטור [4]אבל אמר לו כור תבואה יש לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא לתך חייב [5]מנורה בת עשר יש לי בידך אין לך בידי אלא בת חמש ליטרין חייב כללו של דבר לעולם אינו חייב עד שיטענו בדבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין ויודה לו בדבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין כללו של דבר לאתויי מאי לאו לאתויי בית זה מלא [6]ומאי שנא מנורה גדולה ומנורה קטנה מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו אי הכי בת עשר בת חמש נמי מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו אמר ר' שמואל בר רב יצחק הכא [7]במנורה של חליות עסקינן דקא מודה ליה מינה אי הכי אזורה נמי ניתני ולוקמי בדלייפי אלא דלייפי לא קתני הכא נמי בשל חליות לא קתני אלא אמר ר' אבא בר ממל [8]שאני מנורה הואיל ויכול לגוררה ולהעמידה על חמש ליטרין: **מתני'** [9]המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון אמר לו סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו וסלע היה שוה פטור [1]סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו ושלשה דינרים היה שוה חייב [2]סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתיך עליו וסלע היה שוה פטור [3]סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתיך עליו וחמשה דינרים היה שוה חייב ומי נשבע מי שהפקדון אצלו שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון:

גמ'

כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור וגו'. פרשת שומר חנם היא דתניא בהשואל (ב"מ דף לד:) פרשה ראשונה בשומר חנם ושניה בשומר שכר ושלישית בשואל וגדי שומר חנם אין לו עליו אלא שבועה כדכתיב (שמות כב) ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו: [4]**אינו משלם.** גזיבה ואבידה הכתובה בו ליחייב דכתיב (שם) אם גנב יגנב מעמו: **ידיעא טענתיה.** דכיון דאמר ליה בית זה מלא וזה מחזירה לו חסירה נראה חסרונה והרי הוא כזה אומר עד החלון וזה עד הזיז: [5]**זיז.** קורה של עלייה הבולטת כתוך הבית: **אלא מנורה קטנה פטור.** דאין ההודאה ממין הכפירה ומה שטענו לא הודה לו: **אין לך בידי אלא בת חמש חייב.** לקמן מפרש לה: **אזורה נמי ליתני.** אזורה בת עשר אמות יש לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא בת חמש חייב ולוקמה באזורה בת תתיכות הרבה ולייפי אהדדי בתפירת מחט: **לגוררה ולהעמידה על משקל חמש ליטרין.** אבל בגדולה וקטנה ליכא למימר הכי ובאזורה ליכא למימר מתך הימנה שהרי ראשיה ניכרין: **מתני' שקל.** חצי סלע: **מי נשבע.** כמה היתה שוה: **מי שהפקדון אצלו.** המלוה. ובגמרא [ע"ב] מפרש להייא קמי: **ויוציא הלה את הפקדון.** ושמא לא דקדק זה בשומא ויפסלנו לעדות ולשבועה:

גמ'

ולא אמר רבא. ופ"ת ומאי לא תשיב בית זה מלא דבר שבמדה דכיון דאמר ליה בית זה מלא וזה מחזיר לו חסירה נראית חסרונה והרי הוא כזה אומר עד הגג וזה אומר עד הזיז וי"ל דבשאין חסירה אלא מעט מקריא מלאה ואין ידוע מה ביניהם אי נמי בעינן שיזכיר מדה בהודאתו: **לאו לאתויי בית זה מלא.** ואם תאמר ולאמר לאתויי בית סתם לאכתי לא תנא ליה דטעמא דפטורא בריש הוי משום דמה שהודה לו לא טענו כדפירש ובית סתם הודה לו מה שטענו וי"ל דלשון שיטענו משמע שיכירות טענותם וידוע מה שביניהם והיינו נמי ליתנא דרבא גופיה ולשון ויודה משמע שמזכיר בהודאתו מדה אבל קשיא אמאי תני זה הכלל הא לא שייך לרישא דהוי מה שטענו לא הודה לו [6]ולמאי דמוקי לה במנורה של חליות ניחא דבריש אפילו של חליות פטור אף על גב דהודה לו מה שטענו דבעינן דבר שבמדה והשתא ניחא נמי דמייתי בזה הכלל בית זה מלא דלבית סתם לא איצטריך דמרישא שמעינן לה כיון דלא הוי דבר שבמדה: **ויוציא** הלה את הפקדון. פירש בקונטרס שמא לא דקדק זה בשומא ויפסלנו לעדות ולשבועה וכן פר"ח כאן אבל בריש המפקיד (ב"מ דף לד:) הקשה לדברי המפרש כן וכי עבדינן תקנה לרשיעי אלא טעמא שמא יוציא הלה הפקדון ונמצא שבועת זה לבטלה [וע"ע תוס' ב"מ לד: ד"ה שמא]:

ואמרו

אי הכי אזור נמי נימא חייב ונוקמה בדלייפי והוא דאודי באזור קטן מקצת ממנו אלא מדלא קתני אזור בדלייפי. הכא נמי מנורה של חליות לא קתני. ושאני מנורה הואיל ויכול למנורה של עשר ליטרין לגודרה ולהעמידה אותה בעצמה בה' ליטרין ונמצאת הטענה וההודאה בדבר אחד: והני קרקעות ועבדים ושטרות ששנינו אין נשבעין עליהן שבועתא דאורייתא. אבל שבועה דרבנן נשבעין עליהן. דגרס' בכתובות פרק הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנסייף (דף 19) בענין הפומגת כתובתה סבר רמי בר חמא שבועתא דאורייתא כו'. ואסיקנא. אלא אמר רבא שבועה מדרבנן 3) אלא להפיס דעתו של בעל (הבית): **מתני'** המלוה את חברו על המשכון ואבד ואמר לו סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה. והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו וסלע היה שוה פטור כי לא הודה לו הלוה שנשאר לו כלום עליו. אלא [אמר] לו ההלוואה היתה כנגד המשכון כיון דקיימא לן שהמלוה על המשכון שומר שכר ושומר שכר חייב בגניבה ואבידה חייב המלוה בדמי המשכון. לפיכך יצאה המלוה בדמי המשכון כו'. עד מי נשבע מי שהפקדון אצלו שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון.

ח) ב"ק סג. ב"מ מז:, **ט)** [ב"מ ק: סנהדרין טו. גיטין דף לט.], **ג)** ב"מ דף לד:, **ד)** [דבור זה שייך לעיל מע: במשנה], **ה)** [ג"ז שייך לעיל במשנה], **ו)** [שייך לעיל במשנה מב:], **ז)** [וע"ע בתוס' ב"ק סג. ד"ה דבר וכו' מבואר טפי], **ח)** [ג"ז שייך לעיל במשנה],

גליון הש"ס

גמרא וכ"ש מנורה גדולה. לשון זה מוקשה הא בזה פשוט דפטור דלא הוי דבר שבמדה וכמ"ש תוס' ואם כן איך שייך ומ"ש וה"ל למפרך מסברא מעורב בת י' ליטרין הא לא הוי ממין הטענה (ובמתא ליכא פרכא דלמא אמי כר"ג) עכ"פ ליטנא ומ"ש תמוה: **תוס'** ד"ה לאו וכו'. ולמאי דמוקי לה במנורה של חליות ניחא. מסמע דלמקני' יסאר הקושיא. וקשה לי הא גם למסקנא ניחא די"ל דהכריעתא נקט פסקי דיעים מה שהם בכל גווני דברישא מעורב גדולה פטור אף בחליות ומשום דבר שבמדה. וסיפא דעשרה חייב אף בחליות חליות דיכול לגוררה. אבל אזור לא נקט דלא הוי בכל גווני רק בלייפי:

מוסף רש"י

וסלע היה שוה פטור. הלוה מן הטבועה, שאין כאן הודאה במקצת (ב"מ לד:). **ושלשה דינרים היה שוה חייב.** ליטבע שכך היה שוה ומשלם לו דינר שהודה לו (שם). **ושתים היה שוה.** והלוה מודע את המלוה את יתר למיון, וקא סבר הלוי מגא המלוה על המשכון שומר שכר הוא (שם). **פטור.** מן הטבועה שאין כאן הודאה שחייב לו כלום (שם).

רבינו חננאל

אין נשבעין עליהם. דת"ר על כל [דבר] פשע כלל. על שור על חמור על שה על שלמה פרט. על כל אבדה חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון אף כל כיוצא בו. יצאו קרקעות שאינן מטלטלין. יצאו עבדים דכתיב בהו לרשת אחוזה והורקשו לקרקעות. יצאו שטרות שאין גופן [ממון] דלראיה בעלמא עבידי. יצאו הקדשות רעהו כתיב ולא הקדש. ואין בקרקעות ולא בעבדים ולא בשטרות ולא בהקדשות תשלומי ד' וה'. דכל היכא דאיכא כפל כגון הגונב שה ונמצא בידו כמות שהוא ולא מכרו משלם [כפל] כשמכרו ד' והוא הדין בקר ה'. אבל אלו שאין כפל דמעטינהו מדכתיב כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור. וכתיב בהן אם ימצא הגנב ישלם שנים ודיינינן להו בכלל ופרט וכלל. דת"ר כי יתן איש אל רעהו כלל. כסף או כלים פרט. וגונב מבית האיש חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון. יצאו אלו כולן. הנה נתברר שאין להן כפל. מה יש לומר כשימכרם יוסיף על הקרן שנים כדין הצאן. או ג' כדין הבקר. דבר שגורמתו המכירה. אבל הכפל הגניבה מחייבתו ולא המכירה. ואלו כיון שנתמעטו מן הכפל של הגניבה פשו להו שנים או שלשה חייב המכירה כשתוסיף אותן על הקרן יביאו ג' או ד'. והיינו דאמרי' תשלומי ד' וה' אמרה תורה ולא תשלומי ג' וד'. שומר חנם אינו נשבע בהם מהאי טעמא מעמעי להו משום שאין משלטלין ו) ואין גופו ממון כו' לפי שאין נשבעין אלא על דבר המיטלטל וגופו ממון כו' נושא שכר אינו משלם. דת"כ כי יתן איש אל רעהו כלל חמור או שור או שה פרט וכל בהמה חזר וכלל כלל ופרט כו': **מתני'** ר' מאיר אומר יש דברים שהן כקרקע ואינן כקרקע כיצד עשר גפנים מסרתי לך והלה אומר אינן אלא ה' ר' [מאיר] מחייב וחכ"א כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע: ואקשינן מכלל דרבי מאיר סבר מחובר אינו כקרקע. אדמפלגי בטעונות ובענבים ליפלוג

רבינו חננאל (המשך)

בסרוקות בגופן של גפנים: ואוקמה ר' יוסי בר' חנינא הרי הכל מחובר לקרקע הרי הוא כקרקע. ובענבים העומדות ליבצר פליגי. ר' מאיר סבר כבצורות דמיין: **מתני'** אין נשבעין אלא על דבר שבמדה כו'. כיצד אמר ליה בית מלא מסרתי לך והלה אומר איני יודע. אלא מה שהנחת אתה נוטל פטור: זה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון היה בית זה מלא תבואה חייב. אוקמה רבא דאינו חייב עד שיטען בדבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין ויודה לו בדבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין. תניא כוותיה דרבא כור תבואה לי בידך אין לך בידי פטור. כור תבואה לי בידך אין לך בידי אלא לתך חייב: מנורה גדולה לי בידך אין לך בידי אלא מנורה קטנה פטור. מנורה בת עשר ליטרין לי בידך אין לך בידי אלא בת ה' ליטרין חייב: אזור גדול לי בידך. אין לך בידי אלא קטן פטור. כללו של דבר אינו חייב עד שיטענו בדבר שבמדה ושבמשקל כו': ואקשינן מ"ש בשטענו מנורה גדולה והודה לו בקטנה דפטור דאמרי' מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו. בשטענו מנורה בת עשר ליטרין והודה לו במנורה בת ה' ליטרין נמי נימא מה שטענו לא הודה לו כו'. ופרקינן בשטענו במנורה של חליות בת י' ליטרין והודה לו במקצת הטענה ממנה בה' ליטרין. ודחינן

תורה אור השלם

1. כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כֵלִים לִשְׁמֹר וְגֻנַּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם יִמָּצֵא הַגַּנָּב יְשַׁלֵּם שְׁנָיִם:
שמות כב ו

2. כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ חֲמוֹר אוֹ שׁוֹר אוֹ שֶׂה וְכָל בְּהֵמָה לִשְׁמֹר וּמֵת אוֹ נִשְׁבַּר אוֹ נִשְׁבָּה אֵין רֹאֶה:
שמות כב ט

עין משפט נר מצוה

עא א ב מיי' פ"ט מהל' טוען הלכה ד וס"ע מהלכות שכירות הלכה ד סמג עשין פט לה טוש"ע חו"מ סימן לה סעיף ב ועיין במ"מ: **עב** ג מיי' פ"ד מהל' טוען הלכה ח סמג שם טוש"ע חו"מ סימן פח סעיף כד:
עג ד מיי' שם פ"ג הלכה ט סמג שם טוש"ע חו"מ סימן פח סעיף כה:
עד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף כו:
עה ו מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף כג:
עו ז ח מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף כה:
עז ט מיי' שם סמג שם:
עח י מיי' פי"ג מהלכות מלוה הלכה ד סמג עשין לד טוש"ע חו"מ סימן עב סעיף ט וסעיף טו וש"ס:
עט כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:
פ ל מ מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב:

ח) ומאי נ"ל יפלו שטרות אע"פ שמטלטלין אין גופן ממון וכו'. ט) אולי נ"ל דפרש דייק כו' וכן בע"מ מעידה שהיא פרוצה השבועה איכא אלא וכו'.

ואמרו רבנן שישבע המלוה ויטול. ולקמן נפרש בע"ה אמאי לא תנא לה לקמן בהדי נשבעין ונוטלין: **והשתא דאמר רב אשי.** משמע הכא דקאי שינויא דרב אשי ות"ת דברים המפקיד (ב"מ דף לה.) משמע דהדר ביה רב אשי מהך שינויא דכי הדר פריך התם לרב הונא מריש דסיפא דקתני סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתיך עליו וסלע היה שוה פטור ואי איתא מגו דאשתבע אמין ברשותו לשתבע נמי על ידי גלגול כמה היה שוה ומוקי לה רב אשי במאמינו אומה הדר ביה דהא ריש מגו נמי מצי לשנויי הכי ותהא כולה במאמינו ויש לומר דבריש מגו אורחיה דלהימניה ואז לא יכול לישבע משום שמא יוציא הלה הפקדון ויפסיד: **הכי** קאמר מי נשבע תחלה: מה שכתוב בקונטרס ולעולם אסיפא קאי דשבועה אמלוה גרמה טעות סופר אלא בריש קאי דשבועה גבי לוה היא: **אבל** קתא ונסבא לא. פירש בקונטרס כיון דנסכא בת פרעון היא לא קבלו עליה אלא בדמי שוייה וקשיא דבסמוך פריך ממתני' אמאי חייב לימא ליה הא קבילתיה ומאי קושיא שמואל מודה במידי דבר פרעון וליכא למימר דלנהרדעי פריך מדמשני כי קאמר שמואל כו' ובדוחק יש לחלק דמודי רב נחמן בחד נסכא או בתרי נסכא אבל נסכא בהדי קתא מוכחא מילתא דקתא למשכון ונסכא לפרעון וגרמה לפרש דה"ק אבל קתא ונסכא לא אלא אבל כל חד לפי מאי דשוייה דאם הנסכא שוייה עשר קתי אבל נסכא אבל עשר חלקים אבל קתא אבל חלק אחד עשר וע"כ לפרש קתא ונסכא לא ואי אבל קתא לא אבל פלגא אלא מאי דשוי דעיקר סמיכת המלוה על הנסכא אבל נסכא אבל כולהו ואי אבל נסכא בריש אבל פלגא אבל קתא אבל כולה נהרדעי אמרי אפי' אבל קתא בריש אבל פלגא וגרס בריש דמילתייהו אבל קתא אבל פלגא: **מתני'** בדפריש כי קאמר שמואל **בדלא פריש.** ר"ח גרים איפכא וכן רבינו תם ומוקי דשמואל בדפרים דאין סברא להפסיד למלוה כל חודו לגמרי היכא דלא פרים ואם תאמר כי מוקי בסמוך פלוגתא דרבי אליעזר ודר' עקיבא דשמואל אי בדפרים מאי טעמא דר' אליעזר ויש לומר דקסבר ר' אליעזר דאסמכתא בעלמא היא ואפי' כנגד המשכון לא מפסיד כלאשכחן באיזהו נשך (ב"מ דף סו: ושם) דקאמר דבאסמכתא בעלמא לא הוי אפי' אפותיקי למיגבא מייהי ור' עקיבא לא חשיב אסמכתא אלא כגון [ד] אם אוביר ולא אעביד שאין בדעתו להתחייב אלא להבטיח חבירו ולהסמיכו על דבריו שיאמינהו אבל הכא דעתו לכך ולכך אומר כדי לקיים ואפי' מאן דחשיב משחק בקוביא אסמכתא בפרק זה בורר (סנהדרין דף כד: ושם) התם שאני שלא הפסיד אבל הכא שהפסיד משכונו גמר בדעתו להפסיד כל החוב וכל שכן אי שמואל איירי בדלא פרים שאנו צריכים לטעם זה ועוד יש לומר דבלאו אסמכתא פליגי ופרים לאו היינו שפרים בהדיא שיפסיד כל החוב אלא כמו שפר"ח דפרים ואמר אע"ג דלא שוי אלפא זוזי קבלתיה דרבי אליעזר סבר דלעניין זה קיבלה שיעבכנו בידו עד שיפרע כל חודו ורבי עקיבא סבר דלהכי קבלו דאם אבד המשכון אבדו מעותיו ואם תאמר בפרק האומנין (ב"מ דף פא:) אמאי לא מוקי מתני' דהמלוה על המשכון שומר שכר אפי' כר' אליעזר ולימא בדפרים מודה רבי אליעזר כדשמואל ויש לומר אי מודה בדפרים ופלוגתא בדלא פרים אמאי לא יפסיד כנגד המשכון לר' אליעזר דישבע ויטול מעותיו משמע אפי' מה שכנגד המשכון דמה שכנגד המשכון חשיב כמפרש והשתא נמי ניחא הא דקאמר דכ"ע לית להו דשמואל דהוה ליה למימר דכ"ע אית להו דשמואל דבשלמא לפי גירסת הספרים והקונטרס דשמואל איירי בדלא פרים לא מ"ל כ"ע אית להו דשמואל דכיון דאפי' לא פרים מפסיד כל החוב אם כן בדפרים נמי נהי שלא יפסיד כנגד כל החוב מכל מקום כנגד המשכון יפסיד ואמאי לר' אליעזר יטול מעותיו דמשמע אפילו כנגד המשכון אבל לפירוש רבינו חננאל דמוקי שמואל בדפרים הוה ליה למימר דכ"ע אית להו דשמואל ולר' אליעזר ישבע ויטול כיון דלא פרים וטעמא דרבי עקיבא משום דר' יאחז כדמפרש השתא אבל לפי מה שפרש דכנגד המשכון חשיב כמפורש ניחא דודאי ר' אליעזר לית ליה דשמואל מדיטול אפי' מה שכנגד המשכון דלא שייך למימר דלזכרון דברים בעלמא תפיס ליה לענין מה שכנגד המשכון והא דקאמר לקמן למאי תפיס ליה לזכרון דברים בעלמא היינו אי כולי עלמא לית להו דשמואל ואי הוה אמר דאין הלכה כשמואל הוה ניחא טפי הא דלא קאמר דכולי עלמא אית להו דשמואל ומטעם זה פסק רבינו חננאל דאין הלכה כשמואל וכן בה"ג ואין נראה דמכאן אין ראיה דלא הוה מצי לומר כולי עלמא אית להו כדפרישית ואדרבה נראה דהלכתא כוותיה דקיימא לן כרב נחמן בדיני ועוד דלרבה דקיימא לן כוותיה לגבי רב יוסף דבסמוך צריך לאוקמה פלוגתייהו דר' אליעזר ור' עקיבא כדשמואל כמו שמפרש וקיימא לן כר' עקיבא דר' אליעזר שמותי הוא ועוד מדמה לקמן ההיא דאין שוה אלא פלגא לשמואל ובפרק הזהב (שם דף מח:) מדמה לרבי יוחנן דאמר בערבון כנגד כולו הוא קונה מ"כ ר' יוחנן כשמואל ורב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ומדשמואל אין ראיה דאף על גב דלענין דינא מיתשיל והלכתא כוותיה בדיני ההיא דערבון לענין איסור איתשיל ולפי פר"ח דאיירי שמואל בדפרים ההיא דערבון איירי נמי בדפרים: מאי

גמ' אהייא אילימא אסיפא ותיפוק ליה דשבועה גבי מלוה (ה) אמר שמואל ארישא וכן אמר רבי חייא בר רב ארישא וכן א"ר יוחנן ארישא מאי רישא סיפא דרישא סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו ושלשה דינרין היה שוה חייב דשבועה גבי לוה היא ושקלוה רבנן מלוה ושדיוה אמלוה והשתא [ב]דאמר רב אשי [א]דקיימא לן זה נשבע שאינה ברשותו וזה נשבע כמה שוה הכי קאמר [ב]מי נשבע תחלה מי שהפקדון אצלו שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון [ג]אמר שמואל [ג]האי מאן דאוזפיה אלפא זוזי לחבריה ומשכן ליה קתא דמגלא אבד קתא דמגלא אבד אלפא זוזי אבל תרתי קתאתי לא ורב נחמן אמר אפי' תרתי קתאתי אבד חדא אבד חמש מאה אבד אידך אבד כוליה אבל קתא ונסכא לא נהרדעי אמרי אפילו קתא ונסכא אבד נסכא אבד פלגא אבד קתא אבד כוליה תנן סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו ושלשה דינרין היה שוה חייב לימא ליה הא קבילתיה מתניתין בדפריש שמואל בדלא פריש (ג) לימא כתנאי [ד]המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון ישבע ויטול את מעותיו דברי רבי אליעזר רבי עקיבא אומר יכול הוא שיאמר לו כלום הלויתני אלא על המשכון אבד המשכון אבדו מעותיך אבל המלוה אלף זוז בשטר והניח משכון בידו דברי הכל אבד המשכון אבדו מעותיו היכי דמי אי (ג) דשוי שיעור זוזי מאי **גמ'** והשתא דאמר רב אשי זה נשבע וזה נשבע הכי קאמר מי נשבע **תחלה לו'.** (ד) והא דרב אשי בנשבע מגיעה הוא בפ' המפקיד [לה.] דאמר רב הונא התם [לד:] גבי שומר שכר שטען נגנבה וחייב עצמו בתשלומין משבועין אותו שבועה שאינה ברשותו חייבין שמא עיניו נתן בה ורוצה לקנותה בדמים ואותביניה מהא דקתני ויוציא הלה את הפקדון ואי אמרת משבועין אותו שבועה שאינה ברשותו היכי מצי מפיק ליה ושני רב אשי עלה זה נשבע וזה נשבע זה נשבע שאינה ברשותו וזה שהשבועה עליו נשבע כמה היתה שוה. והכי קאמר מתני' מי נשבע תחלה מי שהפקדון אצלו נשבע תחלה שאינה ברשותו ועלעולם אסיפא דרישא קאי היכא דשבועה גבי לוה: **קתא.** בית יד: **אבד אלפא זוזי.** דסבר וקביל אבל כל זמן שהן קיימין על כרחו גובה חובו אם מלוה סתם הוא. סתם מלוה שלשים יום [מכות ג:]. ואם פירש לו זמן כשיגיע זמנו יפרע ולא מצי למימר סברת וקבילת דאי לאם משכון קבליה לאם פרעון לא קבליה וכיון דקבליה לאם משכון כל כמה דלא מהדר ליה משכוניה לא גבי ולא מצי פטר נפשיה בדמי שוויו: **אבל תרתי קתא.** לא אמרינן חדא קביל בחמש מאה וחדא בחמש מאה ואי אבד חדא מיניהו לא ליפסיד חמש מאה דהא לא פרים חדא בפלגא וחדא בפלגא אלא תרוייהו קבלינהו בחדא במשכונו ולא בפרעון וכיון דמהדר ליה מקלת משכונו במאי דחסר (נפשיה) מייהי פטר נפשיה בתשלומי שוויו: **ורב נחמן אמר אפי' תרתי קתאתי.** ואע"ג דלא פרים מסתמא חדא בפלגא וחדא בפלגא קבלינהו ואי אבוד חדא אבוד פלגא: **אבל קתא ונסכא.** לא אמרינן נסכא קביל בפלגא דכיון דמידי דחזי לפרעון הוא לא קבליה עליה אלא בדמי שוויו: **אבד נסכא אבד פלגא** גרסינן: **חייב.** ולא אמרינן אבד כל מעותיו: **בדפרים.** איני מקבלו עלי אלא באחריות דמיו בשוויו: **ישבע ויטול מעותיו.** ישבע (ה) שאבדו ויטול את חובו: בדלא

מסורת הש"ס

(א) ב"מ לד: ע"ש, (ב) [ב"מ לה.], (ג) שם פב., (ד) שם פא.; (ה) [ב"מ קד.],

הגהות הב"ח

(א) גמ' גבי מלוה הוא אמר שמואל: (ב) שם לימא כתנאי. ב"מ בב"מ דף מח ע"ב: (ג) שם אי בדשוי שיעור: (ד) רש"י ד"ה והשתא וכו' הא דרב אשי כל"ל וחות ו' ממחק: (ה) שם ד"ה ישבע וכו' ישבע שאבד כל"ל וחות ו' ממחק:

רבינו חננאל (המשך)

המלוה בדינר שהשבועה על המלוה היא (ב) אינו חייב לישבע שאינה ברשותו אלא כמה היה שוה: הא דאמר שמואל מאן דאוזפיה חבריה אלפא זוזי ואנח קתא דמגלא משכון עילויהו כו'. ורב נחמן אוסיף אהא דשמואל ונהרדעאי אוסיפו אהא דרב נחמן. וקיימא לן דכל הני כולהו לית הלכתא כותייהו מיהו אנן מפרשינן טעמייהו: ואקשינן עלייהו וכי מאן דיהיב משכון לחבירו ודמי המשכון פחות מן המלוה ואבד המשכון אבדו המעות כולם. והתנן סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו וג' דינרין היה [שוה] חייב. אמאי חייב הלוה נימא ליה למלוה הא קבילתיה למשכון בסלע: ופרקינן מתניתין בדלא פריש ואמר אע"ג דלא שוה המשכון סלע אנא קבילתיה בסלע אלא בסתם לפיכך חייב כי אמר שמואל ורב נחמן ונהרדעאי בדפריש ואמר אע"ג דלא שוה הני דמי קבילתיה: נימא כתנאי המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון ישבע ויטול מעותיו דברי ר' אליעזר. ר' עקיבא אומר יכול לומר לו כלום הלויתני אלא על המשכון כו'. ואמרינן היכי דמי או דשוה האי משכון שיעור זוזי ואבד

ה) נראה דחסר כאן וא"ל והשתא דקיי"ל דזה נשבע שאינה ברשותו ומגלא שמיסם שבעון. הכי קתני כו'.

ג) דנכי רבינו נ"ע קלת ומלוה ליישב.

מסורת הש"ס

פא א ב מיי' פי"ג מהל' מלוה ולוה הלכה ד סמג עשין לד טוש"ע חו"מ סימן עב סעיף ט:

פב ג טוש"ע חו"מ סי' עב סעיף ב בהג"ה:

מוסף רש"י

אהייא. קאי מי נשבע דקתני בה (ב"מ לד:). אילימא אסיפא. אמיוב דסיפא (שם). ותיפוק ליה כו'. ולמה ליה למתני עצמה בסמא יוצא הפקדון ויפסלנו לעדות ולשבועה (שם). מאי רישא. הא רישא פטור קתני, סיפא דרישא. אמיוב דקתני דרישא קאי (שם). ושדיוה אמלוה. לשתבע מלוה שלא היתה שוה אלא שקל ויטול שקל, דכון דאיכא שבועה על הלוה מן המוכר אי אתה יכול לפוטרו בולא כלום ומשום מיקון עולם שמא יפסל יפרעל שקלוה לשבועה מייהי ושדיוה אמלוה (שם). וזה נשבע. הלוה שהשבועה עליו נשבע כמה שוה (שם לה.). מי נשבע תחלה כו'. מלוה נשבע תחלה שאינה ברשותו (שם). ואבד המשכון ישבע. שלא פשע, דשומר חנם הוא עליו דאין אדם מוטל משכונו לגוזיינא שלא להיות בטוח במעותיו שלא יוכל לכפור ולעולם שומר חנם הוא עליו אם אבד יגנבה ממקום אחר (שם פא:). אבד המשכון אבדו מעותיך. הא משכון ודאי לגוזיינא שקל לגנות הימנה, דסתם שטר ים בו שעבוד קרקעות ויש לו מיכרן לגנות ובטוח הוא וגם לכפור אינו יכול הא קאי שטרא, הלכך נאו לזכרון דברים נקטיה (שם).

רבינו חננאל

ואמרינן מכדי ד' בבי קתני במתני' על איזו מהן שנינו זו המשנה מי נשבע מי שהפקדון אצלו. ואוקמה שמואל וד' יוחנן וחייא בר רב אהא דתנן סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה. פירוש הסלע יש בו שני שקלים נתפרע השקל דמי המשכון נשאר לו שקל שהוא חצי סלע על הלוה והלוה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו וג' דינרין היה שוה נשאר לך בידי דינר נמצא המלוה טוענו בב' דינרין והלוה מודה לו בדינר חייב הלוה שבועה כי ג' דינרין היה שוה ויוציא המלוה המשכון ויכחישנו ונמצא חשוד על השבועה לפיכך רמו עליה שבועה על מי שהפקדון אצלו ה) כי אינה ברשותו ונמצאו שניהן נשבעין והכי קתני מאחר שזה וזה נשבעין מי נשבע תחלה ואמרינן מי שהפקדון אצלו נשבע תחלה שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון אבל סיפא דקתני סלע הלויתיך עליו ושתים היה שוה והלה אומר לא כי סלע הלויתני עליו וה' דינרין היה שוה שנמצא הלוה טוענו בסלע והודה לו

מאי טעמיה דרבי אליעזר אלא לאו בדלא שוי שיעור זוזי ובדשמואל קא מיפלגי לא בדלא שוי כ"ע לית להו דשמואל והכא בדשוי שיעור זוזי ובדרבי יצחק קא מיפלגי [6]**דאמר רבי יצחק** [1]**ולך תהיה צדקה אם אינו קונה משכון שנאמר** [2]**מנין לבעל חוב שקונה משכון לימא תיסברא אימור דאמר רבי יצחק שמשכנו שלא בשעת הלואה משכנו בשעת הלואה מי אמר אלא משכנו שלא בשעת הלואתו כולי עלמא לא פליגי דאית להו דרבי יצחק והכא במשכנו בשעת הלואתו ובשומר אבדה קמיפלגי דאיתמר** [3]**שומר אבדה רבה אמר כשומר חנם ורב אמר לא בדלא שוי.** פירש בקונטרס דרבי אליעזר לית ליה דשמואל דמשכון שאינו שוה כל החוב אין אדם מקבלו אלא לזכרון דברים בעלמא משמע אבל אם שוה כל החוב מודה רבי אליעזר דאבדו מעותיו וי"ס שכתוב בהם בפירוש היכי דמי מי בדשוי מאי טעמא דרבי אליעזר וקשה דבפרק האומנין (ב"מ דף פב. ושם) מסיק מתניתין דהתם דלא כרבי אליעזר ולוקמה כב"ע ובדשוי וי"ל דהתם לפי המסקנא דלא איירי רבי יצחק אלא שלא בשעת הלוואתו שאין לחלק בין שוי בין לא שוי שאם יתחייב בדשוי משום דרב יוסף א"כ בדלא שוי נמי יפסיד כנגד המשכון אבל הכא השתא ס"ד דרבי יצחק איירי אפילו בשעת הלואתו הלכך מודה רבי אליעזר בדשוי אבל לא שוי הוי זכרון דברים בעלמא ולא שייכא התם דר' יצחק. ומיהו תימא כיון דרבי יצחק גזירת הכתוב היא מה לי שוי מה לי לא שוי אטו משום דלא שוי לא קרי ביה השב תשיב את העבוט ולך תהיה צדקה ועוד דמסיק בסוף ותסברא אימר דלא"ר יצחק כו' ומעיקרא פשיטא ליה דבשוי יודה ר"א משום דר' יצחק על כן נראה גירסת הספרים דגרסי מאי לאו בדלא שוי פי' מאי לאו אפי' בדלא שוי דרבי עקיבא אית ליה דהפסיד כדשמואל ורבי אליעזר לית ליה דשמואל ואפי' בדשוי יטול כל מעותיו ובסיפא כשהלוהו אלף זוז בשטר מודה ר' אליעזר דאבדו מעותיו משום דאורחא דמילתא כשהלוהו בשטר שאין נותן לו משכון באותה שעה והוי שלא בשעת הלואתו וקני משכון מדרבי יצחק וכי מוקי פלוגתייהו בדרבי יצחק לא פליג ר' אליעזר אדרבי יצחק אלא בשעת הלואתו אבל שלא בשעת הלואתו מודה ר' אליעזר ולא הוי השתא אבדו מעותיו דבסיפא כאבדו מעותיו דרבי עקיבא דההיא דרבי עקיבא אבדו אפי' דמיס היתירים על המשכון ובסיפא דוקא שכנגד המשכון דהא הוי טעמא משום דקנה משכון כדרבי יצחק כדפרישית ומה שפירש בקונטרס בסיפא שיש שטר אין צריך משכון לזכרון דברים אבל בריש אין שטר הוי משכון לזכרון דברים ולא לגובייא אין נראה לפרש כך דלמאי דמוקי לה דפליגי בדשוי ליכא למימר לזכרון דברים תפיס ליה דהא לכ"ע אין משמט אפי' משכנו בשעת הלואה כדפרישית בגיטין (דף נז. ד"ה שאני) ובכל שעה (פסחים דף לא: ד"ה בדר"י): **לא** בדשוי וקמיפלגי בדרבי יצחק. תימה לימא דבהא פליגי דמר סבר כיון דשוי תפיס ליה בשביל החוב ורבי אליעזר סבר אע"ג דשוי לא נקיט ליה לענין שיפסיד החוב אבל בדלא שוי כ"ע לית להו דשמואל ולפר"ח דמוקי שמואל בדפרים ניחא דכיון דאפי' בדפרים לית להו דשמואל סברא הוא דבשוי בסתם לא תפיס ליה לענין שיפסיד החוב באבידת המשכון: **צדקה** מנין. דלא מיקריא צדקה אא"כ מחסרו ממון: **מכאן** לבע"ח שקונה משכון. נראה דאין מתחייב באונסין אלא הוי כמו שומר שכר כדמוכח ס"פ האומנין (ב"מ דף פב. ושם) דבעי לאוקמא הא דתנן הלוהו על המשכון ש"ש במשכנו שלא בשעת הלואתו וכדרבי יצחק וכן מוכח בה"ג דשומר שכר הוי: **שומר** אבידה רב יוסף אמר כו' ורבה אמר כו'. פסק ר"מ דהלכה כרב יוסף דאמר בפרק אין בין המודר (נדרים דף לג:) דכ"ע לית להו פרוטה דרב יוסף ואין נראה ראיה משם כלל דרבה נמי מודה דאי אתי עניא דלא בעי למיתב ליה דאטו מי לית ליה העוסק במצוה פטור מן המצוה אלא דס"ל דמשום הנאה פורתא כזאת דלא שכיחא לא חשיב שומר שכר וקנא משמע באלו מציאות (ב"מ דף לא. ושם) דהלכה כרב יוסף גבי ההיא דדרים התם השב תשיב אין לי אלא לבתיו לגיתו ולחורבתו מנין ת"ל תשיבם מ"מ ודייק סתמא דהש"ס ה"ל אי דמינטרא פשיטא לי דלא מינטרא אמאי לעולם דמינטרא והא קמ"ל דלא בעינן דעת בעלים וכדרבי אלעזר והיינו כרב יוסף כדמוכח בריש הכונס (ב"ק דף נז. ושם) דפריך מינה רבה לרב יוסף ובעי למידק דמרבינן חורבתו שאינה משתמרת דאי משתמרת היינו אומר אומר חנם הוי ומשני רב יוסף לעולם דמינטרא וכרבי אלעזר וי"ל דרבה קיבלה מרב יוסף משום דלדידיה נמי לא ניחא דהא מודה רבה לרב יוסף בבעלי חיים דנקטו להו ניגרי בריתא דבעו נטירותא יתירתא כדאמר התם וקרא בבעלי חיים כתיב לא תראה את שור אחיך והיה צריך לחוקק דרבויא דקרא אוכן תעשה לשמלתו קאי אי נמי בכפותין ועוד דהוה צריך לומר דאסמכתא בעלמא היא דהא טעמא דרבה דהוי ש"מ משום דמאי הנאה קממטי ליה א"נ איצטריך קרא לאשמועינן דלא ניחשביה ש"ש משום פרוטה דרב יוסף או משום דרחמנא שעבדיה בע"כ ועי"ל דרבה לא קיבלה אלא מתחלה לא עלה על דעתא להוכיח דינו מזה אלא לאסמכתא בעלמא נקט קרא לדבריו ובריתא דהכונס (שם) דדרים מקרא דהוי ש"מ אסמכתא היא ורבה נמי מודה דעיקר קרא לא אתא אלא כדרבי אלעזר כדמסיק הש"ס בפרק אלו מציאות (ב"מ דף כט. ושם) וסוגיא דהתם אתיא נמי כוותיה וה"פ אי דמינטרא למר מגניבה ולמר מפשיעה פשיטא דלאשמועינן דש"מ הוי לא איצטריך קרא כדפרי' ומינטרא דאלו מציאות לרבה כלא מינטרא דהכונס (ב"ק דף נז. ושם) ולפירוש הקונטרס נראה היה דהלכה כרב יוסף דפירש לימא דרב יוסף תנאי היא ומילתיה דרבה ודאי תנאי היא דר"ע לית ליה דרבה וקי"ל כר"ע אבל אין לפרש כן אלא אדרבה אית לן למימר דרבה ודאי לאו תנאי היא אלא כ"ע אית להו דרבה ודבשמואל קמיפלגי ור"ע מודה דש"מ הוי על המשכון מה שהוא יותר על החוב אבל כנגד החוב מפסיד מטעמא דשמואל אפי' לפר"ח אע"ג דלא פרש כמפורש דמי כדפרי' לעיל ומתני' דסלע הלוותני עליו ל"ל דאבד המשכון היינו בפשיעה דאי לאו הכי לא היה מחייב במה שהוא יתר על החוב ואדרבה יש להוכיח דהלכה כרבה כדמסיק הש"ס בהאומנין (ב"מ דף פב. ושם) אלא מחוורתא מתני' דלא כרבי אליעזר והשתא לוקמה כב"ע לרב יוסף במלוה שא"ל למשכון אלא משום דקי"ל כרבה דמסיק אליבא דהלכתא ועוד דאיה מפרק א"מ (שם דף כט. ושם) גבי פלוגתא דרבי טרפון ור"ע דמה יהיו בדמים מוכח בגמ' לרב יוסף דמשום דשרו ליה רבנן לאישתמושי בהו הוי עלייהו שואל ובס"פ המפקיד (שם מג.) גבי מפקיד מעות אצל שולחני ס"ל לר"נ דקיימא לן דהלכתא כוותיה בדיני דלקח ע"פ שמשתמש בהן לא מחייב באונסין והיינו דלא כרב יוסף ואין לחלק משום דגבי אבידה בלא"ה הוי ש"ש בלא היתר תשמיש לפיכך על ידי היתר תשמיש נעשה שואל דאטו אם יוסיף שכר לש"ש יעשה שואל ועוד דקי"ל [7] כרבה לגבי רב יוסף בר משדה עניין ומחלה אע"פ שיש מפרשים דהיינו דוקא במילי דבבא בתרא ליתא דבפרק מי שאחזו (גיטין דף עד: ושם) פריך והא קי"ל כרבה והשתא הא דאמרי' בפ"ק דפסחים (דף ה:) גבי חמץ כיון דאילו מיגניב או מיתביד ברשותייכו קאי כדידכו דמי היינו מיגניב או מיתביד באונס דאי לא מחייב באונסין אפי' מיחייב באחריות גניבה ואבידה אין זקוק לבער דאי לאו הכי ישראל שהלוה לעכו"ס על חמצו יאסר בהנאה בלא דר' יצחק ורבנן נמי אמאי פליגי שהרי חייב באחריות גניבה ואבידה מדשמואל דקיימא לן כוותיה כיון דקיימא לן כרבה אלא ודאי כיון דלא מיחייב באונסים לא מיקרי חמצו מיהו מדרבי יצחק אע"ג דלא מיחייב באונסים כדפרי' לעיל אסור בהנאה כיון דקני ליה והוי שלו אבל שומר לא מיחייב לבער אם לא מקבל עליו אחריות אונסים מיהו אי הוה פסקינן כרב יוסף לא היינו צריכין לומר שצריך אחריות אונסים לענין חמץ דאיצטריך דרבי יצחק לאסור חמצו של עכו"ס הממושכן ביד ישראל דפרוטה דרב יוסף לא שייך בעכו"ס דליכא מצוה ועוד דאפי' שומר שכר גמור לעכו"ס לא מחייב דגבי שומרים כתיב רעהו ואיכא למעוטי עכו"ס כמו הקדש ובה"ג בהלכות פסח כתב דחייב לבער אם קיבל אחריות דגניבה ואבידה:

ורב

בדלא שוי שיעור זוזי. עסקינן: **ובדשמואל קמיפלגי.** רבי אליעזר לית ליה דשמואל דמשכון שאינו שוה כל החוב אין אדם מקבלו אלא לזכרון דברים הלכך שומר חנם הוא עליו וישבע שלא פשע ושאינו ברשותו ויטול כל מעותיו ור' עקיבא כשמואל סבירא ליה שלשם משכון קבלו אבל הלוהו אלף זוז בשטר אפילו רבי אליעזר מודה שהמשכון שקיבל אחרי כן לשם משכון קבלו שהרי אינו צריך לו לזכרון דברים שהשטר לו לראיה: ה"ג **אי דלא שוי שיעור זוזי דכ"ע לית להו דשמואל ובדרבי יצחק קמיפלגי.** רבי אליעזר לית ליה דרבי יצחק ואינו עליו אלא שומר חנם ואף על פי שהוא משכון גמור: **אימור דאמר רבי יצחק שמשכנו שלא בשעת הלואתו.** כגון על ידי ב"ד דבהכי משתעי קרא דכתיב לעיל מיניה בחוץ תעמוד והאיש וגו' ואמר מר [6] זה שליח ב"ד: כשומר

מאי לאו בדלא שוי. פירש בקונטרס דרבי אליעזר לית ליה דשמואל דמשכון שאינו שוה כל החוב אין אדם מקבלו אלא לזכרון דברים בעלמא משמע אבל אם שוה כל החוב מודה רבי אליעזר דאבדו מעותיו וי"ס שכתוב בהם בפירוש היכי דמי מי בדשוי מאי טעמא דרבי אליעזר וקשה דבפרק האומנין (ב"מ דף פב. ושם) מסיק מתניתין דהתם דלא כרבי אליעזר ולוקמה כב"ע ובדשוי וי"ל דהתם לפי המסקנא דלא איירי רבי יצחק אלא שלא בשעת הלואתו שאין לחלק בין שוי בין לא שוי שאם יתחייב בדשוי משום דרב יוסף א"כ בדלא שוי נמי יפסיד כנגד המשכון אבל הכא השתא ס"ד דרבי יצחק איירי אפילו בשעת הלואתו הלכך מודה רבי אליעזר בדשוי אבל לא שוי הוי זכרון דברים בעלמא ולא שייכא התם דר' יצחק. ומיהו תימא כיון דרבי יצחק גזירת הכתוב היא מה לי שוי מה לי לא שוי אטו משום דלא שוי לא קרי ביה השב תשיב את העבוט ולך תהיה צדקה ועוד דמסיק בסוף ותסברא אימר דלא"ר יצחק כו' ומעיקרא פשיטא ליה דבשוי יודה ר"א משום דר' יצחק על כן נראה גירסת הספרים דגרסי מאי לאו בדלא שוי פי' מאי לאו אפי' בדלא שוי דרבי עקיבא אית ליה דהפסיד כדשמואל ורבי אליעזר לית ליה דשמואל ואפי' בדשוי יטול כל מעותיו ובסיפא כשהלוהו אלף זוז בשטר מודה ר' אליעזר דאבדו מעותיו משום דאורחא דמילתא כשהלוהו בשטר שאין נותן לו משכון באותה שעה והוי שלא בשעת הלואתו וקני משכון מדרבי יצחק וכי מוקי פלוגתייהו בדרבי יצחק לא פליג ר' אליעזר אדרבי יצחק אלא בשעת הלואתו אבל שלא בשעת הלואתו מודה ר' אליעזר ולא הוי השתא אבדו מעותיו דבסיפא כאבדו מעותיו דרבי עקיבא דההיא דרבי עקיבא אבדו אפי' דמיס היתירים על המשכון ובסיפא דוקא שכנגד המשכון דהא הוי טעמא משום דקנה משכון כדרבי יצחק כדפרישית ומה שפירש בקונטרס בסיפא שיש שטר אין צריך משכון לזכרון דברים אבל בריש אין שטר הוי משכון לזכרון דברים ולא לגובייא אין נראה לפרש כך דלמאי דמוקי לה דפליגי בדשוי ליכא למימר לזכרון דברים תפיס ליה דהא לכ"ע אין משמט אפי' משכנו בשעת הלואה כדפרישית בגיטין (דף נז. ד"ה שאני) ובכל שעה (פסחים דף לא: ד"ה בדר"י): **לא** בדשוי וקמיפלגי בדרבי יצחק. תימה לימא דבהא פליגי דמר סבר כיון דשוי תפיס ליה בשביל החוב ורבי אליעזר סבר אע"ג דשוי לא נקיט ליה לענין שיפסיד החוב אבל בדלא שוי כ"ע לית להו דשמואל ולפר"ח דמוקי שמואל בדפרים ניחא דכיון דאפי' בדפרים לית להו דשמואל סברא הוא דבשוי בסתם לא תפיס ליה לענין שיפסיד החוב באבידת המשכון: **צדקה** מנין. דלא מיקריא צדקה אא"כ מחסרו ממון: **מכאן** לבע"ח שקונה משכון. נראה דאין מתחייב באונסין אלא הוי כמו שומר שכר כדמוכח ס"פ האומנין (ב"מ דף פב. ושם) דבעי לאוקמא הא דתנן הלוהו על המשכון ש"ש במשכנו שלא בשעת הלואתו וכדרבי יצחק וכן מוכח בה"ג דשומר שכר הוי: **שומר** אבידה רב יוסף אמר כו' ורבה אמר כו'. פסק ר"מ דהלכה כרב יוסף דאמר בפרק אין בין המודר (נדרים דף לג:) דכ"ע לית להו פרוטה דרב יוסף ואין נראה ראיה משם כלל דרבה נמי מודה דאי אתי עניא דלא בעי למיתב ליה דאטו מי לית ליה העוסק במצוה פטור מן המצוה אלא דס"ל דמשום הנאה פורתא כזאת דלא שכיחא לא חשיב שומר שכר וקנא משמע באלו מציאות (ב"מ דף לא. ושם) דהלכה כרב יוסף גבי ההיא דדרים התם השב תשיב אין לי אלא לבתיו לגיתו ולחורבתו מנין ת"ל תשיבם מ"מ ודייק סתמא דהש"ס ה"ל אי דמינטרא פשיטא לי דלא מינטרא אמאי לעולם דמינטרא והא קמ"ל דלא בעינן דעת בעלים וכדרבי אלעזר והיינו כרב יוסף כדמוכח בריש הכונס (ב"ק דף נז. ושם) דפריך מינה רבה לרב יוסף ובעי למידק דמרבינן חורבתו שאינה משתמרת דאי משתמרת היינו אומר אומר חנם הוי ומשני רב יוסף לעולם דמינטרא וכרבי אלעזר וי"ל דרבה קיבלה מרב יוסף משום דלדידיה נמי לא ניחא דהא מודה רבה לרב יוסף בבעלי חיים דנקטו להו ניגרי בריתא דבעו נטירותא יתירתא כדאמר התם וקרא בבעלי חיים כתיב לא תראה את שור אחיך והיה צריך לחוקק דרבויא דקרא אוכן תעשה לשמלתו קאי אי נמי בכפותין ועוד דהוה צריך לומר דאסמכתא בעלמא היא דהא טעמא דרבה דהוי ש"מ משום דמאי הנאה קממטי ליה א"נ איצטריך קרא לאשמועינן דלא ניחשביה ש"ש משום פרוטה דרב יוסף או משום דרחמנא שעבדיה בע"כ ועי"ל דרבה לא קיבלה אלא מתחלה לא עלה על דעתא להוכיח דינו מזה אלא לאסמכתא בעלמא נקט קרא לדבריו ובריתא דהכונס (שם) דדרים מקרא דהוי ש"מ אסמכתא היא ורבה נמי מודה דעיקר קרא לא אתא אלא כדרבי אלעזר כדמסיק הש"ס בפרק אלו מציאות (ב"מ דף כט. ושם) וסוגיא דהתם אתיא נמי כוותיה וה"פ אי דמינטרא למר מגניבה ולמר מפשיעה פשיטא דלאשמועינן דש"מ הוי לא איצטריך קרא כדפרי' ומינטרא דאלו מציאות לרבה כלא מינטרא דהכונס (ב"ק דף נז. ושם) ולפירוש הקונטרס נראה היה דהלכה כרב יוסף דפירש לימא דרב יוסף תנאי היא ומילתיה דרבה ודאי תנאי היא דר"ע לית ליה דרבה וקי"ל כר"ע אבל אין לפרש כן אלא אדרבה אית לן למימר דרבה ודאי לאו תנאי היא אלא כ"ע אית להו דרבה ובדשמואל קמיפלגי ור"ע מודה דש"מ הוי על המשכון מה שהוא יותר על החוב אבל כנגד החוב מפסיד מטעמא דשמואל אפי' לפר"ח אע"ג דלא פרש כמפורש דמי כדפרי' לעיל ומתני' דסלע הלוותני עליו ל"ל דאבד המשכון היינו בפשיעה דאי לאו הכי לא היה מחייב במה שהוא יתר על החוב ואדרבה יש להוכיח דהלכה כרבה כדמסיק הש"ס בהאומנין (ב"מ דף פב. ושם) אלא מחוורתא מתני' דלא כרבי אליעזר והשתא לוקמה כב"ע לרב יוסף במלוה שא"ל למשכון אלא משום דקי"ל כרבה דמסיק אליבא דהלכתא ועוד דאיה מפרק א"מ (שם דף כט. ושם) גבי פלוגתא דרבי טרפון ור"ע דמה יהיו בדמים מוכח בגמ' לרב יוסף דמשום דשרו ליה רבנן לאישתמושי בהו הוי עלייהו שואל ובס"פ המפקיד (שם מג.) גבי מפקיד מעות אצל שולחני ס"ל לר"נ דקיימא לן דהלכתא כוותיה בדיני דלקח ע"פ שמשתמש בהן לא מחייב באונסין והיינו דלא כרב יוסף ואין לחלק משום דגבי אבידה בלא"ה הוי ש"ש בלא היתר תשמיש לפיכך על ידי היתר תשמיש נעשה שואל דאטו אם יוסיף שכר לש"ש יעשה שואל ועוד דקי"ל [7] כרבה לגבי רב יוסף בר משדה עניין ומחלה אע"פ שיש מפרשים דהיינו דוקא במילי דבבא בתרא ליתא דבפרק מי שאחזו (גיטין דף עד: ושם) פריך והא קי"ל כרבה והשתא הא דאמרי' בפ"ק דפסחים (דף ה:) גבי חמץ כיון דאילו מיגניב או מיתביד ברשותייכו קאי כדידכו דמי היינו מיגניב או מיתביד באונס דאי לא מחייב באונסין אפי' מיחייב באחריות גניבה ואבידה אין זקוק לבער דאי לאו הכי ישראל שהלוה לעכו"ס על חמצו יאסר בהנאה בלא דר' יצחק ורבנן נמי אמאי פליגי שהרי חייב באחריות גניבה ואבידה מדשמואל דקיימא לן כוותיה כיון דקיימא לן כרבה אלא ודאי כיון דלא מיחייב באונסים לא מיקרי חמצו מיהו מדרבי יצחק אע"ג דלא מיחייב באונסים כדפרי' לעיל אסור בהנאה כיון דקני ליה והוי שלו אבל שומר לא מיחייב לבער אם לא מקבל עליו אחריות אונסים מיהו אי הוה פסקינן כרב יוסף לא היינו צריכין לומר שצריך אחריות אונסים לענין חמץ דאיצטריך דרבי יצחק לאסור חמצו של עכו"ס הממושכן ביד ישראל דפרוטה דרב יוסף לא שייך בעכו"ס דליכא מצוה ועוד דאפי' שומר שכר גמור לעכו"ס לא מחייב דגבי שומרים כתיב רעהו ואיכא למעוטי עכו"ס כמו הקדש ובה"ג בהלכות פסח כתב דחייב לבער אם קיבל אחריות דגניבה ואבידה:

ורב

מסורת הש"ס

1) פסחים לא: גיטין נז. קדושין מ: ב"מ פב., נדרים לג: ב"ק נו: ב"מ כט. פב., ג) [ב"מ קיג.], ד) ב"ב קיל.

תורה אור השלם

1. הָשֵׁב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֲבוֹט כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשַׂלְמָתוֹ וּבֵרֲכֻךָ וּלְךָ תִהְיֶה צְדָקָה לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים כד יג

מוסף רש"י

שקונה משכון. לכל מילי להתחייב באונסין (ב"מ פב.) כל ימי הלואה המשכון קנוי לו ואם נאנס חייב באונסין, שאינו עליו לא כשומר חנם ולא כשומר שכר שפטורין באונסין, אלא כולו ברשותו ובשמירתו עומד (פסחים לא:). **ולך תהיה צדקה.** בהשבת העבוט כתיב, מי אמרת קונה משכון איכא לדקה בהא שכיחה שכבר בשלמתו, שהשאיל לו זה דבר הקנוי לו, ואם אינו קונה לדקה בהשבה זו מנין, על שלו שכב (שם). **שמשכנו שלא בשעת הלואה.** דהא קרא במשכנו ע"י שליח ב"ד כתיב, דכתיב לעיל מיניה בחוץ תעמוד ומוקמינן לה בשליח ב"ד, והכוח ולאי קני, דלגוביינא שקליה וליכא למימר דמשכנו בשעת הלואתו, ובכך פלוגתא דר' אליעזר המלוה על המשכון קנוי (ב"מ פב.). **ובשומר אבדה קמיפלגי.** דטעמא דר' עקיבא משום דשומר שכר מצוה והעוסק במצוה פטור מן המצוה, דאי בעי לא ייהוי ריפתא לעניא (שם). **שומר אבדה.** שמצא אבדה והכניסה אל תוך ביתו, דכתיב (דברים כב) ואספתה אל תוך ביתך (שם). **כשומר חנם.** ואינו חייב אלא בפשיעה (ב"מ כט.).

פג א מיי' פ"י מהל' שכירות הלכה ה עיין בהגהות ומ"מ סמג עשין לד טוש"ע חו"מ סי' עב סעיף ב:

רבינו חננאל

בהא קתני ר' אליעזר ישבע ויטול מעותיו. ואי בדלא שוו שיעור זוזי בהא לימא רבי עקיבא יכול לומר לו כלום הלוותני אלא על המשכון אבד המשכון אבדו מעותי' אלא לאו בדלא שוה שיעור זוזיה. ובדשמואל פליגי בדפריש רבי עקיבא אית ליה הא דשמואל ואמר כיון דפריש וקבליה הא קבליה. ור' אליעזר לית ליה הא דשמואל ואפילו בדפריש. ודחינן כולי עלמא לית להו דשמואל ואע"ג דפריש וקבליה ולא כלום הוא. והכא בדשוי שיעור זוזי. ובדרבי יצחק פליגי דאמר מנין לבעל חוב שקונה משכון שנאמר ולך תהיה צדקה. אם אינו קונה צדקה מנין. אלא מכן לבעל חוב שקונה משכון. וכשמחזירו לבעליו ממונו נותן לו לפיכך כתיב ולך תהיה צדקה. ר' עקיבא אית ליה הא דר' יצחק. ור' אליעזר לית ליה: ודחינן וכי הא דר' יצחק תנאי היא ואמרינן ותסברא והא ר' יצחק לא אמר אלא כשמשכנו שלא בשעת הלואתו כדכתיבי קראי כי תשה ברעך וגו' משכנו בשעת הלואתו מי אמר ר' יצחק שקונה משכון. אלא ה) (קשיא להו לרבנן הא דתנן (שביעית פ"י מ"ב) המלוה את חבירו על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד אין משמטין מאי טעמא דהא משכנו בשעת הלואה היא. וקאמרינן (גיטין לז.) הא מני ר' יצחק היא דאמר בעל חוב קנה משכון ו). לימא דר' יצחק תנאי היא ופרקינן לא) בשמשכנו שלא בשעת הלואתו כולי עלמא לא פליגי דקונה משכון. והכא במשכנו בשעת הלואתו ובשומר אבדה פליגי. רבה אמר כשומר חנם.

ה) כלשון זה נמצא ג"כ בחי' הר"י מיגאש ז"ל כאן עי' שם היטב וקצת משמע שם שהר' מתוב כן לפניו בגמ' ומולו דהוא הוספה מרבנן סבוראי וצ"ע.

ו) כאן חסר סיום קושיא זו ותמצא בחי' הר"י מיגאש ז"ל הובא בגליונות ע"ש.

ורב יוסף אמר כשומר שכר. וא"ת דאמרינן בר"ה (דף כח.) המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעת מצוה והמודר הנאה מן המעין מותר לטבול בו טבילה של מצוה וא"מ הא מיתהני לרב יוסף דחשיב ליה בהכי כשומר שכר ויש לומר דשאני שומר אבידה ומשכון דכמה פעמים שיתעסק בה לשוטחה לגרכה ולהגייעה יפטר מליתן לו אבל התם יכול לכוין לתקוע ולטבול במקום שלא יבא שם עני באותה שעה:

במלוה צריך למשכון. פירש בקונט' להשתמש ומנכה מן החוב דמי שכירות המשכון כי הא (ג) דאמר בפ' האומנין (ב"מ דף פ:) שוכר אדם משכונו של עני מפני שאינו אלא כמשיב אבידה לבעלים ור"ח פירש צריך למשכון שאינו רוצה להלוות לו בלא משכון וקשה דאטו משום הכי נלוו מלוה קא עביד:

אלא לאו בנגד חובו ובדשמואל קמיפלגי. ואע"ג דלמאן דלית ליה דשמואל גבי אבד המשכון אינו מפסיד אפי' כנגד המשכון הכא מכל מקום נגד המשכון אינו משמט דגבי אבידה ודאי כיון דלית ליה דשמואל לא נקיט למשכון לענין שיפסיד:

הדרן עלך שבועת הדיינין

כל הנשבעין. ואלו נשבעין ונוטלין בו'. תימה דלא חשיב ההיא דתנן לעיל (דף מג.) מי נשבע מי שהפקדון אצלו למאי דמוקי לה אסיפא דריש"א וכל הני דתנן לקמן בפירקין (דף מה.) הפוגמת כתובתה ועד אחד מעידה שהיא פרועה כו' וליכא לשנויי דתנא ושייר כיון דתני ואלו כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף טז: ושם) ויש לומר דלא חשיב אלא הנהו שאין כנגדן ראוין ליגבע[1]: **התקבלת** מהן דינר זהב. משמע שהוא כ"ה דינר כסף וה"נ מוכח בהדיא בריש הזהב (ב"מ דף מד:) וקשה לר"ת דאיך נשתנה כל כך דעכשיו אין זקוק של זהב יותר מי' זקוקים של כסף ואומר ר"ת דדינר זהב עב משל כסף והיה שוקל כפלייס וכן משמע באלו טריפות (חולין דף נה:) שהיה משונה בעביו מדנקט אם נשתייר כעובי דינר זהב גבי ניקב הטחול לפיכך שוה כ"ה שהזהב שוה י"ב של כסף כדמוכח באגדת שמואל דפריך קראי אהדדי דבספר שמואל (ב כד) כתב גבי גורן ארונה כסף חמשים שקלים ובדברי הימים (א כא) כתיב זהב שש מאות ובפ' בתרא דזבחים (דף קטו: ושם) משני עלה שגבה מכל שבט ו' אבל במדרש משני שנתן לו שש מאות שקלי כסף שהם ו' של זהב ומקרא דשמואל ה"פ כסף כל כך שהם ו' של זהב ודברי הימים שש מאות מכסף שהן ו' שקלים זהב דהיינו י"ב חלקים ודינר היתר אור"ת שהיו נותנין אותו להכרע כדמוכח בפרק יש בכור (בכורות דף נ. ושם) גבי פדיון הבן דקאמר יהיב ליה דינר דמזבן בכ"ה זוזי לל זוזא ושתותא והוך לפדיון הבן והשתא אמאי לא קאמר לל חומשא דזוזא ושתותא הייט חומשא אלא משום דהתם זוזא שלא היה אלא להכרע מזכיר אותו בפני עצמו וכן מוכיח בפ"ק דשקלים (דף ג.) דהכרע אחד מכ"ה דמפרש במתני' כמה הוא קולבון חכמים אומרים חצי מעה ומחצית השקל הוא י"ב מעות דשקל דקרא הוא שלא ומה שאמרו חכמים ליתן שלא ופודין לכל שנה לפודה בית זרע חומר שעורים שהוא פודיון יותר על ג' שקלים הכתוב בקרא למ"ט שנים אותו פודין לא בא להכרע אלא נקט שלא ופודין משום דאי אפשר לנמנס ולומר שלא ופודין חסר משהו שלא היה עולה אותו חסרון יותר פחות משלש פרוטות[2]: גדולות

כשומר שכר דמי. שכר מלוה ומלוה על המשכון נמי מלוה עבד: **לימא דרב יוסף תנאי היא.** דמילתא דרבה ודאי תנאי היא דרבי עקיבא לית ליה דרבה אלא דרב יוסף מי לימא תנאי היא מי מצי לאוקמה לרבי אליעזר כוותיה: **צריך למשכון.** להשתמש בו ומנכה לו מן החוב דמי שכירות המשכון. רבי אליעזר סבר כיון דצריך למשכון אין כאן מלוה ולהנאתו נתכוין והוי כשומר חנם ורבי עקיבא סבר כיון דפותח עליו והולך מלוה היא ולא הוי עליו אלא כשומר שכר: **לימא כי הני תנאי.** הא דשמואל: **המלוה על המשכון.** אין שמיטה משמטתו דאין כאן משוס לא יגוש [2] שהרי אינו נוגשו: **אינו משמט.** לקמן מפרש אי בההוא פלגא קאמר אי בכוליה חוב קאמר: **אי לימא לנגדו.** הוא דאינו משמט דלההוא פלגא מיהא הוי משכון: **מכלל דרבי יהודה.** דפליג עליה דאמר אם אין משכון כנגד חובו משמט אכנגדו נמי משמט דאפי' ההוא פלגא דכנגדו לא חשיב משכון ומשמטא ליה שביעית: **אלא משכון.** דתפס למאי תפסיה אי לאו למשכון מיהת דההוא פלגא: **אלא לאו בנגד כולו.** קאמר תנא קמא אינו משמט דאע"פ שאינו שוה אלא פלגא הוי משכון כנגד כולו ואינו משמט כלום מן החוב והיינו כשמואל ואתא רבי יהודה הנשיא למימר דאם אין משכון כנגד הלוואתו אינו משמט כולו אלא כנגדו: **לא נעולם כנגדו.** קאמר רבי שמעון דאינו משמט דלההוא פלגא מיהא הוי משכון ולית ליה דשמואל ואההוא פלגא גופיה פליג ר' יהודה הנשיא למימר דלא הוי משכון: **כנגדו נמי משמט.** דלא הוי משכון אלא לזכרון דברים תפסיה:

הדרן עלך שבועת הדיינין

כל הנשבעין. כל המחויבין שבועה מן התורה נשבעין ולא משלמין כלומר לא חייבה תורה שבועה ליגבע וליטול אלא הנתבע ישבע לתובע ולא ישלם. ובגמרא [מה.] יליף לה: **ואלו נשבעין ונוטלין.** שתיקנו להם חכמים ליגבע וליטול: **השכיר והנגזל כו'.** כולהו מפרש להו במתני': **ושכנגדו חשוד על השבועה.** התובע שהנתבע שכנגדו חשוד על השבועה ונתחייב הנתבע שבועה מן התורה ע"י הודאה במקלת נשבע התובע ונוטל: **וחנוני על פנקסו.** על מה שכתוב בפנקסו שהוא כותב עליה הקפות שהוא מקיף. ולקמן [1] מפרש היכי דמי: **הרי זה נשבע ונוטל.** וגמרא [מה.] מפרש מאי שנא שכיר דתיקנו ליה רבנן: **עד שתהא מקלת הודאה.** לרבי יהודה לא תיקנו שבועה ליטול אלא במקום שיש שבועה על הנתבע והפכוה חכמים על התובע באלו השנויות כאן: **הרי זה נשבע ונוטל.** שהדברים מוכיחים שהרי עדים מעידים [2] שמשכנו אלא בראשה: אחת

ורב יוסף אמר כשומר שכר דמי לימא דרב יוסף תנאי היא לא בשומר אבידה דכולי עלמא אית להו דרב יוסף והכא במלוה צריך למשכון קא מיפלגי מר סבר מצוה קא עביד ומר סבר לאו מצוה קא עביד לימא כתנאי [6] המלוה את חבירו על המשכון ונכנסה שמיטה [3] אף על פי שאינו שוה אלא פלגא אינו משמט דברי רבן שמעון בן גמליאל רבי יהודה הנשיא אומר אם היה משכונו כנגד חובו אינו משמט ואם לאו משמט מאי אינו משמט דקאמר תנא קמא אילימא כנגדו מכלל דרבי יהודה הנשיא סבר כנגדו נמי משמט אלא אמאי תפיס משכון אלא לאו כנגד כולו ובדשמואל קא מיפלגי לא לעולם כנגדו ובהא קמיפלגי [4] תנא קמא סבר כנגדו ורבי יהודה הנשיא סבר כנגדו נמי משמט ודקא אמרת למאי תפיס ליה משכון לזכרון דברים בעלמא:

הדרן עלך שבועת הדיינין

כל [5] הנשבעין שבתורה [7] נשבעין ולא משלמין ואלו נשבעין ונוטלין השכיר והנגזל והנחבל ושכנגדו חשוד על השבועה וחנוני על פנקסו [8] השכיר [9] כיצד אמר לו תן לי שכרי שיש לי בידך הוא אומר נתתי והלה אומר לא נטלתי [6] הוא נשבע ונוטל רבי יהודה אומר עד שתהא שם מקצת הודאה כיצד אמר לו תן לי שכרי חמשים דינר שיש לי בידך והוא אומר התקבלת דינר זהב [10] ונגזל כיצד היו מעידין אותו שנכנס לביתו למשכנו שלא ברשות הוא אומר כליי נטלת והוא אומר לא נטלתי הוא נשבע ונוטל רבי יהודה אומר עד שתהא שם מקצת הודאה כיצד אמר לו שני כלים נטלת והוא אומר לא נטלתי אלא אחד [11] נחבל כיצד היו מעידים אותו שנכנס תחת ידו שלם ויצא חבול ואמר לו חבלת בי והוא אומר לא חבלתי הרי זה נשבע ונוטל רבי יהודה אומר עד שתהא שם מקצת הודאה כיצד אמר לו חבלת בי שתים והלה אומר לא חבלתי בך אלא אחת [7] שכנגדו [12] חשוד על השבועה כיצד אחת**

[1] ב"מ דף מח: [כל הסוגיא], [2] כתובות פז: ב"ק לו: קו., [3] ב"מ קג., [4] ב"ק קה:, [5] [דברים טו], [6] [דף מה. במשנה], [7] [עי' תוס' ב"מ לד: ד"ה שמא וכו' ביאורו יותר], [8] [וע"ע תוספות כתובות לט. ד"ה נתן ועמ"ש על לילו],

הגהות הב"ח

(א) משנה לא נטלתי ה"ד נשבע ונוטל כל"ל וכן בסמוך: (ב) רש"י ד"ה הרי זה וכו' שמשכנו אלא בראשה. נ"ב הכי משמע בגמ' מו ע"א: (ג) תוס' ד"ה במלוה וכו'. כי הא דתנן בפרק האומנין:

רבינו חננאל

רב יוסף אמר כשומר שכר. ואסיקנא לא כולי עלמא אית להו דרב יוסף דאמר כשומר שכר [דמי] דקיימא לן המתעסק במצוה פטור מן המצוה. וזו היא פרושה דרב יוסף. ומפורש בנדרים פרק [אין בין המודר] ובמלוה צריך למשכון פליגי מר סבר מצוה קא עביד ומר סבר לאו מצוה קא עביד: לימא כתנאי המלוה את חבירו על המשכון ונכנסה שמיטה אע"פ שאינו שוה אלא פלג. פירוש חצי המלוה אינו משמט דברי רשב"ג. ר' יהודה הנשיא אומר אם היה משכונו כנגד חובו אינו משמט ואם לאו משמט: ואוקימנא אע"פ שאין שוה המשכון אלא חצי המלוה אינו משמט דקתני מאי אינו משמט דקתני רשב"ג אכולה מלוה וכדשמואל. רשב"ג אית ליה דשמואל. דאע"ג דלא שוה משכון שיעור זוזי קא מקבל ליה לפיכך תני אינו משמט. ור' יהודה נשיאה לית ליה הא דשמואל: ודחינן לא לעולם כולי עלמא לית להו דשמואל ובהא פליגי. רשב"ג סבר כנגד כולו הוא קונה [3] מיהו מסר לו מקצת ונשאר לו מקצת לתת לו ונסתלקה תורת הלוואה כיון שנכנס בינייהו תורת המשכון וחלה עליו תורת משא ומתן לפיכך אין בהן דין השמט. ור' יהודה הנשיא סבר משכון כנגדו קונה. פירוש שיעור דמי המשכון קנהו בחובו והשאר עליו במלוה לפיכך משמט הנשאר: איבעי תימא בנשאר מדמי המשכון כולי עלמא לא פליגי דמשמט. כי פליגי בדמי המשכון. רשב"ג סבר קנאו ואינו משמט וזכה המלוה במשכון שבידו אבל השאר משמט. ור' יהודה הנשיא סבר משמט הכל ומחזיר המשכון ללוה דהא לא קנאו. ואי לא קני ליה למשכון אמאי נקיט ליה לזכרון דברים בעלמא:

מוסף רש"י

כשומר שכר דמי. וחייב בגניבה ואבדה, דשומר שכר מלוה הוא, דהשוקל במלוה פטור מן המלוה לו: שכר מלוה (שם פב.). לימא דרב יוסף תנאי היא. דהא רבה ודאי תנאי היא, דהא ר' עקיבא לית ליה דרבה ולית ליה לאוקמי פליגתייהו בטעמא אחרינא, דהא אהדדן בכמה טעמי ולא אתוקמא, אלא לרב יוסף מי מיבעיא למימר תנאי, דר' אליעזר לית ליה לרב יוסף (שם). בשומר אבידה דכולי עלמא אית להו דרב יוסף. כלומר דבה הוא דאמיק לאוקמי מילתיה כתנאי, אבל רב יוסף אמר לך ר' אליעזר נמי קאי כוותי היכא דאיכא מצוה, כגון שומר אבידה, וכבר היינו טעמא דפטור דקא סבר אין כאן מצוה (שם). במלוה צריך למשכון. להשתמש בו ולפסוק עליו לחיות פותח מן החוב והולך, קמיפלגי, ור' עקיבא סבר אפילו הכי איכא מצוה (פב:). המלוה את חבירו על המשכון. אין שביעית משמטת אלא קרינא ביה לא יגוש שהרי אינו תובענו כלום (ב"מ מח:). אלא פלגא. חצי החוב (שם). אינו משמט. לקמן מפרש לה (שם). אילימא כנגדו. דאינו משמט, כנגד חצי החוב שהוא מופס משכון עליו אינו משמט, אבל משמט הוא השאר (שם). מכלל דר' יהודה הנשיא. אתא למימר דכיון דאינו משכונו כנגד הלוואתו משמט כל החוב, בתמיה (שם). אלא אמאי תפיס משכון. למאי תפסיה אם לא לחיות משכון תחת שויו ובהכיא מיהא לא קרינא ביה לא יגוש (שם מט.). אלא לאו כנגד כולו. כלומר אינו משמט כלל (שם).

הדרן עלך שבועת הדיינין נשבעין ולא משלמין. מי שתובעים אותו ישבע ויפטר דכתיב (שמות כב) ולקח בעליו ולא ישלם, מי שעליו לשלם הוא נשבע ולא נשבע התובע

ירושלמי א"ר יוחנן נאמן המלוה לומר עד כדי המשכון הלוריתך עליו. ומתניתא אמרה אף הלוה נאמן. דתנן סלע הלוריתך עליו ושקל היה שוה כו'. חד בר נש קם חבריה בשוקא ארים סבינתיה [אמר] לית הדין סבינתא נפקא מתותי ידי עד דאת יהיב לי מה דאית לי בידך. אתו קמי שמואל א"ל זיל הב ליה סבינתיה ואזל דון עימיה מה שמואל כדייני נהרדעי אמרי תמן החוזק המשכון בידו הכא לא הוחזק המשכון בידו. ובהא דתנן הלוהו על המשכון שומר שכר כו' קי"ל לא שנא משכונו בשעת הלואה. ולא שנא משכונו שלא בשעת הלואה. ולא שנא הלוהו מעות ולא שנא הלוהו פירות בכולהו שומר שכר הוי. ואם נגנב או אבד והוה המשכון שוה יתיר מחובו מגרע דמי החוב והתוספת משלם המלוה ללוה ואם אבד המשכון בלסטים מזויין או בשביה וכיוצא בהן שהשומר שכר פטור בהן גם המלוה פטור בהן וחחור חובו על הלוה ואם אין לו ראיה נשבע המלוה על זה ופורע הלוה למלוה חובו: הדרן עלך שבועת הדיינין

[1] נראה דל"ל אינו משמט כלל ומאי אינו משמט דקתני רשב"ג וכו'. [2] כ"ה הגי' לפני רבינו וכ"ה הגי' בתי' הריטב"א ז"ל כאן וע"ש היטב פי' גי' זו.

אחת שבועת העדות כו'. דין שנחשד על שבועת העדות דין שנחשד על שבועת הפקדון שכפר ונשבע על שקר: **ואפי'.** נחשד על שבועת שוא שהוא רע לשמים עליה ולא לבריות אעפ"כ הוא נפסל על ידה לשבועה: **חזרה שבועה למקומה.** בגמ' [מז.] מפרש לה: **כיצד אלו ואלו נאין.** לב"ד לישבע שבועת שוא מציייסס לית בהו לאינו משקר: **ונשמו באמיני.** תיק העשוי למעות: **ישבע בעל הבית.** (ג) ° שבועת היסת: **כל שהפירות בידו ידו על העליונה.** אריש פליג (ד) דקתני ישבע בעל הבית שנתן לו את הדינר ואמת רבי יהודה למימר אין צריך שבועה שאין דרך חנוני המוכר שלא בהקפה ליתן את הפירות עד שיקבל את הדינר: **מעות.** פרוטות של נחושת: **כשם שאמרו.** משנה היא במסכת כתובות (דף פז.) (ג) במוליאה שטר כתובתה ומודה שקבל מקצתה ונמצא שאין לסמוך על שטר כתובתה ואם טוען בעל דנתקבלה כולה לא תפרע אלא בשבועה: **עד אחד מעידה לו' ומנכסים משועבדים ופרעה שלא בפניו.** כולהו אכשם קיימי כשם שאין אחד מאלו נפרע אלא בשבועה כך היתומין לא יפרעו כו' וכגמרא [לקמן מח.] מוקי ביתומים מן היתומים: **נפרעה שלא בפניו.** שלא גט ממדינת הים: **שלא פקדנו אבא.** בשעת מיתה: **ששטר זה פרוע.** שלא אמר לנו קודם לכן: **שלא מלאנו בין שטרותיו.** שובר על שטר זה: **הרי זה נשבע.** שלא מצא שובר: **גמ' ולקח נעליו.** ריש דקרא שבועת ה' תהיה בין שניהם ולקח נעליו את השבועה ולא יאנס הנתבע שוב לומר: **הני הלכתא גינהו.** בתמיה וכי הלכה למשה מסיני הם: **ומשום דהי חייו כו'.** בתמיה: **כי היכי דליפגרו ליה פועלים.** שאם ישבע הוא ויפסידו פועלים לא ימצא עוד פועלים למלאכתו שיגורו ממנו שהוא כופר בשכר פועליו: **כי היכי דליגריה נעל הבית.** שלא יחשדוהו בתובע שכרו אחר שקבלו: **נעה"כ על כרחיה אגר.** פועלים כשהוא צריך להם: **שכיר נמי על כרחיה מיפגר.** שהוא צריך למזונות: **טרוד בפועליו הוא.** שנותן שכר לכמה פועלים וכשבור שנתן לזה: **וליחיב ליה נעדים.** יתקנו חכמים שלא יתן אדם שכר לפועל אלא בעדים ולא יבא לידי שבועה: **וליחיב ליה מעיקרא.** ליתקון רבנן שיתן אדם לפועליו שכרן שחרית עד שלא יתחילו במלאכה ואם תבע לערב לא יטול כלום ולא תהא שם שבועה: **שניהם רוצים בהקפה.** בעה"כ פעמים שאין מצויות לו מעות שחרית ופועל שלא יוציא המעות עד הלילה לפרנסתו: אי

[א] אחת שבועת העדות ואחת שבועת הפקדון [ב] ואפילו שבועת שוא היה אחד מהן משחק בקוביא ומלוה ברבית ומפריחי יונים וסוחרי שביעית שכנגדו נשבע ונוטל [ג] היו שניהן חשודין חזרה השבועה למקומה דברי רבי יוסי רבי מאיר אומר יחלוקו והחנוני על פנקסו כיצד [ד] לא שיאמר לו כתוב על פנקסי שאתה חייב לי מאתים זוז אלא [ה] אומר לו תן לבני סאתים חטין תן לפועלי [ו] סלע מעות הוא אומר נתתי והן אומרים לא נטלנו הוא נשבע ונוטל והן נשבעין ונוטלין [ז] אמר בן גנם כיצד אלו ואלו באין לידי שבועת שוא אלא הוא נוטל [ח] שלא בשבועה והן נוטלין שלא בשבועה אמר לחנוני תן לי בדינר פירות ונתן לו אמר לו תן לי אותו דינר אמר לו נתתיו לך ונתתו באונפלי [ט] ישבע בעל הבית [י] שנתן לו את הדינר אמר לו תן לי את הפירות אמר לו נתתים לך והולכתים לתוך ביתך [יא] ישבע חנוני [יב] רבי יהודה אומר כל שהפירות בידו ידו על העליונה אמר לשולחני תן לי בדינר מעות ונתן לו אמר לו תן לי את הדינר אמר לו נתתי לך ונתתו באונפלי [יג] הישבע בעל הבית נתן לו את המעות אמר לו נתתים לך והשלכת לתוך כיסך [יד] ישבע שולחני רבי יהודה אומר אין דרך שולחני ליתן איסר עד שיטול דינר כשם שאמרו [טו] הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה [טז] ועד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה [יז] מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה [יח] והנפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה [יט] וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה [כ] שבועה שלא פקדנו אבא ולא אמר לנו אבא שלא מצינו בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע ר' יוחנן בן ברוקה אומר אפי' נולד הבן לאחר מיתת האב הרי זה נשבע ונוטל [כא] א"ר שמעון בן גמליאל [כב] אם יש עדים שאמר האב בשעת מיתתו שטר זה אינו פרוע הוא נוטל שלא בשבועה [כג] ואלו [כד] נשבעין שלא בטענה השותפין והאריסין והאפוטרופין והאשה הנושאת והנותנת בתוך הבית ובן הבית אמר לו מה אתה טוענני רצוני שתשבע לי חייב [כה] חלקו השותפין והאריסין אין יכול להשביעו [כו] נתגלגל לו שבועה ממקום אחר מגלגלין עליו את הכל [כז] והשביעית משמטת את השבועה: **גמ'** כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין [כח] מנלן דאמר קרא [1] ולקח בעליו ולא ישלם בעליו לשלם לו שבועה: ואלו נשבעין ונוטלין כו': מאי שנא שביר דתקינו ליה רבנן דמשתבע ושקיל [כט] אמר רב יהודה אמר שמואל הלכות גדולות שנו כאן הלכות הני הלכתא נינהו אלא אימא תקנות גדולות שנו כאן גדולות מכלל דאיכא קטנות אלא אמר רב נחמן אמר שמואל תקנות קבועות שנו כאן עקרוה רבנן לשבועה מבעל הבית ושדויה אשכיר משום כדי חייו דשכיר קנסינן ליה לבעל הבית בעל הבית גופיה ניחא ליה דמשתבע שכיר ושקיל כי היכי דאיתגרון ליה פועלין אדרבה שכיר ניחא ליה דלשתבע בעל הבית ונפקע כי היכי דליגריה בעל הבית בעה"ב על כורחיה אגר שכיר נמי על כורחיה מיתגר אלא בעה"ב טרוד בפועליו הוא וליתב ליה בלא שבועה כדי להפיס דעתו של בעה"ב וליתב ליה בעדים טריחא ליה מילתא וליתב ליה מעיקרא שניהן רוצין בהקפה אי

גדולות מכלל דאיכא קטנות. תימה דלא דייק הכי בפרק השולח (גיטין דף לו.) דאמר רשב"ג תקנה גדולה התקינו שיהיו העדים מפרשין שמותיהן בגיטין כו' והגהוזל קמא (ב"ק דף קג.) א"ר אליעזר בר צדוק תקנה גדולה התקינו שאם היתה היליאה יתירה על הקרן כו' וי"ל דהתם קרי ליה גדולות לפי שהיה בה צורך גדול והכא דייק מדאמר שנו כאן: **עקרוה רבנן שבועה מבעל הבית.** אף על גב דכופר הכל פטור דלא נתקנה שבועת היסת עד בימי רב נחמן מ"מ על בעל הבית שייכא טפי ועוד דאפילו במודה במקצת שדיוה אשכיר: **בעל הבית טרוד בפועליו.** ולא פלוג בין פועל אחד ליש לו פועלים הרבה ובירושלמי קאמר עסקיו מרובין: **וניתב ליה בלא שבועה.** וא"ת ולא יהא כדי של בעל הבית אלא כאיני יודע והיאיתא למ"ד בהשואל (ב"מ דף לז:) כדי עדיף אלא למ"ד לאו כדי עדיף אמאי וי"ל דהוי כמנה לי בידך והלה אומר איני יודע אם אם החזרתיו לך דחייב לכ"ע דלמוכח בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיח.) וא"ת אכתי אמאי ניתיב ליה בלא שבועה וכי אי אפשר להיות בשום פעם שיהיה כדי שלו טוב דפעמים יהיה כדבריו דהא רבי יהודה לא מיחייב אלא בהודאה במקצת וי"ל דנהי דרבי יהודה לא חשיב לגמרי כאיני יודע רבנן מיהא חשבי ליה כודאי שכח: **כדי להפיס דעתו של בעל הבית.** הכא ודאי שהוא עומד ולוה שפרע שייך תקנה כדי להפיס דעתו אבל בהיא דהגוזל בתרא (שם) דקאמר איני יודע אם החזרתיו לך אין צריך לתקן:

(ג) דבורים אלו שייכים לקמן ע"ב) **אפילו** קצץ נמי. וא"ת והא ה"ל כאיני יודע אם גזלתיך דפטרי רב נחמן ורבי יוחנן בהגוזל בתרא (שם) והכאשואל (ב"מ דף לז:) וי"ל דהתם לא מודה מידי אבל הכא שמודה במקצת ה"ל כמנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא ג' וז' לא ידענא דאמרינן התם ממון שאינו יכול לישבע משלם: **קציצה ודאי מידבר דכירי אנשי.** לא קאמר המע"ה ואי לא מייתי ראיה מפסיד אלא ישבע בעה"ב ויפסיד אומן כדאמר לקמן וא"ת ולישני ליה כגון שכרו אלא בעדים ונאמן ממון שיכול לומר לא שכרתיך מעולה כדאמרי' בסמוך וי"ל דשאני הכא דמודה במקצת לא היה יכול לבעוא ולכפור הכל אי נמי דלקמן מוקי לה בשכרו בעדים דומיא דריש א:

[1] ולקח בעליו ולא ישלם בעליו לשלם לו שבועה: ואלו נשבעין ונוטלין כו': מאי שנא שביר דתקינו ליה רבנן דמשתבע ושקיל [כט] אמר רב יהודה אמר שמואל הלכות גדולות שנו כאן הלכות הני הלכתא נינהו אלא אימא תקנות גדולות שנו כאן גדולות מכלל דאיכא קטנות אלא אמר רב נחמן אמר שמואל תקנות קבועות שנו כאן עקרוה רבנן לשבועה מבעל הבית ושדויה אשכיר משום כדי חייו דשכיר קנסינן ליה לבעל הבית בעל הבית גופיה ניחא ליה דמשתבע שכיר ושקיל כי היכי דאיתגרון ליה פועלין אדרבה שכיר ניחא ליה דלשתבע בעל הבית ונפקע כי היכי דליגריה בעל הבית בעה"ב על כורחיה אגר שכיר נמי על כורחיה מיתגר אלא בעה"ב טרוד בפועליו הוא וליתב ליה בלא שבועה כדי להפיס דעתו של בעה"ב וליתב ליה בעדים טריחא ליה מילתא וליתב ליה מעיקרא שניהן רוצין בהקפה אי

תורה אור השלם

1. שֶׁבֻעַת יְיָ תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ וְלָקַח בְּעָלָיו וְלֹא יְשַׁלֵּם:

שמות כב י

הגהות הב"ח

(א) משנה מן לפועלי בסלע: (ב) רש"י ד"ה ישבע בעה"ב שבועת היסת. [מסר] ההתחלה ונאמר זה הלשון] מעוני והפירות בידו ולא הלך עדיין לביתו והמעוני שואל ממנו אותו דינר יש להתמיר בנהון זה שלא לפקרו בלא שבועה והתוס' לקמן דף מח ע"א בד"ה ישבע בעה"ב פי' דרך אחר ע"ש: (ג) ד"ה כשם וכו' במסכת כתובות בפוגמת כתובתה מוציאה שטר:

גליון הש"ס

מתני' ארשב"ג אם יש עדים. עיין בגלא"ש פ"א דב"מ סוף סימן ג: רש"י ד"ה ישבע בעה"ב (וכו') שבועת היסת. עיין לקמן דף מח ע"ב בגרא"י ד"ה הא שאר:

רבינו חננאל

כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין כו'. מנא לן שנאמר ולקח בעליו ולא ישלם. מי שעליו לשלם לו השבועה: ואלו נשבעין ונוטלין. השכיר. אמר רב נחמן אמר שמואל תקנות קבועות שנו כאן עקרוה רבנן לשבועה זו מבעל הבית ושדויה אשכיר משום כדי חייו דשכיר ומשום דבעל הבית טרוד בפועליו ושוכח: ואמרינן וליתן ליה בלא שבועה. ופרקינן שבועה זו כדי להפיס דעתו של בעל הבית: וליתן ליה בעדים. טריחא ליה מלתא: וליתן ליה מעיקרא שניהן רוצין בהקפה. בעל הבית שמא אין בידו מעות מצויות וא"ת ליתן לו שכרו מקודם נמנע ואינו שוכר. והשכיר שלא יוצאנו מעיקרא ויהיה עליו

מוסף רש"י

ויטול (ב"ק צו:). **ואלו נשבעין ונוטלין.** שמקיצו חכמים לישבע ויטול (כתובות פז:). **ושכנגדו חשוד על השבועה.** מי שהיה לו חכיבו חייב שבועה והוא חשוד על השבועה, שנמצא שקרן בשבועתו, שנכנגדו נשבע ונוטל (ב"ק קה:). **והחנוני על פנקסו.** שכותב בו הקפותיו, כך צווני פלוני לתת לפועליו ומתתי להם והם אומרים לא נטלנו, שניהם נשבעין ונוטלין סימנו (כתובות פז:). **והוא אומר לא נטלתי.** והעדים ראו שיצא והכלים תחת כנפי טליתו ולא ידעו מה (שם). **לא שיאמר לו כתוב על פנקסי כו'.** אלא בזמן שיש רגלים לדבר, שבעל הבית מודה שאמר לו תן כו' (לקמן מז:). **תן לבני סאתים חטין.** ועלי לשלם (ב"מ ב:). **תן לפועלי בסלע מעות.** שאתי חייב בשכרם ועלי ליתן סלע (שם). **הוא אומר נתתי כו'.** ושניהם תובעים את בעל הבית (שם). **הוא נשבע ונוטל כו'.** שניהם נשבעים ונוטלים מבעל הבית (שם) דאמר ליה (חנוני) פועלים לא מתימנו לי בשבועה את האמנתיהו, דלא אמרת לי בפקדי הב לזו וקן פועלים אמרי ליה לו מהימן לן חנוני

בשבועה (לקמן מז:). **כיצד אלו ואלו כו'.** אלו ואלו בשיש לב"ד על מנת לישבע אחד מהם לשוא, אלא שניהם טוענין בלא שבועה (ב"מ ב:). **הפוגמת כתובתה.** כדמפרש וחזיל במתניתין גופה (כתובות פז. ושם: הפוגמת כתובתה כיצד, היתה כתובתה אלף זוז ואמר לה התקבלתי כתובתך והיא אומרת לא התקבלתי אלא מנה לא תפרע אלא בשבועה). **מנכסים משועבדים כו' לא תפרע אלא בשבועה.** משום דאי הוה גבי מן הלוה גופיה והוה טענין לוה שתבע לי דלא פרעתיך, אמרינן בשבועה (מא.) דמשבעינן ליה ואי לא כמ שמקבל לוקחות אגן טענין דלמא אי הוה גבית מן הלוה הוה טענין לך איתתבע לי דלא פרעתיך וגבית איתתבוני, השתא אגן טענינן, דפתח פיך לגלוה הוא, ומנכסי יתומים ונפרעת שלא בפניו כולהו משום האי טעמא (כתובות פז:). **וכן היתומים.** מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה, ומהו בשבועת שבועה שלא פקדנו אבא. בגמרא מיתה, ושלא אמר לנו קודם לכן ושלא מצינו שובר בין שטרותיו אל אבא על שטר זה שיהא פרוע (ב"מ ב:). **ואלו נשבעין שלא בטענה.** משמע שאין אדם חופצו בשופטני עקקינן (לקמן מח:). **השותפין והאריסין.** בגמ' מפרש מאי שנא הני (שם). **והאפוטרופין.** שנתעסקו בממון אדם לחכמים ולהוליא וליטול ולתן, אבל בנכסי יתומין פלוגתא דתנאי היא במסכת גיטין בהניזקין (שם). **והאשה הנושאת כו'.** שהוסיפה בעלה מנוסיה לו שמיטה לאפוטרופוס לעסוק בנכסיו (שם). **ובן הבית.** אחד מן האחין שנתעסק בנכסים משמת אביהם (שם). **חלקו השותפין כו.** ולא השביעו בשעת חלוקה (שם). **נתגלגל לו שבועה.** עליהן אחרי כן מגלגלין גם זו עליו (שם). **והשביעית משמטת את השבועה.** לאו אהך שבועה דשותפות קאי דאין שביעית משמטת שותפות ולא שבועתה, אלא מלוה שבועתה (שם). **הלכות גדולות שנו כאן.** כלומר שנו חכמים בנשבעין ונוטלין דשכיר ונגזל ונחבל ואחנוני אל פנקסו (ב"מ קיב:). **הני הלכתא נינהו.** בתמיה, וכי הלכות למשה מסיני הם ואלא היינו לא תקנת חכמים כדמפרש. **תקנות קבועות.** דאי לאשתוקי קבע לעקור עליהם דבר מן התורה, דמלתא דלייתא הוא נשבע, דכמיב ולקח בעליו ולא ישלם, והכא שקלוה לשבועה מבעל הבית ושדויה אשכיר (שם). **ונפקע.** יפקיע שכרו, **כי היכי דליגריה.** שלא יענשו מלאוכרו שידאגו לומר משוה הוא לתבוע שכרו משקבלו (שם). **על כורחיה אגר.** כשהוא צריך לפועליו על כרחו שוכרם (שם). **טרוד בפועליו.** וסבר שאמר לו ולא נתן (שם) וכשבור שאמר לזה כשאתן לאחיריו (שם קג). **וליתב ליה בעדים.** ויתן לו בלא שבועה, לתקנו לתן לכל שוכרי פועלין שיתנו שכרם בעדים ואם יאמרו פרעתיו שלא בעדים יתן בלא שבועה (שם). **טריחא ליה מילתא.** לחזר אחר עדים כל היום (שם). **וליתב ליה מעיקרא.** לתקון לבעל הבית דיהיב אגריה בלפרע מקמי עצידתייהו דאי אתי שכיר לא מהימן (שם). **שניהם רוצים בהקפה.** בעל הבית פעמים שאין לו ופועל שאמ יפלו ממנו (שם).

אי הכי אפילו עבר זמנו נמי. אע"ג דאין שייך כאן אי אמרת בשלמא אין לאוסר (ה) שעדיין לא פירש שוס טעם ואע"פ שפירש רב נחמן משוס כדי חייו לא משמע דקאי אהא אי הכי (ו): **כי מטא** זמן חיוביה רמי **אנפשיה** ומדכר. ול"ת ימתינו לעולם עד למחר ואי לא מדכר יהא שוכר זה צריך להביא ראיה ועוד אמאי עקרוה רבנן לשבועה מבעה"ב הא כיון דמיחייב שבועה רמי אנפשיה וי"ל כיון שהתחיל לכפור שוב לא יודה ואין נותן לב להיות מזכר פן יהא מוחזק שקרן ועי"ל דהא חזקה דאין בעה"ב עובר על בל תלין לא מהניא אלא כי איכא חזקה בהדה חזקה דאין שכיר משהא שכרו וכשתובעו בב"ד והצריכוהו להמתין עד למחר הרי לא שהה: **וכי** שכיר **עובר משום בל תגזול.** אע"ג דהך חזקה איכא נמי גבי בעה"ב חמיר ליה לאיניש חד לאו כתרי לאוי ועוד דבלאו הכי משני שפיר וא"ת דמה בכך דאין שכיר עובר בבל תגזול מ"מ כיון דבעה"ב רמי אנפשיה ומדכר ה"ל בדי וברי ופטור כיון דכופר הכל ויש לומר דטעמא דרמי אנפשיה ומדכר לא תשיבא כחזקה דשכיר וכי משני הכא תרי חזקי לא בא לומר דעדיפי מדשכיר אלא שקולות ניהו: **מתוך** שיכול לומר לא שכרתיך מעולם. תימה מה מועיל כאן מגו דאין שייך מגו אלא לענין שלא לחוסדו שמשקר במזיד אבל הכא שפיר מהימנינן ליה דודאי הוא סבור שפרע אלא שאנו תולין ששכח לפי שהוא טרוד בפועליו דאטו משוס מגו יהא נזכר יותר ואין שייך כאן מגו כלל והכי מוכח בריש האשה שהלכה (יבמות דף קיד: ושם) דלא מהימנא לומר מת במלחמה במגו דאי בעיא אמרה מת על מטתו משוס דאמרה בדמי וסבורה לומר אמת ואין לו להאמינה במה שהיא שמא טועה מתוך שהיתה יכולה לשקר ואע"ג דבהיא שמעתא גופה מיבעיא לן בהחזיקה היא מלחמה בעולם מי אמרינן מה לה לשקר מגו דאי בעיא אמרה שלוס בעולם התם דוקא מיבעיא לן כיון דדייקא כולי האי שמחזקת מלחמה וי"ל דהכא כיון דאין טוען שמא אלא בדי ואומר ודאי שלא שכח אין לו להחזיקו כמשקר כיון דאית ליה מגו אבל כשאין לו מגו אינו נאמן דשמא שכח מחמת שהוא טרוד בפועליו ומחמת שסבור שפרע טוען בדי אף על פי שמסופק [ועיין תוספות כתובות פז: ד"ה דמיפרע]: **מתוך** שיכול לומר להד"מ יכול לומר נאנסו. תימה לפירוש הקונטרס שפירש בהגזל קמא (ב"ק דף קז. ושם) דבפקדון שיכול להעיז אפילו כופר הכל חייב א"כ כי אמר נמי להד"מ חייב שבועה ולפר"ת נמי דלא מיחייב שבועה לא בכפירה ולא בנאנסו אא"כ הודה במקצת קשה דאפילו רבי חייא בר אבא ורמי בר חמא דלא מחייבי בהודאה ונאנסו בלא כפירה בהודאה וכפירה בלא נאנסו מודו דחייב דכמה משניות לעיל לא מזכיר גבי פקדון נאנסו כלל ובהודאה נמי דילפינן מפקדון מחייבינן בכפירה והודאה אע"ג דלא שייך נאנסו אם כן כשמודה במקצת כי אמר נמי להד"מ אהניא דנאנסו מחייב וליכא מגו וליכא למימר דפריך כי נמי הודה יהא נאמן אהניא דנאנסו (אם) מתוך שיכול לומר אהניא דהודה להד"מ דא"כ תקשה ליה מכל הודה מקצת שיהא נאמן במגו דאי בעי כופר הכל אלא ודאי התם לא שייך מגו דאין אדם מעיז לכפור הכל מיהו לפרי"ת דמפרש דבטענה דשייכא בפקדון דהיינו נאנסו מיחייב כופר הכל אתיא שפיר הכא דפריך מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם והוי פטור כיון דליכא הודאה כי אמר נאנסו פטור אע"ג דאין זה מגו טוב דאין אדם מעיז לכפור הכל אבל נאנסו דאין חבירו מכיר בשקרו נוח לו לטענו מ"מ פריך שפיר לשמואל דאית ליה כי האי מגו דנוח לו לומר טפי נתתי לך שכרך אלא יהשדהו השכיר כמשקר במזיד לפי שהוא טרוד והשתא ניחא דפריך לשמואל טפי ולא פריך אמאי דאמרינן מגו בכל התורה: **בעדים** אין צריך בו'. תימה דאמרינן בריש מ"ה (ב"ב דף כט. ושם) דמשכחת חזקה דג' שנים כגון דאתו בי תרי ואמרו אגרנא מיניה ודיירנא ביה תלת שנין ופריך הני נוגעי בעדות הן דאילו אמרי הכי הדו אגרת להאיך ומאי קשיא הא אין צריך לפורעו בעדים ולהימניה במגו דאי בעי אמר יהיבנא אגרא להאיך וי"ל אלא דאמרינן פן יזכה האחד בדין ויצטרכו ליתן פעם שניה ועוד אמר ר"י דלמאי דתקון רבנן שבועת היסת לא מהימני לומר פרעתי כדאמרינן בהדיא בפרק שני דקידושין (דף מג:) **בשטר** צריך להחזיר בעדים. תימה דלהימן בשבועה במגו דאי בעי אמר נאנסו כדמוכח בס"פ המוכר את הבית (ב"ב דף ע. ושם) דבעי מיניה רב עמרם מרב חסדא המפקיד אצל חבירו בשטר ואמר ליה החזרתיו לך מהימן בשבועה ורבא גופיה הכי סבירא ליה דפסיק התם הלכתא כדייני גולה ומי"ר ר"ת דה"ק צריך להחזיר לו בעדים אם רוצה ליפטר בלא שבועה וריב"א מפרש דהכא צריך להחזיר לו בעדים משום שטרך בידי מאי בעי אבל התם דאיירי בעשקא דפלגא מלוה איכא למימר דאפשיטי דסברא זיירי ליה:

רישא

אבל המפקיד בשטר צריך להחזיר לו בעדים ולית הלכתא הכי אלא כרב חסדא (ז) דפשט לה בפרק המוכר את הבית (דף ע) שאפילו המפקיד אצל חבירו בשטר אין צריך להחזיר לו בעדים. ואם טען ואמר החזרתי לך נאמן ובשבועה ולא יכול למימר ליה שטרך בידי מאי בעי. מגו דאי אמר אפילו בששכרו שלא בעדים מהא דתניא שכיר בזמנו נשבע ונוטל. כיצד בזמן שאמר לו שכרי. והוא אומר נתתי לך הרי זה נשבע ונוטל. אבל אם אמר לו שתים קצצת לי והוא אומר לא קצצתי אלא אחת המוציא מחבירו עליו הראיה. ודייקינן מדסיפא בראיה רישא בדליכא ראיה ואפילו הכי נשבע השכיר ונוטל. ופריק רב נחמן בר יצחק

רישא

אי הכי אפילו קצץ נמי אלמה תניא (ח) אומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת המוציא מחבירו עליו הראיה ודאי מידכר דכיר ליה אי הכי אפי' קציצה ודאי מידכר דכיר ליה אי הכי אפי' עבר זמנו נמי אלמה (ט) תניא (ב) עבר זמנו ולא נתן לו הרי זה אינו נשבע ונוטל חזקה אין בעל הבית עובר בבל תלין והאמרת בעל הבית טרוד בפועליו הוא הני מילי מקמי דלימטי זמן חיובא הוא כי מטי זמן חיובא רמי אנפשיה ומידכר וכי שכיר עובר משום [1]בל תגזול גבי בעל הבית איכא תרי חזקי חדא דאין בעל הבית עובר [1]בבל תלין וחדא דאין שכיר משהא שכרו אמר רב נחמן אמר שמואל לא שנו אלא ששכרו בעדים [2]אבל שכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לו לא שכרתיך מעולם יכול לומר לו שכרתיך ונתתי לך שכרך (ז) א"ל רבי יצחק (ח) יישר וכן אמר רבי יוחנן מכלל דפליג עליה ר"ל איכא דאמרי מישתא הוה שתי ליה ושתיק ליה ואיכא דאמרי מישהא הוה שהי ליה ושתיק ליה איתמר נמי אמר רב מנשיא בר זביד אמר רב לא שנו אלא ששכרו בעדים אבל שכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לו לא שכרתיך מעולם יכול לומר לו שכרתיך ונתתי לך שכרך אמר רמי בר חמא כמה מעליא הא שמעתא אמר ליה רבא מאי מעליותא א"כ [3]שבועת שומרין דחייב רחמנא היכי משכחת לה מתוך שיכול לומר לו לא היו דברים מעולם יכול לומר לו נאנסו דאפקיד ליה בעדים מתוך שיכול לומר לו החזרתיו לך יכול לומר לו נאנסו [4]דאפקיד ליה בשטרא מכלל דתרוייהו סבירא להו [5]המפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים [6]בשטר צריך להחזיר לו בעדים קרי רמי בר חמא עליה דרב ששת [2]וישם דוד את הדברים האלה [7]בלבו דאשכחיה רב ששת לרבה בר שמואל אמר ליה תני מר מידי בשכיר אמר ליה אין תנינא [8]שכיר בזמנו נשבע ונוטל כיצד בזמן שאמר לו שכרתני ולא נתת לי שכרי והלה אומר שכרתיך ונתתי לך שכרך אבל אמר לו שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת המוציא מחבירו עליו הראיה הא מדסיפא בראיה הוי רישא בלא ראיה אמר רב נחמן בר יצחק

רישא

ח) [נקמן מו.], ט) [עי' ברא"ש וכן בב"מ קיב: מי' אלמה תנן וכל"ן], ג) [ב"מ קיח. קיב:], ד) [לעיל דף מ. [וע"ש בפרש"י], ה) [שבת נג. חולין עה: וש"נ], ו) לפנינו בקרא בלבבו], ז) [ב"מ קג. קיח.], ח) [וע"ע תוס' ב"מ לג. ד"ה ל"ה ועי' היטב תוספות שבת קכ: ומה שליינתי שם],

תורה אור השלם

1. לא תַעֲשֹׂק אֶת רֵעֶךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר: ויקרא יט יג
2. וַיָּשֶׂם דָּוִד אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּלִבָּוֹ וַיִּרָא מְאֹד מִפְּנֵי אֲכִישׁ מֶלֶךְ גַּת:
שמואל א כא יג

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מי הכי וכו'. אין לאוסר כיון שעדיין:

מוסף רש"י

גבי בעל הבית. כלומר בזכותא דבעל הבית, איכא תרי חזקי. לזכותו (ב"מ קיג.). **יישר וכן אמר ר' יוחנן.** יפה אמרת וכן שמעתי מר' יוחנן (שבת סג.) שפיר קאמרת (פסחים נג: חולין עה:). **מישתא הוה שתי ליה.** שותה מים היה כשאמר ר' יוחנן וכמוך כך יפא רב אסי (חולין שם וכע"ז לעיל מ.). **מישהא הוה שהי ליה.** מנהגו של רים לקרס כשאומר ר' יוחנן שמועה שאינו מודה לו, שהה רים לקרס שעה או שתים קודם שיתלוק עליו, אולי יחזור בו וכמוך כך יפא רב אסי ולא שמע אם נתלק עליו (שם ושם). **שכיר בזמנו נשבע ונוטל.** אם ביום שיצא ממלאכתו תבעו, נשבע שלא קיבל ונוטל, שזה אחד מן הנשבעים ונוטלין שתקנו לו חכמים דשקלוה לשבועה מבעל הבית ושביום אשכיר משוס דבעל הבית עדות כדי שיתן פרוטה לפועליו וכשבר שנתן לזה כשנתן לחבירו (ב"מ קג.).

רבינו חננאל (המשך)

נאנסו נאמן ואין עליו אלא שבועת השומרים כי נאנסו כן זה אינו חייב אלא שבועה שהחזרתיו לך ודיו. ורבא הוא עצמו אמר בפרק חזקת הבתים ג) כי המפקיד אצל חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים. וחזר בו וכן הלכתא: **ירושלמי.** א"ר בון בעל הבית ע"י שעסקיו מרובין תקנו שבועה לשכיר. ודכוותה תקנו לבעל הבית שאם עבר זמנו אינו נשבע ונוטל. תני ר' חייא לסרוניה אם יש עדים שחבנו בזמנו אפילו אחר שנה נשבע ונוטל. א"ר יוסי אין לו אלא אותו היום בלבד וקי"ל כר' יוסי ג) ואתינן למפשט דנשבע השכיר ונוטל

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פי"ח מהל' שכירות הלכה ח סמג עשין פט טוש"ע חו"מ סי' פט סעיף ה:
יט ב ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ג:
כ ד מיי' שם פ"ב הלכה יג סמג שם טור שו"ע חו"מ סימן רלו סעיף ג ולא כסוגיא דלקן ע"ש:
כא ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
כב ו מיי' פ"ט מהלכות טוען הלכה ב סמג עשין לה טוש"ע חו"מ סימן רלו סעיף ב וסימן רלו סעיף ג:
כג ז מיי' פ"ב מהלכות שכירות הלכה יב סמג עשין כט טוש"ע חו"מ סימן רלו סעיף ב ונתמן בשבועה בנק"מ ע"ש וכפי' התוספות:

רבינו חננאל

כמשאוי: ואקשינן משום דבעל הבית טרוד בפועליו ושוכח. ואפי' בקציצה בעת שטוען השכיר כי שתי סלעים קצצת לי בשכרי והמשכיר אומר לא קצצתי לך אלא אחת ישבע השכיר ששתים קצצת לי ויתן לו שתים אלמה תניא בזה המוציא מחבירו עליו הראיה. ואם יש ראיה לשכיר נוטל שתים ואם לאו נשבע בעל הבית ונותן לו אחת. ופרקינן קציצה דכירי לה אינשי ולא מינשי בעל הבית: אי הכי דבעל הבית טרוד בפועליו יתן ליה לשכיר אפילו לאחר זמנו. ופרקינן חזקה אין בעה"ב עובר בבל תלין פעולת שכיר. וחזקה נמי אחריתי דאין שכיר משהה שכרו אצל בעלים: אמר רב נחמן לא שנו שהשכיר נשבע ונוטל אלא בזמן שיש עדים ששכרו. אבל אין עדים ששכרו לעשות בפועל אצלו מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם יכול לומר לו שכרתיך ופרעתי לך שכרך. וכן א"ר יוחנן וכן אמר רב: ומקשי רבא עליה אי הכי שבועת השומרים דכתיב שבועת ה' תהיה בין שניהם היכי משכחת לה נימא מדיכול למימר ליה לא היו דברים מעולם. וקי"ל דהאומר לא היו דברים מעולם כיון שאינו מודה מקצת הטענה אין עליו שבועה יכול נמי למימר נאנסו ואין עליו שבועה. ודחינן כגון דאפקיד ליה בעדים דלא יכול למימר לא היו דברים מעולם: ועוד אקשינן ואפילו הכי יכול לומר לו החזרתי לך פקדונך וקי"ל כי המלוה בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים וכאילו לא היו דברים מעולם הוא טוען ואין חייב שבועה ופרקינן בשהפקיד אצלו בשטר דלא יכול למימר ליה החזרתיו לך דא"ל אי הכי שהחזרת לי. שטרך בידי מאי בעי הוה לך למשקל שטרך מידי: וסלקא שמעתא שהמפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים

מסורת הש"ס

ז) פירש"י ד"ה מי הכי וכו' ד"ה אי הכי אפילו עבר זמנו נמי. אע"ג דאין שייך כאן אי אמרת בשלמא אין לאוסר (ה) שעדיין לא פירש שוס טעם ואע"פ שפירש רב נחמן משוס כדי חייו לא משמע דקאי אהא אי הכי (ו): כי מטא זמן חיוביה רמי אנפשיה ומדכר. ול"ת ימתינו לעולם עד למחר ואי לא מדכר יהא שוכר זה צריך להביא ראיה ועוד אמאי עקרוה רבנן לשבועה מבעה"ב הא כיון דמיחייב שבועה רמי אנפשיה וי"ל כיון שהתחיל לכפור שוב לא יודה ואין נותן לב להיות מזכר פן יהא מוחזק שקרן ועי"ל דהא חזקה דאין בעה"ב עובר על בל תלין לא מהניא אלא כי איכא חזקה בהדה חזקה דאין שכיר משהא שכרו וכשתובעו בב"ד והצריכוהו להמתין עד למחר הרי לא שהה: וכי שכיר עובר משום בל תגזול. אע"ג דהך חזקה איכא נמי גבי בעה"ב חמיר ליה לאיניש חד לאו כתרי לאוי ועוד דבלאו הכי משני שפיר וא"ת דמה בכך דאין שכיר עובר בבל תגזול מ"מ כיון דבעה"ב רמי אנפשיה ומדכר ה"ל בדי וברי ופטור כיון דכופר הכל ויש לומר דטעמא דרמי אנפשיה ומדכר לא תשיבא כחזקה דשכיר וכי משני הכא תרי חזקי לא בא לומר דעדיפי מדשכיר אלא שקולות ניהו: מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם. תימה מה מועיל כאן מגו דאין שייך מגו אלא לענין שלא לחוסדו שמשקר במזיד אבל הכא שפיר מהימנינן ליה דודאי הוא סבור שפרע אלא שאנו תולין ששכח לפי שהוא טרוד בפועליו דאטו משוס מגו יהא נזכר יותר ואין שייך כאן מגו כלל והכי מוכח בריש האשה שהלכה (יבמות דף קיד: ושם) דלא מהימנא לומר מת במלחמה במגו דאי בעיא אמרה מת על מטתו משוס דאמרה בדמי וסבורה לומר אמת ואין לו להאמינה במה שהיא שמא טועה מתוך שהיתה יכולה לשקר ואע"ג דבהיא שמעתא גופה מיבעיא לן בהחזיקה היא מלחמה בעולם מי אמרינן מה לה לשקר מגו דאי בעיא אמרה שלוס בעולם התם דוקא מיבעיא לן כיון דדייקא כולי האי שמחזקת מלחמה וי"ל דהכא כיון דאין טוען שמא אלא בדי ואומר ודאי שלא שכח אין לו להחזיקו כמשקר כיון דאית ליה מגו אבל כשאין לו מגו אינו נאמן דשמא שכח מחמת שהוא טרוד בפועליו ומחמת שסבור שפרע טוען בדי אף על פי שמסופק [ועיין תוספות כתובות פז: ד"ה דמיפרע]: מתוך שיכול לומר להד"מ יכול לומר נאנסו. תימה לפירוש הקונטרס שפירש בהגזל קמא (ב"ק דף קז. ושם) דבפקדון שיכול להעיז אפילו כופר הכל חייב א"כ כי אמר נמי להד"מ חייב שבועה ולפר"ת נמי דלא מיחייב שבועה לא בכפירה ולא בנאנסו א"כ הודה במקצת קשה דאפילו רבי חייא בר אבא ורמי בר חמא דלא מחייבי בהודאה ונאנסו בלא כפירה בהודאה וכפירה בלא נאנסו מודו דחייב דכמה משניות לעיל לא מזכיר גבי פקדון נאנסו כלל ובהודאה נמי דילפינן מפקדון מחייבינן בכפירה והודאה אע"ג דלא שייך נאנסו אם כן כשמודה במקצת כי אמר נמי להד"מ אהניא דנאנסו מחייב וליכא מגו וליכא למימר דפריך כי נמי הודה יהא נאמן אהניא דנאנסו (אם) מתוך שיכול לומר אהניא דהודה להד"מ דא"כ תקשה ליה מכל הודה מקצת שיהא נאמן במגו דאי בעי כופר הכל אלא ודאי התם לא שייך מגו דאין אדם מעיז לכפור הכל מיהו לפרי"ת דמפרש דבטענה דשייכא בפקדון דהיינו נאנסו מיחייב כופר הכל אתיא שפיר הכא דפריך מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם והוי פטור כיון דליכא הודאה כי אמר נאנסו פטור אע"ג דאין זה מגו טוב דאין אדם מעיז לכפור הכל אבל נאנסו דאין חבירו מכיר בשקרו נוח לו לטענו מ"מ פריך שפיר לשמואל דאית ליה כי האי מגו דנוח לו לומר טפי נתתי לך שכרך אלא יהשדהו השכיר כמשקר במזיד לפי שהוא טרוד והשתא ניחא דפריך לשמואל טפי ולא פריך אמאי דאמרינן מגו בכל התורה: בעדים אין צריך בו'. תימה דאמרינן בריש מ"ה (ב"ב דף כט. ושם) דמשכחת חזקה דג' שנים כגון דאתו בי תרי ואמרו אגרנא מיניה ודיירנא ביה תלת שנין ופריך הני נוגעי בעדות הן דאילו אמרי הכי הדו אגרת להאיך ומאי קשיא הא אין צריך לפורעו בעדים ולהימניה במגו דאי בעי אמר יהיבנא אגרא להאיך וי"ל אלא דאמרינן פן יזכה האחד בדין ויצטרכו ליתן פעם שניה ועוד אמר ר"י דלמאי דתקון רבנן שבועת היסת לא מהימני לומר פרעתי כדאמרינן בהדיא בפרק שני דקידושין (דף מג:) בשטר צריך להחזיר בעדים. תימה דלהימן בשבועה במגו דאי בעי אמר נאנסו כדמוכח בס"פ המוכר את הבית (ב"ב דף ע. ושם) דבעי מיניה רב עמרם מרב חסדא המפקיד אצל חבירו בשטר ואמר ליה החזרתיו לך מהימן בשבועה ורבא גופיה הכי סבירא ליה דפסיק התם הלכתא כדייני גולה ומי"ר ר"ת דה"ק צריך להחזיר לו בעדים אם רוצה ליפטר בלא שבועה וריב"א מפרש דהכא צריך להחזיר לו בעדים משום שטרך בידי מאי בעי אבל התם דאיירי בעשקא דפלגא מלוה איכא למימר דאפשיטי דסברא זיירי ליה: ח) [נקמן מו.], ט) [עי' ברא"ש וכן בב"מ קיב: מי' אלמה תנן וכל"ן], ג) [ב"מ קיח. קיב:], ד) [לעיל דף מ. [וע"ש בפרש"י], ה) [שבת נג. חולין עה: וש"נ], ו) לפנינו בקרא בלבבו], ז) [ב"מ קג. קיח.], ח) [וע"ע תוס' ב"מ לג. ד"ה ל"ה ועי' היטב תוספות שבת קכ: ומה שליינתי שם],

ז) עיין רשב"א ורא"ש מ"ש ע"ד רבינו בזה: ב) דף מה ע"ב וגירסתינו שם רבה וע"ש בגמ' מתיב רבא לפיוטי לרבה ול"ע: ג) וכמ"ש בגמ' דיקן ב"מ קיג ב.

רישא וסיפא בראיה. רישא פ) נהי דקתני נשבע ונוטל ליתיה אלא שיבא תחלה עדים ששכרו: **ראיה דנשלם קתני.** ראיה המחייבת את בעה"ב לשלם קתני: **ראיה דנשבועה.** שאינה באה אלא לגלגל את השבועה על השכיר לא קתני: **והא תני רבה בר שמואל כו'.** הך) מתניתין דלעיל: **כל זמן שהבית ביד אומן.** דבעל הבית הוי המוציא מחבירו עליו הראיה להביא עדים שלא קנן אלא אחת: **רבי יהודה היא כו'.** והכא נמי שבועה אצל בעל הבית היא מן התורה שהרי מודה במקצת: **אחמורי מחמיר.** על השכיר למשקל שבועה מייניה ושדיה על בעל הבית: **אלא קנן ר' יהודה היא ולא רבנן.** בתמיה. הא דקתני דאקלילה נשבע שכיר רבי יהודה קאמר לה ולא רבנן השתא היכא דמחמיר ר' יהודה אשכיר כגון בשאין מקצת הודאה אצל בעל הבית מקילין רבנן אשכיר והימנוהו בשבועה: **אלא בהא פליגי כו'.** ולעולם קנן ר' יהודה ולא רבנן והא דתני רבה בר שמואל רבנן היא ודקשיא לך השתא היכא דמחמיר ר' יהודה כו' אין והא פליגי רבי יהודה סבר בדאורייתא עבדו רבנן תקנתא לשכיר היכא דאיכא אבעל הבית שבועה דאורייתא עבדו רבנן תקנה לשכיר למיפכיה לשבועה עליה אבל אדרבנן תקנה היא ותקנתא לתקנתא לא עבדינן היכא דאין שם מקצת הודאה דלא רמיא אבעל הבית אלא שבועת היסת דרבנן היא גופה תקנתא היא כרב נחמן ותקנתא לתקנתא להפכה מבעל הבית ומימשדייה אשכיר לא עבוד רבנן: **וקלילה מידכר דירי איגשי.** סבירא להו לרבנן דפליגי אדרבי יהודה הלכך אחמירו בה גבי שכיר: **דקטיל ושדי.** שקלון הדקל ומושלך לארץ: **דגוזיס.** אומר לעשות דבר גחמא ושגעון ואינו עושה: **וליחזי מאי משכנו.** אותם שיעידו שמשכנו יעידו מה משכנו ומה שבועה יש: **בטוענו כלים [הניטלין] תחת כנפיו.** בעה"ב טוען שנטל כלים קטנים שאדם יכול להסתיר תחת כנפי בגדיו ולא הכירו בהם עדים: **אמר רב יהודה** גרסינן ול"ג דאמר: ואמר

רישא וסיפא בראיה. ואיירי כולה ששכרו בעדים ולא"ת ניחזי עדים מאי קאמרי דכה"ג דייק בה"ה (ב"ב דף מה.) בהלכתא דאומן וי"ל כגון דלא ידעי עדים כמה קנן והתם נמי ה"מ לשנויי הכי וכגלאו הכי משני התם שפיר: **לא** קצצתי לך **אלא אחת.** ע"כ איירי כגון דאמר שעדיין לא פרע אותה אחת דאי פרעה כבר ה"ל כופר הכל ובסמוך מוקמי' לה כרבי יהודה דבעי הודאה במקצת וקשה דבעבר זמנו אמאי המע"ה והא מפרש לעיל טעמא משום דחזקה אין בעה"ב עובר בבל תלין ואין שכיר משהה שכרו והכא הרי השהה והרי עבר:

בדרבנן תקנתא הוא. פירוש שלריך לתקן שבועה וגם לריך לעוקרה ממקום שהיא לאויה להיות דהיינו בעל הבית ולא עבדי תקנתא לתקנתא ולא כמו שפירש הקונט' תקנתא היא כדרב נחמן דאמר משבינין אותו שבועת היסת שהרי אותה שבועה לא היתה בימי תנאים דהתנן אין לך בידי פטור ואמרינן נמי בפ"ב דקידושין (דף מג:) והשתא דתקון רבנן שבועת היסת: **ורבנן** סברי דבדרבנן נמי עבדינן תקנתא. לא דמי להא דאמרי' בפרק שבועת הדיינין (לעיל דף מא.) גבי שבגדו אחוד על השבועה דמדרבנן לא מפקינן שבועה דתקנתא לתקנתא לא עבדינן דהתם בתחלה נתקנה על החשוד ולא רצו לעוקרה אבל הכא מעיקרא מתקניי' לה על השכיר:

עביד איניש דגזים ולא עביד. פירש ברוקח דוקא בשתים אדם אבל במוחזק לכך לא וכן נראה ולא"ת בלאו הכי מהימן במגו דאי בעי אמר דזבנה מייניה דמהימן כדאמרינן בה"ה (ב"ב דף לו.) האי מאן דנקיט מגלא ותובילא בידיה ואמר איזיל ואגדייה לדקלא דפלניא דזבניה ניהלי מהימן דלא חשיד אינש למיגדר דקלא דלאו דילה וי"ל דהתם איירי בלקיטת פירות ולהכי נקט מגלא ותובילא ולשון גדירה דשייכא בלקיטת תמרים ולהכי נאמן שדרך הוא למכור פירות אבל הכא איירי בקילת הדקל ולהכי נקט נרגא ואיזיל ואקטליה דאין דרך למכור אילן העומד פירות לקילה וכן מוכח בהדיא בהחובל (ב"ק דף לא: ושם) דלא מהימן אקילה לאוקי הא דתניא שורי הרגת נטיעתי קלצת והלה אומר אתה אמרת לי להורגו אתה אמרת לי לקוללו פטור בשור העומד להריגה ואילן העומד לקילה[ג]: **בטוענו** כלים הניטלין תחת כנפיו. והכילו העדים במקצתם והוא טוען שהטמין יותר ממה שראו העדים והיה נראה מתוך פי' זה דאין הלכה כר' חייא דאמר ברים ב"מ (ד' ג.) מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים שיש לו ר' נותן לו ר' וישבע על השאר שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים מק"ו דהא הכא לא חשיב העדאת עדים כהודאת מקצת מדקאמר ר' יהודה עד שתהא שם הודאה במקצת הטענה ור"י אומר דאינה ראיה דאיכא לאוקומי כגון שהחזיר לו כבר מה שראו העדים וממאי דאמרי' התם[ד] אם איתא לדר' חייא קמייתא אינה ראיה דה"ל אמרי' פ' המדיר (כתובות דף ע:) אם איתא לדרב הונא דאמר יכולה אשה שתאמר כו' ואע"ג דפסיק התם בפרק בתרא (דף קז:) כוותיה וקלת היה נראה להביא ראיה דהלכה כר' חייא כדמוכח בפ"ק דב"מ (דף ה.) דר' חייא כרבנן דר"ג דפטרי טענו חטין והודה לו בשעורין דמוקי מרי קראי הוא וזה חד להודה במקצת הטענה וחד להודה ממין הטענה והכי קיימא לן דפטור וה"ר יוסף בה"ר ברוך אומר דאינו ראיה דאפילו מאן דפטר בטענו חטין והודה בשעורין אפשר דפליג אדרבי חייא אמר רבא בהא קמיפלגי רבי יהודה סבר בדאורייתא עבדו ליה תקנתא לשכיר ובדרבנן הואי תקנתא [ד]ותקנתא לתקנתא לא עבדינן ורבנן סברי בדרבנן נמי עבדינן תקנתא לשכיר וקציצה מידכר דכיר: נגזל כיצד היו מעידין אותו שנכנס לביתו למשכנו כו': ודלמא לא משכנו מי לא אמר רב נחמן האי מאן דנקיט נרגא בידיה ואמר איזיל ואקטליה דפלניא ואשתכח דקטיל ושדי לא אמרינן דהוא קטליה אלמא [ה]עביד איניש דגזים ולא עביד הכא נמי דגזים ולא עביד אימא ומשכנו וליחזי מאי משכנו אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן [ו]בטוענו כלים הניטלין תחת כנפיו אמר רב יהודה ראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ויצא ואמר

ג) [לעיל מה:], ד) [פי' מלשון פקעה בכדי גדריס כט.], ה) ב"מ קיב: ב"ב מה:, ד) [לעיל מא. ב"מ ה:], ו) [בדפו"י נמי], ז) [ל"ל מתניתא], ח) [וע' תוס' ב"ב לג.: ד"ה איזיל ואגדרי'], ט) [דף ה. ושם],

מוסף רש"י

בזמנו נשבע ונוטל. כלומר אם בזמנו תובענו, בדין נשבע ונוטל, דהיינו מן הנשבעין ונוטלין שכיר בזמנו נשבע ונוטל ונוטעמא משום דבעל הבית טרוד בפועליו הימנוהו לשכיר (רשב"ם ב"ב מה:). **עבר זמנו.** אחר שנקצה החמה, המוציא מחבירו. שכיר (שם).

רבינו חננאל

רישא וסיפא בראייה נינהו מיהו ראייה דלישלם פירוש כי אם יש לו לתובע ראיה משלם הנתבע ואם אין לו ראיה פטור תני. [ראיה דשבועה] שאפי' יש לו ראיה נשבע ונוטל לא תני והלכה) בדפש ליה שמואל כי האומן אם טוען ב' סלעים קצצת לי ובעל הבית אומר א' קצצתי לך בזו ישבע בעל הבית ויפסיד האומן. מאי טעמא קציצה מדכר דכירי לה אינשי: איני והא תני רבה בר שמואל קצץ המוציא מחברו עליו הראיה ואי לא מיתי האומן ראיה פקעי אמאי פקעי ישבע בעה"ב: ופריק רב נחמן לצדדין קתני או יביא ראיה ששתים קצץ לו ויטול או ישבע בעה"ב ריפקע: ומותבינן עליה הנותן טליתו לאומן אומן אומר ב' קצצת לי והוא אומר א'. כל זמן שהטלית ביד אומן על בעה"ב להביא ראיה. נתנה לו בזמנו נשבע ונוטל אחר זמנו המוציא מחברו עליו הראיה. קתני מיהא בזמנו נשבע ונוטל. אמאי ישבע בעה"ב. דהא קציצה היא. ואמרת קציצה ודאי מידכר דכיר לה בעה"ב. ופריק רב נחמן בר יצחק הא מתניתא ר' יהודה היא. דאמר כל זמן שבעה"ב מודה במקצת כגון שטוען האומן כי ב' קצצת לי ואתה חייב לתתם לי שתיהן. ובעה"ב אומר אין לך בידי אלא אחת לפי שלא קצצתי לך אלא א' והשבועה נוטה על בעה"ב לישבע וליפטר. השכיר נשבע ונוטל: ואמרינן הי ר' יהודה אי נימא ר' יהודה דמתניתין והא מחמיר הוא לשכיר דאמר לעולם אין השכיר נשבע ונוטל [אלא] אם יש מקצת הודאה שטוען השכיר בכל ומודה לו בעל הבית כי נשאר לך אצלי עדיין: אלא ר' יהודה דבריתא הוא דתניא שכיר כל ב)

רבינו חננאל (המשך)

זמן שעובר עליו (כגון) [משום] לא תלין פעולת שכיר הרי זה נשבע ונוטל. ואם לאו אינו נשבע. א"ר יהודה אימתי בזמן שאמר לו תן שכרי ג' זוז והוא אמר נתקבלת מהן דינר זהב או שאמר לו ב' קצצת לי והוא אומר א'. אבל אמר לא שכרתיך. או שאמר לו שכרתיך ונתתי לך שכרך המוציא מחברו עליו הראיה. ומתקפי עלה וכי קצץ בזמנו נשבע ונוטל לר' יהודה ולא רבנן השתא בשכיר דמחמיר ר' יהודה ואמר אינו נשבע אלא עד שתהא שם מקצת הודאה מקילי רבנן ואמרי אע"ג דלית שם מקצת הודאה נשבע ונוטל היכא דמיקל ר' יהודה בקציצה ואמר נשבע ונוטל מחמרי רבנן ואמרי לא: ואלא הא דתני רבה בר שמואל קצץ המוציא מחברו עליו הראיה. ואי לא מייתי ראיה פקע מני לא ר' יהודה. דהא ר"י תני בזמנו נשבע ונוטל ולא רבנן דאי רבנן הא אמרי לעולם נשבע ונוטל. אלא ר' יהודה ורבנן דמתניתין בהא פליגי ר' יהודה סבר היכא דאיכא שבועה דאורייתא על בעה"ב כגון שמודה מקצת טענה תקנו ליה רבנן לשכיר להיות נשבע ונוטל. אבל בשבועה דרבנן תקנתא היא לישבע בעה"ב. ועוד תקנה לישבע השכיר דהיא תקנתא לתקנתא לא עבדו. ורבנן סברי אפילו בשבועה דרבנן עבדו תקנתא לשכיר. אבל קציצה דברי הכל ג) ודאי דכיר לה: הנגזל כיצד היו מעידין אותו שנכנס לתוך ביתו למשכנו שלא ברשות כו'. ואקשינן דלמא לא משכנו לאו אמר רב נחמן האי מאן דנקיט מגלא ותובילא. ואמר איזל ואיגדריה לדיקלא דפלניא ואישתכח גזיר לא אמרינן דודאי הוא גזיר ליה מאי טעמא עביד איניש דגזים ולא עביד. ואוקימנא למתניתין בשנכנס לביתו ומשכנו ולא ידעי

עין משפט נר מצוה

כד א ב מיי' פי"ח מהל' שכירות הל' ז סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' פט סעיף ד:

כה ג ד מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ה ועיי' שם:

כו ה מיי' פ"ד מהל' גזלה הלכה ד סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' ל סעיף ב:

כז ו מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ח:

ב) פולי ל"ל הלכה כמו שלא שמואל לגי רב כי האומן וכו'. ג) פולי כן היתה גירסת רבינו בגמ'.

ד) רש"י וכל הראשונים לא פירשו כן.

כח א מיי׳ פ״ט מה״ל טוענ הל׳ ד סמג עשין לה טוש״ע ח״מ סי׳ ל סעי׳ יא:
כט ב מיי׳ פ״א מ״ס הלכה י סמג עס טוש״ע עס סעי׳ יא יב יג:
ל ג מיי׳ עס הלכה י:
לא ד ה טוש״ע עס סעיף ד:
לב ו טוש״ע עס ס״א:
לג ז ח ט מיי׳ פ״ה מה״ל מוכל ומזיק הלכה ה סמג עשין ע טוש״ע ח״מ סי׳ ל סעיף טז:

רבינו חננאל

מאי שקל. וטוענו דמשכנו כלים הניטלין תחת כנפיו וכדרב יהודה [ו] דאמר ראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן [ולא אמרן] אלא בכלים שאין דרכן להטמין תחת כנפיו. וזה הטמינן ובאיניש דלא צניע ובבעה״ב שאינו עשוי למכור את כליו ולא אמרן אלא שהה אומר שאולין וזה אומר לקוחין. אבל בכלים שדרכן להטמין או איניש צנוע הוא או בעה״ב עשוי למכור את כליו נאמן. ובכולהו לא אמרן [ז] אלא בדברים שאין עשוים להשאיל ולהשכיר אבל דברים העשוין להשאיל ולהשכיר אינו נאמן. כדשלח ליה רב הונא בר אבין. ראוי לפרש השבועה על העיקר שהיא בנויה על מי שמעידין עליו עדים שלקח כלים מביתו של זה והטמינן תחת כנפיו ויצא ועתה טוענן כי לקוחים הן בידי אינו נאמן בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר. ובענין הזה דין ההוא דאחבל סכינא דאשכבתא מחבריה (ב״מ קטז.): וכן הא דרבא דאפיק זוזא דסרבלא וספרא דאגדתא מיתמי בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר: כל (אשבועה) [השמועי] כגון דאשהידו על אבוהון שהדי דהטמין כלים תחת כנפיו ויצא מביתו של זה. דאי ג) לא תימא הכי נמצאת דוחה כלל גדול בדין שהמוציא מחברו עליו הראיה. ואי ליכא שהדי כי האי גוונא נשב מי שהן אצלו לקוחין הן בידי ומיפטר וכן אמר רבינו [האי] גאון: שומר שלו או אשתו של שומר היא שהיתה בבית ונכנס זה ונטל הכלים מתוך הבית נשבע השומר או אפילו אשתו של שומר נשבעת ומשלם הגזול לנגזל מה שנשבעין הללו: ד) כדרב פפא דאמר רב פפא אפילו שומר נשבע ואפי׳ אשתו של שומר נשבעת כ״ש אשתו של נגזל. דקי״ל שלוחו של אדם כמותו. והני במקום הנגזל עומדין. וכאילו הן הנגזלין. אבל שכירו ולקיטו שלא מסר להן שמירת ביתו

ו) עין רש״י ורשב״ם.
ז) ע׳ תוס׳ כאן בד״ה בטוענו דהוכא גי׳ רבינו ע״ש.
ג) דכיי רבינו אלו הוכא בכשב״ם בחדושיו כאן ע״ש.
ד) נראה דגי׳ אחרת היה לרבינו בגמ׳ דרב פפא הוא דאמר לה להך מימרא.

מסורת הש״ס

ו) ב״מ קטז. ב״ב נב.; ב) ב״ק סב., ג) [תוספ׳ דב״ק פ״ט], ד) [ב״מ כט.]; ה) [ונ״ל תוס׳ ב״מ ה. ד״ה לו לאיתא], ו) [שייך לעיל במשנה מה.].

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ טענו כסא דכסף מאי א״ל חזינא: (ב) רש״י ד״ה הייטו וכו׳ אפי׳ היכא שאלה:

גליון הש״ס

גמ׳ ודלמא אחר עביד ליה. ג״ר הרי״ף דלמא לאחר אמר:

מוסף רש״י

זוגא דסרבלא. מספריים שנחזקן בהן אמר (ב״מ קטז.). מיתמי. שהיתה הבעלים עדים שהיו שלהן והן טוענין האמנוס לגביהם של אלו, ואפקיעהו רבא מיניהו מאוס דבריס העשוין להשאיל ולהשכיר (שם) אשם אמר אביהן לקוחין הם בידי עליו להבין ראיה, אף היתומין עליהן להבין ראיה שלקחן אביהן מן הבעלים, וכיון דלית להו ראיה המזיק רבא לבעלים (רשב״ם ב״ב נב.). דאמיד. עשיר שאומדין אותו לגלי כסף (ב״ק סב.).

רבינו חננאל (המשך)

עלו בתיקון: א״ל רב יימר לרב אשי אם יש עדים כי נכנס לביתו ומשכנו כלים הניטלין תחת כנפיו וטוענן בעה״ב דכסא דכספא שקל מהו. ופשט ליה רב אשי אי איניש עשיר הוא דאית ליה בביתיה כגון הני מאני. או איניש מהימן הוא דמפקדי אינשי גביה וטעין דפקדון הוה בידיה ואיהו דשקליה משתבע ושקיל. ואי ליתא אמיד ולא מהימן. טענתיה לאו טענה: הנחבל כיצד כו׳. אוקמה שמואל שנשבע ונוטל במקום שיכול לחבול בעצמו. דחיישינן שמא חבל בעצמו. אבל במקום שאינו יכול לחבול בעצמו כגון נשיכה בשיניים בגבו או בין אצילי ידיו ואדם אחר אין שם אלא הם שניהם בלבד ונכנס תחת ידו שלם ויצא חבול כי הני דליכא חשש דהוא חבל בעצמו נוטל שלא בשבועה: שכנגדו חשוד על השבועה. אחד שבועת שוא ואחד שבועת העדות ואחד שבועת הפקדון. ואסיקנא לא מיבעיא שבועת העדות ושבועת הפקדון דאית בהו כפירת ממון אלא אפי׳ שבועת שוא דכפירת דברים בעלמא הוא כגון אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד וכיוצא בו נשבע התובע ונוטל. ואפי׳ אם הוא חשוד בשבועת בטוי. כגון שנשבע שלא אכלתי

מו: דאיכא למיפרך מה להלן השוה שבהן שכן אינן בתורת הזמה וכ׳ חייא תורת הזמה לא פריך כדאמרי׳ התם וכן צריך לומר לר׳ יוחנן דפליג אדר׳ חייא בירושלמי דפרק קמא דבבא מציעא אע״ג דפטור בטענו חטין והודה בשעורים לעיל וע״כ צריך לומר דפריך תורת הזמה [ה]: בקונטרס גרסי׳ ולא אמרן אלא בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר פי׳ הא דאינו נאמן וקשיא לרבינו תם דקאמר בסמוך דרבא אפיק זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא מיתמי בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר משמע דמההוא טעמא לחוד מפיק וכן בפרק המקבל (ב״מ דף קטז.) ושם לא מדכר אלא ההוא טעמא לחוד ונראה לר״ת כגר״מ ושעריס דרב האי דגרסי ובכולהו לא אמרן אלא בדברים שאין עשוין להשאיל ולהשכיר אבל דברים העשוין להשאיל ולהשכיר אינו נאמן וה״פ ובכולהו לא אמרן דנאמן לומר לקוחין הן בידי אלא בדברים שאין עשוין להשאיל ולהשכיר וכגון דהוי אינש דצניע או דבריס שדרכן להטמין או בעה״ב העשוי למכור את כליו אבל דברים העשוין להשאיל ולהשכיר אינו נאמן אפי׳ איכא כולהו לטיבותא ואפי׳ אומר בעה״ב גנובין הן דהא גוזרות אין להם חזקה אפילו זה אומר גנובין דדברים העשוין להשאיל ולהשכיר ניהו וכשאומר לקוחין הן בידי לית דין ולית דיין דלא מהימן ור״ח עלמא פי׳ כפירוש הקונטרס ואין נראה דסוגיא לא מוכח הכי כדפי׳ ועוד דגר״ח גופיה מוכח דאין לפרש כן מדשיטה הכא לומר וכולהו לא אמרן משמע דלא אייר כשיטה דלעיל דקיימת אאינו נאמן:

וספרא דאגדתא. נראה דכ״ש שאר ספרים שדרך להשאיל יותר כדאמרי׳ בפרק נערה בכתובות (דף נ.) ונדקתו עומדת לעד זה הכותב ספרים ומשאילן לאחרים ותימה כיון דספרים עשוין להשאיל ולהשכיר הא דתנן בהגוזל בתרא (ב״ק דף קיד:) המכיר כליו וספריו ביד אחר ישבע כמה הוליא ויטול ופריך בגמ׳ ודלמא איהו אפקיה לקלא ומסיק כגון שלנו בני אדם בביתו ועמד והפגין בלילה וכגון שהיתה מחתרת חתורה ובני אדם שלנו יצאו והכל אומרים נגנבו כליו וספריו של פלוני ואמאי בעי כולי האי ניהמני׳ במגו דאי בעי אמר שאולין הם בידי דאין האחד נאמן לומר לקוחין הן בידי כיון דעשוין להשאיל ולהשכיר בההוא טעמא לחוד כדפי׳ לעיל ואיכא למימר התם טעמא דאמחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן כדאמרי׳ הכא דהתם לא קאמר שהוא גנבם אלא אומר שהגנבים גנבום וכמה גנבים איכא בעלמא אר״ת דהתם איירי באדם שאינו רגיל עמו דאגן שהדי שלא השאיל לו ורבא דאפיק הכא היה יודע שבעל הספר היה דרכו להשאיל לאחיהם בחייו ומורי ה״ר דודי תירץ דהתם הוי מגו להוליא דלא אמרי׳: [וע״ע תוס׳ ב״מ קטז. ד״ה והא]:

ו) **ואפי׳ שבועת שוא.** הק׳ ר״ת דבפרק זה בורר (סנהדרין דף כז. ושם) אמרינן עבריין אוכל נבילות להכעיס אבי אמר פסול ורבא אמר כשר רשע דחמס בעינן ופריך מדתניא אל תשא רשע עד אלו הגזלנים ומועלין בשבועה מאי לאו אחת שבועת שוא ואחת שבועת ממון אלמא לא בעינן רשע דחמס לא אידי ואידי שבועת ממון והשתא אמאי לא פריך ממתני׳ דפסל בהדיא נשבע לשוא לשבועה ולא פליג שוס תנא וה״ה דיפסל לעדות וי״ל דהתם גבי עדות מכסרינן נשבע לשוא כיון דלא הוי רשע דחמס אבל הכא שהוא כשר רע לגריות אם הוא משקר וכופר ממון וכשר משנשבע לשוא הוי רע לשמים הלכך הוי פסול לשבועה:

אבל שבועת בטוי דאיכא למימר בקושטא משתבע לא קתני. מכאן רצו לדקדק דמי שעבר על החרם לא יפסל לשבועה כיון דשבועת קבלת חרם איכא למימר בקושטא משתבע ואר״ת דפסול הוא והכא לא קאמר אלא דלא קתני פי׳ דלא קמיירי במידי דבקושטא משתבע ורמיה מפרק הכותב (כתובות דף פה. ושם) דאמרי׳ ההיא איתתא דאיחייבא שבועה בבי דינא דרבא אמרה ליה בת רב חסדא ידענא בה בההיא איתתא דחשידא אשבועה ובה״ג גרס ידענא בה בההיא איתתא דמפקא שם שמים לבטלה ופירושו שנשבעת ואינה מקיימת כגון שלא תאכל ואוכלת ואפכה רבא אשכנגדה אע״ג דאיכא למימר בקושטא משתבע חשיב ליה חשודה: הלכתא

ואמר לקוחין הן בידי [א]אינו נאמן ולא אמרן אלא בעל הבית שאינו עשוי למכור כליו אבל בעל הבית העשוי למכור את כליו נאמן ושאין עשוי למכור את כליו נמי לא אמרן אלא דברים שאין דרכן להטמין אבל דברים שדרכן להטמין נאמן ושאין דרכן להטמין נמי לא אמרן אלא אינש דלא צניע אבל אינש דצניע היינו אורחיה ולא אמרן אלא זה אומר שאולין וזה אומר לקוחין אבל בגנובין לאו כל כמינו׳ לאחזוקי אינש בגנבי לא מחזקינן ולא אמרן אלא בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר אבל דברים שאין עשוין להשאיל ולהשכיר נאמן דשלח [ב]רב הונא בר אבין [ג]דברים העשוין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן כי הא דרבא [ד]אפיק זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא מיתמי בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר אמר רבא [ה]אפילו שומר נשבע אפי׳ אשתו של שומר נשבעת בעי רב פפא שכירו ולקיטו מאי [ו]תיקו [ז]אמר ליה רב יימר לרב אשי טענו (ח) בכסא דכספא מאי [ט]חזינא אי איניש דאמיד הוא או איניש דמהימן הוא דמפקדי אינשי גביה משתבע ושקיל ואי לא לא: נחבל כיצד: אמר רב יהודה אמר שמואל [י]לא שנו אלא במקום שיכול לחבל בעצמו [כ]אבל במקום שאינו יכול לחבל בעצמו נוטל שלא בשבועה וניחוש דלמא בכותל נתחכך תני רבי חייא [ל]שעלתה לו נשיכה בגבו ובין אצילי ידיו [מ]ודלמא אחר עביד ליה [נ]דליכא אחר: וכשנגדו חשוד [וכו׳] ואפי׳ שבועת שוא: מאי אפילו שבועת שוא לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא הנך דאית בהו כפירת ממון אלא אפילו הא נמי דכפירת דברים בעלמא הוא לא מהימן וליתני נמי שבועת בטוי כי קתני שבועה דכי קא משתבע בשקרא קא משתבע אבל שבועת בטוי דאיכא למימר דבקושטא קא משתבע לא קתני תינח אוכל ולא אוכל אכלתי ולא אכלתי מאי איכא למימר תנא שבועת שוא וכל

ואמר לקוחין הן בידי. אפילו בשבועה: **אלא דברים שאין דרכן להטמין.** שאין אדם בוש ליטלן בידו בשוק בפרהסיא הלכך אינו נאמן אדם לאין זה עשוי למכור את כליו ועוד מדאטמנינהו איכא למימר בוש הוא להודיעו שהוא צריך לשאול כלים משכיניו דאי לקוחין הוו לא הוה מטמינן: **נאמן.** ואע״פ שאין עשוי למכור כליו זימנין דמיליטרכי ליה זוזי ומזדין: **היינו אורחיה.** להטמין אפילו (ג) שאר בני אדם מוליאין בפרהסיא: **ולא אמרן.** באדם בינוני דאינו נאמן אלא שזה אומר לקוחין וזה אומר שאולין אבל אם אמר לו גנבת אותם לאו כל כמיניה ושבע זה שלקוחין הן: ה״ג **ולא אמרן אלא בדברים העשוין להשאיל ולהשכיר.** בהגהו הוא דאמרי׳ דכי אומר לקוחין אינו נאמן אבל דברים שאין עשוין להשאיל שהבעלים חסים עליהם לפי שמתקלקלין נאמן ליטבע שלקחם ואין נראין דברי האומר השאלתים לו: **דשלח רב הונא בר אבין כו׳.** אלמא בעשוין להשאיל ולהשכיר הוא דאינו נאמן: **זוגא דסרבלא.** מספרים של סורקי בגדים: **מיתמי.** שהבית התובע עדים שהן שלו ואומר שהשאילם לאבי היתומים ומדאפקיעהו רבא מיתמי ש״מ דסבירא ליה לי הוה אבוהון קמן ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן בשבועה דאי מהימן אן הוינן טעינן בשביל יתמי אביהם לקחם ממך. ודוקא ספרי דאגדתא שאין אדם עשוי ללמוד בהם תדיר אבל שאר ספרים אינן עשוין להשאיל ולהשכיר לפי שמתקלקלין כמו שבינו [ד] במולא ספרים לא ילמד בהן לכתחלה ולא יקרא אחר עמו ויכול לומר לקוחין הן בידי ואין צריך לכתוב עליהן שטר מכירה אלא לרווחא דמילתא שלא יצטרך ליטבע. וכן קבלתי מרב יצחק הלוי: **אפילו שומר נשבע.** אמתני׳ קאי בראוהו שניס שנכנס לתוך ביתו למשכנו אלא בראות אפי׳ שומר הבית נאמן ליטבע ויטלם זה: **שכירו ולקיטו.** של בעל הבית ולא מסר לו שמירת הבית: **מהו.** להיות נאמן אשבועה זו: **אמיד.** עשיר: **לא שנו.** דצריך שבועה: **פני ר׳ חייא.** דמתניתי׳ הכי היו מעידין אותו שנכנס לתוך ביתו שלם ויצא חבול כגון שעלתה נשיכה בגבו ובין אצילי ידיו נוטל אלא בשבועה דנשיכת שניס לאו מיכוך כותל הוא: **לא מיבעיא הנך.** דאית בהו כפירת ממון והוה ליה רע לשמים ורע לבריות: **שבועת בטוי.** דלהבא כי משתבע איכא למימר בקושטא משתבע שבדעתו לקיימה ואפי׳ עבר עליה שכפאו יצרו אינו חשוד בכך על השבועה שעבר להוליא לשקר מפיו: וכל

ח) עין רש״י ורשב״ם.
ט) ע׳ תוס׳ כאן בד״ה בטוענו דהוכא גי׳ רבינו ע״ש.
י) דכיי רבינו אלו הוכא בכשב״ם בחדושיו כאן ע״ש.
כ) נראה דגי׳ אחרת היה לרבינו בגמ׳ דרב פפא הוא דאמר לה להך מימרא.

וכל דדמי ליה. כל שבועה לשעבר: **משחק בקוביא.** גזלן דרבנן הוא דאמרינן [1] אסמכתא לא קניא אבל מדאורייתא לאו גזלן הוא: **היכי תנן.** ר' יוסי אומר יחלוקו או ר' מאיר אומר יחלוקו: **לסיני.** לשבועת הר סיני שהשביע הקב"ה את ישראל על לא תגזול והוא יפרע מן הכופר ממון לחבירו אבל ב"ד אין נזקקין לא לשבועה ולא לפרעון: **למחויב לה.** על זה שהודה במקצת וכיון שאינו יכול לישבע שהרי חשוד הוא ישלם: **וכן היתומים כו'.** מתני' היא בפירקין: **אי נימא מן הנוח.** אם הוציאו שטר עליו לא יפרעו אלא בשבועה יורשין המפורש במשנתנו שבועה שלא פקדנו אבא כו': **לא שנו.** דבשבועה מיהת יפרעו יתמי מלוה שהוציאו שטר על יתמי לוה: **כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה.** (א) משעה שמת לוה אין לו למלוה ליפרע מן היתומים אלא בשבועה דקי"ל [גיטין לד:] אין נפרעין מן היתומים אלא בשבועה: **ואין אדם מוריש.** לבניו ממון שהוא מחויב עליו שבועה אלמא הואיל והוא מחויב שבועה שלא התקבלתי חוב זה ויתומין אין יכולין לישבע כן אלא שלא פקדנו אבא ואין זו השבועה המוטלת על אביהם וגם יתמי לוה אין יכולין לישבע שפרעו אביהן קאמר רב ושמואל שלא יפרעו. אלמא המחויב שבועה ואין יכולין לישבע לא זה ולא זה סבירא לרב ושמואל חזרה שבועה לסיני ואין כאן לא שבועה ולא פרעון: **לישלם.** דהא מודה דחטף ולא כל הימנו של כל חוטף לומר שלי חטפתי: **ליכא תרי סהדי.** ומיגו דאי בעי למימר לא חטפי מהימן נמי למימר דידי חטפי: **לפטריה.** משום האי מיגו: **אילא חד סהדא.** ואי אמר לא חטפתי הוה בעי לאשתבועי להכחיש את העד: **לישתבע.** את השבועה שהעד מחייבו אינו יכול דהא מודה דחטף והעד מחייבו לישבע שלא חטף וגבי הך שבועה הוא פסול כגזלן אבל כל שבועות. והא ליכא למימר לישתבע דדילה חטף שאין זו שבועה המוטלת עליו: **בין שניהם.** אם בעלי הדין קיימין: **מה לי הוא ומה לי אבוה.** מאחר שהוא טוען טענת ברי למה אינו יכול לישבע: אבל

הלכתא מאי א"ל לא ידענא. והא דאמרי' בסמוך עבד רב נחמן עובדא יחלוקו זה היה אח"כ והא דפריך מינה לקמן אם אתא אלמא מספקא ליה והא רב נחמן כו' ידע הש"ס דכי אמר אם אתא כבר עבד עובדא: **הוה יתיב ר' אבא קמיה.** משמע שהיה תלמידו והא דקרי ליה לעיל ר' אמי רבותינו הכי נמי מצינו בפרק חבית (שבת דף קמו:) שקרא רב רבותינו לרב כהנא ורב אסי שהיו תלמידיו אבל קשה מפרק אלו מציאות (ב"מ דף כד:) דר' אמי אשכח פרגיות שחוטות בין טבריא לצפורי אתא לקמיה דר' אבא אמר ליה זיל שקול לנפשך אלמא לא היה רבי אבא תלמידו ולספרים דגרסי אתא לקמיה דר' אסי ניחא טפי דאע"ג דר' אמי היה יותר גדול מרבי אסי דבכל מקום מזכיר ר' אמי קודם ר' אסי ובהניזקין (גיטין דף נד:) גמרא דהמטמא והמדמע והמנסך אמרינן ההוא דאתא לקמיה דר' אסי מ"ל ר' אסי רבי אתא אומר כן מכל מקום היה חבירו והיה רבי אמי בא ליטול עצה ממנו ועוד י"ל דלאחר זמן היה ר' אמי רא"ש והיו באים הדיינין לפניו [2]:

ביון דאמר חטפי הוה ליה כגזלן. פירש' בחזקת הבתים (ב"ב דף לד.): **מתוך שאינו יכול לישבע משלם.** דוקא בחשוד שלא יפקיעו ממונו ממנו ותקנו להפך שבועה אבל הכא ובחמשים לא ידענא משלם וה"נ במתני' כיון שמוטל על יתומין שבועת אביהם ואין יכולין לישבע משלמין בני הלוה דלא שנא מחויב הנתבע שבועה ולא שנא מחויב הנתבע שבועה ואין יכול לישבע [3] אותה שחייב אותו משלם הנתבע תימה דמשמע הכא דרב נחמן דעבד עובדא יחלוקו כר' יוסי דלית ליה דר' אבא וקשה לר"י דבפרק השואל (ב"מ דף לז: וש"ס) אמרי' אמתני' דשואל את הפרה שאלה חלי יום כו' לימא תיהוי תיובתא דר' יוחנן ורב נחמן דאמרי תרוייהו מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור ומשני כגון שיש עסק שבועה ביניהן כדרבא דאמר רבא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים וחמשים איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם והיינו כר' אבא וי"ל דרב נחמן ודאי לית ליה דר' אבא אלא דמוקי מתני' דהשואל (שם) כר' מאיר וכמו שמפרש רבי אבא מילתיה דר' מאיר ואיהו סבר כר' יוסי והשתא נמי ניחא הא דלא מוכח בפרק קמא דכתובות (דף יב: וש"ס) דהא דרב יהודה דאמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חיי' דשמואל היא דהא לא מצי מוקמי מתני' דהשואל כגון שיש עסק שבועה ביניהן וכדרבא דהא אליבא דאבא והשתא ניחא דשמואל מוקי מתניתין כתנא דבסמוך ומסייע ליה לדר' אבא מיהו סבר כר' שמעון בר' טרפון דדרים לקרא למילתא אחריתי ופליג אדר' אבא ע"ק לר"י דבחזקת הבתים (ב"ב דף לג: וש"ס) משמע דהלכה כר' אבא דקאמר סברוה רבנן קמיה דאביי למימר היינו נסכא דר' אבא אעובדא דהתם ומסיק נמי אלא אי דמי הא דר' אבא כו' ואילו לקמן (דף מח:) אמרינן האי דיינא דעבד כרב ושמואל עבד ולעבד כר' אלעזר עבד ור' אלעזר סבר כר' אבא דנוטלין היתומין ולא מפסידין משמע דמילתא דרב ושמואל עיקר כמו ר' אבא ועוד תימה דבכל מקום קיימא לן כרב נחמן בדיני ולקמן קאמר דעבד כרב ושמואל עבד כר' אלעזר עבד ורב נחמן דאמר יחלוקו לא מדכר כלל משמע דלית הלכתא כוותיה ורבינו תם פירש בספר הישר דהלכתא כרב נחמן דאמר יחלוקו כשניהם חשודים דקיימא לן כוותיה בדיני וכר' אבא בנסכא כדאמרי' בחזקת הבתים (שם) וכן בחמשין לא ידענא כדאמר רבא בהשואל (ב"מ דף לח. וש"ס) ורב נחמן נמי סבירא ליה כר' אבא בנסכא ובחמשין לא ידענא מתוך שאין יכול לישבע משלם וכ"ש נמי דהוה לן למימר כשהתובע מחויב שבועה דמפסיד אלא משום דשבועת התובע לא הוה אלא מדרבנן ואין מפסיד יכול לישבע אלא במחויב שבועה דאוריתא ולהכי ביתומין מן היתומין ומת לוה בחיי מלוה או בפוגם שטרו דהויא שבועה דרבנן נשבעין שבועת יורשין ונוטלין ולא מפסידין לרב נחמן ור' אבא ובשניהן חשודין מפסיד התובע חלי אף על גב דלא רמיא עליה אלא שבועה דרבנן וטעמא משום דקנסין ליה לפי שהוא חשוד ולרב ושמואל אית להו דאפילו בשבועה דרבנן מתוך שאינו יכול לישבע מפסיד הכל ובשניהן חשודין נמי מפסיד התובע הכל דחזרה שבועה לסיני וביתומין מן היתומין דוקא דעבד כרב ושמואל עבד ולא

[1] וכל דדמי ליה: היה אחד מהן משחק בקוביא: הא תו למה לי תנא פסולא דאוריית' וקתני פסולא דרבנן: היו שניהן חשודין: א"ל רבא לרב נחמן [2] היכי תנן א"ל לא ידענא [3] הלכתא מאי א"ל לא ידענא איתמר אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן ר' יוסי אומר יחלוקו וכן תני רב זביד בר אושעיא ר' יוסי אומר יחלוקו איכא דאמרי תני רב זביד א"ר אושעיא ר' יוסי אומר יחלוקו [4] אמר רב יוסף בר מניומי עבד רב נחמן עובדא יחלוקו: חזרה שבועה למקומה: להיכן חזרה א"ר אמי רבותינו שבבבל אמרו חזרה שבועה לסיני רבותינו שבארץ ישראל אמרו [5] חזרה שבועה למחויב לה אמר רב פפא [6] רבותינו שבבבל רב ושמואל רבותינו שבארץ ישראל ר' אבא רבותינו שבבבל רב ושמואל [7] דתנן וכן היתומין לא יפרעו אלא בשבועה [8] והוינן בה ממאן אילימא מלוה אבוהן שקיל בלא שבועה ואינהו בשבועה אלא [9] הכי קאמר [10] וכן היתומין מן היתומין לא יפרעו אלא בשבועה ורב ושמואל דאמרי תרוייהו [11] לא שנו אלא שמת מלוה בחיי לוה אבל מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו רבותינו שבארץ ישראל רבי אבא [12] דההוא גברא דחטף נסכא מחבריה אתא לקמיה דרב אמי יתיב ר' אבא קמיה אייתי חד סהדא דחטפא מיניה א"ל אין חטפי ודידי חטפי א"ר אמי היכי לידיינו דייני להאי דינא נימא ליה שלים ליכא שהדי דחטפה ליפטר הא איכא חד שהדא דחטפה ניחייביה שבועה כיון דבחטיפה משהיד עליה והוא אינו [מכחישו] אלא [13] מה לי הוא ומה לי אבוהה אלא לאו [14] דאמר ליה מנה לאבא ביד אביך אמר ליה חמשין ידענא וחמשין לא ידענא

[1] שבת דף קמו: [2] ב"מ דף כד: [3] ב"ב דף לד. [4] ב"ב דף לג: [5] ב"ב דף לח. [6] ב"ב דף לט. [7] ב"ב דף לח. [8] ב"ב דף לט. [9] ב"ב דף לח. [10] ב"ב דף לט. [11] ב"ב דף לח. [12] ב"ב דף לט. [13] ב"ב דף לח. [14] ב"ב דף לט.

---

[1] [שבת סו.], [2] [שם], [3] [לקמן מח.], [4] [לעיל לב:], [5] סנהדרין יז:, [6] [לעיל מה.], [7] [כתובות פח. לקמן מח.], [8] כתובות פח., [9] ב"ב לג:, [10] לעיל לב:, [11] [סנהדרין כד:], [12] [וע"ע תוס' ב"ב לד. ד"ה הוה],

תורה אור השלם

1. שִׁבְעַת יָמִים תֵּאָכֵל בֵּין שְׁנֵיהֶם אַם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ וְלָקַח בְּעָלָיו וְלֹא יְשַׁלֵּם:

שמות כב י

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כבר וכו' דמשעה שמת: (ב) תוס' ד"ה ממון וכו' אותו שחייב שבועה משלם הנתבע תימה:

רבינו חננאל

ואכל. או שאכלתי ולא אכל הרי הוא כחשוד על שבועת כפירת ממון ונשבע שכנגדו ונוטל: אם היה משחק בקוביא ומלוה ברבית כו'. אסיקנא תנא חשוד בשבועות ומלוה ברבית פסולי דאורייתא. וקתני נמי מפריחי יונים וסוחרי שביעית פסולי דרבנן: ירושלמי החשוד על השבועה מאימתי מקבלין אותו משיבוא לב"ד שאין מכריין אותו ויאמר להן חשוד אני: היו שניהן התובע והנתבע חשודין אמר רב נחמן ר' יוסי אומר יחלוקו. ועבד רב נחמן עובדא כר' יוסי דאמר יחלוקו: חזרה שבועה למקומה: ירושלמי רב הושעיה אמר קומי ר' אמי בשם רבנן דתמן חזרה שבועה לבעלין ממה דחשיד ולא יכיל למישתבע ליה קום שלם לי: אמר ר' אמי רבותינו שבבבל ומאן ניגהו רב ושמואל אמרי חזרה שבועה לסיני. כדתרצי למתניתין. האי דתנן וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה. רב ושמואל דאמרי תרוייהו לא שנו אלא דמת מלוה בחיי לוה שנשבעין יורשי מלוה ונפרעין מיורשי לוה. אבל מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואח"כ יפרע מהן. כדתנן אין נפרעין מנכסי יתומין אלא בשבועה. וכיון שנתחייב שבועה ומת. אין אדם מוריש שבועה לבניו דהו"ל כאילו חזרה שבועה לסיני אין כאן דין שבועה. וכל כי האי גוונא פקנה מלוה. רבותינו שבא"י ומאן איגון ר' אבא אמרו חזרה שבועה למחייב לה. ואינו יכול לישבע משלם. דההוא גברא דחטף נסכא מחבריה אתא לקמיה דר' אמי והוה ר' אבא יתיב קמיה אייתי חד שהדא דחטפה מיניה א"ל אין חטפי ודידי חטפי. א"ר אמי היכי לידיינו דייני להאי דינא נימא ליה שלים ליכא שהדי דחטפה ליפטר הא איכא חד שהדא דחטפה ניחייביה שבועה כיון דבחטיפה משהיד עליה והוא אינו [מכחישו] אלא טוענ אין חטפי ודידי חטפי הוה ליה כגזלן. א"ל ר' אבא הוה ליה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם: אמר רבא כותיה דר' אבא מסתברא שכל מחויב שבועה שאינו יכול לישבע משלם. דתני ר' אמי שבועת ה' תהיה בין שניהם. ולא בין היורשין היכי דמי הא דאמר אילימא מלוה אבוהן שקיל בלא שבועה ואינהו בשבועה אלא הכי קאמר וכן היתומין מן היתומין לא יפרעו אלא בשבועה ורב ושמואל דאמרי תרוייהו לא שנו אלא שמת מלוה בחיי לוה אבל מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו רבותינו שבארץ ישראל רבי אבא דההוא גברא דחטף נסכא מחבריה אתא לקמיה דרב אמי יתיב ר' אבא קמיה אייתי חד סהדא דמחטף חטפא מיניה א"ל אין חטפי ודידי חטפי א"ר אמי היכי לידיינו דייני להאי דינא נימא ליה זיל שלים ליכא תרי סהדי נפטריה איכא חד סהדא נימא ליה זיל אישתבע ביון דאמר מיחטף חטפי הוה ליה כגזלן א"ל ר' אבא הוה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם אמר רבא כוותיה דרבי אבא מסתברא דתני רבי אמי שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין היכי דמי אילימא דאמר ליה מנה לאבא ביד אביך ואמר ליה חמשין אית ליה וחמשין לית ליה ומה לי הוא ומה לי אבוהא אלא לאו דאמר ליה מנה לאבא ביד אביך אמר ליה חמשין ידענא וחמשין לא ידענא

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ג מהל' טוענ טוענ הלכה ב סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' לג סעיף ב: לה ב מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף ז:

לו ג מיי' פי"ז מהל' מלוה הלכה ב סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קח סעיף ט: לז ד מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף יח:

ה [מיי' פ"ד מהל' טוענ הלכה ח ופ"ד מהל' גזילה הלכה יד ועיין בכ"מ טוש"ע ח"מ סי' עה סעי' יג וסי' שמד ס"ג]:

ו [טוש"ע ח"מ סי' קז סעיף ב]:

לח ז ח מיי' פ"ד מהל' טוענ הלכה ה והלכה ז סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' עה סעיף טז:

מוסף רש"י

אילימא מלוה. שהלוה קיים והיו מוציאין עליו שטר מביהן (כתובות פח.). **לא שנו.** דבשבועה מיהא שקלי יתומין מן היתומין (לקמן מח.). **כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה.** שלא התקבל כלום, שהפרע מן היתומין דאפילו בשטר לריך שבועה, ואין אדם מוריש ממון שהוא מחויב עליו שבועה לבניו, לפי שאין הבנים יכולים לישבע שבועה זו שנתחייב אביהם (שם). **נסבא.** חתיכת כסף מוחק, לשון (ישעיה מ) הפסל נסך מרש (לעיל לב:). **ודידי חטפי.** שלי חטפתי שאתה גזלתו ממני (שם). **נימא ליה דזיל שלים.** שאין כל החוטפין נאמנים לומר שלי גזלתי, דלא"כ אין לך גזלן שמשלם ואפילו יש עדים (שם). **ליכא תרי סהדי.** דחטפה ואיכא למימר מיגו (שם). **נפטריה.** מלהחזיר שהרי אין כאן שני עדים ומיגו דאי בעי אמר לא חטפתי, כי אמר נמי דידי חטפתי נאמן (שם). **איכא חד סהדא.** דחטפה מניה ואי הוה אמר לא חטפתי היה צריך לישבע להכחיש העד (שם). **נימא ליה זיל אשתבע.** שבועה שהעד מחייבו (שם). **הוה ליה בגזלן.** והמחייב שבועה על פי עד אחד לריך לישבע על מה שהעד מעיד ולהכחיש את העד וזה אינו יכול לישבע על כך, שהרי מודה הוא לדברי העד שחטפה והוה האי גברא אבל שבועה זו כגזלן אבל כל שבועות שאינו יכול לישבע עליהן, אף זה בשבועה זו אינו יכול לישבע, שהרי מודה בה (שם). **הוה מחוייב שבועה.** על כרחו אם בא להחזיק בה הוא עליו לישבע שלא חטף, שאין החוטף נאמן לומר שלי חטפתי וזו היא השבועה שהעד מחייבו לישבע על מה שהעד מעיד ואינו יכול לישבע שהרי מודה לדבריו (שם. וראה רשב"ם ב"ב לד. הובא לעיל לב:).

לט א סמג לאוין קג: **מ** ב ג מיי' פט"ז מהל' מלוה הלכה ה סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' לא סע"א:

מא ד מיי' פכ"ב מהל' עדות הלכה ח סמג עשין קי טוש"ע ח"מ סי' לא סע"ב:

מב ה ו מיי' שם שם הלכה ב ג טוש"ע שם סעיף ב:

מג ז מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעי' ג וע"ש:

תורה אור השלם

1. שְׁבֻעַת יְיָ תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ וְלָקַח בְּעָלָיו וְלֹא יְשַׁלֵּם:
שמות כב י

2. לֹא תִרְצָח לֹא תִנְאָף לֹא תִגְנֹב לֹא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר:
שמות כ יב

3. וַתָּרֶגְנוּ בְּאָהֳלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשִׂנְאַת יְיָ אֹתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְתֵת אֹתָנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידֵנוּ: דברים א כז

4. פֶּנוּ וּסְעוּ לָכֶם וּבֹאוּ הַר הָאֱמֹרִי וְאֶל כָּל שְׁכֵנָיו בָּעֲרָבָה בָּהָר וּבַשְּׁפֵלָה וּבַנֶּגֶב וּבַחוֹף הַיָּם אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְּבָנוֹן עַד הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר פְּרָת: דברים א ז

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה בע"א אבל קלת קשה דמנא ליה כו'. ג"כ ועוד קשה הרבה ועי' ר"ח (ט"ס כאן) וש"מ אבל עיקר הענין כמו שס"ל לר' אבא דבין שהתבע חייב בשבועה בין המודע משלם הלוה כיון שאינם יכולים לישבע חזרה לתשלומין כן ס"ל לרב בשניהם דפטור כיון דאין יכולין לישבע מחזרה לכיני אבל אם נתבע כר' אבא ובמודע כיון שאינו יכול לישבע מפסיד כרב ושמואל [ור' אלעזר פליג ואמר בשבעין וטוטלין ס"ל לגמרי כר' אבא] והכו דלא לוסיף ולכן פסק הרי"ף בתמתי כר' אבא וכמ"ש התוס' לעיל דבדרבנן לא אמרינן כיון שאינו יכול לישבע משלם. ומ"ש בגמ' רב ושמואל דתנן כו' אין עיקר הראי' משם אלא שמיע ליה לר' אמי בפירוש שכן אמרו חזרה לכיני ואמר שג"כ דתנן כו' ועיין ר"ן. וכב נחמן ס"ל יאוקמו משום קנס שהוא חשוב כמס"ל התוס' וזהו סברת ר"ת ומס"ל ורב ושמואל אית להו דאפי' בשבועה דרבנן מתון כו' לא משום דר"א אלא משום חזרה לכיני וכן בנתבע:

מוסף רש"י

שהשבועה חלה על שניהם. שניהן נענשין בה, שלא דקדק למקור ממונו ביד נאמן ובאו לידי חלוט הסם (לעיל לט:).

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וגיעיסם את המקום (שהסכין שכינתו בינייכם) תא"מ וג"כ ס"א שהשכין את אהלו בינייכם: (ב) ד"ה שניהם וכו' דאמר ליה חנוני לא מהימנו לי פועלים בשבועה: (ג) תוס' ד"ה (בע"א) מתון וכו' שאין יכולין לישבע שפרע אביהם כדפי' בקונטרס כו':

גליון הש"ם

גמ' קרב לגבי דהיא. עיין בכורות דף נה ע"ב תוס' ד"ה הוא:

רבינו חננאל

אי אמרת אביו כי האי גוונא מיחייב שבועה וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם. האי נמי כיון דאמר לא ידענא מספקא ליה. ושבועה בספק ליכא הלכך משלם. איצטריך קרא למיפטר בכי האי גוונא היורש אלא אי אמרת כי האי גוונא פטור איצטריך קרא למיפטר גבי יורשין: ורב ושמואל דאמרי מחויב שבועה שאינו יכול לישבע פטור [ה] שאין אדם מוריש שבועה לבניו. האי שבועת ה' תהיה בין שניהם מאי דרשי ביה. ואמרינן דרשי ביה (כר' דתניא) [לכדתניא] שמעון בן טרפון אומר שבועת ה' תהיה בין שניהם למד שהשבועה חלה על שניהם כלומר אי אפשר שאין אחד מהן על שקר או החובע תובע מה שאין לו עליו ומשביעו בחנם לפיכך השבועה חלה על המשביע בחנם. או הנשבע כופר ונשבע על שקר. ועוד [אמר] שמעון בן טרפון אומר שבועת ה' הברייתא אזהרה לעוקב אחר המנאף. פירוש מכין לו מקום ונשים לניאוף מניין שחייב. ת"ל לא תנאיף לא תגרום ניאוף. ותרגום באהליכם שמעון בן טרפון אומר תרתם וגיניתם באהלו של מקום והאי דכתיב באהליכם בכיני הוא. עד הנהר הגדול נהר פרת. שמעון בן טרפון אומר קרב לגבי דאהינא ואידהן. פירוש כיון שנעשה פרת (גדול) [גבול] ארץ ישראל נקרא הנהר הגדול: והאי דאמר בפרק השואל את הפרה ובזולתי זה המקום בתלמוד היכי דמי עסק שבועה כדרבא דאמר מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא נ' והשאר איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם. עיקר דברי רבא בזה המקום הן והוא שאמר רבא כוותיה

אי אמרת בשלמא אביו כי האי גוונא מיחייב איצטריך קרא למיפטר גבי יורשין אלא אי אמרת אביו כי האי גוונא נמי פטור קרא גבי יורשין למה לי ורב ושמואל האי שבועת ה' מאי קא דרשי ביה מיבעי ליה [ו] לכדתניא שמעון בן טרפון אומר [1] שבועת ה' תהיה בין שניהם מלמד שהשבועה חלה על שניהם שמעון בן טרפון אומר [א] אזהרה לעוקב אחר נואף מנין ת"ל לא תנאף [2] לא תנאף [3] ותרגנו באהליכם שמעון בן טרפון אומר תרתם וגיניתם באהלו של מקום [4] עד הנהר הגדול נהר פרת שמעון בן טרפון אומר [ב] קרב לגבי דהינא ואידהן דבי רבי ישמעאל תנא עבד מלך כמלך: והחנוני על פינקסו כו': תניא אמר רבי טורח שבועה זו למה א"ל ר' חייא (בר אבא) תנינא [ג] שניהם נשבעין ונוטלין מבעל הבית קיבלה מיניה או לא קיבלה מיניה ת"ש דתניא רבי אומר פועלין נשבעין לחנוני ואם איתא לבעל הבית מיבעי ליה אמר רבא [ג] פועלים נשבעין לבעל הבית במעמד חנוני כי היכי דליכספו מיניה [ג] איתמר שתי כיתי עדים המכחישות זו את זו אמר רב הונא [ד] זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה רב חסדא אמר בהדי סהדי שקרי למה לי שני מלוין ושני לווין ושני שטרות היינו פלוגתייהו מלוה ולוה ושני שטרות [ה] יד בעל השטר על התחתונה שני מלוין ולוה אחד ושני שטרות [ו] היינו מתניתין ב' לווין ומלוה אחד ושני שטרות מאי [ז] תיקו מתיב רב הונא בר יהודה אחד

אביו כי האי גוונא מיחייב. שבועה ומתוך שאינו יכול לישבע דהא אינו יודע קאמר ליפלס היינו דאיצטריך קרא למעוטיה למיפטר היורש בטוען טענה זו: **לעוקב אחר המנאף.** נעשה לו אפוטרופוס להרגיל לו נשים לניאוף: **תרתם.** את הארץ: **וגיניתם.** את המקום שהשכין את (א) שכינתו בינייכם: **קרב לגבי דהינא ואידהן.** אם נגעת במשוח בשמן תהא [ד] גם משוח בנגיעתו. כלומר פרת הוא קטן משלש נהרות שהוא מנוי אצלם לנסוף והנהר הרביעי הוא פרת (בראשית ב) וכאן הוא קורא אותו נהר גדול בשביל שהוא מזכר כאן על שם מ"י שהיא חשובה מזכר גם הוא בחשיבות. דהינא לשון שמן ומשיחה (ישעיה לד) הודשנה מחלב מתרגמינן אתדהינא: [ב] **מתני' לא שאמר לו לחוב על פינקסי כו'.** אלא בזמן שיש רגליס לדבר שבעל הבית מודה שאמר לו תן כו': **שניהם נשבעין ונוטלין.** מבעל הבית דאמר ליה (ג) פועלים לא מהימנו לי בשבועה את האמנתיהו דלא אמרת לי בסהדי הב להו וכן פועלין אמרי ליה לא מהימן לן חנוני בשבועה: **גמ' טורח שבועה זו למה.** ששניהן באין לבית דין שתלא שבועת שוא מביניהם ולא פירש (לי) רבי מאי סבירא ליה אי נוטלין בלא שבועה כבן נגס או יפסיד חנוני בשבועת פועלים: **תנינא שניהם נשבעין ונוטלין.** כבר שנית לנו וסתמת במשנה שניהן נשבעין ונוטלין: **קיבלה מיניה.** רבי מר' חייא והדר ביה או לא: **ת"ש.** כי פרש רבי מאי סבירא ליה בגווה קאמר פועלים נשבעים לחנוני שלא קבלו ממנו כלום אלמא לא קיבלה וסבירא ליה חנוני יפסיד שהיה לו לתת להם בעדים: **ואם איתא.** דקיבלה נשבעין לבעל הבית מיבעי ליה דמה להן אלא חנוני לשבועה הואיל וחוזר וגובה מבעל הבית: **אמר רבא.** לעולם קיבלה מיניה והכי קאמר פועלין נשבעין לבעל הבית במעמד חנוני כלומר לפני חנוני כדמפרש ואזיל: **המכחישות זו את זו.** שנים אומרים הרג ושנים אומרים לא הרג: **זו באה בפני עצמה ומעידה.** בעדות אחרת וכן זו ואע"פ שהאחת פסולה אין לך לפסול לא זו ולא זו הואיל ואינך יודע איזה מהן פסולה. אבל אחד מכת זו ואחד מכת זו אין נאמנין בעדות אחת דמה נפשך אחד מהן פסול והיינו דנקט ביה האי לישנא באה בפני עצמה ומעידה: **בהדי סהדי שקרי למה לי.** הואיל והאחת פסולה אין אחת מהן נאמנת לשום עדות: ה"ג **שני מלוין ושני לווין ושני שטרות היינו פלוגתייהו** וא"ג דכ"ע: **ב' מלוין וב' לווין וב' שטרות.** וא' מב' כיתות הללו חתומה על זה והב' חתומה על זה דלרב הונא שניהן השטרות כשירין ולרב חסדא שניהן פסולין: **מלוה ולוה ושני שטרות.** שיש לו לאדם אחד שני שטרות על שתי הלוואות על חבירו וא' מהן חתומה על זה וא' על זה יד בעל השטר על התחתונה בין לרב הונא בין לרב חסדא אין חולקין בזו שהרי זה בא עליו מכח שתי כיתות אחת כשירה ואחת פסולה אין אתה יכול לפסול את שניהן ולא להכשיר את שניהן הלכך שטר קטן שבהם גובה היימנו והגדול יפסיד לפי שאומר לו זו היא הפסולה דמספיקא לא מפקינן ממונא מייניה אבל ממה נפשך הקטן גובה דיש בכלל מאתים מנה: **שני מלוים ולוה אחד.** היינו מתני'. שני מלוין הוציאו שיש שטרו על לוה אחד ואחת משתי כיתות הללו אחת חתומה בזה ואחת בזה לא קמבעיא לן מאי קאמר רב הונא בה דהיינו מתניתין דקתני נשבעין ונוטלין מבעל הבית ואע"פ שאנו יודעין שאחד מהן שקר אין אנו יכולין להפסיד את אחד מהן ומזקקין להן ב"ד להגבותן. והכי נמי לרב הונא דאית ליה גבי שני מלוין ושני לווין זו באה בפני עצמה ומעידה הוא הדין לשני מלוין ולוה אחד ואע"פ שממה נפשך הלוה העני הזה לוקח באחד מן השטרות הללו על ידי עדות פסולה אין אתה יכול להפסיד את אחד מן המלוין שאינך יודע איזה הפסולה: **שני לווין ומלוה אחד.** הוליא מלוה זה שני שטרות זו חתומה בזה וזו חתומה בזה: **מאי.** אמר רב הונא בזה מי אמרינן כיון דאד גברא הוא דמייתי להו לקמן לא מזדקקינן ליה דמה נפשך בשטר פסול בא לפניהן זה וזה אבל זה ויפסיד או דלמא כיון דעל שני לווין הוא מוליא זו באה ומעידה וזו באה ומעידה. לרב חסדא לא מיבעיא ליה דהא אפי' בשני מלוין ושני לווין ושני שטרות פסול וכל שכן בשני לווין ומלוה אחד: אחד

אחת חתומה בזה ואחת בזה לא קמבעיא לן מאי קאמר רב הונא בה דהיינו מתניתין דקתני נשבעין ונוטלין מבעל הבית ואע"פ שאנו יודעין שאחד מהן שקר אין אנו יכולין להפסיד את אחד מהן ומזקקין להן ב"ד להגבותן. והכי נמי לרב הונא דאית ליה גבי שני מלוין ושני לווין זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה הוא הדין לשני מלוין ולוה אחד ואע"פ שאנו יודעין שאחד מהן שקר אין אתה יכול להפסיד את אחד מן המלוין שאינך יודע איזה הפסולה: **שני לווין ומלוה אחד.** הוליא מלוה זה שני שטרות זו חתומה בזה וזו חתומה בזה: **מאי.** אמר רב הונא בזה מי אמרינן כיון דאד גברא הוא דמייתי להו לקמן לא מזדקקינן ליה דמה נפשך בשטר פסול בא לפניהן זה וזה אבל זה ויפסיד או דלמא כיון דעל שני לווין הוא מוליא זו באה ומעידה וזו באה ומעידה. לרב חסדא לא מיבעיא ליה דהא אפי' בשני מלוין ושני לווין ושני שטרות פסול וכל שכן בשני לווין ומלוה אחד:

אחד

נשבע

דר' אבא מסתברא דתני ר' אמי וכו' עד איצטריך קרא למיפטר יורש: וחנוני על פנקסו כיצד כגון שאמר בעל הבית לחנוני תן לבני או לפועלים שלי כך וכך הוא אומר נתתי והן אומרים לא לקחנו. ישבע החנוני ויטול. אבל אם טוען כי לך נתתי או לשלוחך. וכך כתוב בפנקסי ובעה"ב אינו מודה בזה הרי הם כשאר כל הטענות: ירושלמי לא במקיף אמרו שיכול לומר לו כתבתה בזו היד מחוק בזה היד ג) ר' אומר אומר אני

ה) נראה דל"ל ואין מדם מורים וכו' ואולי דכוון לסברת התוס' בסד"ה ממון ודו"ק. ו) עי' בגו"ב מהד"ת מ' חו"מ סי' עו מ"ש בפירוש דברי הירושלמי אלו ע"ש

אחד אומר גבוה שפי מרדעות. גבי עדות החדש תניא שהיו בודקין אותם כמה היתה גבוה מן הקרקע למראה עיניו באומד בשיפולו של רקיע: **מרדעת.** מלמד הנקר: **מאי נאו.** מצטרפין לעדות ממון כל אחד מהן כשר להעיד עם עד אחר בעדות ממון ואע"פ שידענו שאחד פסול וקשיא לרב חסדא: **אמר רבא.** הכי קאמר אחד מאלו מצטרף עם עד אחר אם יאמר כמותו בעדות זה והיינו עדות אחרת שנעשית כת זו המצטרפת עדות אחרת לעצמה בחדש זה דאיגלאי מילתא דקושטא אסהיד שהרי זה מסייעו והוי ליה תרי וחד: **אימתי בזמן שהפירות כו'.** אימתי צריך בעל הבית לישבע בזמן שהפירות לבורין כו': **דפירי עבדי דמרקבו.** וממהר חנוני להשליכם לתוך כליו של לוקח קודם קבלת הדיבור שלא יחזור: **לא שנו.** דבשבועה מיהא שלא שקלי יתומין מן היתומין אלא שמת מלוה כו': **נתחייב מלוה שבועה.** שלא התקבל כלום שהנפרע מן היתומין אפי' בשטר צריך שבועה ואין אדם מורים ממון שהוא מחויב עליו שבועה לגביו לפי שאין הבנים יכולים ליפטר שבועה זו שנתחייב אביהם: **מה טיבה.** להפקיע ממונם (ג) אם אין יכולין ליפטר אותה שבועה ממם יפטרו שבועת יורשין כגון שבועה שלא פקדנו אצל ונוטלין: **עמד בדין.** שהוליח שטר זה על יתמי לוה ואמרו לו ב"ד השבע וטול: **אם איתא לדרב ושמואל.** דאין אדם מורים שבועה לגביו איתיה בין עמד בדין בין שלא עמד בדין: **יחלוקו.** גבי שניהם חשודין דדמיא להא שאין אחד מהן יכול ליפטר אלמא איתא להא לדרב ושמואל: אליבא דר"מ אוקימנא לעיל [מז.] דאמר חזרה שבועה למקומה ורב נחמן עבד כר' יוסי: **מפה.** אלמנה שלא גבתה כתובתה: **יורשיה מזכירין.** ותובעין וגובין כתובתה: **עד עשרים וחמש שנים.** משמת בעלה ואם עברו כ"ה שנים ולא תבעוה הפסידוה הכי תנן בכתובות בהנושא (דף קד.) כל זמן שהיא בבית אביה שלא נטלה מזונות מן היתומין גובה כתובתה עד כ"ה שנים ואם לא תבעה מחלתה. קתני מיהת יורשין גובין כתובתה ועל כרחך בשבועת יורשין יגבוה מן היתומין אע"ג דמית לוה בחיי מלוה שהוא מת בחייה ונתחייבה שבועה ליורשין אלמא יורשיה שבועה ליורשיה: **ס"ש אבל יורשין משביעין אותה ואת יורשיה וכו'.** ריש דמתניתין בהכותב בכתובות (דף פו:) כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך הוא אינו יכול להשביעה לא אותה ולא יורשיה אבל יורשין אם מת הוא ובאה לתובעם כתובתה משביעין אותה ואת יורשיה אם מתה והן באין לגבות כתובתה. ומדקתני יורשין משביעין אותה אלמא בדלא נשבעה עסקינן וקתני דנשבעין יורשיה ונוטלין וש"מ אדם מורים שבועה: **אותה באלמנה.** (ג) דקתני יורשין משביעין אותה מתוקמא אפי' באלמנה אבל ואת יורשיה דקתני מוקי לה רב ושמואל בגרושה אם גירשה זה נתחייב לה כתובתה בלא שבועה שהרי פטורה היא מן הנדר ומן השבועה ומתה בחייו ואחר כך מת הוא דהוה ליה מת מלוה בחיי לוה שכשמתה היא יש לה ממון גמור עליו בלא שבועה לפיכך הורישתו לבניה ויורשיה הבאין ליפרע מיורשיו צריכין לישבע כדתנן (לעיל דף מה. ט) היתומין מן היתומין לא יפרעו אלא בשבועה:

ג) אחד אומר גבוה ב' מרדעות ואחד אומר שלש עדותן קיימת אחד אומר ג' ואחד אומר ה' עדותן בטלה ומצטרפין לעדות אחרת מאי לאו לעדות ממון [ד]אמר רבא [ה]הוא ואחר מצטרפין לעדות אחרת של ר"ח דהוי להו תרי וחד ואין דבריו של אחד במקום שנים: אמר לחנוני תן לי בדינר פירות כו': תניא א"ר יהודה אימתי [ו]בזמן שהפירות צבורין ומונחין ושניהן עוררין עליהן אבל הפשילן בקופתו לאחוריו המע"ה: אמר לשולחני תן לי כו': וצריכא (ז) אי אשמעינן הא קמייתא בהך קא אמרי רבנן משום דפירי עבידי דמרקבי וכיון דמרקבי לא משהו ליה אבל מעות דלא מרקבי אימא מודו ליה לרבי יהודה ואי איתמר בהא בהא קאמר רבי יהודה אבל בהך אימא מודה להו לרבנן צריכא: כשם שאמרו הפוגמת כתובתה [וכו'] וכן היתומים לא יפרעו: [ז]ממאן אילימא מלוה אבוהון שקיל בלא שבועה ואינהו בשבועה [ח]הכי קאמר וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה רב ושמואל דאמרי תרוייהו [ט]לא שנו אלא שמת מלוה בחיי לוה אבל מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה [י]ואין אדם מוריש שבועה לבניו שלחוה קמיה דר' אלעזר שבועה זו מה טיבה שלח להו יורשין נשבעין שבועת יורשין ונוטלין שלחוה בימי רבי אמי [כ]אמר כולי האי שלחי לה ואזלי אי אשכחינן בה טעמא מי לא שלחינן להו אלא אמר רבי אמי [ל]הואיל ואתא לידן נימא בה מילתא עמד בדין ומת כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו לא עמד בדין ומת יורשין נשבעין שבועת יורשין ונוטלין מתקיף לה רב נחמן אטו בי דינא קא מחייבי ליה שבועה מעידנא דשכיב לוה איחייב ליה מלוה לבני לוה שבועה אלא אמר רב נחמן אי איתא לדרב ודשמואל איתא אי ליתא ליתא אלמא מספקא ליה [מ]והאמר רב יוסף בר מניומי עבד רב נחמן עובדא יחלוקו לדבריו [נ]דרבי מאיר קאמר וליה לא סבירא ליה מתיב רב אושעיא [ס]מתה יורשיה מזכירין את כתובתה עד עשרים וחמש שנים הכא במאי עסקינן [ע]שנשבעה ומתה תא שמע [פ]נשא ראשונה ומתה נשא שניה ומת הוא שניה ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה ה"נ [צ]שנשבעה ומתה ת"ש [ק]אבל יורשין משביעין אותה ואת יורשיה ואת הבאין ברשותה אמר רב שמעי' [ר]לצדדין קתני אותה באלמנה ויורשיה בגרושה מתיב רב נתן בר הושעיא [ש]יפה כח הבן מכח האב שהבן

[ד] ר"ה כד., ב) [לעיל מז. כתובות פח.], ג) [ב"ק כ:], ד) [לעיל מז.], ה) ס"י דר' אמי. רש"ל, ו) כתובות קד., ז) שם ל., ח) שם פו:, ט) [חולין מט: סג.], י) [ומוקמיה לה בדף מז. וכן בסוגיא דהכא], כ) שיין למתני' דף מה. רש"ל, ל) שיין למתני' שם. רש"ל,

הגהות הב"ח

(א) גמ' וצריכא דאי: (ב) רש"י ד"ה מה טיבה להפקיע ממונם הס"ד ואח"כ מ"ה יורשין נשבעין אם אין יכולים: (ג) ד"ה אותה באלמנה הא דקתני:

גליון הש"ס

גמ' **אמר רבא הוא ואחר מצטרפין לעדות אחרת.** קשה לי רבא לשיטתיה דס"ל בסהדרין דף כז דהא לשמיס כשר להעיד דאינו רע לעדות מ"כ בעדות ממון מצטרפין דהא בעדותן על הלכה היה רק רע לשמיס ועיין: **שם הואיל ואתא** לידן. שבת דף פא ע"ב וש"נ:

רבינו חננאל

שיהו נשבעין הפועלין בפני החנוני מפני [הבושה] הדאמר בשלא העמידן אצלו אבל אם העמיד את הפועלין אצל החנוני אין בעה"ב חייב לפועלין כלום: תניא א"ר טורח שבועה זו למה א"ר חייא תניא שניהן נשבעין ונוטלין מבעה"ב. ואסקה רבא פועלין נשבעין לבעה"ב במעמד חנוני. דלמא מיכספי מיניה: ירושלמי בפרק האיש מקדש בתחילתו א"ר בא אתא עובדא קמיה רב ועשה שליח עד חד בר נש אפקיד גרבוי גבי קרפיפא דחבריה וכפר ביה א"ר פינחס אתא עובדא קומיה דר' ירמיה ועשה שליח עד וחייבו על ידי הכתף. אית מתניתא אמר (שלא) [שלוחו של] אדם כמותו: איתמר שתי כיתי עדים המכחישות זו את זו אמר רב הונא זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה. ורב חסדא אמר בהדי שהדי שקרי למה לי פירוש רב הונא פסלם באותה העדות שהוכחשו בה ומכשירים בעדות אחרת כל כת בפני עצמה. ועד מכת זו ועד מכת זו בעדות אחרת פסולה. ורב חסדא פסלם בכל עדות שבעולם בין כל כת בפני עצמה ובין אחד מזו הכת ודייקי מדקתני רב הונא זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה ולא קתני פסולין לעדות זו שהוכחשו וכשרים לעדות אחרת. ש"מ כת כת בפני עצמה כשירה. אבל עד אחד מזו הכת ועד אחד מזו הכת פסולין ואפי' לרב הונא הלכך שני מלוין וב' לוין וב' שטרות. ובכל שטר כת בפני עצמה היינו פלוגתייהו. רב הונא מכשר ב' שטרות כדאמרן ורב חסדא פוסל ב' שטרות דסבר מכל מקום כת אחת מהן פסולה. וכל שטר שפק פסול הוא ומספיקא לא מפקינן ממונא. מלוה ולוה ושני שטרות יד בעל השטר על התחתונה פירוש ראובן הוציא על שמעון ב' שטרות באחד ק' ובאחד ר' ואלו שני כתות המכחישות כת האחת חתומין בשטר האחד והכת האחרת חתומין בשטר השני אומר ראובן מכל פנים כת אחת מהן פסולה ברר אתה איזו כת מהן פסולה. וכיון שאינו יכול לברר אומר לו עדים החתומים בשטר של ר' הן הפסולין. הלכך גובה שטר של ק' ובשטר של ר' נשבע הלוה ומיפטר: שני מלוין ולוה אחד ושני שטרות היינו מתניתין דתנן שניהן נשבעין ונוטלין מבעה"ב הלכך שני מלוין נשבעין וגובין מן הלוה אע"פ שודאי א' מהן [פסולה] כמו הפועל והחנוני שניהן נשבעין ונוטלין מבעה"ב: שני לוין ומלוה אחד וכל אחד אומר השטר שעלי הוא הפסול והמלוה אינו יכול לברר אליבא דרב הונא דינא מאי ועלתה בתיקו וקי"ל כל תיקו דממונא לקולא ונשבעין שניהן ומיפטרי וי"א תיקו כי האי גוונא חולקין ומותבינן על רב חסדא אחד אומר גבוה שתי מרדעות היתה הלבנה ואחד אומר שלש עדותן קיימת. אחד אומר שלש ואחד אומר חמש עדותן בטילה ומצטרפין לעדות אחרת מאי לאו אע"ג דכל חד מכחיש לחבריה פסולין לאותה עדות ומצטרפין לעדות אחרת דממון וקשיא לרב חסדא. ופריק רבא לא הוא [ואחר כו'] כלומר אחד מאלו העדים מצורף עם אחר בעדות זו דראש חודש דהוו להו תרי וחד ואין דבריו של אחד במקום שנים. וק"ל כרב הונא דדייקא מתני' כוותיה ועוד רב חסדא תלמיד הוא לגבי רב הונא דגרסינן בפרק הדר עם הנכרי בחצר (דף שב:) אמר רב יוסף ביעתא בכותחא בעאי מיניה דרב חסדא בשני דרב הונא ולא אורי לי: **מתני'** אמר לחנוני תן לי בדינר פירות ונתן לו את הדינר כו'. משנתינו בשמדד החנוני הפירות לבעה"ב וא"ל תן לי את הדינר וא"ל נתתי לך ונתתו באנפלי שלך. וחזר החנוני ומסתרך

ידו על העליונה. כלומר לעולם הפירות בחזקת החנוני (של) שמסתרך בהן. אבל הפשילן בעה"ב בקופתו לאחוריו אומר לחנוני המוציא מחברו עליו הראיה. וכ"ש אם הפשילן החנוני בקופתו: אמר לשולחני תן לי בדינר מעות ונתן לו כו'. כענין של חנוני. וצריכא דאי אשמעינן קמייתא דקתני נתתי לך הפירות והולכתם לתוך ביתך בהא קא אמרי רבנן ישבע החנוני. דעבידי אינשי דיהבי פירות והדר שקלי מעות משום דמירקבו ובעו לזבונינהו. אבל מעות דלא מרקבי אימא מודו ליה לר' יהודה דשולחני לא יהיב מעות עד דשקיל דינר ולעולם בעה"ב נאמן קמ"ל דאפילו בהא אמרי רבנן ישבע השולחני. ואי אשמעינן הא בתרייתא הוה אמינא בהא א"ר יהודה לעולם ישבע בעה"ב אבל בקמייתא אימא מודה להו לרבנן: **מתני'** כשם שאמרו הפוגמת כתובתה לא תיפרע אלא בשבועה כו'. ירושלמי א"ר זירא כולן כעין שבועת התורה ירדו להן וכתובה לא הוחזקה בידה לגבות אלא כמי שגבת מיכן ואילך והוא כתובעה של מאתים זוז פרוע ואומ' אינה אלא מנה. אינה נפרעת בלא שבועה: וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה. רב ושמואל דאמרי תרוייהו לא שנו אלא שמת מלוה בחיי לוה אבל מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה מעידנא דשכיב לוה ואין אדם מוריש שבועה לבניו וכן הלכתא: שלחוה לקמיה דר' אלעזר אמר שבועה זו מה טיבה אלא יורשין נשבעין שבועת יורשין ונוטלין כו'. מתיב רב הושעיא מתה יורשיה מזכירין כתובתה עד כ"ה שנה. הנה מת לוה בחיי מלוה הוא. כי מת הבעל בחיי אשתו ונתאלמנה וישבה לה בביתו [ב] ואם מתה בתוך כ"ה שנה לאלמנותיה יורשיה מזכירין כתובתה. כלומר נפרעין כתובתה אבל אם היתה בחיים אחרי מות אישה יותר מכ"ה שנה אין לה שיש בכלל כ"ה שנה שתעשה טובת הנאה כדי כתובתה כאשר מפורש בכתובות פרק [הנושא] קשיא לרב ושמואל דפקרינן מתניתין דקתני יורשיה מזכירין כתובתה שנשבעה ומתה וכן פרקינן בשניה יורשיה קודמין ליורשי הראשונה בשנשבעה ומתה. ת"ש אבל יורשין משביעין אותה ואת יורשיה ואת הבאין ברשותה. והא הכא כשנשבעה

נשבע בעל הבית. תימה דשבועת היסת לא ניתקנה אלא בימי רב נחמן כדמוכח לעיל (דף מו.) [בד"ה בדרבנן וכו'] ואמאי נשבע ויש לומר דמיירי כגון שלא נתן לו עתה כלום ואומר כבר נתתיו לך קודם שנתת לי הפירות מקודם ועוד מפרש ר"ת דמיירי בריש אלא שמדד החנוני פירות לכליו של בעל הבית ועודם ברשות חנוני ובסיפא נתן בעה"ב דינר בחנות ועדיין לא נטלו חנוני והוי חידוש שנוטלין בשבועה וכולה מתני' איירי בנשבעין ונוטלין עד ואלו נשבעין שלא בטענה וטענת דנשבעין ונוטלין הואיל וילאו קלת מחזקת שכנגדם וטענת דר' יהודה לאין חנוני מודד פירות אלא אם כן קבל הדינר ולוקח בעה"ב בלא שבועה וכן בנתן לו דינר בסיפא אמר רבי יהודה שלריך ליתן לו הפירות דדרכו ליקח דינר ולמדוד פירות דמיירי בחנוני שאין מקיף ולפי זה ה"פ בברייתא דבגמ' אמר ר' יהודה אימתי נחלקו חכמים עלי בזמן שהפירות לבורין ומונחין כו' אבל בזמן שהפשילן לאחוריו מודו לי דהמע"ה וקשה דהאי אימתי לא הוי כשאר אימתי דעלמא דמפרש מילתא דת"ק בין בא לחלוק בין בא לפרש אבל לפי' הקונטרס הוי כשאר אימתי ולא תקשי הא דאמרי' עירובין (ד' פא:) בכל מקום שאמר רבי יהודה אימתי אינו אלא לפרש דברי חכמים והכא בא לחלוק דבכל הספרים גרסינן בפרק חלון (שם) שאמר ר' יהודה במשנה אבל אימתי דבריתא הוי שפיר לחלוק: **רבי** יהודה אומר כל שהפירות בידו כו'. הא דלא קאמר ר' יהודה הכא אין דרך חנוני לתת פירות עד שיטול דינר כדאמר גבי שולחני משום דדרך חנוני להקיף אלא דהכא איירינן באותו שאין דרכו להקיף ולקמן נמי לא שייך למימר כל שהאיסר בידו ידו על העליונה לפי שפעמים בעל הבית נותן איסר בפרוטות והתם לא שייך למימר כל שהאיסר כו' לכך תנא ליטנא דליכא למיטעי: שאמר

מד א ב מיי' פ"ב מהל' קידוש החדש הל' ה:
מה ג מיי' פ"כ מהל' מכירה הל' ז סמג עשין רכב טוש"ע ח"מ סי' לח סעיף ט:
מו ד מיי' פי"ז מהל' מלוה הל' ב סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קח ס"ט:
מז ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף יא:
מח ו מיי' שם הל' ג סמג שם טור ש"ע שם וטור ש"ע אה"ע סי' לו סעיף ג:
מט ז מיי' פי"ח מהל' אישות הל' ו [ופט"ז הל"ב] סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לו סעיף ד וסי' קא סעיף ג:
נ ח ט מיי' שם פי"ט הל' ז סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קיא סעיף ח [וכרי"ף כתובות פ"ד דף קטו:]:
נא י כ מיי' שם פט"ז הל' כ סמג שם טור ש"ע אה"ע סי' לח סעיף ג [וסי' קה סעי' ב]:

מוסף רש"י

ומצטרפין לעדות אחרת. אחד מהן מצטרף עם עד אחר שיאמר כמותו (ד"ה כד.). אילימא מלוה. שהלוה קיים והיו מוליאין עליו שטר אגיהן (כתובות פח.) אם הוליאו שטר עליו לא יפרעו אלא בשבועת יורשין המפורש במשנתנו שבועה שלא פקדנו אצל כו' (לעיל מו.). **עד עשרים וחמש שנים.** כלומר לריכה למתות על כתובתה כתוב כ"ה שנים (כתובות קד.). **נשא ראשונה ומתה.** בחייו, נשא שניה ומת הוא. ויורשי הראשונה בחיי הבעל, כמו כתובת בנין דיכרין, כמו שאינו (שם נב:) בנין דיכרין דיהוין ליטי מינאי כו', או רוצה לחלוק יורשת שאינה (שם). **שניה ויורשיה** קודמין. שהיא בעלת חוב, אבל דאשווים בחיי ליכם את אביהן, דהא מינו יתמו תנן, לפיכך פורעין את החוב תחילה והשאר יורשה (שם צ:). **יורשיו משביעין אותה.** אם נתאלמנה והיא או יורשיה נפרעין מן היתומין לריכים שבועה, שהרי לא פטרן אלא ממנו אם תגבה כתובתה בחייו (כתובות פו:) ויורשים הנשבעים שבועת יורשין המפורשת במשנה שבועות (מה.) שבועה שלא פקדתנו בשעת מיתה ולא אמרה לנו קודם לכן ולא מצאנו בין שטרותיה שטר כתובתה פרוע (כתובות שם). **ואת הבאין ברשותה.** אם מכרה כתובתה לאחרים ומתגרשה ומתה והלקוחות מוציאין אותו, נשבעין אף הן שבועת היורשין (שם).

רבינו חננאל (המשך)

בפירות ג) ומבקש לשמטם מבעה"ב על זה שנינו ישבע בעה"ב כענין שנים אוחזין בטלית שכל אחד מהן נשבע על מה שבידו ומחזיק וא"ר יהודה כל מי שהפירות בידו

ג) ונראה דס"ק בסיפא מיירי שהבעה"ב מסתרך בדינר וכ"כ הסמ"ג בעשין פ"ב בשם רבינו למיירי בשניהם לאוקים בדינר ונראה לאין ר"ל לאוקים ממש רק להבעה"ב מסרך פרוטי בדינר ונסתלק בזה תמיהת הש"ך עליו בס"ס לא ודו"ק.

ד) כל פי' של רבינו בזה הוא אליבא דר"מ במתני' דכתובות שם וע"ש ולע"ג.

שהכן גובה. בשטר מן היתומין בשבועת יורשין כשאין לו עדיס שאמר האב בשעת מיתתו שטר זה אינו פרוע ושלא בשבועה כשיש עדיס שאמר האב בשעת מיתתו כו׳: **לרבן שמעון בן גמליאל.** דמתניתין והאב אינו היה קיים לא היה נאמן אלא בשבועה ומדקתני והאב אינו גובה אלא בשבועה על כרחך היכי דמי דמית לוה בחיי מלוה וקתני הכן גובה בשבועה אלמא אדם מוריש שבועה: **בית שמאי היא.** במסכת סוטה פרק ארוסה ושומרת יבם דקתני מת בעלה עד שלא שתתה טוטלת כתובתה ולא שותה דבעינן והבית האיש את אשתו וגו׳ [במדבר ה] וליכא אע״ג דשמא זיתתה גובה מספק דקסבר מי שהנכסים משועבדים לו ידו על העליונה והנכסים בחזקת בעל השטר עומדין כאילו הוא גבוי ועומד לפיכך ו) הוא גובה מספק שאינה באה להוציא מהם שתהא הראיה עליה להביא אלא הם באים להוציא ממנה ולכוותה גבי מת לוה בחיי מלוה נמי ואע״ג דתקון רבנן שלא יפרע אלא בשבועה ממון גמור הוא להורים לבניו: **איכפלי ואתאי כל הני פרסי.** טרחתי ובאתי לבא ממקומי לכאן לעקור לדרב ושמואל: **הכו דלא להוסיף עלה.** הזמינו עצמכם שלא ללמוד ממנה במקום אחר הם אמרוה בשבועה הבא ליפרע מנכסי יתומים שאינו מוריש אותה לבניו אם מת לוה בחיי מלוה אל תלמדו ממנה המחויב שבועה אחרת ומפרש הש״ס כגון הא דאמר רב פפא הפוגם שטרו שהודה בב״ד שנתקבל קנת ותנן לא יפרע את השאר אלא בשבועה ואם מת יורשין נשבעין שבועת יורשין ונוטלין ולא עבדינן בה כרב ושמואל דאמרי אין אדם מוריש שבועה לבניו: **ההוא דשכיב ושבק ערבא.** ראובן הלוה לשמעון על ידי ערב ובשטר ומת לוה בחיי מלוה ונתחייב מלוה שבועה ואחר כך מת מלוה ובא יתומין ליפרע מן הערב: **דלא לוסיף עלה הוא.** שהם אמרוה ביתומים הנפרעים מן היתומים וכאן נפרעין מן הערב: **בחר יתמי.** דלוה אזיל והוה ליה כיתומין מיתומין: **ההוא.** דמת לוה בחיי מלוה ואח״כ מת מלוה בלא בנים ושבק אחוי ליורשו ואחוי הוציא השטר על יתמי לוה: **דלא לוסיף עלה הוא.** שאמרוה ביתומין מן היתומין וזה לא יתום הוא: **האי שטרא דיתמי.** דמת לוה בחיי מלוה: **לא מקרע קרעינן ליה.** שמא יבאו לפני דיין שידון כר׳ אלעזר דאמר לעיל [ע״א] יורשין נשבעין ונוטלין:

ו) **מתני׳ שלא בטענה.** משמע שאין אדם תובעו כלום. בגמ׳ פריך אמו בשופטני עסקינן: **השופטין והאריסין.** בגמ׳ מפרש מאי שנא הני: **והאפוטרופין.** שנתעסקו בממון אדם להכניס ולהוציא ולישא וליתן אבל בנכסי יתומין פלוגתא דתנאי היא במסכת גיטין בהניזקין (דף נב.): **והאשה הנושאת והנותנת בתוך הבית.** שהשיבה בעלה תנוותיה או שמיטה אפוטרופי לעסוק בנכסיו: **וכן הבית.** אחד מן האחין שנתעסק בנכסים משמת אביהם: **חלקו.** ולא השביעו בשעת חלוקה: **נתגלגלה לו שבועה.** עליהן אחרי כן מגלגלין גם את זו עליו: **והשביעים משמטה אם השבועה.** לאו אהך דשבועה דשותפות קאי דאין שביעית משמטת שותפות ולא שבועתה אלא מלוה ושבועתה: **גמ׳ בטענה שמא.** שטוענו שמא עכבת משלי: **מאי שנא הני.** שהטילו עליהם שבועה בטענת שמא: **משום דמורו בה הפירא.** לעצמם לפי שטרחו בנכסים: **שיש טענה ביניהם שתי כסף.** שזה טוענו שמא עכבת משלי שתי כסף וזה מודה לו במקצת דקרובה היא לשבועה דאורייתא אלא שטענת שמא היא: **והתני רבי חייא לסיועיה לרב.** בפרק שבועת הדיינין (לעיל ד׳ מ.) דאמר כפירת טענה שתי כסף לצד פרוטה של הודאה: **מהו לגלגל.** שבועת האריסין שחלקו על ידי שבועה דרבנן כגון שבועת היסת או של נשבעין ונוטלין דתקנתא בעלמא היא: **ולמולאי שביעית נעשה לו שותף.** אין מגלגלין עליו שבועת הלוואה דערב שביעית אם כפר הכל דשביעית שעברה עליו שמטתה: **הא שאר שני שבוע מגלגלין.** שבועת הלוואה שאין [בה] הודאה אמו שבועת השותפין אלמא מגלגלין בדרבנן. וכשנגיע זו בימי התנאים עדיין לא תיקנו שבועת היסת כי בימי רב נחמן תיקנוה: **לא תימא כו׳.** דאף בשאר שני שבוע נמי אין מגלגלין על ידי שבועת שותפין דרבנן והאי דנקט שביעית לאו לאפוקי שאר שני שבוע אלא אימא הא נעשה לו שותפות ערב שביעית וחלקו ובמולאי שביעית לוה הימנו ונתחייב לו עליה שבועה דאורייתא כגון בהלואה במקצת מגלגלין ואשמועינן שאין שביעית משמטת שבועת השותפין ולא שותפות אלא הלואה כדכתיב (דברים טו) שמוט כל בעל משה ידו:

לכל

שהבן גובה בין בשבועה ובין שלא בשבועה והאב אינו גובה אלא בשבועה היכי דמי דמת לוה בחיי מלוה וקתני שהבן גובה בין בשבועה ובין שלא בשבועה בשבועה שבועת יורשין שלא בשבועה כרשב״ג אמר רב יוסף הא מני ז בית שמאי היא דאמרי ח) שטר העומד לגבות כגבוי דמי איקלע רב נחמן לסורא עול לגביה רב חסדא ורבה בר רב הונא

ז) **שאמר האב כו׳.** ות״ק סבר דאפי׳ הכי אין נוטלין אלא בשבועה דשמא להשביע את בניו אמר כן כדי לאמשוכינהו: **דמורו בה התירא.** פסק ר״מ דבמלוה למחצית שכר אין יכול להשביעו דכיון דלוקח שכר עמלו לא מורי התירא:

לכל

אמרו ליה ליתי מר נעקרא להא דרב ושמואל אמר להו איכפלי ואתאי כל הני פרסי למעקרא להא דרב ושמואל אלא הבו דלא לוסיף עלה כגון מאי דאמר רב פפא א הפוגם את שטרו ומת יורשין נשבעין שבועת יורשין ונוטלין ההוא דשכיב ושבק ערבא סבר רב פפא למימר הא נמי דלא לוסיף עלה הוא אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא ב אטו ערבא לאו בתר יתמי אזיל ההוא דשכיב ושבק אחא סבר רמי בר חמא למימר הא נמי דלא לוסיף עלה הוא אמר ליה רבא ג מה לי שלא פקדני אבא ומה לי שלא פקדני אחי אמר רב חמא ד השתא דלא איתמר הלכתא לא כרב ושמואל ולא כרבי אלעזר ה האי דיינא דעבד כרב ושמואל עבד דעבד כרבי אלעזר עבד אמר רב פפא ו האי שטרא דיתמי לא מקרע קרעינן ליה ולא אגבויי מגבינן ביה אגבויי לא מגבינן ביה דלמא סבירא לן כרב ושמואל ומקרע לא קרעינן ליה דהאי דיינא דעבד כרבי אלעזר עבד ההוא דיינא דעבד כרבי אלעזר הוה צורבא מרבנן במתיה אמר ליה ז אייתינה איגרתא ממערבא דלית הלכתא כרבי אלעזר אמר ליה ח לכי תייתי אתא לקמיה דרב חמא א״ל האי דיינא דעבד כרבי אלעזר עבד: ואלו נשבעין: אטו ט בשופטני עסקינן הכי קאמר י ואלו נשבעין שלא בטענת ברי אלא בטענת שמא השותפין והאריסין י תנא בן בית שאמרו לא שנכנס ויוצא ברגליו אלא מכנים לו פועלין ומוציא לו פועלין מכנים לו פירות ומוציא לו פירות ומאי שנא הני משום דמורו בה התירא אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן י והוא שיש טענה בינייהו שתי כסף במאן כשמואל והתני רבי חייא י לסיועיה לרב אימא י כפירת טענה כרב: חלקו השותפין והאריסין: איבעיא להו מהו לגלגל בדרבנן ת״ש לוה הימנו ערב שביעית ולמוצאי שביעית נעשה לו שותף או ארים אין מגלגלין טעמא דלוה הימנו ערב שביעית דאתיא שביעית אפקעתיה הא שאר שני שבוע מגלגלין לא תימא הא שאר שני שבוע מגלגלין אלא אימא נעשה לו שותף או ארים ערב שביעית ולמוצאי שביעית לוה הימנו מגלגלין הא בהדיא קתני לה נעשה לו שותף או ארים ערב שביעית ולמוצאי שביעית לוה הימנו מגלגלין ש״מ מגלגלין בדרבנן ש״מ אמר רב הונא

לכל

ביתמי לוה ומלוה בלבד אבל אי יתרי ליה אחי למלוה או ללוה או איכא ערבא לא. ונדחו דברי רב פפא ואיתוקמא דברי רב ושמואל בשמת לוה בחיי מלוה לא שנא יתרי ליה בני ולא שנא יתרי ליה אחי הדין אחד. ואסיקנא כיון דלא אתמר הלכתא בהדיא כרב ושמואל ולא כר׳ אלעזר דיינא דעבד כרב ושמואל עבד דיינא דעבד כר׳ אלעזר עבד: כתב רבינו האי גאון זצ״ל מנהג הראשונים מאחרי סתימת התלמוד לדון כרב ושמואל שאין אדם מוריש שבועתו לבניו ופירש בהלכות פסוק דינא דאיפסיק במעמד רבנן כסדר הזה ואנחנו ככה מנהגנו לדון כרב ושמואל ואע״ג דאמר רב חמא דיינא דעבד כר׳ אלעזר עבד לא משגחינן בהאי סברא אלא שדעתנו כדעת ראשונים לעשות כרב ושמואל שאין אדם מוריש שבועה לבניו: אמר רב פפא שטרא דיתמי לא קרעי ליה עד דגדלי יתמי דלמא משכחי דיינא דעבד כר׳ אלעזר ולא גבינן ליה משום הא דרב ושמואל. ההוא דיינא דעבד כר׳ אלעזר א״ל ההוא צורבא מרבנן אנא אזלנא ומייתינא איגרתא ממערבא דלית הלכתא כר׳ אלעזר א״ל לכי תייתי: **ירושלמי** רב אמר מת הלוה והמלוה נשבע ליורשיו ואפילו מת מלוה יורשי

לו פירות ומוציא לו פירות א״ל מה אתה טוענני רצוני שתשבע לי חייב. ואם חלקו הללו כולן לא. ומאי שנא הני דרמו רבנן שבועה עלייהו משום דמורו היתירא לנפשיהו. כלומר כיון שאנו נושאין ונותנין ומשמשין לו מותר לנו ליהנות מממונו הלכך רמו עליהו שבועה כי היכי דלירחקו: אמר רב נחמן והוא שיש ביניהן כפירת טענה שתי כסף כרב דקי״ל כותיה דרב. ג) ולא קשיא שבועת יורשים דהיא טענת שמא. דהא משום שבאין ליפרע מן היתומין נשבעין שבועת יורשין ונפרעין מן היתומין הא: חלקו השותפין והאריסין אין יכול להשביעו. נתגלגלה לו שבועה ממקום אחר מגלגלין עליו את הכל: איבעיא להו מהו לגלגל שבועה דרבנן. ת״ש לוה הימנו ערב שביעית ותבעו וכפר בו (ונתחייב שבועה דרבנן) ולמוצאי שביעית נעשה לו שותף או ארים (ונתחייב שבועה דרבנן) אין מגלגלין. ודייקינן מינה טעמא דלוה ממנו ערב שביעית דאתאי שביעית אפקעתה לשבועה. כדתנן והשביעית משמטת את השבועה הא שאר שני שבוע מגלגלים ש״מ מגלגלין שבועה דרבנן. ודחינן לא תימא הא שאר שני שבוע מגלגלין דמגלגלין שבועה דרבנן בשבועה אלא אימא נעשה לו שותף כו׳. ואמרינן הא בהדיא קתני לה נעשה לו

ח) כתובות פח. סוטה כה. יבמות לח: [גיטין לו. ב״מ סב.], ט) [ב״מ מג: סנהדרין כט.], י) [ב״מ סט.], יא) [ב״ק פה. וסס כתבתי פי׳ הענין] [ליתא סס לפנינו, ולאה ערוך ע׳ שפט ח׳], יב) [לעיל מ.], יג) [ל״ל היפ], יד) שייך לעתני׳ דף מה., טו) שייך לעתני׳ דף מה. רש״ל.

גליון הש״ס

גמ׳ ב״ש היא דאמרי שטר העומד לגבות. עיין מו״מ סי׳ ערה ס״ד: **שם השתא דלא אתמר הלכתא.** עיין ב״ב דף סב ע״ב תוס׳ ד״ה אימתי:

מוסף רש״י

שטר העומד לגבות כגבוי דמי. מי שיש לו שטר חוב על חבירו ומיעבד לו בו נכסיו, מוחזק בעל שטר בנכסים יותר מן הלוה (סוטה כה. וכנרי״ז כתובות פא.) כלומר גדול כח השטר וכמו שמוחזק בנכסיס (יבמות לח:).

הדרן עלך כל הנשבעין

רבינו חננאל (המשך)

מלוה נשבעין ללוה אבל מת לוה תחלה ואח״כ מת מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו שמע ר׳ יוחנן ואמר יאכל הלה וחדי: חד בר נש אזל בעי מידן קומי ר׳ זעירא וחייבו שבועה על תרין דינרין א״ל לאו תרין אנא חייב לך הא טרפין לך. א״ל ומלת פלן ופלן. א״ל ר׳ זעירא או הב ליה כל דתבע מינך. או אישתבע ליה על כל מה דמגלגל עלך. וקשיא לן ט) הא דגרסינן בפרק המפקיד בתחלתו בתלמוד ארץ ישראל. אמר הריני נשבע ראה אותן מגלגלין עליו חזר ואמר הריני משלם חוששין. א״ר יוסי [לא] חייבתו התורה שבועה להחמיר עליו. אלא להקל עליו דאם רצה לשלם ישלם. ואם אינו רוצה לשלם ישבע. ושנינן כי א״ר יוסי בשבועה הכתובה בתורה כגון שבועת השומרין וכיוצא בה אבל שבועה שהיא תקנת חכמים לא כי היכי דלא תיקשי לן הא דר׳ זעירא דחייביה לאישתבועי על [כל] מה דמגלגל עליה: **מתני׳** ואלו נשבעין בלא טענה השותפין כו׳. אוקימנא ואלו נשבעין ולא משלמין שלא בטענת ברי אלא בטענת שמא. השותפין והאריסין והאפוטרופין והאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית ובן הבית והוא שמכניס לו פועלין ומוציא לו פועלין ומכניס

ט) עיין בנרי״ף ולא״ש סי׳ י״ט. ג) ר״ל ולא״כ איכא עוד שבועה אחרת דנשבעין ע״י טענת שמא.

לכל מגלגלין. על ידי כל שבועה דרבנן מגלגלין חוץ מעל יד שבועת שכיר שאין מגלגלין עליו ע"י שבועה אחרת לפי שהיא עצמה אינה מן הדין אלא להפיס דעתו של בעל הבית כדאמר בכל הנשבעין (לעיל דף מה.): **לכל אין מקילין.** אלא מגלגלין והיא היא: **לפתוח לו.** אם לא טען התובע שיגלגלו עליו יפתחו לו בית דין גלגול למאן דאמר מגלגלין ולמ"ד אין מקילין אם טען גלגול אין מקילין עליו אלא מגלגלין ואם לא טענו אין לנו לפתוח לו:

הדרן עלך כל הנשבעין

ארבעה שומרין. נושא שכר. שומר בשכר: **נשבע על הכל.** שלא פשע: **משלם את הכל.** כל הנך דמיתנו במתני' שכר שבויה ומתה וגניבה ואבידה אבל מתה מחמת מלאכה פטור דלאו לאוקמה בכילתא שיילה: **נושא שכר והשוכר כו'.** וכולהו מקראי ילפי' בהשואל בבבא מציעא [לד:]. והמשנה הזאת כבר שנויה בהשוכר את הפועלים [שם לג.] כל כי האי גוונא והאי דהדר רבי ותנייה הכא משום דבעי למיתני חיובי ופטורי דקרבן שבועה דילהו תנא בריש חיובי ופטורי דממון דילהו לפי שקרבן השבועה לחיובי ופטורי תלוי בכך שאם נשבע על דבר שהוא מחוייב עליו אם הודה ובשבועתו פטר עצמו מלשלם נמצא שכופרו ממון וחייב קרבן שבועת הפקדון וחומש ואשם ואם נשבע על שקר על חנם כגון שאם הודה לא היה משלם אינו חייב קרבן שבועה שלא כפרו ממון כדמפרש ואזיל אמר לשמור חנם כו' עד פטור שאילו הודה לא היה משלם נמצא שאין כאן כפירת ממון ופטור מקרבן שבועה: ה"ג **היכן שורי אמר לו אבד משביעך אני ואמר אמן והעדיס מעידין אותו שאכלו משלם את הקרן הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם היכן שורי ואמר לו נגנב משביעך אני ואמר אמן מעידין אותו שגנבו משלם תשלומי כפל הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם אמר** [1] **לו אחד מן השוק היכן שורי שגנבת והוא אומר לא גנבתי והעדיס מעידין אותו שגנבו משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה** [2] **ראה עדים שממשמשין ובאין אמר גנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי** [3] **אינו משלם אלא קרן אמר לשואל היכן שורי אמר לו**

מת

לכל מגלגלין [2] חוץ משכיר שאין מגלגלין רב חסדא אמר [3] לכל אין מקילין חוץ משכיר דמקילין מאי בינייהו איכא בינייהו לפתוח לו: והשביעית משמטת כו': מנה"מ אמר רב גידל אמר רב דאמר קרא [1] וזה דבר השמטה ואפילו דיבור משמטת:

הדרן עלך כל הנשבעין

ארבעה [6] שומרין הן שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר [7] שומר חנם נשבע על הכל [8] והשואל משלם את הכל [9] נושא שכר [10] והשוכר נשבעין על השבורה ועל השבויה ועל המתה ומשלמין את האבדה ואת הגניבה [11] אמר לשומר חנם היכן שורי אמר לו מת והוא שנשבר או נשבה או נגנב או אבד נשבר והוא שמת או נשבה או נגנב או אבד נשבה והוא שמת או נשבר או נגנב או אבד נגנב והוא שמת או נשבר או נשבה או אבד אבד והוא שמת או נשבר או נשבה או נגנב משביעך אני ואמר אמן פטור היכן שורי אמר לו איני יודע מה אתה סח והוא שמת או נשבר או נשבה או נגנב או אבד משביעך אני ואמר אמן פטור [5] היכן שורי אמר לו אבד משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שאכלו משלם את הקרן [12] הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם [13] היכן שורי ואמר לו נגנב משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שגנבו [14] משלם תשלומי כפל [15] הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם [16] אמר לאחד בשוק היכן שורי שגנבת הוא אומר לא גנבתי והעדים מעידים אותו שגנבו [17] משלם תשלומי כפל [18] טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה [19] ראה עדים שממשמשין ובאין אמר גנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי [20] אינו משלם אלא קרן אמר לשואל היכן שורי אמר לו

מת

מסורת הש"ס

ה) ב"מ נ. לד., ב) ב"ק סג: קו. [קח:], ג) שם קח: [קו.], ד) [שם קח.], ה) שם עה., ו) [ל"ל לאחר], ז) [שיך לע"ב אחר ד"ה ממן], ח) [נ"לפנינו בב"ק קו: איתא אמר ר"א בר אבא אמר ר' יוחנן כו' אימתיני ר"א ר"ש לר' יוחנן], ט) [ע' תו' ב"מ ג: ד"ה אפס כו'],

תורה אור השלם

1. וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שָׁמוֹט כָּל בַּעַל מַשֵּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יַשֶּׁה בְּרֵעֵהוּ לֹא יִגֹּשׂ אֶת רֵעֵהוּ וְאֶת אָחִיו כִּי קָרָא שְׁמִטָּה לַיְיָ׃

דברים טו ב

מוסף רש"י

שומר חנם נשבע על הכל. על כל המתועות הכתובות בשאר שומריס לחיוב, הוא נשבע שכך עלתה לו ופטור (ב"מ צג.). **משלם את הכל.** בגניבה ואבידה ואונסין (שם). **נשבעין על השבורה כו'.** שכן הוא שלא פשעו בה ושלא שלמו בה יד (שם צד:). **משלם את הקרן.** וכפל לא, לאין כפל אלא בטוען בגנב, וחומש ואשם נמי לא שייכי אלא כשהודה, דכתיב בגזל הגר והתודו (ב"ק קו. וכנע"ז שם קח:). **הודה מעצמו.** לאמר שבועה (שם קו). **משלם** קרן וחומש **ואשם.** דכתיב (ויקרא ה) או מכל אשר ישבע עליו לשקר וגו' וחזו אשם גזילות, ואינו בא אלא על הודאת פיו, דאע"פ דלא כתב בהגיה פרשה הודאה, כתב רחמנא באשם גזל הגר בפרשת נשא והתודו את חטאתם וגו', וחומש נמי אינו בא אלא אשם (ב"ק סג:). **אמר לאחד בשוק.** שאין שומר על שורו (ב"ק קח.). **אמר גנבתי.** ומייב עצמו בקרן, **אבל לא טבחתי ולא מכרתי.** רבותא אשמעינן דלאמרינן לקמן דאע"ג דאתכיחה לא הודה ונמצא שטבח או מכר דבאו עדים פטור, דכיון דמכפל איפטר ליה בהודאה דגנבתי, מו לא מחייב לרבעה וחמשה, דכיון דמדלית כפל מגייהו הוי ליה תשלומי אלשה ולרבעה, והכי לא כתיבי (ב"ק עה.).

עין משפט נר מצוה

נז א מיי' פ"א מהל' טוען הל' יב סמג עשין לא טוש"ע ח"מ סי' לד סעיף ג:

נז ב מיי' שם ופי"א מהל' שכירות הלכה ט סמג עשין שם טוש"ע ח"מ שם וסי' פט ס"ו:

נח ג מיי' פי"א מהל' שכירות שם סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' פט סעיף ו:

א ד מיי' שם פ"א הל' ב סמג שם טוש"ע ח"מ סי' לא סעיף ג:

ב ה מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שמ סעיף ג:

ג ו מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שב סעיף כ:

ד ז מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שז סעיף ג:

ה ח מיי' פ"ח מהל' שבועות הל' ה:

ו ט מיי' פ"ז מהל' גזילה הל' ב ופ"א מהל' שבועות הל' ח ט:

ז י מיי' פ"ד מהל' גניבה הלכה ג:

ח כ מיי' פ"ז מהל' גזילה הלכה ב ופ"א מהל' שבועות הל' ח ט:

ט ל מיי' פ"א מהל' גניבה הלכה ד:

י מ מיי' שם הלכה ו:

יא נ מיי' פ"ג מהל' גניבה הלכה ט:

רבינו חננאל

שותף או אריס ערב שביעית ולמוצאי שביעית לזה היכמנו מגלגלין אלא לעולם כדאוקימנא מעיקרא רש"מ מגלגלין בדרבנן ש"מ: עד כמה מגלגלין א"ר יוחנן ג) עד עבדי אתה שנמכרת לי בעבד עברי: אמר רב הונא לכל מגלגלין חוץ משכיר שאין מגלגלין. רב חסדא אמר לכל אין מקילין חוץ משכיר דמקילין. איכא בינייהו לפתוח לו. כלומר שאע"פ שלא טען טענינן ליה. והללו החמשה כולן אם חלקו בטלה שבועה זו מעליהן שהיא שבועת שמא: והשביעית משמטת את השבועה שנאמר וזה דבר השמטה אפי' דבור משמטת:

הדרן עלך כל הנשבעין

ארבעה שומרין הן שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר. שומר חנם נשבע על הכל והשואל משלם את הכל. נושא שכר והשוכר נשבע על השבר ועל השבויה ועל המתה ומשלמין את הגנבה ואת האבדה.

ג) כ"ה בירושלמי כאן וכגמ' דיקן קדושין כח. איתא אמר רב יהודה אמר רב:

ארבעה [6] שומרין הן שומר חנם והשואל. אע"ג דשומר שכר כתיב בתר שומר חנם הכא משיב הממור יותר אחר הקל יותר: **והעדים** מעידים שאכלו. ל"ג שגנבו ול"ג נמי טבח ומכר משלם תשלומי ד' וה' דבהגזל קמא (ב"ק דף קו:) פריך מינה [7] לרב דאמר הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם ד' וה' והכא קתני שאכלו משלם תשלומי כפל אבל תשלומי ד' וה' לא אע"ג דל"ל לכזית בשר בלא שחיטה משמע שאכלו גרסי' וליכא למימר דהתם בריית הוא דפריך מינה מדלמיק התם לאוקומיה כר' מאיר והיינו [8] משום דסתם מתני' ר' מאיר היא ואר"י הא דלא תנא טבח ומכר משלם ד' וה' אף על גב דאמת הוא משום דבקרא לא כתיב ד' וה' אלא בגנב עצמו: **אמר לאחד שבשוק כו'.** בקונטרס ל"ג הכא משביעך אני ואמר אמן דבלא שבועה נמי איכא כפל בגנב עצמו ולפ"ז ל"ג הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם דחומש ואשם ליכא אלא בשבועה והגהגזל קמא (ב"ק דף קו.) משמע בהדיא דגר' ליה דלייק הודה מפי עצמו אין אחר עדים לא ומוכח מינה דממון המחיידו כפל פוטרו מן החומש ונקט משביעך משום סיפא: **ראה** עדים שממשמשין ובאין כו'. לשמואל דאמר במרובה (שם דף עה. ושם) מודה בקנס ואחר כך באו עדים חייב לריך לאוקומי מתני' כגון שחזרו לאחוריהם וכה"ג משני התם: מתן

לכל מגלגלין חוץ משכיר. פריצב"א דקמא נקט וה"ה כל הנהו דתני בהדיה כיון שהשבועה לטובתם אין לגלגל עליהם ואין נראה דשבועת שכיר אינה לטובתו דמן הדין היה נוטל בלא שבועה ואין נשבע אלא להפיס דעתו של בעל הבית אלא אמר ר"י דדוקא נקט שכיר משום דשבועתו אינה אלא להפיס לא חייבוהו כל כך איכול לגלגל עליו ואע"ג דעד אחד מעידה שהיא פרועה אמר בהכותב (כתובות דף פז:) דאינה אלא להפיס דעתו של בעל (הבית) מ"מ שייך גלגול שבועה דאינה פטורה אלא מגזירת הכתוב דאין נשבעין על הקרקעות וגם שכל הנשבעין נשבעין ולא משלמין:

הדרן עלך כל הנשבעין

ארבעה שומרין הן שומר חנם והשואל. אע"ג דשומר שכר כתיב בתר שומר חנם הכא משיב הממור יותר אחר הקל יותר: **והעדים** מעידים שאכלו. ל"ג שגנבו ול"ג נמי טבח ומכר משלם תשלומי ד' וה' דבהגזל קמא (ב"ק דף קו:) פריך מינה [7] לרב דאמר הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם ד' וה' והכא קתני שאכלו משלם תשלומי כפל אבל תשלומי ד' וה' לא אע"ג דל"ל לכזית בשר בלא שחיטה משמע שאכלו גרסי' וליכא למימר דהתם בריית הוא דפריך מינה מדלמיק התם לאוקומיה כר' מאיר והיינו [8] משום דסתם מתני' ר' מאיר היא ואר"י הא דלא תנא טבח ומכר משלם ד' וה' אף על גב דאמת הוא משום דבקרא לא כתיב ד' וה' אלא בגנב עצמו: **אמר לאחד שבשוק כו'.** בקונטרס ל"ג הכא משביעך אני ואמר אמן דבלא שבועה נמי איכא כפל בגנב עצמו ולפ"ז ל"ג הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם דחומש ואשם ליכא אלא בשבועה והגהגזל קמא (ב"ק דף קו.) משמע בהדיא דגר' ליה דלייק הודה מפי עצמו אין אחר עדים לא ומוכח מינה דממון המחיידו כפל פוטרו מן החומש ונקט משביעך משום סיפא: **ראה** עדים שממשמשין ובאין כו'. לשמואל דאמר במרובה (שם דף עה. ושם) מודה בקנס ואחר כך באו עדים חייב לריך לאוקומי מתני' כגון שחזרו לאחוריהם וכה"ג משני התם: מתן

מעידין אותו שאכלו משלם את הקרן ולא כפל ואם הודה מעצמו אלא באו עדים משלם קרן וחומש ואשם כדין שבועת הפקדון דאינה באה עד שמודה ושב מרשעו ובא להתכפר דכתיב בשבועת גזל הגר בפרשת נשא [במדבר ה] והתודו את חטאתם אשר עשו וגו'. אמר לו נגנב משביעך כו' בהדיא יליפינן לה בפרק מרובה [ב"ק עה.] בשומר חנם הפוטר עצמו בטענת אבידה אינו משלם כפל אף בשבועה אבל הפוטר עצמו בטענת גנב ובשבועה ובאו עדים משלם כפל דכתיב [שמות כב] אם לא ימצא הגנב אם לא ימצא כמו שהוא אמר אלא הוא עצמו גנבו וכו' כדאיתא התם: **הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם.** אבל כפל לא דמודה בקנס הוא: **אמר לאחד מן השוק.** הכא לא גרסי' משביעך אני דהא בלא שבועה נמי מיחייב כפל שזה גנב ממש הוא ובגנב כתיב (שם) ישלם בנים בלא שבועה: **ראה עדים שממשמשין ובאין.** רבותא אשמעינן דאע"ג דמחמת ביעתותא דעדים אודי וחייב עצמו בקרן כשאמר גנבתי אפי' הכי הוא הודאה ונפטר מן הכפל וכיון דאין כאן כפל פטור אף מן הטביחה שכפר בה ובאו עדים שגנבו וטבח ומכר דכל היכא דליכא כפל ליכא חיוב טביחה כדאמרינן התם (ב"ק דף עה:) תשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא תשלומי אלשה וארבעה וכיון דכפל ליכא בגר ליה חד: **אמר לשואל כו'.** פטור מקרבן שבועה שהרי אף כשנשבע לשקר חייב עצמו בתשלומין ואין בשבועה זו כפירת ממון: [1] **חייב.** שהרי כפרו ממון שאילו הודה מתחייב:

מת

ה) כ"ה בירושלמי כאן וכגמ' דיקן קדושין כח. איתא אמר רב יהודה אמר רב:

מא והוא נשבר כו' פטור. שאם הודה לא היה משלם וכן נגנב והוא שאבד אבד והוא שנגנב פטור שהרי אינה מחובה לחובה ולא כפר ממון בשבועה זו: אמר לו אבד או שנגנב והוא שמת או נשבר כו' פטור. שזה אינה מפטור לחובה והפסיד בשבועתו: גמ' מאן תנא ארבעה שומרין. לקמן מפרש לה: רבי מאיר היא. לקמן מפרש מי איכא דלית ליה ארבעה שומרין בתמיה על כרחינו ארבעה הם זה בחנם וזה בשכר זה שואל וזה שוכר: הני ג' הוי גרסינן ול"ג אי הכי. ודין לר' מאיר ודין לר' יהודה פרכינן לה: כולן. כל הני פטורי דמתניתין פטורין משבועת שומרין כלומר מאשם דשבועת הפקדון וחייבין משום שבועת ביטוי לשעבר קרבן עולה ויורד אם שגג בקרבן כדין שבועה לשעבר באומר יודע אני שבועה זו אסורה אבל איני יודע שחייבין עליה קרבן: בלאו והן. נגנב ולא נגנב: ליפא בלהבא. ימות ולא ימות שזו שבועת שוא היא שאין בידו לקיים: ה"ג לריכא דאי אשמעינן בהא בהא קאמר רב משום דמנפשיה איתבע אבל בהא אימא מודי ליה לשמואל דדר' אמי כו'. טעמא דר' אמי מפרש לקמן: כי תשבע מעצמו. משמע דלריש לקיש והאי כי תשבע בלשון אי דרשינן לה אם תשבע דהייגו מעצמו ולא שבועת דייגין שהיא בעל כרחו. ורב דריש ליה בלשון דהא שהרי תשבע הרבה ישבעו על פי בית דין ועלה נמי כתיב קרבן עולה ויורד בשאין בה כפירת ממון שתחייבנו אשם: רבי אלעזר אומר כולן. הכי פטורין דמתני' פטורין משבועת שומרין וחייבין משום שבועת ביטוי דרבי אלעזר סבירא ליה כרב: תוך מאיי יודע מה אתה סח דשואל וגניבה ואבידה דשומר שכר והשוכר. דקתני הכא במתני' חייב ההוא בשבועת שומרין שהרי כפרו ממון ובהיא דשומר חנם שטען אבד והוא אכלו ובטוען נגנב והוא גנבו דקתני בה מתני' הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם לא איצטריכא ליה לר' אלעזר למימינהו גבי הכי חוץ דהא בהדיא פריש להו תנא חומש ואשם דשבועת שומרין:

הדרן עלך ארבעה שומרין

מאן תנא שוכר כנושא שכר דמי. משמע דהכי הלכתא: **וחייבין** משום שבועת ביטוי. תימה דימא דיליף לידון בדבר החדש ואין לך בו אלא חידושו כדאמרינן בפרק שליחי גבי שבועת העדות (לעיל דף כה:) ונראה לי דלא דמי דהתם יליף להקל הילכך הוי חידוש אבל הכא דיליף להחמיר לפי שכופר ממון אין זה חידוש:

הדרן עלך ארבעה שומרין

מת והוא שנשבר או נשבה או נגנב או אבד נשבר והוא שמת או נשבה או נגנב או אבד נשבה והוא שמת או נשבר או נגנב או אבד נגנב והוא שמת או נשבר או נשבה או אבד אבד והוא שמת או נשבר או נשבה או נגנב משביעך אני ואמר אמן [א]פטור היכן שורי אמר לו איני יודע מה אתה סח והוא שמת או נשבר או נשבה או נגנב או נאבד משביעך אני ואמר אמן חייב אמר לנושא שכר והשוכר היכן שורי א"ל מת והוא שנשבר או נשבה נשבר והוא שמת או נשבה נשבה והוא שמת

או נשבר נגנב והוא שאבד אבד והוא שנגנב משביעך אני ואמר אמן פטור מת או נשבר או נשבה והוא שנגנב או אבד משביעך אני ואמר אמן חייב אבד או נגנב והוא שמת או נשבר או נשבה משביעך אני ואמר אמן פטור [ב]זה הכלל כל המשנה מחובה לחובה ומפטור לפטור ומפטור לחובה פטור מחובה לפטור חייב זה הכלל כל הנשבע להקל על עצמו חייב להחמיר על עצמו פטור: גמ' מאן תנא ארבעה שומרין אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ר' מאיר היא אמר ליה רבא לרב נחמן מי איכא תנא דלית ליה ארבעה שומרין אמר ליה הכי קאמינא לך מאן תנא דאמר שוכר כנושא שכר דמי (אמר רב נחמן) אמר רבה בר אבוה רבי מאיר היא והא רבי מאיר איפכא שמעינן ליה [ג]דתנן [ד]שוכר כיצד משלם ר' מאיר אומר כשומר חנם ר' יהודה אומר [ה]כנושא שכר רבה בר אבוה איפכא תני הני ארבעה הוו שלשה הוו אמר רב נחמן בר יצחק ארבעה שומרין ודיניהן שלשה: אמר לשומר חנם כו': היכן שורי כו': אמר לאחד בשוק כו': אמר לשומר כו': היכן שורי אמר לו איני יודע מה אתה סח כו': אמר רב וכולן פטורין משבועת שומרין [ו]וחייבין משום שבועת ביטוי ושמואל אמר אף פטורין משום שבועת ביטוי במאי קמפלגי שמואל סבר ליתא בלהבא ורב סבר איתיה בלאו והן והא איפליגו בה חדא זימנא דאתמר [ז]שבועה שזרק פלוני צרור לים שבועה שלא זרק רב אמר חייב ושמואל אמר פטור רב אמר חייב דאיתא בלאו והן ושמואל אמר פטור דליתא בלהבא צריכא דאי אשמעינן בהא בהא קאמר רב משום דמנפשיה קמישתבע אבל בהך דבי דינא משבעי ליה אימא מודי ליה לשמואל דדרבי אמי [ח]דאמר רבי אמי כל שבועה שהדיינים משביעין אותה אין חייבין עליה משום שבועת ביטוי ואי איתמר בהא בהא קאמר שמואל אבל בהך אימא מודה ליה לרב צריכא גופא אמר ר' אמי כל שבועה שהדיינין משביעין אותה אין בה משום שבועת ביטוי שנאמר [ט]או נפש כי תשבע לבטא בשפתים מעצמו כדר"ל דאמר ר"ל [י]כי משתמש בארבע לשונות אי דלמא אלא [יא]דהא ר"א אומר כולן פטורין משבועת שומרין וחייבין משום שבועת ביטוי חוץ מאיני יודע מה אתה סח דשואל וגניבה ואבידה דנושא שכר ושבשוכר שהוא חייב כפרו ממון:

הדרן עלך ארבעה שומרין וסליקא לה מסכת שבועות

מוספ רש"י

מי איכא תנא כו'. על כרחן ארבעה מיני שומרין משכחן (ב"מ צג.). מאן תנא דאמר שוכר כנושא שכר דמי. דקתני מתני' בתרוייהו פטורין מחומש ומשלמין גניבה ואבידה (שם). שוכר. בהמה, כיצד משלם. דשומר חנם דשומר שכר כמיני, שוכר לא כמיב, ומהו דין חייבו לענין גניבה ואבידה, פטור או חייב (ב"מ פ:). ר' מאיר אומר כשומר חנם. דקא יהיב אגר מלאכתו ואינו טוען שכר על שמירתו (שם). ר' יהודה אומר כשומר שכר. הואיל והנאתו הוא אגלו, אע"פ שטען שכר פעולתו שומר שכר הוא, דאי לא יהיב שכר הוי שואל ומייב דיהיב ליה אגרא לא הוי שואל והוי שומר שכר (שם). דליתא בלהבא. זכרון פלוני או לא זכרון אין זה שבועת ביטוי אלא שבועת שוא, שהרי אין פלוני כראשונו לזכרון ולא לזכרון (לעיל כה.). כי משמש בארבע לשונות אי דלמא אלא דהא. שלשון כי בא לרבע לשונות (ר"ה ג. ע"ש בארוכה) אי: במקום ארבע לשונות אלו נכתב כי בתורה, במקום אם, במקום פן, במקום אלא, במקום אשר (גיטין צ. ע"ש בארוכה) כל מקום שצריך לדרוש כי, אין לענין דרשה אין משמעות המקרא, תוכל לשנותו באחד מהני ארבע לשונות, דלשון כי משמע בכולם (תענית ט. ע"ש).

הדרן עלך מסכת שבועות

תורה אור השלם

1. או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב לכל אשר יבטא האדם בשבועה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם לאחת מאלה:

ויקרא ה ד

רבינו חננאל

אוקימנה למתניתין לר' מאיר וכדתני רבה בר אבוה שוכר כיצד משלם. ר' מאיר אומר כשומר שכר. ר' יהודה אומר כשומר חנם. אמר רב נחמן ד' שומרין הן ודיניהן שלשה. שומר חנם נשבע על הכל. שואל משלם את הכל נושא שכר והשוכר נשבעין על השבר ועל השבויה ועל המתה וקי"ל שוכר כשומר שכר משלם ומשלמין את הגנבה ואת האבדה: מתני' אמר לשומר חנם היכן שורי א"ל מת והוא שנשבר או שנשבה כו' עד משביעך אני ואמר אמן פטור. כל המשניות דקתני בהו פטור. אמר רב וכולן פטורין משבועת השומרין שהרי לא כפרו ממון. וחייבין בשבועת ביטוי. ושמואל אמר אף פטורין משבועת ביטוי. במאי פליגי רב סבר כיון דאיתא בלאו והן חייבין. ושמואל סבר כיון דליתא בלהבא [פטורין] והא איפליגו בהאי סברא חדא זמנא. דאיתמר שבועה שזרק פלוני צרור לים שבועה שלא זרק. רב אמר חייב כו'. ואמרינן צריכא. דאי איתמר בהאי הוה אמינא בההיא מחייב רב משום דמנפשיה קא מישתבע אבל הכא דבי דינא קמשתבעי ליה אימא מודה רב כדר' אמי דאמר כל שבועה שהדיינין משביעין אותה אין חייבין עליה משום שבועת ביטוי כו'. וקי"ל כרב חדא

מסורת הש"ס

ה) [וירו' ל"ג זה הכלל כו' עד מייב], ו) [ל"ל דתמיה], ז) ג"ק מה: מז: ב"מ מ: לג. לה:, ד) לעיל כה., ה) ב"מ לו., ו) תענית ט. ר"ה ג. גיטין ל., ז) [פסחים לג:],

---

הגהות הב"ח

יב א מיי' פ"ח מהל' שבועות הל' ו:

יג ב מיי' שם הל' ה והל' ו והלכה ז:

יד ג מיי' פ"ח מהל' מלוה הל' ב סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שז סעיף ח:

טו ד מיי' פ"ז מהל' שבועות הל' ב ג ופ"ח שם הל' ה והל' ו [ופ"ע הל' יד]:

הגהות הגר"א

[א] [ד"ה מאן תנא שוכר כנושא שכר דמי] ל"ל מת והוא שנשבר כו' עד נגנב [ב] [ד"ה זה הכלל] ל"ל אבד והוא שנגנב פטור אבל אבד והוא שנגנב חייב [ג] [ד"ה דתנן] ל"ל אבד [ד] [ד"ה שוכר כיצד] ל"ל אבד [ה] [ד"ה כנושא] ל"ל אבד [ו] [ד"ה וחייבין] ל"ל אבד [ז] [ד"ה שבועה] ל"ל אבד [ח] [ד"ה דאמר] ל"ל אבד [ט] [ד"ה כי] ל"ל אבד [י] [ד"ה כי] ל"ל אבד [יא] [ד"ה דהא] ל"ל אבד

---

*) הַדְרָן עֲלָךְ מַסֶּכֶת שְׁבוּעוֹת וְהַדְרָךְ עֲלָן. דַּעְתָּן עֲלָךְ מַסֶּכֶת שְׁבוּעוֹת וְדַעְתָּךְ עֲלָן. לֹא נִתְנַשֵּׁי מִינָּךְ מַסֶּכֶת שְׁבוּעוֹת וְלֹא תִתְנַשֵּׁי מִינָּן לֹא בְּעָלְמָא הָדֵין וְלֹא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי:

יאמר כן שלשה פעמים ואחר כך יאמר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּהֵא תּוֹרָתְךָ אֻמָּנוּתֵנוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּתְהֵא עִמָּנוּ לְעוֹלָם הַבָּא. **) חֲנִינָא בַּר פָּפָא רְמִי בַּר פָּפָא נַחְמָן בַּר פָּפָא אַחְאִי בַּר פָּפָא אַבָּא מָרִי בַּר פָּפָא רַפְרָם בַּר פָּפָא רְכִישׁ בַּר פָּפָא סוּרְחָב בַּר פָּפָא אַדָּא בַּר פָּפָא דָּרוּ בַּר פָּפָא:

הַעֲרֵב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תּוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיֶה כֻּלָּנוּ אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תּוֹרָתֶךָ: מְאוֹרְבֵי תַּחְבֻּמֵנִי מִצְוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי: יְהִי לִבִּי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ לְמַעַן לֹא אֵבוֹשׁ: לְעוֹלָם לֹא אֶשְׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי בָם חִיִּיתָנִי: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ: אָמֵן אָמֵן אָמֵן סֶלָה וָעֶד:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁשֻּׁמְּתָ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְלֹא שַׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת. שֶׁאָנוּ מַשְׁכִּימִים וְהֵם מַשְׁכִּימִים. אָנוּ מַשְׁכִּימִים לְדִבְרֵי תוֹרָה וְהֵם מַשְׁכִּימִים לְדָבָרִים בְּטֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וְהֵם עֲמֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וּמְקַבְּלִים שָׂכָר וְהֵם עֲמֵלִים וְאֵינָן מְקַבְּלִים שָׂכָר. אָנוּ רָצִים וְהֵם רָצִים. אָנוּ רָצִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וְהֵם רָצִים לְבֹאֵר שַׁחַת. שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֵם לִבְאֵר שַׁחַת אַנְשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם וְאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵי כִּשֵּׁם שֶׁעֲזַרְתָּנִי לְסַיֵּם מַסֶּכֶת שְׁבוּעוֹת כֵּן תַּעֲזְרֵנִי לְהַתְחִיל מַסֶּכְתּוֹת וּסְפָרִים אֲחֵרִים וּלְסַיְּמָם לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה. וּזְכוּת כָּל הַתַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים יַעֲמוֹד לִי וּלְזַרְעִי שֶׁלֹּא תָמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי זַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי עַד עוֹלָם. וְתִתְקַיֵּם בִּי בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אוֹתָךְ בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ וְהַקִּיצוֹתָ הִיא תִשְׂיחֶךָ. כִּי בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: אוֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בְּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: יְיָ עוֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָّלוֹם:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ דְּהוּא עָתִיד לְאִתְחַדָּתָא, וּלְאַחֲיָא מֵתֵיָא, וּלְאַסְקָא לְחַיֵּי עָלְמָא, וּלְמִבְנֵא קַרְתָּא דִירוּשָׁלֶם, וּלְשַׁכְלֵל הֵיכְלֵיהּ בְּגַוֵּהּ, וּלְמֶעְקַר פּוּלְחָנָא נוּכְרָאָה מֵאַרְעָא, וּלְאֶתְבָּא פּוּלְחָנָא דִשְׁמַיָּא לְאַתְרֵיהּ, וְיִמְלוֹךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּמַלְכוּתֵיהּ וִיקָרֵיהּ, וְיַצְמַח פֻּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ. בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחָמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבָּנָן, וְעַל תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן, וְעַל כָּל מַאן דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא, דִּי בְאַתְרָא (קְדִישָׁא) הָדֵין וְדִי בְכָל אֲתַר וַאֲתַר, יְהֵא לְהוֹן וּלְכוֹן שְׁלָמָא רַבָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וּפֻרְקָנָא מִן קֳדָם אֲבוּהוֹן דִּי בִשְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְאִמְרוּ אָמֵן: יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן: עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

*) פי' הגון על זה תמצא בספר החיים שחיבר אחי הגאון מהר"ל מפראג בספר זכיות ח"א פ"ג, **) בסיומא וסוף תשובת הרמ"א ז"ל וכן בסוף יש"ש בב"ק כתוב רמזים על הזכרת שמות הללו.

דהילכתא כרב באיסורי. ועוד דר' אלעזר קאי כותיה. דא"ר [אלעזר] כולן פטורין משבועת שומרין וחייבין משום שבועת ביטוי. חוץ מאיני יודע מה שאתה שח שבשואל וגניבה ואבידה שבנושא שכר ושבשוכר שהרי כפרו ממון: גופא א"ר אמי כל שבועה שהדיינין משביעין אותה אין חייבין עליה משום שבועת ביטוי. שנאמר או נפש כי תשבע לבטא בשפתים. תשבע מעצמה. וכריש לקיש דאמר כי משמש בד' לשונות. אי דלמא אלא דהא. אי כי יקרא קן ציפור לפניך. דלמא כי תאמר בלבבך. אלא כי פותח תפתח את ידך לו. דהא ויראו כל העדה כי גוע אהרן: ירושלמי א"ר יוחנן ד' שומרין הן [ואין] חייבין אלא דרך קנין. ר' יעקב בשם ר' אלעזר אוף לענין גזילה אין חייבין אלא דרך קנין. שומר חנם נשבע שלא פשע היו עדים יודעין שלא פשע. מאי. נשמעינה מהדא הרי שנמצא הגנב ואין עמו לשלם. מהו לומר לו השבע לי שלא נתת עיניך לגזולה כתיב ואם לא ימצא הגנב. הא אם ימצא הגנב פטור. מתני' אמר לאחד מן השוק היכן שורי שגנבת ואמר לא גנבתי ובאו עדים שגנב כו': הדרן עלך ארבעה שומרין

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך